a *Ver.&c.* Sicut ergo corruptibilis corruptibile generat, ita verbum, qđ manet in ęternum, dat vitam ęternam renatis ex aqua & ſpirituſancto.

E

NICOLAVS DE LYRA.

a Hoc eſt aũt u.qđ eu. eſt &c. *i. apud. Nã primò prędicatur regeneratio baptiſmalis, & poſtea cætera ſacramenta.*

† hominis

Prima Petri in ca j. vbi dicitur in Poſtil. Aduenis, aduenæ dicebantur illi, qui de Gentilitate conuertebantur.

ADDITIO.

Aduena in ſacra ſcriptura nõ accipit̃ ꝓ illo, qui de Gentilitate conuertitur, & huiuſmodi, ſed ꝓ illo, q aduenit de alia regiõe ad cohabitãdũ cũ indigenis alter.⁹ terræ, ſicut erãt Iudæi, q à Ieroſolymis pp aliquas perſecutiões ad alias terras trãſibãt. Vñ Abrahã dicebat Aetheis: Aduena ego ſum apud vos. qđ non põt intelligi ex hoc, ꝙ Abrahã conuerteretur ab eorũ Gentilitate, ſed ſolum ꝑpter hoc, ꝙ ab alia regione venerat ad habitandum cum eis. Illi autem q cõuertebantur de Gentilitate, dicebantur proſelyti. Et cum hoc concordat prima glo. in hoc loco, licet ſecunda videatur diſcordare. prima tñ eſt tenẽda. Nec etiam eſt veriſimile, ꝙ beatus Petrus, qui apoſtolus circunciſionis erat, ſpecialius ſcriberet circũciſis proſelytis, quam circunciſis fidelibus antiquis &c.

G

a ¶Quia aliquid promittunt ex ſe & nullum tamen afferunt fructum. b ¶Vel fœni. c ¶Infirmitate, uel morte.

ria † eius tanquam flos agri. Exaruit fœnum, & flos eius decidit, uerbum autem domini manet in æternum. Hoc eſt autem uerbum, quod euangelizatum eſt in uos.

a ¶Per me & alios apoſtolos.

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Deponẽtes ig. o. ma. Au. Quid eſt malicia? niſi nocẽdi amor. Quid dolus? niſi aliud agere aliud ſimulare. Quid adulatio? niſi fallaci laude, ſeductio. Quid inuidia? niſi odiũ felicitatis alienę. Quid detractio? niſi mordacior quã veracior reprehẽſio. Malicia malo delectatur alieno. Dolus duplicat cor. Adulatio linguã. Detractio vulnerat famam.

Li. 50 hom. home. 10. in prin. 10. 10.

b *Sicut mo. ge.* Quia ſic renati eſtis, & filij æterni facti, tales eſtote p ſtudiũ bonę cõuerſationis, quales ſunt infantes recenter nati per naturam ætatis.

†Eph. 4. f Col. 3. b Hebr. 12. a

c *Rõnabi.* Etſi infantes per maliciam remotam, rationabiles tamen per ſapientiam nec ratio aliqua ad verſutias ſeculi nos trahat. ſed ſine dolo ſitis. vnde: Eſtote pruden. ſi. ſ &c.

Matt. 10. b

d *Lac co.* Tãgit illos qui ad audiendas ſacras lectiones faſtidioſi adueniunt ignari illi⁹ ſitis, & eſuriei, de qua dominus ait: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam. ideoq; tardius ad perfecta ſalutis incremẽta ꝑueniũt, quo poſſint ſolido cibo verbi refici. i. arcana cognoſcere diuina, vel maiora facere bona.

Ibidem 5. b †per illud

F

e *Vt in eo c.* Vt etiã bñ diſcẽdo p ſacra dñicæ incarnationis perueniatis ad contemplationẽ diuinæ maieſtatis.

†benignus

f *Si t. g.* Hoc pacto purgata cordis malicia, vitalẽ Chriſti alimoniam concupiſcite, ſi q̃ta ſit diuina dulcedo ſapitis Nam qui nihil de eius dulcedine guſtat, non eſt mirum ſi hunc terreſtrib. deſideriis ſordidare non euitat.

g *Ad q. ac.* Q Accedite ad eũ, qa accedẽtes p fidẽ ſuperædificamini, qa fundamentũ aliud nemo p̃t ponere, p̃ter id qđ poſitũ eſt, qđ eſt Chriſtus Ieſus.

† Iſa. 28. d

h *Lapidẽ.* Sup quẽ fundatur æterna ciuitas, nõ materialẽ lapidẽ, ſed uiuum, qui nullis concuſſionibus potuit deiici, ſic nec illi q fundati ſunt in eo.

i *Tanq̃ l. u.* Per iſidelitatem duri & inſenſibiles, ſed per diſcretionem eruditi viuificantur & apti ſunt, ut in Dei ædificio charitate compingantur.

1. Cor. 3. e

k *Edificamini.* Ad offerendũ bona opera, eleemoſynas, preces & uoſipſos.

† in ſummo ponendum angulo.

l *Per Ie. C.* hoc ad oĩa referẽ. ædificamini ſacerdotes eſtis, offertis, & hoc totũ p Ieſũ Xp̃m cuius gr̃a oĩa hẽtis.

m *Propter q* Cõfirmandum, ꝙ dñs pp firmitatem ſuã iure ſit lapis uocatus.

† pudefiet

n *Vobis igitur credentibus eſt honor.* Sed

non credentibus

CAP. II.

a ¶Voluntatem nocendi aliis.

Deponentes igitur omnem maliciam,

a ¶Deceptionem.

& omnem dolum,

a ¶Cum aliud in corde, aliud in ore. b ¶Cordis contra ſucceſſus aliorum.

& ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones,

a ¶In uerbis.

ſicut modo geniti infantes rationabiles ſine dolo

a ¶Sine ruga duplicitatis.

a ¶Simplicia rudimenta fidei de uberibus matris eccleſiæ quærite. i. de utriuſque teſtamenti doctoribus, qui diuina eloquia ſcripſerunt uel uiua uoce prædicant.

lac cõcupiſcite, ut † in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtatis quoniam

¶Fide & imitatione.

† dulcis eſt dominus, Ad quem accedentes, lapidem uiuum ab hominibus quidem reprobatum, a Deo aũt

a ¶Cum dicerent, Non habemus regem niſi Cæſarem. b ¶Qui non fallitur in ſui diſpoſitione. ¶Ne timeatis reprobari.

a ¶Vt faceret utraque unum, b ¶In miraculis, in aſcẽtione c ¶Et à uos tãquã lapides. i. ſolidi in fide, uiui in uirtutib.

electum & honorificatũ. Et ipſi tanquã lapides uiui ſuperædificamini

a ¶Contra pluuias, uentos, flumina. b ¶Vos dico exiſtentes ſacerdotes digni oleo lætitiæ inuncti.

domos ſpirituales in ſacerdotium

¶Non ſicut in ueteri lege.

ſanctum, offerẽtes ſpiritales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Propter quod continet ſcriptura. † Ecce ponam in Sion lapidem

¶Iſaiæ.

¶Quia in Iudæa natus. a ¶Solidum.

a ¶Perfectiorem omnibus. b ¶Duos populos coniungentem. c ¶Ex omnibus.

† ſummum, angularẽ, probatũ, electũ, precioſum, & qui crediderit in

a ¶Redemptionis præcium. ¶Qui in precium datur.

a ¶Imitando eum. b ¶Neque in præſenti de caſu erubeſcet. i. neque in futuro uacuus erit præmio. c ¶Ab auctoritate prophetæ.

eum, nõ † cõfundetur. Vobis igitur

d Et in. *i. triſticias de bonis proximi.*

e Et o. de. *quibus infertur nocumentum proximo in eius fama, quæ eſt præcioſior pecunia.*

f Sicut mo. ge. *Regenerati enim per baptiſmum debent eſſe ſimiles infantibus quantum ad innocentiam, ſed non quantum ad ignorantiam.*

g Lac cõ *ſ. facilioris doctrinæ, ſecũdũ quod dicitur. 1 Co. iij. a. Tãq̃ paruulis ĩ Chriſto lac uobis potũ dẽdi. Nõ. n. de nouo baptizatis debent ardua, & difficilia fidei proponi, q̃ non ſunt ab eis captibilia, ſed tantum lenia, ſicut nec pueris corporaliter dantur ſtatim cibaria ſolida, ut carnes & piſces. ſed de facili cõuertibilia, vt lac & huiuſmodi.*

h Vt in e. &c. *i. per noticiam facilium aſcẽdatis ad noticiã magis difficilium, & proficiatis in augmento fidei, & morum.*

i Si ta. gu. *Sicut enim cibus corporalis non proficit niſi ſapiat, ſic nec ſpiritualis.*

k Ad q. *Hic cõſequenter inducit fideles ad perfectionis adeptionem, ſecũdo adeptæ diffuſionem, ibi: Vos aũt. Prima ĩ tres, quia primo facit ſuam admonitionẽ, ſecundo inducit ſcripturæ confirmationem ibi, Propter qđ. tertio infert ſuã concluſionem, ibi: Vobis igitur Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ Chriſtus eſt fundamẽtũ eccleſiæ, ſcđm qđ dicitur. 1. Co. iij. c. Fũdamẽtũ aliud nemo p̃t ponere p̃ter id, qđ poſitũ eſt, qđ eſt Chriſtus Ieſus. huic aũt fundamẽto adhærẽt fideles per fidẽ charitate formatã, & ſic ꝑficiũt ad augmẽtũ fidei & morũ. & hoc eſt qđ dicit, Ad q. Chriſtum.*

Diuiſio.

- in

H

l Acced. *fide formata charitate.*

m Lapi. ui. *non tantum formaliter, ſed etiã effectiue, quia cauſat in alijs uitam ſpũalem*

n Ab h. &c. *i. a Iudæis perfidis humana tantum ſapientibus, & non diuina.*

o A Deo a. *ad ſalutẽ mũdi fiendã per ipſũ.*

p Et h. *in miraculorum operatione, & in ſua glorioſa reſurrectione, & aſcenſione & ſpirituſſancti miſſione.*

q Et ipſi. *i. uoſipſi.*

r Tanquam l *per fidẽ charitate formatam*

s Superædi. *i. in domos ſpirituales.*

t Sacer. *Circa quod ſciendum, quod ſicut homo Chriſtus eſt Dei templũ, quia in eo habitat diuinitas, & ſacerdos & ſi hoſtia, inq̃ tũ obtulit ſemetipſum Deo patri pro ſalute mundi. ſic fideles ei conformati ſunt Dei domus, vel templum, inq̃tum Deus habitat in eis pe gratiã. ſũt ẽt ſacerdotes & hoſtia, inq̃tum ſeipſos offerunt Deo per deuotionem et ſanctam operationem. ideo ſubditur,*

u Of. ſp. h. *non carnales ſicut in le. uete.*

x Ac. e. p. Ie. C. *per quẽ ſimus Deo patri recõciliati, ꝓ p qđ ĩ fine oblationũ, & orationũ eccleſię ponitur: Per dominũ Ieſũ Chriſtũ. uel aliquid ſimile, qa per ipſũ noſtræ oblationes & orationes ſunt acceptæ.*

y Propter q. *Hic conſequenter ad propoſitum inducit ſcripturam di.* Prop. q. c. ſc. *Iſa. xxviij. ſecundum tranſlationem. LXX.*

z Ecce po. in. *i. eccleſia per Sion figurata, eo ꝙ ibi Chriſtus prædicauit & apoſtolis ſpiritumſanctum miſit.*

a La. *ſ. i. Xp̃m ſicut ibidẽ declaratũ fuit ẽt p dcã Hebraicorũ doctorum*

b Angularem. *Quia Chriſtus coniunxit Iudæos & Gentiles in una eccleſia tanquam duos parietes.*

c Electum. *a Deo ad opus noſtræ redemptionis.*

d Precioſum. *per inhabitationem deitatis.*

e Et qui c. *tanquã in ſaluatorem omnium fide formata charitate.*

f Non conf. *ſed magis honorabitur cæleſti bonore.*

g Vo. i. *Hic ex dictis infert cõcluſionẽ, d. Vo. i. cr. ho. erit ſupple in cæleſtibus.*

NIC. DE LYRA CAP. II.

Deponentes. *Poſtquam beatus Petrus inſtruxit fideles de regeneratione ſpirituali, hic conſequenter inſtruit eos de educatione conſequenti, ſicut in opere naturæ nutritio ſequitur, diuiditur in duas partes: quia primo inducit ad hanc educationem, ſecundo ad conſequendam perfectionem, ibi: Ad quem accedentes, ſicut in naturalibus perfectio ſequitur educationem, nutritio uero in fide et moribus prę ſupponit vitiorum abiectionem, ideo dicit:*

a Deponentes ig. o. *i. malam cogitationem contra proximum adhuc in corde latentem.*

b Et o. dolum. *i. uerbum proximi deceptionum.*

c Et ſi. *bonitatis apparentis tantum.*

Et in.

Non

Non c. & c. q. r. ę. ita reꝓbatus ab iſtis ſicut ab illis, & ille lapis hic i. credẽtib. ẽ fcũs ĩ c. a. & iſidelib. fcũs ẽ lapis offenſiõis & p. ſc.

A

a *Non c* quia ſicut ipſi in ſua ædificatione eum reprobauerũt ſic & ipſe in ſuo aduentu reprobabit illos accipere in ædificationem domus ſuæ, quæ eſt in cælis.

b *Et lapis of.* cũ lapis ſit ĩ quo ſuſtẽtent̃ & tuti qeſcãt bõi, icredulis erit cã offenſiõis ĩ p̃nti ñ credẽtib. i eũ & ĩ õ cadẽtes ſũt de uitio ĩ uitiũ. Eſt ĩ futuro petra ſcãdali, qa ad illũ, quẽ humilẽ conculcauerũt, collidunt̃ greſſus eorũ & cadẽt in ignem æternũ, q par. eſt dia. & an eius,

c *Offendũt uer.* Offendit uerbo, qui eo ꝙ verbum audiuit. offendit aĩo, dũ qđ audiuit, nõ credit, cuius ſtulticiam exagerat. *Nec cre. in q. p. ſunt.* per naturam ad hoc ſunt facti homines, ut credãt Deo & uoluntati eius obtemperent.

d *Vos au. g. ele.* hoc teſtimonium laudis quõdam antiquo populo per Moyſen datum, gentibus dat Apoſtolus qui in Chriſtum credunt, qui veluti lapis angularis in eam, quam in ſe Iſrael ſalutẽ habuerat, Gentes adunauit,

e *Electũ.* p fidẽ electi & diſtincti ab illis q reprobantes lapidẽ facti ſũt reprobi

f *Regale ſa.* ſũmi ſacerdotis corpi uniti, q regnũ ĩperare, & hoſtias ĩmaculatæ conuerſationis Deo offerre debebant.

g *Acqſiti.* in ſanguine redẽptionis eius, qua erat quondam populus Iſrael redẽptus ſanguine agni de Aegypto. Vnde & in ſequenti verſu myſtice recordat̃ ueteris hiſtoriæ, & hanc ſpecialiter in uno populo impletam docet

h *Annuncietis.* Sicut liberati de Aegypto, triũphale carmẽ dño cantauerunt, ita nos poſt tenebras diſſolutas, poſt acceptã remiſſionẽ p Chriſtũ ducẽdi ad p̃riã ſupnæ claritatis, deb mus Deo rependere gr̃as dignas cęleſtib. beneficiis.

B

i *Qui ali.* Hinc probatur qa hãc epl̃am ſcribit his, qui de Gẽtibus ad fidẽ uenerant. Aſſumuntur hi uerſus de prophetia Oſeę ĩ q̃ agit̃ de uocatione Gentiũ.

k *Chariſſimi.* Huculq; gñaliter inſtruxit eccleſiã. explicãs vel beneficia qb. nos Deus ad ſalutem vocare, uel dona qb. aliqñ Iudæos, nunc aũt nos honorare dignatus eſt: hic diuerſas fidelium perſonas ſolerter hortatur, ne carnaliter uiuẽdo ſe reddãt idignos tãta gloria ſpũs ne degenerent a gloria nobilitatis ſibi ꝓmiſſæ. & primo liberos & ſeruos, deinc mulieres & uiros, tãdẽ ſeniores & adoleſcẽtes qualiter ſeſe hr̃e deant, docet, & aperte liberos abſtinere a carnalibus deſideriis admonet, qa ſolet libertas uitæ remiſſioris maiora illecebrarũ titilantium tolerare pericula.

†Ro. 13. a

l *Tanquam adue.* Eo minus animum terrenis rebus ſupponite, quo uos patriã ĩ cælis habere meminiſtis. Reprobi hic habent patriam, cuius deſideriis inhiãt ideo relegabuntur in perpetuum exilium, carentes uoluptatibus.

m *Ex bo. op. con.* Plerũq; cõtigit, ut pagani, qui uituperabant fidem Chriſtianorũ, poſtea conſiderantes bonã eorum conuerſationẽ, Chriſtũ laudare inciperent.

n *In d. ui.* In tempore uiſitationis, quanta ſit uobis gloria donãda p Deũ iã nunc recognoſcunt increduli, cum uos inſtanter illum per omnia pericula ſequi perſpexerint. Vel, uiſitationis, quando uiſitabit dominus illos conuertendo.

o *Subie. i. e. o. h. cr. p. De. ſi. r. &c.* Et vt cõuerſatio ur̃a oĩb placeat, nõ reſiſtatis alicui dignitati hoĩum, alicui pſonæ, alicui principatui cui Deus vos ſubdi uoluit qa non ẽ p̃tãs niſi a Deo, & q p̃tãti reſiſtit, Dei ordinatiõi reſiſtit. Et creaturã p ptes expõit.

q *Tanq. ab eo miſ.* Multoties Deus aliquẽ malũ tyrãnidẽ exercere permittit vt & mali cõfundant̃, & boni magis ꝓbentur.

p *Ad uindictam.* Nõ ꝙ ſemper ita fiat, ſed ꝙ eſſe debeat actio ducis, ſimpliciter narrat, qui etiam ſi bonos damnat, non minus ad laudẽ eorũ ptinet qđ agit, ſi patienter improbitatem eius tolerant boni, & ſapienter eius aſtutiæ reſiſtunt.

Laudem

¶Credentes in filium honorabit pater, & in aduentu eius non confundentur.

credentibus † honor: non credentibus autẽ † lapis, quem reprobauerũt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali his, qui offendunt uerbo, nec credũt in quo & poſiti ſunt. † Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, Gens ſancta, populus acquiſitionis, ut uirtutes annũcietis eius, qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen ſuũ. Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei: qui nõ conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam cõſecuti. Chariſſimi obſecro uos, tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere uos a carnalib⁹ deſideriis, quæ militãt aduerſus animam, conuerſationẽ ueſtram inter Gẽtes habentes † bonam, ut in eo quod detractant de uobis tãquam de malefactoribus, ex bonis operibus uos cõſiderãtes, glorificent Deũ in die uiſitationis. † Subiecti igitur eſtote omni humanę creaturę propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis, ad uindi-

a ¶Quem noluerunt ponere in fundamento cordis ſui Iudæi carnaliter legem ſuam tenendam confirmantes, & omnem ſuam iuſticiam conſtituere uolentes.

¶Et tamen. a ¶In Chriſtiana ædificatione.

¶Factus eſt

a ¶Verbo, quia qui male loquuntur de Deo, erubeſcent cum uiderint tantam gloriam eius.

a ¶Quia in ipſo uiuimus, mouemur & ſumus.

a ¶Per fidem.

¶Quantum ad ſe.

a ¶In ſanguine redemptionis eius. b ¶Non iam uiuẽtes in paſſionibus & deſideriis, ſed ſancte & iuſte uiuentes.

a ¶Sicut illos duxit in columna ignis.

a ¶I. ſicut eratis alienati a conuerſatione popul Dei.

¶Tempore gratiæ. ¶Populo eius uniti. ¶Qui nec miſericordiam ſperare noueratis.

a ¶Quia eſtis miſericordiam conſecuti, ergo.

a ¶Sunt aduenæ, qui commanent in alieno loco. addit, peregrinos, qui ſemper de loco ad locum tranſeunt. ¶Non in hoc mundo, ſed alibi patriam habentes.

¶Dum concupiſcentiis blandientibus caro eneruiter ſubiugatur, inde uitiorum exercitus firmiter aduerſus animam armatur.

a ¶Bene operando. b ¶Putantes vos ſtultos, qui deos eorum reliquiſtis, & propter peccata ueſtra uos in mundo affligi credunt.

¶Ex veſtra caſta conuerſatione. ¶Veſtram dignitatem.

¶Et fidelibus & incredulis.

a ¶Ne uel in hoc fidei Chriſtianæ religioni ſpoſſit detrahi, quod per eam tolluntur iura conditionis.

¶Rege vel Deo. ¶Pœnam.

a Non cre. a. &c. ædi. *i. Iudæorum Scribæ & ſacerdotes:*

C

b Hic fa. eſt c. an. *coniungens Iudæos & Gentiles in una eccleſia Dei.*

c Et lapis of. *hoc accipitur de Iſa. viij. & intelligitur ad literam de reprobatione Iudæorum, vt ibidem dictum fuit. ideo ſubditur:*

d His q. of. uer. *i. Iudæis obſtinatis blaſphemantibus Chriſtum.*

e Nec cre. in quo & po. ſunt. *Ad hoc enim fuit eis data lex, vt diſponerentur ad Chriſtum, ſecundum quod dicitur Gal. iij. d. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, & ipſi pro maiori parte remanſerunt increduli.*

f Vos. *Poſtquam induxit fideles ad huius perfectionem conſequendam, hic conſequenter inducit eos ad huius perfectionis diffuſionem. tunc enim dicitur aliquid perfectum, cum poteſt alterum facere quale ipſum eſt. Et primo inducit ad hanc diffuſionem faciendam uerbo prædicationis. ſecundo exemplo ſacræ conuerſationis ibi: Chariſſimi. Circa primum dicit,* Vos autem genus ele *ſupple eſtis per baptiſmum, in quo facti eſtis filij Dei adoptiui, & per conſequens de genere eius.*

4. Meteo.

g Regale ſac. *i. conformati Chriſto, qui eſt rex & ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, qui fuit rex & ſacerdos, Et ſic eſt de veris Chriſtianis, qui ſunt reges per ſubiectionem paſſionum, ſacerdotes per orationis deuotæ ſacrificium. ideo dicitur Apoca. v. c. Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes &c.*

Gen. 14

h Gens ſancta. *i. per baptiſmum lauata & mundata.*

i Popul. acquiſi. *pretioſo ſanguine Chriſti, ut dictum eſt ca. præce.*

k Vt uir. an. eius. *verbo ſanctæ exhortationis.*

l Qui de te. *ignorantiæ.*

m Vos uo. in ad. lu. ſu. *ſ. fidei & gratiæ & finaliter ad lumen gloriæ.*

n Qui ali. non pop. Dei. *ante conuerſionem. Hæc autem ſcriptura accipitur de Oſeæ. i. & intelligitur ad literam de vocatione Gentiũ ad fidem, vt oſtenſum fuit ibidem & hic inducitur. Quia ſicut dictum eſt in principio huius epiſtolæ. beatus Petrus uidetur eam ſpecialiter ſcripſiſſe conuerſis de Gentilitate. Gentiles autem dicebantur non populus Dei eo quod erant idololatriæ dediti. Iudæi vero dicebantur eius populus, ut patet in multis locis veteris Teſtamenti, eo quod erant cultores unius Dei.*

D

o Nunc au. po. Dei. *q. d. nunc autem ecõuerſo eſt. nam Iudæi obſtinati facti ſunt non populus Dei. Gentiles uero conuerſi populus eius quia Chriſto incorporati.*

† honeſta

p Qui non conſe. mi. *quia Gentiles non habuerunt prophetias et legem diuinitus datam ſicut Iudæi.*

q Nunc au. mi. con. *per legis euangelicæ ſuſceptionem.*

r Chariſſimi. *Hic conſequenter inducit fideles ad diffuſionem fidei per exemplum debitæ ſubiectionis, ibi: Subiecti eſtote. Circa primum dicitur:*

s Obſe. uos &c. ad per. *a ciuitate cæleſti. Heb. xiij. c. Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus: ideo peregrini ſumus.*

t Abſtinere uos a carna. deſi. *Peregrini enim non quærunt in delitijs manere, ſed feſtinant ad patriam tranſire. & hoc potiſſime competit prædicatoribus, ſecundum quod dicit Apoſtolus. d. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar, deuictus a delitijs carnalibus. ideo ſubditur:*

1. Cor. c. 9

u Quæ mi. ad. animam. *a culmine virtutis ipſam deijciendo.*

x Conuerſationem ue. inter Gen. ha. bo. *Non ad laudem propriam, ſed ad Dei gloriam & proximi ædificationem. ideo ſequitur.*

y Glorificent Deum in die ui. *diuinæ gratiæ eos ad fidẽ conuertendo*

z Subiecti. *Hic conſequenter inducit eos ad dandum exemplum debitæ humiliationis, quæ eſt fundamentum & cuſtos omnis virtutis, dicens* Subiecti eſtote. *vera humilitate.*

a Omni humanæ. cre. propter Deum. *Inquantum eius imago relucet in ea, & potiſſime ſuperioribus perſonam Dei repræſentantibus. ideo ſubditur,* Siue regi &c. *& ſequitur:*

b Ad uindictam malefactorum. *Sicut ſunt extirpatores vitiorum, & conſeruatores virtutum, propter quod eis debetur honor* [illegible]

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Laudem uero bo. Quia ſic eſt.* Vere quia quidquid duces agũt, boni laudem conſequuntur, quia hoc uult Deus, qui etiam malis vtitur in bonum, ut uos utentes etiam illis in bonum ſiue boni, ſiue mali ſint *ſa. obmu. impru. ho, igno.* Vt illi duces ignorantes, quomõ eis in bonum vtamini, & per eos laudem mereamini, non inueniant quid in uobis uituperent, dum etiam ipſos honoratis & patimini, quamuis ſint immundi.

b *Non qua. uelamen.* Non habentes libertatem ueſtram in uelamen maliciæ. Libertas ueſtra nõ obuelet corda ueſtrã vt tanto licentius peccetis, quo minus ſeruitute deprimimini, & ne culpã ueſtrã noĩe libertatis ptexatis. Vult ãt liberos eos eẽ a ſeruitio culparũ, ut pmaneant ſerui creatoris boni & fideles. Vnde addit, Sed ſicut ſerui Dei.

c *Fr. d.* Et inter oĩa fratres, amate ẽt illos, qui conditione tpali ſubiecti ſunt uobis, ut fratres in Chriſto diligite. (Ro. 12 e)

d *Ser. ſub.* Hucuſq; exhortatus eſt liberos ad ſubiectionẽ, nũc ſeruis loquitur ut & ipſi ſubiecti ſint dominis.

e *Nõ t. bo.* Alia trãſlatio, Nõ tũ bonis & modeſtis, ſed etiam difficilioribus. († 8. diſt. c. quo iure)

f *Diſcolis*, i. indiſciplinatis. Schola Grece, Latine locus, ĩ quo ad audiẽdos magiſtros liberaliũ artiũ ↄueniebãt, vnde ſchola uacatio interptat, qa ibi uacabãt ſtudiis. Scholaſtici igit ſunt eruditi. Diſcholi ind octi & agreſtes. Ecce qño s. monebat, ſubdi hũanę creaturę ppdeũ († humanis)

g *Si p. c. Dei.* Si pp deũ ſciẽtẽ bonã intẽtionẽ aliqs patiẽs a dño uerberat iniuſte, cũ ei bene ſeruiat, ſuſtinet i leues reputet triſticias, hæc ẽ gr̃a, & p hoc efficit gratus deo & hoc exigit gr̃a fidei. († prauis, aſperis)

h *Patiẽs iniuſte.* Si iniuſte patimini, gr̃a Dei acqritis. Nã ſi uos ſuffertis patiẽter pęnas illatas a dominis, uos dico peccãtes nolendo obedire eis & colaphizati ab ipſis dñis. i. ſæpe correcti ab illis, ut per colaphos ad obedientiam inducamini, quæ gratia erit uobis inde? Nihil propter hoc accipietis a Deo. († affligamini, & ſuffertis)

i *In hoc e. uo.* Multum glorificat conditionem ſeruorum, quos benefacientes & abſque culpa vapulantes a dominis crudelibus & improbis affirmat imitatores dominicæ paſſionis.

k *Quia & Chriſtus.* Cum ſupra ſpecialiter ſeruos, nũc totam eccleſiam inſtruit ut etiam dominus in memoriam reuocet, quid pro eorum ſalute vel liberatione ſuus auctor pertulerit. († De pę. di. 2. c. ſi. nul tra me)

l *Tradebat autem iu. ſe iniu.* Illis iudicantibus ſecundum iniuſtam legem, ut potè iuſtus exiſtens. Siue tradebat Deo patri iniuſta iudicantes, ideſt eos qui eũ nequiſſime condemnabant, & neci ei⁹ inſtabant, ut ſupplicia ſumentes erudiãtur. Tangit euangelicam parabolam, ut pius paſtor relictis nonagintanouem ouibus in deſer. uenit uiſitare unam quæ perierat. († 45. diſt. c. epiſcopũ. De pę. diſt. 2. c. ſi enim; † 10. di. Ieſus)

m *Et epiſcop. animarum.* Vel viſitatorem, quod idem eſt. Epiſcopus enim. i. ſuper intendens, quia oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius in præces eorum, vt uiſitauit nos oriens ex alto.

¶ Remunerationem

ctam malefactorũ, laudem uero bonorũ. Quia ſic eſt uoluntas Dei ut benefaciẽtes obmuteſcere facia tis imprudẽtium hominum igno

¶ Et hæc bona facite. Quaſi liberi. b ¶ Quo maiori libertate utimini apud homines, eo liberius diutno famulatui ſitis ſubiugati.

ratiã. Quaſi liberi: ẽt nõ † quaſi uelamen habẽtes maliciæ libertatem

¶ Seruitus Dei humilitatem requirit. b ¶ Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. ¶ Vnum.

ſed ſicut ſerui Dei. † Oẽs honorate, ¶ Obſequio.

fraternitatem diligi ẽ. Deum ti-

¶ In omni obſequio timor domini præcedat. b ¶ Quaſi præcellentem ampliori honore ueneremini.

mẽte, † regẽm honorificate. † Ser-

¶ Vt nec Deum offendatis, nec dominis obedire recuſetis.

ui ſubditi eſtote ĩ oĩ timore dñis,

¶ Fide, uita, moribus. b ¶ Modeſte imperantibus & condonantibus.

nõ tantum bõnis & † modeſtis ſed

¶ i. per hoc efficitur homo gratus Deo, & hoc exigit gratia fidei.

ẽt † diſcholis. Hẽc eſt enim † gratia, ſi propter conſcientiam Dei ſuſti-

¶ Leues reputet triſticias.

net quis triſtitias patiens iniuſte. Quæ eſt enim gratia, ſi peccantes

¶ Quamuis benefacientes.

& colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene

¶ Mala illata a dominis.

facientes † patienter ſuſtinetis, hęc eſt gratia apud Deum. In hoc

¶ Vt patiamini. b ¶ Et hoc exemplo Chriſti.

ẽnim uocati ẽſtis, † qa & Chriſtus

¶ Q gaudes, quia pro te mortuus eſt Chriſtus, attende quod ſequitur, nobis re. exem.

paſſus eſt pro nobis, uobis relin-

¶ Contumeliarum, tribulationum, flagellorum, crucis & mortis.

quẽs exemplũm, ut ſequamini ue

¶ Licet pateretur.

ſtigia eius. † Qui peccatum non fe

¶ A Iudæis & Phariſæis obſeruantibus eum. ¶ Nec verbo peccauit.

cit, nec ĩuẽntus ẽ dõlus in ore eius.

¶ Quaſi ſeductor & demoniacus. b ¶ Non improperabat illis mala, quæ in eis uera erant.

† Qui cũ malẽdiceretur, non maledicebat, cũ pateretur, non comminabatur. Tradebat autem † iudi

¶ i. pęnam pro peccatis debitam. b ¶ Omnium cõiter.

cãti ſe ĩiuſte. † Qui pẽccata noſtrã ipſe pertulit ĩ corpore ſuo ſuper li-

¶ Poſito. b ¶ Sicut ipſe corporaliter mortuus eſt. c ¶ Sicut ipſe viuit noua uita.

gnũm, ut peccatis mõrtui, iu-

¶ Sola dilectione vel carne eius facta liuida in paſſione vel quia pro ſola inuidia Iudæi eũ morte adiudicauerũt

ſticiæ uiuamus, cuius † liuõre

¶ Nam infirmi eratis.

ſanati eſtis. Eratis enim ſicut

¶ Per uitia dilacerata ſpinis vitiorum. b ¶ Sine re. c ¶ In paſſione Chriſti, corpore & anima reuerſi ad eum, qui uos paſcit uerbo ueritatis.

oũes errãntes, ſed conuẽrſis eſtis nunc ad paſtorem & † epiſcopum animarum ueſtrarum.

e Sed ſic. ſer. *ubi reddunt vnicuique quod eſt ſibi debitum. Mat. xxij. b. Reddite quæ ſunt Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.*

f Omnes honorate. *inquantum relucet in eis imago Dei.*

g Fraternitatem diligite. *q. d. licet omnes ſint charitate diligendi, tamen ſpecialiter Chriſtiani, qui ſunt fratres ueſtri ex Chriſto & eccleſia ſicut & uos regenerati.*

h Deum timere. *timore filiali.*

i Regem honorate. *inquantum gerit perſonam Dei.*

k Serui ſubditi eſtote. *Poſtquam beatus Petrus informauit omnes generaliter, hic conſequenter informat exiſtentes in aliquibus ſtatibus ſpecialiter. & primo in ſtatu ſeruili. ſecundo in ſtatu coniugali. ſequen. ca. tertio in ſtatu paſtorali, in princi. v. cap. quarto in ſtatu iuuenili, ibi: Similiter adoleſcentes Prima in duas, quia primo ponit ſuum documentum. ſecundo confirmat per exemplum, ibi, In hoc enim. Circa primum dicit,* Serui ſubditi eſtote in omni timo. domini. *Hic accipitur omne, pro toto, totum autem & perfectum idem ſunt. ſ. Metaph. eſt igitur ſenſus:*

l In omni timore. *id eſt perfecto timore. Eſt autem timor perfectus, quando quis cauet nõ ſolum offenſam Dei, ſed etiam hominis propter Deum. ideo ſubditur,*

m Non tantum bonis. *i. bene morigeratis.*

n Et modeſtis. *i. operantibus ſecundum moderamen rationis.*

o Sed etiam diſcholis. *i. diſcordantibus ab iſtis moribus & imperandi modo.*

p Hæc eſt enim gratia. *i. res gratioſa coram Deo, quia eſt ſupererogationis.*

q Si prop. con. Dei. *i. propter conſcientiam timoroſam, quam aliquis habet de Deo, quia non ſolum, uult implere mandata, ſed etiam conſilia.*

r Suſtinet quis triſticias. *i. illatas a dominis pœnas.*

s Patiens iniuſte. *id eſt patienter ſuſtinens quod infertur iniuſte. quod declarat conſequenter di.*

t Quæ eſt enim gratia. *ſupererogationis.*

u Si peccantes & colap. ſuffertis. *q. d. nulla, ſed eſt magis iuſticia.*

x Sed ſi benefa. *i. bene ſeruientes dominis ueſtris.*

y Patienter ſ. *propter Deum pœnas ab eis illatas uobis.*

z Hæc eſ. gra. a. d. *vnde reddet ſupererogationis præmium.*

a In hoc enim. *Hic conſequenter dictum ſuũ confirmat per exemplum, di.* In hoc enim u. eſtis. *ut iniuriam patienter toleretis.*

b Chriſtus paſ. eſt pro nobis. *ſimilia & maiora. & patet litera vſque ibi,*

c Trade. autem iudicanti ſe iniuſte. *i. Pilato, qui Iudæorum fauore & Cæſaris timore cõdemnauit eum iniuſte, Ioh. xviij. Tradidit autem ſe Pilato, quia tradidit ſe Iudæis eum quęrentibus ad mortem. Quibus obuiauit, dicens, Ego ſum, ſi ergo me quæritis ſinite hos abire. ſciens, quod tradituri erant eum Pilato. Hæc autem traditio ex parte Chriſti proceſſit ex obedientia ad patrem & maxima charitate ad nos, ex parte vero Iudæ ex maxima cupiditate, ex parte Iudæorũ ex maxima malignitate. propter qđ in Chriſto fuit ſumme meritoria in alijs autem damnabilis & iniqua.*

d Qui p. n. i. p. *i. penã p ipſis debitã ſuſtinẽdo*

e Super lignum. *ſanctæ crucis.*

f Vt p. m. *i. ut amplius non peccemus, ſicut mortui corporaliter ceſſant ab actu operandi*

g Iuſticiæ ui. *ideſt Chriſto, qui eſt noſtra iuſticia eff. ctiue.*

h Cuius liuore. *quem habuit in corpore ex colaphizationibus & percuſſionibus.*

i Sanati eſtis. *a peccatorum infirmitatibus. quod declarat ulterius, di.*

NIC. DE LYRA.

¶ *eſt alicui ratione virtutis in ſe, vel in alijs, ut dictum eſt ſupra. Ia c. ij.*

a Quia ſic eſt uo. Dei. *quam implere debetis*

b Vt benefa. obmu. fa. *Quia per hoc ab eis auferetis materiam loquendi de uobis.*

c Quaſi liberi. *ſecundum ueritatem, quæ eſt libertas a uitijs.*

d Et non quaſi u. ha. mali. li. *q. d. libertas veſtra ſit ad bonum, & non ad malum. Quod dicit contra aliquos, qui dicebant ſe eſſe liberos a tributo, eo quod erant filii Dei per baptiſmum. quod non eſt uerum & ſic retinendo, illud quod debebatur dominis temporalibus, committebant furtum.*

k Eratis enim. *ante conuerſationem.*

l Sicut oues e. *per deuia uitiorum.*

m Sed c. e. n. ad p. *i. Chriſtum, qui paſcit vos corpore & ſanguine ſuo in eucharistiæ ſacramento.*

n Et epiſcopum animarum ueſtrarum. *ſaluti ſuper intendendo. Epi-*

Sed ſic.

¶ *ſcopus*

¶ *ſcopus enim Græce, ſuperintendens dicitur, Latine ab epi, quod eſt ſupra. & ſcopos, quod eſt intentio.*

In cap. ij. vbi dicitur in Poſtil. Et regale ſacer. i. confortati Chriſto, qui eſt rex & ſacerdos.

ADDITIO I.

Notãdum quod populus Dei ſub antiquo Teſtõ exiſtens dicebatur regnum ſacerdotale, Vnde regnum apud illos ponebatur in ſubſtantiuo tanquam principale: ſacerdotium vero in adiectiuo tãquam minus principale. ſacerdotium enim illius tpis erat imperfectum, non. n. offerebatur ibi niſi ſanguis hircorum & vitulorũ, & huiuſmodi. Sed gens in nou. Te. exiſtens dicitur regale ſacerdotiũ vt hic, in quo ponitur ſacerdotiũ in ſubſtantiuo tanq̃ principale, & regale in adiectiuo ſicut minus principale, qa ſacerdotiũ nouæ legis eſt pfectiſſimũ, p qđ Chriſtus immolatur. de eccleſia tñ ſuperiori vbi hæ dignitates ceſſant, dr̃: Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacer, Apo. v. c. quia ibi nulla eſt pẽminentia ratione dignitatis ſacerdotalis ſeu regalis, niſi ſecundum propria merita perſonalia.

In eo. c. vbi dicitur in Poſt. Qui aliquãdo non populus Dei &c.

ADDITIO II.

Hoc, quod dicit beatus Petrus Qui aliquando non populus Dei poteſt bene dirigi ad conuerſos de perfidia Iudaica, in qua exiſtentes non erant populus Dei, & nunc per gratiam baptiſmalem facti ſunt populus Dei. Vnde ex hoc non habetur, quod beatus Petrus epiſtolam iſtam ſpecialiter ſcripſiſſet conuerſis de Gentilitate, prout vult Poſtillator. nec obſtat qđ autoritas iſta ſit ſumpta ab Oſee. ij. ubi agit ad literam de vocatione Gentium. nam etſi ibi ſic accipiatur, hic tamen allegatur per ſimile ad uocationem Iudæorum ad fidem Chriſti recipiendam & eius ſacramenta. unde in hoc loco dicit gl. quod in hoc verſu. ſ. aliquando non populus, myſtice recordatur veteris hiſtoriæ, & hanc in nouo populo impletam ſpiritualiter docet. hæc in gloſſa.

In eo. ca. ubi dicitur in Poſtil. Et non quaſi uelamen habentes maliciæ libertatem.

ADDITIO III.

In hoc quod dicitur: Velamen maliciæ. poteſt intelligi ignorantia, quæ eſt quaſi velamen occultãs factum. unde cum aliquis ignorat vult ut excuſationem peccati habeat ſecundum illud Iob. xxi. b. Scientiam viarum tuarum nolumus. talis ignorantia affectata proprie dicitur uelamen maliciæ libertatis, quia per illam quos uult liberos eſſe a iuſticia &c.

GLOS. ORDIN. CAP. III.

a *Similiter & mulieres.* Vr̃ q mulieres eorũ, q in tribulatione erãt, ↄtẽnebãt uiros ſuos, & etiã ut aliis placerent ſe pulchre ornabant, hoc fieri prohibet.

b *Vt & ſi qui &c.* Ita bonas mulieres uult uiris incredulis ſubdi, ut non ſolũ nihil mali ad imperium eorũ faciãt, ſed ẽt in tã ſctã cõuerſatione perſiſtant inſuperabiles, ut ipſis uiris etiam exemplum ſint charitatis, caſtitatis & fidei.

c *Quarum non ſit.* Quare cultus non ſit capillatura, aut aurum circundãs, aut nõ ſit cultus veſtimẽtorũ indumenti i. nõ ſint feſtiua ueſtimenta, qb. induãtur. Sed ſit vobis ornatus hõ cordis ĩterior ſoli Deo notus, in ĩncorruptibilitate ſpũs, ſpũs dico quieti ab impugnatiõe vitiorũ & modeſti, ne ſupbiat q talis ſpũs etſi hominibus non patet tamen in conſpectu Dei eſt diues. (Col. 3. c; Ephe. 5. c; † cum reuerentia)

d *Aut circundatio.* Sicut Cyprianus ait Serico & purpura indutæ, Chriſtum induere non poſſunt Auro & margaritis & monilibus adornatæ ornamẽta cordis & corporis perdiderunt. Qđ ſi Petrus mulieres quoque admonet coercendas & ad eccleſiaſticam diſciplinã religioſa obſeruatione moderãdas, quæ excuſare cultus ſuos poſſunt per maritum, quanto magis id obſeruare virginem fas eſt, cui nulla ornatus ſui competit venia, ne diuertere poſſit in alterum mendaciũ culpę, ſed ſola ipſa remaneat in crimine. Quia exterior hõ ueſter corruptus eſt & btitudinẽ integritatis, quę proprie eſt virginitatis, habere deſtitiſtis, imitamini ĩcorruptionẽ ſpũs p abſtinẽtiã, & qđ corpore non poteſtis, mẽte præſtate. Has. n. Chriſtus diuitias, & hos ueſtrę coniunctionis q̃rit ornatus Apud Pythagorã naturali ſcientiæ lege dictãte eadẽ ſñia inuenitur. Vera ornamenta matronarum pudicitiã, nõ ueſtes eſſe. († Ge. 18. b; * factæ; † terriæ vllo pauore)

e *Viri.* Sicut pcepi vxoribus, ut per ſãctã conuerſationem ſuã lucrifaciant maritos, & ſeruiant illis. Similiter præcipio uobis o uiri, ut per ueſtram conuerſationem lucrifiant mulieres, & cuſtodite eas, vos dico cum illis, reddendo debitum, cohabitantes Et hoc ſecundum conſcientiam, non in paſſionibus deſiderii ſed ſicut Deũ intelligimus velle. ſ. vt generetis filios in cultũ vnius Dei, vos dico ĩpertiẽtes honorẽ vaſculo muliebri, quaſi ĩfirmiori, & in ueſtib. & in aliis neceſſariis eis prouidẽtes. & ſi aliqñ placet illis a coitu ceſſare, impẽdite honorem, quia infirmiores ſunt. Impẽdite etiã tãquam cohæredibus gratiæ in pñti datæ a Deo, & uitæ dãdæ in futuro, uel uitæ p gr̃a dãdę ¶ *imper-*

CAP. III.

¶ Sicut ſerui dominis propter Deum. a ¶ Patientes cum ſponſis, uel ab ipſis ſponſis.

S † Imiliter & † mulieres ſubditæ ſint uiris ſuis, ut † etſi qui

¶ Non adulteris. a ¶ Mariti.

a ¶ Euangelii. b ¶ Bene ſe habentium & humiliter patientium omnia.

non credunt uerbõ, per muliẽrum

a ¶ Prædicationis. b ¶ Conuertantur ad fidem.

conuerſationẽ ſine uẽrbo lucrifiant,

a ¶ Tantummodo.

conſiderãntes † in timore ſanctã con

a ¶ Habitam in timore Dei conſeruato.

uerſatiõnem ueſtram. Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti ueſtimentorum cultus, ſed qui abſconditus eſt homo cordis in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in cõſpectu Dei locuples. Sic

a ¶ etiam ante tempus gratiæ.

enim aliquãndo & ſanctæ mulieres

a ¶ Non in ornatu veſtium.

ſperantes in Deo õrnabant ſe ſubie-

a ¶ Etiam in his, quæ grauia videbantur.

ctæ propriis uiris. † Sicut Sara õbe-

a ¶ Ex reuerentia.

diebat Abrahæ, dominũ eũ uocans,

¶ Honorando maritos.

cuius * eſtis filiæ benefaciẽtes, & non

¶ Non inde perturbemini ſi aliquid mali infertur a maritis

† pertimẽtes ullã perturbationẽ. Viri ſimiliter cohabitantes ſecũdũ ſcien

duas, quia primo mulieres informat de debita ſubiectione. ſecundo de honeſta compoſitione, ibi: Quarũ ſit. Circa primum dicit: Simil. & mu. *In hoc continuat ſe ad partem præcedentem, in qua agitur de ſubiectione ſeruorum ad dominos ſuos.*

b Vi. ſu. *in quibus magis uiget ratio q̃ in mulieribus, propter quod ad eos pertinet regimẽ & adminiſtratio domus*

c Vt & ſi qui. *ſ. uiri.*

d Non cre. uer. *prædicationis.*

e Per. mu. con. *i. per uxorum ſuarum conuerſationem ſanctam.*

f Sine uer. *prædicationis communis.* († vxores)

g Lucrifiant. *i. conuertantur ad fidem ſecũdum quod dicitur. i. Cor. vij. c. Sanctificatus eſt uir infidelis per mulierem fidelem.*

h Conſiderantes. ſanctam con. ue. *O uos mulieres.* († etiã qui)

i In ti. *filiali ipſius Dei. & mutatur hic modus loquendi de tertia perſona ad ſcđam, qđ fit frequenter in ſacra ſcriptura.*

k Quarũ. *Hic cõſequẽter agit de mulierum compoſitione, quæ debet eſſe honeſta & non curioſa. ideo dicitur:* Qua. n. ſit e. c. *i. non ſit extrinſecus apparens videntibus, quia hoc eſt ad prouocationem incontinentiæ.*

l Aut cir. a. *i. ornamẽta aurea circa caput ſuum, ſicut coronæ æternæ, & huiuſmodi.*

m Aut i. u. *Iungitur ſic litera, Aut cultus. i. ornatus indumenti ueſtimentorum. i. indumenti nimis præcioſi aut curioſi, propter qđ dicitur indumentum veſtimentorum, per excellentiam, ſicut roſa dicitur flos florum.*

n Sed q ab. e. ho. c. *i. mens ipſa, quæ dicitur homo interior. Licet is, q de foris eſt, homo noſter corrumpatur, tamen is, qui intus eſt, renouatur de die in diem. nam eſt incorruptibilis. & dicitur homo interior in muliere ſicut in uiro, quia communis generis eſt homo. unde uerſus: Eſt communis homo pariter cum uirgine latro.* (2. Cor. 4. d)

o In i &c. ſpi. *dicitur autem ſpiritus humanus quietus, quãdo nõ pturbatur a paſſionib. concupiſcibilis & iraſcibilis. & dicitur modeſtus, quãdo in actib. humanis tenet modũ debitum ſecundum moderamen rectæ rationis. primum fit per uirtutes morales, quę sũt circa paſſiones. ſcđm ãt p virtutes circa operationes, ſicut iuſticia, liberalitas. & hmõi, & quia iſtæ ſunt veræ diuitiæ ſicut dicit Gre. Veræ diuitiæ ſunt, quæ nos diuites virtutibus faciunt. ideo ſubditur:* Qui eſt in con. dei l. (Lib. hom. in euang. hom. 8. tom. 2.)

p Sic e. *Hic conſequenter inducit exemplum ad ſuum propoſitum de ornatu & ſubiectione mulierum, di.* Sic e. ali. *i. tempore præterito.*

q Et ſanctæ m. ſ. in Deo. *& non in labili mundo.*

r Ornabant ſe. *ornatu uirtutum interiori, & parũ curabãt de exteriori*

s Subiectæ pro. ui. *eis obediendo in licitis & honeſtis.*

t Sicut S ob. Ab. *unde Gen. xviij. ad eius dictum celeriter commiſcuit ſimilas, faciens inde panes.*

u Dominum eum uo. *vnde & ibidem dicitur. Poſtquam conſenui & dominus meus uetulus eſt, voluptati operam dabo.*

x Cuius eſt fi. bene. *quia ſic eam imitamini tanquam matrem.*

y Et non p. ul p. *q. d. ſic eã imitando non habetis timere, quod per nos erga uirum vel familiam ueniat aliqua turbatio.*

a Vi. ſ. *Hic cõſ. q̃nter ĩſtruit uiros di.* Vi. ſi. c. ſ. ſ. *Aliqui exponunt hanc cohabitationẽ de redditione debiti, q̃ debet fieri ſcđm conſcientiã, ut nõ*

NIC. DE LYRA. CAP. III.

*S*Imi. & mu. *Hic conſequenter informat exiſtentes in ſtatu coniugali. & ſcđo reuertitur ad informandum omnes in generali ibi: In fide ãt omnes unanimes. Prima in duas: quia primo informat ſexum muliebrẽ. ſcđo virilem ibi: Viri ſimiliter. Prima adhuc in duas,*

¶ *non moueãtur*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Impertientes.h* Si abſtinemus nos a coitu,honorẽ tribuimus ſi non abſtinemus, pſpicuũ eſt honori cõtrariũ eẽ concubitũ
b *Vt non im.o.u.* Impediri orationes officio coniugali commemorat,qa quotiẽcũque uxori debitũ reddo, orare non poſſum Quod ſi iuxta Apſi ſermonẽ ſine intermiſſione orandũ eſt, nunquam ergo mihi coniugio ſeruiendũ eſt,ne ab oratione,cui ſemper inſtare iubeor, vlla præpediar hora.
c *In fi.a.o.una.* Diuerſas pſonas,diuerſas ɔditiones, diuerſos ſexus docui,iã nũc oẽs cõiter admoneo ĩ cã dñicæ fidei,unũ cor & vnam aĩam habeatis.
Act. 4.f
d *Non red.* Non ſolum ceſſetis reddere malum pro malo,ſed etiam promaledicto date benedictionem.
Rom. 12.c
e *Quia in h.* qa prohibuerat malum p malo reddere,ſed potius maledicentibus bñdicere iuſſerat, recte pphetico teſtimonio aſtruit fraterna ĩſpectione & bonos ſp & malos uideri, vt meminerimus, & patiam nrã,qua patimur malos,nrãm bñuolẽtiã,q̃ pſeq̃ntibus bona optamus, eterno pmio munerãdã, & pſecutores digno plectẽdos ſupplicio.ſi uero pęnituerit, nos quoque pro ipſorum ſalute, quam precabamur,coronam accepturos.
† In ſumma
† Pro 20.e Rom. 12.d
f *Vt be.* Dicẽte iudice,Venite bñdicti p.m.p.r. Vel benedictio,qua ſcti in futura uita bñdicent Deũ.Qd ergo qſq; in futuro venire deſiderat,hoc in pñti meditari & agere ſatagat, conditorem & fratrem benedicat & ſe dignũ fraterna benedictione reddat.
Mat. 25.c
g *Et quis eſt.* Iõ debetis a malo declinare & facere bonũ,qa nemo pt uos retrahere a bono, nec a corona,ſi pſiſtere volueritis,imo pſũt,dũ nocere uolũt.*Et q.* Si uerba cõtumelioſa, ſi rerũ dãna,ſi ĩferũt tormẽta,ñ nocẽt,ſed patiam vrãm exercẽt. Si qs ãt his victus deficit,ñ ille,q malũ ĩtulit,ſed ipſe,qui malũ non ptulit,nocuit. Tẽtaĩ oĩs domus & ea,q̃ ſuper petram, & ea,q̃ ſupra arenã fundat,ſed uniformitas fundamenti coronam perſeuerantiæ tribuit,alteram fragilis ſtructura ſtrauit.
F
† reſpectus
h *Timorẽ a.* In futuro eritis bti,in pñti ãt ne timueritis timorem eorum.i illa quæ in eis poſſunt uideri timenda, ut regia poteſtas,& huiuſmodi.
i *Dominũ a.* Sctitatẽ Chriſti, q̃ ſit incõphenſibilis gloriæ,intimo cordis affectu intuemini,& ſic ipſum Chriſtum ſctificate ĩ uobis,ut nõ a memoria nõ ab amore recedat. Qui hãc ſctitatem non cõſiderat,deficit ad ĩſidias hoſtis
k *Oĩ poſ.* Volenti mutuo accipere rõnabiles pecunias, non negemus. Vnde Paulus, In ſapientia ambulate pp eos,qui foris ſunt, ſcientes quomodo oporteat ſingulis reſponderi. Foris n. exiſtentes. i. nondum fideles uolunt aliquid cognoſcere de ſpe,quæ in uobis eſt.Qui ergo eccleſiaſtico pręeſt magiſterio doceat patientes,obſtruat reſultantes.
Col. 4.a
† reſpondẽdum cuilibet petenti, ut loquimini de ea

a tiam, quaſi infirmiori uaſculo mu- a b c
a liebri, impertientes honorem tan-
a ¶Ideo ita modeſte vos habete cum vxoribus, ut non in o.ve.Si enim diſcordes eſſetis,orationes ueſtræ nõ placerent.
b quam cohæredibus gratiæ uitæ, ut d
non impediantur orationes ueſtræ.
a ¶Vt nec cogitatione diſrumpetis.
c † In fide autem omnes unanimes, e
a ¶Vt alter alterius onus & infortunium ſuum putet. b ¶Ne deſtruatis fraternitatem,ne per hoc a fide liberius recedatis.
compatientes, fraternitatis amato- f g
a ¶Condonando peccata,impendendo elemoſynas,& de his ne ſuperbiatis. b ¶Omni a cum modo ſapientes
res, miſericordes, † modeſti, humi- h i k
a ¶Quod ſecundum iuſticiam ſeculi iuſti videtur poſſe fieri. b ¶In actu.
d les, † non reddentes malum pro ma- l
a ¶In verbis.
lo, nec maledictum pro maledicto, m
e ſed econtrario benedicentes, quia n o
f in hoc uocati eſtis, vt benedictionẽ p
a ¶Qui vult oſtendere ſe benedictionem habere.
hæreditate poſſideatis. † Qui enim q
a ¶Cum in hoc ſeculo dies mali.
uitam uult diligere, & dies uidere r
¶Interius non cremur [illegible].
bonos, coerceat linguam ſuam a ma- s
a ¶Exterius ne proferat aliquid doloſum.
lo, & labia eius ne loquantur dolum t
a ¶ etiam occulto exterius datur ut peccet.
Declinet autem a malo, & faciat bo- u x
a ¶Vt rem abſconditam. b ¶Cum Deo, cum fratre. c ¶Vt rem fugitiuam.
num : inquirat pacem, & perſequa- y z
a ¶Reſpectus miſericordiæ.
tur eam: quia oculi domini ſuper iu- a
a ¶Propter celerem effectum.
ſtos, & aures eius in preces eorum: b
¶Iudicium,uel manifeſtatio.
† uultus autem domini ſuper facien- c d
a ¶Vel puniendo eos,uel reddendo aliis.
g tes mala. Et quis ẽ qui uobis noceat, e
a ¶Non ſolum non nocet quod a malis irrogatur.ſed etiam prodeſt,quia patientiam exercet
ſi boni æmulatores fueritis ? † Sed f g
a ¶Tenendam uel aſſequendam.
etſi quid patimini propter iuſticiam
a ¶Recedendo a fide & dilectione.
h beati. Timorem autẽ eorũ nẽ timue- h
i ritis, ut non conturbemini. Domi- i k
num autem Chriſtũ ſanctificate in l
cordibus ueſtris, † parati ſemper ad m
k † ſatisfactionem omni poſcenti uos

tio,ad ſeipſum.ca.ſe.Prima in duas,quia primo ordinat eos ĩ collatione boni ſecundo in poſſeſſione mali ibi: Nõ reddẽtes.Circa primũ dicitur.In fide Fides ãt accipitur uno mõ, ut eſt uirtus theologica. & ſic inducit eos ad vnitatẽ eccleſiæ,ut non ſint inter eos ſchiſmata. Alio modo,ut eſt uirtus moralis & ſic fides idẽ eſt quod fidelitas.et hoc mõ inducit eos ad vnitatem fidelitatis mutuæ. & quod ſubditur in aliquibus libris, In oratione eſtote.nõ eſt de textu,nec in libris correctis.
G
f Compa. adinuicem ſicut membra unius corporis myſtice ipſius Chriſti. per hoc enim alleuiatur ille,qui patitur,cum percipit alios ſibi compatientes, ſicut ſuſtinens graue pondus corporale, quando alij cum eo oneri ſe ſupponunt,vt dicit Philoſophus.
g Fraterni.ama.i. communitatis fidelium, quia licet quilibet per ſe ſit diligendus, tamẽ magis eſt communitas diligenda.
h Miſe. elemoſynas indigẽtibus tribuẽdo.
i Modeſt. in oĩb. modum debitum tenendo.
K Humi. vt nõ de pdictis bonis p ſupbiam eleuemini,ſed totum attribuatis gratię Dei.
l Non red. Hic cõſeq̃nter ordinat fideles in ppeſſione mali, ĩ quo qs pt dupliciter deordinari.uno mõ p audaciã uicẽ repẽdẽdo. alio mõ per timorẽ in puſillanimitatẽ decidendo Igitur primo remouet primũ . ſcdo ſcdm ibi: Et qs eſt. Prima in duas:quia primo monet uicẽ non rependere . ſecundo inducit ad hoc autoritatẽ ſcripturæ,ibi:Qui enim.Circa primum dicit:Nõ re.ma.in factis iniurioſis.
m Nec ma p.m.i. uerbis contentioſis.
n Sed e.b. huius rationem aſſignat di.
o Quia in h.u.e ad fidem catholicam.
p Vt benedi. hę. p. quæ non datur maledictis:propter quod dicit Saluator.Benedicite maledi.uobis.
† Pſ. 33.e Iaco. 1.d
Luc. 6.d
q Qui.n.ui Hic conſeq̃nter inducit ad propoſitũ autoritatẽ ſcripturæ,di. Qui enim uult uitã diligere.ſ. btãm,in qua nullus moritur.
Pſ. 33.
r Et di. ui. bo. in beatitudine cæleſti, ubi dies noctibus non interrumpuntur.faciat ſup ple quod ſequitur:
H
s Coer. lin. vt non reddat maledictum pro maledicto in aperto.
t Et la.lo. contra maledicentem ſibi machinando malum in occulto.
u Decli ãt a ma. in opere.
x Et fa.b. Hę ſunt enim duæ partes iuſticiæ.
y Inquirat pa. cum proximo,etiam iniurioſo,Ro.xii. d. Quod ex vobis eſt, pacem cum omnibus hominibus habentes.
z Et perſe.eam. i.perfecte ſequatur. & ſubditur ratio cum dicitur:
a Quia o. &c. iuſ. ſicut ſuper ſpiritualiter dilectos.oculus enim dirigitur ad id,quod ſpecialiter amatur.
† Mat. 12
b Et au.eius in pre.e. tanquam paratæ ad exaudiendum.
c Vultus a.d. ſ. iræ & indignationis. unde in Hebræo ſic habetur:Iræ domini.
d Super fa.ma. ad eos puniendum.unde in Pſ. ſubditur:Vt perdat a terra.ſ. viuentium memoriam eorum.
† 35. diſt. qui eccleſiaſtici

¶ Rationem

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *non moueatur ad hoc libidine,ſed prolis amore ad Dei cultum educandæ.Poteſt etiam exponi vt magis conſonet præcedentibus & ſequentib. ut videbitur de cohabitatione domeſtica,in qua mulier debet eſſe ſubiecta,ut dictum eſt.& eodem modo uir, qui præeſt,debet præeſſe ſecundum ſcientiam,ita quod non tractet uxorem ſicut ancillam, ſed ſicut ſociã. vnde & mulier facta eſt de latere uiri, ideo ſubditur,*
Gen. 2.
a Quaſi in. *Nam mulieres infirmiores ſunt uiris corpore de communi curſu.& etiam mente,quia minus uigent intellectu & ratione.*
b Impet.ho. *eis prouidendo de uictu & ueſtitu ſufficienti , & honeſte ſecundum ſtatum & proprias facultates.*
c Tã.c.g. *vitæ btẽ ad q̃ p gratiã puenitur.ex quo.n.vir et uxor sũt cohęredes uitę futuræ,dẽt ĩ pñti ſocialiter et amicabiliter cõuiuere.iõ ſubdit*
d Vt non im. *Nam cum uir & uxor non ſunt bene concordes, minus poſſunt orationi vacare,& eorum orationes ſunt minus exaudibiles.*
e In fi. *Apoſtolus hic reuertitur ad informandum omnes communiter ordinando primo eos ad proximum.ſecundo ad Deũ,ibi:Dominũ aũt.tertio,ad*

e Et quis eſt. *Hic conſequenter remouet timorem inordinatum,per quẽ homo cadit in puſillanimitatem & frangitur per inconſtantiam , di.* Et q.e.q.u.no. *vos perſequendo.*
f Si boni æmu.fu. *q.d. nullus eſt.hic boni genitiui caſus & neutri generis.amatorib.n.boni & imitatorib.quod importatur per ęmulari,(vnde verſus: Aemulor,inflatur,amat,inuidet ac imitatur) perſecutiones non ſunt ad detrimentũ ſed magis ad virtutis augmentum.ideo ſubditur:*
g Sed & ſiquid pa.&c.beati. *ſupple eſtis in ſpe , & poſtea eritis in re ſi perſeueretis.ideo concludit:*
h Timorem autem &c.ne ti. *timore deijciente a bono virtutis.*
i Vt non contur. *impatienter aduerſa ſuſtinendo.*
k Dominum autem. *Hic conſequenter ordinat fideles ad Deum.& ſecundo inducit exemplum,ibi: Quia Chriſtus. Ad Deum autem bene ordinatur homo per fidem charitate formatam , & hoc in tribus. Primũ eſt,quod hæc fides in eius corde firmetur:& quantum ad hoc dicit :* Dominum autem Chri.ſanctifi. *i.firmate.Sanctum enim in una ſignificatione idem eſt,quod firmum.*
Homo per fidem ordinatur ad Deum in tribus.
l In cordib.u. *ſibi firmiter adhærendo,quia firmus eſt in ſeipſo . Secundum eſt.vt hæc fides ad alios deriuetur.& quantum ad hoc ſubdit:*
m Para.p ad ſ.o.p *q̃ fit dupliciter.Vno mõ fideli ſimplici,q petit a magis pfecto in fide plenius erudiri.Alio mõ infideli fidem irrationabilem*
Luc. 21.d

¶ reputanti

A a *Rationem* Duobus modis de ſpe noſtra & fide rõnẽ dẽmus reddere, vt q̃rentibus fideliter vel infideliter rectas cãs ſpei & fidei intimemus:& ipſam fidẽ & ſpẽ inter pſſuras illibatam teneamus, oſtendentes per patientiã, qua rõnabiliter eã cõſeruãdam didicimus,pro cuius amore nec aduerſa pati,nec mortem ſubire formidamus.
b *Sed cum m.* In ipſa doctrinæ ſcia qualitatẽ docẽdi monet obſeruari, vt humilitas & viuẽdo et loquẽdo mõſtret.
c *Vt in eo q̃ de.* Vel curate benefacientes,vt q ueſtræ bonæ cõuerſationi detrahunt,veniente tpe retributionis cõfundantur,uidentes vos cum Chriſto coronari,ſe cum diabolo damnari.
† manſuetudine & reuerentia
d *Melius eſt.* Ita debetis calumniatores pati & confundere, quia tutius eſt vobis pati pro benefactis, q̃ pro malefactis. Hic illos arguit, qui cũ pro culpis arguũtur a fratribus,vel ẽt penis coercentur,patienter tolerant, ſed ſi abſq; culpa aliquid eis infertur a fratribus: mox prorumpunt in iracũdiã,& q hactenus videbantur innoxij per impatientiam & murmurationẽ, reddũt ſe noxios. Vtilius fuit Tobiæ percuti cæcitate ſine culpa,ut probaretur eius patiẽtia,q̃ Elymæ mago,qui pro perfidia percuſſus a creditorum demẽtatione remouet & æternæ ultioni pparatur.
† Rom. 5.b Heb. 9.g. De cõ diſ. 1. ſufficit & diſt. 2.c. ſemel.&c.
e *Quia & Ch.* Qui ergo iuſtus patitur, Chrm imitatur: qui flagellis corripit, latronẽ imitat: q cũ Chriſto in cruce cognito paradiſum intrauit.q nec flagellis corrigitur, ſiniſtrum latronem imitatur,qui propter peccata aſcendit in crucẽ, & poſt crucẽ iuit in Tartara.
† mortificati quidẽ carne uiuificatus
f *Offerret Deo.* qa ẽt tũc ſi q ad pdicationẽ dñi,quã p vitã fideliũ ptendebant, credere voluiſſẽt,& ipſos offerre Deo patri gaudebat. Si qui autem detrahebant de bonis quaſi de malefactoribus,imminẽte diluuio cõfundebant.
B
† Mat. 24.c Luc. 17.f
g *In carc.* Qui hẽnt ſenſũ obſcuratũ tenebris,merito ẽt in hac vita dñr carcere incluſi, & in hoc interiori carcere mentis operibus iniuſtis grauantur,donec carne ſoluti ĩ exteriores tenebras proiiciantur æternæ damnationis, Habent & iuſti hic carcerem,ſed tribulationum,reprobi vero vitiorum.
h *Spiritu ve.præ.* qui noſtris tpibus carne ueniens iter uitæ mũdo prædicauit,ipſe etiam ante diluuium eis,qui tunc incredu li erant,vixerantq; carnaliter,ſpiritu veniens prædicauit,p ſpiritũ.n.ſanctum erat in Noe & in cæteris bonis,p quorũ bonã cõuerſationem aliis malis pdicabat , vt cõuerterent ad bona.
† Cuius figuræ nunc reſpõdens baptiſmus nos quoq; ſaluos reddit,quo nõ carnis ſordes abijciũtur, ſed quo fit ut bona conſcientia bene reſpondeat apud Deum per &c.
i *Quando ex Dei pa.* Cũ patiẽtia Dei inuitaret illos ad pniam, parcẽs illis p centũ annos,qb. Noe ædificabat arcã,p quã oſtẽdebatur,quid futurum eſſet in mũdo,ipſi nõ utebant patiẽtia Dei ad pęnitentiã , ſed expectabãt eã quaſi eſſet duratura ſp.
k *Noe.* Qui interpretatur requies,ſignificat Chriſtum,qui dat ſuis fidelibus requiem animarum .
l *Cum fa.a.* Sicut arca fabricata eſt de lignis leuigatis,ſic eccl'ia de collectione fideliũ aĩarum.ſicut peunte mũdo pauci ſaluãtur p aquã,ſic ad cõpationẽ peũtiũ puus eſt electorũ numerꝰ. qa anguſta eſt uia q̃ ducit ad vitã,& pauci ſunt q inueniũt eã.
m *Quod & vos nũc ſi.for.* Baptiſma facit ſaluos,baptiſma dico ſimilis formæ.i. per omnia aſſimilatũ illi arcæ, qa quicquid ibi

¶ carnaliter,

a rationem de ea, quæ in vobis eſt, ſpe
a ¶Et non tantum doctrinam, ſed etiam in doctrina modeſtiam hẽatis, quæ eſt mater omniũ virtutum. ¶Vel ſecũdũ modeſtiã & timorẽ,ut quod exterius oſſẽditis,intus hẽatis.
b & fide: ſed cum † modeſtia & timo- a
re, conſcientiam habentes bonam,
¶Qui fidem & ſpem cæleſtium, quam uidere non poſſunt in uerbis irrident per ueſtra bona opera confundantur, quæ bona eſſe negare non poſſunt.
c vt in eo q̃ detrahunt de uobis * con- b c
a ¶Q. de hoc confundantur quod calumniantur.
fundantur, qui calumniantur veſtrã
bonam in Chriſto conuerſationem. d
d Melius eſt enim vt benefacientes ſi e f
a ¶Quæ maior eſt, præparat retributionem.
voluntas Dei velit, pati, q̃ malefaciẽ- g h
a ¶Si nos ſemel morimur.i.temporali morte, pro qua reddetur merces æterna.
e tes : † quia & Chriſtus ſemel pro i
peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus k l
a ¶Offert nos Chriſtus Deo patri.i. vitam noſtram laudabilem in conſpectu patris oſtendit,cum per mortificat onem carnis pro illo gaudemus immolari . uel offert nos Deo , cum abſolutos carne nos in æternum regnum introducit.
f pro iniuſtis , vt nos offerret Deo: m
† mortificatos quidẽ carne, viuifica- n
a ¶Sancto uel noſtro.
tos autem ſpiritu. In quo & his, qui o p
a ¶Tenebrarum & infidelitatis,uel in carcere.i.in carnalibus deſideriis uiuens.
g h in carcere erant, ſpiritu veniens præ q
a ¶Per Noe. b ¶Non credebant Deo per Noe comminanti.
dicauit, quia increduli fuerant ali- r
i quãdo, † quando † expectabant Dei ſ
k l patientiam in diebus Noe, cum fa- t
a ¶Crediderunt Deo.
bricaretur arca , in qua pauci , id eſt u
a ¶Per illos,qui ſũt merſi ſunt in diluuio ſignificatur,mortificatio carnis. per illos qui ſaluati ſunt , ſignificatur uiuificatio ſpiritus. ¶Qui ſpem octauæ habebant.
octo animæ ſaluæ factæ ſunt per a- x
m quam . † Quòd & uos nunc ſimilis y

C
e Benefacientes *fide per dilectionem operante.*
g Pati. *aduerſa quæcunque.*
f Si voluntas Dei ve. *pro fidelium probatione.*
h Quam malefacientes. *id eſt indebite reſiſtentes.*
i Quia & Chr. *Hic ad propoſitum inducit exemplum de Chriſto,in quo non potuit poni exemplum quantum ad primã fidei conditionẽ.ſ.eius confirmationem in corde credentis: nam in eo non fuit fides , ſed clara uiſio ab inſtanti conceptionis.ſed quantum ad alias duas.ſ. quantum ad fidei deriuationem in alijs , & ſufferentiam aduerſorum propter eius ueritatem : ponit exemplum de Chriſto.& primo quãtum ad ultimam ut cõtinuet ſe literæ immediate præcedenti, di.* Quia & Chri.ſemel pro peccatis. *ſ.alienis.*
* tanquam malefactoribus
k Mortuus eſt. *q. d. dedit nobis exemplum in hoc.Et dicit ſemel , quia reſurrexit ad uitam immortalem: & quia una mors eius ſufficit ad omnia peccata delenda.*
l Iuſtus pro iniuſtis . *ut ipſos iuſtificaret, ideo ſubditur:*
m Vt nos offerret Deo.mor.qui.ca. *id eſt inſenſibiles factos ad deſideria carnis.*
n Viuificatos au.ſpi. *i. ſenſibiles & mobiles factos ad ſequendum inſtinctũ ſpũſſancti .*
o In quo. *Hic conſequenter ponit exemplũ de alia conditione.ſ.de deriuatione fidei et pdicatione.& primo ponit exemplum,ſecundo infert corollarium,ibi:Quod & uos. Circa primum ſciendum , quod prędicatio Noe uocando ad pænitentiam peccatores ſuit pis ne perirent in diluuio ,fuit figura prædicationis Chriſti per ſe & diſcipulos uſq; ad finẽ mũdi, vocando peccatores ad pænitentiam , ne pereant in iudicio finali . pp quod de hoc ponit exemplum per locum a minori faciens argumentum,quia ſi illos uocauit ad pænitẽtiam, multo fortius vocauit,et vocabit alios.et hoc eſt,quod dicitur:* In quo: *i. ad figurandum peccatorum mortificationem in carne, & uiuificationem in ſpiritu modo dicto.*
D
p Et his qui in car.e. *ligati cõſuetudine peccandi.ſecundum illud Prouer.v.d. Iniquitates ſuæ capiunt impium,ſi funibus peccatorũ ſuorum conſtringetur.quod erat tẽpore Noe. ſecundum quod dicitur Gen.vi.b.Omnis caro corruperat uiam ſuam.*
† expectabãt Dei lenitas
q Spiritu ve.præ. *ſ. per Noe,cui inſpirauit facere arcam,& prædicare pænitentiam:licet.n. non fuerat adhuc humanitas Chriſti, tamen ſuppoſitum eſt æternum.Heb.xiij.b. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula.*
r Qui incre.fue. aliquan. *ipſi Deo loquenti per Noe,quia non credebant,quòd diluuium deberet inundare.*
ſ Quando expe.Dei pa. *peccatores ad pænitentiam.cxx.annis.ſecundum quòd dicitur Ge.vi.a.Eruntque dies illius.cxx.annorum .*
t Cum fabri.ar. *per Noe & filios eius.*
u In qua pau.i.octo ani. *ſ. Noe, & tres filij eius , & uxores eorum.*
Gen. 7.
Gen. 7.
x Saluæ fa.ſunt per a. *inquãtum eleuauit arcam in ſublime a terra.Iſto modo exponit gloſſa & doctores communiter paſſum iſtum. Sed qa hæc expoſitio accipit myſtice carcerem pro conſuetudine peccandi , iõ aliter põt dici abſq; præiudicio tamẽ,q̃ accipitur carcer pro limbo inferni , in quo detinebantur patres antiqui ſic exponendo.* In quo. *ſ.ut plures offerret Deo patri.* Et his qui in c. e. *i.in limbo.* Spiritu ue. *quia in anima deſcendit ad detentos in limbo corpore iacẽte in ſepulchro.* Prædicauit. *qa tunc eis miniſteriũ ſuæ incarnationis & redẽptionis impletũ eſſe declarauit,inter quos erãt aliqui,qui perierant in diluuio corporaliter. & põt dici probabiliter,q̃ uidẽtes diluuiũ increſcere,ſcdm q̃ pdixerat Noe,crediderunt multi,qui prius erant increduli & pęnituerũt de pctĩs ſuis. & ſic deſcenderũt ad limbũ cũ patribus alijs.Si aũt cõtra hoc dicatur, q̃ diluuiũ uenit ſic ſubito,q̃ nõ potuerũt pęnitere,ſecũdũ q̃ uidetur Saluator dicere.Edebant & bibebãt,&c.venit diluuiũ & perdidit omnes.Dicendum,q̃ licet ſubito venerit in vallibus & plana terra, non tamen ſic in montibus,quia aquæ in augmento ſuo poſuerunt xl.dies.& xl.noctes.& ſic habitantes in locis arduis ,videntes aquas increſcere ſicut dixerat Noe,potuerunt pænitere.Et forte de alijs ſicut de iſtis dicitur :* Qui incre.fue.ali. *ſcilicet ante inundationem diluuij,ſed tunc crediderunt , vt dictum eſt.Cætera exponantur ſicut prius.*
Luc. 17.f
y Quod & uos. *Hic ex prædictis infert corollarium.dixerat enim paucos per aquam fuiſſe ſaluatos in diluuio, inquantum arca eleuauit eos a terra: Ideo dicit,quòd ſimili modo aqua baptiſmalis ſaluat ſpiritualiter, quia per gratiam ibidem datam eleuat mentes a terrenis deſiderijs ad petendum cęleſtia. & hoc eſt quod dicit .* Quòd & uos nunc ſimilis formæ ſal.fa. *ſpiritualiter.Iungatur ſic litera.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *reputanti.Prima ſatisfactio eſt per doctrinam charitatiuam.ſcda uero per fidei rationabilem defenſionẽ, oſtendendo q̃ cõtinet oẽm ſanctitatẽ:& quia p miracula a Deo cõfirmata eſt,qui nõ põt eſſe teſtis falſitatis & hmõi.ſcdm gratiã a domino datã ipſi defendẽti.unde & ille pmittit:Ego dabo vobis os & ſapiẽtiam,cui non poterunt reſiſtere & cõtradicere oẽs aduerſarij veſtri.uerũtamẽ iſta defenſio debet carere præſumptione & iactãtia.iõ ſubditur:*Sed cũ mode. *i. modo debito & honeſto.*
Luc. 21.d
a Et ti.&c. bo. *ita quòd ſit bona diſpoſitio interius & exterius.*
b Vt in eo,quòd de.&c. *reputantes uos fatue,& male credere.*
c Confundantur. *in ſeipſis ex bona ueſtra reſponſione & ſancta conuerſatione. Tertium eſt,quòd propter quæcunq; aduerſa homo a fide non euellatur.& quantum ad hoc ſubditur:*
d Melius eſt enim. *Et iungatur ſic litera.*

Bene-

¶ Baptiſma

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

carnaliter, hic ſpũaliter gerit. Qđ aqua diluuii nullos ſaluauit
E extra arcã poſitos, ſed occidit, ſignabat omnẽ hæreticũ, licet habentem baptiſmi ſacramentum, non aliis ſed ipſis aquis ad inferna mergendum, quibus arca ſubleuatur ad cęlum.

a Non car. de ſor. Nõ dico illũ baptiſma ſaluare, vbi tm̃ eſt depoſitio ſordiũ carnis. i. vbi caro tm̃ abluit, exterius, qđ hęretici habuerũt, ſed vbi eſt interrogatio puræ conſciẽtiæ. i. vbi iterrogatur & exigit a Baptiſta bona cõſciẽtia baptizandi, qa tale baptiſma ſaluat, aliud occidit: Interrogatio facta & tendens in Deum, vt per bonam conſcientiã unũ efficiat cũ Deo.

b Deglutiẽs mor. Qđ deglutimus, agim⁹ ut in corporibus noſtris aſſumptum nuſquam pareat. dñs ſic mortẽ funditus cõſumpſit, ut nihil cõtra ualeret, er manente ſpecie veri corporis, abeſſet labes priſce fragilitatis. Quod etiã nobis promittitur. unde addit, vt & nos vi. æter hæ. effi.

c Profectus. Sicut Chriſtus reſurgens aſcendit in cęlũ, & ſedet ad dexteram Dei. ſic ẽt nobis p baptiſma viã ſalutis & regni cęleſtis patrię ĩtroitũ ſignauit.

d Subiectis ſi. an. Sẽper angelos ſubiectos fuiſſe filio Dei nõ dubitamus, ſed hic iõ ſubiectionis meminit, ut aſſumptã humanitatẽ, ita in reſurrectione ſublimatã monſtraret, q̃ oĩ angelicæ dignitatis potẽtiæ pferatᷣ. Vñ, Oĩa ſubiecisti ſub pedib⁹ ei⁹. Pſal. 8.b

formæ ſaluos facit baptiſma, non
a ¶Non ſufficit habere baptizando bonam conſcientiam, niſi ad interrogationem eccleſiæ fidem ſuam oſtendat.
carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deũ,
a ¶Et hoc per reſurrectionem, ut ſicut Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos purgati a uitijs per aquam regenerationis in nouitate vitæ ambulemus.
per reſurrectionem Ieſu Chriſti a
a ¶Qui poteſt quia eſt in d. &c.
mortuis, qui eſt in dextera Dei, deglutiens mortem, vt uitæ æternæ hæ
a ¶Et poſt deſtructam mortem.
redes efficeremur: profectus in cœ
a ¶Angeli primus. b ¶Poteſtates ſecundus.
lum, ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibus & virtutibus.
a ¶Virtutes tertius ordo.

¶ a Baptiſma ſi. for. *id eſt modo ſimili, tum quia pauci ſaluantur per baptiſmum reſpectu non ſaluatorum, tum quia eleuat a terrenis ad ſuperiora modo dicto, ſicut aqua diluuij ſaluauit Noe et qui cum eo erant corporaliter, eos eleuando ad ſuperiora.* G

b Non carnis depoſitio ſor. *q. d. virtus baptiſmi non eſt ſolum in lotione corporis, ſed principaliter in lotione mentis. ideo ſubditur:*

c Sed con. bo. inter. *Nam a baptizãdo quęritur: Credis in Deum? & reſpondet: Credo, p ſe, ſi eſt adultus, uel per patrinos ſi eſt paruulus. Fides autem charitate formata facit conſcientiam bonam in Deum tendentẽ. & ideo coniungitur cum eo quod prædicitur:* Conſc. bonæ. *ſupple tendentis in Deum.*

d Per re. Ie. Chriſti. *per quem habemus introitum ad cęleſtia, ſecũdum quod dicitur in collecta Paſchæ: Deus, qui hodierna die per unigenitum tuum æternitatis nobis aditum deuicta morte reſeraſti, &c.*

e Qui eſt in dex. Dei. *per ſuam aſcenſionẽ. Mar. vlt. d. Aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a dextris Dei.*

f Deglutiens mortem. *quia reſurrexit ad uitam immortalem, & quia abſtulit a nobis mortem culpæ.*

g Subiectis ſi. *Hic angelorum tres ordines exprimuntur. unus de inferiori Hierarchia, cum dicitur: Angelus. & duo de media, ibi: Et poteſtatibus & uirtutibus. & per hos omnes alij intelliguntur, quibus homo Chriſtus præficitur.*

GLOS. ORDIN. CAP. IIII.

Hriſto igitur paſſo &c. Poſtquam exemplum dominicæ reſurrectionis & noſtræ ablutionis de arcæ & diluuii ſacramento aſtruxit, redit ad hoc, quod inceperat, ut imitantes Saluatorem inter bona, quæ agimus, patienter malorum nequitiam toleremus: Quiſquis iuſtorũ martyrio corpus ſubiicit, nihil in mundo habens ubi peccet, hoc tantum deſiderare cogitur, ut finito certamine pcipiat coronam vitæ. Talium mentes
F cupit Petrus ſemper imitari cum propoſito dominicæ paſſionis exemplo: Nos eadem cogitatione contra nequitiam prauorum, contra oblectamenta uitiorum præcipit armari, volens intelligi, q̃ etiam nos in pace eccleſiæ quieſcentes, ſi habitum patiẽtis induimus facile iuuante Deo lapſus uitamus peccatorum.

b Quia qui paſſus. Qui timore iudiciorũ cęleſtium carnales in mente concupiſcentias extinguit, iam ſimilis Chriſto crucifixo, quaſi mortuus exiſtens peccatis, Dei tantum ſeruitio uiuit.

c Blaſphemante Et ſi blaſphemat uos ſegregatos a perfidia ſua, tamen in cõuerſatione ueſtra opera iuſtitiæ & pietatis uidentes mirantur, & fidem quodammodo uenerantur.

d Propter hoc. n. & mortuis euang. eſt. Tãta cura eſt Deo uos mortificari carne, uiuificari ſpiritu, vt his quoq; qui maioribus criminibus inuoluti, inter mortuos erant numerandi, uerbum ſi dei euangelizare pręceperit, ut iudicẽtur quidem. i. condemnentur a ſeipſis ſm homines i. ſm hoc, q̃ ad morem peccatorum vixerunt in carne. i. in carnalibus deſideriis, & abiectis uitiis uiuant in ſpiritu. i. ſpiritualiter iuxta uoluntatem Dei, vel iudicentur ſecundũ homines i. ſm rationem, quam Deus dedit hominibus, ut ratio ipſorum damnet mala in impiis.

e Oĩm. Quia dixerat in iudicio iudicandos uiuos, & mortuos, ne qs blãdiret ſibi de lõgingtate futuri iudicii, ꝯſulte admonet

(margin: armemi- · ebrietatibus · † At q; id abſurdũ il lis vi, q̃ nõ accuratis una cũ ipſis in eãde luxus effuſioné q de uobis male loquuntur, q reddent &c.)

CAP. IIII.

¶Quia deglutiuit quia hæredes erimus.
Hriſto igitur paſſo
a ¶Non in deitate. b ¶Sicut ipſe ſponte, & nos ſponte: ſicut tolerauit omnia, & nos toleramus: unde venit vtilitas.
in carne, & uos eãdẽ cogitatione † armamini: qa q paſſus eſt in carne, deſijt à peccatis, vt non iã deſiderijs ho
a ¶Confirmando ſe in bonis operibus.
minũ, ſed võlũtati Dei, quod reliquũ
a ¶Vere iam ceſſat a peccatis, quia conſiderata immanitate ſceleris, ſufficit impendiſſe præteritum tempus.
eſt in carne viuat temporis. † Sufficit
a ¶Secundum. b ¶Ita conſummandam, quod ſicut Gentes ambulauerunt de uitio in uitium, modo ſtabiles in uno uitio.
enim pteritũ tẽpus ad volũtatẽ Gentium conſummandã his, qui ambulauerunt in luxurijs, deſiderijs, vinolentijs, comeſationibus, potationibus, ebrietatibus, & illicitis idolorũ
a ¶Quia carnem crucifixiſtis cum uitijs & concupiſcentijs.
cultibus. † In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem lu
a ¶In quam prius currebatis.
xuriæ confuſionem blaſphemãtes:
a ¶Ideo minus curate ſi benefacientes blaſphemamini a reprobis, quia etſi uos tacetis, non tacebit iuſtus iudex, qui & illis blaſphemiæ, & uobis patientiæ præmia reſtituet.
† qui reddent rationem ei, qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos.
a ¶Ideo non debetis curare, quia.
Propter hoc enim & mortuis euangelizatum eſt: ut iudicẽtur quidẽ ſecũdũ homines in carne, viuãt aũt ſecũdũ Deũ in ſpiritu. Omniũ autem

Et proximi. ibi: Ante omnia. Talis. n. reuerſio maxime fit in moralibus propter connexionem uirtutum. unde & philoſophus. 1. Ethicorum tractat de felicitate, & iterũ redit ad tractandũ de ea in fine libri. Reſpectu uero ſui bene ſe habet homo, quando caro ſubditur ſpiritui. hoc autem fit per macerationem & concupiſcentiarum repreſſionem, & per diuinæ punitionis appropinquationem, quæ ponitur ibi: Omnium finis. Circa primum dicit.

a Chriſto igi. paſ. & vos ea. co. ar. *qa talis cogitatio inducit ad maceratione carnis, & repreſſionẽ cõcupiſcẽtię carnalis. iõ ſubditur:*

b Quia qui paſſus eſt in car. *i. redegit carnem ſuam in obedientiam animæ.* H

c Deſiit a peccatis. *carnalibus.*

d Vt non iam ho. de *i. voluptatibus carnis quas communiter deſiderant homines.*

e Sed vo. Dei. *Iungatur ſic litera: Sed uoluntati Dei viuat, ei obediendo.*

f Qđ re. eſt in c. vi. t. *i. reſiduũ pſentis vitæ.*

g Sufficit e. p̃. tẽ. *i. dẽt pęnitenti ſufficere q̃ pterito tpe uixit carnaliter, quã uitã Gentes volũt cõiter & appetũt. Et p hoc quod dicit:* Sufficit. *non intelligẽda eſt approbatio vitæ præteritæ, ſed magis reprobatio. Poteſt etiã aliter exponi vt hæc litera: Sufficit. n. præteritum tempus, iungatur cum eo, quod ſubditur:*

h Ad vo. Gẽ. conſ. *Quoniam aliqui ſe laxãt ad peccata carnalia per aliorum monita.*

i Qui am. in lu. *quãtũ ad actum exteriorẽ.*

k Deſideriis. *quantum ad affectum interiorem. Conſequenter tangit uitium gulæ, quod eſt incitamentum luxuriæ, di.*

l Vinolentiis. *per exceſſum in uino.*

m Comeſationibus. *in cibo.*

n Potationibus. *inebriatiuis quibuſcunq; quarum aliquæ ſunt aliæ a uini potatione.*

o Et il. d. c. *q cult⁹ frequẽter oriũtur ex pdictis, Exo. xxxij. b. Sedit popul⁹ mãducare et bibere, & ſurrexerunt ludere. i. idololatrare.*

p In quo ad. *infideles & luxurioſi.*

q Non con. vo. in ean. lu. con. *i. quia nõ cõcomitamini amplius eos in prædictis uitiis.*

r Blaſphemantes. *Chriſtum in quẽ creditis.*

ſ Qui red. rationem. *in iudicio finali.*

t Propter hoc. e. & mor. *i. infidelibus, ſecũdum illud Matth. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

u Euãg. eſt vt iu. *i. vt credẽtes cõdemnẽtur.*

x Se. h. in c. *i. ab hoĩbus carnaliter uiuẽtib⁹.*

y V. uãt au. ſe. Deũ. *Ex conuerſione. n. ad fidẽ iſta duo cõſequuntur, ſed primũ occaſionaliter. ſcđm aũt ex intẽtione euãgelizãtiũ fidẽ.*

NIC. DE LY. C. IIII.

Hriſto igitur paſſo &cæ. *Hic Beatus Petrus ordinauit fideles reſpectu ſui. & ſecundo reuertitur ad ordinandum eos reſpectu*

z Omnium autem. *Hic ponitur ſecũdum repreſſiuum carnalium uitiorum, cũ dicitur:* Omnium autem f. a. *Quia de die iudicii nemo ſcit. Propter quod*

admonet, quia etſi incertus aduentus eſt extremi diſcriminis,
A tamen certũ eſt oĩbus, q̃ in hac uita diu ſubſiſtere nequimus.

a Vigilate in or. ne animus aliquid cogitet præter id ſolum qđ precatur. Cum ad orandum ſtamus, omnis carnalis cogitatio abſiſtat, intentio cordis ſincera Deum non ſono uocis, ſed ſenſu animi oret.

b Charitatem cont. hab. Qui per charitatem proximum monet, increpat, caſtigat, per charitatem operit multitudinem peccatorũ, quia q conuerti fecerit peccatorem ab errore vię ſuę, ſaluabit animã eius a morte, & operit multitudinem peccatorum (Iac. 5.b · Hebrij)

c Quia char. op. Ex fragilitare carnis nõ ſemper orationi & hoſpitalitati vel aliis uirtutibus inſiſtere poſſimus, quas per officium corporis & opportuna tempora fieri neceſſe eſt: Ipſa aũt charitas cuius inſtinctu hæc foris agũtur, quę interiori homini præſidet, ſemper ibidem haberi quamuis in publicum non ſemper oſtendi poteſt. (Ro. 12.c · Heb. 13.a · Gal. 2.b)

d Si quis lo. Si quis habet ſcientiam loquendi, non ſibi, ſed Deo imputet. timeat ne præter uoluntatem Dei, vel autoritatem ſanctarum ſcripturarum, uel præter utilitatem fratrem doceat, nec quod dicendum eſt, taceat.

e Si quis mi. Cũ omnia bene & ſm uoluntatem eius feceritis, non veſtris meritis, ſed gratiæ eius attribuatis, ut alii uidentes ueſtra bona opera, glorificẽt patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

f Chariſſimi, no. Si patimini feruorem tribulationum, quæ contra rationẽ inferuntur ad ueſtram probationem & gloriã, non ideo putetis uos eſſe exules a membris Chriſti, & nolite mirari de illatis malis, ut per illa tentet uos Deus & probet, quia antiquum & frequens eſt electos Dei pro æterna ſalu
B te in præſenti aduerſa pati.

g Beati eri. Qui patitur pro noĩe Chri, beatus. non n. debetis credere, q̃ ſine remuneratione patiamini, ſicut illi, q pro ſuis ſceleribus patiuntur, & inuiti puniuntur. Vel nemo erubeſcat pati pro nomine Chriſti, ſed erubeſcat cõmittere ſcelera, pro quibus iuſte puniatur. Quod ſi patitur ut Chriſtianus p fide & confeſſione nominis Chriſti, non erubeſcat, ſed potius glorificet Deum, permanens in hoc nomine, vt poſſit dici, bonus eſt dominus iſte, qui habet tam fideles ſeruos.

h Spi. e. ſuper vos re. Quia requieſcent ſuper uos patientes, & in præſenti ex parte ad bene operandum, & in futuro perfecte ad remunerandum. Quod eſt honoris, ut & in preſenti ſitis honorabiles in bonis operibus, & in futuro participes honoris Chriſti. Et quod eſt gloriæ, in præſenti pura conſcientia, in futuro ſine omni corruptione, tam in anima quàm in corpore. Et quod eſt uirtutis, & in præſenti & in futuro ſuper diabolum & membra eius. Et unde hæc omnia ſubiũgit: Et requieſcet ſuper uos ſpirituſſanctus, qui eſt eius Chriſti. Ipſe. n. pleniter accepit, & membris ſuis dedit, & in futuro maxime dabit. Quoniam

finis appropinquabit. Eſtote itaque
a ¶Non deficientes a fide. b ¶Et ut intelligatis modum orandi, & impetrare poſſitis, quod oraueritis, habere charitatem inter vos, non propter veſtra exteriora, ſed in vobiſipſis voſipſi ſitis cauſæ dilectionis.
† prudentes, & vigilãte in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem † conti
a ¶Cũ per alias virtutes culpæ diluuntur, maxime per charitatem, per quam proximis debita dimittuntur, ut a Deo nobis noſtra dimittantur.
nuã habentes, † quia charitas operit multitudinem peccatorum. † Hoſpitales inuicem, ſine murmuratione.
a ¶A Deo gratias.
Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam
a ¶Quodlibet donum ſpirituſſancti ad ſeruiendum alijs, tam ſecularibus quam ſpiritualibus.
in alterũtrum illam adminiſtrãtes:
a ¶Formatæ ſecundum deſiderium uniuſ uiuſq;, ſicut in manna ſapiebat ſecundum cibos quos volebat.
ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur,
a ¶Vel eleemoſynam vel aliquod bonum opus, ſimiliter impendat, quia nihil habet a ſeipſo quod impendat, ſed a ſolo Deo.
† quaſi ſermones Dei. Si quis miniſtrat, tanquã ex uirtute, quã admini
¶Actibus ueſtris.
ſtrat Deus, vt in omnibus honorifi
¶Adiutorem & mediatorem.
cetur Deus, per Ieſum Chriſtũ, cui
¶Fama. ¶Poteſtas.
eſt gloria & imperium in ſecula ſe
a ¶Hæc bona facite, & pro nulla tribulatione ceſſate.
culorum, amen. Chariſſimi, nolite
a ¶Ab amore Dei ne æſtuetis deficientes a fide. ¶Vel, mirari.
peregrinari † in feruore, qui ad tentationem vobis ſit, quaſi noui ali
¶Repræſentando.
quid vobis contingat. Sed communicantes Chriſti paſſionibus gaude
a ¶Quando omne velamen auferetur.
te, ut & in reuelatione gloriæ eius
a ¶Aio. ¶Corpore. ¶Quia.
gaudeatis exultantes. Si † exprobra
¶Permanentes.
mini in nomine Chriſti, beati eritis quoniam † quod eſt honoris, gloriæ
a ¶Chriſti.
& uirtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo au
a ¶Qui corpore laboratis ſpiritu requieſcitis.
a ¶Hic ubi nulla remuneratio expectatur, ſed forſitan initium eſt pœnæ.
tem ueſtrum patiatur quaſi homici
a ¶Tanquam maledicus patitur, qui paſſionis ſuæ tempore in ſui ſalutem iniuria perſecutoris effrenatur.
da, aut fur, aut † maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem

d Quia cha. ope. m. p. *ne uideantur tanquam diuino iudicio punienda. Sed quia charitas debet oſtendi in opere. aliter non eſſet uera, ſecundum quod dicit Greg. Amor Dei nũquam eſt otioſus: operatur. n. magna ſi eſt, ſi autem operari renuit, amor non eſt, ideo ſubditur:* C (Lib. homi. hom. 80, com. 1.)

e Hoſpitales inui. ſine murmur *id eſt ſine expenſis hoſpitum.*

f Vnuſquiſque ſicut acc. gra. *a domino liberaliter.*

g In alterutrum illam admi. *aliis communicando gratis & benignę.*

h Sicut boni diſpenſa. *domino ueſtro conformes, quia dat gratis & liberaliter.*

i Multiformis gra. Dei. *Videtur. n. hoc B. Petrus loqui de gratia gratis data, quæ datur ad utilitatem eccleſiæ Dei: & hæc eſt multiformis ſicut dicit Apoſtolus. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, &c. in fine concludit: Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Sed quia in uſu talis gratiæ requiritur intentio recta, ideo ſubditur:* († vehementem · 1. Cor. 12. · † 12. q. 4. c. quæ facio. & 23. q. 7. c quemadmodum. De pę. diſ. 3. c. in tantũ. De ba. & eius eſſe. c. maiores eccleſiæ.)

k Si quis loquitur. *exhortationis uerba.*

l Quaſi ſermones Dei. *i. totum bonum attribuat Deo, & non ſibi.*

m Si quis miniſtrat. *egentibus temporalia bona.*

n Tanquã ex uirtute, quam adminiſtrat Deus. *i. attribuat hoc Deo, qui dedit ſibi uoluntatem & facultatem hoc faciendi. ideo ſubditur.*

o Vt in omnibus honorificetur Deus. *1. ad Corin. x. g. Omnia in gloria Dei facite.*

p Per Ieſum Chriſtum. *qui eſt mediator Dei & hominum.*

q Chariſſimi. *Hic ordinat fideles in perpeſſione mali pœnæ ab aduerſariis fidei. Vnde hic inuitat eos ad gloriam martyrij. Circa quod primo inducit ad confidentiam. ſecundo tollit erubeſcentiam, ibi: Sed exprobramini. Circa primum dicit:* Chariſſimi, noli. pe regr. *id eſt a fide alienari.*

r In fer. p. *perſecutionis. ſic exponitur communiter. poteſt etiam aliter exponi magis literaliter ſic: Nolite pe. i. corpore elongari timore mortis imminentis: In fer. perſecutionis. licet enim licitum ſit fugere, tamen perfectius eſt remanere, niſi in caſu, ut pote quando perſecutio eſt perſonalis, & quando ex fuga apparet maius bonum eccleſię, propter quod fit elõgatio ad tempus & non timore mortis, ſicut Paulus fugit de Damaſco & de Ieruſalem.* D

ſ Qui ad tentationem uobis ſit. *i. ad probationem fidei ueſtræ.*

t Quaſi noui aliquid uobis con. *i. nolite peregrinari dictis modis, quaſi pſecutio ad mortem ſit aliquid nouum, quia multi ante nos ſuſtinuerunt martyrium.* († probris affic mini)

u Sed communicantes Chriſti paſ. *per tolerantiam martyrij.* gaudete *ſpiritu.*

x Vt in re. gl. eius. *i. in aperta uiſione ipſius ad quam per martyrium peruenitur.*

y Gaudeatis exultantes. *æternaliter cum angelis.*

z Si exp. *Hic conſequenter tollit erubeſcentiam. & primo in uerbis, dicens:* Si exprobrami. *per uerba ignominioſa uobis illata.* († facinoroſus)

a In nomine Chriſti. *id eſt propter confeſſionem nominis eius.*

b Beati eritis. *primo in ſpe:*

c Quoniam quod eſt honoris & gloriæ & uirtutis Dei. *ita quòd honor refertur ad opus uirtuoſum, gloria ad conſcientiæ bonum teſtimonium, uirtus uero ad triumphum de diabolo habitum.*

d Et qui eſt eius ſpiritus. *i. ſpirituſſanctus, qui dicitur ſpiritus filij ſicut & patris: nam ab utroque procedit.*

e Super uos re. *in uobis ſpiritualiter habitando. Vel aliter:* Super uos requieſcit. *ſicut ſeſſor ſuper equum ducens eum ſecundum ſuum libitum, ſic ſpirituſſanctus inducit tales ſecundum ſuum inſtinctum, ad Romanos viij. c. Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filii Dei ſunt, & per conſequens, quod eſt honoris & gloriæ meritorium & uirtutis operatiuum habitat in eis.*

f Nemo autem. *Hic ſecundo tollit erubeſcentiam in factis, dicens:* Nemo autem ueſtrum patiatur quaſi homic. *Illi enim, qui patiuntur pro ſuis criminibus, rationabiliter erubeſcunt.*

g Si au. ut Chriſtian. *id eſt pro fide Chriſti patiatur, non pro crimine*

¶ Non eru

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *propter quod eſt cogitanda tanquam ſemper propinqua, & talis cogitatio reprimit carnalia uitia, ideo ſubditur:*

a Eſtote itaq; pru. *id eſt vobis prouidentes, ut appareatis mundi.*

b Et uigi. in ora. *ut Deus nos dirigat, ſine cuius directione non poteſtis uiuere munde.*

c Ante om. *Hic conſequenter reuertitur ad ordinãdum fideles reſpectu proximi. & primo in communicatione bonorum, ſecundo in perpeſſione malorum. ibi: Chariſſimi. Circa primũ dicit:* Ante omnia &c. in vo. cha. *quia charitas excellentior eſt cæteris uirtutibus. 1. Cor. xiij. d. Maior autem horum eſt charitas. ideo ſubditur:*

Quia

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Quoniã tẽ.* Ideo patiẽdũ eſt ꝑ noĩe Chriſti,q̃a cũ nullũ malũ E ſine pena poſſit trãſiri, & Deus ſit in ultimo malos iudicaturus, aſpere in pñti flagellat & corripit oẽs,quos uult recipere ad ſalutẽ. Vñ Salomõ: Fili accedẽs ad ſeruitutẽ Dei, prępara cor tuũ ad tẽtationẽ. Duo ſunt iudicia eius, vnũ occultum,& aliud manifeſtũ. Occultum pena,qua nũc unuſq́ſq; hõ,aut exercet ad purgationẽ,aut monet ad cõuerſionẽ,aut ſi cõtẽnit uocãtẽ,excecat ad cõdẽnationẽ. Alterũ manifeſtũ,q̃ vẽturus eſt iudicare uiuos & mortuos,& nũc eſt tp̃s ut eccl̃ia ꝑ exercitia ſeculi ad gl̃iã ꝑparet. Reprobi uero nũc ducũt in bonis dies ſuos,& ĩ pũcto ad ĩferna dẽſcẽdẽt. b *Et ſi iu.* De ꝓuerbiis aſſumptum eſt iuxta ueterẽ editionẽ. In noſtra,q̃ ſm Hebraicã ueritatẽ ita eſt: Si iuſtus in terra recipit, quanto magis impius & pctõr.i.ſi tãta eſt fragilitas mortalis uitę, ut nec iuſti q̃dẽ,q̃ in cęlo coronãdi ſunt,hãc ſine tribulationibus pp innumerabilẽ uitiatę naturę labẽ trãſeũt: quãto magis hi, q̃ cęleſtis gloriæ ſunt exortes certũ dãnationis ſuæ ꝑpetuæ exitũ ſpectãt? Aug. Quæritis cãm,quare iuſtus uix in Dei iudicio ſaluus eſſe poſſit,et quare niſi q̃a Dei iuſtitiã tãtã eſſe certũ eſt, ut ĩterdũ q̃ vñr ĩ hoĩbus noſtro iudicio eſſe iuſta, iudicio Dei inueniũtur iniuſta,ſm illud: Hõ uidet in facie, Deus aut intuetur cor. Nõ eſt laborioſum Deo liberare iuſtũ: Sed ut oſtẽdat,ꝙ merito fuerit dãnata tota humana natura, non vult facile de tãto malo nec ipſe Deus liberare. propter quod et peccata procliuia ſunt & laborioſa iuſtitia, niſi amantibus: Sed charitas, quæ homines amantes facit, ex Deo eſt.

Eccl. 2.a — Iudiciũ Dei duplex — Iob. 21.b — Quare iu-ſtus uix ſaluabitur — † vt fideli poſſeſſori — 1. Re. 16.g

c *Cõmendẽt ani. ſuas.* Et q̃a incipit iudiciũ a domo dñi,& ꝑ multas tribulationes oportet ingredi in regnũ Dei, itaq; hoc reſtat illis paſſuris, ut q̃ñ patiunt̃ ſm ꝙ Deus vult.i. pp iuſtitiã, commendent animas ſuas Deo, nil de ſe præſumentes, ut & hic ſm ꝙ uult purget, & in futuro beatificet, q̃a fidelis eſt bona reddẽdo illis, quos creauit. Patiuntur dico in benefactis, nõ pp peccata. G — Act. 14.d

¶Patitur.

vt Chriſtianus, non erubeſcat: glori-
a ¶Vnde: Abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri &c. ¶Q Chriſtiano.
ficẽt autem Deum† in iſto nomine,
quoniam tempus eſt vt incipiat iu-
a ¶Vnde: Iuſtitia & iudi prapa. ſedis eius. b ¶Vel 4. c ¶i.a fidelibus. ¶Ex quo cœpit eſſe domus Dei. c ¶Si primum fit iudicium a nobis, ſi hic cruciat quos amat, ſi flagellat filios, quid debent ſperare, ſerui nequiſſimi?
dicium de domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui
non credunt euãgelio Dei?† Et ſi iu-
a ¶Qui verba Dei audit, ſuſcipit & amplectitur, non conſcius ſibi alicuius mali. b ¶Æſtuando, decertando cũ magno certamine. c ¶In Deum. ¶Qui uerbo Dei contradicit omnino extra Deum.
ſtus quidem uix ſaluabitur, impius
a ¶In proximum. ¶Qui etſi verba recipit, tamen ipſum contemnit & membra eius affligit. b ¶In ſecũdo loco.
& peccator vbi parebunt? Itaque
& hi, qui patiuntur ſecundum voluntatem Dei,† fideli creatori commendent animas ſuas in benefactis.

† in patre hac

NIC. DE LYRA.

a Non eru. *quia hoc eſt opus virtuoſum, quod non eſt erubeſcibile, ſed magis honorabile. ideo ſubditur:*
b Glorificet autem Deum in iſto no. *i. non ſolum vocabitur Chriſtianus, ſed etiam fidelis Chriſti teſtis per martyrium. Martyr. n. Græce, teſtis dicitur Latine.*
c Quoniam tempus eſt ut incipiat iu. *id eſt condemnatio ad mortem.*
d A do. Dei. *i. a fidelibus Chriſti. in primitiua. n. eccleſia multi tranſibant per martyriũ, ſicut prædixerat Saluator. Venit hora, ut omnis, qui interficit, nos arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* † Pro. 11.d — Ioan. 16.a
e Si au. pri. a no. *incipit talis condemnatio.*
f Quis finis eorum, qui non cre. *q. d. incõparabiliter durior ſ. condemnatio ad mortem æternam.*
g Et ſi iuſtus quidem uix ſa. *quia per multas tribulationes oportet eũ ingredi regnum cœlorum.* Act. 14.d
h Impius & peccator ubi parebunt. *q. d. nuſquam. nam inferni profundo abſconditi erunt. & ſic concludit propoſitum de iuſtis patientibus di.*
i Itaque & hi, qui patiuntur. *martyrium.*
k Secundum voluntatem Dei. *qui ſic fieri ordinauit.*
l Fideli creatori commendent animas ſuas in benefactis. *& ſic ſecure eos conſeruat, & cum angelis glorioſe coronat.*

Commenden-

GLOS. ORDINAR. CAP. V.

F Eniores. Cum ſupra diſtincte monuiſſet liberos & ſeruos, uiros, & ipſas mulieres, poſt interpoſitam communem exhortationem hic alloquitur ſenes & iuuenes. † Presbiteros
b *Paſcite.* Sicut dñs Petro totius gregis curam habere iuſſit, ita Petrus ſequentibus eccleſiæ paſtoribus iure mãdat, vt eum quiſq;, qui ſecum eſt, gregem Dei ſolicita gubernatione tuteãt. Ioan. vlt. e
c *Non coa.* Non p̃dicate euangeliũ pp inopiam tpalium rerum, ut de euangelio uiuere poſſitis, *ſed ſ.* ſm Deum. ſ. tñ intuitu ſupernę mercedis. Non tñ pp inopiam uitandã nolite p̃dicare. Nullus quæſtus vos impellat, quia cuncta opera religionis debent eſſe voluntaria, ſicut in conſtructione tabernaculi, quæ præſentem eccleſiæ conſtructionem ſignificat, omnis multitudo filiorum Iſrael mente deuota primitias domino ad faciendum opus tabernaculi. & ipſi artifices ſponte ſe obtulerũt. † conſors, particeps
d *Similiter adol.* Poſtquã ſeniores q̃uo prçeſſent, docuit, etiam minores paternæ eorum prouiſioni ad obediẽdum inſtruit. Nihilq; aliud monet, niſi ut ſenibus, quos prius inſtruxerat, ſubditi ſint. & exẽpla eorũ reſpiciant & imitẽtur. Sed ne pręlati hoc audientes, putarent ſubditis ſuis & non ſibi humilitatis iura eſſe ſeruanda, continuo generaliter admonendo ſubdit:
e *Omnes au. inuicem humilita. inſinu.* & ſenes docendo, & iuuenes ſubſequẽdo. † ſic vt oẽs alius alij inuicẽ ſubijciamini. humilitatem animi uobis alligatam habere

Humiliamini

CAP. V.

¶Et quia oportet pati, & qui patiuntur animas commendant Deo, igitur pat mini & laborate pro eo.
S† Eniores ergo, qui
a ¶Senes ſunt obſecrandi.
in vobis ſunt, obſe-
a ¶Simili ætati conſuete.
cro † cõſenior, &
a ¶Quia præſens illo patiente altit, pro nomine eius carcerem & vincula pertuli, & quæ uidi de eo ſcripſi.
teſtis Chriſti paſſionum, qui & eius
a ¶Cum in ſancto monte celeſtem gloriam uultus eius cum Iacobo & Iohanne uidit, cuius etiam ſperat ſe participem fore ſiue cum reſurrectionis & aſcenſionis eius potentiam cum aliis apoſtolis qui aſſuerunt uidit.
quæ in futuro reuelanda eſt, gloriæ
†communicator: Paſcite† qui eſt in
a ¶Inter uos, uel uoſ ipſi qui eſtis. b ¶Illis ſubditis de omnibus neceſſariis.
vobis gregem Dei,† prouidentes nõ
¶Nihil prædicetis niſi ſecundum Deum.
coacte, ſed ſpontanee ſecundũ Deũ,
neque turpis lucri gratia, ſed uo-
a ¶Humilitatem ſ. quam ſubditos habere uultis, ipſi prius & actu moniſtretis & animo intento ſeruetis.
luntarie, neq; vt dominantes† in cle-
a ¶Per uos informetur grex ad humilitatem.
ris, ſed forma facti gregis ex animo.
a ¶Et inde hoc cõſequimini p̃miũ. b ¶Qui prior humiliatus ẽ.
Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem
coronam gloriæ. Similiter adole-
¶Scilicet ex animo.
ſcentes ſubditi eſtote ſenioribus.
¶Et ſenes & iuuenes debent humilitatem habere, quia Deus ſuperbis etc.
† Omnes autem inuicem humilita-
a ¶Alis oſtendit uerbo et exemplo. ¶In ſinu ſemper habete. b ¶Autoritate Salomonis deterret a ſuperbia, quæ diabolum deiecit.
tẽ inſinuate, quia Deus ſuperbis re-
¶Sicut hominibus pœnitentibus.
ſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

NIC. DE LYRA. CAP. V.

S Eniores ergo qui. *poſtquam Beatus Petrus informauit fideles generaliter, & ſeruos & coniugatos ſpecialiter, & poſtea interpoſuit informationes aliquas in communi, hic informat ſpecialiter exiſtentes in ſtatu paſtorali, di.*
a Seniores er. *Dicuntur autem ſeniores epiſcopi, presbyteri & doctores. vnde. 1. de anima, vbi tranſlatio noſtra hẽt: Si ſenex haberet oculum iuuenis, uideret utiq; vt iuuenis, antiqua habet: Si presbyter haberet oculum iuuenis, &c. debent. n. eſſe miniſtri eccleſiæ maturi moribus & ætate.* H
b Obſecro. *humiliter & charitatiue.*
c Cõſenior. *i. conſimilis eis ætate et officio.* † compreſbyter
d Et Teſt. Chriſti paſ. *quas ego uidi. Vel aliter: Teſtis Chriſti paſſionum. quia pro eo fui paratus ad martyriũ in carcere Herodis.* Act. 12
e Et eius &c. cõicat. *i. ad horã particeps factus viſionis gloriæ Chriſti in transfiguratione, ubi ſe tunc oſtendit Petro, Iohanni & Iacobo in forma humanitatis glorioſa, in qua apparebit manifeſte in iudicio. Vel aliter:* Cõmunicator. *i. p̃dicator gloriæ. Chriſti, q̃ reuelãda eſt in futuro modo prædicto. Cõſequẽter ponit formam ſuæ obſecrationis, dicens:* † quantum in uobis
f Paſcite qui in vo. eſt gre. Dei. *id eſt populum commiſſum veſtro regimini.* † curam illius agentes — ſecundum Deum
g Prouidentes. *populo de Dei verbo et euchariſtiæ ſacramento.*
h Non coacte, ſed ſpon. *id eſt non amaro animo, ſed libero.* † aduerſus cleros ex animo
i Neq; turpis lucri gr. *i. pp q̃ſtum tpalem.*
k Sed voluntarie. *propter honorẽ diuinum.*
l Neque vt dominantes in cle. *i. non eleuati per ſuperbiam ratione prælationis.*
m Sed for. fa. gr. *ly facti, eſt nominatiui caſus & pluralis numeri. i. tenentes debitam humilitatem ad ſubditorum informationem.*
n Ex aĩo. *ita ut humilitas ſit uera et nõ ficta.*
o Et cũ appa. prin. pa. *ſ. Chriſtus in iudicio.*
p Percipietis imma. *id eſt indeficibilem.*
q Coronã glo. *in anima ſimul & corpore.*
r Simili. *Hic vltimo informat exiſtentes in ſtatu iuuenili. & primo de humilitate, quę debet eſſe in iuuenibus, di.*
ſ Adoleſcentes ſubditi eſtote ſe. *reuerentiam & obedientiam debitam exhibendo.*
t Omnes autem inu. hum. inſ. *i. verbis & operibus demonſtrate, ut excitetis nos mutuo ad opera humilitatis.*
u Quia Deus ſuperbis reſiſtit. *ut patet in eiectione angelorum*

ſuperbientium.

a *Humiliamini.* Quę ſit gratia, quã cõfert humilibus, ſubdit, ut A quo magis humiliati fuerint pp ipſum tpe certaminis, ẽt glorioſius exaltẽtur tpe retributionis. Humilitatẽ dicimus, vel q̃ñ aliq̃s ꝓ abluẽdis pc̃tis incipit ſalubriter atteri, vel q̃ñ ſpõtanea mẽtis deuotione pfectiores Deo & hoĩbus humiliant: vel q̃ñ cõtra pſecutores ꝑ patiẽtię uirtutẽ inuict⁹ animus armat̃. Et ad oẽ genus humilitatis ſequitur congrua merces exaltationis. Humilitatis genus triplex — † Iaco. 4.c
b *Tãquã leo ru.* Sicut rugitus leonis impedit aures, ne aliũ ſonũ excipiãt, ſic diabolus fidelium mentes terrendo & illicita ſuggerẽdo a uia ueritatis, ne uocem Chriſti audiant, auertit.
c *Circumit.* tanquã hoſtis obſidens muros clauſos explorat, an ſit pars aliqua murorũ minus ſtabilis, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illicitas & faciles voluptates, ut uiſu deſtruat caſtitatẽ, aures ꝑ canora, ut emolliat Chriſtianum rigorem, linguam cõuitio prouocat, manũ iniuriis laceſſentibus ad cędẽ inſtigat, honores terrenos ꝓmittit, ut cęleſtes adimat. Et cũ latẽter nõ põt fallere, addit apertos terrores. In pace ſubdolus, in perſecutione uiolentus. contra quẽ animus debet tantum eſſe paratus ad reſiſtendũ, quãtum paratus eſt ille ad impugnandum.
d *Scientes.* Tãto maiorẽ habete fiduciam, quanto cõſtat, quia nõ uos ſoli tẽtamini, ſed ipſa paſſio, q̃ uos fatigat, eſt eadẽ & cõmunis noſtrę fraternitati. i. fraternæ eccleſię, quę eſt ꝑ totum mundũ. & quia a conſtitutione mundi ſemper paſſi ſunt iuſti, pudeat uos ſolos p̃ oĩbus non poſſe pati. † perfici — † inſtauret nos, fulciet, roboret, ſtabilat.
e *Scripſi.* vobis non ut imperans, ſed obſecrans. & cõteſtãs autoritate ſcripturarum hãc eſſe verã gratiã q̃ ſcribẽdo prędico, q̃a nõ eſt in alio aliquo ſalus, in quo oportet uos ſaluos fieri. Vel obſecrãs uos vt faciatis hãc gratiã in qua ſtatis, qua imbuti eſtis eſſe uerã gratiã veſtrã & proficiẽtẽ uobis.
B Qui gratiam ſpernit, non gratiam minuit, ſed hanc non ſuam. i. non ſibi utilẽ reddit.
f *In Ba.* Romã vocat Babylonẽ pp confuſionẽ multiplicis idololatrię, in cuius medio ſancta eccleſia adhuc rudis & parua iã fulgebat, ſicut plebs Iſraelitica paruo numero & captiua ſedẽs ſup flumina Babylonis abſentiã ſanctę terrę deflebat, nec cãticũ dñi in aliena terra cãtabat. & bene dũ auditores hortat̃ ad patientiã aduerſitatũ p̃ntium, dicit eccleſiã, quę ſecũ eſt in Babylone cõſtitutã. i. in cõfuſione tribulationum, quia ſancta Dei ciuitas a permixtione & p̃ſſura diaboli nõ põt eſſe immunis. Ps. 136 — † veſtrę cõſors electionis

NIC. DE LYRA.

¶ *ſuperbientium. & in electione hominum humilium ad loca angelorum. propter quod concludit: Humiliamini, &c.*
a Omnem ſol. ve. pro. in eum. *non ꝙ omittant facere quod in ſe eſt, nam hoc eſſet tentare Deũ: ſed quòd ipſi credant aſſequi omne bonum per virtutem Dei.* C
b Sobrii eſto. *Hic ſecundo informat eos de uigilantia et ſobrietate, quę ſunt multum neceſſariæ, dicens:* Sobrii eſto. *in victu & veſtitu.*
c Et vigilate. *id eſt diligenter a peccatis præcauete.*
d Quia aduerſarius ve. &c. rugi. *per ſæuitiam.*
e Circumit. *per malitiam.*
f Quærens quem deuo. *incorporando ſibi per mortalem culpam.*
g Cui re. fortes in fid. *formata charitate, quæ eſt armatura ſufficiens ad ſibi reſiſtendum.*
h Scientes ea. paſ. *id eſt dęmonis inſultum & tentationem.* † cum erit opportunum
i Et qui in mun. *i. fratribus ueſtris per mundum diſperſis. q. d. reſiſtite diabolo ſicut et ipſi. Et q̃a talis reſiſtẽtia indiget diuina aſſiſtẽtia, ideo ſubdit:* † Luc. 12.c — Rom. 12.a
k Deus autem omnis gra. *ſcilicet dator.*
l Qui vocauit nos *per fidem.*
m In æternam gloriam ſuam. *finaliter.*
n In Chri. Ieſ. *conſequendam. i. pro Chriſto Ieſu.* † 1. q. 1. c. nulli
o Modicum paſſos. *Omnis. n. pœna temporalis eſt modica reſpectu æternæ uitæ, & etiam reſpectu mercedis expectatæ.*
p Ipſe per fi. *ſ. ad quod ueſtra uirtus nõ ſufficit.*
q Confirma. *veſtram fragilitatem.* † firmi
r Solidab. *gratiam nobis datã.* Ipſi glor. & imp.
ſ Per Siluanum. *Hæc eſt vltima pars ſiue concluſio huius epiſtolæ, in qua primo oſtendit per quem ſcribit ut recipientes eam ſint magis certi, ꝙ emanauerit a Petro, & non ab aliquo pſeudo apoſtolo. di.* Per Siluan. fide. f. vobis vt arbi. breuiter ſcripſi. *ut melius poſſitis retinere & opere adimplere.*
t Obſecrans. *i. obſecrando monens, & non imperans de prædictorum adimpletione.*
u Et con. &c. gr. d. *ſcilicet fides catholica.*
x In qua ſta. *firmiter radicati. Secundo eos ſalutat ex parte fidelium, qui cum eo erant Romæ, vnde ſcripſit hanc epiſtolam, di.*
y Salutat uos eccl. *i. congregatio fidelium.*
z Quæ eſt in Ba. *i. Roma, quam figuraliter Babylonem uocauit, ſecundum ꝙ dicit Hiero. in li. illuſtrium ui. quia ſicut Babylon fuit ciuitas maxima & idololatriæ dedita, ſicut patet in Daniele. ſic Roma fuit poſtea ex ſimili opere. unde dicit Leo papa in ſermone de ſanctis apoſtolis Petro & Paulo de ciuitate Romana, ꝙ magnam credebãt feciſſe religionem, ſi nullius reſpueret falſitatem. id eſt idololatriam.* D — † adhortãs
a Collecta. *ſ. ad fidẽ Chriſti, ſicut et alię eccleſię.*
b Et Mar. fi. meus. *ſ. ſpiritualis in baptiſmo & doctrina.*
c Salutate inui. *in ſigno mutuæ charitatis.*
d In oſc. ſan. *non adulterino, ſicut Abſalon oſculabatur populũ. Nõ ſimulatorio ſicut Ioab Amaſam. Non proditorio ſicut Iudas dominum. Non impudico ſicut mulier adultera iuuenem. Sed oſculo ſancto, quod eſt charitatis ſignum & eius fomentum.* Oſculũ quintuplex — 2. Reg. 15.a — 2. Reg. 20.c — Mat. 26.e — Prou. 7.a — † charitatis
e Gratia. *ſcilicet Dei.*
f Vobis omnibus. *ſcilicet ſit.*
g Qui eſtis in Chriſto Ieſu, Amen. *incorporati ſibi per fidem.*

† Humiliamini igitur ſub po-
a ¶Qui hic eſtis in peregrinatione.
tenti manu Dei, vt vos exaltet
¶Iudicii.
† in tpe viſitationis:† omnem
¶Corporis & animæ.
ſolicitudinem veſtrã proijciẽ-
a ¶Sicut ancoram in mari.
tẽs in eum, quoniã ipſi cura
a ¶Ita proiicite, ut & uos collaboretis & adiutrici gratia. ¶Non intenti delectationibus ſeculi.
eſt de uobis. Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius † ueſter diabolus, tanq̃ leo rugiẽs
circumit quærẽs quem deuo-
a ¶Fides ſit quaſi murus.
ret: cui reſiſtite† fortes in fidẽ,
ſcientes eandem paſſionem ei
¶Quod ex uobis eſt facite.
quæ in mũdo eſt, veſtræ fraternitati† fieri. Deus autẽ omnis
a ¶Fidei, ſpei & aliorum. ¶Dator.
gratiæ, qui uocauit nos in ęternam
¶Exiſtentes ut membra.
gloriam ſuam in Chriſto
Ieſu modicũ paſſos, ipſe† per-
a ¶Illis uirtutibus, quas iam habetis, ſuperaddet alias uirtutes. b ¶Ad perferendas tribulationes. c ¶Membra timore & errore diſſoluta in unitatem eccleſiæ reducet.
ficiẽt, cõfirmabit, ſolidabitq́;.
ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorũ, amẽ. Per Silua-
a ¶Qui mihi neceſſarius erat, ſed cauſa ueſtræ ſalutis eum dimiſi.
nũm fidelem fratrem vobis vt
¶Vt cito poſſitis intelligere.
arbitror, breuiter ſcripſi,† obſecrãs & cõteſtans hanc eſſe uerã gratiã Dei, in qua ſtatis.
¶Quod ego dico uobis, dicunt & alij.
Salutat uos eccleſia, quæ eſt in
a ¶Euangeliſta a me baptizatus, a me doctus.
Babylone† collecta, & Marc⁹
a ¶In ſignum communis fidei.
filius meus. Salutate inuicem
a ¶Pacifico, columbino: non ficto, non ſubdolo. b ¶A gratia incepit, in gratia finit.
in oſculo† ſancto. Gratia uo-
a ¶Quod prænominatis eccleſiis ſcribo, omnibus per orbem terrarum eccleſiis ſcribo.
bis omnibus, qui eſtis in Chriſto Ieſu, Amen.

Argumentum in ſecundam epiſtolam canonicam Beati Petri.

S Imon Petrus per fidem huic mundo ſapientes mortuos eſſe declarat, eiſdemq́ue pietatis quanta ſit magnitudo luce ipſa clarius manifeſtat.

Incipit epiſtola ſecunda Petri.

CAP. I.

S *Imon.* Iſtam eiſdem & quibus & primam ſcribit epiſtolam, electis proſelytis diſperſionis Põti, Galathię, Cappadocię, Aſię, & Bithyniæ. confirmans eos aduerſus pſeudo, qui ueram doctrinam auertentes, ſuos inducebant errores, ut qui perſecutoribus non ceſſerunt, hęreticis non cedant.
b *Seruus & apoſtolus.* Commendatur perſona ſcribentis.

Coæqualem

Incipit epiſtola canonica ſecunda B Petri apoſtoli.

CAPVT I.

a ¶Obediens. ſ. fidei. b ¶Agnoſcens ueritatem firmus in fide.
S Imon Petr⁹ ſer-
a ¶Humilis. b ¶Nũcius ſaluatoris & regis nři.
uus et apoſtolus Ieſu Xp̃i,

Incipit epiſtola ſecunda B. Petri.

CAP. I.

S Imon Pe. *Hic incipit ſecunda Petri epiſtola, quam ſcripſit eiſdem, quibus & primam. & diuiditur in duas partes. ſ. in ſalutationem, & proſecutionem. ſecunda ibi: uos autem. In prima parte primo deſcribitur perſona ſalutans ex nomine primo, cum dicitur:* Diuiſio
a Simon. *quod nomen habuit antequam uocaretur a Chriſto. & ab adiuncto, cum dicitur:*
b Petrus. *Hoc nomen ſibi impoſuit Chriſtus a firmitate fidei, & ad diſcretionem alterius Simonis qui dictus eſt Zelotes: Deſcribitur etiam ex humilitate, cum dicitur,* Act. 1
c Seruus. *& ex officii dignitate, ibi:* Et apoſtolus Ieſu Chriſti.

¶ His qui

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Coæqualem.* Coæquales ſibi cognoſcit, non pro circunciſione, ſed quia eandem, quam ipſi acceperant Chriſti, gratiam & fidem & hanc per opera exercebant.

b *In iu.* hãc iuſtitiã nõ humana prudẽtia reperit, nec legis inſtitutio docuit, ſed noſter ſaluator in euangelio oſtendit: Niſi
Matt. 5. e
abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis regnum cœlorum.

† æquè pretioſam

c *Gra. vo.* In prima multiplicet, in hac adimpleat, qa illã incipiẽtibus, hãc perfectioribus ſcribit. Multiplicat grã bñ proficiẽtib. ĩ hac vita per fidẽ, adimplebit per veniẽtibus in alia vita per ſpẽ. Vñ addit, *in cogn. d.* i. vt noſcatis vnum uerum
Ioh. 17. a
Deum, & quem miſit, Ieſum Chriſtũ.

† per iuſtitiam

d *Quõ oĩa no.* Ita adimpleat, vt per eũ cognoſcatis quõ. i. q̃ perfecte ſunt nobis
Hebr. 7. a
donata per gratiã eius oĩa dona, nõ infirmitatis, ſicut in ueteri lege, q̃ neminẽ duxit ad perfectũ, ſed dona uirtutis ſuæ, q̃ ſunt ſufficiẽtia ad uitã & pietatem, quia oĩa q̃cunq; audiuit à patre, nota
Ioan. 15. b
fecit. Vel ſi legatur, q̃ ad uitã & pietatẽ donata eſt: ita exponitur, vt cognoſcatis, quõ dñs nobis oĩa virtutis ſuæ dona iuxta modum noſtræ capacitatis præſtiterit, quę uirtus donata eſt ad uitam & pietatem conſequendam.

e *Propria gl.* Non angelũ, nõ archãgelum ad ſaluandum miſit: non in nobis aliquid boni, per quod ſaluaremur, inuenit, ſed infirmos & inglorios ſua virtute reparauit & gloria.

f *Maxima & p. no. pm. do.* i. uitã æternã, quã per eius cognitionẽ conſequamur. Vel, q̃ promiſit nobis de cõuerſiõe aliorũ per nos. vel, aduentu ſpiritusſancti, vel de potẽtia miraculorum donauit.

† ſi fugeritis à corruptiõe, q̃ eſt in mundo per concupiſcentiã

g *Nobis pro. do.* Vel iõ nobis, q natura ſumus Iudæi, q magiſterio ipſius corporaliter uſi ſum⁹, oĩa ſacra reſerauit, & iõ maxima & pretioſa ſpũſſancti promiſſa donauit, vt per hoc ẽt uos, q ex gẽtibus eſtis, q carnaliter Chrm nõ uidiſtis, diuinę ſuę naturę donaret eſſe participes, vt ſicut nos promiſſa ab illo vel accepimus, vel accepturos confidimus, ſic & uos credẽtes de donis eius ſitis indubij.

† temperãtiam

h *Miniſtra. in fi.* Nõ ſolũ fugiatis cõcupiſcẽtiã mũdi, ſed ẽt miniſtrate in fide ueſtra uirtutẽ, quaſi ſeruili & humili modo oſtendite fratribus virtutẽ. i. cõ
Iaco. 2. d
ſtantiam veſtræ bonæ conuerſationis, q̃ fidei ingerenda eſt, ne ſine operibus fides ocioſa ſit, vt alios ueſtro exemplo in bona conuerſatione confirmetis. *Vos* dico, *o. cu ſub. n.* In ſolo Deo ſit omnis ueſtra cura in occulto cordis: ne ſitis molles & diſſoluti.

i *In ſ. au. ab.* Cũ bona facere didiceritis, ſpe uitæ æternæ mox a malis abſtinete, & in cogitatione & in opere, ne in uacuũ ſcĩa cęleſtium cedat, ſi ſe ab illecebris ſeculi aliquis non coerceat.

k *In pie. au.* Non alterius rei intuitu pietatis opera aduerſariis ueſtris impẽdatis, niſi fraternæ dilectionis, ut pro eis oretis ut cõuertant, q doctrina ura, uel increpationibus nolũt cõuerti.

l *Charitatẽ.* Dei, q̃ merito amori fraternitatis adiungitur, quia nec Deus ſine proximo, nec proximus ſine Deo pfecte diligĩt.

m *Hæc. n. ſi vo. &c.* Ideo hæc tenete & alus miniſtrate, qa hæc oĩa ſi aſſint uobis in affectu cordis, & ẽt ſuperent. i. aduerſum uitiorũ bella pręualuerint: non uacuos uirtutibus cõſtituẽt in hoc ſeculo,

¶ Diuina electione.
his, q † coęqualẽ nobiſcũ ſortiti ſunt
a ¶ Non in circunciſione legis æquati eſtis antiquæ plebi Dei: ſed fide, quæ ſine operibus legis ſaluat.
fidẽ, † in iuſtitiã Dei noſtri ſaluatoris
Ieſu Chriſti: gratia vobis & pax † adimpleatur in cognitionem Dei & Ieſu Chriſti domini noſtri. † Quomodo
a ¶ In quo eſt uitæ æternæ conſummatio, unde ſunt conſummati in unum. ¶ Vel ag.
¶ Dona.
ómnia nobis diuinæ uirtutis ſuæ,
¶ Obtinendam. ¶ Conſeruandam.
quæ ad uitam & pietatem donata
a ¶ Et hoc ¶ Per cognitionem ſaluatoris omnia myſteria diuinitatis, quibus ſaluaremur, cognouimus.
ſunt per cognitiónem eius, qui vocauit nos propria gloriã & uirtute,
a ¶ Quando transfiguratus eſt in monte. b ¶ Miraculorũ.
a ¶ Vel per quẽ Chriſtum vel per quæ dona. ¶ Cognitionem.
b ¶ Quanto perfectius quis Deum cognoſcit, tanto plus pro miſſiorum eius magnitudinem ſentit.
per quam máxima & precioſa nobis promiſſa donauit, ũt per hæc eſ-
a ¶ Gratia ſit uobis & pax ut per hæc.
a ¶ Cohæredes filii Dei non per naturam, ſed per gratiam ita tamen vt ſitis fugientes, ne corrumpamini a concupiſcentia.
ficiamini diuinæ conſortẽs naturæ, † fugientes eius, quæ in mundo eſt concupiſcentiæ corruptionẽ. † Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in uirtute autem ſciẽntiam, in
a ¶ Bonæ operationis. b ¶ In bona conuerſatione diſcite benefacere ſpe æternorum, non temporalium.
c ¶ Diſcretionis ſciendi quid, cui, quando uel quomodo. ſed quia ſub ſpecie diſcretionis ſolet blandiri uoluptas ideo in ſci. miniſtra abſti.
a ¶ A malis. ¶ A uoluptatibus.
ſcientia autem † ábſtinentiam, in abſtinẽntia autem patientiam, in patiẽ-
a ¶ Abſtinentiam patientia ſequitur, ut quia uoluptatibus mundi ſe continet, aduerſa quoq; eius ſuſtineat.
a ¶ Vt erga eos, quos toleratis pie, ſolicite ex charitate ſitis.
tia autem pietátem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim ſi vobiſcum
¶ Dei.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a His qui co. nob. ſort. ſunt. *Hic ſecundo deſcribuntur perſonæ ſalutatæ, cum dicitur:* His qui co. no. ſor. ſunt fi. *per ly coæqualem, non excludũtur diuerſi gradus in fide circa obiectum. nam ad fidem in quolibet requiritur, q̃ articuli fidei credantur. ſi quis. n. vnum ſolum articulum diſcrederet nullius fidem proprie dictam haberet. tamẽ in fide ſunt gradus quantum ad explicationem. licet. n. omnes fideles credant omnes articulos ſaltem implicite, tamen habentes maiorem noticiam plura credũt explicite. ſimiliter quantum ad intenſionem, quia unus credit feruentius & firmius alio. ſed per ly coæqualem, excluditur diſtinctio Iudæorum & Gentilium, quia Gentiles credentes æqualiter receperunt dona Dei: inter quæ eſt fides, ſicut & Iudæi. Vnde Rom. x. c. Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci. nam idem dominus omnium diues in omnes, qui inuocant illum. vnde & Act. x. Cornelius & alij Gentiles, qui erant cum eo, ſpiritumſanctum receperunt eodem modo ſicut Iudæi receperunt in die pentecoſtes. & hoc eſt quod dicitur:* His. *i. Gentilibus conuerſis, quibus ſcribebat Petrus, ut dictum eſt in prin. epiſtolæ præcedentis.*

b Coęqualem no. *ſcilicet Iudęis, de quibus erat Petrus.*

c Sortiti ſunt fid. *& etiam alia dona Dei ideo ſubditur:*

d In iuſti. Dei. *i. data per eum. & accipitur hic iuſtitia prout eſt omnis uirtus, ſicut accipit philoſophus uno modo. v Ethi. ſed ibi loquitur de iuſtitia acquiſita, hic autem agitur de infuſa.*

e Gratia. *Hic tertio deſcribuntur optata bona, cum dicitur:* Gratia vo. *in præſenti.*

f Et pax. *in futuro, vbi quietabitur totus hominis appetitus.*

g Adimpleatur in co. Dei. *per cognitionẽ eius in præſenti, quæ dirigit ad pacem illam, cognoſcendo de Chriſto, quæ ſequuntur.* Quõ omnia *&c. totum eſt ſub vno verbo vſq; ibi:* Vos autem. *excluſiue, & ideo eſt de ſalutatione, in qua exprimuntur optata bona: & eſt litera intricata, propter quod ſic iungatur.*

h In co. Dei & Ie. *i. vt cognoſcatis quàm benigne & perfecte donata ſunt nobis omnia quæ ad uitam gratiæ pertinent.*

k Et pie. *i. cultum latriæ, quæ pietas a Tullio & doctoribus catholicis nominatur.*

i Diuinæ vir. *i. per uirtutem diuinam, quæ eſt in eo. ſ. Chriſto, Veruntamen quia cognitio Chriſti & donorum eius deriuata eſt ad Gentiles per prædicationem apoſtolorum immediate illuminatorum, ideo ſubdit:*

l Per co. eius. *ſ. Chriſti nobis donatã ab eo.*

m Qui vo. nos pro glo. & vi. *cum eſſemus ſimplices & idiotæ, Act. iiij. propter quod totum eſt ab ipſo.*

n Per quam. *ſ. gloriam et virtutem Chriſti.*

o Maxi. & pre. no. pro. d. *ſ. ſpiritumſanctũ ſigno uiſibili & donum linguarum, ſicut promiſerat Luc. vi. g. Vos autem manete in ciuitate donec induamini uirtute ex alto. & Io. xvi. b. Si. n. non abiero, paracletus non ueniet ad uos, ſi autem abiero, mittam eum ad uos Et ſubditur ibidem: Cum autem uenerit ille ſpiritus veritatis, docebit omnem ueritatem.*

p Vt per hæc. *dona ſpiritusſcti nobis data.*

q Efficiamini. *credentes noſtræ pdicationi.*

r Diuinæ con. nat. *per dona gratiæ ſicut & nos ſicut. n. perſecutiones naturales ſunt quædam diuinæ naturæ participationes in eſſe naturali, ſic dona gratiæ in eſſe ſupernaturali. & quoniam acceſſus ad terminum ad quẽ includit receſſum a termino oppoſito, ideo ſubditur:* Fugi. e. *& patet.*

ſ Vos au. *Hic incipit proſecutio epiſtolæ, in qua primo credẽtes inducit ad tenẽdũ firmiter fidei ueritatẽ. ſcdo ad pręcauẽdũ oppoſitam falſitatẽ, ca. ſeq. Prima in duas: quia primo ponit dictã inductionẽ. ſecũdo inductionis rõnẽ, ibi:* Hæc. n. *Circa primũ ſciẽdũ q̃ fides ſine operibus mortua eſt, vt dictũ eſt ſupra Iaco. ij. pp quod nõ eſt perfecta vſque quaq;, non pp aliquam falſitatem, nam fidei formatæ nõ ſubeſt falſum, ſed propter operis defectum, ideo credentes inducit ad fidem operatam per dilectionem & alias uirtutes annexas, di.* Vos autem. *ſupple ſitis.*

t Curam omnem ſub. *ad implendum quod ſubditur:*

u Miniſtrate in fi. ve. *ſcilicet bene operandi, ut appareat uiua.*

x In vir. autem ſcientiam. *id eſt diſcretionem operis directiuam.*

y In ſcientia autem abſti n. *non ſolum ab illicitis, ſed etiam ab aliquibus licitis, peruenientes ad conſiliorum perfectionem.*

z In abſtinentia autem patientiam. *ſicut dicitur Matt. vi. b. Cum aũt ieiunatis, temporibus non iniunctis. ſ. nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, &c.*

a In pa. au. pieta. *hoc eſt. n. perfectionis, q̃ homo ſit ſibi durus per abſtinentiam, & alijs pius per condeſcenſionem.*

b In pietate autem. *circa aliquas perſonas ſingulares.*

c Fraternitatis. *id eſt communitatis fidelium.*

d Amore. *quia bonum communius eſt diuinius, & melius.*

e In amo. au. fra. cha. *i. vnionem ad Deum, quæ eſt uinculum perfectionis & per conſequens omnium prædictorum perfectiua.* Col. 3.

f Hæc e. *Hic conſequenter ponitur inductionis dictæ ratio, & primo ratione ſumpta ex parte inductionis. ſcdo ex parte inducẽtis, ibi: Propter qd'. Prima rõ, qa ſi ſic acquieſcatur inductioni dictæ, puenit inde magnũ bonũ, & euitatur magnũ malũ. & hoc eſt qd' dicitur:* Hæc e. pr. edicta.

g Si vobiſcum aſſint. *inſeparabiliter.*

¶ Et ſu-

hoc ſeculo, ut ſine fructu in futuro. Vel non vacuos in uobis ipſis ſicut uas omni bono liquore vacuum, nec ſine fructu, in aliis, quos exemplo veſtro conuertitis.

a *Cęcus eſt & ma. tem.* Oculus ſcientiã, manus operationẽ deſignat. Cæcus eſt & manu tentans, qui ſcientiã rectæ operationis non habẽs, quidquid ſibi rectũ vr̃, operatur, & lumen ueritatis ignorans quaſi manũ ad opus, qđ non uidet, extendẽs, greſſus in iter, quod non præuidet, extollit: ideoq; miſer in ruinã perditionis, quã præſcire nequibat, incidit.

† exuberẽt

b *Obliuionem ac.* Quãdo homo de peccato in peccatum cadit, vr̃ oblitus pacti, quod in baptiſmo cum Deo iniit.

† multiplicetur

c *Certam vo. ve.* Multi vo. pau. ele. Certa ergo eſt uocatio cunctorum, qui ad fidem ueniunt Qui uero fidei ſacris, q̃ perceperunt, bona opera quoq; perſeueranter adiungunt, iſti ſuã vocationẽ, ẽt electionem certã intuentibus faciunt. Sic & qui poſt vocationẽ ad uitia vertuntur, cum in his uitiis ex hac uita migrauerint, iam omnibus certum redditur, quod reprobi fuerint.

† Sic ut diuinæ uirtutis ... bis largita eſt, quæ ad uitã & pietatem pertinent.

d *Non p. ali.* i. ad vitam æternam attingetis, ubi amplius non peccabitis, uel criminalia uitabitis: q̃ q egerit, nõ hẽt hęreditatẽ in regno Chriſti, a quibus immunis iuuãte dño permanet, qui ſupradictis uirtutibus ſe mãcipauerit. Si ne uenialibus uero nullus eſſe poteſt.

† firmam

e *Sic e. abun.* Ezechiel loquens de ædificio in monte conſtituto, ait: Et in octo gradibus aſcenſus eius. Et hic Petrus octo uirtutum gradus numerat: fidẽ, virtutem, ſcientiam, abſtinentiam, patientiam, pietatem, fraternitatis amorem, charitatẽ, quibus fugientes mundialis concupiſcentiæ corruptionem, ad habitationem regni cęleſtis aſcen
Pſal. 83. b
dere debemus De quibus Pſal. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarũ in hoc loco quẽ poſuit. Et infert: Et ambulabũt de virtute in uirtutẽ, & videbiĩ Deus deorum in Sion.

† Sed & in hoc ipſum ... adhibita ſtudio.

ſ *Incip.* Vt ſit uobis introitus patẽs ad ſanctaſanctorũ, iterũ & iterũ monebo uos, & ſemper ero in inceptione, qa nũquã erit finis monitionis. Quod ergo non eſt mihi pigrum ſæpius iterare, uobis non ſit oneroſum ſæpius audire.

g *Et q. ſ* Quare vult monere illos, qui ſciunt, & cõfirmati ſunt? Ideo. ſ. ut ſciẽtiam, quam habẽt, operibus exerceãt, & veritatem, cuius præſentia cõfirmati ſunt, fixa mente cuſtodiant, ne qñ per magiſtros erroris excidant a ſimplicitate & caſtitate fidei.

† exercitare uos per cõmonitionẽ, cũ ſciã q̃ uelox eſt depoſitio tabernaculum meum.

h *Iuſtũ au.* Ideo manebo, quia iuſtũ arbitror (per hoc q̃ dominus benigne uocauit me, & cõfirmauit, & alios cõfirmare monuit, dicens: Confirma fra
Luc. 22. d
tres tuos) ſuſcitare uos quaſi dormientes ad hæc prædicta ſemper exiſtens in commonendo ſolicitus.

i *Depoſitio taber. mei.* Pulchre non mortem, ſed depoſitionem uocat, quia ſic eſt famulis Dei carnis retinacula eruere, ſicut uiatoribus cõfecto itinere domum propriam pro habitatione tabernaculi adire, & ſicut poſitis in expeditione proſtrato hoſte ad patriam redire.

† ... pactas

k *Dabo autem op.* Quia cito tranſiturus: ideo interim dum uiuo dabo operam, ut uos frequenter. ſ. quoties inſtabunt pſeudo, & volent uos abſtrahere, habeatis hæc in memoria poſt obitum meum. qñ me præſentem non habebitis doctorem, non quolibet modo habere, ſed ita ut horum memoriam faciatis opere adimplendo, & alios docendo.

l *Poſt obi.* Obitus dicitur ſanctorum, quando exeunt obuiam ſponſo.

m *Non. n. indoctas fabulas.* Hic & paganos tangit & hereticos. Pagani, quidquid eos delectabat, Deos appellare non timuerunt. Hęretici acceptis Dei ueri myſteriis, de cętero non diuinis ſcripturis attendere, ſed potius ad ſenſum erroneum has male interpretando transferre ſtuduerunt.

a ¶ Bella uitiorum. b ¶ In præſenti. ¶ Quo ad voſipſos.
¶ Non apparebit in conſpectu meo uacuus.
aſſint & † ſupérent, non vácuos, nec
a ¶ In futuro. ¶ Quod ad alios. ¶ Virtutum. ¶ Mercedis.
ſine frúctu vos conſtituent in domini noſtri Ieſu Chriſti cógnitione.
a ¶ In die iudicij quando cognoſcetur Ieſus vel in cognitione. i. propter hoc quia cognouiſtis.
a ¶ Vere hæc tenenda ſunt: quia.
Cui enim non præſto ſunt hæc, cæcus eſt & mánu tentãs, † obliuionem
a ¶ A lumine diuini ſolis alienus. b ¶ Non habens ducem bonum itineris.
a ¶ Per baptiſmum uel per pœnitentiam. b ¶ Originalium, vel in quib us diu conſueuerat.
accipiens purgãtionis vẽterum ſuorum délictorum. Quápropter fratres mágis † ſatagite, vt per bona opera † cértam vocationem † veſtram
a ¶ Actualium. b ¶ Quia cęcus eſt qui hoc non habet.
a ¶ Maiori ſtudio ad hæc retinenda laborate.
a ¶ Oſtendatis uos certe uocatos a Deo & electos: benefaciendo faciatis uos certos de præmio ueſtræ uocationis.
¶ Hæc miniſtrate, quia.
& electionem faciatis: hæc enim faciẽntes non péccabitis áliquando.
a ¶ Mortaliter. b ¶ In futura uita.
a ¶ Miniſtrando hæc.
Sic énim abundanter miniſtrabitur vobis introítus in ęternũ regnum domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Propter quod uos † incipiam ſemper commonere dẽ his. Et quidem
a ¶ I. virtutes per quas introibitis ad vitam.
¶ Quia adeo utilia.
a ¶ Vel ſuper his.
¶ Octo gradibus.
a ¶ Quod in præſenti, de his poteſt ſciri. ¶ Monebo.
b ¶ Quamuis confirmati ſitis. c ¶ In futuro melius videbitis, & melius confirmati eritis nec erit opus moneri.
ſciẽntes & confirmátos vos in præſenti ueritate. Iuſtum autem arbitror q̃diu ſum in hoc tábernaculo, † ſuſcitare uos in cõmonitione, certus, q̃ velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundũ quod & dominus
a ¶ I. corpore in quo iter huius uitæ agitur: & contra aduerſarios ueritatis certamen agitur.
a ¶ Ideo magis inſto: quia cito remouebor a uobis, & multi pſeudo ſubintrabunt, contra quos, uos oportet armari.
a ¶ Vt, Venio Romam iterum crucifigi & alibi: Extendens manus tuas. & alius te cinget &c.
noſter Ieſus Chriſtus ſignificáuit mihi. Dabo autem operá † et frequenter
¶ Volo.
habere uos poſt obitum meum, ut horum omnium memoriã faciatis.
¶ Habeatis.
¶ Ideo adeo ſum ſolicitus, quia magna res eſt quam doceo.
Non enim † indoctas fabulas ſe-

Sed ſpe

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et ſuper. *oppoſita vitia.*

b Non uacuos, nec ſine fructu. *imo plenos meritis & præmijs.*

c Vos conſtituent. *finaliter.*

d In domini noſtri Ieſu Chriſti co. *i. eius aperta viſione Ioh. xvij. a. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

e Cui enim &c. cæc. eſt. *in intellectu.*

f Et manu ten. *id eſt dubius in effectu.*

g Obliuionẽ. ac. *i. per effectũ ui letur oblitus.*

h Purgationis. *per baptiſmum, in quo accepit nouam uitam per fidem charitate formatam, & alijs virtutibus operantem.*

† obliuionem ſe ſe à ueteribus peccatis ſuis fuiſſe purgatum

i Quapropter fra. ma. ſatagi. *procedendo de bono in melius.*

k Vt per bo. op. cert. vo. *ad fidẽ catholicã.*

l Et electionem. *ad beatitudinem.*

m Faciatis. *Q. d. ſi eſſetis a bonis operibus ocioſi, uidetur uocatio & electio ueſtra magis eſſe ſecundum præſentem iuſtitiam, quàm ſecundum æternam Dei prædeſtinationem. Sciendũ tamen, q̃ hic accipitur certitudo pro probabili coniectura, quæ certitudo eſt in moralibus & humanis agibilibus requirẽda, ſecũdũ q̃ dicitur. 1. Ethic. Diſciplinati. n. eſt intantum certitudinem inquirere ſecundũ unũquodq; genus, inquantum natura Dei recipit. proximum. n. uidetur mathematicum perſuadentem acceptare, & rhetoricum demonſtrationes repetere.*

† per bona opera

† ueſtri

n Hæc enim fa. *i. opera bona continuantes.*

o Non peccabitis aliquando. *ſ. mortali peccato, quia ueniale non poteſt uitari oĩno.*

p Sic enim abun. *id eſt per multa merita.*

q Miniſtrabitur uobis introitus in æter. reg. *quod eſt ſumme deſiderandum.*

† non negligam

r Propter quod. *Hic conſequenter inducitur propoſitum ratione ſumpta ex parte inducentis. & hæc eſt duplex. ſecũda ponitur ibi: Non. n. Prima uero accipitur ex cura paſtorali. quæ mouere debet paſtorem ad informãdum ſubditos in bono & confirmandum. & maxime quando ſcit obitum ſuum propinquum. & ſic erat in Petro paſtore fidelium, & hoc eſt quod dicit:* Propter quod v. inci. ſemper commo. de his. *i. de operibus bonis. & dicit:* Incipiam. *i. ita frequenter hoc faciam, ac ſemper eſſem in principio.*

ſ Et quidem ſcientes. *bonum facere.*

t Et confirmatos. *uos.*

u In præſenti ueri. *ſupple deſidero eſſe. propter quod ponitur in aliquibus libris: Volo, quia ſubintelligitur, licet non ſit de textu.*

x Iuſtum autem arbitror. *ratione officij mihi impoſiti.*

y Quandiu ſum in hoc ta. *i. uiuens in hoc corpore, quod dicitur tabernaculum animæ.*

z Suſcitare uos in commo. *i. excitare nos ad bonum.*

† ſemper vos poſt exitũ meum horũ mentionẽ facere poſſitis

a Certus q̃ uelox eſt depoſitio tabernaculi mei. *ſciebat enim mortem ſuam propinquam per Chriſti reuelationem.*

b Dabo autem operam. *id eſt efficaciter & frequenter hoc faciam.*

c Habere uos. *ſupple memoriam de commonitionibus meis.*

d Poſt obitum meum. *Paſtor enim bonus deſiderat & quærit ſalutem ſui gregis, non ſolum pro tempore ſuo, ſed etiam pro futuro.*

e Vt horum memoriam fa. *Id eſt opere impleatis. Ex dictis patet, q̃ hanc epiſtolam ſcripſit Romæ ſicut & præcedentem. nam ſicut dicitur hic, propinquus erat paſſioni ſuæ, quam ſuſtinuit Romæ.*

f Non enim indoctas fa. *Hic ponitur ſecunda ratio, quæ accipitur ex doctoris certitudine, qui tanto magis mouetur ad docendum, quanto ſcit ſuam doctrinam eſſe ueram. Erat autem Petrus de ueritate ſuæ doctrinæ duplici uia certus. ſecunda ponitur ibi: Et habemus. Prima uia fuit per auditum immediate a Deo patre, a quo nulla falſitas poteſt eſſe. ideo dicit:* Non enim indoctas fabulas ſecuti. *ſicut ſequuntur poetæ & doctores falſi.*

¶ Notam

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL.ES

E a *Sed ſp.fa.il.ma.* Transfiguratio domini & claritas eius ſignũ erat reſurrectionis ſuæ,& noſtræ. Per Eliam,qui cũ eo apparuit,intelligitur reſurrectio eorum,qui fuerũt ante legem. Per Moyſen eorum,qui ſub lege. Per Petrum & Iacobum & Iohãnem,eorum,qui ſub gratia. Vel,per Moyſen mortuũ mortuorum,per uiuos viuorum.

b *Et hab. fir.* Quod dixi vobis, non eſt fabuloſum,ſed certum, & nõ tantum his ſignis declaratum,ſed etiam ad cõfirmationem noſtræ prædicationis habemus propheticum ſermonem Dauid: Dominus dixit ad me,filius meus es tu, &c. firmiorem inter alios prophetas, quia clarius alijs de Chriſto prophetauit.

Pſ.2.b

c *Firmio.* Si quis teſtimonio noſtro minus credit,quia in ſecreto gloriam redemptoris conſpeximus, certo ſermoni prophetico nullus audebit contradicere.

d *Cui ben.at.quaſi lucernæ lu.* Vt lucẽ poſſitis habere ſcientię,hoc intelligentes, quia nullus ſanctorum prophetarum ꝓpria ſua interꝑtatione populis dogmata uitæ prædicauerit, ſed q̃ a Deo didicerãt in ſecreto,hæc plebi Dei obſeruanda tradebant. Diuini Gentium de corde ſuo fingebant. Sicut ergo ꝓphetę nõ ſua,ſed Dei uerba ſcribebãt, ita lector non ſua interpretatione vti debet,ne a fide exorbitet. Sed laboret attendere, quomodo uerba ſua uoluerit intelligi ille,qui ſcripſit.

e *In cal.lo.* In huius ſeculi nocte plena tentationibus & uitiis & erroribus,ubi difficile inuenitur quiſquam, qui non offendat,cõtra quæ neceſſaria eſt hæc lucerna. Sed nunquid ſemper erit neceſſaria? Nõ vtiq;,ſe *do.di.illu.* in futuro appareat claritas Dei.*& luci.*i.clarus intellectus noſter, vel ipſe Chriſtus *oriatur in cor.no.* Dilectio erit,qualẽ nũc optamus,& qa nõ eſt,ſuſpiramus: & qualis erit,ſingulis uidebimus,quo modo nũc facies noſtras alterutrũ uidemus. Interim ad nocturnam lucernam pertinet,ꝙ filij Dei ſumus & nondnm apparuit quid erimus. Ad comparationẽ impiorum dies ſumus,ad comparationem futuræ uitæ lucerna indigemus.

F †prophetica ſcriptura.

f *Hoc pri.intel.* Attendite prophetico ſermoni,nam a Deo eſt. Quod poteſt probari per hoc,ꝙ prophetia non eſt talibus uerbis & tali modo locutionis ſcripta,quali utuntur homines in locutione ſua,& quali ſeculares ſcripturæ ſunt compoſitæ, & interpretatæ. Et uere non eſt locutio prophetarum ſecũdum ſuam uel audiẽtium voluntatem, ſed ſecundum voluntatem ſpiritusſancti,qui loquebatur in illis.

g *Non en.vo.hu.* Sicut in poteſtate prophetarum non erat ſemper habere ſpirium,ſemper futura prædicere:ita non erat poteſtatis eorum,vt quæcunque vellent,dicerent, ſed ea ſola dicebant,quæ a ſpiritu didicerant. Hæc ideo dicuntur,ne quis ad libitum ſuum ſcripturas exponat.

cuti, notam fecimus uobis domini
¶Qua omnia operatur & continet.
noſtri Ieſu Chriſti uirtũtem & †præ-
a ¶Qua omnia futura ab æterno præuidit. b ¶Potius docemus uos ea magna,quę uidimus & audiuimus de illo transfigurato in monte. c ¶Sumus.
ſciẽntiam, ſed ſpeculatores facti il-
a ¶Quia hoc magnum fuit. ¶Q. Accepit a Deo ſecundum quod homo.
lius magnitudinis. Accipiẽns enim
a ¶Quando facies & ueſtimenta eius fulſerunt. b ¶Per vocem delapſam gloria deitatis eius claruit.
a Deo patre honõrem, & glõriam,
¶Clarificandum.
voce delapſa ad eum huiuſcemodi
a ¶A patre glorioſo magnificante & glorificante filium. b ¶Conſubſtantialis.
â magnifica gloria: † Hic eſt filiꝰ meus dilectus: in quo mihi bene cõplacui; ipſum audite. Et hác vocem nõs
¶Quia nullus ei ſuccedet. a ¶Petrus,Iacobus, Iohannes.
a ¶Ad comprobandum eius diuinam naturam.
audiuimus dẽ cęlo allatam cũ eſſe-
a ¶Thabor.uel ſimile & ei audiuimus in alio monte.i.oliueti quando orabat.
mus cum ipſo in mõnte ſancto. Et habemus firmiorem propheticum
¶Operando.
ſermonem,cui benefacitis attenden
¶Vel ardenti.
tes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco,donec dies illuceſcat,& lucifer oriatur in cordibus ueſtris. Hoc primum intelligentes, quòd omnis
a ¶i.propria prophetantis uoluntate,ſed ſpiritufancto in eo loquente.
† prophetia ſcripturæ prõpria interpretatione non fit. Non enim volũtate humana allata eſt † aliquando prophetia,ſed ſpiritu ſancto † inſpirati locuti ſunt ſancti Dei hoĩes.

†præſtitum aliud tum.

†Mat.17.a Mar.9.a Luc.9.d

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Notã ſe.vo.do.no.Ie.Ch.vir. *vobis prædicando & ſermonẽ miraculis Chriſti nomine factis confirmando ad ſuæ diuinitatis oſtenſionem.*

b Et prę. *nã inquãtum Deus,nouit omnia ab æterno,& inquãtũ homo, ab inſtanti conceptionis nouit quæ cognoſcit Deus ſcientia viſionis, quæ reſpicit habentia eſſe ſecundum quantamcunq; differentiam temporis.*

c Sed ſpe.fa.il.mag. *id eſt magnificæ transfigurationis,quam uiderunt Petrus,Iacobus,& Iohannes.in qua transfiguratione apparuit eis in forma humanitatis glorioſa.*

d Accipiens e.a Deo patre ho. & glo. *id eſt teſtimonium honoris & gloriæ diuinæ.*

e Voce delapſa. *de cœlo.*

f Ad eum. *ſenſibiliter.*

h A magnifica gloria. *id eſt a Deo patre.*

g Huiuſcemodi. *id eſt quæ uox fuit talis.*

i Hic eſt fi.me.di. *ſcilicet naturalis,& per conſequens eiuſdem naturæ & eiuſdem gloriæ mecum.*

k In quo mihi compla. *ut per eum perſiciam ſalutem generis humani.*

l Ipſum audite. *aure cordis & mentis,credentes eius doctrinæ.*

m Et hanc uo.nos audi. *ſenſibiliter & intelligibiliter.*

G n Cum eſſemus cum ipſo in mon.ſan. *qui dicitur ſanctus ratione huius apparitionis ſanctæ,quæ deſcribitur Matt.xvij.*

o Et ha. *Hic ponitur ſecunda uia certitudinis quam habuit Petrus ex ſcriptura prophetica,cuius intellectum habuit per Chriſtum, Luc.vlti.g. Aperuit illis ſenſum,ut intelligerent ſcripturas.ſ.prophetarum. & hoc eſt quod dicit:* Et habemus firmio. pro.ſer. *quæ firmitas poteſt ad duo referri.ſ.ad ſermonem Petri. & ſic ſermo propheticus non eſt firmior ſermõe eius ſimpliciter, ſed magis ecõuerſo,nam Apoſtoli magis fuerunt illuminati a Deo quàm prophetæ antiqui. Erat tamẽ firmior alicui, utpote Iudæorum prophetali doctrina nutrito. homines.n.magis credũt cõſuetis dici apud eos,ſicut dicit philoſophus.ij. Metaph.ꝙ aliqui magis aſſentiunt fabulis et dictis poetarum,quàm rationibus certis philoſophorum. Inter Gentiles autem,quibus Petrus ſpecialiter ſcribebat,erant aliqui de Iudaiſmo conuerſi, eo quòd fiebat una eccleſia ex Iudæis & Gentibus. Poteſt etiam dicta fraternitas referri ad ſermones aliorum prophetarum a Dauid,cuius ſermo firmior eſt q̃ aliorum,eo quòd fuit eximius prophetarum ut dicitur in principio Gloſſæ libri Pſalterij, eo quòd alij prophetæ ueritatem ſibi reuelatam in uiſionibus imaginarijs uiderũt, ut ibi dicitur: Dauid autem per intellectum ſine talibus imaginibus. Sicut clarius uidet, qui demonſtrationes geometricas capit ſine deſcriptione figurarum, quàm illi, qui non capiunt ſine tali deſcriptione,ut plenius dixi cum tractarem de gradibus prophetiæ in principio libri Pſalmorum. Et hoc modo uidetur Petrus loqui,cum dicit:* Habemus firmio. pro. ſer. *nam ſecundum Glo.intelligit de ſermone Dauid,qui habetur in Pſal.ij. b. Dominus dixit ad me:filius meus es tu,ego hodie genui te.q ad literam intelligitur de Chriſto, ſicut fuit oſtenſum etiam per antiquos doctores Hebræorum. Hanc autem autoritatem non exprimit hic beatus Petrus,quia eadem ſentẽtia cum prius allegata: Hic eſt filius meus dilectus,quantum ſpectat ad propoſitum.* H

p Cui benefacitis atten. *ſcilicet ſermoni prophetarum.*

q Quaſi lucernæ ar.in ca.lo. *i.in hoc mundo ignorantiæ tenebris obſcurato.*

r Donec di.elu. *id eſt clara uiſio ueniat.*

ſ Et lucif. *id eſt diuina claritas.*

t Oriatur in cordi.ve. *quia non eſt uiſibilis oculis corporalibus,ſed tantum mentalibus.*

u Hoc primum intel. *Hic reddit rationem ſui dicti.ſ.quòd ſermoni prophetico debet attendi,quia procedit ex diuina reuelatione,et non ex humana fictione,et hoc eſt,quod dicit:* Hoc primum intelligentes,quòd omnis prophetica ſcriptura. *id eſt in ſacra ſcriptura poſita. quod dicit ad excludendum prophetias alias,quæ non ſunt alicuius firmitatis.*

x Propria interpretatione non fit. *id eſt non fit ſenſu humano. ideo ſubditur*

y Non enim uoluntate humana allata eſt aliquando prophetia,ſed ſpiritufancto inſpirati. *a quo non poteſt niſi ueritas inſpirari,& in uirtute eius pronunciari.*

Secunda Petri.j.cap.vbi dicitur in Poſtil. His , id eſt Gentilibus conuerſis.

ADDITIO I.

Hoc eſt,quod dicit Beatus Petrus,His,qui coęqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem.non ſolum intelligitur de conuerſis a Gentilitate,prout Poſtillator dicit,ſed etiam a Iudaiſmo, ſpecialiter de illis Iudæis,qui per tempus poſtquàm Apoſtoli acceperunt ſpiritumſanctum in die pentecoſtes,fuerunt ad fidem conuerſi. & ideo de illis dicitur,ꝙ fuerunt ſortiti fidem cum Apoſtolis primitiuis,intelligendo coęqualitatem non ſecundum gradum,ſed prout in Poſtil. Et ſic hæc epiſtola ſicut & præcedens utriſq; conuerſis dirigitur.

In eo.cap.vbi dicitur in Poſtil. Et habemus firmiorem propheticum ſermonem,&c.

ADDITIO II.

Per hoc quod dicit Apoſtolus: Habemus firmiorem propheticũ ſermonem,ſatis habetur, quòd loquebatur conuerſis de Iudaiſmo principaliter,qui prophetica uerba recipiebãt ab antiquo. De hoc autem quod dixit Poſtillator,quòd Dauid fuit eximius prophetarũ ut dicitur in principio Gloſſæ libri:in additione ſuper principium libri pſalterii habetur plenius.

GLOS. ORDINA. CAP. II.

A a *Fuerũt &c.* Ideo ita vos cõmoneo, & tot au oritatibus utor, ne decipiamini per pſeudo,qui fingunt Chriſtũ nondũ veniſſe. Vel ſi ueniſſe fatẽtur,aliquos errores interſerunt, qui grauiter punientur pro mendacijs ſuis cum ſuis ſequacibus. Sicut in populo Iſrael fuerũt pſeudo ptophetæ,qui falſa nunciabant, & iudicium perpetuæ damnationis ſuſtinuerunt. ſic & iſti.

b *Sectas.* Sectæ Latine,hęreſes Grece, cũ qs ſtulta obſtinatione errorẽ, quẽ ſemel cõcepit, ſemper ſectari nullatenus ceſſat, qđ ꝓpriũ hęreticorum eſt.

c *Perditionem.* Meritò ꝑditionẽ ſibi inducũt,q redẽptorẽ ſuũ negãt, vel non qualẽ veritas oñdit, ſed qualẽ ſibiipſi fingũt & ꝑdicãt. & ꝓpterea alieni a redẽptore nil certius q̃ foueã expectãt.

d *Via ve.bl.* Per hæreticos,non ſolũ in eis, quos ſuę hæreſi ſeductos aſſociãt, ſed in eis quoq;,quos per impuriſſima facta ſua & ſacrificia vel myſteria execrãda, q̃ faciũt ĩ odiũ Chriſtiani noĩs concitãt, exiſtimãtibus imperitis oẽs Chrianos hmõi flagitijs mãcipatos.

e *Si.n.De.a.* Si apoſtatas angelos traditos pœnis inferni ad maiores cruciatꝰ reſeruat in die iudicij, ſi ẽt mundum pp ſcelera deleuit,ſi Sodomitas deleuit, & Noe & Loth ſaluauit: cõſtat qa nouit Dñs pios de tentatione eripere, iniquos vero in diẽ iudicij cruciandos reſeruare. Quãuis hũc inferiorẽ aerẽ, quaſi carcerem acceperint,qui q̃tũ ad cælum infernus dr̃: reſtat adhuc pœna vltimi iudicij,quia paratus eſt ignis diabolo & angelis eius. non.n permittit illos Deus cõſumi,ſed ſeruat vt grauius puniantur cũ ſuis membris,ſicut Chriſtus glorificandus eſt cum ſuis.

B

f *Rudentibu.* Rudẽtes ſunt funes,qbus nautę vela ſuſpendũt,vt ſlãte aura portus tranquillitatẽ deſerant, ſeq; ſe ambiguis fluctibus credãt. Quibus rudentibus cõueniẽter immũdorũ ſpirituũ conamina cõparanĩ, qui mox ut flãte ſuperbia impulſi,ſe aduerſus creatorẽ erexerunt, ipſis elationis ſuæ conatibus in abyſſi profunda ſunt rapti.

g *Originali mun.* Idem mundus eſt poſt diluuium qui & ante. Sed tñ ille quaſi alius fuit, quia ille mũdus aqua perijt, & tota facies terræ & totus ille aer altitudine aquarum mutatus eſt.

h *Octauum.* Sex ſunt ætates ſeculi,ſeptima eſt illa vita ubi aĩę ſctõrũ felici ſabbato.i.æterna requie perfruunĩ. Octaua cõis reſurrectio. Occulte ergo inſinuat per tꝑalis diluuii diſcrimen futuri iudicii diẽ, qñ dãnatis reprobis oĩb. iuſti gloriam uitæ perpetis accipient.

i *Et ciuitas.* Hæ ciuitates dupliciter in ignẽ ſũt redactæ,qa & prio eas ꝑ icendiũ cũ adiacẽtib. terris in cinerẽ redegit. Et cũ loca incẽdii poſtmodũ mortui maris vndæ contexerint,ſeruare adhuc voluit regionẽ circa poſitã ſpẽm priſcæ pœnæ. Naſcuntur enim poma pulcherrima,quę & edendi cupiditatem ſpectãtibus generent. Si carpas,fatiſcunt, & reſoluuntur in cinerem, fumumque excitant quaſi adhuc ardeant.

k *In cin.* Ignis,qui Sodomitas ſemel puniuit, ſignificat quod impii ſine fine ſunt paſſuri. Quod terra fumigabunda, quod fructus pulcherrimi cinerem intus habent & fœtorẽ, innuit quia dilectio carnalis etſi ſtultis arridet,nil tamen in inuiſibilibus niſi incendium ſibi reſeruant, uel vt fumus tormentorum eius in ſecula ſeculorum aſcendat.

l *Loth oppreſſum.* Cruciabant iuſtum iniqua proximorũ facta, & dicta,

CAP. II.

Fuerunt uero & pſeudo prophetæ in populo. ſicut &
a ¶Iam ſunt, ſed timore comprimuntur,ſed poſt obitum meum manifeſtabuntur.
in uobis erũnt † magiſtri mendaces, qui † introducent
a ¶In corda ueſtra.
a ¶Doctrinas quæ ſecant & ſeparant a Deo, unde peribunt. b ¶Chriſtum. c ¶Sanguine.
ſectãs perditionis,& eũm qui † ẽmit
a ¶Eſſe. b ¶Negata ueritate indu cunt falſitatem,pro qua cito periclitabuntur.
† eos, Dẽum † negant, ſupẽr ducẽtes
a ¶A quibus graue eſt cauere,quia multi &c. ¶Nullam ſpem uitæ futuræ habentes concupiſcentias prædicant,quibus carnales facile conſentiunt.
ſibi celerem perditionem. Et multi ſequentur eorum † luxurias, per
a ¶Caſtitas & cætera bona opera.
quos uiã ueritatis blaſphemabitur,
a ¶Non cauſa religionis, ſed auaricia,ut aliquid lucrentur fingunt nouas doctrinas,nec uos emunt Deo,ſed de uobis ſibi aliquid commodi acquirunt.
& in auãricia fictis uerbis de uobis
a ¶Magiſtris & ſequentibus. b ¶Pœnæ æternæ iam olim apud Deum eis prouiſæ non ceſſant,præſentialiter exeruciant,nec fine carebunt.
negociabuntur. Quibus iũdicium
a ¶Diabolus modo decipiens,poſtea tormentaturus ¶Probat a maiori.
iam olim non † ceſſat, & pẽrditio eorum non dormitat. † Si enim Deus
a ¶Qui dignioris naturæ.
angẽlis peccantibus non pepercit,
a ¶Alia tranſlatio, Et carceribus caliginis inferni retrudens tradidit in iudicio puniendos ſeruari.
ſẽd † rudẽtibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iu-
a ¶i.tradidit ut reſeruarentur in iudicium.i damnationẽ. b ¶i.hominibus ſecundum originem primi peccati uiuentibus.
diciũm † reſeruare: & † õriginali mũdo non pepercit, † ſed octauum Noe
a ¶Quia iuſticiæ opera faciens qualiter coram Deo uiuendum eſſet oſtendit.
iuſticiæ præconem cuſtodiuit, dilu-
a ¶Inducens mundo diluuium.i. ſubmerſionem impiorum.
uiũm mundo impiorum inducens,
a ¶Si.
ẽt ciuitates Sodomorum & Gomorræorum in cinerem redigens euerſione dãnauit, exẽmplũ eorum,qui
a ¶Patenter ſignificans omnino perituros,qui ſimiles iſtis forent.
¶Si.
impie acturi ſunt ponẽs, † & iuſtum Loth oppreſſum a † nefandorum

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Fuerunt ue. *Poſtquam B. Petrus induxit fideles ad tenendum fidei veritatem,hic conſequenter inducit eos ad præcauendũ oppoſitam falſitatem. & primo circa aduentum Chriſti in mundum, ſecundo circa aduentum eius ad iudicium ca.ſe. prima falſitas eſt hæreticorum fidem Chriſti corrumpentium,quorum primo oſtendit maliciã: & ſecundo pœnam,ibi: Quibus iudicium. Circa primum dicit:* C

a Fuerunt ue.& pſeu.pro.in po. *ſ.Iudæorum ante Chriſti aduentum: ſicut patet in libris Paral.& Regum in pluribus locis.*

b Sicut & in uo. *Chriſtianis.*

c Erunt ma. men. *quales fuerunt pſeudo apoſtoli & hæretici.*

d Qui intro.ſe.per. *ſicut Ebion & Cherintus negantes diuinitatem Chriſti etiam a tempore apoſtolorum.propter qđ B.Iohãnes in principio euangelij ſui declarauit diuinitatem Chriſti di. In principio erat uerbum &c. ſecundum quod dicit Hier. in prologo ſuper Iohannem, & poſtea Arrius & multi alij errauerunt circa fidem Chriſti.*

e Superdu.ſi.ce.per. *i.cauſam perditionis et non ſolum ſibi,ſed etiã alijs.ideo ſubditur*

f Et mul.ſe.eo. lu. *ad hoc enim quod plures eos ſequerentur, concedebant carnales delitias,ad quas homines ſunt proni.*

g Per quos uia ue. *i.fides catholica.*

h Blaſphe. *a paganis & Iudæis tanquam mala.per hoc enim datur infidelibus occaſio deridendi & contemnendi fidẽ catholicam.*

i Fictis u. *i.ad decipiendum compoſitis.*

k Deuo.ne. *bona ueſtra tꝑalia ſubtrahẽdo*

l Quibus iu. *Poſtquam oſtendit hæreticorum maliciam, hic conſequenter declarat & eorum pœnã, & ſecũdo pœnæ grauitatẽ, ibi: Magis autem. Prima diuiditur in duas: quia primo facit propoſitum.ſecundo inducit ad hoc triplex exemplum,ibi; Si enim angelis. Circa primum dicit.* Quibus iu. *i. pœna,ad quam condemnabuntur.*

m Iam o.n.c. *quia ſuperdurabit, vt expoũt aliq̃.ſed hæc expoſitio videtur excludi ꝑ hoc qđ ꝑmittitur:Iã o. & ſic loqtur de ꝑterito duratio illa ſẽpiterna & de futuro. iõ melius ſic exponitur vt videtur: Iã o.n.c.i.a principio mũdi ẽ ꝑparata. Nã a principio diſtinctionis rerũ locus ĩferni ẽ ab alijs diſtinctus & ſic dicitur Iſa.xxx.g. Præparata ẽ ab heri Tophet,a rege ꝑparata ꝓfunda & dilatata,nutrimẽtũ eius ignis et ligna multa. flaꝰ domini ſicut torrẽs ſulphuris ſuccendens eã.* D

n Si e.d. *Hic cõſequẽter ꝓbat ꝓpoſitũ ꝑ triplex exẽplũ. primũ ẽ de angelis peccãtib. de quibus dici.:* Si e.d.a.p.n.p. *a pęna debita.*

o Sed ru. *i.funibus.*

p Infer. *q funes ſũt pctã,q̃ ſũt cã detractionis ad inferna, ſcđm quod dicitur Prou. v. d. Iniquitates ſuæ capiunt impium,& funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.*

q Detractos. *a ſocietate angelorũ ſctõrum*

r Intar.tra.cru.in.iu. *i.poſt iudicium.*

s Reſer. *pꝛio.n. ceciderũt ĩ hũc aerẽ caliginoſum,ubi ſũt ad exercitiũ bonorũ,habẽtes tamen ſuã pęnã & ſuppliciũ. Poſt iudiciũ uero detrudentur ĩ iferno deficiente ſctõrũ exercitio, & tunc creſcet eorum pęna accidentalis ex his, quos induxerunt ad peccatum & damnationem, ſicut gloria ſanctorum angelorum ex his, quos induxerunt ad bonum & ſalutem. Et ex dictis ſupplendum eſt, quòd ſimiliter deus non parcet hæreticis.*

t Et ori. *Hic ponitur ſecundum exemplum de ſubmerſis in diluuio ꝑ peccata eorum,di.* Et ori.mun.non peper. *Dicitur autem hic originalis mundus,homines,qui fuerunt ante diluuium, eo quod tunc currebat prima ætas mundi,quæ terminata fuit in diluuio.*

u Sed octa.Noe. *quia cum eo fuerunt ſeptẽ perſonæ a diluuio ſaluatæ.*

x Iuſticiæ præ. *quia prædicauit hominibus illius temporis pęnitentiã, ut dictum eſt ſupra epiſtola prima.iij.ca.*

y Diluuium mun.impio.in. *Dicit autem mundo,quia tunc omnis caro corruperat uiam ſuam,*

z Et ciui. *Hic ponitur tertium exemplum de ciuitatibus tempore Loth ut habetur Ge.xix.e.dicens,* Et ciuitates Sodomorum & Gomorræorum in ci.redi. *qa pluit ſuper eas ignem & ſulphur, ut habetur ibidẽ.*

a Exemplum eo.qui impie acturi ſunt po. *i. oſtendens quod ſic punientur niſi pœniteant.*

b Et iuſtum Loth oppreſſum a neſan. iniu. *ſecundum quod dicitur Gen.xix.d. Vimque faciebant Loth vehementiſſime &c.*

†falſi doctores †clam inducent †mercatus eſt †negantes †exitia Diuiſio †Iob.4.d †cruciandos †antiquo †Gen.19.c †nefarijs per libidinoſam cõuerſationẽ

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

& dicta, quæ cernens corrigere nõ valebat, ip ſe autem in bonis actibus ſe reſeruabat. Nec uiſis, vel auditis flagitiis ſe fuſcabat, vel uiſu, vel auditu iuſtus, quia nihil in illo uidebant, nihil de eo audiebant, niſi quod pertinebat ad iuſticiam.

E

a Iniquos. Pſeudo & eorũ ſequaces. & ideo nolite eos ſequi.

b In diem iudi. Et ante diem iudicii ſoluti corpore pęnas luunt, & in iudicio grauiora expectant, quando corpore & anima cruciabuntur.

c Dominatio.con. Superbos dicit & arrogantes, qui & ipſi grauiora generalibus luituri ſunt ſupplicia.

d Sectas non me. hæreticos dicit, qui blaſphemantes fidem vel vitam orthodoxorum, ſectas ſui nominis. i. hæreſes inducunt, quibus etiam grauior inſtat tribulatio.

e Vbi. i. in quibus malis, quia contemnunt dominationem, quia audaces, & cætera quæ ſequuntur. Hæc namque faciendo angeli dæmonia fieri ac pęnas ſuæ ſuperbiæ ſoluere meruerunt, & quod natura eorum non patitur ut faciant, vt polluti carnalibus concupiſcentiis, ad illud homines alliciunt, & pro illis etiam damnabuntur. († Maxime)

f Vbi ang. ibi cruciabuntur iniqui, ubi angeli mali, qui prius contra Deum ſuperbierant, & inde puniti ſunt, iam non portant, ſed potius abiiciunt iudicium ſuperbiendi contra Deum qđ eſt execrabile aduerſus ſeipſos, quia pro illo grauiter puniuntur, & territi magnitudine pęnarum, iam ab illo iudicio præſumptionis deſiſtunt, ſed iſti iniqui nondum deſiſtunt. Vel torquebuntur ibi: id eſt apud Deum, vbi angeli boni non ſuſtinent, ſed vindicãt ſi quid execrabile contra illos dicitur ſicut ſubuerterunt Sodomitas, ſic & apoſtoli aliquando uindicabant, ut cum Petrus occidit Ananiam. († Cum † ferunt † muta *Gen. 19.* † nata)

F

g Velut irratio.pe. Sicut irrationabilibus animantibus naturale eſt cauſa pabuli ſæpius in captionem & perniciem ignoranter incidere, ita hæretici comparati iumentis inſipiẽtibus, propter appetitum ſuæ corruptionis explendum incorruptam catholicæ eccleſiæ doctrinam blaſphemantes, & uitam ſibi perditionis laqueos nectunt. de quibus cum dixiſſet: blaſphemantes incorruptione ſua, recte addidit, & peribunt. († perditione)

h Mercedem iniuſticiæ. id eſt pęnam pro malis operibus, & maxime illi, qui cum corruptioni carnis ſeruiant, & ueſanis teneantur erroribus, conuerſationem iuſtorum blaſphemant, & eis, qui ſane ſapiunt, detrahere non ceſſant.

Volu-

iniuria ac luxurioſa conuerſatione eripuit. Aſpectu enim & auditu iu-
a Quod erat difficile, inter tales iuſticiam ſeruare.
ſtus erat habitans apud eos, qui de
die in diem animam iuſtam iniquis
a Etſi hoc & illud & omnia iſta, ergo.
operibus cruciabant. † Nouit Deus
a Sicut Noe & Loth. b Sicut diabolum, originalem mundum, Sodomitas.
pios de tentatione eripere, iniquos
uero in diem iudicii reſeruare cru-
a Reſeruabit.
ciandos, † Magis autem eos, qui poſt
a Fornicatores dicit, qui pro reatu fœdæ corruptionis maiora in iudicio patieatur tormenta quam generales iniqui. b i. qui more brutorũ animalium luxuriãtur.
carnem in concupiſcentia immun-
a Dominũ Ieſum iuſtũ iudicem talium recognoſcere nolũt.
diciæ ambulãt, dominationemque
a Ad maiora crimina. b In perpetratis.
contemnunt: audaces, † ſibi placen-
a Sine timore ultionis ſeparant homines a Deo, & inſtruunt ad blaſphemandum.
tes, † ſectas non metuunt introduce-
a Omnes hi reſeruantur ad maiora, ubi tanta uis eſt pęnarum, quod & angeli mali qui ſunt maiores fortitudine, & robuſtiores ad perferendum quã homines, non portant, quaſi onus intolerabile.
re blaſphemantes. † Vbi angeli for-
titudine & uirtute cũ ſint maiores,
a Quantum ad patientes. i. maiores pęnas.
non † portant aduerſũ ſe * execrabile
Magiſtri erroris.
iudiciũ. Hi uero uelut † irrationabilia
Tendunt.
pecora, † naturaliter in captioné &
Sic iſti. Quare blaſphement.
perniciẽ in his, quæ ignorãt, blaſphe
In corrupto ſenſu.
mãtes, in † corruptione ſua peribunt
A cõſortio ſanctorũ. a Vt q in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.
percipientes mercedem iniuſticiæ,

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Ac luxurioſa conuerſatione. *Nam uitium contra naturam nolebant exercere.*

b Eripuit. *per angelos, qui eum cum uxore ac filiabus extra ciuitatem duxerunt vt habetur ibidem. Et ſubditur cauſa:*

c Aſpectu enim & auditu iuſtus erat. *id eſt uita & fama eius iuſticia apparebat.*

e Habitans apud eos qui de die in diem. *i. quaſi continue.*

d Animam iuſtam. *ipſius Loth.*

f Iniquis operi. crucia. *Nam emendare non poterat, & ſic cum dolore portabat. Concludit ergo.*

g Nouit Deus pios de tentatione. *i. de morte.*

h Eripere. *quando expedit eis, vt patet de Loth, & Noe.*

i Iniquos uero in diem iudicii. *ſ. extremi.*

k Reſeruare cru. *quia tunc cruciabuntur nõ ſolum in anima, ſicut ante iudicium, ſed etiam in corpore. Et ex dictis exemplis concludendum eſt, quod ſimiliter hæreticis de pęna debita non parcetur.*

l Magis autem eos. *Hic conſequenter oſtendit huius pœnæ grauitatem de qua primo ponitur duplex ratio. ſecundo primæ rationis declaratio, ibi: Hi vero. Prima adhuc in duas ſecundum duplicem rationem. ſecunda ibi: Angeli. Prima uero ratio accipitur ex parte culpę pęnã merentis Ex quantitate enim culpæ accipitur quantitas pęnæ Deuterono. xxv. a. Secundum menſuram peccati, erit & plagarum modus. Secundum autem expoſitores beatus Petrus dicit hic hæreticos grauius puniendos quam dæmones: & alios de quibus poſuit exempla, ita quod non ſolum hoc eſt argumentum a ſimili. ſed etiam a maiori negatiue, cum dicitur. Si Deus angelis peccantibus non pepercit, & aliis, de quibus conſequenter proſequitur, multo minus hæreticis. ex hoc ſequitur peccatum eorum eſſe grauius. Et hoc ſatis patet de peccato mortuorum in diluuio & ſubuerſione Sodomæ & Gomorræ. Nam peccata, propter quæ principaliter inductæ fuerunt punitiones illæ, fuerunt carnalia, ut patet ex prædictis. Hæreſis uero eſt peccatum infidelitatis, quod eſt directe cõtra Deum: & ſic ſecundum ſuum genus grauius eſt peccatis carnalibus. Iterum hæreſis eſt grauior ſpecies infidelitatis. nam grauius eſt fidem ſuſceptam corrumpere vel negare, qđ faciunt hæretici, quam non ſuſceptam, quod faciunt Iudæi & pagani. ſicut apud hoĩes peius eſt promiſſum denegare, quam promiſſũ non facere. & ſic ſequitur q pœna hæreticorũ ſit grauior & maxime quãdo ſunt inoluti cũ hoc peccatis carnalib. quales deſcribũtur hic per B. Petrũ ut patet ex præcedẽtibus & ſequentibus. De peccato uero & pœna dæmonum magis eſt dubiũ. Verũtamẽ idẽ põt dici probabiliter de ipſis, ſaltẽ quantum ad multos eorũ. quia doctores catholici dicũt cõcorditer, q hoĩes boni per merita ſunt aſſumendi ad ſingulos ordines angelorum, & ſic ad æqualem gloriam. Et eadem ratione uidetur vt hoĩes mali per ſua demerita ſcđm plus vel minus puniendi ſunt in ſimilibus gradibus pœnalibus dęmonum. Cum igitur hæreſis ſit peſſima ſpecies infidelitatis, quæ eſt ualde graue peccatum, ſequitur q eorum pœna ſit grauior quam multorum dæmonum. & maxime quando ſunt hæreſiarchæ et aliis uitiis irretiti, quales deſcribuntur iſti uel ſaltem eorum aliqui. His dictis patet prima rõ grauis punitionis hæreticorũ, quæ accipitur ex grauitate culpæ eorũ, cũ dicitur,* Magis autẽ eos *ſ. hæreticos reſeruat Deus cruciandos.*

G

m Qui p. car. *ei obediendo.*

n In c. i. *i. luxuriæ, quæ fędat totum hoĩem, & maxime in peccato contra naturã, quod freqnẽter in ſcriptura nominatur ĩmũdicia.*

H

o Ambulant. *ſic uiuendo.*

p Dominationẽq; c. *i. Chriſtum. qui non ſolum dicitur dominus in concreto, ſed & dominatio in abſtracto pp excellentiã dominii quia eſt rex regũ & dominus dominantium.* (*Apo. 19.*)

q Audaces. *affirmando falſum pro uero.*

r Sibi pla. *i. de ſeipſis magnam ſapientiam æſtimantes, quod eſt argumentum inſipientiæ.*

s Sectas. *hæreſum.*

t Non metuunt face *eas adinueniendo & docendo.*

u Blaſpheman. *fidei ueritatem. & per conſequens eius autorem.*

x Vbi. *Hic ponitur ſecunda ratio grauitatis pœnæ hæreticorum, quæ accipitur ex parte ſubiecti pœnam ſuſtinentis. Nam dæmones, qui ſunt fortiores ad ſuſtinendum, uix poſſunt ſuſtinere pœnam inferni, & multo minus hæretici, qui ſunt debiliores uirtutis, & ſic ex hac parte grauius affliguntur, & hoc eſt quod dicitur,* Vbi, *id eſt in pœna inferni.*

y Angeli. *ſ. mali.*

z Fortitudine & uirtute cum ſint maiores. *quia naturalia remanſerunt in eis integra, ut dicit Dionyſius.*

a Non portant. *ideſt uix ſuſtinent. ſicut enim impoſſibile dicitur quod eſt de difficili poſſibile: ita importabile dicitur, quod cum difficultate portatur.*

b Execrabile iudi. *id eſt pœnam, quæ non dicitur execrabilis inquantum eſt a Deo, quia ſic eſt iuſta, ſed ex parte dæmonum, qui execrantur eam tanquam iniuſtam.*

c Hi uero. *Hic declarat primam rationem de grauitate penæ hæreticorum, propter grauitatem culpæ ipſorum. & primo ponitur hæc declaratio. ſecundo intenta concluſio, ibi, Si enim. In iſta uero declaratione notantur de luxuria, inſipientia, & ſuperbia. & ſupra in principio ca. de auaricia. ideo iſta quatuor declarat in quatuor partibus, quæ patebunt proſequẽdo. Primo declarat eorum inſipientiam dicens.* Hi uero. *hæretici ſupple, ſunt.*

d Velut irrationabilia pecora. *carentes intellectu ueritatis.*

e Naturaliter in captionem & perniciem. *id eſt ex impetu naturæ brutalis ad pabulum. & ſic incidunt in laqueum & capiuntur & necantur. & ſic ducuntur in perniciem, quæ dicitur a per, & neco necas.*

f In his quæ ignorant blaſphe. *i. ſic hæretici blaſphemantes,* In his quæ igno. *i. articulis fidei, contra quos ex errore latrant.*

g In cor. ſua. *ideſt in ſenſu ſuo corrupto, quo corrupti ſunt & alios corrumpunt.*

h Peribunt. *pœna gehennæ.*

i Percipien. mer. *i. pœnam debitam ſuæ maliciæ.*

¶ Volupta-

a Voluptatem. Voluptas bona, vel mala. Voluptas bona recte dies uocatur, qua ſancti in domino delectãtur. Voluptas mala, nox, cum reprobi ad perficienda opera tenebrarũ peruerſe delectantur. Iniuſti ergo delitias coinquinationis & maculæ exiſtimant uoluptatem diei, quia cum uacent delitiis impuriſſimis & execrandiſſimis, has optimas & quaſi luciſluas iudicant. (Voluptas duplex)

A

b Pellicientes. Pellices dicuntur meretrices, a pollutione uel a pellis formoſitate, qua incautos illiciunt. Pelliciũt ergo animas inſtabiles uariorum dogmatum erroneis ſectis, quaſi conſtuprantium luxibus, ſubdendo. (Meretrices quare pellices uocentur)

c Secuti uiam Balaam. Aliquando hæretici tam execranda dogmata proferunt, ut etiam pagani ſtulti, qui diuina cognitione carent, illorum deteſtentur inſaniam, illorum diſtorta & Deo contraria itinera ſapiendo ſanius redarguant. Et quod peius eſt, multi catholicorum intantum amant mercedem iniquitatis, ut etiam docti clerici ab indoctis laicis merito lacerentur. Qui comparantur prophetæ, qui uerbis aſinæ contra naturam loquentis corripitur. Nec tamẽ a propoſito praui itineris retardatur. Qui ueniunt de Boſor. Boſor carneus ſiue in tribulatione dicitur, quia nulla alia cauſa magis adulterant uerbum veritatis, quã pro concupiſcentia carnis. Vnde & in tribulatione ſunt poſiti, non quod pro domino patiantur, ſed animos infirmorum ſuis doctrinis & peruerſis exẽplis opprimũt, ne reſpicere poſſint Balaam uanus populus, uel præcipitãs eos, qđ illis conuenit. Qui enim agnitam veritatem ſpõte deſerunt, uanus populus ſunt & in præcipitium ſuos mittunt auditores, quibus non ſalutaria, quę corrigant, ſed erronea, quæ delectent, pdicant, de quibus ſubditur, Hi ſunt fontes ſine aqua. pmittũt imbrẽ doctrinarum, quem non habẽt uelut nubes propheticæ, ad quas perueniat ueritas Dei, & turbinibus dæmonum & uitiorũ agitant, loquũtur grãdia, & totus eorum ſermo ſupbia eſt. († adulterę, & q. ã peccando ceſſare neſciant. *Num. 22. d* †*Nu. 22. d 2. q. 7. c. ſecuti.* † *Iudę. d De pę. diſ. 2. c. ſi. n. §. ruſus* * in æternũ)

B

d Hi ſunt. Non ſunt imitandi pſeudo, quia licet uideantur utiles, nihil tamen in eis eſt, niſi uanitas & immundicia.

e Superbia. Superbe dicentes ſe eſſe iuſtos, quamuis ſit uanum, carnaliter deſiderantes & luxurioſe uiuentes, pelliciunt qui parum effugiunt, qui cum ſimiles eis ſint, tamen aliquatenus declinant eorum ſocietatem, & a peccatis aliquatenus abſtinent.

f In deſide. carnis &c. Immundus eſt omnis, qui exaltat cor ſuum, ut qui paululum refugerint a peccatis, ad ſuum reuertantur errorem & ſtudent in luxuria. († De pęni. diſt. 4. ca ſi refugiẽtes)

g Si enim &c. in cognitione domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti. &c. Refugientes coinquinationes & animæ & corporis, quas mundus immittit, rurſus implicati his, ſicut ante baptiſmum ſuperantur ab illis coinquinationibus apparet, quod facta ſunt poſteriora deteriora prioribus, quia magis offendunt Deum quam ante baptiſmum, & maiores pœnas patientur, quia mendaces ſunt promiſſiones factæ in baptiſmo,

Contigit

uoluptatem exiſtimantes diei deli-
a Et ſecundum malam exiſtimationem.
tias, coinquinationis & maculæ, deli-
Vt ibi uos decipiant.
tiis affluentes in conuiuiis ſuis: † lu-
a Etiam in geſtu corporis proferentur nequitiam animi. uel oculus. i. anima, quę debet prouidere. uel oculus magiſter eorum cupit adulteria, uel cum vxoribus uel cum diabolo.
xuriantes uobiſcum, oculos haben-
a Vel inceſſabilibus delictis.
tes plenos † adulterii & inceſſabilis
a A quibus non facile ceſſatur, quia ſunt quaſi naturalia, vt ſaturitas, ebrietas, ſomnolentia.
delicti, pellicientes animas inſta-
a Vel excæcatum. b Quia quicquid agunt, cauſa auariciæ faciunt:
biles, cor exercitatum in auaricia
a Iam poſſeſſi a maledictione æterna. b Ex ratione enim cognoſcebant quid credere, & quomodo uiuere deberent:
habentes, maledictionis filii dere-
A ſtatu mentis.
linquentes uiam rectam errauerunt
Ad idem tendentes ad quod ille tetendit, qui ueniebat maledicere populo Iſrael contra uoluntatem Dei, ſed contingit illis ſicut Balaam contigit, quem corripuit aſina de ſua ueſania.
† ſecuti uiam Balaam & Boſor, qui
mercedem iniquitatis amauit, correptionem uero habuit ſuæ ueſaniæ.
Quia aſina.
Subiugale mutum animali in homi
nis uoce loquens prohibuit prophe-
a Non lauantes ſed potius coinquinantes.
tæ inſipientiam. † Hi ſunt fontes ſi-
Obſcurantes inſtinctu diaboli.
ne aqua, & nebulæ turbinibus exa-
a Pſeudo vel hæreticis. b Obſcuritas peccatorum ſeruatur vt ſorde ſcant amplius, vel infernales pęnæ.
gitatæ, quibus caligo tenebrarum
* reſeruatur. Superbia enim uanitatis loquentes pelliciunt † in deſideriis carnis luxurię eos, qui paululum
a Errant & alios errare faciunt. b Vel conuerſati.
effugiunt, qui in errore conuerſan-
a In ſua ſecta promittunt eſſe libertatem comedendi & bibendi & dormiendi & regnandi in eternum.
tur libertatem illis promittentes:
a Id eſt ſerui corrupti vel ſerui diaboli corrumpentis. Et uere ſunt ſerui, quia.
cum ipſi ſerui ſint corruptionis. A-
quo enim quis ſuperatus eſt, huius
Et uere ſunt ſerui acquiſiti, quia cum prius liberi eſſent, modo coguntur ſeruire grauius quam ante.
& ſeruus eſt. † Si enim refugientes
coinquinationes mundi † in cognitione domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, his ruſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora
a Vere deteriora. Minus malum.
deteriora prioribus. Melius enim
erat illis non † cognoſcere uiam iu-
a Quia præter mala, quæ ſicut prius agunt, præuaricatores promiſſionis ſunt.
ſticiæ, quam poſt agnitionem retror

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Voluptatem. *Hic conſequenter declarat hæreticorum luxuriam di.* Volupta. exi. diei deli. *Circa quod ſciendum, quod voluptas idem eſt quod delectatio, quæ poteſt eſſe bona & mala. bona, ſi ſit de operibus uirtutum intellectualium vel moralium. mala autem, ſi ſit de actibus uenereis. Voluptas igitur, quæ idem eſt quod delectatio, poteſt eſſe bona & honeſta, mala & turpis. licet autem frequentius accipiatur pro delectatione carnis, quę turpis eſt, maxime in venereis, tamen hic accipitur pro delectatione honeſta in operibus bonus. ideo dicitur uoluptas diei, quia qui facit ueritatem, uenit ad lucem, Eſt igitur ſenſus, quod hæretici luxurioſi delectationes carnis reputant eſſe uoluptatem diei. i. eas eſſe licitas & honeſtas. & ſic iungatur litera.* Volupta. diei. *i. delectationẽ honeſtã* (Voluptas quid & quotuplex. *Ioan. 3.*)

C

b Exiſtiman. *ſupple eſſe.*

c Deli. coin. *i. luxuriæ, ubi eſt coinquinatio ex duarum perſonarum coniunctione.*

d Et ma. *i. gulæ. ideo ſubditur,*

e Delitiis affluen. in conui. ſuis. *in quo notatur exceſſus in qualitate & quantitate cibi & potus.* († qui conuiuantes i errorib. iis, inſultãt vobis)

f Luxu. u. *i. nos ad hoc pertrahentes.*

g Oculos haben. ple. adul. *i. ſignis adulterii.*

h Et inceſ. deli. *i. gulæ, quæ ſatisfactionem repetit quotidie.*

i Pellicien. *i. decipientes.*

k Animas in. *i. quon ſunt in fide firmatæ.*

l Cor exerci. *Hic conſequenter declarat eorum auariciam di.* Cor. exer. in auari. h. *q frequenter cogitant qualiter bona ſimplicium ad ſe trahant.*

m Maledictionis fi. *i. maledictione diuina digni, ſicut dicitur mortis filius ille, qui eſt morte dignus.* (*2. Reg. 12.*)

n Derelinquentes uiam re. *iuſticiæ.*

o Errauerunt. *per deuium auariciæ.*

p Secuti uiam Ba. et Boſor. *qui cupiditate ductus iuit ad maledicẽdum populo Iſrael quod erat iniquum. ideo ſubditur.* (*Num. 22.*)

q Qui merce. ini. ama. *tanquam cupidus & auarus.*

r Correptionem uero ha. ſuæ ueſaniæ. Subiugale mu. ani. *ſ. aſinam ſuam, quæ corripuit eum a uia declinando, & pedem eius parieti allidendo, & etiam diuina uirtute loquendo, ut habetur Nu. xxii.*

s Prohibuit pr. in. *oſtendendo per hæc ſigna, quod ibat ad Balach mente peruerſa.*

t Hi ſunt. *hic declarat hęreticorum ſuperbiam di.* Hi ſunt fontes ſine aqua. *nam ab eis non emanat fons ſapientiæ.*

D

u Nebulæ. *propter obſcu erroris.*

x Turb. exa. *i. uentis tempeſtuoſis ſuperbię*

y Quibus cali. tene. *inferni.*

z Reſerua. *ut pęna reſpondeat culpæ.*

a Superbia e. u. l. *erroneam doctrinam.* († per cõcupiſcentias carnis, voluptatibus)

b Pelliciunt. *i. decipiunt.*

c In deſide. ca. *i. luxuriæ carnalis. ad diſtinctionẽ idololatriæ, quæ eſt luxuria ſpiritualis*

d Eos qui paulu. eff. *i. aliquantulum ſe ſubtrahunt a doctrina eccleſiæ, tales enim cito ab hæreticis decipiuntur.*

e Qui. *ſ. hæretici.*

f In errore con. *i. indurati.*

g Liber. illis promit. *dicendo q licite poſſint uti delectabilibus carnis, ut ſic citius decipiant, laxantes ea, ad quæ ſunt hoĩes proni*

h Cum ipſi. *ſ. hæretici.*

i Serui ſint c. *quod probat conſequenter di*

k A quo enim quis ſupera. eſt, hu. & ſer. eſt. *ipſi uero ſuperati ſunt a corruptione uitiorum, ut patet per prædicta. ergo &c.*

l Si enim. *hic inſert concluſionem intentã. ſ. q hæretici ſint aliis pctõribus grauius puniendi, quia recidiuum ad infidelitatem & alia uitia, eorum culpã aggrauat per ingratitudinem. & hoc eſt quod dicitur,* Si enim refugien. coin. mun. *id eſt uitia luxuriæ, gulæ & auariciæ, & ſuperbiæ.* († p cognitionem)

m In cog. domini no. *i. per receptionem fidei, quæ talia prohibet.*

n His rur. impli. *per recidiuum.*

o Superantur. *per conſuetudinem.*

p Facta ſunt eis poſteriora dete. priori. *propter aggrauationem prædictam. ideo ſubditur,* (Diuiſio)

q Melius enim erat illis non cognoſcere uiam iuſ. &c. *quia per recidiuum ingratitudo diuini beneficii præ accepti aggrauat peccatum. Cætera patent.*

In ca, ii. ubi dicitur in Poſtilla. Sed rudentibus. i. funibus.

ADDITIO.

Super illud uerbum, rudentibus. Glo. Rudentes ſunt funes, quibus nautæ uela ſuſpendunt.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Contigit enim illis.* In prouerbiis cum expoſitione poſitum eſt, Sicut canis qui reuertitur ad vomitum ſuum, ita ſtultus qui iterat ſtulticiam ſuam. Et poſt Apl's addit de ſuo, *& ſus lota in u. lu.* Canis cum uomit, profecto cibum q pectus deprimebat, proiicit, ſed cū ad uomitum reuertitur, unde leuatus fuerat, ruſus occupatur. Sic qui nequitiam, quæ mentis intima præmebat, confitendo proiicit poſt confeſſionē dum repetit, reſumit. Sus dum in luto lauatur, ſordidior reddit̄. Sic qui peccatum plangit, nec tamen deſerit, pene grauiori ſe ſubiicit, qui & ipſam q̄ flendo impetrare potuit veniam contempſit, & quaſi in lutoſa aqua ſemetipſum voluit, qa dum fletibus ſuis uitæ mūdiciam ſubtrahit, ante Dei oculos ſordidas ipſas ēt lachrymas facit.

Prou. 26.b — †ad uolutabrum cęni — †i. q. ſeq. hi qui ſi q̄ō.i.c. de his. Depe di. 3. conſor.

ſum conuerti ab eo, quod illis tradi-

a ¶Probat autoritate ſub ſpecie canis, quod ſunt nequam ſerui.

tum eſt ſancto mandato. Contigit

a ¶Illis conuenit illud verum prouerbium, uel illa pars libri, quæ continet illud prouerbium.

enim illud eis ueri prouerbij: † Canis reuerſus ad ſuum uomitum, & ſus lota † in uolutabro luti.

G

GLOS. ORDIN CAP. III.

Anc ecce uo. Iam aliam epiſtolam ſcripſi ad repellēdos pſeudo, Et ut meam magnam ſollicitudinē uobis oſtendam, ecce pro eadem cauſa hanc etiam ſecundam ſcribo epiſtolam.

b *Vt memo.* Vt per illas epiſtolas ſitis memores eorū uerborū q̄ ego ipſe pñs p̄dixi uobis. *Verborum* dico acceptorū, *a ſa.p.* quæ autoritate ſctōrū prophetarū cōfirmantur, & ſitis memores præceptorum ſanctorum *apoſt.* ne præcepta, quę ſancti apoſtoli dederūt uobis dimittatis pro prædicatione illorum pſeudo, & quæ *præcepta* ſunt *do. & ſal.* qa ipſe dominus, q uenit ſaluare nos, hæc p̄cepta inſtituit & ſeruare p̄cepit.

c *Illuſo.* Illudentes fidei & ſpei Chriſtianorū, q̄ tp̄s reſurrectionis futurū ſibi fruſtra p̄mittāt, nō iuxta catholicā fidē, ſed ſm p̄prias concupiſcētias ambulātes, nouis pc̄tis gaudētes & dicētes, *Vbi eſt p.* Hoc uolūt uobis īducere, ut oēs p̄miſſiones de Chriſto uanas credatis. Q nō ſunt īpleta in Chriſto, q̄ de illo prædicta ſunt in prophetis. *Aut* ubi eſt *a. u. e.* Q qđ ſignū de aduētu eius poteſtis oſtendere? Q nullus aduentus eſt futurus. Iō non credunt futurū aduētū, qa *ex q. pa. no. dor.* i. a tpe reſurrectionis, & patres feſſi cum expectando requieuerunt, ubi primū cæpit p̄dicari reſurrectio mortuorū, *oīa* curſus & ordo oīm creaturarū *ſic perſ.* ſicut mō, & nihil mutatū eſt ad teſtimonium aduētus eius, & hoc *ab ini. c.* Sicut fuit ī principio mūdi, ſic adhuc eſt, & iō n̄ credūt vllū aduētū futurū.

d *Vbi eſt pr.* Paulus ſcribens Theſſalonicenſib. coercet eos, q diē dn̄i iſtare autumabant. Petrus reprehendit illos q aduētū & promiſſa dn̄i tardare aſſeuerant. Vnde conſtat oib. qui diligunt aduētū eius, mentē in hac opinione temperantius cohibēdā, ut neque uicinū citius que aduenturū diē dn̄i, neque ruſum tardius hunc aduentare ſuſpicemur. ſed hoc ſolum procuremus, ut ſiue ocius, ſiue ſero adueniens paratos nos poſſit inuenire, dum uenerit.

e *Latet.* Ideo dn̄t oīa eodē mō p̄ſeuerare, qa uel uere neſciūt vel fingūt ſe neſcire, ut uos decipiāt. Duo Dei iudicia, alterū p aquā qđ p̄terijt, alterum per ignē qđ reſtat. Hoc dicit, latet eos q̄ cæli. i. iſte humid' aer & turbulēt' de quo dr̄: Miluus in ☞ in cælo

†iam — † prædicta ſunt — † mandati noſtri, qui ſumus apoſtoli domini & ſaluatoris. — †1. Timo. 4.g — 2. Tim. 3.a — F — †creationis — Iere. 8.c

CAP. III.

a Anc † ecce uobis chariſſimi ſecundā ſcribo epiſtolā, in qui-

a ¶Epiſtolis. ¶Vobis quibus ſcribo epiſtolam.

bus ueſtram excito b

a ¶Vt uos commoneam, & uos alios commoneatis.

in commōnitionem ſinceram mentem, ut memores ſitis eorum, quæ c

† prædixi, uerborum a ſanctis pro- d phetis & † apoſtolorum ueſtrorum, præceptorum domini & ſaluatoris.

† Hoc primū ſcientes, quod uenient e

a ¶Tempore Antichriſti, cuius iam ſunt iſti præcones

in nouiſſimis diebus in deceptio- f

c ne illuſores iuxta proprias concu- g piſcentias ambulantes, dicentes: h

d Vbi eſt promiſsio, aut aduentus

a ¶Ex parte ſtultorum non eſt promiſſio, aut aduentus, quia ex quo antiqui patres mortui ſunt nihil uidemus mutatum in mundo, neque aliquid immutabitur niſi ſicut modo eſt.

eius? Ex quo enim patres dormie- i runt, omnia ſic perſeuerant ab k

a ¶Hic apoſtolus ex ſua parte.

e initio † creaturæ. Latet enim l

a ¶Nullum iudicium eſſe futurum b ¶Alia tranſlatio cæli erant olim de aqua, & per aquam conſtituti. c ¶Alterius modi.

eos hoc uolentes, quod cæli erant m n

unus error a tempore apoſtolorum, ſcilicet quod illud iudicium erat ualde propinquum. Quem remouet Paulus Apoſtolus dicens, Rogamus autem vos fratres, vt non cito moueamini a ueſtro ſenſu, neque terreamini quaſi inſtet dies domini. Alius autem error eſt totaliter contrarius. ſ. illorum, qui negant iudicium futurum, & eſt error illorum, qui dixerunt diuinam prouidentiam non ſe extendere ad actus humanos, & etiam illorum qui negant immortalitatē aīæ humanæ, ad vtrūq; n. errorē ſequitur iudiciū non eſſe futurū. Errores aūt iſti renouabuntur & inualeſcēt circa t pa Antichriſti, & per cōſequens concluſio ſequens de generali iudicio non futuro. Ratio uero motiua ipſorum eſt, propter curſum naturæ, qui a tēporibus, de quib. non eſt memoria, proceſſit per reuelationes dierū & annorū. ita q̄ nō fuit mundi notabilis mutatio, nec ſimiliter erit ut dicunt. & hoc eſt quod dicitur: Dicentes, ubi eſt pr. ad. eius? q d. non pōt oſtendi per aliquod apparens, q̄ ſit Chriſtus uenturus ad iudicandum, nec per conſequens q̄ impleturus ſit illas promiſſiones, quas Chriſtiani dicunt in eis implere, ſcđm quod dicitur Lu. xxi. e. His autem fieri incipientibus reſpicite & leuate capita ueſtra, quoniā appropinquat redemptio ueſtra. Et ſubditur dicti confirmatio, cum dicitur,

i Ex quo e. pa. dor. *antiquiſſimi.*

k Omnia ſic per. *in ſuo curſu. & eadem ratione ſic perſeuerabunt ſine tali mutatione, quæ dicitur in iudicio futura.*

l Latet te. *Hic conſequenter ponitur rōnis excluſio. In hac enim ratione duo implicātur Vnū eſt, q̄ non fuit de p̄terito notabilis mutatio, ex quo concluditur, q̄ nec erit de futuro. Aliud eſt, quod promiſſiones factæ Chriſtianis non ſunt implete nec implebuntur: & ex tali retardatione impletionis arguitur iudicium non eſſe futurum. Propter quod B. Petrus primo excludit primū, ſecundo ſecundū ibi: Vnum vero. Primum autem excludit tāquam falſum per diluuium, quod notabiliter mutauit mundum ſubmergēdo omne uiuum præter illa, quæ ſaluata fuerunt in arca, Terra etiam fuit notabiliter immutata. nam ante proferebat fructus plures & meliores. propter quod eſus carnium & piſcium, conceſſus eſt poſt diluuium, Gen. ix. & pro debilitatione humanæ naturæ. igitur per hanc mutationem primo dictum aliorum excluditur, & ſecundo propoſitum concluditur ibi. Cæli autem Circa primum ſciendum, quod litera dupliciter eſt exponenda ſecundum duas expoſitiones de formatione rerum & earum diſtinctionem, quas diffuſe poſui in principio Gen. Vna eſt, quod materia omnium corporalium, excepto cælo empyreo, producta fuit primo ſub una communi forma, propter quod uocat pluribus nominibus. ſ. terra. Ge. i. a. In principio fecit Deus cælum & terram. ſecundum Bedam .n. & Strabo. & alios ſequentes hunc expoſitionis modum, per cælum intelligitur cælū empyreū, quod ſtatim factum angelis eſt repletum. per terram vero materia corporalium. Vocatur etiam abyſſus & aqua ibidem: Tenebræ erant ſuper faciē abyſſi, & ſp̄us domini ferebatur ſuper aquas, ſicut uolūtas artificis ſuper materiā, de qua uult aliqua diſtincte formare. ita quod illa prima die formata eſt lux, ſecunda die cælū ſtellatū & cryſtallinū ſuper ipſum. tertia die quatuor elemēta. Sciēdū ēt, q̄ B. Petrus non loquitur hic de aliquo cælo niſi de aereo, eo quod fuit purgatū per diluuium, aſcendēs xv. cubitos ſupra cacumina montium. de qua purgatione loquitur hic B. Petrus Igitur ſecundum hunc modum ſic exponitur litera.* Latet eni. eos. *i. illos, qui dicunt mutationem notabilem mundi non eſſe factam in præterito* Hoc, *ſcilicet quod ſequitur poſtea.*

m Volentes. *q. d. hæc ignorantia eſt affectata, quia poterant ſcire per ſacram ſcripturam, quæ loquitur de diluuio, de quo ſubditur:*

n Quia cæli erāt prius, *id eſt quod ante diluuium erat cælum aereum quod dicitur cæli in plurali propter eius duas partes. ſ. ſuperiorem, quæ traſcendit cacumina montium, quæ cum cælo reuoluitur motu diurno, ut habetur primò Meteororum, & inferiorem, quæ non ſic reuoluitur propter impedimentum montium.*

2. Theſſa. — in deceptione — H — aut — Gen. 7. — Formationis rerum poſitio duplex

NIC. DE LYRA CAP. III.

Anc ecce uo. cha. *Poſtquam apoſtolus remouit errorem circa primum Chriſti aduentum contingentem, hic conſequenter docet præcauere errorem futurum circa ſecundum eius aduentum. Circa quod ſic procedit, quia primo fideles inducit ad tenendum ſuam doctrinam di.* Hanc ecce uo. cha. ſe. ſcri. epi. in qui. *ſ. prima & ſecunda.*

b Veſtram exci. in con. *i. per monitionem charitatiuam.*

c Vt memo. ſitis eo. quæ præ. uer. *ſanctorum, ut ea retineatis, in mente, & impleatis opere. Et ſubdit cuius ſunt uerba dicens:*

d Prophe. & apo. ue. præ. do. & ſali. *quæ uerba ſunt domini præcepta nos autem ſumus eius miniſtri denunciando vobis ipſa.*

e Hoc pri. *Hic conſequenter inducit ad præcauendū errorē, qui error primo ponitur & eius motiua ratio ſcđo rōnis excluſio, ibi: Latet. n. eos tertio ueritatis determinatio, ibi: Adueniet autem. Circa primum dicit:* Hoc pri. ſci. q̄ ue. in die. no. *potiſſime circa Antichriſti tempora.*

f In dece. illuſo. *i. illuſores veritatis habentes uerba compoſita ad decipiendum.*

g Iuxta p. c. am. *i. ſecundum delectabilia mundi & carnis uiuentes.*

h Dicen. &c, *Circa quod ſciendum, quod circa futurum iudicium fuit unus error*

Diuiſio

¶ Et terra

☞ cælo cognouit tp̄s ſuū. Erāt prius. i. inter priores creaturas mūdi, vel priu' i. an̄ diluuiū Et q̄ terra erat pri' cōſiſtēs de aqua. i. p remotionē aq̄, q̄ opante verbo Dei cōgregata eſt in vnū, & ita apparuit arida, & cōſiſtēs p aquā: qa diuina diſpoſitiōe venis aquarū ē tota plena, ſicut corp' aīaliū ſāguine, ne ariditate deficeret, ſi irrigatio aq̄ deficeret. p q̄ duo. i. in qb. duab. partib. aere & terra, q̄ tūc erat mūdus alterius modi q̄ iſte, perijt, inūdat' aqua diluuij. Nā ſupiores ptes nō attigit diluuiū. Cæli aūt q nūc ſūt & terra eodē verbo Dei, repoſiti ī eā formā q̄ mō h̄nt ſūt reſeruati igni in melius cōmutāda, in diē iudicij & perditionis impiorū hoīm.

a *Per q̄ il. t. m. a. in. p.* Perijt terra, qa ſubmerſa tāto tpe fructificare deſtitit, poſtea ēt diſſimilē pleriſq; in locis ab ea q̄ prius accepat faciē recepit. pierūt & celi ſcđm ſpēs huius aeris Occupauit eñ aqua totā iſtā capacitatē, vbi aues volitāt. Sūt & cæli ſupiores, ſed vtrū & ipſi pituri ſunt igni, an hi ſoli q etiā in diluuio perierunt, diſceptatio eſt aliquando ſcrupuloſior inter doctos.

b *Vnū ue. hoc.* Probato q̄ iudiciū vere erit, oñdit q̄ efficax fuerit. Si dr̄ vobis à pſeudo: qđ vultis poteſtis facere, qa tātū tēpus reſtat vſq̄ ad diē iudicii, q̄ ex lōginquitate tpis iudex ſcire multa nō poterit; nō credatis eis, qa qcqd pōt fieri mille annis, ita videt, ſicut illud qđ fit vna die. Sic dicūt: mille annis pęnitēdo nō aſſeqmini veniā delictorū: non credatis: qa vnus dies vere pnīæ tantū valet q̄tū mille anni, ſicut latroni. Si dicūt: nō oportet tādiu laborare, vna die poteſtis reſipiſcere: nō credatis, qa mille anni laboris nō pl' ſufficiūt ad vitā q̄ vnus dies. Et qñ qdē futurū eſt iudicium, ergo nolite ſeduci p pſeudo, q dicunt vobis, q̄ etſi ſit futurū iudiciū, nō tñ vobis timēdū. qa cū ſint tot cogitationes & tot actus hominū, ſi ſigillatim debeāt diſcuti, nō ſufficiēt milia annorū, cū ī vno ſolo die dicat̄ futurū iudiciū, & ſic multa poterūt latere iudicē. Sed nō lateat vos iſtud, q̄ tātū valeat apud Deum vnus dies ad agendū aliqd, quantum mille anni hominibus ad ſolam rem faciendam.

c *Sicut mille anni.* In agnitione diuinę virtutis & p̄terita & p̄ſētia & futura ęqualiter pñtia cōſtāt: & q̄ lōga nobis vel breuia vident̄ tēporū curricula, ęqualis ſūt ſpacij apud cōditorē temporū, & oīa ęqualiter & magna & parua cōſpicit. Iō hoc commemorat Apl's, vt cōuincat eos q dicebant, vbi eſt promiſſio, aut aduentus eius? oſtendens Deum nequaquā oblitū ſuę p̄miſſionis, aut aduentus. Sed cū ita vnūquēq; diem ſeculi noſtri æterna ſua memoria contempletur, vt annorum mille circumitus, & ita mille annos vt vnius diei ſpaciū ſine labore circūſpiciat: manifeſtè intelligendū eſt, q̄ ipſorū quoq; dierū & annorū oīm finē certiſſime nouerit, & abſq; vlla dubitatione hoc quoq; pręnouerit, qñ aduētus ipſius claritas reuelāda, qñ p̄miſſa ſanctis ſint reddēda præmia. Vnde & recte ſubiūgit.

d *Nō tar. do.* Et qa oīa videt, poteſtis credere, q̄ dñs nō tardat p̄miſſis implēdis, qa nōdū eſt tp̄s implēdi, ſed tpe quo p̄uidit implēda implebit Sed iō differt, vt electorū ſummā quā p̄uidit prius adimpleat. vñ in Apoc. Et dictū eſt illis, vt requieſcerēt adhuc modicū tp̄s, donec compleantur conſerui eorum.

e *Cæli magno* Allegorice. *Cæli* i. ſancti ſi quid in eis purgandū eſt per ignem purgabuntur.

f *Elemēta.* Quatuor quibus mundus conſiſtit, ille maximus ignis abſumet. Nec cuncta in tantū abſumet vt non ſint, ſed duo in totū conſumet, duo vero in meliorē reſtituet faciem. Vñ in ſequētib. Nouos cælos & nouā terrā, & p̄miſſa ipſius ☞ expectamus &c.

A — † olim — † conſiſtentes — Pſ. 89.b — † longanimis eſt — † recipere — Luc. 23.f — B — Apo. 6.c — Allego.

† prius & terra de aqua & per aquā a b

a ¶Duo. i. in quibus partibus aere & terra.

a † cōſiſtens Dei uerbo, per quæ ille c d e

a ¶Pollutus peccatis hominum per aquam purgatus eſt. f

tūc mūdus aqua inundatus perijt. g h

a ¶Poſt diluuiū, & coinquinantur peccatis, reſeruati ſunt vt purgētur per ignē cū ſuis malis habitatoribus in die iudicij. i

Cæli autem, qui nunc ſunt, & terra k l eodem uerbo † repoſiti ſunt igni, re m n ſeruati in diem iudicij, & perditio- o p b nis impiorum hominum. Vnum q uero hoc non lateat uos chariſſimi

c † quia unus dies apud dominū ſi- r cut mille anni, & mille anni ſicut

d dies unus. Nō tardat dominus pro s miſſionem ſuam, ſicut quidam exi t ſtimant, ſed † patienter agit propter v x

a ¶Vt vos in virtutibus creſcatis b ¶Et vt alii, qui conuertendi ſunt, conuertantur.

uos, nolens aliquos perire, ſed o- y

a ¶Vel reſipiſcere. ¶Non tardat: ſed potius.

mnes ad pœnitentiā † reuerti. † Ad- z

a ¶Improuiſus, capiens ad iudicium.

ueniet autē dies domini, ſicut fur, a

a ¶Qui in diluuio tranſierunt, quia tantum aſcendet iudicij ignis quantum aſcendit aqua diluuij. b ¶Inuoluentis ignis. c ¶In aliam formam.

e in quo cæli magno impetu trān- b c

f ſiēt, elementa uero calore ſoluētur: d

menta etiā fuerūt deteriorata. Quod aūt diluuium proceſſit ex tribus elemētis prędictis, patet Gen. vij. b. vbi dicitur: Rupti ſunt oēs fontes abyſſi magnæ. i. Oceani, qa cauernoſitates terrę, intra quas cōtinetur mare, ruptę fuerūt, & ſic aquæ maris effuſę fuerunt ſup terrā hītabilē. Ex quo patet, q̄ p aquā et terrā factū eſt diluuiū. Similiter per aerē. nā ibi ſubditur: Et facta eſt pluuia ſup terrā xl. dieb. & xl. noctibus & ſic magna ps aeris conuerſa fuit in aquā. Alia vero expoſitio accipitur ſecūdū dictū Hebręorū & pluriū doctorū catholicorū, qui dicunt à principio creationis oīa corporalia quātū ad principales mundi partes, ſcilicet corpora cæleſtia & quatuor elemēta fuiſſe ſimul p̄ducta ſub formis ſuis ſubſtātialibus ab inuicē diſtinctis, & formatio ſeu diſtinctio eorū quæ deſcribūtur ī principio Gen. facta prima die, ſecunda, tertia, et quarta non accipitur niſi ſcđm proprietates & qualitates accidentales. ſicut dicitur aliqs hō fieri, quando peruenit ad ætatem adultā, & hoc p̄pter debitā quantitatē & robur corpis & ſimilia quæ tūc attingit, & tamen nō ſunt niſi p̄prietates accidētales, qa ſecūdum ſuā ſubſtātiam factus eſt hō à principio vnionis aīæ cū corpore. et ſic lux, quæ dicitur facta prima die. eſt ipſa claritas ſolis, quæ eſt eius qualitas Qđ aūt dicitur ſol fieri tertia die, hoc eſt ſcđm motū eius propriū ab occidēte in oriētē. Cælū vero q̄ dicitur factū ſecūda die. i. corpora cæleſtia: hæc factio accipitur ſecundū ſoliditatē tūc eis data ſecundū Hebræos, ſcđm alios vero eſt virtus influendi inferiora q̄ tūc fuit eis data. Similiter formatio elementorum ſeu diſtinctio facta fuit tertia die ſcđm proprietates accidētales. nā ante diē tertiā elementū aquę nōn habuit debitā dēſitatē ſed vaporaliter eleuabatur per totū aeris ſpacium, & ſic vnū elemētū nō videbatur ab alio diſtinctum, nec ſimiliter terra, quia erat aquis cooperta, ſed tunc aquæ fuit debita denſitas, & ſic occupauit minorem locum: & factæ fuerunt concauitates in terra, vbi recepta fuit vna pars elementi aquæ, & ſic remāſit diſcooperta vna pars terræ aqs pro habitatione hoīm & aīaliū, & aer apparuit in ſua trāſparētia, ſicut plenius dixi in principio Gē. Et ſecūdū hoc exponēda eſt ſic litera hæc, cum dicitur: Cæli erāt prius. i. duæ partes aeris. ſuperior & inferior. Et terra. i. elementū terræ. De aqua formata, nō dicto: quia per dēſitatē aq̄ & receptionē eius intra concauitates terræ apparuerūt elementa diſtincta: Cætera exponantur ſicut prius.

k Cæli. *Hic ex dictis cōcludit p̄poſitū, arguēs à ſimili, q̄ ſic mūdus fuit īmutatus p aquā t pe Noe, ſi adueniēte iudice īmutabitur per ignē cōflagratiōis q̄ ſcđm doctores catholicos tantū aſcēdet, q̄tū aquæ diluuij aſcēderūt. & hoc eſt q̄ dicit:* Cæli au. q. n. ſ. *i. ſuperior pars aeris qđ inferior.*

l Et t. *i. elemētū terræ. per quod etiā intelligitur elemētum aquæ, eo q̄ nō eſt totaliter ſepa atū à terra, ſed partes aliquæ aquæ cōmiſcentur partibus terræ, & aliquæ in terra concauitates continentur, vt dictum eſt.*

m Eodem uer. *diuino.*

n Repoſi. ſ. *i. conſeruati. quoniam ſi virtus Dei conſeruans ab eis retraheretur, in nihilum redigerentur.*

o Igni. re. in diem. iu. *i. per ignem purgandi.*

p Et per. im. ho. *tunc enim corpore & anima damnabuntur.*

q Vnū ue. *hic excludit ſecundum motiuum de retardatione impletionum diuinorum promiſſorum, quia non eſt retardatio ex parte Dei, licet nobis videatur. propter quod dicitur:*

r Quia unus di. a. do. ſi. mil. an. *ſic aūt loquitur Petrus ſcđm qđ dicitur Pſal. lxxxix. b. Mille anni ante oculos tuos tanq̄ dies heſterna, q̄ præterijt. Per millenarium annum intelligitur quantacunque reuolutio tēporum, quæ modica eſt, & nullius momenti comparata diuinæ æternitati, propter quòd reſpondendo eorum argumento ſubdit:*

s Non tar. d. pro. *i. in redditione promiſſorum non tardat vltra debitū.*

t Sicut qui. exi. *erroneè p p hoc negātes futurū iudiciū, vt prędictū eſt.*

v Sed pa. ag. *iudicium differendo.*

x Prop. u. *vt iuſti. ſ. ī merito p̄ficiāt, & mali p pñam redeāt. iō ſeq̄tur:*

y Nolēs ali. peri. *quantum ex ſe.*

z Adue. *Poſtq̄ excluſit errorē circa iudiciū futurum, hic conſequenter determinat veritatē. & primo ponitur hæc determinatio. ſecūdo ſubditur vtilis monitio, ibi: Cū igitur hæc. tertio doctrinę Pauli approbatio, ibi: Sicut & chariſſimus. quarto cōcluditur intēta cōcluſio, ibi: Vos igitur. Circa primū dicitur.* Adue. au. dies do. *i. dies iudicij: q̄ dicitur dies domini, quia tunc in omnibus fiet voluntas eius in punitione malorum & præmiatione bonorum. & ſubditur modus veniendi, cum dicitur.*

a Sicut fur. *i. repēte & ex improuiſo ſicut dicitur. Mat. xxiiij. c. De die aūt illa & hora nemo ſcit &c.*

b In quo cæli. *ſuperior pars aeris & inferior.*

c Magno im. trā. *à ſtatu in quo nūc ſunt p impetū ignis cōflagratiōis.*

d Elementa uero calore ſoluen. *quaſi dicat non ſolum aer, ſed etiam*

C — †1. Theſ. 5.a — Apoca. 3.a — D

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et terra. *i. elementum terræ.*

b De aqua. *i. de informi materia, quæ nominatur aqua vt dictum eſt, & de illa facta ſunt elementa, vt dictum eſt.*

c Et per aquā cō. *quia partib. terræ admiſcētur aquę, vt terra habeat continuationem & conſiſtentiam. aliter enim reſolueretur in pulueres.*

d Dei uer. *ſupple facta ſunt iſta, vt patet Gene. 1.*

e Per que. *ſ. tria elementa prædicta, aerem, aquam, & terram.*

f Ille tunc mun. *i. tempore Noe.*

g Aqua. *ſ. diluuij.*

h Inun. *à ſordibus factis in mundo ſenſibili.*

i Perijt. *quia oīa viuētia fuerūt mortua, exceptis ſaluatis in arca. Elementa*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

expectamus &c. Vel Elementa ſancti, qui fuerunt aliis mate-
E ria bene operandi, per temporale ſupplicium ſoluentur in melius.

a Nouos ue.cæ. Non ait alios, ſed veteres & antiquos in melius commutandos. Vnde Dauid: Ipſi peribunt, tu autem permanes, & oĩa ſicut veſti. ueteraſcent. (Pſ. 101.d) Et ſicut opertorium muta. eos, & muta. &c. Quę mutabuntur? Conſtat pro certo, quia cõſumpti per ignem, mox abeunte igne gratiorẽ reſument ſpeciem. De igne & aqua nihil tale habemus, quin potius habemus in Apocalypſi: Et mare iam non eſt. (Apo. 21.a) Habemus & in prophetis. (Iſa. 65.c) Lux lucernæ non lucebit ibi amplius. (Apo. 14.g; Allego.)

b Et pro.ipſis expe. Allego. Nolite credere illis, qui dicunt nihil eſſe impletũ de omnib. quę de natiuitate Chriſti promiſſa ſunt, dicentes, vbi noui cæli & noua terra, quæ promiſſa ſunt? Nouos cælos credimus illos, in quibus iuſticia inhabitat, & nouam terrã illos, qui ferunt fructum nouitatis, & hos dicimus promiſſa Dei, uel nos in quibus iuſticia habitat & ueritatem termus. Cælos.i. ſanctos expectamus nouos futuros & terram, quia promiſit.
(Marg.: † accelerantes aduentum; † Apo. 21.a; † iuxta promiſſum)

c In qui. id eſt qui tempore futuri ſeculi. *iuſticia habitat:* quia tunc cuique fidelium pro modo certaminis corona reddetur iuſticiæ, quod in hac uita fieri non poteſt.
(Marg.: † date operam)

d Satagite imma.& in. Hæ ſunt uigiliæ de quibus dicitur, Beati ſerui illi, quos cum uenerit dominus, inuenerit uigilantes. (Luc. 12.e) Vigilat qui ſe a ſordibus immunem cuſtodit, qui quantum in ſe eſt, cum omnibus hominibus pacem habet, (Rom. 12.d) qui omnes illecebras carnis ſpiritus regimini ſubdit, in ſeipſo pace ſe-
F liciſſima vtens.

e Et in id eſt a domino. Ille ſolus perfecte mundus eſt, qui diuino iudicio mundus eſt, humana ſæpe falluntur iudicia
(Marg.: † etiam in omnib. ſcre epiſtolis loquens de his)

f Frater no.Pau. Paulum illis ſcripſiſſe dicit. In quo oſtendit, quia ꝙ Paulus quibuſdã ſpecialiter eccleſiis ſcripſit, omnibus eccleſiis, quæ ſunt per orbem, generaliter ſcripſit. Petrus ſapiẽtiam Pauli laudat. Paulus de ſe dicit, Ego ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus uo. &c. (1.Cor. 15.b) Paulus pro priori ſe infidelitate humiliat, & aliorum apoſtolorum innocentiam præfert. Ecce primus apoſtolorum oblitus ſui primatus & datarum ſibi clauium, datam Paulo miratur ſapientiam, quia mos eſt electorum, ut magis aliorum q̃ ſuas mirentur uirtutes, & per has ſe ad profectum excitent.
(Marg.: † dãnationem; † talle̅ct poſteaquã p̃moniti eſtis, cauete)

g Difficilia In epiſtolis Pauli, q̃ deprauantur ab hęreticis, dicit, maxime illa quibus de gratia Dei loquitur, quæ iuſtificat impios.i.ex impiis facit iuſtos. Dicit enim, Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia. Ne quis deſperaret de commiſſis peccatis, hæretici ita interpretantur, quod ſuadeat plura facere peccata, vt potiora per hæc recipiant bona. Contra quos Petrus ſubiungit, Vos igitur fratres præſcientes, quia inſipientes multifarios introducent errores. Quidam iudicium futurum negantes, quidam diuina eloquia falſantes, quidam male interpretantes, quidam luxuriæ fræna laxantes, & alia multa.

h Deprauant. Nullus ueteris uel noui Teſtamenti liber, in quo hæretici aliquid non peruerterint, uel demendo, uel addẽdo uel mutando. Vnicum remedium indoctis, humili ſtabilitate uerbis doctorum auditum præbere, quam ſtabilitatem quia hæretici non habent, vento ſuperbiæ quaſi palea leuis de eccleſia tolluntur, vnde ad ſuam ipſorum perditionem.

a terra autem & omnia, quæ in ipſa
a Quandoquidem in tanto iudicio mali in peius, boni in melius ſunt mutandi,
b ſunt, exurentur. Cũm igitur hæc om-
c nia diſſoluenda ſint, quales opor-
In nobis.
tet uos eſſe in ſanctis conuerſatio-
Ad alios. a Per ſpem.
d e f nibus & pietatibus, expectãtes &
a Bene agendo, ut tales ſitis, propter quos ſaluandos dominus ueniat ad iudicium. Iudicii.
g † properantes in aduentu diẽi domi-
h ni, per quem cæli ardentes ſoluen-
tur: & elementa ignis ardore tabe-
Priora deficient, ſed.
i a ſcent? † Nouos uero cælos & nouam
k b terram † & promiſſa ipſis expecta-
Quia dies domini uenit.
l m c mus, in quibus iuſticia habitat. Pro-
pter quod chariſſimi hæc expectan-
a A uenialibus in corpore. b A criminalibus in mente.
n o d tes, † ſatagite immãculati & † inuĩo
a Ab eo uel ad honorem eius uenientis & pulſantis. b pacificati remiſſis peccatis.
p q e lati ẽi inueniri in pãce, & domini no-
a Ne putetis quod tardet promiſſionem dominus, ſed intelligite quod ideo longanimiter expectat dominus vt plures ſaluentur.
ſtri Ieſu Chriſti lõnganimitatem &
r s ſalutem arbitramini, ſicut & chariſ-
t f ſimus frater noſter Paulus ſecun-
dum datam ſibi ſapientiam ſcripſit
u uobis, † ſicut & in omnibus epiſto-
Ipſe Paulus. a Epiſtolis. b Quæ ego prædixi uobis, vt hæc faciatis quæ docui. c Epiſtolis Pauli.
x y lis, loquens in eĩs dẽ his, in quibus,
g ſunt quædam difficilia intellectu,
a Sine lumine iuſticiæ. b Mente, quia inter doctos donec erudiantur non permanent.
z a b h quæ indocti & inſtãbiles † depra-
c d uant, ſicut & cæteras ſcripturas ad
e ſuam ipſorum † perditionem. Vos
Hæc.
f igitur † fratres præſcientes cuſtodi-
g te, ne † incipientium errore traducti
Fidei. Sed potius.
h i excidatis a propria firmitate. Creſci-
k te uero in gratia & cognitione domini noſtri & Chriſti Ieſu ſaluato-
a Inter quotidianas aduerſitates. b Et maxime cum diu deſideratus uidebitur.
l ris. Ipſi gloria & nũnc & in diẽm æternitatis, amen.

b Cum igi.hæc. *Hic ex dictis ſubditur vtilis monitio, quia ſi tanta diſtrictio iudicis apparebit in ſenſibilibus elementis, homines meriti & demeriti boni & mali capaces debent eſſe ſoliciti, quod ſint aduentu iudicis præparati. & hoc eſt quod dicitur.* Cum igi.hæc om. ele.diſſol. ſint. *modo dicto.* G

c Quales oportet uos eſſe in ſan.con. *ad uoſipſos.*
d Et pieta. *ad proximos. q.d. oportet uos eſſe multum in talibus præparatos.*
e Expectan. *cum ſecuritate.*
f Et pro. *cum hilaritate.*
g In adue.diei. *ſcilicet extremi iudicij, ſicut dicit Saluator His autem fieri incipientibus reſpicite & leuate capita ueſtra.i.exhilarate corda, ut exponit Gre. Per quem ſ.aduentum diei iudicij.* (Luc. 21.f; Lib. hom. euang. hom. 1.in.4.)
h Cæli.arden. *exponatur ut ſupra.*
i Nouos ue.cæ.&c. *Non dicit alios, ſed nouos, i.eoſdem ſubſtantia, in melius tamen immutatos, & ſic innouatos.*
k Et pro. ipſius. *Eſa. lxv.c. Ecce ego creo cęlos nouos & terram nouam.*
l In quibus iuſti.habitat. *i. habitabit. & loquitur de futuro per modum præteriti, propter certitudinem prophetiæ, quia tunc omnia ad lineam iuſticiæ reducentur. ideo concludit.*
m Propter quod chariſſi. ex. *ſ.iuſtam retributionem pro meritis uel demeritis.*
n Satagite imma. *a peccatis carnalibus.* († irreprehenſione)
o Et inuio. *a ſpiritalibus.*
p Inuenite in pa. *conſcientiæ.*
q Et do. no. lon. *i. remunerationis ueſtræ ab ipſo dilationem.*
r Salutem arbi. *i. reputate ad augmentum præmij ueſtri & meriti.*
s Sicut & ch. *Hic conſequenter ponitur doctrinæ Pauli approbatio, cui pſeudo apoſtoli detrahebant, dicentes, ꝙ non erat apoſtolus, eo ꝙ non fuerat cum Chriſto ſicut alij. & ideo dicebant doctrinam eius non eſſe recipiendam ut apoſtolicam ſecundo dicebant eam continere erronea peruertentes eius intellectum. V.g. Ex eo quod dicit Ro.v.d. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia: dicebant eum inducere homines ad frequentationem peccati, ut conſequerentur augmentum gratiæ. Quod non eſt uerum, ſed intendit ibi dicere, ꝙ ſicut tempore legis Moſaicæ peccatum abundabat, eo ꝙ ipſa oſtendebat peccatũ, ſed non ſanabat, ſic per Chriſtum ſub lege factum gratia abundat. ideo dicitur, ꝙ ſalus ex Iudęis eſt. Igitur Petrus Apoſtolus utrumque remouet. Vnde primo oſtendit Paulum eſſe uerum apoſtolum, nominans ipſum fratrem chariſſimum, dicens:* Sicut & chariſſimus &c. *ſecundo oſtendit eius doctrinam eſſe ſanctam, dicens:* H († detorquent; † ueſtrorum; Ioan. 4.)
t Secundum datam ſibi ſapie. *a Deo* ſcripſit uobis *non inſtinctu proprio, ſed diuino Oſtendit etiam ipſum eſſe conformem ſuæ doctrinæ, dicens:*
v Sicut & in omnibus epiſtolis loquens in eis. *ſ. epiſtolis.*
x De his. *i. de eiſdem de quibus ſcripſi uobis, ſ. de veritate fidei catholicę, & de præparatione ad futurum iudiciũ, ſicut patet in epiſtolis Pauli in pluribus locis.*
y In quibus ſunt quædam di.in. *maxime rudibus. ideo ſubditur:*
z Quæ indocti. *in ſacris ſcripturis.*
a Et inſtabiles. *in fide & moribus.*
b Deprauant. *male interpretando.*
c Sicut & cæteras ſcripturas. *ſ. euangelij & prophetarum, quas Iudæi & hæretici corrumpunt.*
d Ad ſuam ipſo. perditionem, *vt dictum eſt ſupra ca. præ.*
e Vos igitur fra.p. *Hęc eſt ultima pars, in qua concluditur intentum:* Vos igi.fr.præſcien. *iudicem eſſe uenturum, & fallacias hæreticorum.*
f Cuſtodite. *i. diligenter cauete. Quod ſequitur in aliquibus libris: Voſmetipſos, non eſt de textu.*
g Ne incipientium erro.tradu. *i. extra regulam fidei ducti.*
h Excidatis a propria firmita. *fidei & morum.*
i Creſcite uero in gra. *merendo eius augmentum per opera bona.*
k Et in cogni.do.no.& Chriſti Ieſu ſalua. *i. vt magis explicite cognoſcatis articulos fidei & beneficia Ieſu Chriſti.*
l Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis. *i. ſine fine Amen.*

NICOLAVS DE LYRA.

§ *elementa igne purgabuntur.*
a Terra au.& o.&c. *Non ſolum terra, ſed etiam omnia, quæ in ipſa ſunt facta, & de ipſa producta exurentur.*

Cum

A In c.iii. vbi dicitur in Poſtilla, Circa primum ſciendum, quod litera hæc dupliciter eſt exponenda &c.

ADDITIO.

Sicut dictum fuit in additione ſuper Gen. primo propter uarietates opinionum circa formationem rerum & earum diſtinctionẽ non eſt uariãda expoſitio literalis ſacræ ſcripturæ de productione rerum, quæ in illo capitulo traditur, idẽ dicẽdũ eſt de expoſitione verborum B.Petri in hoc loco, cum dicitur, Latet enim eos &c. qđ non dependet ex uarietate opinionũ prædictarũ, ſed propria expoſitio huius ſatis habetur in Glo. vbi ſuper illud verbum, Latet.n. eos hoc volentes ꝙ erant cæli prius &c. ſic dicit: Ideo dicunt oĩa pſeuerare eodem modo, quia vel vere neſciunt, vel fingunt ſe neſcire, vt uos decipiant, duo Dei iudicia, alterum per aquam, quod pręteriit, alterum per ignem quod reſtat. hoc dicit, Latet eos, quod cęli.i. iſte aer humidus & turbulentus, de quo dicitur, Miluus in cœlo cognouit tempus ſuum, erant prius.i. inter priores creaturas mũdi. Vel prius.i. ante diluuium. Et ꝙ terra erat prius conſiſtens de aqua.i. per remotionẽ aquæ, quæ operante uerbo Dei congregata eſt in unum, & ita apparuit arida & conſiſtens per aquam, quia diuina diſpoſitione venis aquarum eſt tota plena, ſicut corpus animalis uenarũ ſanguine, ne ariditate deficeret ſi irrigatio deficeret aquarum, per quæ duo.i. duabus partibus aere & terra, quę tunc erant mundus alterius modi quam iſte periit, inundatus aqua diluuii. Nam ſuperiores partes non attigit diluuium. Cæli autem q nunc ſunt & terra eodem verbo Dei repoſiti, in eam formam, quã mõ habent, ſunt reſeruati igni in melius cõmutandi in die iudicii Hæc in Glo. quæ propria eſt & conſona literæ, nec indiget introductione variarum opinionum, ut patet bene conſideranti. C (Hiere. 8.c)

GLOS. ORDIN.

IOhannes ap. &c.
a Super qua re cũ per ordinem ad Papiam. De quo ſic loquitur Hieron. Papias Iohannis auditor Ieropolitanus epiſcopus, in Aſia quinque tantum ſcripſit uolumina, quæ prænotauit explanationum ſermonum domini. In quibus cum ſe in pręfatione aſſerat non uarias opiniones ſequi, ſed apoſtolos hr̃e autores, ait, Cõſiderabãt qđ Andreas, quid Petrus dixiſſent, quid Philippus, qđ Thomas, quid Iacobus, quid Iohannes, quid Matthæus, uel quid alius quilibet diſcipulorum domini. quid etiam Ariſtiõ & ſenior Iohãnes diſcipuli Chriſti loq̃bant̃: Nõ.n. tantum mihi libri ad legẽdũ proſunt, quantum uiua uox,
B & uſque hodie in ſuis autoribus pſonãs. Ex quo apparet ĩ ipo catalogo noĩm, aliũ eẽ Iohãnẽ, q ĩter apl̃os poniẗ aliũ eẽ ſeniorẽ Iohãnẽ, quẽ poſt Ariſtionem enumerat. Hoc ãt diximus pp priorem opinionẽ, quã a pleriſq; retulimus traditã in duas poſteriores epiſtolas Iohãnis, nõ apl̃i eẽ, ſed pſbyteri. In prĩcipio epl̃ę ad cõmẽdationem ſermõis diuinitatẽ & humanitatẽ Xp̃i đſignat, ĩ quo charitatẽ Dei ad hoĩes & ſuã ad illos, qb. ſcribit, inſinuat Scripſerat Iohannes euãgelium aduerſus dogmata hæreticorũ, q de verbi æternitate male ſẽtiebãt & male p̃dicabãt Scribit ẽt eplã aduers⁹ eorũdem hr̃ticorũ ſtultitiã, ĩ q̃ đ fidei & charitatis pfectiõe agit vt ĩtelligam⁹ qđ credere, qđ diligere debeamus. Multi.n. prauis dogmatibus inducti, de ſinceritate fidei & charitatis nõ bñ intelligebant. Dicebãt.n. opaeẽ charitatis, crebro cõuiuari, luxuriari, cõſẽtire vitiis alienis, contradicẽtes cõicare paſſionib. Chriſti & cæteris, quæ implẽtur per charitatem Dei & proximi.

Præfatio Hieronymi in epiſtolas canonicas Iohannis, ex libro de illuſtribus uiris.

IOhannes apoſtolus, quem Ieſus dilexit plurimũ, filius Zebedęi, frater Iacobi apl̃i, quẽ Herodes poſt paſſionẽ domini decollauerat, nouiſſimus omniũ ſcripſit euãgeliũ rogatus ab Aſiæ epiſcopis, aduerſus Cherinthum alioſq; hæreticos. Et maxime tũc Ebionitarũ dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. Vnde etiam compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferunt: Quod cum legiſſet Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum hiſtoriæ, & uera eos dixiſſe firmauerit, ſed unius tm̃ anni, in quo paſſus eſt poſt carcerẽ Iohãnis hiſtoriam texuiſſe. Prętermiſſo itaq; anno, cuius acta a tribus expoſita fuerãt, ſuperioris tẽporis antequã Iohãnes clauderetur in carcerẽ geſta narrauit, ſicut manifeſtum eſſe poteſt his, qui quatuor euangeliorum uolumina legerint, quæ res diaphoniam, quæ uidebatur Iohannis eſſe cum cæteris tulit. Scripſit autem unam epi- D
ſtolam, cuius exordium hoc eſt: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis noſtris, qđ perſpeximus, & manus noſtrę tractauerunt de uerbo uitę, quę ab uniuerſis eccleſiaſticis & eruditiſſimis uiris cõprobatur. Reliquę autem duæ, quarũ principium eſt: Senior electæ dominæ & natis eius. & ſequẽs: Senior Caio chariſſimo, quem ego in ueritate diligo &c. Iohannis presbyteri aſſeruntur, cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur: &
a nonnulli putant duas memorias eiuſdem Iohannis euangeliſtæ eſſe. Super quare cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, diſſeremus Quartodecimo igitur anno ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Pathmos inſulam relegatus ſcripſit Apocalypſim. Quam interpretantur Iuſtinus martyr, & Hireneus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem a ſenatu reſciſſis, ſub Nerua principe rediit Epheſum, ibique uſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit & rexit eccleſias. Confectuſque ſenio, ſexageſimooctauo anno poſt paſſionem domini mortuus, & iuxta eandem urbem ſepultus eſt.

Argumentum in primam epiſtolam canonicam Beati Iohannis.

RAtionẽ uerbi, & qđ Deus ipſe ſit charitas manifeſtat, & ſuſurrones fratrũ nec Deũ ſcire, nec pios fieri poſſe eo uſq; diſſertat, ut eſſe cõprobet homicidas, eo quod odiũ ſit interfectionis occaſio.

Incipit epiſtola Beati Iohannis apoſtoli.

CAP. I.

QVod fuit ab ini. In vero eſſe deitatis, quod audiuimus per legem & prophetas, quod vidimus ſenſibiliter hominem venientem, qđ pſpeximus, diuinitatẽ aduertentes in homine,

Poſtilla Nico. de Lyra.

QVod fuit &c. *Hic incipit tertia ps principalis huius libri, ĩ qua ponuntur epiſtolę beati Iohannis apoſtoli & euangeliſtæ. Et quia ſecundũ ordinẽ doctrinę cõia debent ſpãlia præcedere, iõ ponitur primo ad informandũ hoĩes generaliter, ſcđo ad ĩformãdũ aliquas pſonas ſpãliter, ĩ prĩcipio epiſtolę ſcđ ę. Preſens ĩ duas ptes diuiditur. ſ. in pemiũ, & tractatũ q̃ ĩcipit ibi: Et hęc ẽ annũciatio. In plogo tria facit: q̃a prĩo reddit auditores attentos. ſcđo, dociles ſiue doctos, ibi: Et uita. tertio beniuolos, ibi: Qđ vidimus. Circa primũ ſciendũ, ꝙ difficultas materiæ reddere debet auditores attentos. nã ad capiẽdũ talia requiritur maior attentio. Inter illa vero, quæ ſpectant ad doctrinã catholicam, maxima difficultas eſt circa emanationem filij a patre in diuinis, de qua tractat infra.v.cap. dicens: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, pater, uerbum, & ſpiritus ſanctus. Similiter maxima difficultas eſt circa incarnationem perſonæ filij aſſumentis naturam humanam in vnitate ſuppoſiti, de qua dicit infra iiij.a. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt. & hoc ẽ quod dicit,* (Diuiſio; Inf. 5.b)
a Quod fuit ab ini. *Cõſtructio eſt ſuſpẽſiua uſque ibi: Annũciamus uo.*

Incipit epiſtola prima Beati Iohannis apoſtoli.

CAPVT I.

In principio erat uerbum, & uerbum erat &c.
a QVOD † FVIT AB a

 § & ideo

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

in hoīe & manus ꝯtrectauerūt, de uerbo uitæ, ñ fortuitu ꝯſē tētes ei, q ī carne uiſus, ſed cū multa ꝯtrectat one pſcrutātes ſcripturas phibētes teſtimoniū de ipſo verbo. Q uidit aliqs nūciare pt aliis, qđ pfecte ꝯſpexerit aliqñ ñ pt explicar̄ uerbis

a Initio. Fuit ab initio Dei filius, ſed eūdē ī carne viderunt & audierūt diſcipli. *Et ma.* Magna familiaritate ei cōiuncti verā carnē habere palpādo pbauimus, & ante & poſt reſurrectionē, quibus dr̄: Palpate & uidete.

Luc. ult. f — *b Vidi* manifeſtatā, quia non infideles, & teſtes ſumus. Vidimus & incredulis annunciantes martyres effecti ſumus.

c Annuncia no. Sic per eos audiuimus nos, ſed non vidimus, minus ergo fœlices quam illi.

d Vt & uos ſo. Quicunque vult ſocius Dei fieri, prius debet ſocietati eccleſiæ adunari. Hæc minus habent, q p apſos, q̄ q p ſeipſum crediderunt. Vnde dicit:

Rom. 10. g / Ioh. 17. c — Beati q nō viderūt & crediderūt. Et iterū: Nō p his rogo tm̄, ſed & pro his qui credituri ſunt per uerbum eorū in me.

e Et hęc eſt an. Quare verbum caro factum eſt, quid noui attulit mūdo? Cur uenit pati? Non fruſtra fuit. vide quid

Contra Manichæos — uoluit docere, quia Deus lux eſt. Hac ſententia diuinæ puritatis excellentiā monſtrat, quam imitari iubemur. Hinc Manichæi confutantur, qui Dei naturam a principe tenebrarum dicunt bello victam & uitiatam.

f Annunciamus u. quo. Applicuimus nos ad lucem, & lux nobis irradiauit. Tenebræ eramus, modo p lucem lux ſum⁹, & alios illuminamus, dū pctā dimitti & tenebras expelli nunciamus.

g Deus lux. Qui ergo vult hr̄e ſocietatē cū luce, pellat tenebras pctōrū, qa tenebræ cū luce ſocietatē hr̄e nō pñt. Vñ ſequitur *Si di.* hoc eſt, cur verbum caro factum eſt, ut hoc annunciaret mundo.

-gaudeatis, &

h Si di. Hactenus cōmēdatio eplæ, hic oſtēdit qualiter charitas ſit habenda.

F

i Et in te. am. men. Perſiſtētes in pctis, & alios obſcurantes nō computantur in

1. Cor. 6. c — mēbris eius. vñ: Quę ꝯuētio Chriſti ad Belial? que ſocietas luci ad tenebras?

k Si autem in luce. Ita ſumus mundi, ſed tamen non debemus putare nos quandiu

a ¶Id eſt ab initiali. i. a patre. b ¶Et uerbum caro factum eſt. c ¶Cum hominibus conuerſantem.

initio quod audiuimus, qđ uidi-

a ¶Et uidimus gloriam eius.
b ¶Vitam. ſ. eius, & mores & etiam ſpiritualibus oculis diuinam uirtutem eius in monte cognouimus.

mus oculis noſtris, qđ pſpeximus

a ¶Verum corpus, non phantaſma.
b ¶Viuificante in anima & in corpore.

& manus noſtræ cōtrectauerūt de

a ¶Panis angelorum aſſumptione carnis hominibus innotuit, miraculis claruit, ſurrexit, & alios ſecum ſurgere fecit, per hæc uita manifeſtata eſt.

uerbo uitæ, & uita manifeſtata eſt

& uidimus & teſtamur & annūcia

¶Eſſe cum fidelibus. ¶In æterna diuinitate.

mus uobis uitam æternā, quę erat

a ¶Ex tempore in humanitate.

apud patrem, & apparuit nobis

a ¶Repetit. b ¶In carne. c ¶Verba, ex ore eius.

Quod uidimus & audiuimus, an

a ¶Q. debetis credere illis, qui viderunt & audierunt.
b ¶Qui non uidiſtis. c ¶Non pro aliquo temporali quæſtu, ſed ut bene uiuendo, bene credendo, patienter omnia ferendo.

nūciamus uobis, ut & uos ſocieta

a ¶Et per noſtram ſocietatē impleatis ad Dei ſocietatē.

tem habeatis nobiſcū, & ſocietas

¶Vt ſimus hæredes Dei, cohæredes Chriſti.

noſtra ſit cū patre & filio eius Ieſu

a ¶Non tranſitorie nūciamus, ſed memoriæ cōmendamus

Chriſto. Et hęc ſcribimus uobis, ut

a ¶In hoc ſeculo in vnitate eccleſiæ, & in futuro in angelorum ſocietate. b ¶Vt multos ad eandem ſocietatem ducamus. c ¶Vel noſtrum.

gaudeatis, & gaudium ueſtrum ſit

plenū. Et hęc eſt annunciatio, quā

¶Credendum.

audiuimus ab eo, & annūciamus

a ¶Quia pellit tenebras peccatorum.
b ¶Ignorantia, vel nequitia.

uobis, quoniam Deus lux eſt, & te

¶Ergo.

nebræ in eo non ſunt ullæ. Si dixe-

a ¶Per fidem & charitatem, quę Deo ſociant.

rimus, quoniam ſocietatem habe

a ¶In peccatis. b ¶Peccatum peccato addentes.

mus cū eo, & in tenebris ambula-

a ¶In verbis. ¶Ore & opere. b ¶Dum alios ad idem mendacium exemplo noſtro inducimus.

mus, mētimur & ueritatē nō faci

¶Si eadem cauſa dicimur Lux, qua Chriſtus dictus eſt lux. i. exemplo eius illuminantes alios.

mus. Si autem in luce ambulamus

clarius proferuntur. vnde Hier. in prologo ſuper pentateuchū dicit: Quod melius nouimus, melius & proferimus. Apoſtoli vero de diuinis fuerunt magis illuminati, quam alij præcedentes vel futuri. propter quod clarius potuerunt docere de diuinis. & hoc facit auditores dociles. ideo dicit: Et uita. *i. verbum quod eſt vita per eſſentiam. ut dictum eſt.* G

g Manifeſtata eſt. *per opera diuina in humanitate aſſumpta exercitata.*

h Et ui *nos apoſtoli cæteris clarius.*

i Et teſtamur. *de uiſu & auditu.*

k Et annuncia. uo *vt edocti ſitis.*

l Vitam æter. *i. uerbum incarnatum, ut dictum eſt Ioh. xvij. a Hæc eſt uita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

m Quæ e. apud pa. *vt perſona diſtincta ab eo per æternam generationem in diuina natura.*

n Et appa. no. *temporaliter in humanitate aſſumpta.*

o Quod ui. *Hic ultimo reddit auditores beniuolos ex bonitate finis huius doctrinæ. nam per eam habetur vita gratiæ in præſenti & uita gloriæ in futuro. & hoc eſt quod dicit:* Qu. ui. &c. *iam expoſitum eſt ſupra.*

p Annuncia. u. ut & uos ſo. h. n. *per charitatem, quæ eſt eadem cum gratia, uel ei inſeparabiliter annexa.*

q Et ſo. n. ſit cum pa. & fi. *Et per hoc intelligitur ſpiritusſanctus, qui eſt tertia in trinitate perſona. per charitatem enim tota trinitas inhabitat mentes iuſtorum, ſicut amans habitat in amato, & econuerſo. propter quod dicitur infra. iiij. c. Qui manet in charitate, in deo ma. &c. Sic autem non eſt in peccatoribus, licet ſit in eis per præſentiam, eſſentiam & potentiam, per quem modum etiam eſt in cęteris creaturis. Et quia ſocietas gratiæ eſt diſpoſitio ad ſocietatem gloriæ, ideo ſubditur:* Deus in iuſtis & malis diuerſo modo.

r Et hæc ſcri. u. ut g. *de gloria iam habita in ſpe.*

s Et gau. ue. ſit ple. *quando habebitur in re.*

t Et hæc eſt an. *Finito proœmio, hic acceditur ad tractatum, in quo agitur de his, quæ in proœmio ſunt breuiter prælibata. Sunt autem tria, vt patet ex prædictis. ſ. æternalis uerbi generatio, temporalis eius incarnatio, fidelium ad inuicem & cum Deo aſſociatio. & de his tractat in proceſſu huius epiſtolæ: non tamen eodem ordine. Nam ut contiuuet dicēda dictis, immediate primo tractat de ultimo. ſ. de Dei & fideliū aſſociatione. ſecundo de uerbi incarnatione. iiij. ca. tertio de eius generatione ca. v. Circa primum ſciendum, quod ſocietas Dei & hominum in charitate inchoatur in uia, & cōſummatur in patria. igitur prīo tractat de ea vt in via habetur. ſecundo prout in patria expectatur, ca. iij. Prima diuiditur in tres partes. nam primo excludit huius ſocietatis impedimentum, ſecundo inducit ad eius promotiuum, ibi: Et in hoc ſcimus. tertio ut euitetur prædictæ ſocietatis factæ diſſipatiuum, ibi: Nolite diligere. Prima adhuc in duas: quia primo declarat propoſitum. ſecūdo concludit intentum, in principio ca. ſe. Prima adhuc in duas, quia primo facit propoſitum, ſecundo remouet quoddam falſum dictum, ibi: Si dixerimus. Circa primum ſciendum, quod ſimilitudo facit aſſociationem Eccl. c. xiij. Omne animal diligit ſibi ſimile. Omnis caro ad ſibi ſimilem coniungetur, & omnis homo ſibi ſimili aſſociabitur & per oppoſitum diſſimilitudo impedit eā. ij. Cor. vi. c. Quæ. n. participatio iuſticiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? peccatum autem tenebra ē, & iō facit diſſimilitudinē ad Deū, qui eſt lux uera, & per conſequens impedit ſocietatē cū eo. Dicit ergo.* Et h. eſt a. *i. res annunciatione digna.* Diuiſio

u Quam audi. ab eo. *i. a uerbo incarnato.*

x Et annun. uo. *tanq̄ eius apoſtoli & miniſtri. & quid ſit illud, ſubdit:*

y Quoniam Deus lux eſt. *hoc audierunt ab eo Io. ix. a. Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi. lux enim habet rationem manifeſtatiui. in verbo autem diuino oīa declarantur, propter quod proprie lux dicitur. Vnde Aug. Chriſtus nō dr̄ ſic lux ſicut lapis, ſed illud pprie, hoc figurate* De Gen. ad lit. 18.

z Et te. *ignorantiæ & culpæ.*

a In e. n. ſ. u. *nullus. n. defectus in eo pōt eſſe. iō ſubdit: Si dixerimus &c*

b Et in te. *a. ſ. culpæ, & p cōſeqñs ignorātiæ, quæ ſp cōcomitātur culpā Ignorat omnis malus. & Prouer. xiij. c. Errant qui operantur malum.* 3. Regum

c Mentimur. *verbo, quia ſumus conſcij malorum noſtrorum.*

d Et ue. non fa. *mentiendo facto, & non ſolum uerbo. hypocriſis enim mendacium eſt in facto.*

e Si autem in luce am. *viuendo in meritorijs operibus.*

¶ Societatem

NIC. DE LYRA.

¶ *& ideo ſic conſtruenda eſt litera: Annunciamus vobis, quod fuit ab initio. i. verbum quod proceſſit æternaliter a patre, qui eſt principium ſeu initium totius emanationis perſonarum, ſecundum quod dicit Aug. Pater eſt*

4. de Trinit. c. 20. 3. — *principium totius trinitatis. principium. n. ſignificat id a quo aliquid procedit, uerbum ſiue filius. nam & eodem uerbum, quo & filius procedit a patre, ideo pater dicitur principium ſiue initium filij ſiue uerbi. Et quod ille ſit intellectus huius literæ, patet per hoc quod ſubditur, aliqb. tamen interpoſitis, de uerbo uitæ. Cōſeqūter pcedit ad myſteriū īcarnatiōis dicēs:*

a Quod audi. *ſ. a B. Iohāne baptiſta incarnati verbi pcone. cuius diſcipulus fuit ille Iohannes apoſtolus & euāgeliſta. Et dicūt cōiter doctores, q ipſe & Andreas fuerunt illi duo diſcipuli, q audito a Iohanne baptiſta de Chriſto: Ecce agnus Dei ſecuti ſunt Ieſum. Sed Iohannes expreſſit nomen Andreæ & ſuum tacuit, quia nolebat ſe commendare.* Ioan. 1. d

b Quod ui. oc no. *cum ipſo conuerſando. ſecundum quod dicitur Io. i. a Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & uidimus gloriā eius. Oculis. n. corporalibus uiderunt eius humanitatē, & diuinitatē eius oculis mētalibus p fidē: & nō ſolumō per fidē cōem, quæ eſt ex auditu, ſed ēt per illuſtrationem ſpecialem, quæ eſt quodāmodo ex uiſu. ideo ſubditur:*

c Quod perſpe. *i. perfectius inſpeximus. Viderunt enim apoſtoli Chriſtum cæcos illuminātē, mortuos ſuſcitātē & hmōi, quæ non poſſunt niſi diuina uirtute fieri. & talia frequenter faciebat imperando tanquam propria virtute, & ſic virtus diuinitatis uidebatur quodammodo in operibus illis, ſicut cauſa in effectibus ſuis ſuo modo.*

d Et ma. no. contre. *ad declarationem ueritatis ſuæ reſurrectionis, Lu. vl. f. Palpate & uidete, quia ſpiritus carnem et oſſa non habet, ſicut me uidetis habere.*

e De uerbo uitæ. *quia verbum incarnatum eſt vita per eſſentiam, & etiam per efficaciam. Eſt enim autor uitæ, gratiæ, naturæ, & gloriæ.*

f Et ui. *Hic reddit auditores dociles. Illa enim, quæ clarius cognoſcūtur,*

clarius

quandiu viuimus, omnino poſſe a peccatis mundari.

A *a Sicut & ip. eſt in lu* De⁹ in eſſe dr̄, qa ſūma bonitas, ubi pficere ualeat, nō iuenit: hō ī luce ambulat, qa uirtutū opib⁹ ad meliora pficit. Deus lux eſt, quā nō capit locus: uox, quā nō capit tpſ: odor, quē nō ſpargit flatus: cibus, quē nō minuit edacitas, amplexus, quem non diuellit ſatietas.

b Si d. &c. Illi ēt nō hn̄t charitatē, q de meritis ſuperbiētes ſe dn̄t eſſe mūdos.

c Habemus. non ait non habuimus: Ne forte de præteritis dictum uideretur.

Heb. 9. c — *d Si cō.* Quia ſine peccato in hac uita eſſe nō poſſum⁹, prima ſalutis ſpes eſt ipſa cōfeſſio, plus ex humilitate q̄ ex neceſſitate. deinde dilectio, qua diligim⁹

De pe. di. 3. c. ſi n. iu quis. De conſe. di. 2. c. iteretur. 1. Pet. 4. b — eū, cui humiliamur, & charitas operit multitudinē pctōrū. Superbia extinguit charitatē, charitas extinguit pctā. ergo roboret humilitas charitatem, humilitas ducat ad confeſſionem.

e Remittat nobis peccata no. Vel peccata maiora, iniquitatem minora.

f Mēdacē. Solus Deus ex ſe uerax: hō ex Deo verax, ex ſe mēdax. Impoſſibile eſt quēlibet ſctūm aliqñ nō cadere in minimis peccatis. Nec iuſti eſſe deſiſtūt, qa ocius opitulāte Deo reſurgūt.

15. de trin. c. 11. n. 3. Verbi diuini & humani comparatio. — *g Et v.* Aug. in xv. de tri. cap. xj. Voces quas pferimus, ſigna ſunt rerum, quas cogitamus. Proinde uerbū, qđ foris ſonat, ſignū eſt uerbi, qđ intus lucet, cui magis verbi cōpetit nomen. Nā illud qđ pferē ore carnis, vox verbi eſt. verbūq; & ipſum dr̄: pp illud, a quo ut foris appareat, aſſūptū eſt. Ita verbū noſtrū uox quodammō corporis fit, aſſumēdo eā formā, in qua ipſum manifeſtet ſenſibus hoīm, ſicut verbū Dei caro factū eſt, aſſumēdo eā, in qua ipſum manifeſtet ſenſibus hominum. Et ſic uerbum noſtrum fit uox, nec mutatur in uocē, ita verbum Dei caro factum eſt, nec mutatur in carnem.

¶Per charitatem.

ſicut et ipſe eſt in luce, ſocietatem ha

a ¶Et hoc merito. ¶Sacramentum dominicæ paſſionis omnia peccata originalia & actualia laxauit.

bemus adinuicem, † & ſanguis Ieſu

Chriſti filij eius emundat nos ab o-

¶Elati de noſtra aliqua iuſtitia.

mni peccato. † Si dixerimus, quo-

niam peccatum non habemus, ipſi

¶Ad maiora peccata. a ¶Quia Deus ab elatis ſe ſubtrahit, ſed. ¶Ex humilitate.

nos ſeducimus, & veritas in nobis

non eſt. Si confiteamur peccata no-

a ¶Deus, qui promiſit gratiam humilibus, fidelis eſt exequendo & iuſtus, quia uere confeſſioni iuſte dimittit.

ſtra, fidelis & iuſtus eſt, ut remittat

a ¶Vt reis. b ¶Sine quibus non uiuitur. b ¶Poſt diſſolutionem carnis. ¶In æterna uita. ¶Vt nec peccare uelimus, nec poſſimus.

nobis peccata noſtra, & emundet

a ¶Si confiteamur, mundamur: ſed ſi noſipſos honorare uolumus.

nos ab omni iniquitate. Si dixeri-

a ¶Quaſi non egemus abſolui.

mus, quoniam nōn peccauimus,

a ¶Iob. ¶Qui dicit: Nec infans unius diei ſine peccato eſt.
b ¶Chriſtus, per quem remiſſio, non manet in ſuperbis. vel verbum quod dixit: Quanto maior es, humilia te in omnibus.

mendacem facimus eum, & ver-

bum eius non eſt in nobis.

rere, niſi Deus ſibi reuelauerit: Eccl. ix. a. Neſcit homo vtrum amore uel odio dignus ſit. propter quod ſi abſq; Dei reuelatione aſſerat ſe omni peccato mortali carere, iam incurrit peccatum iactantiæ & ſuperbię, & ēt falſitatis, aſſerendo quod neſcit. Ideo ſubditur. Et veri. in no. non eſt. C

e Si confiteamur peccata noſtra. *humiliter et uere.*

f Fidelis. *in reddendo promiſſa.*

g Et iu. eſt. *quia promiſſum eſt aliquo modo debitum, & ſic reddere eſt iuſtum.*

h Vt remit. no. pecca. no. *Sic. n. promiſit, Mat. iij. a. Pœnitentiam agite, ap. n. reg. &c.*

i Et e. n. ab oī i. *p eccleſiæ ſacra, ut dictū eſt.*

k Si dixe. quo. non peccaui. *de præterito.*

l Mēdacē fa. eū *ſ. Deū dicētē cōtrariū, ſi q̄ratur. Vbi dicūt doctores aliq, q hoc dixit Iob. xv. b. Quis eſt hō vt immaculatus ſit, & ut iuſtus appareat natus de muliere? vbi trāſlatio alia habet: Nemo mūdus a ſorde, neq; infans cuius eſt unius diei uita ſup terrā. Sed iſti nō uidētur bene dicere, qa uerbū allegatū nō eſt ipſius domini, nec ſancti Iob ex ſpiritu Dei loquētis, ſed eſt verbū Eliphaz Themanitis, q licet in pceſſu libri multa uera dixit, tamē falſam concluſionē nititur ſuſtinere, ut patet p ſententiam Dei in fine libri. propter quod dicere q uerbum eius ſit verbū domini nō videtur cōuenīēter dictum. Sed alibi dicit de pctō originali p os Dauid prophetæ. In iniquitatibus cōceptus ſū, & in pec. cō. me mater mea.* Pſ. 50. b *Et de actuali dicit Mat. vi. vbi docet oēs orare pro peccatorum ſuorum remiſſione. Dimitte nobis debita noſtra, quod eſt friuolum ei, qui non haberet peccata. & per apoſtolum. Eſt autem Deus uerax, omnis homo mēdax.* Rom. 3. a

m Verbū eius. *i. Xps q eſt verbū Dei patris.*

n Non eſt in no. *per gratiam ſanctificātē.*

In canonica prima B. Ioānis c. j. ubi dr̄ in poſt. Qđ audiuim⁹. ſ. a B. Ioh. Baptiſta.

ADDITIO I.

Hoc quod dr̄ a B. Iohanne: Quod audiuimus poteſt referri ad illa, quæ in antiquis ſcripturis ſacris de Chriſto traduntur, quæ per fidem, quæ ex auditu eſt, intelligūtur, vt ad Ro. x. c. Quod uidimus oculis noſtris, refertur ad illa, quæ apoſtoli viderunt in conuerſatione Chriſti, quæ proprie erant conformia illis, quæ audierūt in prænoſticis prophetarum, eo modo, quo Chriſtus dixit. Ite renunciate Iohanni: quæ audiſtis & uidiſtis. prout fuit expoſitum in additione ſuper illud verbum, Quod proſpeximus in transfiguratione, in qua gloriam humanitatis Chriſti diligenter inſpexerunt. Et manus noſtræ contrectauerunt in reſurrectione, prout in Poſtilla. D Luc. 7. d

In eo. c. ubi dicitur in Poſtil. Dicunt doctores aliqui q hoc dicit Iob. xv. b. Quis eſt homo vt immaculatus ſit.

ADDITIO II.

Quod autem autoritate diuina teſtetur q omnis homo pctōr eſt, hr̄ expreſſe Ecc. vij. c. ubi dicitur: Nō eſt. n. homo iuſtus in terra, qui faciat bonum & nō peccet. Similiter in Pſ. Omnis hō mendax. Pſ. 115. a

NICOLAVS DE LYRA.

B ¶ a Societatem habemus. adinui. *propter ſimilitudinem ad ipſum.*

b Et ſ. Ie. Ch. fi. eius em. nos ab oī p. *qa ſacramēta nouæ legis, de qb. eſt baptiſmus & pnīa, qb⁹ aufertur oē pctm̄, efficaciā hn̄t a paſſione Xpi.*

c Si dixerimus. *Hic remouet quoddam falſum dictum, quo aliqui iactabant ſe immunes eſſe a peccato, oſtendens q aliquis non poteſt hoc dicere de peccato præſenti, nec de præterito, niſi ſibi reuelatum fuerit a Deo. Dicit igitur.* Si dixerimus quoniam pec. non ha. *de præſenti.*

d Ipſi nos ſe. *i. extra ſocietatē Dei ducimus p falſitatē. qa ſi de peccato veniali ſit ſermo, illud nō pōt in pſenti vita totaliter vitari. De illo. n. dicitur. Septies in die cadit iuſtus. et ſic nullus pōt ueraciter aſſirmare ſe illo carere. Sed qa pctm̄ veniale nō ſeparat a Dei ſocietate, ideo melius uidetur q de peccato mortali loquatur. nullus. n. poteſt ſcire ſe peccato carere,* Prou. 24. b

GLOS. ORDINAR. CAP. II.

Filioli mei hæc ſcibo vobis, vt non pe. ne malam ſecuritatem aſſumatis, audientes uos a Deo mundari, ſed utilem timorem habeatis.

b Si quis pec. Si ex humana fragilitate non poteſtis omnia uitia cauere, date operam, vt ſaltē maiora, & apertiora caueatis, ut nō apprehendat uos tentatio niſi humana. Quod ſi quis etiam poſt admonitionem meam ceciderit, nō deſperet.

c Aduocatum. Non eſt aduocatus niſi eum vocantibus. Diſpliceant peccata tibi, clama: & ipſe audit & liberat.

d Habemus. Iohannes uir iuſtus contēperans ſe infirmis non dixit, habetis, ſed habemus. Ponit ſe de numero peccatorum, ut habeat aduocatum.

e Iuſtum. Iuſtus aduocatus iniuſtas cauſas non ſuſcipit, qui tamen iuſtos nos defendet in iudicio, ſi nos accuſamus iniuſtos.

f Et in hoc ſci. quoniam cognoui. eum. Scire, uel cognoſcere nō ſemper propter noticiam dicitur, ſed propter experimentum & unionem alterius rei. Cognoſcimus Deum, quādo vnimur eis, qui ſic noſcit, mandata eius ſeruat. *In hoc ſci.* i. notitiam habemus, quoniam cognouimus uniti & ahærentes ei.

Si mandata

CAP. II.

a ¶Quibus debeo prouidere, & vos mihi obedire.

Filioli mei hæc ſcri-

a ¶Vt memoria teneatis.

bo vobis, vt nō pec

a ¶Dicendo non peccauimus.

cētis. Sed & ſi quis

peccauerit, aduoca

tum habemus apud patrem Ieſum

a ¶Propitians nos Deo prædicatione & interceſſione.

Chriſtum iuſtum. Et ipſe eſt propi-

¶Qui modo in carne uiuimus, ſed pro omni eccleſia. noli dicere, ecce hic Chriſtus. ecce illic Chriſtus: vbiq; eſt Chriſtus, vbique propitiatur.

tiatio pro peccatis noſtris: nō pro noſtris autem tātum, ſed etiā pro totius

mundi. Et in hoc ſcimus, quoniam

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Filioli mei. *Hic ex prędictis infert concluſionem intentam, q. ſ. debemus peccatum uitare, dicens.* Filioli mei hæc. *prædicta.*

b Scribo v. vt nō p. *ne ſocietati diuinæ impedimētū ponatis.*

c Sed ſi quis peccauerit. *ex humana fragilitate.*

d Aduocatum ha. apud pa. Ie. Chri. *Oſtendentem patri pro peccatoribus uulnera.*

e Iuſtum. *q. d. non interpellat pro quibuſcunque peccatoribus, ſed ſolum pro vere pœnitentibus.*

f Et ipſe eſt pro pro pec. no. *actiue & paſſiue. Nā ſeipsū obtulit p noſtra expiatione.*

g Non pro no. au. tan. ſed pro to. mun. *ſ. quantum ad ſufficientiam, ſed pro electis tantum quantū ad efficaciā. nā alij ponūt obicē.*

h Et in hoc ſci. *Hic cōſequēter ponitur dictæ ſocietatis promotiuum, quod eſt opus meritorium, per quod charitas, per quā Deus in nobis habitat, & nos in ipſo, meretur augeri vt aucta mereatur & perfici. ſic igitur procedit B. Iohannes, q primo ad opus meritorium inducit omnes generaliter. Secundo aliquos ſpecialiter, ibi: Scribo uobis filioli. Prima in duas, quia primo inducit ad opus meritoriū. Secundo confirmat ſuum dictum, ibi: Chariſſimi. Circa primum dicitur:* Et in hoc ſci. *probabili tamen coniectura.*

i Qm̄ c. e. *Noticia amatiua, q̄ ē practica, put praxis extēdit ad effectū.*

¶ Si man-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Si man.eius.* Debemus fragilitatem noE ſtram attendere, debemus in peccatis aduocatum quærere, quod vt impetremus de cuſtodiẽdis mandatis laboremus, per quæ ad cognitionẽm ipſius uenitur.

b *Qui dicit ſe noſ.&c.* Non eſt magnũ unũ
Iaco. 2.d Deum noſſe, cum & dæmones credant & contremiſcant.

c *Nõ mã.nouum ſcri.* Eadẽ charitas mãdatũ vetus eſt, quia ab initio cõmmendata. Eadẽ nouum mandatum, quia tenebris eiectis deſiderium nouæ lucis infundit.

d *Quod ve.eſt.* Scdm ꝙ promiſi p obſeruationem mandatorum Dei ad ipſius cognitionem & dilectionem perueniri.

Philip. 2.b e *Et in ip.* Chriſto impletum, quia obediuit patri vſq; ad mortẽ: & iõ glorificatus.

f *Et in vo.* quorum quidam iam per hoc cum Deo gloriantur: & uere eſt nouum. qa tenebrę iã trãſ. Tenebræ ad ueterẽ hominẽ ptinẽt, lux uero ad nouũ hominẽ.

g *Tenebræ tranſ.* i. corpus paſſibile & miſeriæ carnis in Chriſto tranſierunt, & uerũ lumen immortalitatis iã lucet in eo, quo illuminat etiam alios, qui fuerunt vetus homo & tenebræ, nunc autẽ lux in dño.

h *Qui di.ſe in lu.* Determinat qđ mãdatũ accipiat. i. charitatẽ, & qualiter charitas ipſa habenda ſit. i. dilectio Dei & ꝓximi.

i *Qui dili.fra.* Eſt in lumine ſciẽtiæ & operationis, ſed *qui odit eſt in tene.* ignorantiæ, & per ipſam ignorantiam ambulat de uitio in uitium, *& neſcit.* i. nõ prouidet, *quo eat:* ad q̃ penam recipiendus ſit. Vel, *neſcit quo eat* i. ignorat uiam, qua conuertaĩ ad melius, & hoc non ideo, quin uia aperta ſit, ſed *quia tene.obcæca.oc.eius.* Qui a lumine Chriſti recedẽs peccatis & carnali vo
†Ioã. 13.d luptate ita prepeditur, ut etiam ſi bonum uideat, non tamen exequatur *Qui dili.fr.* tolerat omnia pp vnitatẽ charitatis, ẽt ſi
F fratri adhibet correctionẽ, non iraſcitur,
Pſal. 118.x non ignominioſa infert. Pax.n.multa diligentibus legem tuam. i. charitatem, & non eſt illis ſcandalum.

k *Scribo vo.fi.* Præponit cauſam, quæ poſſet eos abſtrahere ab amore mundi, qa baptizatis in noĩe Chriſti: et inuocãtibus nomẽ Chriſti, dimittunĩ peccata. Ergo Chriſto magis adhærẽdũ eſt q̃ mundo.

l *Filioli.* Hoc ẽt modo poteſt haberi charitas, ſi diligitis Deum & mũdum & oĩa, quæ ſunt eius, ne cogitetis. Et hæc ſcribo uobis ut rem utilem. Omnibus ſcribo, qbuſdam ut filiis, quibuſdam ut patribus, aliis vt iuuenibus. *Filioli.* patres, adoleſcẽtes, iuuenes. Ideo filij, quia remittuntur peccata. Ideo patres, quia cognouiſtis antiqua. Ideo iuuenes, quia fortes, quia uiciſtis.

Adoleſcentes

a ¶Hoc eſt noſſe Deum, quod amare. b ¶Charitatem.
cognouimus eũ, ſi mãdata e-
a ¶Qui mandata ſeruat, ille ſcit: nam qui non ſeruat, neſcit.
ius obſeruamus: † Qui dicit ſe
t ¶Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos.
noſſe Deum, & mãdata eius nõ
a ¶Vel in hoc.
cuſtodit, mẽdax eſt, & in eo veri
a ¶Chriſti, qui dicit: Ego ſum uia, ueritas & vita.
tas non eſt. Qui autem ſeruat
¶Quaſi dicat, ille noſcit eum.
verbũ eius, vere in hoc charitas
¶Et ſi mandata eius ſeruamus.
Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus,
a ¶Viuimus vera uita, non morimur. b ¶Vere obſeruanda ſunt mandata, quia poſt baptiſmum dicimus nos in ipſo manere. & Qui dicit ſe.
quoniam in ipſo ſumus. Qui di
cit ſe in ipſo manere, debet ſicut
a ¶In uia iuſtitiæ & charitatis & patientiæ. ¶Qui pro inimicis orauit. b ¶Qui dicit, qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſe. me. c ¶De virtute in virtutem. ¶Pro modo ſuo.
ille ambulauit, & ipſe ambula-
a ¶Et attendenda ſunt hæc mandata, quia non m.
re. Chariſſimi, non mandatum
a ¶Et inauditum ¶Vſitatum ab Abel & ſanctis patribus, non quia ad ueterem hominem pertineat.
nouum ſcribo vobis, ſed manda
a ¶Fidei uel ſpẽ.
tũ vetus, qđ habuiſtis ab initio.
a ¶Hoc & uerbum iſtud, quod audiſtis a me, & ab aliis prædicatoribus, eſt illud vetus mandatum, ideo uetus, quia audiſtis.
Mandatum vetus eſt uerbum
a ¶Et hoc mandatum debetis tenere, quia non tantum ſemel prædico & commendo, ſed quia multum ut ſe uideo, iterum & iterum illud quaſi nouum replico.
quod audiſtis. † Iterum manda
a ¶Quod innouat. b ¶Non umbratile
tũ nouũ ſcribo uobis, quod uerũ eſt & in ipſo, & in uobis, quia
¶In hoc apparet eſſe nouum & etiam uerum, quia. a ¶Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. b ¶Liquide omnibus loquitur ueritas, ſed non omnes liquide audiunt.
tenebræ trãſierunt & verum lu-
a ¶Chriſtianæ fidei vel bonæ operationis
men iam lucet. Qui dicit ſe in lu
a ¶Quem Deus præcipit diligi.
ce eſſe, & fratrem ſuum odit, in
a ¶i. deputatus tenebris inferni. ¶Trabem in oculo habens. ¶In peccatis, in quibus natus erat. ¶Etiam poſtquam per baptiſmum ad Deum acceſſit. b ¶Sed.
tenebris eſt vſq; adhuc. Qui dili-
a ¶Bonorum operum, quia tunc ei bona opera & lux fidei proſunt
git fratrem ſuum, in lumine ma
a ¶Vnde turbatur oculus.
net, & ſcandalum in eo non eſt.
Qui autem odit fratrem ſuum,
¶Ignorantiæ.
in tenebris eſt, & in tenebris am
a ¶De vitio in vitium. b ¶Quia reatum ſuum non intelligit.
bulat, & neſcit quo eat, quia
a ¶Ira turbat oculum, odium excæcat. b ¶Inuiſibiles, quibus Deus uidetur.
tenebræ obcæcauerunt oculos
a ¶Obedientes patri, vel nuper geniti. ¶Paruuli non ætate, ſed ſcientia.
eius. Scribo vobis filioli, quo-
niam remittuntur vobis pecca-
a ¶Non Pauli, non Donati.
ta propter nomẽ eius. Scribo vo
a ¶Non ætate, ſed ſapientia. ¶Venerandi ſenes, quibus iam debet amor mundi frigeſcere. ¶Quorum eſt meminiſſe antiqua, & iunioribus pandere. b ¶Scitis Chriſtum cum patre & ſpirituſancto ſemper fuiſſe, & hoc aliis nunciatis.
bis patres, quoniã cognouiſtis

NIC. DE LYRA.

Lib. hom. in euang. hom. 30. to. 2. ¶ a Si mã.eius ob. *quia ſicut dicit Gre. Amor Dei nunquam eſt ocioſus: operatur.n. magna ſi eſt, ſi autem renuit operari, amor non eſt. Ideo ſubditur:*

b Qui dicit ſe noſſe Deum. *notitia charitate formata.*

c Et manda.eius non cuſt. *facultate habita.*

d Mendax eſt. *quia ueritas non ſubeſt dicto eius.*

e Qui autem ſer.uer.eius. *corde retinendo et opere adimplendo.*

f Perfecta eſt. *perfectũ dicitur cui nihil deeſt.*
5. Metaph. Perfectum dicitur dupliciter. *Sed hoc poteſt intelligi dupliciter, quo ad præſẽs. Vno modo, cui nihil deeſt de his, ad quę tenetur. & ſic qui ſeruat verbum Dei quantum ad eius præcepta, dicitur in charitate perfectus. Alio modo accipitur cui nihil deeſt de his, quæ poteſt habere. & ſic charitas non eſt perfecta in uia, quia ſemper poteſt quilibet quantumcunque perfectus in merito creſcere. unus tamen dicitur alio perfectior inquantum non ſolum ſeruat mandata, quæ ſunt neceſ* ſitatis

ſitatis, ſed etiam cum hoc conſilia quæ ſunt ſuper
G *erogationis. Et ſic dicit Saluator iuueni uiam p*
Matt. 19. *fectionis quærenti. Si uis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni & ſequere me. Et quanto quis feruentius*
†De perfe. 2.c. ſi ergo Inſ. 4.b *eius mandata uel plura de conſiliis ex charitate ſeruat et ſtrictius, tãto dicitur magis perfectus. Et quia per charitatem Deus habitat in nobis, ideo ſubditur:*

g In hoc ſci.quo.in ip.ſu. *Tamẽ hic accipitur ſcientia large pro coniectura probabili, ut dictũ eſt ca.præc. niſi ſuper hoc habeatur reuelatio diuina. Quod autem ſequitur in aliquibus: Si in ipſo perfecti fuerimus, non eſt in libris correctis.*

h Qui dicit ſe in ipſo ma. *per charitatem.*

i Debet ſi.il.am. *inter homines conuerſando.*

k Et ipſe am. *ipſum imitando non ſolum in obſeruatione præceptorum, ſed etiam conſiliorum ſecundum ſuam poſſibilitatem, quamuis ad hoc non teneatur de neceſſitate.*

l Chariſſimi. *Hic conſequenter cõfirmat dictũ ſuum. ſ. ꝙ præceptum de dilectione Dei & proximi, ex quo procedunt opera bona, eſt ab antiquo datum, dicens:* Chariſſimi non man.nou. ſcri. vo. &c. *Eſt.n. hoc mandatum de dictamine legis naturalis ꝙ homo diligat Deum, a quo habet eſſe & uiuere, & hominem ſibi ſimilem in ſpecie. Vnde & bruta animalia hoc faciunt, Eccle. xiij.c. Omne animal diligit ſibi ſimile. & ſic eſt inſertum menti humanæ a ſua prima conditione. Eſt etiã de lege ſcripta diuina. Deut. vi.c. Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo &c. Et de dilectione proximi dicitur Leuitic. xix.d. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. & ſic eſt datum ab initio legis.*

m Iterum man.nouum ſcri.vo. *quia idẽ preceptum de dilectione renouatum eſt in euangelio, quod dicitur lex amoris.*

n Quod ue.eſt. *id eſt uerificatum.*

o Et in ip. *ſ. Deo humanato, qui ex charitate maxima paſſus eſt pro nobis.*

H p Et in vo. *quia per hoc dedit hominibus maximum incentiuum amoris. propter quod imminẽ*
Ioan. 13. *te ſua paſſione dixit: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.*

q Quia tene. *i. figuræ & vmbræ veteris Teſta.*

r Tranſierunt. *in paſſione domini. in cuius ſignum uelum templi tunc fuit ſciſſum.*

Luc. 23. ſ Et verum lu.iam lu. *id eſt ueritas euangelij.*

t Qui di.ſe.in lu.eſ. *id eſt in ueritate euangelica uiuere.*

u Et fra.ſuum odit in te.eſt. *culpæ et ignorantiæ. Et per oppoſitum.*

x Qui di.fra. *in Deo & ſecundum Deum, quod eſt charitatiue diligere.*

y In lu.ma. *ſ. gratiæ, & per conſequens in lumine increato, in quo manet per gratiã, ſicut amãs in amato.*

z Et ſcan.in eo non eſt. *ſ. actiuum & paſſiuũ. Scandalum.n. eſt dictum uel factum minus rectum, alteri præbens occaſionem ruinæ. Manens autem in lumine dicto modo, ex facto uel dicto ſuo non præbet alteri occaſionem peccandi, nec ex facto alterius uel dicto ruit in peccatum.*

a Qui autẽ odit &c. *Patet ex dictis ſententia.*

b Scribo vo. *Hic conſequenter ad opera meritoria inducit aliquos ſpecialiter. Et primo baptizatos ab eo, de quorum ſalute erat ſpecialiter ſolicitus. non.n. omnes eiuſdem ciuitatis uel patriæ baptizauit uel conuertit. nam in partibus illis Paulus prędicauit & Timotheus & plures alij, ut patet ex epiſtolis Pauli & Actibus apoſtolorum. dicit ergo:* Scribo uo.fil. *Illi filioli proprie dicuntur alicuius, a quo baptizati ſunt, uel de baptiſmo leuati.*

c Quoniam re.vo.pec. *i. remiſſa ſunt in baptiſmo, qui delet totam culpam & pœnam.*

d Propter no. eius. *ſ. Chriſti in cuius nomine dabatur baptiſmus in primitiua eccleſia, ut habetur Act. ij.c. Q.d. de cætero non debetis inquinari per peccatum. Secundo inducit cõuerſos moribus & ſcientia, de quibus eſt multum curandum, eo ꝙ bonum ipſorum redundat in totam eccleſiam. propter quod uocat eos patres, dicens:*

e Scribo vobis &cæte. qui ab initio. *id eſt uerbum incarnatum pro-*

a *Adoleſcentes.* Adoleſcentiæ tps pp incẽtiua carnis lubricũ,
A ſed propter robur ætatis habile certamini, & hi tentamẽta voluptatũ uerbi Dei amore uicerunt, & pſecutiones cõtẽpſerũt.

b *Infantes.* Humiles ſpiritu, qui quo magis humiliãtur ſub potenti manu Dei, eo ſublimius norunt arcana diuinitatis. un-
Matt. 11.d de: Reuelaſti ea paruulis.

c *Scribo vo.iu.* Conſiderate etiam atq; ẽt, quia iuuenes eſtis, pugnate ut uincatis, uincite vt coronemini, humiles eſtote, ne in pugna cadatis.

d *Et ui.* Trahebantur tunc tpis ex conſuetudine ad lupanar, ſed iſti uiriliter reſiſtendo uincebant.

e *Nol.d.m.* Vtimini mundo ad neceſſi
Rom. 13.d tatẽ, ſed nõ diligite ad ſuperfluitatẽ. Et carnis curã ne feceritis ĩ deſideriis. *No. dil.mun.* Vnũ cor duos ſibi aduerſarios
Matt. 6.c amores nõ capit. Radicati ĩ charitate, ſup hãc radicẽ nihil ædificetis, niſi qđ cõuenit charitati, qa nõ poteſtis duobus dñis ſeruire. Sicut dilectio Dei fons omniũ virtutũ, ita dilectio mundi omnium uitiorum. Vnde ſequitur;

f *Quoniã omne quod eſt in mun.* Oẽs dilectores mũdi, nihil hñt niſi hæc tria, q-
Mundi tria bus oĩa uitiorũ gña cõprehẽdunĩ. Cõcupiſcentia carnis, eſt deſideriũ oĩm, q̃ ad uoluptatẽ & delitias corporis ptinent, ut cibus, potus, cõcubitus, & huiuſmodi. Cõcupiſcẽtia oculorum, eſt oĩs curioſitas, q̃ fit in diſcẽdis artibus magicis, in cõtẽplãdis ſpectaculis, in ſuperuacuis acqrendis rebus tpalibus, in dignoſcendis carpendiſq; uitiis ꝓximorũ. Superbia uitæ, cũ qs ſe iactat ĩ honoribus, magnas familias expetit.
Gen. 3.a Per hæc tria uictus eſt Adã, quia cibũ uetitum cõcupiuit, voluit eſſe ſciẽs bonũ & malum, voluit eſſe ſicut Deus.
Matt. 4.a †ſtillus Hæc tria uicit Chriſtus, quia non eſt captus amore panis corporalis, nõ de
B ſcendit de pinna, quod eſſet tentare Deum, noluit extolli ſup regna mũdi.

g *Concupiſcentia.* Quæ concupiſcentia & ſuperbia nõ eſt ex patre. Pugna uitiorum non ex Deo eſt patre & conditore, ſed ex mundi amore, quẽ Deo p̃ferimus. Fecit Deus hoĩes rectos, ipſi ſe miſcuerunt infinitis q̃ſtionib. Deus intentator malorum eſt, ſed unuſquiſque tentatur a propria concupiſcẽtia.

h *Qui au.fa.vo.* Hoc ẽt modo poteſt haberi charitas, ſi nullo inſtinctu hæreticorum deuicti eſtis a fide & cæteris, q̃ ſunt Dei. Et ut eã teneatis, pmaneãt in uobis, quæ audiſtis ab initio, proponit cauſas. Filioli, quia nouiſſima hora.

i *Filioli mei no.ho.* Et pp hæc debetis pſiſtere, quia multi Antichriſti, qui uos uolunt ſeducere: *ſicut audiſtis Antich.ve.* Cum quanto.n impetu & errore audiſtis uenturum Antichriſtum, cum tanta uiolentia & iſti ueniũt. In vndecima hora ſumus. venit Saluator in carne, & ſecutura eſt peſtis Antichriſti, quæ præconia ſalutis impugnet, quæ uineã quam Chriſtus excolit, extirpet. & huius nequiſſimi capitis iã multa membra præmiſſa ſunt, a quibus cauendum eſt: quia iã imminet finis ſeculi. Vel, *Nouiſſima hora.* i. ſimilis nouiſſime. Similis eſt hæc perſecutio illi futuræ.

k *Nunc Antichriſti mul.* Antichriſti omnes hæretici, omnes q fidem, quam confitentur uerbis, deſtruunt actibus. oẽs Chriſto contrarii, qui uenturo ſuo capiti teſtimoniũ reddunt, quia myſterium iniquitatis iam operatur.

l *Antichriſti mul.* Quia baptizati & chriſmate uncti, per quæ melius poſsũt decipere, ſunt Chriſto & eccleſiæ eius cõtrarii.

Ex nobis

eum, qui ab initio eſt. Scribo vobis
adoleſcentes, quoniam viciſtis mali-
¶Humiles ſpiritu.
gnum. Scribo vobis † infantes, quo-
niam cognouiſtis patrem. Scribo
a ¶Commendat & repetit. Mementote uos eſſe patres ſi obliuiſcimini eum, qui ab initio eſt, perditis paternitatem.
vobis patres, quoniam cognouiſtis
eum, qui ab initio eſt. Scribo uobis
a ¶Qui in uirtute animi & amore verbi Dei incentiua carnis uiciſtis, & diabolo viriliter reſtitiſtis. b ¶Non ex vobis, ſed quia uerbum Dei.
iuuenes, quoniam fortes eſtis, &
a ¶Filius Dei, prædicatio filii Dei. b ¶Et turpe eſſet uinci ab illo, quem uiciſtis.
verbum Dei in vobis manet, & uici-
a ¶Vobis omnibus hoc ſcribo. b ¶Abundantiam mundi, uel pulchritudinem eius.
ſtis malignũ. Nolite diligere mun-
a ¶Vt aurum & argentum & omnem fluxum diuitiarum.
dum, neque ea, quæ in mundo ſunt.
a ¶Quia. ¶Sicut per odium proximi, ita per amorem mundi extinguuntur amor Dei &c.
Si quis diligit mũdum, non eſt cha-
ritas patris in eo. Quoniam omne
a ¶Cum per tactum uel guſtum caro delectatur.
quod eſt in mundo, concupiſcentia
a ¶Quando uiſu delectatur, ut in pulchris ueſtibus & auro & talibus.
carnis eſt, & concupiſcentia oculo-
a ¶Omnis ambitio ſeculi. b ¶Non eſt ex Deo creante & paternæ nobis prouidente: ſed ex Deo, quod nos applicamus ad mundum.
rum, & † ſuperbia uitæ, quæ nõ eſt
a ¶Patri debemus adhærere, non mundo, quia.
ex patre, ſed ex mundo eſt. † & mun-
a ¶In nouam formam. b ¶Quia in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
dus trãſibit & concupiſcentia
a ¶Non qui tantum dicit, Domine domine.
eius. Qui autem facit volunta-
¶Quia æterna quæſiuit.
tem Dei, manet in æternum. Filioli
¶Prope eſt finis unicuique.
mei, nouiſſima hora eſt, & ſicut au-
¶Deo & eccleſiæ eius contrarius.
diſtis, quia Antichriſtus † venit, nũc
Antichriſti multi facti ſunt. Vn-
¶Et quia multi antichriſti ſunt. a ¶Abſq; dilatione ueniet dies iudicij
de ſcimus, quia nouiſſima hora eſt.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *tum procedens a patre, ut dictum eſt in principio huius epiſtolæ. q.d. eis: Ex quo habetis maiorem ſcientiam, alijs debetis eſſe aliorum exemplum uirtutis. Tertio inducit adoleſcentes, in quibus incipiunt cõcupiſcẽtiæ carnis uigere: propter quod laudat eos de caſtitate, ut ad eam magis animentur. nam uirtus laudata creſcit. Ideo dicit.*

a Scribo vo.ado.quo.vi.ma. *i. mali ignis incentiuum, qui eſt ignis concupiſcentiæ carnalis. Q. d. de cætero non debetis permittere vos vinci a carnalibus deſiderijs. Quarto inducit infantes, tamen aliquo modo ratio-*
C *nis capaces, qui licet pauca cognoſcant de diuinis, tamen recognoſcunt Deum eſſe patrem iuſtorum. Dicit igitur:*

b Scribo vobis inf.quo.cogn.pa. *Q.d. ex quo cognouiſtis eum, debetis eũ revereri, & prout poſſibile uobis eſt, mirari. Quinto inducit iuuenes, quia iam habent robur corporis dicens:*

c Scribo vo.iuuenes, quoniam fort.eſtis. *q.d. ſicut eſtis fortes in corpore, ita ſitis mente, ut non deficiatis in quacunq; tribulatione Et ſubditur ad hoc ratio.*

d Et vi.ma. *i. diabolum renunciando ei & pompis eius in baptiſmo. q.d. debetis firmiter ſtare, ne de cætero uincamini ab ipſo.* †filioli

e Nolite di. *Hic ponitur diuinæ ſocietatis cum hominibus diſſipatiuum ut euitetur. qđ eſt duplex ſ. cupiditas, quæ eſt venenum charitatis, in qua charitate conſiſtit dicta ſocietas, & hæreſis peruerſitas, quæ dictam ſocietatem diſſoluit. Ergo primo docet cauere primum. Secundo ſecundum ibi, Filioli. circa primum dicit:* Nolite dili.mun. *Non accipitur hic mundus pro uniuerſitate creaturarum, ſicut dicitur Ioh. 1.a. Mundus per ipſum factus eſt. Creaturæ.n. diligendæ ſunt, inquantum p eas aſcendimus tanquam per ſcalam ad cognitionem creatoris. Rom. 1.a. Inuiſibilia.n. ipſius. i. Dei a creatura mũdi. i. ab homine per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas. Sed accipitur hic mundus pro hominibus delectabilia huius mundi inordinate quærentibus, de quibus dicitur Ioh. 1.a. Mundus eum non cognouit, quia occupatio circa delectabilia mundi impedit cognitionem Dei. Licet autem natura ſit in ipſis diligenda, uitium tamen eſt odiendum & fugiendum. nam amicus ſtultorum ſimilis efficietur. Nominatur* Prouer. 13.d *autem hic mũdus rõne uitiorum. Iõ ſubditur:*

f Neq; ea quæ in mun.ſunt. *i. uitia eorum.*

g Si quis diligit mun. *hoc modo dictum.*

h Nõ eſt cha.pa.in eo. *Nã amor delectabiliũ huius mundi retrahit ab amore diuino.* D

i Quoniam omne, quod eſt in mun. *i. in hominibus mundanis.* †1. q. 4. eccl. ſi a his ita.

k Concupiſcentia carnis eſt. *quæ uiget in voluptuoſis.*

l Et conc.oculorum. *in cupidis & auaris.*

m Et ſuper.uitæ. *in ambitioſis.*

n Quæ. *ſcilicet triplex concupiſcentia.*

o Non eſt ex. pa. *quia nihil uitioſum eſt a Deo, licet res concupitæ ſint ab eo, & etiam potentia concupiſcibilis, & eius actus quantum ad ens, non aũt inquãtum deordinatus.*

p Sed ex mundo eſt. *quia prouenit ex defectu ſeu malicia hominum mundanorum.* †uenturus ſit

q Et mundus. *id eſt homines mundani.*

r Tranſibit. *de hoc mundo per mortem. uita n. præſens non eſt niſi quidam tranſitus, Sap. ij.b. Vmbrę tranſitus eſt tempus noſtrum.*

ſ Qui autem facit vo Dei, ma.in æternum. *quia de ſtatu gratiæ tranſit ad ſtatum gloriæ, quæ eſt gratia conſummata.*

t Filioli. *Hic conſequenter docet primo præcauere hæreticorum peruerſitatem. Et ſecundo firmiter tenere catholicam ueritatem, ibi: Vos quod audiſtis. Tertio circa dicta facit breuem recapitulationem ad maiorem dictorum firmitatem, ibi: Hæc ſcripſi uobis. Prima in duas: quia primo monet hæreticos cauere. Secundo docet eos cognoſcere, ibi: Sed nos. Circa primum dicitur:* Filioli. *Hic accipitur filioli largius quam ſupra. ſ. pro omnibus fidelibus. qui dicuntur filioli Beati Iohannis eo, quod erat Apoſtolus in illis partibus.* Diuiſio

u Nouiſſima hora eſt. *id eſt ſexta ætas & vltima huius mundi, quæ ſimul currit cum ſeptima, quæ eſt ætas quieſcentium in cęlo a tempore paſſionis Chriſti, per quam aperta eſt ianua cęleſtis. Aliter exponitur de tempore Antichriſti, quod dicitur hora nouiſſima, eo ꝙ eſt futurum circa finẽ mundi, tamen aliquo modo incępit a tempore apoſtoli, in quo Ebion & Cherintus ſurrexerunt & plures alij hęretici, qui fuerunt figura Antichriſti, ſicut B. Iohannes Baptiſta dicitur ueniſſe in ſpiritu Heliæ. Et* Luc. 1. *huic expoſitioni magis concordat litera ſequens, cum dicitur:*

x Et ſicut audiſtis quia Antichriſtus uenit. *id eſt uenturus eſt tempore ſuo.*

y Nunc Antichriſti mu.facti ſunt. *ſ. hæretici corrumpentes ueritatem euangelij, ſicut faciet Antichriſtus.*

z Vnde ſci. *id eſt ex hoc perpendimus.*

a Quia nouiſ. hora eſt. *id eſt quod tempus Antichriſti quodammodo incæpit in eis.*

¶ Ex nobis

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL ES

E *a Ex no. prod. &c.* Sed licet ſint multi Antichriſti, non tamen uos terreat ſi ad Iudaiſmum vel paganiſmum redierũt, ne putetis eccleſiam ex hoc pati aliquod damnum, quia ſi ex nobis exierunt, tamen non erant ex nobis ueraciter. Nõ potuiſſent egredi niſi eſſent Chriſto contrarij, qui non eſt Chriſto cõtrarius, in corpore Chriſti manet. Sic ſunt ficti in eccleſia, quõ humores mali in corpore qui euomuntur releuat corpus, ſic quõ exeunt mali, releuatur eccleſia.

b Sed ut man. Multi, qui non ſunt ex nobis, accipiunt nobiſcũ ſacramẽta Chriſti, ſed tentatio probat, quia nõ ſunt ex nobis, qñ illis tentatio venerit, quaſi occaſione uenti volant foras, quia grana non erant. Omnes tunc volabunt cum area dominica cœperit ventilari in die iudicij. Ideo permittente Deo quidam ante vltimam diſſentionem exeunt de eccleſia oſtendẽtes ſe non fuiſſe de corpore Chriſti, vt per hoc manifeſte clareſcat, quoniam non ſunt oẽs ex nobis, q nobiſcum intra poſiti ſacramẽta Chriſti recipiunt, & ideo non debet uos grauare eorum ſeparatio.

c Sed vos vnction. Cum de hæreticis loqueretur, repente ad ſuos conuerſus dicit eos habere unctionem a ſancto, ut econtrario oſtendat, ꝙ hæretici & omnes Antichriſti ſint gratiæ ſpiritualis munere priuati, nec pertinent ad eum, qui ſanctus vocatur a prophetis.

d Noſtis omnia. Noſtis ueritatem fidei & uitæ, docti per vnctionem ſpiritus, nec opus habetis doceri, niſi ut perſiſtatis in eo, quod cœpiſtis.

e Et quoniam omne men. Dixerat: omne mendacium non eſt ex veritate: Sed quia multa ſunt genera mendaciorũ inter ſe diſparia, nunc ſingulare ponit mendacium negationis Chriſti, cuius comparatione cætera aut parua, aut nulla videantur. Hoc propriũ eſt Iudæorũ vt dicãt,

F Ieſus non eſt Chriſtus, ſed & oĩm, qui Chriſti mãdatis obtẽperare cõtẽnunt.

f Hic eſt Antichriſtus. Ecce admoniti ſumus, quomodo cognoſcamus Antichriſtum, ſ. quicunque negat Chriſtum.

g Qui negat pa. Fruſtra cõfitetur Deum patrẽ, qui negat filiũ, q ex Deo ꝓcedit.

h Omnis qui negat filium. Ne quis dicat, Chriſtum non colo, ſed Deum patrem colo, addit: *Omnis*

i Quod audiſtis ab initio &c. Si quis dixerit, ecce hic Chriſtus, ecce illic, ne credideritis. qd' ab apoſtolis audiſtis tenete.

k Et uos in filio & pa. Ita eritis membra patris & filij, ut a memoria & protectione patris et filij non excidatis: & hoc debetis appetere ut ſitis in patre & filio, quia inde mercedem conſequimini

l In fi. & pa. Filium primo ponit, quia nemo uenit ad patrem, niſi per filium.

m Hæc eſt rep. Memoria promiſſæ mercedi perſeuerantem te faciat in opere.

n Doceat uos. Nemo docenti tribuat qđ ex ore docentis intelligit, niſi intus, qui doceat ſit, lingua doctoris exterius, in vacuum laborat. nec tamen doctor taceat, quod poteſt agat.

o Sed ſi. vnctio eius. i. ſpiritusſanctus, cuius ſacramẽtum eſt in unctione uiſibili. vel vnctio charitatis, quę diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritumſanctum, qui da. eſt no. Quæ ad obſeruãda Dei mandata cor, quod implet, inflammat.

p Et ve. eſt & non eſt men. Alia tranſlatio. Et uerax eſt. ſ. vnctio & non eſt mẽdax.

Manete

Margin: †1. q. 4. c. Nabuchodonoſor. De pe. di. 4. ca. ſi ex bono. De conſe. di. 4. c. ſolet. — † De ſacra unctione. c. vnico. — Qui confitetur filium & patrem hẽt. — Ioan. 14. a — † manet — Rom. 5. a

a ¶ Ab vnitate catholica recedentes.

† Ex nobis prodierunt, ſed ex nobis non erant. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Sed ut manifeſti ſint, quoniam non ſunt omnes ex nobis. † Sed vos vnctionem habetis a ſancto, & noſtis omnia. Non ſcripſi vobis quaſi ignorantibus ueritatem, ſed quaſi ſcientibus eam. Et quoniam omne mendacium ex ueritate non eſt, quis eſt mendax? niſi is, qui negat, quoniam Ieſus eſt Chriſtus. Hic eſt Antichriſtus, qui negat patrem & filium. Omnis, qui negat filium, nec patrem habet. Qui confitetur filium, & patrem habet. Vos quod audiſtis ab initio, in vobis permaneat, quia ſi in vobis permanſerit, quod ab initio audiſtis, & vos in filio & patre manebitis. Et hæc eſt repromiſſio, quã ipſe pollicitus eſt nobis vitam æternam. Hæc ſcripſi vobis de his, qui vos ſeducunt. Et † vnctio quam accepiſtis ab eo, † maneat in vobis. Et non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos. ſed ſicut unctio eius docet vos de omnibus. Et verum eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut docuit uos,

a ¶ Inde probatur, quod non erant ex nobis. ¶ Prædeſtinatione & electione domini.

a ¶ Qui enim uſq; in fidem perſeuerauerit, hic ſaluus erit.

¶ Vos debetis permanere, quia habetis baptiſmum uel ſpiritumſanctum, per quem omnis dolor ignorantiæ & peccati pellitur.

a ¶ Qui ſint boni, qui mali, nec eſt opus, ut doceamini, quia unctio uos docet. b ¶ Quæ tenenda ſunt de fide.

a ¶ Vere nouiſtis omnia, nam. b ¶ Si ignoraretis, quæ tenẽda eſſent de fide, poſſem uobis qu. ſi paruulis lac miniſtrare, ſed quia perfecti eſtis in ſcientia, ſicut perfectis ſcribo.

¶ Et hæc etiam ſcientibus, nullum mendacium ex ueritate, & qui mentitur non eſt ex Chriſto.

a ¶ Sed ſpecialiter.

¶ Proprium nomen. ¶ Meſſias in lege promiſſus.

a ¶ Ieſum eſſe. b ¶ Nec filium, nec ipſum patrem habet placatum.

a ¶ Corde, voce, & opere. b ¶ Ieſum eſſe Chriſtum.

¶ Placatum. ¶ Propitium. a ¶ Ergo. b ¶ Per prædicatores.

a ¶ Conſeruationis ueſtræ. b ¶ Per obſeruationem memoriter teneatis.

a ¶ Hic per fidem, in futuro per ſpem.

a ¶ Qui non mentitur. b ¶ Per ſe, & per ſuos prædicatores.

a ¶ Non aurum nec aliquid terrenum. ¶ Q. attenti ſitis ad hæc, quæ dico, quia propter illos malos uitandos ſcripſi hæc.

a ¶ Vel peruerſis dogmatibus, vel per alias illecebras, uel per aduerſa ſeculi, a uita æterna uos retrahunt.

a ¶ Et ut doctrinam quam exterius facio bene teneatis, curate vt ſpiritusſancti gratia quam in baptiſmo conſecuti eſtis, integram in corpore & corde ſeruetis.

¶ Et ſi ſit, ut docente vos interius ſpiritu, minus indigeatis extrinſecus hominum inſtitutione doceri.

a ¶ Quæ tenenda ſunt. b ¶ Quod prædico, qui aliter prædicant falſi ſunt, nec inuenietis uitam æternam, niſi ſequamini charitatem fidei quam per me audiſtis.

b ¶ Et ideo quia uerum eſt. ¶ Id eſt, non eſt mutabile, ut uetus lex.

¶ Vnctio.

b Sed ex nobis non erant. *ſecundum æternam Dei prædeſtinationem.* G

c Nam ſi fuiſſent ex nobis. *hoc modo.*

d Permanſiſſent vtique nobiſcum. *quia diuina prædeſtinatio non fruſtratur effectu ſuo.*

e Sed vt ma. *ſ. ſupple exierunt de ſocietate noſtra, ut ſic a fidelibus melius euitentur.*

f Sed uos. *hic conſequenter docet modum cognoſcendi hæreticos, qui aliquando aliunde ueniebant ad ſubuertendum fidem ſimplicium. Et primo tangit a parte fidelium, dicens:* Sed uos unctionem. *gratiæ.*

g Habetis a ſancto. *ſupple ſpiritu, quæ data eſt nobis in baptiſmo.*

h Et noſtis omnia. *ſ. ad ſalutem neceſſaria. Natura n. non deficit in neceſſarijs, & multo minus autor naturæ. veritas autem fidei neceſſaria eſt ad ſalutem, tamen magis uel minus explicite, ſecundum ſtatum credentium. Nam ſacerdotes plura tenentur explicite cognoſcere de his, quæ ſunt fidei, quàm ſimplices laici. Et ideo ſi veniant hæreticus ad corrumpendum fidem, & fidelis ſe conuertat ad Deum ad habẽdum eius unctionem dirigentem, non deficiet quin eum dirigat per ſe uel per alium, ſecundũ ea, quæ pertinent ad ſtatum ſuum. & ſic in poteſtate eſt habere unctionem docentem de omnibus neceſſarijs ad ſalutem. Illud autem habere dicimur, quod eſt in pt̃ate noſtra habẽdi.*

i Non ſcripſi quaſi igno. *Hoc dicit ſpecialiter pro maioribus, qui ſciebant falſitates hæreſum, & ueritatem articulorum diſcernere. Secundo dat modum cognoſcendi ex parte hæreticorum, dicens:*

k Quis eſt mendax *ſcilicet in fide.*

l Niſi is qui ne. *id eſt negationem, quę ſequitur affirmat eſſe ueram. ſ.*

m Quoniam Ie. non eſt Chriſtus. *hoc n. affirmãt Iudæi obſtinati, dicen. ꝙ Ieſus Nazarenus non eſt Chriſtus in lege & prophetis promiſſus. hoc etiam affirmabant hæretici, qui Iudaizabant poſt ſuſceptionem baptiſmi.* H

n Hic eſt Anti. *id eſt Chriſto contrarius.*

o Qui ne pa. & fi. *ſunt n. correlatiua, quæ poſita ſe ponunt & perempta ſe perimunt. ideo qui negat unum, negat & alterum: et ſimiliter qui confitetur unum, confitetur & alterum.*

p Vos quod. *hic conſequenter monet eos tenere fidei ueritatem dicens:* Vos quod au. ab ini. *veſtræ conuerſionis.*

q In vo. per. *ſine hæſitatione & deuiatione.*

r Quia ſi in vo. per. *ſ. fides charitate formata, quam recepiſtis in baptiſmo.*

ſ Et vos in fi. & pa. ma. *in pſenti per gratiã.*

t Et hæc eſt re. quam ip. pol. eſt no. *dare in futuro. ſ.* vitam æter. *Ioh. vi. d. Hæc eſt voluntas eius qui miſit me patris, ut omnis, qui uidet filiũ & credit in eum habeat uitã æternã.*

v Hæc ſcripſi. *Hic ponit circa prædicta recapitulationem ad maiorem affirmationem, dicens:* Hæc ſcripſi ue. de his, qui vos ſedu. *id eſt conantur uos decipere.*

x Et unctio. *gratiæ.*

y Quam ac. ab eo. *i. a Deo in baptiſmo.*

z Maneat in vo. *in poteſtate n. hominis eſt illam gratiam conſeruare, quia Deus non ſubtrahit gratiam ſuam ab aliquo, niſi ipſe prius ſubtrahat ſe a Deo per malam uoluntatem.*

† vos unctionem

a Et non ne. habetis vt ali. *homo.*

b Doceat vos. *Nõ eſt per hoc intelligendũ, ꝙ fideles ſimplices contemnere debeant doctrinã ſuperiorem, uel etiam negligere cũ eã poſſunt habere, quia doctrina Dei eſt, ſed hoc dicitur. quia ſi humana doctrina deficeret, Deus ſuppleret, ut ſupra dictum eſt.*

c Sed ſicut un. eius. *i. Dei, quæ eſt ſufficiens.*

d Docet nos de om. *neceſſarijs ad ſalutẽ, maxime in caſu in quo deficit humana doctrina. frequẽter inueniuntur aliqui ſimplices nutriti in campis clarius uidẽtes in his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, quàm illi, qui quaſi quotidie audiunt ſermones in ciuitatibus magnis.*

e Et ve. eſt & non eſt mendacium. *nam ab eo, qui eſt regula ueritatis non poteſt procedere niſi verum.*

f Et ſicut do. vos manete in eo. *per bonam uoluntatem.*

¶ Vt cum

NIC. DE LYRA.

¶ a Ex nobis prodierunt. *i. ex ſocietate noſtra. Nam hæretici proprie dicuntur, qui fidem catholicam ſuſceptam corrumpunt.*

Sed

A *a Manete in eo. Et nunc fi. ma.* Crebra iteratione inculcat, vt mẽtibus arctius infigat. *Manete in eo.* Et ſi quid boni habetis, illi totum & non vobis imputate: mala vobis & diabolo imputate.

b Filioli ma. in eo. qui inter perſecutiones in dño manet non cõfuſus ſpẽ hẽt in eius aduẽtu, ſed q hic erubeſcit, confundet̃ in eius aduentu, cuius præcepta neglexit.

c Oĩs qui fa. i. Iuſtitia pfecta uix eſt in angelis uel in ſanctis uiris, q ſp manet in cõtẽplatione Dei. In nobis iuſtitia incipit ex fide. Initiũ iuſtitiæ cõfeſſio pctõrũ. Perficiet̃ iuſtitia, quãdo nõ erit lucta cum carne, ſed triumphus de hoſte.

d Ex ipſo natus eſt. Iam nati ſumus ex iuſto, iuſtitiam iuſti patris ſequi oportet.

manete in eo. Et nunc filioli manete in eo, vt cum apparuerit, habeamus fiduciã, & nõ confundamur ab eo in aduẽtu eius. Si ſcitis, quoniam iuſtus eſt, ſcitote qm̃ & omnis, q̃ facit iuſtitiã, ex ipſo nat' eſt.

a ¶ Hoc commodum habituri. b ¶ Ad præmium bonorum, & malorum damnationem.

a ¶ Pro eo neglecto uel negato.

a ¶ Si hoc conſtat.

a ¶ Principaliter autor & natura totius iuſtitiæ. b ¶ Et hoc.

a ¶ Miniſtrante. b ¶ De malo in bonum.

NIC. DE LYRA.

¶ a Vt cum apparuerit. *in iudicio.*

b Hẽam' fi. *i. certitudinẽ de btĩtudine noſtra.*

c Et non con. ab eo in ad e. *audiendo illam terribilem ſentẽtiã, quæ habetur Mat. xxv. d. Ite maledicti in ig. æt. &c.*

d Si ſci. quoniam. *id eſt quia cuilibet fideli hoc notum eſt de Deo.*

e Scitote &c. ſ. iu. *id eſt opera iuſtitiæ.*

f Ex ipſo natus eſt. *i. hoc facit inquantum habet eſſe ab eo. & ſi loquitur de operibus iuſtitiæ, quæ eſt uirtus politica, verum eſt, quia ab ipſo eſt omne bonum naturæ & multo fortius eſt uerum de operibus iuſtitiæ infuſæ, quæ datur cum gratia, per quam homo conſtituitur in quadã participatione ſupnaturali eſſe diuini, ſcd'm ꝙ dicitur. ij. Pe. 1. a. Maxima & ptioſa nobis ꝓmiſſa donauit, vt p hæc efficiamĩ diuinæ cõſortes naturæ.*

In ca. ij. vbi dicitur in Poſtil. Chariſſimi, non mandatum nouum ſcribo uobis. C

ADDITIO.

Præcepta de dilectione Dei & proximi, in qbus tota lex & prophetæ pendent, ut dr̃ Mat. xxii. inquantum ſunt de neceſſitate ſalutis implenda, in ueteri lege ad plenũ continentur: Sed inquantum ad perfectionẽ implerionis dictorum præceptorum pertinẽt tanquam conſilia non in lege ueteri, ſed in lege noua continẽtur. Quod de primo patet. Si uis perfectus eſſe &c. De ſecundo vero. Mandatum nouũ do uobis, ut diligatis inuicẽ, ſicut dilexi uos. Modus. n. dilectionis Chriſti ad diſcipulos ſeu ad humanum genus, qui quidem modus declaratur cum dicit, Sicut ego dilexi vos: attingit ſummũ gradum perfectionis dilectionis proximi. prout fuit plene declaratum in additione ſuper euangelium Io. ca. ſupradicto. Vnde prædicta præcepta quantum ad ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis in ueteri lege continentur. & ideo non ſunt noua. quãtum vero ad ea quæ pertinent ad perfectionẽ p modũ cõſilii, tm̃ in lege noua cõtinẽtur. & ſm̃ hoc dñr noua. Et ſic proprie intelligũtur uerba B. Iohannis, cum dicit: Non mandatũ nouum ſcribo uobis, ſed mandatum uetus. ſ. quantum ad ea, quæ ſunt de neceſſitate præcepti. Et cũ dicit: Iterum mandatum nouum ſcribo uobis &c. intelligendum eſt quantum ad ea, quæ pertinent ad perfectionem impletionis. Et de hoc uide amplius in additione prædicta.

Margin: Leuit. 19. Deut. 6. — Mat. 19. e Ioan. 13. d

GLOS. ORDINA. CAP. III.

Videte qua. cha. Quãtis & qualibus donis oſtenderit Deus erga nos paternã charitatẽ. Dedit. n. ut hoc ſeculo noĩe & actu noĩaremur filii Dei, & in futuro ſimus, poſſidẽdo hæreditariam beatitudinem.

b Dedit no. pa. Vt eũ amare nouerimus & poſſimus, nõ tñ ut dñm ſerui, ſed etiã ut patrẽ filii. Vnde dicitur; Quot quot ãt receperũt eũ, dedit eis po. fi. dei fieri.

c Filij Dei ſu. q. d. eſſe & dici filios Dei, q̃ dignitas eſt. & ñ det. *Chariſſimi n. fi. Dei ſu.*

B Nũc p miracula, q̃ facimus, & p puritatẽ uitæ apparet ꝙ ſum' filij Dei, ſed qd qd eſt ĩ pñti parũ eſt ad reſpectũ futuri.

d Similes ei e. Cũ immutabilis ęternæ diuinitatis cõtemplatione pfruemur, nos quoq; immortales & æterni in illo erim': nõ idẽ qđ ipſe, ſed ſimiles quia creatura & ad ſiſitudinem eius facti ſumus.

e Quoniam ui. ſm̃ ꝙ verbum caro factũ eſt uiderunt mali, & in iudicio ſunt uiſuri, ſed quõ uerbum in principio erat apud patrem, uidebunt ſoli iuſti, & tolletur impius ne uideat gloriam Dei.

f Sanctificat ſe. Nõ aufert liberum arbitriũ, dũ dicit ꝙ hõ ſe ſctificat, nec tñ cõſentit Pelagianis, q dñt hoĩem nõ indigere gr̃a: ſed ſicut gl̃iam diuinę ſimilitudinis ꝓ mõ noſtro pcipimur ſperare, ſic mũdiciã diuinæ ſanctitatis ꝓ nr̃a capacitate iubemur imitari, ut percunte gr̃a, uitare mala laboremus dicentes Deo: Adiutor me' es tu, ne derelinquas me.

g Et pctũm eſt ini. Græce, nomos lex, inde anomia. i. iniqtas q̃ eſt cõtra legẽ uel ſine lege. inde dicit: *Pctũm eſt ini.* quidqd peccamus, contra legẽ Dei facimus. viĩ: Præuaricantes reputaui oẽs pctõres terræ, nõ ſolũ q ſcriptã legẽ cõtẽnũt, ſed ẽt qui innocẽtiã naturalis legis corrũpũt;

h Et ſ. Ne nos q pctĩs & iniqtatibus carere nõ poſſumus, de ſalute deſperem', ſubdit, ꝙ p Chr̃m a pctĩs ſoluimur. Nõ ſolũ per gratiã facti ſumus filii Dei, & ſperamus ꝙ ei ſimiles, ſed etiam ab iniquitate liberamur, quia ideo apparuit, ut peccata tolleret, de qua iniquitate nemo ſe excuſet.

i Peccata tolleret. Tollit dimittendo facta, adiuuando ne fiant, ducendo

CAP. III.

¶ Etſi non intelligitis, quod omnis iuſtitia ſit ex Deo, per hoc probate.

Videte qualẽ charitatẽ dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur et ſimus. Propter hoc mũdus non nouit nos, quia nõ nouit eum. Chariſſimi, nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniã cũ apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt, & omnis, qui habet ſpem hanc in eo, ſanctificat ſe ſicut & ille ſanctus eſt. † Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum eſt iniquitas. Et ſcitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret:

a ¶ Gratis. b ¶ Indignis.

a ¶ In hoc ſeculo.

b ¶ In futuro poſſidendo. c ¶ Quod filij Dei dicimur amatores mundi non diligunt nos, non percipiunt noſtram dignitatem, non nos uenerantur, ſed affligunt.

¶ Patrem. a ¶ Cum deſpecti ſumus mundo.

¶ Non aſcendit in cor hominis, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.

a ¶ In ſecundo aduentu. b ¶ Secundum corpus immortales & impaſſibiles ſicut ipſe filius.

a ¶ Sola enim viſio beatificat. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum vide.

a ¶ Quod ad ſimilitudinem Dei peruenturus ſit.

a ¶ In præſenti ſanctitatem Dei imitatur pie uiuendo, ſecularia deſideria abnegando. ¶ Sancti eſtote ſicut & pater ueſter. b ¶ Qui habet ſpem ſed ſanctificat. ſ. Omnis qui p. ſ.

a ¶ Voluntate & actu.

a ¶ Nemo dicat, ergo ego homo peccator ſum ſed iniquus non ſum. ¶ Qui peccat contrarius nimirum æquitati diuinæ legis exiſtit.

a ¶ Primo aduentu.

b ¶ Ecce agnus Dei, ecce &c.

NIC. DE LYRA. CAP. III.

Videte qua. cha. *Poſtquam B. Iohãnes tractauit de ſocietate Dei & hoĩm, quæ hẽtur in uia, hic cõſequẽter tractat de illa, quæ in patria expectatur. Et diuiditur in duas partes, quia primo declarat eius perfectionẽ. Secundo debitam ad ipſam diſpoſitionem, ibi: Et omnis. Circa primum dicit.*

a Videte. *id eſt diligenter attendite.*

b Qualem cha. de. no. pa. *cęleſtis, nos in filios adoptando, Io. 1. c. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credũt in nomine eius. Ideo ſubdit:*

c Vt fi. Dei no. & ſi. *in ueritate, ita ꝙ hoc nomẽ in nobis nõ eſt vacuũ, nec inane, & per cõſequens habemus ius in cœleſti hæreditate.*

d Propter hoc mun. non nouit nos. *notitia approbationis. Hoĩes. n. mundani non approbãt ſed reprobãt illos, qui terrenis cõtẽptis tendũt ad hæreditatẽ cœleſtẽ, eos miſeros & ſtultos reputantes. Et ſubditur cauſa cum dicitur:* D

e Quia nõ no. eũ. *Per hoc. n. ꝙ hoĩes mũdani ſunt terrenis totaliter intẽti, auertũtur a cognitione Dei patris, ĩqtũ eſt dator cœleſtis hæreditatis. ꝓ p qđ nõ approbãt, ſed reprobãt cõtẽptores terrenorũ, & appetitores cęleſtium. Et ſi quæratur, quæ ſiont iſta cęleſtia? Reſpondet.*

f Chariſſimi nũc fi Dei. *ſ. p gratia adoptiõis.*

g Et, nõ. ap. quid eri. *quia illa bona cœleſtia nõ ſunt cõprehẽſibilia. q. d. nõ poſſunt ſufficiẽter exprimi ab hoĩbus uitæ pſentis. 1. Cor. ij. c. Oculus nõ uidit, & auris nõ au. & in cor &c.*

h Scimus. *q. d. hoc tantum ſcimus in generali de cęleſtibus.*

i Qm̃ cum ap. *i. cum nobis ſe patrẽ oſtẽderit in poſſeſſione cęleſtis hæreditatis nos ponẽdo.*

k Simil. ei eri. *in ipſũ quãtũ poſſibile eſt trãſformati & ei cõiũcti. Et ſubditur modus huius cõiũctionis & transformationis, cum dicitur:*

l Qm̃ vi. e. ſi. eſt. *uidẽdo ipſum clare trinũ & vnũ. Cognitio. n. ſcd'm oẽs ꝓphetãtes fit per aſſimilationẽ cognoſcẽtis ad cognitũ. hæc autem uiſio eſt perfectiſſima cognitio, q̃ poteſt haberi a creatura intellectuali, & per conſequens eſt ibi aſſimilatio perfectiſſima ad Deum & trãſformatio per amorem annexum, in hoc conſiſtit ſocietas Dei & beatorum.*

m Et o. *Hic cõſequẽter declarat debitã diſpoſitionẽ ad hãc ſocietatẽ cõſequẽdã, q̃ duplex eſt. Scd'a ponitur ibi: Oĩs q nõ ẽ inj.' Prima ĩ duas: qa primo facit ꝓpoſitũ. Scd'o remouet quoddã dictũ erroneũ, ibi: Filioli. Prima uero diſpoſitio ad uiſionẽ Dei cõſequẽdã ẽ puritas mẽtis, ſcd'm dictũ ſaluatoris: Btĩ mũdo cor. quoniã ipſi Deũ uide. Iõ dicit: Et o. qui h. ſ. h. in eo. hoc eſt in Deo ſperans ipſum uidere facie ad faciem clare.*

n Sanctificat ſe. *conſcientiam emundando.*

o Sicut & il. ſan. eſt. *propter quod non admittit ad ſui uiſionem niſi ſanctos. Et quia ad ea repelluntur im. mundi, cõſequẽter oſtẽdit, cũ dicitur:*

p Oĩs q. f. p. & ĩ f. *nã pctũm ẽ trãſgreſſio legis diuinæ. lex ãt diuina ẽ ipa ęqtas, & iõ ĩ oĩ pctõ mortali eſt æqtatis corruptio, & p cõſeqns iniqtas.*

q Et ſci. quia il. ap. *in carne aſſumpta.*

r Vt peccata tol. *quæ ſunt diuinæ uiſionis impedimenta.*

¶ Et

Margin: Diuiſio — Mat. 5. a

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ducendo ad uitam, ut fieri omnino non poſſint.
a *Omnis qui in eo ma.* Quaſi Et quid prodeſt nobis, qa ſine peccato venit? Reſponſio. Omnis, qui in eo manet, non peccat.
b *Qui pec. non vi. eũ.* Et qui manet in eo non peccat. Et in hoc nemo uos ſeducat, dicendo ꝙ uel iuſtitia ſit ex homine, vel ꝙ cum peccato poſſit aliquis in Deo manere. quia & omnis iuſtitia ex Deo, & omne peccatum ex diabolo.
†Iſa.51.e 1.Pet.2.d c *Qui fa.iu.* i. qui habet actum iuſtitiæ & intentionẽ, iuſtus quidẽ eſt, ſed nõ ex ſe: ſed ſicut ille eſt, ab eadẽ radice ꝓcedit. Iuſtitia in illo principaliter, in iſto ſecundarie. in illo naturaliter, in iſto per adoptionem. Quod eſt, qui iuſtus eſt, ab illo iuſtus eſt.
d *Sicut & ille &c.* Sicut nõ ſp in æqualitate dici ſolet. v.g. vt multum intereſt inter faciẽ hoĩs & imaginẽ de ſpeculo, quia hic corpus, ibi tm̃ imago: & tñ hic & ibi oculi: & hic & ibi aures, ita nos hẽmus imaginẽ Dei, iuſtitiã Dei, sãctitatẽ Dei, ſed nõ imaginẽ, qua fili⁹ eſt æqualis patri, nõ iuſtitiã Dei, qua ille iuſtus eſt incõmutabili ꝑpetuitate. Nos credendo in eũ, quẽ nõ videmus ut aliqñ uideamus, non ſanctitate, qua ille ſanctus eſt æternitate, nos ſcti fide.
†De pe.di.1.c.porro.§.item Io. e *Ex diabolo eſt.* Nõ carnis originẽ ducẽdo, ſicut Manichæus uoluit de cunctis hoibus, ſed imitationem & ſuggeſtionẽ peccãdi ſumẽdo ab illo. ſicut filij Abrahę dñr imitãdo fidẽ eius, & Iudæi deſerentes fidem Abrahæ facti ſunt non filii Abrahæ, ſed diaboli.
f *Vt diſ* i. deſtruat illã natiuitatẽ, quã a diabolo traximus. Adã a Deo factus, ſed peccando a diabolo natus, tales genuit qualis fuit. Cũ cõcupiſcẽtia nati ſum⁹ anteq̃ noſtra debita addam⁹. De illa dãnatione qa naſcimur, morimur. Sed natus eſt Chriſtus homo, ut ſol-
F uat peccãta hoim, ut reducat ad uitã.
g *Pctm̃ nõ fa.* Nõ de oĩ peccato dicit: Si dixerimus quia pctũm nõ habem⁹, noſipſos ſeducimus, ſed de uiolatione charitatis, quã q ſemẽ Dei, & uerbum Dei, quo renatus eſt, in ſe habet, cõmittere nõ põt. & ad hoc ſequẽtia ſpectãt. Vel de quolibet criminali põt accipi.
h *Quoniam ſemen ipſius eſt.* Verus filius patris nõ poteſt legem dimittere. Lex
Ioan.15.c patris eſt, Diligite inuicem.
†Gen.4.b i *In hoc manif. ſunt.* Dilectio eſt certũ ſignũ, quo diſcernuntur filii Dei, & filii diaboli. Alia ſunt cõia bonis & malis. In hoc fonte nõ cõicat alien⁹. Quicqd uis habe, hoc ſolum niſi hẽas, nihil tibi prodeſt. Alia nõ hẽas, hoc habe, imple
Rom.13.c ſti legem, qa plenitudo legis Charitas.
k *Quoniam ope. eius ma. erant.* Vbi eſt in-
†Ioa.15.e uidia, non eſt fraternus amor. Opera Cain mala non dicit, niſi inuidiam & odium fratris. Opera Abel iuſta nõ dicit, niſi charitatem. hinc diſcernuntur homines. Nemo attendat linguas uel facta. Cor ſi non benefacit pro fratribus ſuis, oſtendit quid in ſe habeat. Cain recte offerebat, creatura creatori, ſed non bene diuidebat, qñ credebat placere munera, q̃ offerebat. cũ odio fratris. Abel cũ dilectiõe obtulit, & placuit.
l *Nolite mi. fra.* Non miror ſi amator mundi fratrem odit ſeparatum ab amore mundi & cæleſtibus intentum deſideriis. Religio peccatori eſt abominatio.

☞ *Nos ſcimus.*

¶Et potuit. quia peccatum in eo non eſt. ſi eſſet in illo peccatum, illi eſſet auferendum. b ¶Vere immunis ipſe eſt a peccato, quia etiam illi, qui adhærent ei, ex hoc, quod adhærent, vitant peccata.

a †& peccatum in eo non eſt. Omni^b^s qui in eo manet, non peccat. Et om- a b c d

a ¶Fide. ¶In humanitate.

b nis, qui peccat, non uidit eum, nec e

a ¶Alias ſciuit. ¶In deitate. b ¶Guſtando ſuauitatem eius. Si enim guſtet quam ſuauis dominus, non peccando a uidenda eius gloria, ſe remoueret.

cognouit eum. Filioli, nemo vos ſe- f

¶Sed.

c ducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus g h

¶Per participationem.

d eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit i

¶Imitator eius.

e peccatum, ex diabolo eſt, quoniam k

a ¶Suæ creationis incipiens peccare peccat continue uſq; in præſenti. b ¶In ueritate non ſtetit.

ab initio diabolus peccat. †In hoc l

¶Per carnem

f apparuit filius Dei, vt diſſoluat o- m

a ¶Quibus ligatur homo. b ¶Ita ſoluit, quia Omnis. c ¶In baptiſmo.

pera diaboli. †Omni^b^s, qui natus n

g h eſt ex Deo, peccatum non facit, quo o p

¶Per hoc uitat peccata, quia verbum, per quod generatur, manet. ¶Non poteſt arbor bona ma. fru. facere. ¶Iniquitatem odio habui &c.

niam ſemen ipſius in eo manet, & q

¶Nec tantum non peccat: ſed nec poteſt peccare quandiu uerbum retinet. a ¶In quo peccatum non eſt.

nõ poteſt peccare, quoniam ex Deo

a ¶Quod non peccant. b ¶A fructibus eorum cognoſcetis eos.

i natus eſt. In hoc manifeſti ſunt fi- r

a ¶In hoc, quod peccant. b ¶Quia quod ex Deo eſt non peccat, ergo quod peccat ex Deo non eſt.

lij Dei, & filij diaboli. Omni^b^s, qui ſ t

a ¶Non rependens Deo, quod debet. b ¶Vel de.

non eſt iuſtus, nõ eſt ex Deo, & qui u x

a ¶Non eſt ex Deo. b ¶Vere eſt habenda dilectio.

non diligit fratrem ſuum. Quoniã y

¶Hoc eſt præceptum meum, vt dili. inuicem.

hæc eſt anuunciatio, quam audi- z

ſtis ab initio, ut diligatis alterutrũ. a

a ¶Exiſtens. b ¶Diabolo qui inuidit Deo, & cecidit: inuidit homini, & deiecit.

†Non ſicut Cain, qui ex maligno b c

¶Vide unde proceſſit homicidium.

erat, & occidit fratrẽ ſuum. Et pro- d e

x pter quid occidit eũ? Quoniã opera f

¶Quia inuidebat fratri.

eius maligna erant, fratris autem

a ¶Iuſta per charitatem. b ¶Dilectionem habete, nec propter mundi odium, uel perſecutiones dilectionem dimittite, quia tentationibus probamini.

l eius bona. †Nolite mirari fratres, g

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et peccatum in eo non eſt. *id eſt eſſe non poteſt. Ideo ſubdit:*
b Omnis qui in eo ma. *fide formata charitate.*
c Nõ p. *q̃diu ſic manet, qa cõtraria ſimul eſſe nõ poſſũt in eodẽ ſubiecto.*
d Et omnis, qui pec. non vi. eum. *uidet. n. Deum clare, cum uideat ipſum ſummum bonum, nullo modo poteſt auerti ab eo per peccatum.*
e Nec co. e. *fide formata charitate. Nec ꝑ hoc eſt intelligẽdũ, ꝙ habẽs fidẽ charitate formatã, nõ poſſit peccare, ut aliqui dixerũt et male: Apo. ij. a. Charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaq; vnde excideris &c. Sed ſic eſt intelligendum, ꝙ nullus uiens actu fide formata charitate,*

G *tate, uel exiſtens in ea peccat. Ideo dicitur:* Nec cog. e. *ſ. actu peccando.*
f Filioli. *Hic conſequenter remouet quoddam dictum erroneum. erant n. aliqui dicentes, ꝙ cognitio fidei ſine operibus ſufficiebat ad ſalutem: cõtra quem errorem ſcripſit B. Iacobus ut uiſum eſt ſupra in epiſtola ſua. et ſic contra ipſum dicit B. Iohannes:* Filioli (*mei*) nemo vos ſedu. *prædicto errore.*
g Qui facit iuſti. *i. opera iuſtitiæ.*
h Iuſtus eſt. *& non ille, qui credit ſine operibus.*
i Qui facit pec. ex dia. eſt. *Licet dicat ſe eſſe Chriſtianum.*
k Quoniam ab initio dia. p. *Non eſt ꝑ hoc intelligendum, quia creatus fuerit malus, ut dixerunt aliqui, quia ſcribitur. Vidit Deus cũcta, quæ fecerat, & erant ualde bona. ſed qa ex quo primo peccauit, ſemper in peccato perſeuerauit. nam peccatum eius eſt irremediabile, & ad peccandum homines induxit.* Gen.1.d
l In hoc apparuit fi. Dei *in humanitate aſſumpta.*
m Vt diſſoluat opera diab. *per mortẽ ſuã, & eccleſiæ ſacramenta ab eius morte efficaciam habentia. Idem concludit.*
n Omnis, qui natus eſt ex Deo. *per ſacramentum baptiſmi, quod eſt ſacramentum fidei formatæ.* †Ioan.1.e
o Peccatum non fac. *inquantum ſic natus, quia fides formata charitate non ſtat cum peccato mortali. Ideo ſubditur:*
p Quoniam ſemen ipſius in eo manet. *ſ. gratia, quæ non compatitur ſecum tale peccatum.*
q Et non poteſt peccare. *inquantum habens gratiam, quæ non poteſt eſſe ratio peccandi, ſicut ſedẽs inquantũ ſedens non poteſt ambulare: & in hoc ſenſu, ſedentem ambulare eſt impoſſibile. poteſt tamen peccare per uertibilitatem liberi arbitrij, quod non confirmatur in bono per gratiam in præſenti, niſi in aliquibus ex gratia ſpeciali. propter quod inſert diſtinctionem filiorum Dei & diaboli, dicens:*
H
r In hoc manife. fi. Dei. *ſ. quòd non peccant mortaliter.*
ſ Et fi. diab. *per operationem peccati. Et ſic patet, ꝙ non ſunt aliqui filij Dei per fidem ſine operibus, quod concludere intendebat.* Diuiſio
t Omnis. *Hic ponitur ſecunda diſpoſitio ad beatitudinem, quæ eſt charitas fraterna, Matth. v. a. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Et diuiditur in duas partes: nam primo inducit ad fraternæ charitatis actum. Secundo declarat debitum modum, ibi: Filioli. Circa primam partẽ primo continuat ſe ad prædicta dicens:* Omnis qui non eſt iu. *iuſtitia infuſa.*
u Non eſt ex Deo. *quia illa ſola facit dignum æterna uita.*
x Et qui non diligit fratrem. *ſimiliter non eſt dignus uita beata.*
y Quoniam hæc eſt annunciatio. *id eſt res annunciata.*
z Quam au. ab initio. *conuerſionis ueſtræ.*
a Vt diligatis alterutrum. *charitatiue.*
b Non ſicut Cain. *ſupple ſitis.*
c Qui ex maligno erat. *id eſt diabolo.*
d Et occidit fratrem ſuum. *Abel, Gen. iiij.*
e Et propter quod occidit eum? *reſpondet.*
f Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius &c. *Iſta fuit occaſio præuia. Nam munera Abel propter eius iuſtitiam erant accepta Deo: in cuius ſignum ignis deſcendit de cælo, & conſumpſit eius ſacrificium. unde Gene. iiij. a. ubi dicitur: Et reſpexit Deus ad Abel & munera eius. interpretatio Theodotionis habet: Inflammauit Deus ſuper Abel. talis enim inflammatio ſignum eſt acceptationis diuinæ. ut patet. vi. Iudicum de oblatione Gedeonis. & xiii. in oblatione Manue. & iij. Regum xviij. in oblatione Heliæ. & ij. Paralipomenon. iiij. de oblatione Salomonis. Quod uidens Cain concepit odium contra fratrem & inuidiam: ex quo odio ſicut ex cauſa propinqua occidit eum. Dicuntur autem opera Cain fuiſſe maligna, quia licet offerret Deo, tamen de peioribus & ex uoluntate peruerſa. Ideo dicitur Geneſ. iiij. a. Ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit. quaſi dicat. propter maliciam Cain, munera eius non acceptauit. & ex hoc concludit dicens:*
g Nolite mirari fratres, ſi odit uos mun. *quia opera eius maligna*

¶ *ſunt:*

☞ a *Nos ſcimus &c.* Nemo de uirtutibus ſe extollat, nemo ſuarũ
A virium paupertatem metuat. qui fratrem diligit, apertum dat iudicium, quia ad ſortem iuſtorum pertineat.
b *Manet in morte.* Vita carnis anima, uita animæ Deus. Corporis mors amittere ſpm̃, animæ mors amittere Deũ. Qui ergo ꝑ odiũ fratris amittit Deũ, amittit uitã.
c *Qui odit fratrẽ.* Qui ex odio inſequitur fratrem, prouocat ad iram & diſcordiã & ſic quantũ ad ſe occidit eũ in anima Si qs contemnat odiũ fratris non contẽnet in corde ſuo homicidã? Non mouet manus ad occidendũ, & homicida iam tenetur, uiuit ille, & iſte interfector iudicatur.
†De pe.di.2.c.porro qui ergo 7.q.1.c. omnia. De pe.di. homicidiorum d *Non habet uitam æternam.* In perpetuo cũ Cain damnabitur, q hoc genere homicidii tenetur, vt diſcordet a fratribus
e *In hoc cog. chari. Dei.* Præpoſitis multis rõnibus de habenda charitate, tandem ſupponit de charitatis perfectione ſub exemplo paſſionis dominicæ. Hãc Petrus monet habere cũ dño interroganti ꝓfiteret ſe amare, cui dicit, Cũ aũt ſenueris extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu ñ uis. In qb. verbis vt aĩam ꝓ oĩb. põeret, docebatur, Ioa.21.e Ioa.15.b Maiorẽ .n. charitatẽ nemo hẽt, quã ut aĩam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.
f *Qui habuerit ſub. huius mu.* Si vel ex tpis opportunitate, vel ex humana infirmitate non contigerit animas ponere, debemus ſaltẽ res noſtras pro fratrib. deponere, & hoc eſt nutrimentum charitatis. Qui didicit rẽ ſuam dare, quandoque poterit ſeipſum deponere.
g *Filioli.* Quia non eſt perfecta charitas in illo, qui non ponit animam pro fratribus, vel qui ſaltem non dat pecuniã. ergo ut perfectã charitatem habeatis *filioli* eiuſdem patris, non dili. &c.
B h *Non diligamus uerbo, neque li.* In uerbo pura locutio, non opus, in lingua multiplex oratio intelligitur, ſicut quidam ſæpe repetitis ſermonibus affectum ſuum uolunt commendare.
i *Sed o.* Quia etiãſi fallimur in dilectione ex humana ĩfirmitate, non fallimur in mercede, qa maior eſt corde noſtro. & nouit quo zelo fiant omnia.
†cordibus noſtris ſuadenus k *Et ueri.* Vt ſimplici intentione beneficia præſtemus non propter iactantiam, uel propter aliquod temporale cõmodũ, ſed reſpectu ſolius Dei.
l *In hoc &c. ſ. c. no.* In hoc ꝙ veritatẽ diligimus, ſcimus ꝙ ex veritate ſumus. i. ſcimus nos ex Deo (q ẽ veritas) hãc verã dilectionẽ habere. & ex hac dilectiõe ſcim⁹ nos eſſe in ꝯſpectu. i. promereri eius conſpectũ, & in hac etiã ſuademus corda noſtra ad meliora opera excogitanda
m *Et in conſpe. &c.* i. tales cogitationes corda noſtra hẽre ſuademus, q̃ diuinis ſint dignę cõſpectibus. Oẽs. n. q aliqd facere diſponũt, ad idẽ factũ meditãdũ corda ſua ſe ꝯuertere ſuadẽt Sed q mala cogitat, ſi poſſet, Deo occultaret, q uero bona, hi facilime cordibus ſuadent, ut cõſpectui Dei patefieri deſiderẽt, quod eſt indicium magnæ perfectionis, cũ ſua oꝑatio, uel
Ioa.3.e cogitatus a Deo gaudet uideri. qa q facit ueritatem, uenit ad lucẽ, vt manifeſtentur eius opera, quia in Deo facta ſunt.
n *Quo. ſi r.* Et hoc magnũ ẽ ꝙ ꝑ dilectionẽ ita mũdas hẽmus

☞ cogita-

a ¶Mundi amatores. b ¶Propter mundum non debet minui dilectio.

a ſi odit uos mundus. Nos ſcim^b^us, a

¶Quia. ¶Æterna.

quoniã tranſlati ſumus de morte b

¶Per hoc.

ad uitam, quoniam diligimus fra c d

¶Sed. ¶Fratrem. a ¶Non tantum uenturus eſt in æternam mortem, ſed iam manet. b ¶Animæ.

b tres. †Qui nõ diligit, manet ĩ mor e

a ¶Diligere debemus, non odiſſe, quia, qui odit.

c te. †Omni^s^s, qui odit fratrẽ ſuum, f

homicida eſt. Et ſcitis, quoniã oĩs g h

a ¶Qui uel ferro percuſſit, uel odio inſequitur. b ¶Etſi per fidem hic inter ſanctos uiuere cernitur.

d homicida non habet uitam æter-

e nam in ſe manentem. †In hoc co- i

a ¶Multis modis habendam eſſe charitatem probaui, ut uero ad finem ueniam, ex charitate debemus animã pro fratribus ponere, ſicut Chriſtus animam poſuit pro omnibus nobis.

gnouimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuã poſuit, & nos debemus pro fratri- k

f bus animas * ponere. Qui habue- l

rit ſubſtãtiam huius mundi, & ui- m

a ¶Victus uel ueſtitus.

derit fratrem ſuum neceſſitatẽ pa

a ¶Vt non compatiatur miſeriæ illius, uel nihil det, etiã ſi compatiatur. ¶Si ſuperflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre.

tientem, & clauſerit uiſcera ſua ab n

co, quomodo charitas Dei manet o

g h in eo? Filioli mei, non diligamus p

a ¶Contra uerbo lingua.

i k uerbo, neq; lingua, ſed opere & ue q r ſ

a ¶Cum opera pietatis in ueritate facimus, patet quod ex Deo qui eſt ueritas ſumus cum eius perfectionem pro modo noſtro imitantur.

l ritate. In hoc cognoſcimus, quoniã t u

m ex ueritate ſumus, & in conſpectu x

a ¶Ad meliora excogitanda.

eius ſuadebimus † corda noſtra.

n Qm̃ ſi † reprehenderit nos cor noſtrũ y

maior eſt Deus corde noſtro, & z

nouit oĩa. Chariſſimi, ſi cor noſtrũ a

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *ſunt: ueſtra autem bona. Et ſubdit cauſam bonitatis, dicens:*
a Nos ſcimus. *Certitudinaliter, ſi referatur ad apoſtolos qui receperũt ſpiritumſanctum in ſigno uiſibili, & in gratia fuerunt confirmati, & de hoc per diuinam reuelationem fuerunt certificati. Si autem ad alios referatur, tunc hoc ſcire accipitur pro probabili coniectura.*
b Quoniam tranſ. ſu. dem. *culpæ.*
c Ad uitam. *gratiæ.*
d Quoniam di. fr. *Opera vero ex charitate facta ſunt meritoria. ideo ſubdit per oppoſitum.*
e Qui non dil. ma. in m. *quia caret charitate, quæ eſt vita animæ.*
f Omnis qui od. fr. ſu. *quod eſt peius quam non diligere eum.*
g Homicida eſt. *ſuiipſius ſpiritualiter, et fratris ſui corporaliter, diſpoſitiue tamẽ. nã odiũ eſt diſpoſitio ad homicidiũ, ſicut dictum eſt de Cain.*
h Et ſci. qu. o. h: non ha. u. *quia nõ habet gratiam, quæ eſt in nobis q̃dã inchoatio*

inchoatio uitæ æternæ, quæ cõſummatur in gloria, q̃ eſt gratia cõſumata C
i In h. c. *Hic conſequenter inducit ad actũ fraternæ charitatis per exẽplum Chriſti, qui mori voluit pro noſtra ſalute. Et primo facit ſuam inductionem. Secundo aliquorum excluſionem, ibi: Qui habuerit &c. Circa primum patet litera vſque ibi:*
k Et nos de. p. f. an. p. *i. vitam corporalem pro ſalute eorũ ſpũali exponere. Et hoc debitũ patet ex ordine charitatis ſecũdum quẽ Deus ſup oĩa diligẽdus eſt. & poſt ipſum aĩa ꝓpria & tertio loco anima proximi. quarto & ultimo proprium corpus ſecundum Aug. Bonum uero minus diligibile ſecũdum rectum dẽt exponi pro ſalute magis diligibilis. propter quod vita corporalis eſt exponenda ꝓ ſpũali ſalute ꝓximi. Nõ tamen oẽs ſp ad hoc tenentur, nec vniformiter. Cuius rõ ẽ, qa cuilibet ſẽper ĩminet cura ſui corporis, nõ aũt cura de ſalute ſpũali proximi ſed ſolũ in caſu neceſſitatis. ut ſi q̃s uideat periclitari ꝓximum ſpiritualiter, & non poſſit ſibi aliter ſubuenire, niſi per hoc ꝙ talis uidẽs exponit ſe morti corporali, in tali caſu tenetur hoc facere: & non alias. Et hoc mo videtur B. Vitalis martyr Vrſinũ medicũ in articulo mortis poſitum pro fide Chriſti & expaueſcentem ſuis exhortationibus roboraſſe, ꝓ quo ad mortem fuit cõdemnatus. Illi vero qui curã animarum hẽnt, ut ſacerdotes, curati, epiſcopi & alij ꝓlati, nõ ſolũ in hoc caſu, ſed ẽt in alijs tenentur pro ſalute ſubditorum ſuorum uitam exponere corporalem. vtpote ſi lupus intret gregem ad corrumpendum eũ in fide vel moribus, aliter non eſſet paſtor, ſed mercẽarius, ſecundũ teſtimoniũ Saluatoris Io. x.* Ordo dilectionis. 1. de doctri. Chri. c. 23. tom. 3. †Io.13.b
l Qui ha. *Hic conſequenter oſtendit in aliquibus defectum huius charitatis dicens:* Qui h. ſub. h. m. *i. diuitias. Hic tangitur duplex caſus in quo eleemoſynam facere neceſſitatis eſt & præcepti. Vnus accipitur ex parte facientis. ſ. quando habet ſuperfluum uictui & ueſtitui: conſideratis neceſſitatibus perſonæ & ſtatus. & non ſolum ſecundũ præſentem ſtatum, ſed ẽt ſecundũ ea, quæ probabiliter poſſunt occurrere & frequenter occurrunt. Et ſecundũ hoc dicitur Luc. xi. f. Quod ſuper eſt, date eleemoſynam. Vnde Baſilius: Famelici panis eſt quem tu tenes: nudi tunica quam in conclaui conſeruas, diſcalciati calceus, qui apud te marceſcit, indigentis argentum quod poſſidemus inhumatũ, quocirca tot iniuriaris quot dare ualeres. Et hoc idem dicit Amb. in decretis Et hoc notatur cum dicitur:* Qui habue. ſubſtan huius mundi *i. diuitias ſuperfluas modo dicto. Secũdus caſus accipitur ex parte recipientis. ſ. quãdo patitur vrgentem neceſſitatem, & non apparet vnde ſuſtentari poſſit niſi per eleemoſynam illius, & tunc iſte tenetur dare nõ ſolum de ſuperfluo, ſicut in caſu prædicto, ſed etiam de neceſſario, non perſonæ ſuæ ſecundũ indiuiduum cõſideratæ: (quia plus quilibet tenetur ſibi q̃ alteri, ſi ſit ĩ neceſſitate ſimili) ſed de neceſſario ſui ſtatus. nã quilibet debet ſe reſtringere vt proximum adiuuet in ultima neceſſitate. Et ſecundum hoc ſubditur:* D Diuiti nihil proprium. Di.47.c. ſicut hi.
m Et ui. fra. ſu. ne. pa. *ſ. ultimam.*
n Et clauſe. uiſce. *ſubuentionem ei denegando.*
o Quomodo chari. &c. *q. d. nullo modo. in tali enim caſu eſt trangreſſor præcepti diuini. propter quod dicit Amb. Paſce fame morientem, ſi non paviſti, occidiſti.* Lib. 3. offi. cap. 6. & 7. tom. 1.
p Filioli. *Hic conſequenter inducit ad debitum diligendi modum. dicẽs* Filioli mei, non dili. uer. *ſ. tantum, ſicut illi qui uerbo dicunt ſe fratribus compati, ſed de facto nihil. & hic eſt amor fictus ſiue uanus.*
q Neque lin. *ſ. fallaci, ſicut Ioab dixit Amaſæ. Salue mi frater. Et ſtatim interfecit eum. & hic amor non ſolum eſt fictus & vanus, ſed etiam proditorius.* 2.Reg.20.c
r Sed opere. *Contra primum.*
ſ Et ueri. *Contra ſecundum.*
t In hoc. *ſ. efficaciter & ueraciter.*
u Cognoſci. quo. ueri. ſu. *i. ex Deo qui eſt ipſa ueritas.*
x Et in con. eius ſua. cor. noſtra. *ad veræ charitatis opera. Vel aliter.* Suadebimus cor. no. *i. confidenter præſentare poterimus coram eo corda noſtra quod ſi aliter diligeremus ſcilicet uane vel falſe, hoc facere non poſſemus. Ideo ſubditur:*
y Quoniam ſi repre. nos cor. noſtrum. *de uana uel falſa dilectione.*
z Maior eſt &c. no. omnia *propter quod talis uanitas vel falſitas non latebit eum.*
a Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos. *De uana uel falſa dilectione.*

¶ Fiduciam

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

cogitationes, ꝙ Deo eas uolumus oſtē-
E dere, quia etiā ſi cōſciētia accuſaret nos intus & vellet latere Deū, q̄a nō bono aīo bona nr̄a faceremus, tñ Deo latere nō poſſem⁹, q̄a maior eſt corde noſtro, & nouit oīa. valet ergo dilectio, q̄ nos cōmendat illi, quē latere nō poſſumus.

† condemnet.

a Et quic.pe Magna ꝓmiſſio & deſiderabilis fidelibus. Sed ſi quis adeo peruerſus, ut cęleſtibus ꝓmiſſis nō delectetur, ſaltē timeat ꝙ ecōtrario ſapiētia terribiliter intonat: Qui auertit aurē ſuā, ut nō audiat legē, oratio eius erit execrabilis.

Prou. 28.b

b Et hoc eſt man. Mandatū ſingulari modo præponit. & duo ſubiungit, quia hęc nequeunt ſeparari.

†Io.15.b

c Et qui ſer.m. qua mercede hæc mandata fidei & dilectionis ſeruētur, exeqtur.

d In il.ma. &c. Primis tpibus creſcentis eccleſię cadebat ſpiritus ſuper credētes, & loquebantur linguis, & faciebāt miracula. Sed nunc non eget eccleſia exterioribus ſignis. Omnis, qui habet fidē & charitatē, teſtat̄ in ſe ſpiritū manere.

Act. 2.a

a ¶In dilectione, ſed certi ſumus, quod putam dilectionem fratrum habemus ſalutem fratrum quarētes nō aliud emolumentum. Item ſi non reprehēderit in oratione dominica dum dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos &c.

non † reprehēnderit nos, fiduciam a

a habemus ad Deum, & quicquid b

a ¶Ex radice charitatis. b ¶Etſi aliquando non ad uoluntatem, ſemper tamen ad ſalutem.

petierimus, accipiēmus ab eo, quo c d

a ¶Charitatis.

niam mandata eius cuſtodimus,

¶Anima. ¶Opera charitatis. a ¶In abſcondito ubi ipſe uidet.

& ea, quæ ſunt placita corām eo

a ¶Quaſi aliquis quæreret, quod eſt illud mandatum. fides & dilectio.

b facimus. † Et hōc eſt mandatum e

a ¶Quia non eſt aliud nomen in quo oporteat ſaluos fieri.

eius, vt credamus in nōmine filij

a ¶Hoc eſt man.meum, vt diligatis inuicem ſicut & dilexi uos. Amate uos ad hoc ad quod uos diligo. i. vt ad beatitudinem pertingatis. b ¶Ita puro amore, non ſicut latrones uel quilibet ſcelerati ſe diligunt, ſed non caſte. ¶Amant ſe inuicem mali, ſed amor iſte tartareus eſt & peior quām diſcordia.

eius Ieſu Chriſti, & diligāmus alterutrum ſicut dedit mandatū nobis.

a ¶Non amas regem, cuius contemnis legem. b ¶Deo, ut in domo, ut in tuto refugio. c ¶Vt in mundo uaſe & in præſenti & in futuro.

c d Et qui ſeruat mandata eius, in illō manet, & ipſe in eō. Et in hoc ſci- f g h

a ¶Si ſeruamus charitatem manet in nobis, & ſi dubitamus an in nobis habitet, manifeſtis ſignis hoc poſſumus oſtendere, quia dedit nobis genera linguarum, gratiam ſanitatum, & cætera chariſmata.

¶Sancto.

mus, quoniam mānet in nobis de ſpiritu, quem dedit nobis. i k

tim, ſed tempore opportuno. nam aliquādo differt pětitiones fideliū implere, ut non ſic uileſcat quod præſtat, & ut prolixiori deſiderio & poſtulationis repetitione meritum eis accreſcat. & ſubditur ratio impletionis, cū dicitur:

G

d Quoniam man.eius cu.&c. *Ipſe autē cuſtodientibus mādata eius uitam æternam promittit: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata: & fidelis eſt adimplendo promiſſa. & quæ ſint eius mandata, ſubdit dicens:*

Mat. 19.

e Et hoc eſt man.eius &c. *hic accipitur ſingulare pro plurali, quia omnia mandata eius continentur in fide per dilectionem operante. Ro.xiij.c. Plenitudo ergo legis eſt dilectio.*

f Et qui ſe.mā.eius. *p dilectionē adimplēdo.*

g In i.m. *ſicut amās ī amato et ēt ecōuerſo etc.*

h Et in hoc ſci.quo.ma.in nob. *dicto modo.*

i De ſpiri. *hoc eſt, per ſpiritum.*

k Quē de.no. *ſi hoc intelligatur de B. Iohanne & alijs apoſtolis, iſtud ſcire eſt per certitudinē diuinæ reuelationis. ſi aūt de alijs, eſt p probabilem coniecturā, ut dictū eſt ſupra.eo. cap.*

H

NIC. DE LYRA.

¶ a Fiduciam ha.ad Deum. *in noſtris neceſſitatibus recurrendi ad ipſum.*

b Et quicquid petie. *de pertinentibus ad noſtram ſalutem & perſeueranter.*

c Accipiemus ab eo. *non tamen ſemper ſtatim*

GLOS. ORD. CAP. IIII.

Hariſſimi no.&c. multi hæretici, multi ſchiſmatici cōfitent̄ Ieſum in carne ueniſſe. ſed factis negant, nō habēdo charitatē. charitate verbū caro factū eſt. q nō hēt charitatē, negat eū ueniſſe ī carne, & hic cōuincit ipſū ex Deo nō hr̄e. ſp̄us Dei nō ſono linguę ſed amādo et faciēdo dicit Ieſū in carne veniſſe. Ieſus venit vt colligat: hr̄ticus ſpargit: hic nō hēt ſp̄m Dei.

F *b Quoniā mul.* Charitatē nō habētes, & unitatē eccleſiæ prauo dogmate ſcindētes, nihilomin⁹ ſp̄m ſctm̄ in ſe cōtēdūt eſſe, ſubdit, ut p fructus ꝓbentur ſi ſunt pſeudo uel ueri ꝓphetæ, quia non colligunt de ſpinis vuæ neq; de tribulis fic⁹.

Matth. 7.c *c Omnis ſp.&c.* multi hæretici, q unitatē eccleſię ſeparare prauo dogmate uolebant, hunc uerſiculum ex epiſtola raſerunt, ne per eū errores conuincerentur.

d Soluit. Qui Deū ab hoīe diſtinguit, q mēbra a Deo diuidit, q uerba Dei male interp̄tat̄, q a Deo male viuēdo recedit.

e Ipſi de mun. Hi ſpiritus non ſunt diligēdi, non ſunt audiendi. Quia etſi Chriſti nomen inuocāt, & ſigno Chriſti ſe notant, tamen ſunt de illorum numero, q mundana cupiūt, qui cœleſtia ignorāt.

f Ideo de mundo lo. Ratione mundanæ ſapientiæ probātes, nō poſſe Deū hoīem mortuū ſuſcitare, hoīem mortalē in cęlis habere māſionē, & alia huiuſmodi.

Chariſſi-

CAP. IIII.

a [C]Hariſſimi nolite a b

a ¶Spiritualiter loquenti ut eum eligatis ad imitandū, quia quædam dona ſpiritus ſunt communia tā bonis quam malis, pręter charitatem.

omni ſpirituī credere, ſed proba- c

a ¶Si ſecundum Deum ſunt ſpirituales: ſi charitate nitantur: quia ſi myſteria omnia noue r. charitatem autem non ha. &c. b ¶Ideo premunio vos, quoniam &c.

b te ſpiritus ſi ēx Deo ſint: quōniam d

a ¶Qui ſub obtentu fidei errores prędicant & malis exempl̄s corrumpunt. ¶Charitatem non habentes.

multi pſeudo prophetæ exierunt e

a ¶Quomodo probare poſſumus. Hoc ſigno noſcitur ſpiritus Dei. i. quod Omnis ſpi.

in mundum. In hōc cognoſcitur f

c ſpiritus Dei. Omnis ſpiritus, qui g

a ¶Voce & operatione & ea charitate inſtruit auditores qua charitate Deus factus eſt homo.

cōnfitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Dēo eſt. Et omnis h

a ¶Et huic credendum.

a ¶Qui diuinitatem vel animam uel carnem negat, uel præcepta negligit.

d ſpiritus, qui † ſoluīt Ieſum, ex Deo i

¶Præambulus.

non eſt. Et hic eſt Antichriſtus: k

a ¶Imminente Dei iudicio.

de quo audiſtis, quoniam vēnit,

a ¶Habitans in mentibus eorum, qui Chriſto uerbo uel opere repugnant. nam iam operatur myſterium iniquitatis. b ¶Amatoribus mundi. c ¶Illi non ſunt ex Deo, ſed uos.

& nūnc iam in mūndo eſt. Vōs l

a ¶Confitendo Ieſum ueniſſe in carne habendo charitatem. b ¶Antichriſtum.

ex Deo eſtis filioli. & ūiciſtis eūm, m

a ¶Sed non uirtute liberi arbitrii, ſed quia maior eſt Deus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum. ¶Docet habere ſpem & charitatem.

quoniam maiōr eſt, qui in vobis n

e eſt quàm qui in mundo. Ipſi de o p

f mundo ſunt, ideo de mundo q r

NIC. DE LYRA. CAP. IIII.

†non confitet̄ Chriſtum in carne ueniſſe

[C]Hariſſimi. *Hæc eſt ſecūda pars principalis tractatus huius epiſtolæ, in qua B. Iohānes agit de uerbi incarnatione et primo ueritatem declarat. Secundo declarationem confirmat, ibi: Et nos uidimus. Prima in duas, quia primo determinat ueritatē. Secūdo inducit ad charitatē, ibi: Chariſſimi. & quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, ideo determinādo veritatē ponit iuxta oppoſitam falſitatem. Et diuiditur in duas partes, quia primo determinat ueritatem in comparatione ad docētes. Secundo ad audiētes ibi: Ipſi de mundo ſunt & cæ. Circa primum dicit:*

Diuiſio

Diuiſio

b Nolite om. ſpi. crede. *i. omni loquenti de ſpiritualibus, inter quæ incarnatio uerbi eſt de maioribus.*

c Sed probate ſpiri. *modus autem probandi poſtea ponitur. ſed primo ponitur ratio probandi, cum dicitur:*

d Quoniam mul.pſ.pro. *id eſt multi doctores falſi de incarnatione.*

e Exierunt in mun. *ſ. Ebion & Cherinthus, ut dictum eſt ſupra. Et ſubditur modus probationis cum dicitur:*

f In hoc cog.ſpi.Dei. *i. loquēs de ſpiritualibus ex inſpiratione diuina.*

g Omnis ſpiritus &c. ex Deo eſt. *i. loquitur ex inſpiratione diuina. Chriſtus.n. eſt nomen ſuppoſiti in duplici natura. ſ. diuina & humana. In diuina, ab æterno: in humana, ex tempore. Venit igitur in carnem humanam naturam aſſumendo in uirgine, ſed uenit in carne naſcēdo de ea in carne aſſumpta. Et ſic patet, ꝙ ueniſſe in carne, includit ueniſſe in carnem, quia ſecundum præſupponit primum propter quod quod Apoſtolus magis expreſſit ſecundum quam primum.*

h Et omnis ſpi. qui ſoluit Ieſum. *Sicut Ebiō & Cherintus negantes eius diuinitatē, & omne male ſentientes de incarnatione uerbi.*

i Ex Deo non eſt. *i. non loquitur ex ſpiritu diuino, ſed maligno. Ideo ſubditur.*

k Et hic eſt Ant. *Non ſolum in perſona, ſed in figura, ut dictum eſt ſupra ij.ca. Et ſic patet litera ſequēs cum dicitur: De quo audiſtis, quoniam &c.*

l Vos ex Deo e.fi. *Per baptiſmū regenerati.*

m Et ui.eum. *ſ. figuralem Antichriſtū, cōfitendo Ieſum Chriſtum eſſe Deum & uerum hominē. Vel,* Viciſtis e. *i. mūdū, deuincendo cōcupiſcētiā oculorū & carnis, & ſuperbiā uitæ, q̄ noīe mūdi intelligūtur, ut dictum eſt, ſupr. ij.c.*

n Quoniam ma. eſt qui in vo. eſt. *ſpiritus Dei, in quo uiciſtis concupiſcentias mundi, & non uirtute propria.*

o Quam qui in mundo. *i. quàm ſpiritus malignus, qui habitat in hominibus mundanis & excitat concupiſcentias prædictas.*

p Ipſi. *Hic conſequenter determinat ueritatē ex parte audientium. Circa qd' ſciēdū, ꝙ quilibet libenter audit illud, ad quod pronitatē hēt & oppoſitum abhorret. ideo hæretici in doctrina ſua laxabant hoībus mundanis delectabilia, ut ſic facilius peruerterent eos circa credibilia. Et hoc eſt, quod dicit:* Ipſi. *i. hæretici, qui ſunt figura Antichriſti.*

q De mun. *ſ. i. quęrentes huius mundi delectabilia. unde dicit Aug. Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ principatuſq; ſui gratia falſas ac nouas opiniones gignit vel ſequitur:*

Diuiſio. Lib. de util. cred. ca. 1. tom. 6.

r Ideo de mun. lo. *nam ex abundantia cordis os loquitur.*

¶ Et mundus

a Chariſſimi di.nos. Commendauit charitatem multis modis,
A iam ad eius ſingularem laudem accedit, in quo eum maxime debemus audire. ſ. qui diligit, ex Deo natus eſt, & Deum nouit, q̄a Deus charitas eſt. Dixerat, charitas ex Deo eſt, hic ſuperaddidit, Deus charitas eſt. Aug. Charitas eſt affectus animi ad diligendum Deum pp Deum, & proximum pp Deum. Itē alibi, Tu autem Dn̄e neq; affectus animi, neq; animus es, ſed dominus Deus animi tu es. Qui facit cōtra charitatem, contra Deum facit. facile q̄q̄ videatur cuius facere contra hominem, ſed contra Deū facere quis non timet?

Ioh. 8.f

b Char.ex d.e. Filius Deus eſt ex Deo, ſp̄ūſſctūs Deus eſt ex Deo, & nō tres dii, ſed vnus Deus pr̄, fili⁹, & ſp̄ūſſanctus, & ille diligit, in quo habitat ſpirituſſanctus: Ergo dilectio eſt De⁹, ſed Deus, qui ex Deo. & ita uere dr̄, & dilectio ex Deo, & Deus dilectio eſt. Cum dr̄. ex Deo: aut filius intelligit̄, aut ſpirituſſanctus. Cum Ap̄ſ dicat: Charitas diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris per ſpiritūſctm̄, qui datus eſt nobis, intelligimus dilectionē ſpiritūſanctū eſſe. Hic eſt fons in quo non cōicat alienus, cū in oībus alijs ſacramētis eccleſię cōicet. Ad hunc fontē bibēdū nos hortatur, dicens: Diligamus inuicem.

Rom. 5.a

c Quoniam De.cha. Nō differt in Deo, vt iuſtus & iuſticia dicatur, vt diligēs & dilectio dicat̄, q̄a nō tranſnominatiue a iuſticia dr̄ iuſtus, vel diligens dilectione, q̄a iuſticiam vel dilectionē habeat, ſed q̄a eſt iuſticia vel dilectio.

d In hoc ap. Probando, ꝙ Deus charitas eſt & ꝙ nos diligit, voluit inducere nos ſuo exēplo, vt inuicem diligeremus, & ad noticiā eius ueniremus.

B Sicut Deus non expectauit vt eū diligeremus, ſic nos non expectemus vt alij nos diligāt, ſed priores diligamus. Dilectio patris ꝓbata eſt, quia miſit filium: dilectio filii quia mortuus eſt.

e Non quaſi no. Non prius diliximus, vt quaſi merito noſtrę dilectionis ipſe diligeret nos, ſed & ipſe prior dilexit nos, vt præeunte gratia eius nos eum diligamus.

f Propitiationem. Alia tranſlatio litatorē. i. ſacrificatorē pro peccatis noſtris.

g Et nos deb.alte.dilig. Dilige & qđ vis fac. Siue taceas, dilectione tace: ſiue clamas, dilectione clama. De hac radice non poteſt niſi bonum exire.

a ¶Sed ſpiritualium corda non poſſunt auertere.

loquuntur, & mūndus eos audit. a

¶Quia charitatem habemus. a ¶Per charitatem.

Nos ex Deo ſumus. † Qui nōuit Deū b c

a ¶Prædicatores ueritatis. b ¶Qui charitatem non habet.

audit nōs: qūi non eſt ex Deo, non d e

a ¶Carnalis non percipit ea, quę ſunt ſpiritus Dei. b ¶Qui audit nos, habet ſpiritum ueritatis: qui non audit, habet ſpiritum erroris.

aūdit nos. In hoc cōgnoſcimus ſpiritum ueritatis, & ſpiritum erroris. f

a ¶Et quia ex Deo ſumus non ex mundo: ergo. b ¶Verbo & opere.

a Chāriſſimi diligāmus nos inuicem, g h

b quia charitas ex Deo eſt. Et omnis i

¶Quia permanent apud Deum.

qui diligit † fratrē ſuum, ex Deo na-

a ¶Et hic, & in futuro plenius.

tus eſt, & cognōſcit Deum. Qui non k l

a ¶Ad noticiam Dei non uenitur niſi per charitatem, quia in maliuolam a. non in ſpi. ſa. ¶Fraterna dilectio ducit ad noticiam Dei, qui eſt ſumma dilectio.

c diligit, non nōuit Deūm, † qm̄ Deus m n

d charitas eſt. In hoc apparuit charitas o

¶Inuiſibilem in ſe.

Dei in nobis, quoniam filium ſuum p

¶Viſibilem ex carne. a ¶Mori pro mundo.

unigenitum miſit Deus in mūndum, ut ūiuamus per ēum. In hoc q

a ¶Quia prius mortui. b ¶Reſuſcitatum. c ¶In hac miſſione.

a ¶Manifeſta.

e eſt chāritas, non † quaſi nos dilexerimus Deū, † ſed quoniā ipſe prior di- r

a ¶Amauit iniquos, ſed non iniquitatem. b ¶Experimentum dilectionis.

f lexit nos, & miſit filiūm ſuū propi- ſ

¶Deſtruendis. a ¶Eſtote ergo imitatores Dei ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione.

tiationem pro peccatis noſtris. Chā- t u

¶Sed non iniquitatem.

g riſſimi, ſi Deus dilexit nos, & nos de-

a ¶Non enim uidebit me homo & uiuet.

h bemus alterutrum diligere. † Dēum x

a ¶Sed tamen. b ¶Sincera & diſciplinabili charitate non remiſſa & deſidioſa manſuetudine.

i nemo uidit unquā. Si diligam⁹ inui- y

a ¶Inſpirando bona. b ¶Habitando in te.

k cē, Deus in nobis manēt, & chāritas z a

h Deum nemo uidit unquam. Sicut videntur iſta uiſibilia corporis ſenſibus nota, ſic non videtur Deus. Sed & ſi aliquando hoc modo uidendi viſus eſt, non ſicut iſtæ naturę videntur, ſed uoluntate viſus eſt, ſpecie qua voluit apparens, latente natura & incōmutabiliter in ſe permanente. Eo autem modo quo uidetur ſicut eſt, nunc fortaſſe videtur ab angelis, a nobis tunc videbitur cum æquales angelis erimus. Sed nec tūc uidebitur, ſicut iſta viſibilia, quæ corporali viſione cernuntur ſed vnigenitus, qui eſt in ſinu patris, ipſe narrabit. quod non ad oculos, ſed ad mentium viſionem pertinet. Sicut ergo ſi ſolem iuſtum videre vellemus, oculū corporis purgaremus: ſic volentes videre Deum, oculum mentis purgemus. Sed quia hæc viſio in futuro ſperatur, quid agendum eſt, quo ſolatio vtendum, dum adhuc peregrinamur in corpore?

i Diligamus inu. ſic Deus in nobis manet.

k Et char.eius in no.perfe.eſt. Incipe diligere, cœpit Deus in te eſſe: creſce in dilectione, & amplius habitando in te Deus faciet te perfectum, vt diligas & inimicum ſicut & ipſe inimicos dilexit.

In hoc

f In hoc co. ſpiritum ue. & ſpiritum erroris. *doctorem & diſcipulum ueritatis, & doctorem diſcipulum erroris falſi.*

C

g Chariſſimi. *Declarata veritate de uerbi incarnatione, hic reuertitur ad tractandum de charitate, de qua in hoc libro principaliter intendit, ut patet ex proceſſu libri. propter quod tractando de alijs, intermiſcet de charitate. Ad quam inducit hic quadruplici ratione. Prima ſumitur ex filiatione Dei, quam per charitatem conſequimur. nam ipſa diuidit inter filios regni & perditionis. ideo dicit.*

h Diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo eſt. *id eſt a Deo infuſa eſt:*

i Et omnis, qui diligit fratrem ſuum, ex Deo natus eſt. *quia charitas eſt quædam participatio diuinæ naturæ in nobis.*

k Et cognoſcit Deum. *Hic ponitur ratio ſecunda, quæ accipitur ex Dei cognitione, quam debemus appetere. & ſic hanc habemus per charitatem. Nam ſicut malicia voluntatis per habitum vitioſum peruertit rationis iudicium, ita econuerſo bonitas eius, quæ eſt per charitatem cauſat in intellectu iudicium rectum: propter quod dicitur. 1. Cor.ij.d. Animalis homo non ſapit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſpiritualis autem iudicat omnia. Et hoc eſt quod dicitur:* Et cognoſcit Deum. *ſcilicet habens charitatem.*

l Qui non diligit. *dilectione charitatiua.*

†Ioan. 3.b 11.q. 3.c. abiit.

m Non nouit Deum. *ſ. noticia meritoria.*

n Quoniam Deus charitas eſt. *Non eſt per hoc intelligendum, quòd Deus ſit charitas mouens immediate voluntatem humanam ad actum diligendi ſine habitu medio, vt videtur ſentire magiſter ſententiarum, quia ſic tolleretur ratio delectabilis ab actu diligendi. Nam habitus perficiens potentiam facit actum delectabilem. Deus autem non poteſt eſſe forma perficiens potentiam uoluntatis creatæ, ergo &c. Similiter ratio meriti. nam ſic in actu diligendi uoluntas eſſet tantummodo mota. & ſic non diligeret libere. nec per conſequens meritorie. Ideo tenetur ab omnibus doctoribus quòd Deus mouet ipſam uoluntatem ad actum diligendi meritorium per habitum charitatis infuſum, ſicut intellectum ad actum credendi per habitum fidei. Eſt igitur ſic intelligendum:* Quoniam Deus charitas eſt. *ſcilicet increata, ſicut eſt bonitas & ſapientia: ad cuius cognitionem rectam inclinat charitatis habitus, vt dictum eſt ſupra. Obiectum enim huius cognitionis non eſt uerum abſolute, ſed verum confuſe ſe habens appetitui recto. ideo ſubtracta dilectione charitatiua, quæ facit appetitum intellectiuum rectum, maxime circa Deum, non remanet talis cognitio.*

17. diſt. li. 1.

5. Ethicor.

D

†Ioan.1.b 2.Tim.6.c

o In hoc apparuit. *Hic ponitur tertia ratio, quæ accipitur ex Dei imitatione quæ eſt ex dilectione Dei ad nos.*

p Quoniam filium ſuum unigenitum miſit. *id eſt in humanitate aſſumpta.*

q Vt uiuamus per eum. *uita gratiæ quam influit nobis, ſicut caput influit ſenſum & motum membris ſuis.*

r Sed quoniam prior ipſe dilexit nos. *Diligere enim eſt uelle alicui bonum. Quidquid autem boni naturæ uel gratiæ uel glorię in nobis eſt uel poteſt eſſe, totum eſt a Deo agente uoluntarie.*

ſ Et miſit filium ſuum propitia. *i. hoſtiam per quam Deus pater nobis propitius redderetur.*

t Pro peccatis noſtris. *ſcilicet tollendis. Ex hoc concludit intentum di.*

u Chariſſimi &c. *& patet litera.*

x Deū. *Hic ponitur quarta ratio, quę accipitur ex diuina manſione in nobis, quam debemus appetere ſumme. & hanc facit charitatiua dilectio, nō aūt uiſio quę non habetur in pręſenti uita. Et hoc eſt quod dicit:* Deum ne.ui.un. *Exo.xxxiij.d. Non uidebit me homo & uiuet. Dicit tamen Aug. ꝙ conceſſum fuit Paulo & Moyſi uidere diuinam eſſentiā ſed hoc fuit in raptu & tranſitorie, & non manſiue. de qua manſione eſt hic ſermo, ut patet ex litera.*

De trini. li. 2.c.16.t.3.

y Si diligamus in. *charitatiue.*

z Deus in no.ma. *ſicut amatū in amante. quę quidē māſio eſt aliqualiter eadē cū māſione patriæ. Nā habitus charitatis nō euacuatur aduenięte ſtatu patriæ: ſed manet & perficitur: ſed cognitio uiæ euacuatur.*

a Et charitas eius in no.perfe.eſt. *Exponatur ſicut ſupra.ij.c.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et mundus eos au. *Nam ad ea, quæ prædicant, afficitur.*

b Nos ex Deo ſu. *regenerati.*

c Qui nouit Deum. *fide formata charitate.*

d Audi nos. *acquieſcendo doctrinæ noſtræ.*

e Qui non eſt ex Deo, non audit nos. *ſed magis abhorret doctrinam noſtram.*

In hoc

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a In hoc cogn. Vñ ſcimus ſi habeamus ſpiritũ Dei:interroga viſcera tua,ſi ſint plena charitate,hẽs ſpũ Dei. Quia cha. Dei diffuſa eſt in cordibus nr̃is p ſpiritum ſanctũ,qui datus eſt nobis.

Rom.5.a *b Quo.in eo ma.* Deus in nobis manet & nos in Deo,& nemo de ſalute deſperet,qa & ſi morbi ſcelerũ nos deprimunt,om nipotẽs eſt medicus,qui ſaluet. Gaudeamus in ſpe,veniamus ad rem.

c Quiſqs co. Supra dixerat,ſi diligam⁹, Deus manet in nobis:hic dixit,q confeſſus fu qm̃ Ie.ſi. Dei, in Deo manet & Deus in eo. Inſinuans, φ quiſquis habet dilectionem in fratres,ille uere teſtatur Ieſum eſſe Dei filium. Quare enim cauſarum effectus conueniunt, & ipſe cauſæ conueniunt.

d Deus in &c. Viciſſim in ſe habitant, qui continet & qui continetur Habitas in Deo,ſed vt contineari habitat in te Deus.ſed ut contineat ne cadas. quomodo cadet quẽ continet Deus?

e Et nos cog. Nos uidimus & teſtamur φ Deus miſit filium ſuum & cognouimus qua cã hoc fecit. non quia indigeret,non qa aliqd deberet,ſed ſola charitate cum haberet vnicum, noluit illum eſſe vnum, ſed vt fratres haberet, & adoptauit illi, qui cum illo poſſiderent vitam æternam.

f Deus cha. eſt. Idem ſuperius dixerat, ecce iterum dicit,ut amplius commendet & ut alium effectũ charitatis adiungat. Supra dixit per charitatem factum eſſe primum aduentum filij Dei in mundum ad ſalutem mundi: hic per eandem charitatem annunciat ſalutem fidelium in ſecundo aduentu in die iudicii. Dum dilectionem commẽdat, dilectionẽ Dei nec penitus tacet, nec frequenter nominat. dilectionem inimici omnino tacet: fraternæ charitatis frequentiſſime meminit, F Cur hoc? Cum dicat non eſſe magnũ ſi diligamus eos,qui nos diligunt,niſi & ad inimicos dilectio ptingat. Sed qui uſq; ad dilectionem inimicorum peruenit, non tranſibit fratres. oportet enim ut (ſicut ignis) prius occupet proxima,& ſic in longinquiora deſcẽdat. Qui optat de inimico, ut frater fiat,fratrem diligit. Non.n.amat in illo qd̃ eſt, ſed qd̃ vult eſſe:ſicut faber amat lignũ de ſilua receſum, de quo aliqd eſt facturus,nõ amat qd̃ eſt, ſed † diligam⁹ eum quod facturus Non minus ergo monuit de charitate. In mutua dilectione eſt perfectio charitatis diuinæ.

g In hoc perſ.eſt. Hoc ſigno põt probare quicunq; quantum fecerit in charitate. Interroga cor tuum,& rñdebit tibi. Credit aliquis diem iudicii:ſed qa nõ eſt perfectus in charitate, cœpit timere:ſed ſi perfectus eſſet,fiduciam haberet,etſi deſideraret, non timeret. Quando conuertitur aliquis ad penitentiam,incipit timere: ſed proceſſu bonæ conuerſationis diſcit non timere: ſed optare vt veniat. ſicut Paulus. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Phil.1.d

h Quia ſicut ille eſt &c. Vt expoſitum eſt, ſicut non ſemper ad æqualitatem:ſed ad quandam ſimilitudinem dicitur:ſicut aures habeo. Sic & ſi ad imaginem Dei facti ſumus,qua re non ſicut Deus ſumus?

i Timor non eſt in charitate. Per hoc intelligitur perfecta charitas,quia in tali charitate,quæ ad imitationem diuinę bonitatis etiam inimicis benefacit,non eſt timor.

Pro.1.a *k Foras mit.ti.* illum, de quo dicitur: initium ſapientiæ timor domini: quo timet quiſq; incipiens opera iuſticiæ. ne ueniat diſtrictus iudex & ſe minus caſtigatum damnet. Perfecta charitas perfectam facit iuſticiam,nec habet vnde timeat, ſed deſiderat. Aliud eſt timere Deum ne mittat in gehennam, qui timor nondum caſtus ceſſabit. Aliud timere ne te deſerat, qui timor caſtus permanet in ſeculum ſeculi: quia deſiderat aduentum ſponſi.

l Quoniam Deus prior dil. nos. Dilectio Dei dedit nobis vt diligeremus eũ.uñ dicit: Non uos me elegiſtis,ſed ego elegi uos. Ioan.15.c

☞ Deum

---

a ¶ Deus faciet te perfectum.

eius in nobis perfecta eſt. In hoc co-

a ¶ Si diligamus,manet in nobis,quod tali experimento probamus,quoniam de ſpiritu.&c.

b gnoſcimus , quoniam in eo manemus & ipſe in nobis, quonia de ſpiritu ſancto ſuo dedit nobis: & nos ui-

¶ Subtiliter de diuinitate ſua facit ſcire & loqui.

a ¶ Per hoc probamus,φ de ſpiritu ſancto dedit, quia vidimus,i.per inſpirantem ſpiritum fide nouimus.& per teſtificantem ſpiritum teſtificamur,quod non hĩ qui ſpiritum ſanctum non acceperunt. b ¶ Quia in mundo erat, & mundus eum non cognouit.

dimus & teſtificamur, quoniam pa-

a ¶ Ad cognitionem hominum. b ¶ Non modo ſaluatorem,ſed & iudicem.

ter miſit filium ſuum ſaluatorem

a ¶ Nos per ſpiritum datum credimus & teſtificamur: & exemplo noſtro quiſquis per eundem ſpiritum confeſſus verba confeſſionis cordis , vt nec hæreticorum fraudibus nec perſecutorum terrearis,nec carnalium fratrum exemplis,nec propria fragilitate titubet.

c mundi. Quiſquis confeſſus fuerit

a ¶ Nemo dicit dominus Ieſus niſi in ſpi.&c.

d quoniã Ieſus eſt filius Dei: De⁹ in eo manet, & ipſe in Deo. Et nos cognouimus, & credimus † charitati, quam

a ¶ Chriſtiana fide ac ſi videremus. ¶ Quæ neminem fallit.

† charitati

f habet Deus in nobis. Deus charitas eſt,& qui manet in charitate,in Deo

¶ Per hoc oſtenditur perfecte Deum diligere,ſi aduentum iudicij eius non timemus. qui timet non eſt perfectus in charitate.

g manet et Deus in eo. In hoc perfecta

a ¶ Non timentes apparere iudici.

eſt charitas nobiſcum, ut fiduciã habeamus in die iudicii: quia ſicut ille

¶ Per hoc habemus fiduciam,quia imitamur perfectionem dilectionis eius in mundo amando etiam inimicos,ſicut ille pluit ſuper iuſtos & iniuſtos in cælo.

i eſt,& nos ſumus in hoc mundo. Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta

a ¶ Quæ pro merito iuſticiæ fiduciam habet,ſed & præſentes tribulationes facit non timeri charitas.

a ¶ Seruilem. b ¶ Quia torquet cor conſcientia peccatorum cum non dum facta eſt iuſtificatio.

k charitas foras mittit timorẽ,quoniã timor pœnã habet. Qui aũt timet,nõ

¶ Vt perfecti ſimus diligamus.

eſt perfectus in charitate. Nos ergo

l † diligamus Deum, quoniam Deus

a ¶ Nulla neceſſitate ſed et inimicos &c.

b ¶ Quia multi verbotenus dicunt,diligo. ſubditur: Si quis.

prior dilexit nos. Si quis dixerit,quoniam diligo Deum , & fratrem ſuũ oderit, mẽdax eſt. Qui enim nõ dili-

---

G *¶ a In hoc cog.exponatur vt ſupra.in fine ca.præce.*

b Et nos.Supra in principio huius ca.tractauit de incarnatione verbi hic confirmat dictam determinationem. & primo facit propoſitum. ſecundo inducit ad dilectionis actum,ibi: Deus charitas eſt . Determinationem vero ſuppoſitam de incarnatione verbi confirmat per hoc, φ conuerſatus fuit cum verbo incarnato, & opera eius vidit. & hoc eſt quod dicit : Et nos. & alij apoſtoli.

c Vidimus. *Viderunt.n. eius humanitatem oculis corporalibus,& eius diuinitatem oculis mentalibus,non in ſe,ſed in effectibus ſuis ſicut videtur cauſa in effectu.viderunt enim eum facientem miracula uirtutem totius naturæ creatæ tranſcendentia, & non ſolum orando ſicut alij ſancti,ſed etiam imperando tanquam uirtute propria.*

d Et teſtifi.*de uiſu dicto modo.*

e Quo.pr̃.*eiuſdẽ naturæ & ptãtis cum eo.*

f Salua mun. *per ſuam paſſionem in humanitate aſſumpta,ideo concludit.*

g Quiſquis con.fu.*corde & ore confeſſione charitatiua.*

h Quoniam Ieſus.*homo uerus.*

i Eſt ſi Dei.*ita φ idẽ eſt ſuppoſitum vtriuſque naturæ , diuinæ ſcilicet & humanæ.*

k Deus in eo ma.*per gratiam.*

l Et nos co.*uerbũ incarnatum mõ predicto.*

m Et credimus &c.i.*& credimus ipſũ ſpecialiter habitare nobiſcum per charitatem.*

n Deus cha. eſt. *Hic inducit ad charitatem,& ut magis moueat , primo commendat eam. ſecundo ad eam imitat ibi : Nos ergo . Circa primum commendat eam de tribus.primo:qa facit nos participare deitatẽ. & hoc eſt qd dicit:*Deus cha.e.*ſ.increata.*

o Et qui ma.in cha.*creata, quæ eſt quædã participatio charitatis increatæ,q̃ eſt Deus.*

p In Deo ma.*ſicut participãs in ptcipato.*

q Et Deus in eo. *ſicut pticipatũ in participãte Sc̃do quia cõtra horrorẽ futuri iudicij dat ſecuritatem . & hoc eſt quod dicitur.* H

r In hoc perſe. eſt cha. *Amor enim facit confidere de præſentia amati.ideo ſubditur.*

ſ Quia ſi.il.eſt. *ſ.benefaciens de cœlo iuſtis & iniuſtis.*

t Et nos ſumus. *pro amore eius amicos & inimicos diligendo,ſecundum φ dicitur Mat. v.g.Diligite ini.veſt. & c. & ſubditur:Vt ſitis fi. pa. ve. qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Tertio , quia excludit timoris ſeruilitatem.ideo dicit:*

u Timor non eſt in ch. *quod intelligitur de ſeruili timore & inquantum ſeruilis eſt.*

x Sed pfe.&c. *Charitas at quæcũq; excludit timorem ſeruilẽ.et iõ qd dicitur hic:Charitas perfecta &c.i. perfectio charitatis etiã minime habet timorem excludere.*

y Qm̃ ti p.h.*i.timori ſeruili debetur pœna: quia facit cauere peccatum ſolummodo ne puniatur : non propter deteſtationem vitij, nec propter uitandam offenſam Dei. ſicut mulier habens voluntatem adulterandi, abſtinet aliquando timens a uiro puniri.*

z Qui autem ti.*hoc modo.*

a Non eſt pſ.in ch.i.non habet charitatẽ ipſum perficiẽtem. Alio modo exponitur de timore initiali:qui facit cauere peccatum partim ppp̃ pœnã,& partim propter offenſam , tamen principaliter propter offenſam Dei , & hic timor Dei inquantum reſpicit pœnam ,ſemper minuitur creſcente charitate. & ideo cum dicitur:Timor non eſt in charitate:ſub intelligitur perfecta.

b Nos er.*Præmiſſa charitatis cõmẽdatione,hic cõſequẽter inducit ad charitatẽ habẽdã. & primo ad charitatẽ Dei:*Nos ergo dili.& c.*Exponatur vt ſupra.eo. ca. Conſequẽter inducit ad charitatẽ proximi di.* Aliquid eſt cauſa dilectionis dupliciter.

c Si quis di.&c.mendax eſt.*quia dilectio proximi includitur in dilectione Dei,& ad hoc inducit rationem di.*

d Qui enĩ nõ.di..*Ad cuius intellectũ ſciendũ, φ dupliciter eſt aliquid cã dilectionis.Vno mõ ſicut id,qd eſt rõ diligẽdi,& hoc modo bonum alicuius eſt cauſa diligendi ipſum . nam vnumquodq; diligitur inquantum bonum.Alio modo ſicut id,qd eſt uia quædã ad acquirendũ dilectionẽ. & hoc modo viſio alicuius eſt cauſa dilectionis eius, non tamen ſic φ ſit ratiõe ſit diligibile quia eſt viſibile.ſed qa per viſionem huiuſmodi dicitur quis ad dilectionem eius: igitur . non oportet, quòd illud , quod eſt magis uerſimile , ſit magis diligibile , vel quod magis diligatur : ſed*

¶ bene

☞ *a Deum quẽ nõ ui.* Ideo nõ videt Deũ, qa nõ hẽt dilectionem: ideo non hẽt dilectionẽ, qa non diligit fratrem: qa ſi haberet dilectionẽ, videret Deum,ergo purgato oculo p dilectionem tendamus ad cõtuendam incommutabilem Dei ſubſtantiã.

b Et hoc mã. Ne qs audeat dicere, diligere poſſum Deum,etſi non diligã fratrẽ, addit: *Et hoc mã.* &c. q.quo diligis eũ,cui⁹ negligis mãdata?

git fratrem ſuum,quem uidet, Deũ

a ¶ Quia res incognita amari non poteſt.

a quem non uidet, quomodo poteſt b diligere? Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum,dili c

a ¶ Quia ſi fratrem non diligit,nec Deum diligit,cuius natus non diligit.

gat & fratrem ſuum.

NIC. DE LYRA.

¶ *bene eſt illud,quod prius nobis occurrit ad diligendum.Et hoc mõ arguit Apoſtolus , φ proximus eo φ eſt magis nobis cognitus. occurrit magis nobis diligendus. pp quod ſi aliquis proximum nõ diligit,argui põt φ Deũ non diligat.nõ quia proximus ſit magis diligendus, ſed quia nobis primo occurrit diligendus, ut dictum eſt . Vnde dicit Gregor. homil. xxxvij. Ex his , quę animus nouit ſurgit ad incognita , quæ non nouit, ut per hoc quod ſit notum diligere diſcat,& incognita amare . Et ſic intelligitur quod dicitur hic Qui e.nõ di.fra.ſu. quẽ ui. Et ſic occurrit ſibi primo diligendus ratione ſimilitudinis in ſpecie , Eccl.xiij. c. Omne animal diligit ſibi ſimile & c.*

a Deum quem non ui.*& ſic primo non occurrit diligendus.*

b Qũ ꝓ põt di.*q.d.non eſt probabile,quia dilectio proximi eſt quædam uia ad dilectionem Dei.nõ tamen ſequitur pp hoc φ ſit maior nel perfectior,ſed magis econuerſo . Nam illud, quod eſt prius in uia generationis, eſt poſterius ordine perfectionis,ſicut patet de pueritia & de ſtatu virili.*

c Et hoc man.ha. a Deo.*Mat.xxij.ubi præceptum de dilectione proximi coniungitur mandato de dilectione Dei.*

In ca.

C In ca.iiij.vbi dr̃ in Poſtil Qm̃ Deus charitas eſt,Non eſt per hoc intelligendum,φ Deus ſit charitas mouens immediate vo untatẽ.

ADDITIO.

Quãuis rões quas tãgit Poſtil.ad oſtẽdẽdũ φ nõ eſt intelligẽdũ Deũ eſſe charitatẽ mouentẽ immediate voluntatẽ ad actũ diligẽdi meritorium ſine aliquo habitu medio, ſint efficaces , & cõmuniter a doctoribus teneantur : tamẽ uidendũ eſt quid dicendum ſit ad autoritates ſctõrum pcipue Aug. ex qbus vr̃ φ Deus eſt illa dilectio qua hõ diligit ꝓximũ, ut in. viij.de trini. c. 8. to.3.c. dicit:& in xv.de tri Qd ita dictũ eſt:Deus 17.to.eo. charitas eſt ſicut dr̃,Deus ſpũs eſt.ſed ma nifeſtum eſt quòd Deus eſſentialiter dicitur ſpiritus , ergo & charitas eſt ipſe Deus eſſentialiter. Ad quas autoritates reſpondendum eſt ſecundum ſanctum Tho. ſecunda ſecundæ. quæſtio. xxiii. articu. ſecundo. in reſponſione primi argumenti, quòd ipſa eſſentia diuina charitas eſt, ſicut & ſapientia eſt, ſicut & bonitas eſt. Vnde ſicut boni dicuntur bonitate, quæ Deus eſt, & ſapientes ſapientia, quæ Deus, quia bonitas qua formaliter boni ſumus, eſt participatio quædam diuinæ bonitatis, & ſapientia qua formaliter ſapientes ſumus, eſt participatio diuinæ ſapientiæ: Ita etiam charitas qua formaliter diligimus proximum, eſt participatio quædam diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi conſuetus eſt apud Platonicos, quorum doctrinis Auguſtinus fuit imbutus. quod quidam non aduertentes , ex verbis eius ſumpſerunt occaſionem errandi.hæc ille. Deus quomodo charitas.

GLOS. ORDINA. CAP. V.

Omnis q cre. Credit q ſic viuit qũo Chriſtus pcepit,aliter & demones credũt. Opa ãt pter fidẽ,vel nulla, vl̃ et ſi bona videant,ſũt mania, qa pter viã Xp̃m.

a Ois q cre. Vere q diligit Deũ, diligit fratrẽ. Nã q diligit Deũ prẽm,diligit Deũ filiũ a patre genitũ:& q diligit Deũ filiũ,diligit & Dei filios mẽbra illius capitis. Ergo diligam⁹ filios Dei vt diligamus filiũ Dei,cui⁹ mẽbra ſunt. & diligẽdo filiũ integrũ,diligam⁹ prẽm. Dilectio nõ co- B paginat corpus Chriſti,vt ſit vn⁹ Chriſtus. Ita q amat fratrẽ,amat ſeipſũ.Cũ illo.n.ipſe vnũ eſt. Nec pt nõ diligere Xp̃m,q mẽbra Chriſti diligit. Sic q filiũ diligit,q eſt idẽ cũ prẽ, neceſſario & prẽm diligit. *Ois q cr.* Et vere q diligit Deũ,q genuit,diligit & fratrẽ. Nã q diligit Deũ q genuit,diligit q genitus eſt, ſim φ genitus eſt ab eo. Et qs natus,q credit &c.& qs eſt q genuit? Deus pr̃. Qui ergo diligit Deũ generãtẽ in fide diligit generatũ in fide. Et cõuenicter loqñs de dilectione, meminit fidei,qa ſi qs adeo eſt durus vt negligat amare hoiem pp hoc φ hõ eſt,φ in codẽ exilio eſt: monẽdus eſt vt ſaltẽ iõ diligat, qa ex Deo natus eſt,qa particeps eſt de grã eſt. Sed qa multi diligũt proximos pp conſanguinitatem, vel propter tẽporale commodũ, determinat quis uerus amator eſt proximi.

Ro.12.d *b Grauia nõ ſunt.* Nõ trahũt deorſum vt talẽtũ plumbi,ſed ſurſum vehit, & excelſos facit cuſtodia mãdatorum Dei. *Gra.nõ ſunt.* Iugũ enĩ Dei ſuaue, & Mat.11.g onus leue. Quę n.natura ſua dura ſunt & aſpera, amor Dei & ſpes pmij facit leuia. Si qs grauia eſſe dicat,infirmitatẽ ſuã accuſat,qa forti ſunt leuia & uere nõ ſunt grauia,qa oẽ,qd naſcit, naſcit ex Deo. Qui diligit Deũ,& proximũ. Qui de mãdatis Dei ita ſe inſtituit vt ea ad actionẽ pducat, & hic vincit Col.3.c mundum: contemnit blandimenta vel aduerſitates ſeculi, & ipſam mortem corporis, quęrit quę ſurſum ſunt non q̃ ſup terrã. Et ne qs ſua virtute cõfidat ſe poſſe vincere mũdũ, ſubdit.

c Et hæc eſt uicto.quæ uincit mun.fides no. Illa fides, quæ per dilectionem operatur,quæ Dei auxilium flagitat.

d Quis eſt autem qui uincit mun.niſi qui c. Determinat quę fides uincit, ſcilicet fides Chriſti. *Quaſi.* vere per fidem vincit mundum, quia per aliud non uincitur. *Fides noſtra.* Ecce quæ fides vincit quæ credit verum hominem & verum Deum.

☞ Hic eſt

CAP. V.

a Omnis qui credit quoniam Ieſus eſt Chriſtus , ex Deo natus eſt. Et omnis, qui diligit eum , qui genuit , diligit & eum , qui natus eſt ex Deo. In hoc

¶ Meſſias. ¶ In hac fide. ¶ Deum. ¶ In fide. ¶ Hominem. ¶ In fide. ¶ Eo.

¶ Ille recte probatur diligere proximum,qui etiam Deum diligit . Et ne quis ſeipſum de amore Dei falleret verbotenus,dicens ſe amare Deum,addit: & mandata eius facimus.Probatio dilectionis exhibitio eſt operis.

cognoſcimus, quoniam diligimus

a ¶ Hoc eſt præceptum me. ut di.inui.

natos Dei, cum Deum diligimus,

a ¶ Per hoc probatur charitas Dei eſſe in nobis , ſi mandata eius cuſtodimus diligendo filios Dei. ¶ Ideo coniungo ut Deum diligamus,& mandata eius faciamus,quia aliter non eſt dilectio Non diligit regem,qui eius legem nõ diligit.In amore regis lex eius debet impleri.

& mandata eius facimus. Hęc eſt enim charitas Dei , ut mandata eius cuſtodiamus , & mandata eius

¶ Q.Libenter cuſtodienda ſunt, quia.

b grauia non ſunt. Quoniam omne quod natum eſt ex Deo, uincit mun

a ¶ Demonſtratiue,quaſi digito oſtendit fidem tanquam conſitentem & permanentem.

c dum: & hęc eſt uictoria, quę uincit

¶ Quis poſſit contemptum mundi habere , niſi qui credit Ieſum eſſe eum,qui prophetatus eſt Chriſtus , & qui iungit digna opera fidei.

d mundum, fides noſtra. Quis eſt autem , qui uincit mundum , niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius Dei?

NICOLAVS DE LYRA. CAP. V.

Omnis qui cre. *Hic eſt tertia pars principalis tractatus huius epiſtolæ , in qua tractat beatus Iohannes de æterna verbi emanatione . Et diuiditur in duas partes, quia primo continuat ſe prædictis immediate de dilectione proximi . ſecundo tractat de emanatione uerbi, ibi: Hæc eſt uictoria. Circa primum dicitur.* Diuiſio

a Omnis qui cre.*fide charitate formata.*

b Quoniam Ieſus. *Nazarenus.* D

c Eſt Chriſtus. *in lege & prophetis promiſſus.*

d Ex Deo na. eſt. *per regenerationem baptiſmalem.*

e Et omnis qui di. eum qui ge.*i. Deum quo fideles ſuos filios fecit.*

f Diligit & eum qui na. eſt ex Deo. *id eſt quemcunque fidelem,aliter non diligeret ſufficienter Deum, niſi cum eo diligeret membra eius. Ideo ſubditur.*

g In hoc co. quoniam dili. natos Dei, cum Deum diliga. *Nam dilectio Dei includit dilectionem proximi , vt dictum eſt. Sed quia amor Dei non eſt otioſus , operatur enim magna ſi eſt , ut dicit Grego. ideo ſubditur.* Hom.30.in euang.to.2.

h Et manda.eius facia.*Probatio enim dilectionis exhibitio eſt operis.*

i Hæc eſt enim chari. Dei. *i. hoc exigit Dei charitas.*

k Vt manda.eius cuſtodia.*corde retinendo & opere adimplendo. Et ne aliquis ſe excuſet propter difficultatem , hoc remouet di.*

l Et manda. eius grauia non ſunt *ſcilicet amanti. Nam illa , quæ de natura ſui duræ ſunt & aſpera , amor Dei & ſpes præmij facit leuia, ideo ſubditur.*

m Quoniam omne , quod natum eſt ex Deo. *per fidem charitate formatam.*

n Vincit mundum. *i. tentationes diaboli, mundi,& perſecutiones.*

o Et hæc. *Poſita continuatione dictis de dilectione proximi , hic cõſequẽter determinat de emanatione verbi. Et primo ponitur determinatio.ſc̃do determinationis manifeſtatio, ibi: Et ſpũs eſt. tertio manifeſtationis intẽtio , ibi: Et hoc eſt teſtimoniũ . Circa primũ cõtinuãdo ſe ad hoc qd dixerat immediate. Oẽ qd natũ eſt ex Deo. vincit mũdũ,oſtendit qd ſit illud,qd facit uincere, dicẽs. Et hæc.e.u.q u.m.i.facit vincere.*

p Fides noſtra.*de uerbo Dei.ideo ſubditur.*

q Quis eſt au.qui uin.mun.niſi qui credit.*fide formata.*

r Quoniam Ieſus eſt fi.Dei. *naturalis: & per conſequens eiuſdem naturæ cum eo non identitate ſpecifica, quia natura diuina non eſt multiplicabilis ſicut humana : ſed identitate numerali , diſtinctus tamen in perſona*

¶ *ſona*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Hic eſt qui ue.per a.* Qđ qa ſola fides & cõfeſſio diuinitatis nõ ſufficit ad ſalutẽ ad vincẽdũ mundũ, addit & de humanitate.

b *Spiritus.* i. humana aĩa, quam emiſit in paſſione. *Aqua* & ſanguis, quæ fluxerunt de latere, qđ fieri non poſſet ſi ueram carnis naturam nõ haberet. Sed & añ paſſionẽ ſudor, q factus eſt ſicut guttę ſanguinis, oñdit ueritatem carnis. Hoc aũt ꝙ de latere iam mortui cõtra naturã aqua & ſanguis viuaciter fluxit, teſtabaẽ, ꝙ corpus dñi poſt mortem melius eſſet victurũ, & mors eius vitam nobis daret. Quod vero ſudor ſicut ſanguis in terram fluebat, ſignabat ꝙ ſuo ſanguine eccleſiam toto orbe lauaret.

c *Quoniam tr.ſu.qu.* Per hoc apparet, ꝙ Ieſus eſt veritas, verus Deus, verus homo, qui de utroq; habemus certũ teſtimoniũ. de deitate per patrẽ & filiũ & ſpiritũſanctũ, de humanitate per animã. aquã & ſanguinẽ. Pater dedit teſtimoniũ deitatis, qñ dixit: Hic eſt fili⁹ meus dilectus. Ipſe filius dedit, qñ in monte transfiguratus eſt, & potẽtiam diuinitatis & ſpem æternę beatitudinis oſtendit. Spũſſanctus dedit, qñ ſup baptizatum in ſpecie colũbæ requieuit. vel quãdo ad vocationẽ nominis Chriſti corda credentium impleuit.

¶ ſpiritus

Mat. 3. d

Iot. 17. a

d *Si teſt.ho.* Magnũ eſt teſtimoniũ Dauid hois, qđ de filio Dei perhibet: Dixit dominus dño meo, ſede a dextris meis. Qui ẽt inducit filiũ loquentem: Dñs dixit ad me: filius me⁹ eſt tu. Maius teſtimoniũ ꝓcurſoris, qui ait: Ego baptizo vos aqua, ille baptizabit vos ſpũſancto. Sed maius eſt teſtimoniũ patris, qui ſpm̃, quo ſemper plen⁹ erat, in eum viſibiliter miſit. q.d. Si creditis hoĩbus ꝓnũciantibus aduentũ, credite patri teſtificanti aduenisse Chriſtũ.

Pſ. 2. b

Mat. 3. e

F e *Qui cre. in fi. Dei.* Intelligit patrem veracem in teſtimonio filij, qui non credit dicit patrem mẽtitum. Fruſtra igitur dicunt Iudęi ſe credere in patrem, qui contemnunt Chriſtum.

f *In fi.* Quia pater teſtatur de filio, credamus in filium: quia qui credit in filium, ita vt bene operando tendat in ipſum filium, habet teſtimonium Dei in ſe: quaſi de eo etiam teſtatur Deus: ꝙ ipſe ſic credens erit in numero filiorum Dei, ipſo filio ſuis ita pollicente: Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit illum pater meus. Si ergo Deum teſtem tuæ fidei habueris, quid te hominum infamia vel perſecutio lædit? Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Iohn. 12. d

Rom. 8. f

g *Et hoc eſt teſt.* De filio teſtatus eſt & etiam de nobis ſilijs adoptiuis, ꝙ per filium ſuum vnicum etiam nobis iam in ſpe, quãdoque in re vitam æternam daret.

h *Et hæc eſt uita.* In fide & confeſſione nominis, in perceptione ſacramentorum eius: quia nemo venit ad patrem, niſi per eum. Et, non eſt aliud nomen in quo oporteat ſaluos fieri. Et ne parum videretur dixiſſe vitam eſſe in filio, addit, ipſum filium eſſe illam vitã. Sicut enim pater habet vitã in ſemetipſo, ☞ ſic dedit

Ioan. 14. a

Act. 4. f

¶ Qui erat ęternus venit ad ſalutem & peccatorum remiſſionem per aquam baptiſmi & ſanguinem paſſionis: & nõ ſolum dignatus eſt baptizari propter noſtram ablutionem, & ut baptiſmi ſacramentum nobis conſecraret, ſed & ſanguinem pro noſtra redemptione dedit.

a Hic eſt qui uenit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus: non in aqua b c d e f

¶ Et licet ſecundum hominem ſit paſſus, tamen ſpiritus ſuper eum baptizatum in ſpecie columbæ, vel ſpiritus, id eſt omnis ſpiritualis doctor teſtatur hoc, quod Chriſtus eſt ueritas: verus Dei filius, non phantaſmi, verus mediator & reconciliator: immunis a peccato, & ſufficiens ad auferenda omnia peccata mundi.

b ſolũ, ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtificatur, quoniam g h i k

c † Chriſtus eſt ueritas. † Quoniam l tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo: pater, verbum, & ſpirituſſan- m n o

a ¶ Vnus Deus de eadem re teſtantes.

ctus, & hi tres vnũ ſũt. Et tres ſunt p q r qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres unũ s t

¶ Et quia ita certa teſtimonia habemus, ergo debemus hęc accipere, quia etiam teſtimonia hominum, quę mentiri poſſunt, ſolemus accipere.

d ſunt. Si teſtimonium hominum ac- u

a ¶ Melius accipiendum.

cipimus, teſtimonium Dei maius x

¶ Per quod probo. ¶ Scilicet quia teſ. eſt.

eſt. Quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod maius eſt, quia teſtifica- y

a ¶ Hic eſt filius me. di. in quo mihi bene com.

e tus eſt de filio ſuo. † Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in z

a ¶ Sed. ¶ Dicit non eſſe filium vel minorem patre.

f ſe. Qui uero non credit in filium, a

a ¶ Dicẽdo: Ego & pater unum ſumus.

b ¶ In hoc mendacem.

mendacẽ facit eum, quia non credit b c

a ¶ Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi. Et in paſſione. Clarificaui, & iterum clarificabo.

in teſtimonio, quod teſtificatus eſt

g Deus de filio ſuo. Et hoc eſt teſtimo d nium, quoniam uitam æternam de e

h dit nobis Deus: & hæc uita in filio f

ueritatis, qui a patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. & hoc eſt quod dicitur: Et ſpi. *ſcilicet ſanctus.* G

i Eſt qui teſti. *cuius teſtimonium non poteſt eſſe falſum.*

k Qu. Chri. eſt ue. *i. Dei patris filius, qui procedit a patre per modum intellectus. & ſic eſt eius uerbum. idem n. eſt verbum & filius. propter hoc illa, quæ pertinent ad intellectum, ut ueritas & ſapientia & huiuſmodi, appropriantur filio in diuinis.*

l Quoniam tres ſunt. *Hic ponitur ſecunda manifeſtatio, quæ eſt per apertam uiſionem, nam ipſa beata trinitas manifeſtat ſe beatis quantum ad perſonarum diſtinctionem, & uerbi emanationem a patre et ſpirituſſancti ab utroq;. & hoc eſt quod dicitur:* Quoniam tres ſunt, qui teſti. dant &c. *veritatem manifeſtando, nam teſtimonium dare eſt ueritatem manifeſtare.*

m Pater *ingenitus.*

n Verbum. *ab eo genitum.*

o Et ſpiri. *procedens a patre & uerbo.*

p Et hi tres unum ſunt. *in eſſentia, & ſic unus Deus ſuper omnia glorioſus.*

† De ſum. tri. c. damnamus, cele. c. in qua.

q Et tres ſunt. *Hic ponitur tertia manifeſtatio, quæ eſt per Chriſti paſſionem in qua anima Chriſti fuit a corpore ſeparata, & a corpore mortuo fluxerunt ſanguis & aqua. Dicit igitur:* Et tres ſunt, qui teſti. dant in terra. *veritatem filij Dei manifeſtando.*

Ioan. 19

r Spiritus. *id eſt anima Chriſti, in qua ad limbum patrum deſcendit, & eis ſe manifeſtauit oſtendendo ſuam deitatem & paternalem proprietatem. extunc enim Deum clare viderunt. Propter quod Dominus dixit latroni. Hodie mecum eris in paradiſo.*

- maius quia

Luc. 23

ſ Aqua & ſanguis. *quæ ueritatem manifeſtant in eccleſiæ ſacramentis habentibus efficaciam ex ipſis, quæ quidem ſacramenta conferuntur in fide & confeſſione trinitatis.*

† Ioan. 3

t Et hi tres unum ſunt. *quia conueniunt in aſſertione vnius veritatis.*

u Si teſti. *Hic ponitur quarta manifeſtatio quæ fuit per ſenſibilem uocem. Nam in baptiſmo Chriſti & eius transfiguratione audita fuit vox ſenſibilis patris dicentis de Chriſto: Hic eſt filius meus dilectus. hic ſingulariter dicitur: per hoc oſtendens, quod ipſe ſolus eſt eius naturalis filius, & per conſequens unus cum ipſo in natura & perſona & diſtinctus. cæteri uero, qui pluriſicantur, ſunt eius filij adoptiui. Dicitur ergo:* Si teſti. hõ. acci. *Accipitur hic ſi pro quia. nam teſtimonium hominum recipimus tanquam ſufficiens in rebus humanis.* H

x Teſtimonium Dei maius eſt. *Id eſt certius. nam ei non poteſt ſubeſſe falſum, ſicut ſubeſſe poteſt teſtimonio hominum: & per conſequens eſt magis credibile in rebus diuinis, quam teſtimonium hominum in humanis.*

y Quoniam teſtificatus eſt de filio ſuo. *in transfiguratione & baptiſmo, ut prædictum eſt.*

z Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. *Id eſt effectum illius teſtimonij.*

a Qui non credit filio. *doctrinæ eius aquieſcendo.*

b Mendacem facit eum. *ſcilicet Deum patrem, qui dixit teſtificando: Hic eſt filius meus dilectus. & adiunxit: Ipſum audite, ut habetur Mat. xvij. ideo ſubditur:*

c Quia non credit in teſtimonio, quod teſtificatus eſt Deus de filio ſuo. *& patet ex dictis.*

d Et hoc eſt teſtimonium. *Hic conſequenter ponitur prædictæ manifeſtationis intentio, & primo ex parte Dei teſtificantis. ſecundo ex parte Iohannis ſcribentis, ibi: Hæc ſcribo uobis. Circa primũ ſciendum, quod prædictæ manifeſtationis intentio ex parte Dei eſt, ꝙ homines per hoc conſequantur æternam uitam. & hoc eſt quod dicitur:* Et hoc eſt teſtimonium. *id eſt intentio eius ſiue finis.*

e Quoniam uitam æternam dedit nobis Deus. *Si enim accipiatur vita beata formaliter, quæ eſt viſio & fruitio diuina, ſic dedit eam in præſenti in ſpe & in futuro in re, & de præſenti illis, qui iam ſunt in beatitudine. Si autem accipiatur uita beata obiectiue, ſic filius Dei ratione deitatis eſt ipſa uiſio beata principaliter, in cuius aſpectu beati reficiuntur interius, & ratione humanitatis ſecundario, in cuius aſpectu reficiuntur exterius, ſicut dicit Auguſtinus ſuper Iohannem. Et ſic quodã modo dedit nobis vitam beatam, quoniam dedit nobis filium ſuum verum Deum & hominem. ideo ſubditur.*

Tom. 5.

f Et hæc uita in filio ſuo eſt. *ſcilicet obiectiue.*

¶ Qui habet

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *ſona quia natura non patitur nec ratio, ꝙ gignens & genitus ab eo ſint unum in ſuppoſito.*

a Hic eſt *ſcilicet Dei filius æternaliter a patre genitus.*

b Qui ue. *in mundum ad nos ſaluandum.*

c Per aquam. *baptiſmalem, quia per tactum ſuæ ſacratiſſimæ carnis in baptiſmo dedit uim regeneratiuam aquis.*

d Et ſan. *effuſum in pretium noſtrę ſalutis.*

e Ieſus Chri. *uerus homo.*

f Non in aqua ſolum. *ſicut Iohannes Baptiſta, cuius baptiſmus ſolum lauabat corpora, ſed non auferebat pctã, ſicut facit baptiſmus Chriſti.*

g Sed in aqua & ſan. *i. in baptiſmo virtutem regeneratiuam habente, & ſanguine (ad infinitas animas ſi eſſent redimendas) ſufficiente.*

h Et ſpi. e. *Hic conſequenter ponitur dictę determinationis manifeſtatio, & eſt quadruplex. non tamen ponuntur hic ſecundum ordinem temporis. Vna fuit per ſpirituſſancti miſſionem ſuper apoſtolos in ſigno uiſibili, in teſtimonium ꝙ Ieſus ad dexteram patris glorificatus eſt eius naturalis filius, vnus cum ipſo Deus. Et de hoc teſtimonio prædixit Saluator. Cum autem uenerit paracletus quem ego mittam uobis a patre, ſpiritum ueritatis*

Ioan. 15. d

A ☞ ſic dedit & filio vitam habere in ſe, q dat ſuis uitã æternam.

a *Et hæc eſt fidu.* Multipliciter eadem, quæ ſupra promiſerat, inculcat. ut nos ad orandum viuacius excitet.

b *Secundum uo.* Vt quod velit rogemus, vel quales nos eſſe deſiderat ad rogandum veniamus. Si uolumus noſtram ſalutẽ & proximorũ nõ diſcordemus a voluntate Dei. Si uolũtas nr̃a p ignorantiã a uolũtate Dei recedit: bona uolũtas Dei nr̃am ſtultam corrigit, ut aplo Paulo cõtigit. *Secũdum uo.* Nõ ſm nr̃a carnalia deſideria. qa quid oremus ſicut oportet, neſcimus, niſi ipſe ſuam oſtendat uoluntatẽ, q melius q̃ nos ipſi noſtram intelligit vtilitatem. Si petimus ſecundum uoluntatem eius, impetramus, ſicut quando petimus pro fratre, pro quo eſt petendum.

Credentibus in nomen filij Dei

c *Scimus quo. &c.* Quia ſcimus qm̃ habemus ab eo petitiones, quas petim⁹, nihil petamus, qđ ei ſit aduerſum, nihil niſi quod nos docuit, quod nobis inſpirauit, petamus: & ſi in aliquo errarmus, ſtatim corrigimur.

d *Qui ſcit fra.* Loquiẽ de quotidianis & leuibus peccatis, quæ ſicut difficile vitantur, ita facile curanẽ: Si dicto vel cogitatu vel obliuione, vel ignorãtia peccaſti, cõfitere fratri, ſicut Iacobus docet, poſtula ut pro te interueniat. Et ſi ille iterum tibi confitetur, tu ẽt pro illo interueni. Hic ſufficit dominica orõ, & mutua confeſſio leuis eſt pnĩa. Porro ſi graue peccatum fuerit, induc presbyteros eccleſiæ, & ad illorum examen caſtiga te.

Iac. 1. a

Iac. 5. c

e *Eſt pec. ad mor.* quod ſeparat a Deo, ſicut mors ſeparat animam a corpore. *Eſt pec. ad mor.* Dñs pro perſecutoribus orare iubet, hic dicit non orandũ pro quibuſdã. qa ſunt in fratribus peccata, quę inimicorum perſecutione ſunt grauiora. Peccatum fratris eſt ad mortem, cum poſt agnitionem Dei q̃ per gratiam data eſt, aliquis oppugnat fraternitatem, & aduerſus grãm, qua reconciliatus eſt, inuidiæ facib. agitaẽ. Eſt peccatum non ad mortem, ſi quis amorem a fratre non alienauerit, ſed per aliquam infirmitatem animi officia fraternitatis non exhibuerit. vnde Chriſtus: Pr̃ ignoſce illis, quia neſciũt qđ faciũt. Nondũ. n. per grãm ſpiritus participes facti, ſocietatẽ ſanctæ fraternitatis inierant. Sic & Stephanus orauit pro illis, q grãm Dei nõ acceperãt. Paulus pro Alexandro nõ orat, quia cum iam frater erat, fraternitatem impugnabat. Pro illis, qui timore ſuccubuerant, orat. vnde: Omnes me dereliquerunt, ſed non illis imputetur.

Peccatum ad mortem

B

† De pœ. di. 1. c. importuna. in ſi.

† De pę. di. 3. c. ille rex tantus

Luc. 23. c

Act. 7. g

2. Tim. 4. c

f *Omnis ini. pec.* Omnis. Q. Vere orandum eſt pro peccantibus non ad mortem, quia multis peccatis occupantur omnes, & nemo poteſt eſſe ſine peccato, quia omnis iniquitas eſt peccatum. Sed ſupra alia eſt peccatum ad mortem, quod non humana fragilitate committitur, & ideo oratione iuſtorum non purgatur: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.

Ioh. 15. b. ſecundum aliam literã

Sup. 3. a

1. Cor. 15. f

g *Omnis qui natus eſt.* Qui natus eſt ex Deo, non peccat ad mortem: qui non eſt natus, peccat. ſed nos ſumus de illis qui nati ſunt ex Deo, ideo non peccabimus, non tangemur ab hoſte, ſed mundi amatores ſunt ſubiecti maligno hoſti.

h *Non peccat.* Dauid grauiter peccauit, ſed quia ex Deo natus eſt, ad ſocietatem filiorum Dei pertinebat, non peccauit ad mortem, ſed ueniam pœnitendo meruit.

i *Sed generatio Dei conſeruat eum.* Quia uoluntarie & non naturaliter filius eſt Dei homo huiuſmodi, competenter adiecit: *Sed generatio &c.* Qui in generatione Dei perſeuerant, peccare non poſſunt, neque a maligno contingi. Quomodo dies & nox miſceri nequeunt, ſic iuſticia & iniquitas, malignus & generatio Dei. Tangit ergo aliquos malignos lędens & affligens, ſed non ad malum eorum.

k *Et mundus totus.* Non ſolum mundi amatores, ſed etiam nuper nati, qui non habent diſcretionem boni & mali pro- ☞ pter pri-

¶ Credendo & imitando.

eius eſt. Qui habet filium Dei, ha- a b

¶ Sed.

bet uitam: qui non habet filium Dei, c

¶ Hi debetis adhibere fidem quia.

uitam non habet. Hęc ſcribo uobis, d e

a ¶ Vt certi ſitis futuræ ueſtræ beatitudinis. ¶ Ne ſeducamini fraudibus eorum qui negant Chriſtum eſſe filium Dei, quia merito fidei vitam habebitis.

* ut ſciatis, quoniam uitam habetis æternam, † qui creditis in nomine fi- f

a ¶ Et non tantum in futuro bona cæleſtia ſperare debetis ex fide Chriſti: ſed etiam in hac uita eſt fiducia, quod impetrabimus quicquid ſalubriter petierimus.

a lij Dei. Et hęc eſt fiducia, quam habe g mus ad Deum, quia quodcunq; pe- h

b tierimus ſecundum uoluntatẽ eius,

a ¶ Qui dixit: Primum quærite reg. Dei, & u. a. vo.

b ¶ Et nõ modo in futuro tempore audiet, ſed etiam ſcimus quod quotidie audiuit & audit, & per hoc quod modo audimur ſumus certi de futuro. ¶ Et non tantum in futuro tempore dando effectum petitioni.

audit nos. Et * ſcimus, quia audit nos i k

c quicquid petierimus. Scimus, quo- l niam habemus petitiones, quas po-

¶ Per confeſſionem, vel alio modo.

d ſtulamus ab eo. Qui ſcit fratrẽ ſuum m

¶ Non criminaliter, vel non vſque ad mortem.

peccare peccatum non ad mortem,

¶ Pro eo. ¶ A Deo.

a ¶ Pro oratione tua. b ¶ Ei dico.

petat, & dabitur ei uita peccanti non n o

a ¶ Non criminaliter. ¶ Sed. b ¶ Vſque ad mortem uitę. ¶ Quia quod in hac uita non corrigitur, eius uenia poſt mortem fruſtra poſtulatur. poteſt & de omni criminali accipi quicquid ab equitatis ratione diſcrepat inter peccata numeratur: ſed minima iuſtis non obſunt, ſed quædam ab omni iuſticia ita diſcordant, ut niſi corrigantur mergant in pœnam.

e ad mortem. † Eſt peccatum ad mor p tem, non pro illo dico, ut roget quis. q

f † Omnis iniquitas peccatum eſt, & r ſ eſt peccatum ad mortem. † Sci- t u

¶ Qui ſemen Dei habet in ſe, non poteſt peccare ad mortem ſimul enim non poteſt operari iuſticia & peccatum.

g mus quoniam omnis, qui natus eſt

¶ Peccatum ad mortem. ¶ Gratia qua renati ſunt ſecundum propoſitum quo uocati ſunt ſancti, ſeruat ne committat peccatum ad mortem, etſi in quibuſlibet humana fragilitate deliquerit, ne a maligno hoſte poſſint tangi defendit.

h i ex Deo, non peccat, ſed † generatio Dei conſeruat eum, & maligno non tangit eum. Scimus quo- x y z a b

¶ Renati in baptiſmo.

k niã ex Deo ſumus, & mundus totus c

¶ a Qui ha. fi. Dei. *per fidem charitate formatam.* C

b Habet ui. *ſ. beatam in ſpe. & ſi habet filium per viſionem & fruitionem habet eam in re.*

c Qui non ha. fi. Dei. *hoc modo vel illo.*

d Vitam non ha. *coſimiliter, quia ſicut affirmatio ſequitur ad affirmationem, ita negatio ad negationem.*

e Hæc ſcri. *Hic conſequenter ponitur intẽtio Iohãnis ſcribentis, & primo quantum ad bonũ habendum. ſecundo q̃tũ ad iam habitũ ibi: Scimus quia. Prima in duas, ſcđm duplex bonum conſequendum. ſcđa ibi: Et hæc eſt. Circa primum ſciendũ, ꝙ uoluntas beati Iohannis conformis erat voluntati Dei teſtificantis. ideo intendebat, ꝙ illi quibus ſcribebat, per hoc uitam beatam conſequerentur. ideo dicit;* Hæc ſcri. uo. &c. *qui creditis. fide per dilectionem operante.*

Diuiſio

† & ut credatis

f In nomi. fi. Dei. *ſi tamen perſeueretis.*

g Et hæc eſt fidu. *Hic ponit ſecundum bonum conſequendum. ſ. orationum ſuarum effectum. & primo illud ponit. ſecundo circa hoc quandam diſtinctionem facit, ibi, Qui ſcit. Circa primum dicit:* Et hæc eſt fidu. quam ha. ad de. *ſ. ad Dei filium.*

h Quia qđ pe. ſecun. uo. ei. *ſ. beneplaciti.*

i Audit nos. *non tamen ſemper ſtatim, ſed tempore competenti,*

k Et ſci. quia au. &c. *Quod eſt intelligendũ quando petitio eſt pia, pro ſe, & perſeueraus his. n. concurrentibus ſemper exauditur, & ſic eſt intelligendum quod ſubditur.*

l Scimus &c. *quia repetitio eſt eiuſdem ad maiorem aſſertionem.*

m Qui ſcit. *Hic conſequenter circa petionẽ pro peccatoribus facit quandam diſtinctionem, dicẽs:* Qui ſcit fra. ſuum peccare pec. non ad mortem *i. excludendo impœnitentiam finalem, qua quis moritur, & in peccato mortali peccat.*

n Petat. *orando pro eo.*

o Et dabi. ei uita. *ſ. gratiæ. quia talis peccator in gratia morietur, de quo hoc ſcitur. tamen quod ſit peccator non ad mortem, ſciri non poteſt niſi per diuinam reuelationem.* D

p Eſt pecca. ad mor. *ſcilicet finalis impœnitentia, qua quis in mortali peccato moritur.*

q Non pro illo di. ut ro. quis. *quia non eſt orandum pro damnatis. Et ſi ipſo viuente ſciretur, quod eſſet præſcitus, ſimiliter non eſſet pro eo orandum, vt pœnam æternam euaderet, prout dicunt aliqui. Poſſet tamen orari pro eo, vt minus peccaret: & per conſequens minus puniretur in inferno. Sed quia hoc neſcitur, quia quilibet peccator quã diu uiuit poteſt redire ad gratiam, ideo pro omnibus peccatoribus adhuc viuentibus eſt orandum.*

† De pœ. di. 2. c. ſi. n. in prin.

† qui genitus eſt ex deo ſeruat ſeipſum.

r Omnis iniquitas. *i. tranſgreſſio diuinorum præceptorum, quę continent ęquitatem iuſticiæ.*

s Peccatum eſt. *mortale.*

t Et eſt peccatum ad mortem. *ſi quis in eo perſeueret vſque ad finem vitæ incluſiue.*

u Scimus *Hic ponitur intentio beati Iohannis circa bonum iam habitum. & eſt duplex. ſecundum ponitur ibi: Et ſcimus. Intentio uero beati Iohannis eſt aſſecurare filios Dei per adoptionem de vitatione peccati mortalis, ſi voluerint per donum gratiæ quod iam habent. ideo dicit:* Scimus quod omnis, qui natus eſt ex Deo: *per gratiam baptiſmalem.*

x Non peccat. *quamdiu in ea ſtat. & intelligitur de peccato mortali, quod non poteſt ſtare cum gratia.*

y Sed generatio Dei. *i. ipſa gratia, per quam conſtituitur in quodam eſſe diuino ſupernaturali.*

z Conſeruat eum. *quantum eſt de ſe.*

a Et malignus non tanget eum. *inducendo ad mortale peccatum, niſi uolantarie declinet a ſtatu gratiæ, ſubijciendo ſe maligno per peccatum mortale ex liberi arbitrij defectibilitate.*

b Scimus quoniam ex Deo ſumus. *Si hoc referatur ad apoſtolos, qui erant in gratia confirmati, & de hoc per reuelationem certificati, iſtud poterant ſcire per certitudinem. Si autem referatur ad alios iuſtos, eſt per probabilem coniecturam, ſicut dictum eſt ſupra.*

c Et mundus totus. *id eſt homines in delectabilibus mundi finem ſuum ponentes.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

pter primam præuaricationem pertinent ad regnum diaboli, E niſi gratia Dei eruantur a tenebris.

a Et ſci.quo. Nemo ſine diuina cognitione ad vitam ęternam

Matt. 11.d pueníre, nemo cognoſcere ſine grã Dei põt.qa nemo nouit filiũ niſi pr̃,neq; pr̃em qs nouit niſi filius,& cui voluerit filius reuelare,& pr̃em & filiũ. Vtrũq; n.filius reuelat, qui carne viſibilis apparens,diuinitatis arcana per euangeliũ mundo patefecit.

b Filio. Et qa verũ deũ.& verũ hoiem cognoſcitis, & vitã ęternã expectatis, cuſtodite vos a doctrinis hr̃ticorũ, q

*Ieſu Chriſto ſpẽm ſctitatis ſibi aſſumunt, q prauis

Eph. 5.b dogmatib. gl̃iã ĩcorruptibilis dei ĩ ſĩtudine corruptibiliũ rerũ mutãt. Auaricia.n.eſt ſimulacrorum ſeruitus q ẽt mundũ Deo p̃ponũt,idololatre ſunt.

c Cuſto. Cum teſtimonium pfectionis in multis phibuerit illis, p̃t tñ timeri, ne aliqs nup cõuerſus reliquias ſupſtitionis mẽte retinuerit.

a in maligno poſitus eſt. Et ſcimus a b

a ¶Per carnẽ nõ niſi propter noſtrã ſalutẽ. b ¶Credẽtibus.

quoniã filius Dei uẽnit, & dedit nõ c

a ¶Credendo verum Dei filium.

bis ſenſum, vt cognoſcamus uerum

a ¶Amando. ¶Vt membra.

Deũ, & ſimus in verbo filio eius *. d

a ¶Per hoc erimus Dei in Deo viuentes ſine fine in viuente ſine initio vel termino.

Hic eſt uerus Deus & uita æterna. e f

a ¶Sicut uaſa ſancta.

b c Filioli, cuſtodite uos a ſimulacris. g

genter ſtudeant in cultu vnius ueri Dei inſeparabiliter permanere.

h Amen. *Hoc dicitur ad præcedentium confirmationem.* G

In ca.v.vbi dicitur in Poſtil. Omne quod natum eſt ex Deo &c.

ADDITIO.

Circa hoc qđ dr̃ hic: Hæc eſt victoria q̃ vincit mũdũ, fides nr̃a: attendendum eſt,q Apoſtolus ſup.Heb.xi.f.dicit de ſanctis, q per fidẽ uicerunt regna. Vnde conſideranda eſt differentia inter iſtas duas victorias,quæ fiunt per fidem,quia per vnam dñr vinci regna:per aliam dr̃ vinci mundus. Ad qđ ſciẽdum, q antiqui.ſ.p̃res ſub ue. Te. exiſtẽtes,p fidẽ vincebãt regna ſicut Moyſes Ægyptũ, Ioſue Chananæã, Dauid Idumæã & huiuſmodi,q̃ sũt regna particularia. & hoc patet in hiſtorijs ve. Te. Sed ſcĩ ſub no. Te.in primitiua eccleſia exiſtẽtes,nõ ſolũ p fidẽ vicerũt regna,ſed ẽt mũdum,& iõ de eis dr̃: Hæc eſt victoria q̃ uincit mundum, fides veſtra. Cuius ratio eſt: nam ille iuſtus,q̃ tormẽta mundi vſque ad mortem patiendo immobiliter in fide manet, non ſolumvnum regnum vel plura regna vincit,ſed mũdũ. Mũdus.n.congregatus nõ poſſet amplius facere cõtra vnũ hoiem q̃ ipſum multipliciter torquere,& finaliter interficere.& iõ ſcĩ q iſta ſuſtinuerũt, p fidẽ totũ mundũ uicerũt,ſupando oĩa, q̃ mundus cõtra illos poſſet facere, iuxta illud Luc.xij.a. Ne terreamini ab illis q occidunt corpus,& poſt hoc non habent amplius quid faciãt. Antiqui tamẽ qui hmõdi doctrinam non habuerunt explicitam verbo, nec exemplo expertam, licet per fidem vicerunt regna aliqua, vt dictum eſt, non tamen mundũ per hoc vicerunt.quia forte diceretur,quòd ſi plura regna fuiſſent congregata contra eos, non potuiſſent ea vincere ſicut illa pauca vicerunt. unde notanter dicitur de illis,quòd per fidem vicerunt regna, non mundum.de nouis vero dicitur: Hæc eſt victoria,quæ uincit mundum, fides veſtra. Et de iſta materia vide plenius in additione ſupra dicta ad Heb.xii.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a In mali.*i.in malo igne concupiſcentiæ.* poſitus eſt.

b Et ſci. *Hic ponitur ſecundum bonum habitum.ſ. Dei cognitio,cum dicitur:* Et ſcimus quo.filius d.ue. *in mundum.*

c Et dedit no.ſen.ut co.ue.Deũ. *Hoc.n. dedit apoſtolis quãdo aperuit*

Luc. ult.g *illis ſenſum,ut intelligerent ſcripturas: Alijs autẽ fidelibus dat ſenſum cognoſcendi Deum per fidem,quam habens ſcit ſe habere illam: ſaltem illam,quæ eſt ex auditu,quamuis neſciat ſe habere charitatem.*

d Et ſi.in ue.fi.eius. *ei adhærentes per fidem. Apoſtoli vero cognouerunt ſe eſſe in eo per fidem charitate formatam,& hoc certitudinaliter: alij uero iuſti coniecturaliter.*

e Hic eſt ue.Deus. *ſ.filius,qui eſt unus Deus cum patre. In hoc excluditur error omnium negantium Chriſti veram deitatem.*

f Et uita æter. *ſ.obiectiue,ut prædictum eſt eo.ca. Vltimo dicit.*

g Filioli,cu.uos a ſimu. *i.a cultu idololatriæ.per hoc inſinuans, q diligenter*

Incipit argumentum in ſecundam epiſtolam eiuſdem.

F Vſque adeo ad ſanctam fœminam ſcribit, ut eandem dominam non dubitet literis appellare, eiuſdemque filijs teſtimonium,quòd ambulent in ueritate,perhibet. H

Incipit epiſtola ſecunda Iohannis apoſtoli.

Senior Ele. &c. Cũ quidã dubitẽt,v trũ hæ duæ epl̃æ ſint Iohãnis apoſtoli. Per hoc aũt q ſunt ſimiles primæ, & in uerbis & in ſimili aſſertione fidei & charitatis aduerſus hæreticos,probantur eſſe apoſtoli, nõ Iohãnis p̃sbyteri. Scribit aũt ad quãdã Babyloniã,q̃ proprio noĩe Electa uocabaẽ, monens ipſam & natos eius, ne pp hr̃ticos diſcedant a p̃poſito fidei. Per hanc Electã ſignatur uniuerſalis

93.diſt.c. legimus mr̃ eccl̃ia. Per filios eius, minores ab eccleſia geniti in fide. Scribit ergo vniuerſali eccl̃iæ, nõ eſſe fidei perfectionem extra charitatem, & hæreticos deteſtaẽ,qui diuidunt Ieſum Chriſtũ.

b Non e.ſo. Scripturus cõtra hęreticos q a veritate exciderũt, dicit oĩm,q veritatẽ nouerũt,vnã dilectionẽ in ſctõs eſſe,vt ſimilitudine catholicorum ab hæreticorũ deterreat ſocietate. Oẽs fideles in vna veritate conſentiunt, hæretici in erroribus diſplicent.

†nobis: & nobiſcum *c Et a C.* Erãt tũc tpis hr̃tici,q negabãt dñm Ieſũ verũ dei filiũ,quos cõfutat.

d Gauiſus ſum ualde. Q. Quod tenetis tenete, nihil aliud ab hæreticis recipite

Incipit epiſtola ſecunda Beati Iohannis apoſtoli.

a ¶Ego ſenior tam ætate quam moribus,uel ſapientia ſcribo. b ¶Proprium eſt.

a † Senior Electæ do- a b

a ¶Tam natura quam fide.

minæ & natis eius,

a ¶Vero amore, uel quia perſeueratis in ueritate.

quos ego diligo in c

a ¶Vt ſit maior autoritas.

b ueritate: ẽt non ego ſolus, ſed & om- d

a ¶Qui Deum eligunt ad imitandum, & ſolum Deum operibus charitatis quærunt. b ¶Non ob aliam cauſam uos diligimus,niſi propter ueritatem fidei,quæ inexpugnabilis perdurat.

nes,qui cognouerũt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in e f

† uobis, & uobiſcum erit in æter- g

a ¶Vſque in finem vitæ,uel durans in æternum. b ¶Perſeuerans. c ¶Remiſſio peccatorum.

num. Sit uobiſcum gratia & miſe- h i

a ¶Si poſt baptiſmum in aliquo lapſi eſtis. b ¶Ne amplius Deum vel fratres offendatis.

c ricordia, pax a Deo patre, & a k l m

a ¶Qui coæternus & coæqualis patri. i. cum patre poteſt & operatur. b ¶Fidei,quam in baptiſmo promiſiſtis.

Chriſto Ieſu filio patris in ueritate

a ¶Dei & proximi. b ¶In domino de ueſtro bono principio.

d te & charitate. Gauiſus ſum ual- n

Expoſitio ſecundæ epiſtolæ Iohannis apoſtoli.

Senior Ele. do. *Poſtquã btũs Iohannes in epiſtola prima inſtruxit fideles generaliter, hic cõſ quẽter in duabus epiſtolis inſtruit aliquas perſo-*

Diuiſio *nas ſpecialiter. Diuiditur autem hæc epiſtola in tres partes.ſ.ſalutationem, proſecutionem & concluſionem. ſecunda ibi: Gauiſus ſum. tertia ibi: Plura habens ſcribere. In prima parte notatur primo perſona ſalutans, cum dicitur:* Senior. *& hoc ratione ætatis prouectæ & ſtatus ſeu officij illi.n.qui tunc regebant eccleſias:ſenes vel ſeniores dicebantur rati ne diſcretionis & maturitatis in moribus: inter rectores vero eccleſiarum, qui tunc erant in Aſia, Iohannes erat principalior. ideo dicitur hic:* Senior. *Secundo notantur perſonæ ſalutatæ, cum dicitur.*

b Electæ dominæ & natis eius. *Erat enim magna & nobilis domina nomine Electa habens prolem & familiam fidelem & miniſtros eccleſiæ ſuſtentabat.*

c Quos ego dili.in ueri. *id eſt charitatiua dilectione abſque fallacia & ſimulatione.*

d Et non ego ſolus, ſed omnes qui co.ue. *i. omnes fideles qui cognouerunt Chriſtum,qui eſt ipſa ueritas.*

e Propter ueritatem *ſcilicet fidei & bonę vitæ.*

f Quæ permanet in uobis. *per gratiam.*

g Et uobi. erit in æter. *per gloriam, quæ eſt gratia conſummata. Tertio ponuntur optata bona cum dicitur.*

h Sit uobi.gra. *iuſtificans.*

i Miſericordia. *pœnam peccatis præteritis debitam relaxans.*

k Pax. *i.æterna beatitudo appetitum totaliter quietans.*

l A Deo patre. *a quo ſunt iſta bona.*

m Et a Chriſto Ieſu filio pa.in ue.& cha. *per quã intelligitur ſpirituſſanctus,cui charitas appropriatur, & ſic tres perſonæ exprimuntur, eo q indiuiſa ſunt opera trinitatis. Aliter ẽt p̃t dici,q p expreſſionẽ patris et filij ſubintelligitur ſpũſſanctus,q eſt amborũ nexus & cum ſubditur:* In ue. & cha. *ſupplendum eſt, ut proficiatis in charitate & ueritate. i. in dilectione & eius cognitione.*

n Gauiſus ſum ual. *Finita ſalutatione, hic incipit proſecutio, in qua primum hortatur dominam prædictam & eius domum ad bonum proſequendum, ſecundo ad malum præcauendum, ibi: Quoniam multi. Circa primum ſciendum, quod uirtus laudata creſcit. ideo B. Iohannes ut incitet ad proficiendum in futuro, laudat bonum de præterito,dicens congratulando,* Gaui.ſum ual. *in domino.*

¶ Quoniam inue-

recipite,quia in his,quæ habetis,gaudeo, nihil aliud ad ſalu-

A tem uobis ſup addi expeto. Cum ergo gaudeam de veſtro bono principio ne faciatis dolere defectu veſtro. quia ut ſolicitus cuſtos omnia,quæ circa uos fiunt,cognoſco.

Gen. 2.c *a Ambulantes in ue.* Poſitus eſt Adã in paradiſo, vt operaretur & cuſtodiret illud. Operatio effectus prouectionem: cuſtodia perfectionis ipſius ſtatum atque conſtantiam deſignat.

b Non tan.mã. Arguit hęreticos,qui relictis,quæ ab apoſtolis audierant, noua inducebant, & per hoc fraternæ charitatis fœdera diſſipabant.

d Quo.mul. hoc de hæreticis p̃t accipi, q confitenẽ Ieſum incarnatũ. Sed vel verã eius carnẽ, vel ueram diuinitatẽ, vel verũ eius pr̃em Deũ,aut aliqd tale negant. Vel p̃t de Iudæis accipi,q Ieſũ nõdũ ad ſalutẽ mũdi veniſſe denegãt, ſed expectãt vẽturũ Antichriſtũ.

d Vi e.n.&c. Iſtis talibus ne conſentiatis,ſed potius attendite qualiter ſitis p̃fecte inſtructi ad fidẽ & conſtantiam.

e Mercedem. Deum plenum cum iocũditate capiatis,perſeuerãdo in doctrina vobis tradita, & non conſentiendo eorum errori.

f Et non per. Si quis ſeparat ſe a diuina doctrina,ut extra rectã fidem,conuerſationemque mandatorum Dei ſit, ſeparat ſe a Deo,ne habeat Deũ: Per actualem & contemplatiuam uitam ſit alicuius Deus,qui eſt creator oĩm.

g Qui per ma. Manet in euangelica doctrina,qui ſecũdum eam ſapit & agit. Separat ſe ab illa,q aliter ſapit & agit.

h Si qs ue. &c. Cum Iohannes apud Epheſum balneas lauãdi gratia intraret,& uideret Cherinthum,exiuit,dicẽs, Fugiam⁹ hinc, ne balneę ipſe cor

B rũpãt nos, in qbus Cherinthus lauaẽ veritatis ĩmic⁹. Fecit ergo qđ docuit. Tãta.n. apl̃i atq; eorũ diſcipuli tũc in

recipiamus. religione cautela vtebanẽ, ut nec verbi qdem coĩonem cũ aliquo eorũ, q a veritate deuiauerant, hr̃e paterẽtur.

i Nec aue ei di. Quia ſignũ vr̃ cõſenſus erroris: hoc.n.dicimus amicis, quorũ opa nobis placẽt,& uos ſi forte decepti nõ eſſetis,alij forsã p talẽ veſtrã familiaritatẽ poſſent decipi, q crederẽt illos placere vobis,et ſic crederẽt illis.

k Plu.ha. Intelligite hanc admonitionẽ uobis fore perutilẽ,qa ad cõfirmationẽ illius decreui etiã venire ad uos, nec tñ ex toto interim potui ſilere.

l Salutãt te. Sicut aduerſarijs ueritatis aue prohibet dicere, ita econtra electos ex perſona electorum ſalutat.

a ¶Aliquos forſaſſe non omnes.

a de, quoniam inueni de filijs tuis am a

a ¶Quotidie proficiendo. b ¶In uera fide. c ¶Tam perfecte.

bulantes in ueritate, ſicut manda- b c

a ¶Et per ea,quæ habe, certificatus iam de cætero confidenter rogo ut rem debitam.

tum accepimus a patre. Et nunc ro- d

b gote domina, nõ tãquam mandatũ e

nouum ſcribens tibi, ſed quod ha-

a ¶Fidei,vel a prioribus patribus. b ¶Vt antiqua fides & dilectio illibata permaneat.

buimus ab initio, ut diligamus alter f

utrum. Et hæc eſt charitas, ut ambu- g

a ¶i.ſeruemus mandata,non exeamus ad aliquos errores,non ceſſemus ab opere virtutum. b ¶i.de ea charitate data.

lemus ſecũdum mandata eius. Hoc h i k

enim eſt mandatum: ut quemad-

modum audiſtis ab initio, in eo am- l

a ¶Et neceſſe eſt,ut perſeueretis. b ¶Ita ut Chriſtiani nominis confeſſores.

c buletis: Quoniam multi ſeductores m

a ¶De noſtro conſortio. b ¶Ad amorem & doctrinam mundi. c ¶Nec doctrina,nec vita.

exierunt in mundum, qui non con- n

a ¶Magiſtrum & normam ſanctitatis.

fitentur Ieſum Chriſtum ueniſſe in

a ¶A quibus cauete, nam hi tales ſũt & qui eis conſentiunt.

carne: Hic eſt ſeductor, & Antichri- o p

¶Et ideo.

d ſtus. Videte uoſmetipſos, ne † per- q r

a ¶Deficiendo, illam mercedem,quam operando meruiſtis. b ¶Nitimini.

e daris, quæ operati eſtis, ſed ut mer- ſ t u

¶In futuro,vel hic gratiam. ¶Qui ſimulant ſe alios pręire ſapientia & doctrina,& ex ſuperbia diſcedunt ab humili prędicatione Chriſti.

cedem plenam † accipiatis. † Omnes x

a ¶Per aliquam ſeductionem vel timorem.

f qui recedunt, & non permanent in y

doctrina Chriſti: Deum non habent z

a ¶Sed ſi perſeuerauerit vſque in finem,ſaluus erit. b ¶Vnus enim uerus Deus ſunt pater & filius,non eſt filius poſterior, non eſt minor patre.

g Qui permanet in doctrina * hic et

a ¶Quandoquidem per hanc doctrinam & hic & in futuro Deus habetur,& non per doctrinam illorum: ergo Si quis.

h patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non a b c

a ¶Non tantum non aſſentiatis,ſed nec ad hoſtiam recipiatis, ne dum hoſpitales eſſe vultis, per mala eorum colloquia corrumpantur boni mores ueſtri.

affert, nolite recipere eum in do- d

i mum, nec aue ei dixeritis. Qui enim e f

a ¶Secundum quod vox eſt inſtituta, communem ſe oſtendit cum illo:alioquin ſimulatio eſt, quę in Chriſtianis eſſe non debet.

dicit illi aue, communicat operibus g

eius malignis. Ecce prædixi uobis, h

ut in die domini non confundami- i k

a ¶De commonitione eiuſdem rei,vel forſitan etiam de alijs.

k ni. Plura habens uobis ſcribere, no- l m

a ¶Per ſcripturam,quæ non adeo vos commouebit,quantum vita & præſentia magiſtri.

lui per chartam & atramentum ſcribere. Spero enim me futurum apud n

a ¶Inſtruendos. b ¶Meum. c ¶Veſtrum inſtruendum uel ad os illorum peruerſorum obſtruendum.

uos, & os ad os loqui, † ut gaudium o

¶Illis confuſis,veſtra fide confirmata. ¶Vel ad literam, vel forſitan filij alterius metropolis eccleſię.

l † veſtrum plenum ſit. Salutant te q

¶Quod ego ex parte mea dico.

filij ſororis tuæ Electæ. Gratia q

tecum.

mandata. *quę ſunt quædam explicationes mandati dilectionis.* C

k Vt quemadmodum au. ab ini. *veſtræ conuerſionis.*

l In eo ambu. *ſemper proficiendo.*

m Quoniam mul. *Hic conſequenter inducit ad præcauendum malum. & primo oſtendit ipſum, & inducit ad cauendum, ſecundo tradit cauendi modum, ibi: Si quis. Circa primum dicit.* Quoniam multi ſedu. *q. d. ad hoc monui nos in bono proficere,quia multi ſeductores inducunt ad contrarium, a quibus eſt cauendum.& qui ſunt illi,ſubdit.*

n Qui non confi.Ieſum Chriſtum ue in car. *i.ipſum eſſe verum Deum ab æterno,& hoĩem in tẽpore: ſicut ſunt Iudæi obſtinati, & hæretici peruerſe ſentientes de Chriſto.*

o Hic eſt ſedu. *qui ſic de eo peruerſe ſentit.*

p Et Antichriſtus. *in figura, licet non in perſona.*

q Videte uoſmetipſos: *Id eſt diligenter conſiderate & cauete.*

r Ne perda. *omnia opera bona.*

ſ Quæ ope.eſtis. *nam perduntur per corruptionem hæreſis.*

t Sed. *ſupple ſic in bono perſeueretis.*

u Vt merce.ple.ac. *in patria, vbi totaliter ſatiatur appetitus.*

x Omnis qui præ. *i.in primo bene incedit per uiam iuſticiæ.*

y Et non per. in doc. Chri. *a via iuſticiæ recedendo.*

z Deum non ha. *per gratiam,quæ perditur per unum peccatum mortale.*

a Si quis. *Hic conſequenter tradit præcauendi modum,di.* Si quis ue.ad uos. *ſub ſpecie religioſitatis.*

b Et hanc doc. *ſcilicet Chriſti.*

c Non affert. *ſed magis contrariam.*

d Nolite re.eum in do. *i. nolite communicare cum eo in potu vel cibo ſeu habitaculo, ut ſeducamini ab eo.* † perdamus quæ operati ſumus

e Nec aue ei dixe. *cõicando ei in uerbo. & hoc eſt ſimiliter propter periculum corruptionis.* D

f Qui.en.di.il.aue. *cõicando ei in verbis.*

g Cõicat op.eius ma. *i. exponit ſe periculo communicandi cum eo in opere maligno. Aliter etiam exponitur iſta litera de hæreticis ab eccleſia præciſis per excommunicationem, quia participans ſcienter cum talibus incurrit excommunicationem ſaltem minorem,niſi in caſibus conceſſis.* †24.q.1.c. omnis

h Ecce prædi. uo. *ea quæ dicta ſunt, ſcilicet perſeuerantiam in bono, & declinationem a malo.* *Chriſti

i Vt in die do. *i. indicij.*

k Non confunda. *cum reprobis,ſed magis honoremini cum electis.*

l Plura habens uo.ſcri. *Hæc eſt concluſio huius epiſtolæ, in qua primo ſe excuſat de breuitate ſcripturæ, dicens:* Plura habens uobis ſcribere. *quę non continentur in hac epiſtola.*

m Nolui per chartam & atramentum ſcribere. *quæ eſt uox mortua.*

n Spero enim me futu. &c. & os ad os loqui. *per uocem uiuam,quæ h. bet maiorẽ efficaciam. Vnde dicit Hieronymus ad Paulinum de omnibus ſacræ ſcripturæ libris: Habet neſcio quid latentis energiæ uiuæ uocis actus, & in aures diſcipuli de auctoris ore tranſfuſa fortius ſonat.*

o Vt gaudium ueſtrum plenum ſit. *ex mea præſentia, & efficaciori doctrina. Vel aliter:* Vt gaudium ueſtrum plenum ſit. *id eſt vt per meam doctrinam perueniatis finaliter ad patriam, vbi eſt gaudij plenitudo.*

p Salutant te filii ſororis tuæ Ele. *Habebat enim iſta domina ſororem eiuſdem nominis cum ea, cuius filij erant cum beato Iohanne euangeliſta.* †Ioã. 16.c Ioan.1.b

q Gratia tecum: amen. *hæc eſt confirmatio epiſtolæ, in qua apoſtolus optat iſti dominę confirmationem in gratia adoptionis. tamen iſte verſus non eſt in libris correctis.*

NIC. DE LYRA.

¶ a Quoniam inue.&c.am. *i.proficiẽtes.*

b In uerita. *fidei & morum.*

c Sicut man.ac.a.pa. *i.a Chriſto,cui eſt pa-*

Ecce prædixi uobis vt in die domini non confundamini *ter omnium Chriſtianorum. Conſequenter inducit ad proficiendum in melius,di.*

d Et nunc ro.te do. *de profectu in mandato dilectionis,in qua tota lex impletur. Rom. xiij.c. Plenitudo legis eſt dilectio.*

e Non tanquam mandatum &c. *quia ſicut dictum eſt ſupra 1.c. mandatum de dilectione eſt de dictamine legis naturalis,& ſic a principio conditionis humanæ, & de lege Moſaica, & ſic eſt ab initio legis datæ, & renouatum eſt in lege noua, & ſic ab initio legis euangelicæ.*

f Vt diligamus alterutrum. *in Deo & propter Deum.*

† noſtrum g Et hæc eſt charitas ut ambulemus. *ſemper proficiendo.*

h Secundũ mã. eius. *ea opere adimplẽdo.*

i Hoc enim eſt man. *ſ. dilectionis Dei & p̃ximi, in quo implicite continentur omnia mandata.*

E Secunda Iohannis vbi dicitur in Poſtil. Senior: & hoc ratione ętatis prouectę & ſtatus ſeu officij &c.

A D D I T I O. I.

B. Iohã. tãtę humilitatis fuit, ꝙ ĩ libris ſuis nõ noĩat ſe apl'm, nec de ſe dicit aliqđ nomẽ dignitatẽ deſignãs, ſed noĩat ſe in euãgelio diſcipulũ, quẽ diligebat Ieſ⁹: nõ exprimẽs nomẽ ſuũ ꝓpriũ ex humilitate. Similiter in prima ſua canonica non exprimit nomen ſuũ, nec officiũ nec aliquid huiuſmodi: quæ omnia ad magnam pertinent humilitatem. Vnde ex hoc videtur, ꝙ cum hic dicitur Senior, referendũ eſt ſolũ ad ætatẽ, q̃ non importat aliq̃ dignitatẽ nec ſtatum altiorem, ſed ſolũ quandã maturitatẽ, q̃ cõmuniter in ſenibus debet inueniri, iuxta illud: In antiquis eſt ſapientia &c. & ſic nõ commendat ſe ex rectoria ſeu prælatia, ſed ſolum ex antiquitate dierum, ſecundum quam ſuis ſermonibus deberent acquieſcere. & ſic intelligendum eſt in ſequenti canonica. G

In ea. ep'la vbi dicitur in Poſtil. Non tanq̃ mandatum nouum.

A D D I T I O. II.

Qualiter intelligatur, ꝙ mandatum de dilectione Dei & proximi non eſt nouum, & qualiter debet intelligi eſſe nouum, habetur ſupra in additione prima. ij. ca. vide ibi.

Argumentum in tertiam epiſtolam eiuſdem.

GAium pietatis cauſa extollit: atq; ut in ipſa pietate maneat, exhortatur: Diotrepẽ impietatis & ſuperbię cauſa obiurgat. Demetrio autem bonũ teſtimonium perhibet cum fratribus vniuerſis.

Incipit epiſtola tertia eiuſdem.

SEnior Gaio. &c. Gaius fide Chriſti ſuſcepta, bonus in actib. prædicatores & auditores verbi Dei ſuſcipiebat, & de facultatib. miniſtrabat, ſicut in epiſtola declarat. Commendat autẽ hoſpitalitatẽ, & ne ab ea deſiſtat exemplo, & inſtinctu Diotrepis inuitat. Diotrepes eñ aſſerebat inutilẽ eſſe hoſpitalitatẽ. Videtur Gaius fuiſſe Corinthius. vñ Paulus. Gr̃as ago Deo meo, ꝙ neminẽ veſtrũ baptizaui, niſi Criſpũ & Gaiũ. Et alibi: Salutat vos Gaius hoſpes meus & totius eccleſię.

1. Cor. 1. d *et* 16. diſt. c. legimus. Rom. 16. d

b De omnibus ora. &c. ſicut nũc abũdat tibi, & bona volũtas largiẽdi indigẽtibus, & facultas opũ, ita ſp virtutib. plenã dño adiuuante vitã ducere poſſis.

c Gauiſus ſum val. Indecẽs eẽt, ſi deficiẽte fide mõ dolerem, de quo hactenus gaudebam: & iõ non tm̃ propter ſalutem tuam, ſed etiam propter meam autoritatem inſiſte hoſpitalitati. † opto

F *d Maiorẽ ho.* Iõ Gauiſus ſum, qa horũ fratrũ veniẽtiũ nõ habeo maiorẽ gratiã. i. qñ fr̃es venĩũt ad me in nullo facto vł verbo eorũ magis gaudeo, q̃ de hoc ꝙ annũciãt filios meos, quos ꝑdicãdo vel baptizãdo genui, veritatẽ rectę fidei, & bonę opatiõis obſeruare.

e Chariſſime fi. Iõ nõ debes deficere ab hoſpitalitate, & eleemoſynis, qdquid eñ oparis in fratres, fideliter i. ſicut fidelis. i. ſicut decet fidelẽ facis, ñ ꝓ vana gloria, ſed fidẽ tuam opib. oſtẽdis.

f Prono. enim eius &c. Qui vere ſunt honorãdi. non. n. ꝓ ſuis ſcelerib. expulſi ſunt à patria, ſed ſpõte profecti ſunt ꝓ nomine Chriſti ampliando, & pro nomine eius patiendo.

g Nos ergo de. Iohannes omnia dimiſerat, & ſe diuitibus connumerat, vt alacriores reddat, & promptiores ad commiſerendum pauperibus.

h Scripſiſſem forſitan &c. Perſeuerare debes in eleemoſyna, qa vtilitatẽ tantã in ea intelligo, ꝙ non ſolũ tibi, ſed etiã toti eccleſiæ ſcripſiſſẽ de cõmẽdatione eleemoſynę. ſed hac neceſſitate dimiſi, qa Diotrepes ñ curat nr̃am autoritatẽ. Diotrepes hæreſiarcha illius tpis noua docẽdo principatũ ſibi vſurpabat. Diotrepes ſpecioſe inſulſos ſiue decor inſinuans interpretaĩ, vt perfidiam cordis etiam nomine ſignet.

Eleemoſyne commendatio.

Incipit epiſtola beati Iohannis apoſtoli tertia.

a ¶ Ego.

SEnior Gaio chariſſimo, quẽ ego diligo in ueritate. Chariſsime de omnib⁹ † orationem facio † proſperẽ te ingredi & ualere, ſicut proſpere agit anima tua. Gauiſus ſum ualde uenientibus fratribus & teſtimonium perhibentibus ueritati tuæ, ſicut tu in ueritate ambulas. † Maiorem horum non habeo gratiam, quàm ut filios meos audiam in ueritate ambulantes. Chariſsime fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ: quos benefacies deducens digne Deo. Pro nomine enim eius profecti ſunt, nihil accipientes à Gentilibus. Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi, vt cooperatores ſimus ueritatis. † Scripſiſſem

¶ Non temporalium bonorum gratia, ſed propter æterna. a ¶ Hoc a domino crebris precibus exopto, vt bene quod agis, bene perficias. a ¶ Corpore & animo. b ¶ Proficit in eleemoſynarum operibus. ¶ Vt ſicut anima valeas & corpore. c ¶ In terna mentis intentio. ¶ A te. ¶ Peregrinis. a ¶ Vere charitati, quæ non ceſſat ab opere. b ¶ Tam ſtudioſe reddunt teſtimonium, quàm ſtudioſus tu es ad bene operandum. ¶ Secundum fidem. ¶ Vera fide. a ¶ A quibus nihil expectas temporale. ¶ Quos non noſcis. a ¶ Operibus miſericordiæ. b ¶ Et ita exemplo tuo alij incitantur ad hoſpitalitatem. a ¶ Dum apud te ſunt. ¶ Ad alia loca, ad quæ nolunt ire. a ¶ In miniſtris Deum honoras. a ¶ Alienati rebus proprijs. b ¶ Vt anxietate ſfamis cogerentur negare fidem. c ¶ Suis contribulibus. a ¶ Qui poſſumus ſupplere indigentiam eorum. a ¶ .i. domeſticos fidei. b ¶ Qui non ſufficimus prædicare. a ¶ Prędicandę fidei. ¶ Eccleſiæ.

de quo dicit Ro. xv. d. Salutat vos Gaius hoſpes meus, recipiebat .n. & ſuſtentabat prædicatores verbi diuini: propter quod erat Apoſtolo chariſſimus. Tertio notatur affectus ſalutantis ad ſalutatum, cum dicitur:

c Quem ego di. in ue *non uerbo ſolum aut lingua.*

d Chariſſime. *Hic incipit proſecutio huius epiſtolæ, in qua beatus Iohannes primo monet Gaiũ de perſeuerãtia in bono. ſcđo de declinatione à malo, ibi: ſcripſiſſem. Circa primũ, ut Gaius efficacius recipiat ſuam monitionem, primo gratias agit de ſuis bonis operibus præteritis, deprecans pro futuris. di.* Chariſ. de omni *.ſ. bonis operibus quæ facis.*

e Orationem fa. pro. te. in. & ua. *i. de bono in melius ſemper proficere.*

f Sicut pro. agit ani. tua. *q. d. iſta non ſunt opera ficta, ſicut ſunt hypocritarum opera, quæ non procedunt ex conſcientia & intentione recta. ideo ſubditur.*

g Gauiſus ſum ual. ue. fra. *i. prædicatoribus & peregrinis fidelibus.* † vt proſpere agant & recte ualeant.

h Et te. perhi. ue. tuæ. *in fide & operibus miſericordiæ.*

i Maiorem ho. non ha. gra. *id eſt nihil mihi eſt gratioſius audire.*

H k Quam ut filios meos audiam. *non carnales, quia uirgo in æuum permanſit, ſed ſpirituales.*

l In ueritate am. *per uiam fidei & morum. ideo conſequenter in bono confirmat eum di.*

m Chariſſime fideliter fa. *erga Deum & proximum.* 1. Cor. 14. † Maius hac nõ habeo gaudium

n Quicquid. *boni.*

o Operaris in fra. *per baptiſmum regeneratos nobiſcum.*

p Et hoc in pe. *ſupple maxime eſt acceptũ Deo. Dicuntur autem hic peregrini fideles de ſuis ciuitatibus propter fidem Chriſti ab incredulis eiecti.*

q Qui teſtimonium reddi. charita. tuæ. *quam eis exibuiſti.*

r In conſpectu eccleſiæ. *& pro hoc multi moti ſunt ad ſimile faciendum exemplo tui.*

ſ Quos benefacies deducens di. Deo. *lungatur ſic litera. Quos. ſ. peregrinos cum ad te uenerint. Deducens, id eſt tuis eleemoſynis prouidens, ut inde tranſeant ad alia loca. Benefacies digne Deo .i. ad honorem domini. & ſubditur ratio.*

t Pro nomine enim. *i. pro fide unius ueri Dei, & non pro criminibus ſuis.*

u Profecti ſunt. *id eſt compulſi ſunt exire de locis ſuis ſpoliati bonis proprijs.*

x Nihil accipientes a Gentilibus. *i. a ſuis contribulibus & ciuibus, ut dicit Gloſſa. non quia non poſſent accipere, ſed quia illi nolebant dare, ut egeſtate compulſi redirent ad idololatriam Gentilitatis. & concludit.* † Scripſi eccl.

y Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi. *cum expenſis noſtris. Hoc autem dicit Iohannes, non quia haberet diuitias, ſed quia de conſilio eius diuites talia faciebant, & quia bona eccleſiæ data pro pauperibus ipſe diſpenſabat in Epheſo, ſicut apoſtoli alij in Ieruſalem, ut habetur Act. iiij.*

z Vt cooperatores ſimus ueritatis. *miniſtrando neceſſaria illis, qui ueritatem prædicant, & illis, qui pro ueritate fidei tribulationes & exilia ſuſtinent.*

a Scripſiſſem. *Hic conſequenter inſtruit Gaium de euitatione malorum & aſſociatione bonorum, dicens,* Scripſiſſem forſitan eccleſiæ. *Id eſt communitati fidelium in tua ciuitate.*

Expoſitio Nicolai de Lyra in tertiam epiſtolam Iohannis.

Diuiſio

SEnior Gaio. *Hęc epiſtola ſicut & ꝑcedẽs diuiditur in tres partes. ſ. ſalutationem, proſecutionẽ, & cõcluſionẽ. ſcđa ibi: Chariſſime. tertia ibi: Multa. In prima parte deſcribitur primo perſona ſalutans ex ętate & officio cum dicitur:*

a Senior. *ſicut dictum eſt in epiſtola pręcedenti. Secundo perſona ſalutata ex nomine & familiaritate, cum dicitur:*

b Gaio chariſſi. *Ille erat Corinthius, ille, de quo dicit Paulus. Gratias ago Deo meo, ꝙ neminem veſtrum baptizaui, niſi Criſpum & Gaium.* de quo

¶ Sed his

A *a Eccleſiæ.* Illi eccleſiæ *quæ ſor.* i. dubitatiue eſt eccleſia, & vt per obſeruationem eleemoſynę mereretur perfecta fieri eccleſia, ſcripſiſſem.

b Commonebo. i. in omnium noticiã manifeſtius arguendo producam: quorũ exẽplar nuſquam hẽt: ſed facit ea, & noua inuenit, garrẽs falſis rationibus vtẽs in nos confutãdos, & ſic ad vos a fide retrahẽdos. Nota ſicut linguas detrahentiũ noſtro uitio non debemus excitare ne pereãt, ita per ſuam maliciã excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt meritũ nobis creſcat, aliqñ ẽt compeſcere, nedum de nobis diſſeminant, eorum, qui audire bona poterant, corda corrumpant.

c Demetrio te. Quod bonum illum velit imitari aperit, ut imitetur Demetrium: vt ſimili laude omnium poſſit, & ipſe dignus exiſtere.

d Pax tibi. Amicis gratiam pacis & ſalutis mandat, vt veritatis inimicos a ſalute monſtret extraneos.

N I C. D E L Y R A.

¶ a Sed his q am. *i. cupit inter iniate.*

b Primatum &c. Dio. *nomen eſt cuiuſdam hæreſiarchæ, qui vſurpabat ſibi primatum illius eccleſiæ.*

c Non recipit nos. *i. epiſtolã noſtram.*

d Propter hoc ſi ue. *ad locum illum.*

e Commonebo eius op. &c. *i. arguam in palã, & puniã. Apoſtoli. n. tales rebelles tradebant aliquando Sathanæ ad vexandum corporaliter, ut habetur. 1. Co. v.*

f Verbis ma. *i. malo igne ignitis. ſ. igne ſuperbiæ & inuidiæ.*

forſitan eccleſiæ: † ſed is qui amat primatum gerere in eis Diotrepes, nõn recipit nos. Propter hoc ſi uenero, † commonebo eius opera quæ facit, verbis malignis garriens in nos. Et quaſi ei iſta non ſufficiant, neque ipſe ſuſcipit fratres, & eos qui ſuſcipiunt, prohibet, & de eccleſia eijcit. Chariſſime nõli imitari malũ, ſed quod bonum eſt. Qui bene facit, ex Deo eſt: qui autem male facit, nõ uidet Deũ. Demetrio teſtimonium redditur ab omnibus, & ab ipſa ueritate: ſed & nos teſtimonium perhibemus, & noſti, quoniam teſtimonium noſtrum uerum eſt. Multa habui ſcribere tibi, ſed nolui per atramentum & calamum ſcribere tibi. Spero autẽ protinus te uidere, ẽt os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta tu amicos nominatim.

¶ Appetit. Dominati. a ¶ Noſtram autoritatem. ¶ Noſtram epiſtolam. ¶ Quia deprauat nos, & noſtra ſcripta. a ¶ Fateſaciam. ¶ Mendacia & errores aſſerentibus. a ¶ Quod mihi detrahit, quod hoſpitalitatem diſſuadet. a ¶ Ad damnationem. b ¶ Quod prędicat agit. ¶ Indigentes. a ¶ Ne impẽdãt curã humanitatis. b ¶ Tã ſuſcipientes q̃ ſuſceptos. a ¶ Non de conſortio fidelium, ſed de loco vbi conueniunt. b ¶ Quicquid ille dicat, tu. ¶ Quia. ¶ Quod ſuſcipiat. a ¶ Ad eum venientibus & recedentibus. b ¶ A Deo. a ¶ Ad commendationem hoſpitalitatis. b ¶ Illi. c ¶ Per alia teſtimonia mea, quæ p. oi. ſſa vera. a ¶ De commendatione eleemoſynę, & de alijs etiam. a ¶ Meum loqui ad os tuum. Vel os Diotrepis obſtruendum. a ¶ Ab illo Diotrepe & ab omnibus malis ſit tibi pax. a ¶ Q. quod te doceo: doce alios. b ¶ Vel per nomen.

C g Gar. in n. *i. inaniter & irrõnabiliter loq̃ns contra nos veros Chriſti diſcipulos.*

h Et quaſi. ei iſta nõ ſ. *ꝓ nimia pietate.*

i Neq; ip. ſu. fr. *i. pauperes fideles, & ueritatis prædicatores nõ recipit hoſpitio.*

k Et eos qui ſuſ. p. *ſub comminatione pœnæ ne de cętero recipiant.* † indicabo

l Et de ec. eii. *ſi contra prohibitionem eius faciant, iniuſtiſſime tamen, cum opera charitatis faciant. propter quod de iſto & ſuis ſequacibus ſubdit.*

m Chariſſime no. &c. ſed quod bonum eſt. *& ſubditur ratio.*

n Qui be. fa. ex Deo eſt. *nam omne bonum procedit ab eo.*

o Qui au. ma. fa. non ui. de. *cognitione formata charitate.*

p Dem. te. r. *bonũ de opib⁹ charitatis.*

q Ab om. *ipſum cognoſcentibus.*

r Et ab ip. ue. *i. a Deo q eſt ipſa ueritas.*

ſ Et nos te. per. *quia experti ſumus.*

t Et noſti. *ſimiliter per experientiam.*

u Qm̃ te. no. ue. eſt. *q. d. iſtum debes imitari, & aſſociare, Diotrepem autem & eius ſequaces deuitare.*

x Multa ha. &c. *Hic ponitur concluſio epiſtolæ, & exponatur ſicut concluſio epiſtolæ præcedentis uſque ibi.*

y Pax tibi. *in quo optat Caio pacem internam conſcientiæ, & pacem fraternam amicitiæ, & pacem ſupernam gloriæ.*

z Salutant te am. *i. fideles, qui ſunt apud me.*

a Salu. tu. ami. *i. fideles, qui ſunt apud te.*

b Nomi. *ad maiorem charitatis expreſſionem, quæ eſt inchoatio futuræ fœlicitatis: Ad quam nos perdu. qui vi. & reg. &c.*

B — D

Prologus in epiſtolam canonicam Iudæ.

IVdas frater Iacobi, quę de ſeptem canonicis eſt, paruam epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch quia apocryphus eſt, in ea aſſumpſit teſtimonium, a pleriſque reijcitur: tamen autoritatem uetuſtate, etiam & uſu meruit & inter ſanctas ſcripturas computatur.

Incipit argumentum in epiſtolam beati Iudæ apoſtoli.

IVdas apoſtolus fratres de corruptoribus uiæ ueritatis ita informat, ut illicitum eſſe diſſeret de ſub iugo ſemel erutos ſeruitutis denuo operam ſuam officijs nouare ſeruilibus.

Incipit epiſtola Iudæ apoſtoli.

C A P. I.

IVdas. Qui Thadę⁹ cõtra eoſdẽ fidei corruptores ſcribit, quos Petr⁹ & Ioãnes ĩ ſuis dãnãt ep'lis. Intẽdit ãt cõmonere fideles ne cõſentiãt peruerſorib⁹ qa fidei & caſtitatis gratia retrahebãt.

b Seruus &c. fra. Iaco. Non diſplicet Chriſto, nec diſcordat a Iacobo mea prædicatio

c Conſer. & uo. Vocat, conſeruat, diligit filios & membra Dei facit.

d Miſe. u. Si Deus cępit miſereri vobis condonando delicta, impleat miam ſuper addenda bona ducendo ad ęterna. Si eſt recõciliatus inimicis, ęternã pacẽ det factis amicis in qua in nullo ab eo diſſentiatis. † ſanctificatis

e Chariſ. Ego q veſtrę ſaluti ꝓuidere habui neceſſe, ꝑꝑ pſeudo, qui vobis ſe ingerũt, ſcribẽdi uobis admonitiones de veſtra ſalute cõi. i. de fide, quæ eſt tã mea ſalus q̃ veſtra, & oĩm fideliũ. ſ. fides, q̃ p dilectionẽ operaĩ, ego dico faciẽs oẽm ſolicitudinẽ ſcribendi uobis idest † multiplicetur.

Incipit epiſtola canonica Iudæ apoſtoli.

C A P. I.

IVdas ſeruus Ieſu Chriſti, frater Iacobi, his qui ſunt in Deo patre † dilectis Chriſto Ieſu conſeruatis & uocatis: Miſericordia uobis & pax & charitas † adimpleatur. Chariſſimi † omnem ſo-

a ¶ Confitens tam verbo quam facto. b ¶ Commendatio perſonæ. a ¶ Natura, fide, doctrina, uita. b ¶ Qui ſunt membra Dei, qui Deum habent patrem & patronum. a ¶ Propter fidem & opera. a ¶ Qui per filium habent acceſſum ad patrem. b ¶ Contra peruerſores. c ¶ Ad hanc diuinitatem, ad æternam gloriam.

Incipit poſtil. Nico. de Lyra ſuper epiſtolam Iudę.

C A P. I.

Diuiſio

IVdas Ie. Chri. ſer. *Hic incipit epiſtola beati Iudæ apoſtoli, quæ ſicut duæ præcedẽtes, diuiditur in tres partes. ſ. ſalutationem, proſecutionem & concluſionem. ſcđa ibi: Chariſſimi omnem. tertia ibi: Ei autem qui potens eſt. In prima parte notificatur perſona ſalutans ex nomine, cum dicitur, Iudas. ſecundo ex religione, cum dicitur.*

b Seruus Ie. Chriſti. *Id eſt fidelis Chriſtianus, & ex cognomine cum ſubditur.*

c Frater Iaco. *ſic autem fuit cognominatus, ad destructionem Iudæ proditoris. Secundo ponuntur perſonæ ſalutatæ cum dicitur.*

d His, qui in Deo patre ſunt. *fide formata charitate.*

e Dilectis à Deo, *a me, & fidelibus cunctis.*

f Et Chriſto Ieſu conſeruatis & uo. *id eſt Chriſto Ieſu adunatis & congregatis, ſicut membra uniuntur capiti, & hoc per uocationem ad fidem & conſeruationem in eadem, quæ ſunt ex gratia diuina. Et licet uocatio ponatur hic poſterior conſeruatione, tamen prior eſt tempore. nec eſt uis in hoc facienda, quia tranſpoſitio nominum non uariat ſignificationem eorum. Tertio ponuntur optata bona cum dicitur.*

g Miſericor. u. *peccata ueſtra relaxãs.*

h Et pax. *conſcientiam quietans.*

i Et charitas. *Deo coniungens.*

k Adimpleatur. *in cęleſti gloria, ubi & non alibi charitas perficitur*

l Chariſ. *Hic incipit epiſtolæ proſecutio, quæ diuiditur in duas partes quia primo Iudas Apoſtolus proponit intentum. ſecundo proſequitur propoſitum, ibi, Commonere. Eſt autem propoſitum apoſtoli confirmare fideles contra hæreticorum deceptiones. & hoc eſt quod dicit,* Chariſsimi omnem ſolitudinem faciens. *quia paſtor debet eſſe ſolicitus de ouibus.*

Diuiſio. † tantũ mihi ſtudium ſcribendi ad uos de communi ſalute, ut non potuerim nõ ſcribere uobis

¶ Scriben-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

bis.i.oïa q̃ ptinēt ad ſolicitū:Oro ꝓ vobis, diſputo cōtra ſedu
E ctores veſtros,& vt vobis ſciatis ꝓuidere,ſcribo vobis de illis detego nequias eorū, oſido vobis qualiter fidē & dilectionē debeatis tenere: & cū ſim ita ſolicitus ꝓ vobis,admonitionē meā recipere debetis. Ego dico, depcās nō ſup addi aliā fidē vrę fidei,ſed ſanctę fidei ſemel traditę vobis & oïbus ſctis ab apſis ſup certari vſq; ad mortē, vt ꝓ ea ſi neceſſe eſt moriamini. & iō ſcripſi vt ſcirē ſtatū vrę fidei, & meā ſolicitudinē oſiderē vobis, & ſic in fide confirmaremini.

Deu. 19.d a *Gra.tr.* Duriciā & diſtrictionē legis: q̃ dicit oculū ꝓ oculo,dētē ꝓ dēte,tēperat grā euāgelij,in quo purgant̃ ſcelera cōmiſſa p pniam, & eleemoſynæ fructus. Sed hāc grām trāsferūt in luxuriā, q nunc tanto licentius peccāt, quanto minus uident ſe aſperitate legis de facinoribus examinari.

b *So.d.* Pr̃ cū filio,et ſpūſctō ſolus dñator,filius cū pr̃e & ſpūſctō ſolus dñator, ſpūſſctūs cū pr̃e,& filio ſolus dñator. Quicūq; ergo hr̃ticus patrē Chriſti uerū Deū bonū & iuſtū negat,ſolū dñatorem & dñm nr̃m negat. Qui Ieſum filiū Dei eſſe negat,& hic dñatorē ſolum,et dñm nr̃m negat.Qui ſpūſ ſancti potentiæ detrahit,& hic ſolum dñatorem, & dñm noſtrum negat.

c *Oïa.* Oïa arcana fidei, & nō habetis opus recentia quaſi ſanctiora a nouis audire magr̃is.i. perfecte ſcitis omnia quæ ſcienda ſunt de fide, & ideo non eſt opus ut audiatis illos.

† illud d *Quo. Ie.* Cōfutatis hæreticis deinde vt reuocet eos,q crediderāt malignis & impijs, oſidit quāta ſit magnitudo dñi,quē negāt, oſidens,ꝙ ipſe eſt,qui eduxit ppl̃m Iſrael ex Aegypto. *Quoniā Ie.* Sicut filij Iſrael clamātes ad dominū ex Agypto ſaluati pp concupiſcētiā,quā in Aegypto habuerāt, diffidētes de potētia Dei in eremo puniti ſunt:ſic iſti magr̃i immūditiæ,& eorū ſequaces,q p aquas baptiſmi de tenebris ignorātiæ exierunt credētes ſi ad *ſuam originem. prioris vitę cōcupiſcētias mēte redeūt dānant̃.Sicut pri⁹ p fidē, & bona opa merēt̃ ſaluari,ſic ſcdo p murmuratione & immūdiciā merent̃ dānari. Vel ſcdo.i. bis pdidit. qa malos & nūc & poſtmodū punit. Nā quos pñtia mala nō corrigūt, ad ſequentia perducunt.

F

e *Angelos ue.* Et vere nō ſunt imitandi,q Ieſum nō verū Deū, ſed hoīem de vtroq; ſexu genitū mentiunt̃.Si.n. angelis peccantibus non pepcit, nec hominibus ſuperbientibus parcit.

f *Non ſer.ſu.prin.* Sic hoïes,q nō ſeruāt principatum,quo p grām adoptionis
1.Pet.2.a filij Dei ſunt effecti s,ſed relinquunt domiciliū.i.vnitatem eccleſiæ,in qua renati ſunt,vel ſedes regni cęleſtis,quas acceptu ri erant,ſi fidem ſeruarent & ante iudicium grauiter & grauius in vniuerſali iudicio damnabit.

g *Dei uincu.* i.ſuperbia & corde impœnitenti. Vel ſententia diuina,quæ eos in perpetuum coartabit. Vel vinculis,cupiditas infirmarū rerū,qua uincti ad ſuperiora reuerti nō poſſunt.

h *Sicut So.* dederat exēplū dānationis eorū, q ſolū dñatorem negant cōmemorato interitu infidelis populi vel angelorum exigētiū ſe cōtra Deū: dat ēt exēplū pęnę illorū q dñi grām transferūt in luxuriam,cōmemorans incēdium Sodomorū.

Exemplum

litudinem faciens ſcribendi uobis ᵃ
de communi veſtra ſalute, neceſſe ᵇ
¶Vos.
habui ſcribere uobis,deprecans† ſu- ᶜ ᵈ
¶Vobis a ſanctis.
percertari ſemel traditę ſanctis fidei. ᵉ
a ¶ deo neceſſe habui,quia. ¶Sub ſpecie religionis quaſi fidem Ieſu predicent. b ¶Humane ſapientię. c ¶Ignoti Deo & ſanctis.
Subintroierunt enim homines qui- ᶠ ᵍ
a ¶Ab ęterno in pręſcientia Dei prçuiſi ſunt iuſto Dei iudicio ut ſordeſcerent,& alios in ſordes pręcipitarent: & inde iudicabuntur ad mortem.
dam,qui olim pręſcripti erāt in hoc ʰ ⁱ
¶Vel Dei.
iudicium,impij, domini noſtri gra- ᵏ
a ¶Ipſi dico impij diuina ſcriptura quodam dolo vtentes ad deſtruendum cultum Dei.
tiam transferentes in luxuriam, & ˡ ᵐ
a ¶Tam uolentium quam nolentium. b ¶Singulariter Chriſtianorum.
ſolum dominatorem & dominum
a ¶Cum patre & ſpirituſancto. b ¶Saluatorem noſtrum. ¶Regem noſtrum.
noſtrum Ieſum Chriſtum negantes. ⁿ
a ¶Et quia illi negant & volunt vos inducere vt negetis:contra illos nolo vos commonere.
Commonere autem uos uolo ſcien- ᵒ ᵖ
a ¶Non filius Naue,ſed dominus noſter,qui non a partu virginis initium habuit,ſed erat deus æternus,qui natus de virgine nomen Ieſus accepit.
tes ſemel † omnia, quoniam † Ieſus ᑫ ʳ ſ
a ¶ Primo humiles.
populum de terra Aegypti ſaluans, ᵗ
¶Poſtea murmurantes. a ¶Verbis Moyſi in eremo.
ſecundo eos, qui non crediderunt ᵘ ˣ
a ¶Per ſerpentes,& alijs modis. ¶Quorum natura & potentia maior. b ¶Per humilitatem, per obedientiam.
perdidit: Angelos uero,qui non ſer- ʸ
a ¶Quo per gratiam Dei alijs principabantur ſubiectis ſpiritibus.
uauerunt † ſuum principatum, ſed ᶻ
a ¶Per ſuperbiam. ¶Cęleſtem habitationem,ſpiritualem Dei viſionem.
dereliquerunt ſuum domicilium,in ᵃ
a ¶Venturos ad iudicem,cui reſiſtere, vel aliquid occultare non poterunt.
iudicium magni Dei uinculis æter-
a ¶Huius aeris iam damnatos reſeruat grauioribus pœnis. b ¶Ideo etiam non ſunt imitandi,quia ex eorum imitatione mors æterna ſequitur.
nis ſub caligine reſeruarit. † Si- ᵇ
cut Sodoma & Gomorra & fini-
¶Sodomę & Gomorrę.
timæ ciuitates ſimili modo exfor- ᶜ
a ¶Extra naturam.
nicatæ, & abeuntes poſt carnem ᵈ

Et ſubditur dicti certaminis cauſa cum ſubditur.

f Subintroierunt enim.*ideſt ſub ſpecie pietatis introierunt.*

g Homines qui.q ol.&c.im.*ſ.hæretici. Pietas.n.uno modo ſignat diuinum cultum.hæretici uero ſub ſpecie religioſitatis & diuini cultus introduxerunt contrarium:propter quod dicuntur impij.*

G

h Qui ol.p̃. ſunt.*i.ab æterno p̃ſciti a Deo.*

i In hoc iu.*i.condemnationem. Aliter pōt dici.qui olim præſciti ſunt.i.a longo tpe pręfigurati:& hic ſenſus videtur magis concordare ſequentibus. Et ponuntur plures præfigurationes iſtorum hæreticorum.*

k Domini no.gra.*i.fidem catholicam nobis gratis datam.*

† vt veſtris laboribus † adiumento ſitis ſ. dei, quæ ſemel data eſt ſanctis

l Tranſ.in lu.*ut.n.traherēt hoïes ad ſuam ſectā,cōcedebant pctā carnalia tanq̃ licita, ad quæ proni ſunt hoïes: ac etiam ipſi exercebant,ut frequenter dictum eſt ſupra.*

m Et ſo.d.*Per hoc āt ꝙ Ieſus Chriſtus dicitur hic ſolus dominator & Deus, nō excluduntur pater & ſpūſſctūs: quia dictio excluſiua adiūcta uni pſonæ in diuinis reſpectu p̃dicati eſſentialis,nō excludit alias.& ſic eſt in propoſito. Solus enim idem eſt,quod non cum alio:propter quod excludit ſolum id qđ importat alietatem: pater autem & ſpirituſſanctus non ſunt alius Deus & dominator a filio, ſed vnus.*

n Negantes.*falſa doctrina & vita mala.*

Diuiſio o Com.au u.*Hic cōſequenter proſequitur propoſitum.ſ.cōfirmando fideles contra verſutiam hæreticorum. In quo ſic procedit, qa primo multipliciter eorū prauitatē declarat ſcđo fideles in ueritate cōfirmat,ibi: Vos āt. primū uero facit dupliciter.primo p ſcripturas figurales.ſcđo p ſimilitudines naturales ibi:Similiter hi ſunt. Prima adhuc in tres partes. qa primo inducit tria de ſcriptura. ſcđo ad ꝓpoſitū applicat ipſa, ibi: Similiter & hi carnē.tertio inducit alia tria ibi:Ve illis.Primū aūt eſt punitio Iudęorū pp incredulitatē ſuam rebellātiū in deſerto ut patet Exo.xvi.& Nu.xiiij.& in pluribus alijs locis.Dicit ergo:*Commonere au.uos.uo.*& non docere de nouo. & ſubditur ratio.*

† dominum

H

p Scientes.*uos ſcilicet.*

q Sem.*i.pfecte: ita ꝙ non oportet uos iterū docere,ſed de ſcitis in hītu commonere.*

r Omnia.*ſcilicet ad ſalutem neceſſaria.*

ſ Quoniam Ieſus.*ſcilicet Chriſtus.*

t Popu.de t.Aeg.ſal.*per uirtutē ſuę diuinitatis q̃ ab ęterno eſt.iō dicitur Heb.xiij.b.Ieſus Chriſtus heri & hodie ipſe,& in ſecula.*

u Secundo.*ideſt poſt.*

x Eos qui non cre.per.*i.deſtruxit in deſerto,ut dictum eſt.*

†Gen.19

y Ange.ue.q non ſer.ſu.pr.*Hic ponitur ſecundū.ſ.caſus angelorum,de quo habetur Iſ.xiiij.& Ezech.xxviij.qui propter ſuam ſuperbiā deiecti fuerūt in hunc aerē caliginoſum ad bonorū exercitiū.ſed finito hoc exercitio in die iudicij finalis retrudentur in inferno.& hoc eſt quod dicitur:* Angelos ue.qui non ſer. ſuum pr.*i.ſuæ conditionis nobilem ſtatum.*

z Sed de.ſu.do. *Glo. interlinearis, cæleſtem habitationem ſpiritualem uiſionem Dei.Si per uiſionem Dei intelligit ipſe gloſſator viſionē apertā eſſentię diuinæ,non dicit uerū,quia nullus uidens diuinā eſſentiā pōt peccare Si aūt intelligit cognitionē naturalem angelorum de Deo, adhuc nō videtur bene eſſe verum, quia naturalia remanſerunt in eis integra. Ideo melius dicitur,vt videtur:*Sed dereliquerunt ſuum domicilium *id eſt cælum empyreum, in quo creati fuerunt tanquam in loco conuenienti ſuæ naturæ,& ab illo deiecti fuerunt,ut dictum eſt.*

a In iudicium magni Dei &c.*Conſtruatur ſic littera:*Reſeruauit.*ſcilicet Deus peccantes angelo:* Sub cali.*id eſt in hoc aere caliginoſo ratione prædicta.* In iudicium magni Dei. *id eſt vſque ad tempus extremi iudicij.* Vinculis æternis.*datiui caſus eſt, quia tunc tradentur uinculis æternis.i.in inferno retruſi.*

b Sicut Sodo.*Hic ponitur tertium exemplum,quod habetur Gen.xix. de ciuitatibus ſubuerſis & igne ſulphureo combuſtis propter habitantium fœditatem, in quibus uigebat uitium contra naturam. & hoc eſt quod dicitur:*Sicut Sodoma. & Gomor. & finitimæ ciuitates.*i.propinquæ duabus dictis.*

c Simili modo ex fornicatæ.*i.eodem uitio infectæ.*

d Et abeuntes poſt carnem alteram. *id eſt inconuenientem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes.*

¶Facti

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Scribendi uo.&c.*In hac enim epiſtola inſtruit beatus Iudas omnes fideles generaliter, & non perſonas aliquas ſpecialiter, ſicut facit beatus Iohannes in duabus epiſtolis præce.*

b Neceſſe ha.ſcri.uo.*propter hæreticos inſurgētes vt poſtea ſubdetur.*

c Deprecans.*ſupple vos.*

d Supercertari.*ideſt fortiter certari a vobis.*

e Semel tra.ſan.ſi.*q.d.iſtud certamen eſt fidei.i.pro fide tradita.* Sanctis *ſ.apoſtolis a Chriſto.* Semel.*i. perfecte quando aperuit ſenſum eis, vt intelligerent ſcripturas.Dicitur etiam,*ſemel. *propter vnitatem fidei* Luc. ult. *& autoris ipſius Eph.iiij.a. Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma. Et ſub-*

a *Exemplū ignis.*i.ſignificatio ęternę cōbuſtionis. Sicut exarſe
A runt igne libidinis, arſerunt igne temporali, qui temporalis non fuit purgatorius, ſed initium pœnæ & ſignum futuri.

b *Domina.ſem.* In minoribus pctis maieſtatem blaſphemantes,in criminalibus nolēdo humilr cōfiteri & pęnitere,nullū hñtes timorē, nec fidē vēturi iudicis.

e *Cū Mi.* i.Moyſes,q vt Deus erat conſtitutus Pharaoni, & q erat princeps & nūci⁹,q̃tū ad alios,diſputās cū Pharaone,altercaret̃. i.ſigna faceret alterna cōtra ſigna magorum, de corpore
In ſomnis deluſi Moyſi.i.pplo Iſrl̃,vt pmitteret illos ſacrificare Deo ſuo,nō ē auſus īferre pęnā blaſphemiæ hui⁹ ſeculi. Sed dixit, Impet tibi dñs. Vel aliter.Cū dñs Ieſus altercaretur cum Pilato,de corpore Moyſi.i.de eccleſia, noluit aliquā blaſphemiam inferre, ſed tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt. *Cum Mi.* De quibus ſcripturis hoc teſtimonium aſſumpſerit,non patet. Sed allegoricè planū eſt Corp⁹ Moyſi populꝰ Iſrael, qa Moyſes illius ppl̃i portio
Zach.3.a fuit:iōq; qđ de pplo factū legit̃ in Zacharia, recte de Moyſi corpore factū
† increpet Zach.3.a forſan dicit Apl̃s.In Zacharia legitur: Oſidit mihi dñs Ieſum ſacerdotē magnū ſtantē corā angelo dñi, & Sathā ſtabat à dexteris eius vt aduerſaret̃ ei: & dixit dñs ad Sathā:Increpet dñs in te Sathā:& increpet dñs in te,qui elegit Ieruſalē.Quia Ieſus ſacerdos deſiderabat Iſrael de captiuitate liberari, & in terrā ꝓpriam redire:reſiſtebat ei Sathanas,nolens populū liberari,ſed
† Nu. 17. & 11.b. & 36.b hoſtibus Gētilibus mācipari.Ideo angelus, q populi adiutor erat, increpabat, atq; ab iniuria ppl̃i remouebat Sed vbicūq;, vel qñcūq; hæc altercatio angeli cū diabolo facta fuerit,hoc
2.Pet.2.d Blaſphemię malum diligenter intuēdū eſt. Quia Michael archāgelus, ſi diabolo ſibi aduerſanti
B blaſphemiā dicere noluit, ſed modeſto cū ſermone coercuit, quāto magis hoïb oïs blaſphemia eſt cauēda,& maxime in creatorē. Diabolus ī ſubſtātia bonus ſed volūtate malus.& ideo ab angelo nō blaſphemat̃, qa aliqd ꝓferre aduerſus bonā naturā blaſphemiā reputat archangelus.& ſi mala eſſet natura diaboli, dominus nō increparet pro bono opere, quod in mala natura non poſſet eſſe. Sed cū dñs increpat aliqđ boni, ex bona natura prouenire poſſe oſtendit.Poteſt fingi angelum egiſſe altercationem cum diabolo de corpore Moyſi,quaſi nollet ſepulturā Moyſi Iudęis reuelatam eſſe,ne eum quaſi Deum adorarēt,ad quod efficiē
Deu.34.b dū conabatur diabolus.ſed non inuenitur in autoritate. Aliter legitur,quia abſcondit dominus corpus Moyſi. Et ob hoc forſitan,ne populus Iſrael more Gentilium, qui amicos ſibi reges, & principes poſt mortem factis eorum ſtatuis colebāt vt Deos,corpus Moyſi adorarēt, & per idololatriā huiuſmodi à Deo præuaricarentur.Poteſt ergo videre quaſi fuerit cer
Deu. 10.d tamē, & altercatio Michaelis cū diabolo volēte corpus Moyſi reuelare,vt populū per idololatriā deciperet.Michael autē prohibēte,ne populus,cuius princeps erat, peccaret. Quod et ſi nūquā in ve.Te.legitur,propter autoritatem tamē Apoſtoli,qui ſecretiora quædam nouerat,quę nobis occulta ſunt,nō debet à quopiam refelli. Vel ſic:Mortuo Moyſe ſubtraxit dñs miſſo angelo corpus Moyſi, ita vt nullus de populo,cui p̄fuerat,ſciret ſepulturā. Præuiderat enim dñs Moyſen poſt mor
Deu.34.b tem à Iudęis adorandum,& ſic corpus haberent pro Deo habendum. & ideo diabolus cultum legis deſiderans verti in idololatriam altercatus fuiſſe dicitur cū illo angelo, quia qui à Deo miſſus fuerat,Michael dicitur,i. quis vt Deus?

d *Væ illis.* Quia per oïa hæretici monſtrati ſunt à verbo veritatis cecidiſſe, oſtendit eos diuerſis malis ſubiectos. *Væ illis q in uia Cain.* Viam Cain abeunt q propter inuidiam meliorū ſibi doctorum nomen vt honorificentur aſſumunt,qui nō triſtātur ſi à Deo repelluntur,iuſtos fratres nolunt imitari,ſed eos ex inuidia ſpūaliter,aliquādo & corporaliter occidūt. A vultu ēt Dei expellūtur,nihil iā putātes in ſe Dei ꝓuidētia ꝓuenire,ſed oīm,q̃ hēt,ſe autores credūt. Errore Balaā ꝑeūt, q ꝓ amore terreſtriū cōmodorū,veritatē,q̃ nouerūt,impugnant.

e *Contradi.Cho.per.* Qui increpatiōe ſctē eccleſiæ nolunt emēdari, ſed appetitu indebiti primatus ab unitate eccl̃ię ſe diuidūt & ſciētes q̃tū mali gerāt,ad ſcelerū tū tartara deſcendūt.

Maculæ.

¶Maſculorum. a ¶Non debitam concubitui.
carnem alteram facti ſunt exemplū ᵃ
¶Temporalium.
ignis æterni pœnam ſuſtinentes. Si- ᵇ ᶜ
¶Sicut Sodomitę. ¶Sicut damnandi. a ¶Suam vel aliorum.
militer & hi, *qui carnem quidē ma ᵈ ᵉ
¶Sicut populus non credens.
culant, † dominationem aūt ſper- ᶠ
a ¶i.angelos ſanctos. b ¶Sicut angeli apoſtatę.
nunt, † maieſtatem autem blaſphe- ᵍ
a ¶Vos non debetis blaſphemare, quia nec Michael &c.
mant. † Cum Michael archangelus ʰ
¶Contendens.
cum diabolo diſputans altercaretur
de Moyſi corpore, non eſt auſus iu- ⁱ
a ¶Vt malediceret ei quaſi malę creaturæ.
dicium inferre blaſphemiæ, ſed di- ᵏ
¶Vt quieſcas. a ¶Ille non eſt auſus blaſphemare. ſed Hi &c.
xit:† Imperet tibi Deus. Hi autē quę ˡ ᵐ
a ¶Blaſphemanda eſſe. b ¶Ex ſuperbia non aliqua cauſa.
cunque quidem ignorant, blaſphe- ⁿ
a ¶Solo appetitu carnis ſicut bruta animalia.
mant, quæcunq; autem naturaliter ᵒ
a ¶Nulla ratione ab alijs diſcreta. ¶Implendis.
tanquā muta animalia norunt, in his ᵖ ᑫ
a ¶Totum affectum ad hoc inclinant. b ¶Damnatio erit. c ¶Gladio malę doctrinæ armantur in fratres vt Cain.malo conſilio decipiuntur,vt Balaam.contra doctores ſe erigunt,ut Chore.
corrumpūtur. † Vę illis † qui in uiā ʳ
Cain abierunt,& † errore Balaā mer ſ
cede effuſi ſunt, & in contradictio- ᵗ
a ¶Ideo etiam cauendi. b ¶Vbi deberent honeſtati & vtilitati ſuæ vel comedentium prouidere.
ne Chore perierunt. Hi ſunt † in epu- ᵘ ˣ

¶ a Facti ſunt exem.*i.ſimilitudo & figura.*

C

b Pœnam ſuſtinen.*incendij ſulphurei.*

c Ignis æter.*ſ.gehennæ.*

d Similiter.*hic conſequenter tria prædicta applicat ad maliciam hæreticorū.& primo facit propoſitum.ſecundo declarat quoddam dictum, ibi: Michael.Circa primum di.* Simi.& hi. *ſ.hæretici.*

e Carnem qui.mi. *& ſic ſunt ſimiles Sodomitis: & in hoc notatur non ſolum de fornicatione vel adulterio, ſed etiam de vitio contra naturam.*

f Dominationem.*ideſt ipſum Chriſtum, qui non ſolum dicitur dominus in concreto: ſed etiā dominatio in abſtracto propter excellentiam dominij ſui, Apoc.xix.c. Habet in veſtimēto, & in femore ſuo ſcriptum rex regum & dominus dominātium. & ſic aſſimilantur hæretici angelis de cælo eiectis* † At *propter ſuam ſuperbiam.*

g Maie.a.blaſ.*i.ſanctam trinitatem, quia blaſphemia eorum contra Chriſtum redūdat in totam trinitatem, & in hoc aſſimilantur Iudæis exiſtentibus in deſerto. de quibus dicitur Nume.xiiij.b. Vſquequo detrahet mihi populus iſte? & ſic merentur condemnari & puniri ſicut prædicti.*

h Cum Michael. *Hic conſequenter declarat vltimo dictum,ſcilicet,quòd blaſphemia ſit valde graue peccatum, per hoc quòd Michael non fuit auſus blaſphemare dęmonem propter eius naturam bonam: Et per hoc patet, quòd blaſphemare Deum, cuius natura eſt excellentior in infinitum, eſt grauiſſimum peccatum. Dicit ergo:* Cum Michael. *volebat enim diabolus reuelare corpus Moyſi Iudæis ad idololatriam pronis* † quoniam in *vt eum adorarent tanquam Deum: Michael autem tunc princeps ſynagogæ hoc volebat impedire.* † in ſeductionē mercedis quā, deceptus fuit Balaā.

i Non eſt au. indi. infer. *ipſi diabolo ratione dicta.*

k Sed dixit imperet de. *vt deſiſtas a dicta reuelatione.Licet autem hoc non ſit ſcriptum in fine Deu. vbi agitur de ſepultura Moyſi:tamen credendum eſt firmiter ſic fuiſſe,propter dictum Apoſtoli loquentis ex ſpiritu Dei.* † in charitatib. noſtris.i. conuiuijs pauperum.

D

l Hi autem.*ſcilicet hæretici.*

m Quæcunq; q.ign.*circa articulos fidei,& maxime circa trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ,& vnionem naturæ diuinæ & humanæ in ſuppoſito uerbi.*

n Blaſphe.*aſſerentes falſa.*

o Quæcunque autem natu.tan.*i.cognouerunt ſenſuali cognitione eſſe carni delectabilia.quæ cognitio dicitur eſſe naturalis prout natura diuiditur contra rationem,ideo ſubdit.*

p Tanquam mu.a *quæ ſunt ratione carentia.*

q In his cor.*per ſenſum id eſt conſenſu uoluntatis & per abuſum conſuetudinis.*

r Vę il.*Hic iterum inducit tria de ſcriptura contra hæreticos.Primum eſt de Cain,qui ex inuidia fraterna,& odio interfecit Abel:ſic hæretici ex inuidia, & odio veros apoſtolos & fideles perſequebantur ad mortem.Propter quod imprecabatur eis non optando, ſed prænunciando ipſius Cain maledictionem dicens:* Væ illis,qui in uia Cain abie. *Eſt autem væ comminatio maledictionis æternæ. Secundum eſt de Balaam qui cupiditate ductus uoluit maledicere filijs Iſrael, ut habetur Num. xxij.& xxiij.& quoniam non potuit a Deo prohibitus, docuit Balach ponere ſcandalum coram filijs Iſrael per meretrices eos ad idololatriam prouocantes, Nume.xxv. Sic hæretici propter quæſtum prædicantes, ueris miniſtris Chriſti maledicebant, & eos quantum poterant ſcandalizabant.ideo ſubditur,*

ſ Et errore Balaam mercede effuſi ſunt. *id eſt propter quæſtum temporalem ſe malis expoſuerunt. Tertium eſt de Chore, qui ex ambitione ſacerdotij ſeditionem mouit propter quod a terra cum ſibi adhęrentibus abſorptus fuit. Nume. xvij. Sic hæretici pro ambitione honoris & gloriæ ſectas erroneas finxerunt,et per conſequens pęnam Chore meruerunt.ideo dicitur.*

t Et in contradictione.*i.et uę illis, qui in contradictione Chore,i.propter ſeditionem in eccleſia motam ad ſimilitudinem Chore.*

u Perierunt. *Id eſt perire meruerunt.*

x Hi ſunt in ep.ſuis. *Poſtq̃ declarauit maliciam hæreticorum per ſcripturas figurales,hic cōſequēter idē facit per ſimilitudines naturales. & diuiditur in tres partes:qa primo facit propoſitū,ſcđo inducit ad hoc propheticū dictū,ibi:Prophetauit aūt.tertio apoſtoli dictū, ibi:Vos aūt.Circa primum dicit:* Hi ſunt in epulis ſuis maculæ conuiuantes. *Et notantur hic de exceſſu notabili in cibo & potu, quia non ſolum dicuntur*

¶ maculati

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Maculæ.* Nõ ſolũ in comeſationibus, E & ebrietatibus carnalibus pereunt & maculantur, ſed etiam ſunt maculæ alio rum & alios ſecum perdunt, domini gratiam in luxuriam transferentes.

b *Nubes* Comparantſe prædicatoribus pluentibus iuſticiam, coruſcantibus per miracula. ſed ipſi ſunt nubes obſcurantes ſolem, ponentes in cęlum os ſuum peruerſa ſuperbe docendo ſine aqua ſapientiæ.

c *Arbores autum.* Cõparant ſe arboribus bonum fructum ferentibus, ſed ſunt arbores autumnales: tarde ferunt bonum fructum ſicut arbor in autumno planta ta. vel quia tunc folia cadunt & fructus. vel ſi ſupercreſcit fructus, adulterinus eſt & inutilis. Si quid. n. faciunt quod bonũ videatur, non bona intentione agunt, ſed ut bona quæ ſunt, in alijs extirpent.

d *Bis mortuæ.* Semel moritur, quæ non facit fructum bonum: Bis moritur, quæ facit fructum malum. Vel bis mortuę, quia ante tẽpus fidei mortui ſed inde uiſi ſurgere per fidem, rurſus redeunt ad impietatem: & ideo eradicatæ ab hæreditate quã ſperabãt ſe habituros, vel a ſoliditate charitatis, in qua ſancti dñi radicati.

† Apo. 1. b

e *Sidera.* In hoc apoſtatas ſignificat, quia in ſimilitudinem diaboli, de ſedibus angelorum ceciderunt, quibus propter apoſtaſiam tenebræ reſeruantur. *Sidera.* Lucem veritatis promittunt in hoc mari vitiorum. Sed nunquam in eodem ſtatu docendi, uel vitæ perdurãt, & aliis cauſa naufragij ſunt, & ipſis pro tenebris quas in eccleſia Dei inducebant, tenebre inferni parantur, & qui pacem fidei mundana tempeſtate turbabant, procella tormentorum percellentur.

f *Prophetauit.* Non ſolum mea autoritate F probo q puniendi ſunt, ſed & autoritate Enoch, q iam olim præſcripti ſunt in tale iudicium impij homines, qui noſtris temporibus ſubintroierunt ad ſubuertendam fidem priorum.

† murmuratores

g *Enoch.* In ſtirpe Cain Enoch, q dedicatio interpretatur, primus naſcit Inelecto rum vero progenie Enoch ſeptimus moratur, quia reprobi in hac vita, quę ante eſt, ſeipſos ędificando dedicant: electi uero ędificationis ſuę dedicationem in fine temporis. i. in ſeptimo expectant.

h *Ecce ueniet dominus.* Vera ſnia, q dñs ar guet impios, & de operibus & de verbis Sed notãdũ, q liber Enoch de quo hoc aſſũpſit teſtimoniũ, apocryphus, deputatur ab alio quodã, ſub noĩe Enoch cõ

† incredibilia

poſitus, in quo libro multa † credibilia cõtinentur vñ & hęc epiſtola Iudę quæ de apocrypho teſtimoniũ hẽt, priſcis tẽporib. a plerisq; reijciebatur. Sed iã autoritate iã, & vetuſtate & vſu meruit, vt inter ſanctas ſcripturas cõputet. Maxime,

Beda

quia tale teſtimoniũ de apocrypho ſumpſit, quod nõ apocryphum & dubiũ, ſed vera luce eſſet perſpicuũ. Licet. n. de apocryphis teſtimonium veritatis ſumere.

i *Hi ſunt mur.* Si fratribus aliquid boni cõtigit, murmurant & conqueruntur, quia ſua felicitas in illorum proſperitate ni nuatur. Auari enim, quibus nihil ſufficit etiam alijs inuident.

- ſemetipſos

k *Murmurantes & querulo.* Tanto amplius quisq; murmurat, & cõqueritur de pſtibus celeſtibus laboribus, quanto minus in ſe deſideria carnis extinguit. Sed contra ſanctus Daniel, & cæteri ſanctorũ deſideriorũ viri, quãto obnoxius ſola ſupna deſiderant, tanto magis deſpiciunt tranſitoria, & cuncta, quæ uidentur aduerſa.

l *Spiritum non habentes.* Quia ſpm ſanctum, quo congregat eccleſia & ſpũalis efficit, nõ hñt, ideo animales, inſcij, nõ prouidentes

a ¶Studentes gulæ ultra modum.

lis ſuis maculæ conuiuantes, ſi-

a ¶Omnia mala cum multo contemptu facientes. b ¶Non pauperes Chriſti. ¶Non ſunt ſub uero paſtore.

ne timore ſemetipſos paſcen-

a ¶Quia alios obſcurant. b ¶Quia ad ſuggeſtionem ſpiritum immundorum in diuerſis uitiorum errores raptantur.

tes: nubes ſine aqua, quæ a uen-

tis circunferuntur: arbores † au-

¶Nullam utilitatem uel ſibi uel alijs facientes.

tumnales, infructuoſę, bis mor-

a ¶Nunc in anima: poſtea in corpore. ¶Omittendo & committendo. b ¶Semper inquieti, tumidi, tenebroſi, amari, ſtabilitatem eccleſiæ impugnantes.

tuę, eradicatæ: † fluctus feri ma-

a ¶Ad ſimilitudinem tumentium vndarum ſuperbientes altius ſe attollunt: ſed tanto amplius confuſi quaſi in ſpumas leuiſſimas diſſoluuntur & pereunt.

ris, deſpumantes ſuas confuſio-

nes, ſidera erratia, quibus † pro-

a ¶Non ad tempus vt hæretici dicunt.

cella tenebrarum conſeruata eſt

in æternum. Prophetauit autẽ

de his ſeptimus ab Adã Enoch

a ¶Patienter & terribiliter. ¶Exiſtens.

dicens: † Ecce ueniet dominus

a ¶Sanctorum, qui cum eo iudicabunt.

in ſãctis milibus ſuis facere iu-

a ¶Pœnas inferendo. b ¶Malos. c ¶Conuincere eos, qui prius latebant, oſtendendo opera impietatis eorum quę prius occultabant.

diciũ cõtra omnes, et argue-

re omnes impios de omnibus

operibus impietatis eorũ, qui

¶In actu operis.

bus impie egerunt, & de omni-

¶Blaſphemantes maieſtatem.

bus duris, quæ locuti ſunt con-

¶In homines. ¶In Deum. ¶Etiam.

tra Deum peccatores impij. Hi

¶Contra Dei diſpoſitionem. a ¶Vel querulis. ¶Quæcunque ſibi contingant.

ſunt † murmurantes querulę-

a ¶In nullo carnis deſideria frenantes.

ſi, ſecundum deſideria ſua am-

a ¶De uitio in uitium. b ¶Iactant ſe nullo timore dimiſſuros quod agunt, ſe ſolos Deum cognoſcere.

bulãtes, & os illorum loqui-

a ¶Honorantes.

tur ſuperbiam, mirãtes perſo-

a ¶Diuitum. ¶Pauperes contemnunt. b ¶Non cauſa dilectionis. c ¶Sed quicquid illi dicant uel faciant.

nas quæſtus cauſa. Vos autem

a ¶Corde & opere.

chariſſimi memores eſtote uer-

borum, quæ prædicta ſunt ab

a ¶Quibus credendum eqſt nuncij domini, & præteritorum etiam prophetę futurorum.

apoſtolis Domini noſtri Ieſu

a ¶Illuminati ſpiritu ſancto.

Chriſti, qui dicebãt uobis, quo-

a ¶Tempore Antichriſti: cuius iſti iam ſunt præambuli

niã in nouiſſimis temporibus

a ¶Non miſſi a Deo. b ¶Veritatis.

uenient illuſores ſecundum de-

a ¶Quos tali ſigno poteſtis cognoſcere, quod gulæ ſeruiunt.

ſideriã ſua ambulãtes in impie-

a ¶Vel ſecundum deſideria impietatum. ¶Diuitiis cultus. ¶A ſorte iuſtorum.

tatibus. Hi ſunt, qui ſegregãt ſe-

a ¶Animæ concupiſcentias ſequentes.

metipſos, animales † ſpiritũ nõ-

a ¶Sed vos hoc modo ab illis diſſentiatis.

habentes. Vos autẽ chariſſimi

¶ *maculati in concreto, ſed etiam maculæ in abſtracto. ideo ſubditur.* G

a Sine timo. *Dei & bonorum hominum.*

b Semetipſos paſcentes. *ſuperflue in quantitate, & qualitate.*

c Nubes ſine aqua *ſapientiæ ſalutaris.*

d Quę a uentis circunferuntur. *ſuperbię motibus & uanitatis.*

e Arbores autum. *apparentiæ, folia tamen habentes. ideo ſubditur.*

† autumnales marceſcentes

f Infructuoſæ. *i. bonis operibus carentes.*

g Bis mortuæ. *ſemel ante conuerſionem per mortale peccatum, & iterum poſt lapſum in hæreſim.*

h Eradicatæ *a radice charitatis.*

i Fluctus feri maris. *i. inquieti & bonorum turbatiui.*

† vndæ eſſeræ

k Deſpumantes ſuas confuſio. *i. cum magno flatu, & ſuperbia ſuas hęreſes pronunciãtes, ex quibus deuenient ad confuſionem æternam.*

l Sidera erran. *per uarios errores.*

† caligo

m Quibus procella tenebrarum. *i. tempeſtas pœnarum.*

n Conſeruata eſt in æter. *ſ. in inferno, vbi nulla eſt redemptio.*

o Prophetauit autem. *hic ad propoſitum inducit dictum prophetieum di.* Prophetauit autem de his. *ſcilicet hæreticis futuris.*

p Septimus ab Adam Enoch. *ambobus aũt cõputatis, ut habetur Gen. v. & 1. Parali. 1. di.*

q Ecce ue. do in ſan. mi. *ſ. angelorum ſibi aſſiſtentium & miniſtrantium. ſecundum quod dicitur Dan. vij. c. Throni poſiti ſunt, & anti. dierum ſe. & c. & ſubditur: Milia milium miniſtrabant ei, & decies mi. cen. & c.*

r Facere iudicium. *condemnationis.*

ſ Contra omnes. *ſ. reprobos. iudicium enim electorum non erat contra eos, ſed pro eis.*

t Et arguere omnes impios. *ſicut dicit Saluator. Ite maledicti in ignem æternum. Eſuriui & non de mihi manduca. & c.* Matt. 25.

u Hi ſunt. *hæretici.*

x Sunt murmu. *contra ueros apoſtolos, & Dei miniſtros.* H

y Querulosi. *de defectu ſimulato uictus & ueſtitus, ut pecuniam exorqueant ab illis, quibus prędicanda ut lautius uiuant. ideo ſubditur.*

z Secundum deſideria ſua ambulantes. *Pecunia namque præbet facultatem uiuendi uoluptuoſe. ſecundum illud Eccle. x. d. Pecuniæ obediunt omnia.*

a Et os il. loqui ſuper. *de ſuis operibus & doctrina falſa & inaniter ſe iactando, & prædicatores ueritatis contemnendo.*

b Mirantes. *id eſt mirabiles dicentes.*

c Perſonas. *diuitum & potentum.*

d Quæſtus cau. *adulando. n. diuitibus & potentibus dicebant eos facere mirabilia ſacta ad honorem Dei communis boni: & ſic ab eis dona, & pecunias extorquebant.*

e Vos autem. *Declarata hæreticorum prauitate per dictum prophetieum, hic conſequenter idem facit per apoſtolicum di. Vos autem chariſſimi me. eſtote. corde & opere.*

f Verborum quæ præ. ſunt ab apoſtolis. *de hæreticis.*

g Qui di. uo. *ad cautelã cõtra falſos doctores.*

h Quoniam in no. temp. ue. illuſores. *per doctrinam erroris. Licet. n. a principio eccleſiæ aliqui uenerint, tamen imminente Antichriſti tẽpore plures uenient, qui erunt eius nuncij de propinquo.*

i Secundum de. ſua ambu. *i. carnaliter uiuentes. & hanc uitam hominibus laxantes ad quam ſunt proni.*

k In impietati. *i. ut per hoc auertant eos a cultu diuino, qui pietas nominatur.*

l Hi ſunt qui ſe. ſemetipſos. *ab unitate fidei catholicæ.* † 1. 2. q. 1. c. de illis.

m Ani. *i. ſẽſualitatẽ ſequẽtes ſicut aĩalia bruta.*

n Spiritum non hab. *ſcilicet ſanctum ſed magis ſpiritum erroneum.*

o Vos autem. *Declarata multipliciter hæreticorum prauitate, hic conſequenter fideles ſolidat in fidei firmitate dicẽs:* Vos autem chariſſimi

¶ ſupe-

dentes: ideo defluunt, quia coagulum charitatis non habent:

A a *Superædificant. uo. & c.* ædificantes uoſipſos in bonis operibus ſup fundamẽtũ fidei, vt lapides viui ponamini in domo Dei.

b *In ſpiritu ſan. o orantes.* Vt de ueſtris viribus nõ præſumatis, ſed diuinæ tuitionis adiutorio ſperetis, nõ per uos ſaluari putantes, ſed aduentum ſpiritus ſancti in vos petite, quo inſpirati ardentius ore tis, ne cum his, qui ſpiritum non habent, ab eccleſia ſegregemini.

† conuiuium

c *Illos uero ſal.* Qui non ſunt damnati apud Deum, ſed etiam prope cadunt in ignem, docete ut ſeipſos liberent.

d *In timore.* Hoc ad tria illa adiungendum eſt. Nam & apoſtatas cum quiſq; arguit & damnabiles oſtendit, in timore debet arguere, ne forte ſibi ſuiſq; aliqd tale contingat: & qui de incẽdio uitiorum alium caſtigans eripit, timeat ne & ipſe tentetur, & qui pœnitẽti pro ximo miſeretur, circunipiciat ne forte plus iuſto vel ſeuerus exiſtat, vel pius.

† quoſdam ſit per iu timorem

e *Odientes eam.* Non corpus, ſed maculatum eſſe odiſſe debemus & arguere, vt immaculatũ reddamus, vt de carnali ſpũale efficiat: Qd quia nõ noſtri arbitrij poteſtate, ſed Dei gratia perficiendum eſt, recte ſubiungitur. *Ei autem & c.*

† et carne

f *In exultatione.* Quos ſuperius monebat in timore Deo ſeruire, dicit conſtituendos in exultatione, qa quãto magis trepidi de actibus in præſenti fuerimus, tanto amplius in futuro de percepta mercede lætabimur.

g *Gloria magnificen.* Si habetis gloriam purę fidei & conſcientię & magnificẽtiam in operatione, & imperiũ ſuper infirmitatẽ, vel ſup demones, & poteſtatẽ reſiſtẽdi uitijs vel tortorib9, Deo nõ uobis imputate, qui ante tpa in pręſenti & poſt omnia tempora eſt glo

† per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrum.

B rioſus in eſſentia, magnificus in operibus, imperans tam volentibus quam nolentibus, & potens, cui nihil reſiſtit.

¶Vt ſitis templum Dei.

ſuperædificantes † uoſmetipſos ſan-

¶Dei uel ueſtro ſanctificato.

ctiſſimæ noſtræ fidei, in ſpiritu ſan-

cto orãtes, uoſmetipſos in dilectio-

ne Dei ſeruate, expectantes miſeri-

cordiam domini noſtri Ieſu Chriſti

in uitã æternam. Et hos quidẽ † ar-

a ¶Conuincite ad utilitatem, nõ illorum, ſed eccleſiæ. ¶Certiſſime damnatos diuino iudicio.

guite iudicatos: † illos uero ſaluate

a ¶Vitiorum, & ſic de igne tormentorum. b ¶Quoſdam ui. c ¶Vel quos in peccato obſtinatos ui deris, miſeremini. doletes q nõ potestis eos ſaluare.

de igne rapientes. Alijs autem miſe-

a ¶Pœnitentibus proximis.

remini in timore, odiẽtes eam, quæ

a ¶Quia concupiſcentijs carnis polluitur. b ¶Corpus mortale & paſſibile, quo velatur anima.

† carnalis eſt, maculatam tunicam.

Ei autem, qui potens eſt uos conſer-

a ¶In omnibus ueitis operibus. ¶In præſenti. ¶In futuro.

uare ſine peccato, & conſtituere an-

a ¶Coram angelis, qui contemplantur Dei gloriam. ¶Ab omni ſorde.

te conſpectum gloriæ ſuæ immacu-

latos in exultatione: in aduentu do-

a ¶Et. b ¶Qui ſolus eſt creator, & ſaluator, mittendo filiũ.

mini noſtri Ieſu Chriſti, ſoli * Deo

ſaluatori noſtro, per Ieſum Chriſtũ

¶Imputet.

dominum noſtrum, gloria, magni-

ficentia, imperium & poteſtas ante

omnia ſecula, & nunc & in omnia

ſecula ſeculorum: Amen.

c Voſmetipſos in dilect. Dei ſer. *opera charitatis continuando: Nam iſta dilectio non ſubtrahitur ex parte Dei, niſi primo deficiat ex parte hominis, & ſic in eius poteſtate eſt hanc dilectionem conſeruare.* C

d Expectantes miſerico. do. no. Ieſu Chriſti. *& hoc in ſpe, quæ certa expectatio eſt futuræ beatitudinis, ex gratia & meritis proueniens.*

e Et hos quidem. *ſ. hæreticos obſtinat os.*

f Arguite iudicatos. *i. arguendos oſtendite tanquam condemnatos.*

g Illos uero. *qui non ſunt adhuc obſtinati.*

h Saluate. *per bonam doctrinam & uitam.*

i De igne rapien. *i. ne deſcendant ad ignem gehennæ.*

k Alijs autem. *ſcilicet peccatoribus, qui non ſunt hæretici.*

l Miſeremini. *eis compatientes & ad emendationem eorum laborantes.* † commiſeratum diiudicantes

m In timore. *ne forte contingat vos ſimiliter peccare.*

n Odientes & eam, quæ car. eſt macu. tu. *i. conuerſationem. Iſtud additur eo q dixerat:* Alijs autem miſeremini. *quia licet peccatoribus ſit compatiendum, tamen eorum vitium eſt odiendum.* Alijs autẽ miſeremini in timore

o Ei autem. *Hæc eſt ultima pars & confirmatio huius epiſtolæ, quam terminat beatus Iudas in diuina laude, dicens:* Ei autem qui potens eſt uos conſeruare ſine peccato. *ſ. Deo, ſine cuius gratia homo non poteſt a peccato reſurgere, nec in bono meritorio perſeuerare.*

p Et conſtitue. *ſ. uos.*

q Ante conſpectum glo. ſuæ. *per apertam uiſionem.*

r Immaculatos. *Quia nullus habens maculam admittitur ad eam. Apoc. xxi. g. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum.* - in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti ſapienti

ſ In ad. do. no. Ieſu Chri. *ad iudiciũ tunc. n. dabitur electis gloria perfecta in corpore & anima.*

t Soli Deo ſaluatori noſtro. *Ipſe ſolus poteſt nos ſaluare æterna ſalute.* - ante omnia ſecula

u Per Ieſum Chriſtum do. no. *Nam humanitas Chriſti eſt humanæ ſalutis inſtrumentum diuinitati coniunctum, ut frequenter dictum eſt ſupra.* D

x Gloria. *inquantum apparet dignus omni laude. Eſt enim gloria clara cum laude noticia.*

y Magnificentia. *ex diffuſione ſuæ bonitatis ſuper omnia.*

z Imperium. *ex obedientia totius creaturæ ad ipſum.*

a Et poteſtas. *in puniti one malorum & præmiatione bonorum.*

b Ante omnia ſecula. *Licet enim prædicti actus circa creaturas ſint temporales, tamen virtus diuina, qua talia facit, eſt æterna. Amen.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ ſuperædifican. uoſmet. *in ſanctis operibus & meditationibus,*

a Sanctiſſimæ noſt. fi. *id eſt ſuperaddentes iſta fidei noſtræ ſanctiſſimæ, ſicut firmo & ſtabili fundamento.*

b In ſpiritu orantes. *qui eleuat fidelium mentes. Oratio enim ſecundum Damaſcenum, eſt aſcenſus mentis in Deum.*

Voſmetipſos

Præfatio Nicolai de Lyra in Apocalypſim Iohannis Incipit.

Oportet te iterum prophetare populis & Gentibus. *Apocalyp. x. d. Sicut in principio Geneſis vetus & nouũ Teſtamentum ad inuicem correſpondent, nam ſe habent ſicut rota in medio rotæ. Et hoc patet per libros vtriuſque. In* Ezech. 1. d *ueteri enim Teſtamento ſunt libri legales, hiſtoriales, ſapientiales, & prophetales. In nouo uero legi reſpondet euangelium, libris hiſtorialibus, Actus apoſtolorum: ſapientialibus uero epiſtolæ Pauli cum ſeptem canonicis, propheticalibus autem Apocalypſis. Vnde bene dicitur beato Iohanni uerbum propoſitum: Oportet te iterum prophetare populis & Gentibus. Et dicitur iterum, id eſt poſt prophetas ueteris Teſta-* Apocalypſis conditiones quatuor *menti. Vnde in uerbo propoſito poſſunt notari quatuor conditiones huius libri. Prima eſt eius neceſſitas, quæ notatur ibi: Oportet. Secunda eſt ipſius veritas, ibi: Te prophetare. Tertia ordinis qualitas ibi, Iterum. Quarta eiuſdem generalitas, ibi, Populis & gentibus. Circa primum conſiderandum, quod ſicut dicit Apoſto-* Heb. 10. g *lus: Patientia uobis neceſſaria eſt. quam facilius habemus ſi tribulationes futuras aliquo modo præcognoſcamus ſecundum quod dicit beatus Gregorius, Minus iacula feriunt quæ prauidentur. & nos tolera-* Lib. hom. in euang. hom. 35 *bilius mundi mala ſuſcipimus, ſi contra hæc per prouidentiæ clypeum munimur. Beatus uero Iohannes in hoc libro prophetico deſcribit tribulationes eccleſiæ futuras a ſuo temp re vſque ad finem mundi ſecundum catholicos doctores, ut contra ipſas patientiæ clypeo neceſſario muniamur. & ſic patet neceſſitas huius libri. Propter quod dicitur Iohanni infra. 1. d. Scribe ergo quæ uidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri cito. quaſi dicat: ſcribe in hoc libro, quæ uidiſti, id eſt reuelationes diuinitus ſactas tibi. Et quæ ſunt, quia tribulationes eccleſiæ iam incæperant. Et quæ oportet fieri cito, ſecundum diuinam ordinationem ad patientiæ fidelium probationem. Poſt hæc. nam licet a principio naſcentis eccleſiæ ſurrexerint tribulationes contra cœtum fidelium, ut patet in actibus apoſtolorum, tamen maiores ſurgent circa finem mundi tempore Antichriſti. Circa ſecundum conſiderandum, quod in cognitione habita inueſtigatione humana frequenter falſitas contingit. nam licet prima principia ſint per ſe nota, tamen in deductione ipſorum ad concluſiones maxime remotas contingit frequenter errare. Sed in cognitione habita reuelatione diuina nõ poteſt eſſe falſitas, cum ipſe ſit regula veritatis. Cognitio vero prophetica qualis eſt in hoc libro contenta, non procedit ex inueſtigatione humana, ſed reuelatione diuina. ij. Petri. 1. d. Non enim uoluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines. propter quod in hoc libro non eſt falſitas aliqua, ſed ueritas mera. Ideo dicitur in ultimo ca. b. Et dixit mihi, ſcilicet angelus loquens Iohanni: Hæc uerba fideliſſima & uera ſunt & dominus Deus ſpirituum prophetarum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito. Circa tertium in quo notatur ordinis qualitas, cum dicitur, Iterum id eſt poſt prophetas ueteris Teſtamenti, conſiderandum: quod ſicut libri prophetales in ueteri Teſtamento ſunt ultimi, ſecundum ordinem quem habent in biblijs noſtris communiter (nam apud Iudęos eſt aliter. licet autem libri Machabæorum ponantur in biblijs noſtris poſt libros prophetarum) tamen non ſunt de canone, ſecundum quod dicit Hieronymus in prologo galeato, qui præmittitur libris Regum. & ideo inter libros canonicos ueteris Teſtamenti libri prophetales ſunt ultimi, ſicut dixi. & ſimiliter inter libros noui Teſt. liber Apocalypſis eſt ultimus. Vnde poteſt exponi illud, quod dicitur Iohannis. xxi. a. Manifeſtauit*

¶ ſeſtauit

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E *feſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberiadis. Ad cuius intelligentiam ſciendum, quòd locus aliquando accipitur pro habitanti bus in ipſo, ſicut dicitur communiter: Pariſius fecit tale feſtum uel ſpectaculum, id eſt populus habitans Pariſius. Beatus uero Iohannes propter mare Galilææ, quod altero nomine dicitur mare Tyberiadis, fuit natus & in eodem piſcationibus fuit occupatus, & inde a Chriſto uocatus, ut habetur Mat.iiij. propter quod conuenienter poteſt nomine Tyberiadis deſignari ut ſit ſenſus: Manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberiadis, id eſt ad Iohannem euangeliſtam. Iterum id eſt poſt prophetas ueteris Teſtamenti. Item aliter: Iterum ſcilicet ſemel in euangelij deſcriptione, & alias in Apocalypſis reuelatione. Circa quartum conſiderandum: quòd prophetæ ueteris Teſtamenti licet prophetauerunt de pluribus populis & Gentibus, vt patet libros intuenti, tamen prophetauerunt tantum vni populo ſiue genti, ſcilicet Iudæorum, Iona tamen excepto, qui fuit miſſus ad prophetandum Niniuitis, cæteri uero ad prophetandum Iudæis. Iohannes vero prophetauit in hoc libro omnibus Gentibus & populis. quia prophetauit uniuerſali eccleſiæ ex omnibus Gentibus & populis & linguis conſtitutæ vt magis uidebitur in libri proſecutione. propter quod de ipſo poteſt dici illud Iſa.lv. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem Gentibus. Dicit teſtem, quia proteſtatus fuit uniuerſali eccleſiæ de futuris tribulationibus. Ducem ac præceptorem, ut per eius vitam & doctrinam omnes Gentes (ſi ſequantur ipſum) ad cæleſtem gloriam deducantur, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpirituſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.* G

Eiuſdem in præfationem Gilberti ſuper Apocalypſim Iohannis expoſitio.

OMnes, qui pie uolunt uiuere. *Quoniam effectus efficienti & opus artifici conuenienter reſpondet. Artificum autem quidam eſt artifex autoritate, quidam miniſterio, ſic etiam de efficiente. Gilbertus huic operi præmittens præfationem iſtam, primo ipſam determinat in relatione ad artificem ſiue efficientem autoritate. ſecundo in relatione ad artificem ſiue efficientem miniſterio ibi: Vidit autem Iohannes & ſcripſit &c. Quoniam autem artifex non eſt operans cum impetu, ſed præcedente diſpoſitione, quam quidem conſequitur operatio circa materiam, & ipſam operationem informat intentio ex parte agentis, & motus ex parte operis, ad quem uel quæ ſequitur ipſum operatum in effectu, primo determinatur de efficiente ſiue artifice inquantum eſt diſponens. ſecundo inquantum eſt agens, ibi: Reuelauit autem tota trinitas. tertio de materia actionis: ibi: De qua reuelatione hunc librum ſcri.&c. quarto de intentione agentis, ibi: Vt quos denũciata ſupplicia terrẽt.* F *quinto de ipſo operato ibi: Ideo iſte liber ne in reliquas ſcript.&c. ſexto de modo actionis ibi: Cum autem Iohanni hæc in uiſione fuerunt reuelata. Et in his ſex tanguntur quatuor cauſæ una cum cauſato. Efficiens autem inquantum eſt de duplici differẽtia .ſ. diſponentis & agentis. Præmittens igitur expoſitor huius .ſ. Gilbertus in prima parte iſtius præfationis, breuem fidelium translationem ex verbis ipſius conſolatoris Chriſti, ſubiungit, qualiter Deus diſpoſuit tribulationes futuras eccleſiæ reuelare. Et quia diſpoſitioni rationabili reſpondet ratio conueniens, interſerit rationem quare Deus ſic diſpoſuit, ibi: Propterea videns Deus pater tri. Tria igitur in hac particula primo tanguntur .ſ. conſolatio fidelium. ratio diſpoſitionis diuinæ, & ipſa diſpoſitio. Dicit ergo:*

†2. Ti 3.c †Ecc. 2.a †Mat.28.d Luc.12.d

a Omnes qui pie & iuſte *.i. religioſe.*

b Volunt uiuere in Chri. *ſicut dicit.ij. Timo.iij.c. Perſecutionem patientur.*

c Iuxta illud. *Ec.ij.a. Fili accedens ad ſeruitutem Dei, cui ſeruire regnare eſt.*

d Sta in iuſticia *firmus & paratus ad opera iuſticiæ exercenda, Tob.v.a. Ingreſſus Tobias inuenit iu.ſtan.ſplendidum præcinctum & quaſi paratum ad ambulandũ.*

e Et timore. *vt nihil quod faciendum eſt negligas. Ecc.vij.c. Qui timet dominum nihil negligit.*

f Et præp.a.tu. *i. voluntatem tuam.*

g Ad tenta *ſuſtinedã. Iaco. 1. Beatus uir qui ſuffert tentationem, ſupple ſponte. Et quare hoc ſit faciendum, ſubiungit dicens.* Tentatio namque eſt uita hominis ſuper terram. *Iob.vij.a. Alia litera: Militia eſt uita hominis ſuper terram. q.d. homo ad hoc poſitus eſt ſuper terram, vt tanquam miles fortis & ſtrenuus ſit in tentationibus.*

h Ne autem fideles in his. *iam dictis perſecutione .ſ. & tentatione.*

i Deficiant. *quaſi fatigati.*

k Conſolatur eos do. *ut hilares reddat & alacres.*

l Atque confir. *ut fortes efficiat & ſtabiles. Conſolatur inquam atque confirmat, dicens:*

m Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi. *Mat. vlti.d.ſ. ad tuendum uos.*

n Et nolite ti.puſi.grex. *Lu.xij.*

Incipit præfatio Gilberti Pictauienſis in Apocalypſim Iohannis.

OMnes, qui pie uolunt uiuere in Chriſto (ſicut ait Apoſtolus) perſecutionem patientur. Iuxta illud: † Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſticia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.† Tentatio nanque eſt uita hominis ſuper terram. Ne autem fideles in his deficiant, conſolatur eos dominus, atque confirmat dicens: † Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi: † & Nolite timere puſillus grex. Propterea uidens Deus pater tribulationes, quas paſſura erat eccleſia ab apoſtolis fundata ſuper petram Chriſtum, ut minus timeantur, diſpoſuit una cum filio & ſpirituſancto eas reuelare. Reuelauit autem tota trinitas Chriſto ſecundum humanitatem: Chriſtus uero Iohanni per angelum, Iohannes eccleſiæ: De qua reuelatione hunc librum compoſuit. Vnde & liber iſte Apocalypſis dicitur, id eſt reuelatio, quia hic continentur quæ Deus reuelauit Iohanni, & Iohannes eccleſiæ, quanta ſcilicet eccleſia paſſa ſit in tempore primitiuo, & nunc patiatur: & in nouiſſimis temporibus Antichriſti paſſura ſit, quando tanta erit tribulatio, ut ſi fieri poteſt, etiam moueantur electi, & quæ pro his & nunc & in futuro præmia ſit ſuſceptura, ut quos denunciata ſupplicia terrent, promiſſa præmia lætificent. Ideo iſte liber inter reliquas

o Propterea ui. Deus pa. *Poſita fideliũ conſolatione tangit cauſam, quare tribulationes eccleſię reuelare diſpoſuit, videlicet ut pręuiſę a fidelibus minus timeantur. Greg. Minus iacula feriunt q̃ pręuidẽtur.* Propterea *.ſ. quia conſolatur & cõfirmat fideles.* Lib.hom.in euang.hom. 35.tom.1.

p Vidẽs Deus pater tribulationes &c. ſuper petram Chriſtum. 1. *Cor.x.b. Petra autem erat Chriſtus. & Mat.xvi.c. Super hanc petram .ſ. me Chriſtum, ædificabo eccleſiam meam.*

q Vt minus timeantur. *ſ. tribulationes.*

r Diſpoſuit. *Deus pater.*

ſ Vna. *id eſt pariter,* cum filio & ſpirituſancto eas reuelare.

t Reuelauit autem tota trinitas. *Hic tãgitur de artifice, inquantum eſt operans ſiue agens. Et quia hæc actio non ſolum requirebat materiam in qua, ſed cui, ſubiungit dicens.* †Iob.7.

u Chriſto ſecundum humanitatem. *id eſt Chriſto inquantum eſt homo, & inquantum eſt Deus ipſe etiam ſibi homini reuelauit. Sed nonne anima Chriſti a tempore conceptionis ſciuit omnia, quæ Deus? Reſponſio: Licet omnia ſciuit, non tamen ita limpide ſicut Deus. propter quod circa ea, quæ ſciuit, aliquid poterat a Deo reuelari ſibi.* H

x Chriſtus uero Iohanni, per angelum Iohannes, *reuelauit.*

y Eccleſiæ. *ſ. Aſię ſpecialiter: Iohannes ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, ſed generaliter vniuerſæ.*

z De qua reue. *i. de quibus reuelatis: vel, aggregatiue id eſt de quibus reuelationib.*

a Hunc librum compoſuit. *ſ. Iohannes.*

b Vnde. *i. quia de hac reuelatione.*

c Apocalypſis dicitur. *id reuelatio. ab apo quod eſt re, & calypſis quod eſt uelamentum, quaſi reuelamentum uel reuelatio, qa ibi multa reuelãtur. unde Apocalypſor ris. idem eſt quod reuelare, quia hic continentur.*

d Quæ Deus reuelauit Iohanni &c. in tempore primitiuo. *id tempore fundationis & plantationis ſuæ, Et quanta.*

e Nunc. *i tpe moderno.* patia. *Et quanta*

f In nouiſſimis temporibus Antichriſti paſſura ſit, quando tanta erit tribulatio, ut ſi fieri poteſt, etiam moueantur electi. *Mat.xxiiij.*

g Et quæ pro his & nunc. *in aliquibus membris.*

h Et in futuro. *in omnibus,* præmia ſit ſuſceptura. *Vel: Nunc quantum ad dona gratiæ. In futuro, quantum ad dona glorię.*

i Vt quos denunciata ſupplicia terre. *Hic tangitur intentio reuelantis.*

k Promiſſa præmia lætificent. *quia ſecundum Bernardum: Conſideratio præmij minuit uim flagelli. Seneca: Spes præmij ſolatium fit laboris.*

l Ideo iſte liber in.reliq.&c. *prophetiæ nomine cenſetur. Hic declaratur de ipſo operato & primo ſimpliciter, ſecũdo eius excellẽtiã in reſpẽ aliarum prophetiarum manifeſtat, ibi. Quæ alijs eſt excellentior prophe-*

Atque ¶ tijs.ter-

A ¶ *tijs. tertio eius autoritatẽ declarat, ibi: Ad cuius confirmandam autoritatẽ. Determinatur igitur quare iſte liber dicitur propheti., cũ dicitur: Ideo. q.d. quia hic prænunciantur tribulationes præcedentes & præmia, quæ ſequuntur, ideo iſte liber &c.*

a Quæ al.ex *Hic declaratur de eo in cõparatione, et determinatur primo ꝙ excellit alias prophetias. ſecũdo hoc pluribus de cauſis ſiue rationibus oſtenditur, ibi: Quia de Chriſto & ec. &c. Dicitur ergo:* Quæ alijs excel. eſt prophetijs. *Et modus excellendi ſubiungitur.*

b Sicut em̃ no. Teſt. &c. *Quomodo autem præſtat nouum Teſtamẽtum veteri? Nonne dicitur Ezech. iiij. ꝙ rota erat in rota? & uetus Teſt. in no. & econuerſo: ergo vnum alteri præſtat. Reſponſio, vetus eſt in nouo per explicationem. ſed nouũ in veteri per implicationẽ. Præterea vetus eſt in nouo materialiter, nouum in ueteri formaliter: & ideo nouum præſtat ueteri, quaſi forma præſtantior & elegantior materia.*

c Quia de Chri.& ec.ma.ex pt.&c. *Hic tanguntur rationes duæ quare hæc prophetia eſt excellentior alijs. Vna eſt, quia multa de miſterijs Chriſti & eccleſię iam completa prophetat. Alia eſt, quia illi data eſt trifaria prophetia alijs unifaria. Nota, quod for, faris cõponitur cum unus, & dicitur vnifarius ab vni.i. de vno loquens. vnde unifarius dicitur propheta, qui tantum prophetat de uno tempore. bifarius, qui de duobus. Et quandoq; bifarius ponitur pro bilingui, trifarius qui de tribus. In aliquibus uero libris ſcribitur uniphariа per ph. & tunc componitur ab unus una unum, & phares quod eſt diuiſio. unde unipharia. i. ſimplex Dei prophetia tripharia triplex.*

d Ad cuius cõ.au. *Hic declarat autoritatem. q.d. ex his habet autoritatem liber iſte, quia trinitas ea, quæ ibi dicuntur, reuelauit, & reuelationes angelus apportauit, & Iohannes apoſtolus eas eccleſiæ nunciauit. His tribus teſtibus credendum eſt. quia in ore duorum uel trium teſtium ſtabit omne verbum.* B

Deut. 19.d & Math. 18.b

e Cum autem Io.hæc in ui.fue. *Primo determinatur modus actionis, ſecundo ſubiungitur diſtinctio uiſionum, ibi: Viſio enim alia corporalis & c. tertio determinatur ſub quo genere uiſionis fiebat hæc reuelatio, ibi: Quomodo uidit Io. quæ ĩ hoc li.re.&c. Dicit ergo.*

f Viſio enim alia corp. &c. aliquid uidemus. *Sicut Balthaſar uidit manum ſcribentem in pariete. Et Eliſæus currus igneos, in quibus Elias raptus fuit.*

Dan.5.e 4.Reg.2.b

g Alia ſpiritualis. *Imagines rerum cernimus,* quibus aliquid aliud ſig. *quam cernitur: ſupple Sicut.*

h Vidit Pharao ſpi. *i. ſpicarum imagines, Gene.xli.*

i Et Moy.ru.arde. *Exod. iij.*

k Ille dor.iſte ui. *Sed contra, corporalibus oculis uidit Moyſes, & hoc corporale erat, quod uidebatur. ergo uiſio rubi non erat ſpiritualis uiſio. Reſpõſio. referendo uiſionem ad illud qđ erat corpore uel corporaliter uiſum, erat uiſio corporalis: referendo aũt ad ſignatum per id qđ ſic uidebatur, imaginaria ſeu ſpiritualis dici poteſt. Vel forte, ut quidam dicunt, uidebatur, qui reuera non erat ignis. Viſio autem imaginaria fuit uiſio Petri. quando .ſ. poſitus in extaſi uidit quadrupedia & ſerpentia, & dictum eſt ei: Macta & manduca.*

Act. 10.b

l Alia intel. &c. ſicut eſt capimus. *Hac.n. uiſione res intellectuales quę ſunt ſine imagine, uidemus unde Glo.ij. Cor.xij.a. dicit: Hac.n. uiſione, quæ dicitur intellectualis, ea cernũtur, quæ nec ſunt corpora, nec ullas gerunt formas eorum ſimiles, uelut ipſa mens & omnis affectio bona.*

m Quomodo uidit Ioh.&c. earum ſignificata mente intel. *Contra quedam gloſſa dicit Iohannes in mente imagines uidit. Reſponſio. ſecundum diuerſos reſpectus imaginaria fuit & intellectualis. quia mentis intellectu illuminato a ſpirituſſancto ueritatem cognouit. per hoc patet ꝙ ueriſſime*

ſcripturas noui Teſtamenti prophetiæ nomine cenſetur, quę alijs excellentior eſt prophetijs. Sicut enim nouum Teſtamentum præſtat ueteri, euangelium legi: ita hæc prophetia prophetijs ueteris Teſtamenti, quia de Chriſto & eccleſia magna ex parte iam adimpleta ſacramenta denunciat. Vel etiam ideo, quia cum alijs unifaria, iſti trifaria data eſt prophetia ſimul, ſcilicet de præterito, & pręſenti, & futuro. Ad cuius confirmandam autoritatem concurrit etiá autoritas mittentis, deferentis, & accipientis. Mittentis, ſcilicet trinitatis, & deferentis angeli, & accipientis, ſcilicet Iohannis. Cum autem Iohanni hæc in uiſione fuerint reuelata: & ſunt tria genera uiſionum, ſub quo genere contineatur, uidendum eſt. Viſio enim alia corporalis, quando uidelicet corporalibus oculis aliquid uidemus. Alia ſpiritualis ſeu imaginaria, cum uidelicet dormientes vel etiam uigilantes imagines rerũ cernimus, quibus aliquid aliud ſignificatur. Sicut uidit Pharao ſpicas, et Moyſes rubum ardere, ille dormiens, iſte uigilans. Alia intellectualis, quando uidelicet ſpiritu ſancto reuelante intellectu mentis ueritaté myſteriorum ſicut eſt, capimus. Quomodo uidit Iohannes, quę in libro referuntur. Non enim figuras tantum uidit ſpiritu, ſed & earũ ſignificata mente intellexit. Vidit autem Iohannes & ſcripſit in Pathmos inſula relegatus a Domitiano in exilium principe impijſſimo. Hac eum ad ſcribendum compellente cauſa, quia dum exul teneretur a Domitiano in Pathmos inſula, in eccleſijs quibus præerat, multa pullulauerunt atque inoleuerunt uitia, atque diuerſæ hæreſes. Erant enim quidam hæretici ibi dicentes Chriſtum non fuiſſe ante Mariam, quia temporaliter ex ea natus erat. Quos Iohannes in principio euangelij ſui redarguit, dicens: In principio erat uerbum. Et in hoc libro cum dicit: Alpha & o.i. principium & finis. Dicebant etiam quidam eccleſiam pondere tribulationum ante finem ſeculi

ueriſſime fuit prophetia. Nota quod nõ dicitur uiſio niſi contineat aliud myſtice, qđ Deo reuelãte ſciatur, & iõ triplex uiſio dicitur triplex cauſa. C

n Vidit autem Io. & ſcrip. in Path. *In hac ſecunda parte præfationis determinatur de ipſo opere ſecundũ ꝙ refertur ad efficiẽtẽ ſiue ad artificẽ miniſterio, qui eſt Iohãnes. Progreditur igitur in hac parte ſic: Primo exponitur quis eſt iſte artifex, & quæ ſit eius actio. Et quia hæc actio cum ſit materialis, requirit locum & tempus, ſubiungitur de loco & tempore, ibi: In Pathmos inſula. ubi tangitur quo loco ſcripſit, & quo .ſ. tempore exilij ſui, quod datur intelligi per hoc quod dicitur: Relegatus. participium enim tempus cõſignificat. Et quia artificioſe operans operatur aliqua cauſa motus, conſequenter ſubditur de cauſa mouente eum ad ſcribẽdum, quæ eſt duplex: una eſt pullulatio errorum, quæ tãgitur ibi: Hac eum ad ſcribendum compellente cauſa &c. Alia cauſa eſt inſtructio eccleſiarum Aſiæ, & eccleſiæ generalis. Vnde prima cauſa fuit extirpatio malorum, ſecunda informatio ſiue inſtructio bonorum, quæ tangitur ibi: Scribit autem Iohannes ſeptem eccleſijs Aſiæ & c. generalem eccleſiam docens .ſ. per Aſiam minorem. De qua dicit Iſido. Aſia minor ab oriente Cappadocia angitur, ab alijs partibus undiq; mari circundatur: nam a ſeptentrione pontum Euxinum habet, ab occaſu Propontidem, a meridie Aegyptium mare & c. Alia eſt Aſia maior dicta a nomine cuiuſdam mulieris, quæ apud antiquos imperium tenuit orientis. hæc in tertia parte orbis diſpoſita, ab oriente, ortu ſolis, a meridie oceano: ab occiduo noſtro mari finitur, a ſeptentrione Mæotide lacu & Thanai fluuio terminatur & c. Et quia actio huiuſmodi requirit materiam, conſequenter ſubditur de materia huius operis, cum dicitur: Eſt itaque materia Iohannis in hoc opere ſtatus ſpecialiter Aſianæ eccleſiæ, nec non & totius uidelicet: Quæ. i. quanta mala in præſenti patiatur, & præmia in futuro receptura ſit. Et quia intentio regit agentem ſiue informat, & modus operationis, conſequenter tangitur intentio ſcribentis, cum dicitur: Intentio uero eius eſt monere ad patientiam, quæ ſeruanda eſt: Tum quia breuis labor: Tum quia præmium magnum. Deinde ſubditur modus, cum dicitur, Modus tractandi talis: Primo præmittit prologum & ſalutationem: ubi reddit auditores benignos & attentos & c. Sex igitur ſunt particulæ iſtius partis, & ſic ordinatæ. Primo .n. tangitur de efficiente inq̃tum eſt efficiẽs, ibi: Qui .ſ. Iohannes ſcribens. Scđo de loco & tempore, quibus ſcripſit. Tertio de cauſa motiua ad ſcribendũ. Quarto de materia. Quinto de intentione. Sexto de modo. Dicit ergo: Vidit autem Iohannes & ſcripſit in Pathmo. Apo. 1. c. Fui in inſula, quæ vocatur Pathmos. Et nota, quòd dicitur hic Pathmos, & hic Pathmus mi, in eadem ſignificatione, & vtrunque habet Pathmo in datino & ablatino, ſicut Claros, Claro, Tenedos Tenedo, Delos Delo.* D

Li. 13. Etymolog. Aſia duplex

Iſa. 43.b

o In ec.quibus præ. *Aſiæ minoris, cuius metropolis erat Ephesus. pręfuit enim Iohannes ſeptem eccleſiis illius Aſiæ.* Vide textum ſupra in alio latere

p Pollu. *inchoatione. Pullulo las dicitur germinare vel multiplicare.*

q Atque inoleuerunt. *i. creuerunt conſuetudine vitia, quæ mores corrumpunt, atque diuerſæ hæreſes, quæ uiolabant fidem.*

r Erãt em̃ qdã. *manifeſtat cuiuſmodi hęreſes pullulabãt ibi .ſ. in Aſia.*

ſ Alpha. *principiũ elemẽtorum Græcorũ. O, finis: qđ bene cõuenit ei, de quo dicitur Iſ.xliij.b. Ante me nõ eſt formatus Deus, et poſt me nõ erit.*

u Ante fi.ſe.deſi. *i. defecturam. a deſino nis, deſii uel deſini, deſinere, deſitum deſinu. Hæc autem.*

t Dicebant. *non credentes ueritati, quæ dicit Mat.ult.d. Vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.*

¶ Et pro

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a Et pro labore non præ.æter.ſuſceptur. *cum tamen dicatur Sap.x.d.Reddet Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum.*

b Et eccle. per ex. tribula. *ſupple oſtendit.*

c Non deſinere ſed proficere. *quod facit Apocaly.xij. vbi dicit quòd mulieri datæ ſunt duę alæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum locum.* Sed ꝓfi. *ſicut aurum in igne non deficit, ſed proficit. Sap.iij. dicitur de iuſtis. Tanquam aurum in fornace probauit illos.*

d Et pro his. *ſ. modicis tribulationibus.*

e Brauium æternum recipere. *id eſt vitam æternam. ij. Timoth. ij. Si commortui ſumus & conuiuemus : ſi ſuſtinemus, & conregnabimus. Hoc erit quando ſponſa ducta in thalamum ſpō ſi, dotabitur dote bona dicens cum Lya illud Gen.xxx.c. Dotauit me dominus dote bona.*

f Quæ in præſenti ſeculo patiatur, & quæ in futuro receptura ſit. *ſcilicet præmia æterna pro modica & leni tribulatione. ij. Corint.iiij.d. Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

g Intentio uero eius. *Hic tangitur intentio ſcribentis, quæ eſt monere ad* G *patientiam. Intentio enim Iohannis fuit ſupra, ſcilicet ſubditos inſtruere, quantum ad intellectum: hic autem intendit eos informare quantum ad effectum.*

h Modus tractandi talis. *Hic tangitur formalis cauſa, ſecundum quod attenditur penes modum agendi. primo præmittit Iohannes prologum, cum dicit: Apocalypſis Ieſu Chriſti & c. & ſalutationem, ibi: Iohannes ſeptem eccleſiis & c. Quo præmiſſo accedit ad narrationem, ibi: Ego Iohannes frater veſter & c. ca. vij. ſ. ſecundum ſeptem eccleſias, quibus ſcribit ſecundum ſeptem ſtatus eccleſiæ generales.*

a deſituram, & pro labore non præmium æternum ſuſcepturam. Horum ergo errores uolens deſtruere Iohannes, oſtendit Chriſtum principium eſſe & finem, unde Iſaias: † Ante me non eſt formatus Deus, &
b poſt me non erit. Et eccleſiam per exercitiũ
c tribulationum non deſinere, ſed proficere,
d e & pro his brauium æternum recipere uel ſuſcipere. Scribit autem Iohannes ſeptem eccleſijs Aſiæ, & earum ſeptem epiſcopis, de prædictis inſtruens, & per eam totam generalem eccleſiam docens. Eſt itaque materia Iohãnis in hoc opere ſtatus ſpecialiter Aſianæ eccleſiæ, nec non & totius, uidelicet quæ in præſenti patiatur, & in
f g futuro receptura ſit. Intentio uero eius eſt monere ad patientiam, quæ ſer
h uãda eſt, tum quia breuis labor, tũ quia præmiũ magnum. Modus tractãdi talis, primo præmittit prologum & ſalutationem, vbi reddit auditores benignos & attentos, quo pręmiſſo accedit ad narrationem. Ante narrationem uero oſtendit Chriſtum eſſe ab æterno ſine principio & fine, inducẽs ipſum loquentem: Ego ſum alpha & o, id eſt principiũ & finis. Poſtea accedens ad narrationẽ diſtinguit ſeptẽ viſiones, qbus terminatis iſte liber conſummatur. Pręmittit aũt prologum, dicẽs, Apocalypſis Ieſu Chriſti: ſubaudis, hæc eſt. Sicut in alijs. Viſio Iſaiæ hæc eſt, & parabolę Salomonis hæ ſũt.

GLOSSA ORDINARIA.

Prothemata in Apocalypſim.

SIcut in ſecularibus libris tria quæruntur. Intentio ſcilicet, vtilitas, & cui parti philoſophię ſupponatur. Sic quoq; in hoc libro diuino tria quęruntur: materia, intentio, vtilitas
F & cui parti humilitatis. i. vitæ ſubiaceat. Vita enim alia philargyca, alia practica, alia theorica. i. cõtemplatiua, cui liber iſte ſubiacet. Intentio eſt autoritatis huius ponere ſigna, per quæ commendet nobis patientiam. i. faciet nos patientes pro nomine Chriſti, ut de patientia eundo ad contemplationem cæleſtis gloriæ peruenire poſſimus ad utilitatem ad remunerationem. ſcilicet patientiæ noſtrę. i. ad duplicem ſtolam, animæ ſcilicet ac corporis beatitudinem. Et notãdum quomodo patientiam commendat, oſtendendo. ſ. per varias ſimilitudines, ut p equos & ſimilia, perſecutiones præſentis & futuræ eccleſiæ in tẽpore Antichriſti. i. diuerſas tribulationes diuerſorum ſtatuum eccleſiæ præmunit nos referendo, ut fortiores ſimus ad ſuſtinendũ. Nam leuius lędit quidquid pręuidimus ante. Illud quoque ſciendum, ꝙ potius commendat patiẽtiam, ideo videlicet quoniam fundamẽtũ eſt oĩm uirtutũ: Prudentio teſte. q ait: Vidua vel Debilis eſt virtus, quã nõ patiẽtia firmat.

DEus pater præuidens tribulationes, quas paſſura erat sãcta eccleſia poſtq̃ ab apoſtolis fuit fundata, diſpoſuit cũ filio & ſancto ſpiritu eas tribulationes et earũ p̃mia reuelare. Iacula. n. quæ p̄uidẽt, minus lędũt. Ita Chriſto manifeſtauit ſm humanitatẽ, Xp̃s Iohãni, & Iohãnes eccl'iæ reuelauit, q excellebat oĩb. priuilegio caſtitatis, & q gr̃a Dei iterpretat̃, qui oĩa bona, q̃ agebat, gr̃æ Dei aſcribebat: & q oĩa immania tormẽtorũ æquanimitate mentis ſuſtinebat. Sed qa conſtat hanc reuelationẽ factam eſſe viſione, videndum eſt ſub quo gñe viſionis eſt. Viſio. n. alia corporalis eſt, alia ſpiritualis, alia intellectualis. *Viſionum tria genera* Viſio corporalis eſt, qua videmus celum & terram & cętera talia. Viſio ſpũalis eſt qñ in eo qđ vr̃, aliud prætenditur. ſicut fuit de Moyſe q uidit rubũ nõ ardẽ- H tẽ ardere, qđ aliud ſignabat. Intellectualis vero, qñ ſpũſctõ intimãte aliqs cõſpicit aliqd myſticũ, ſicut ſanctus Iohãnes in hoc libro fecit. Nã nõ realiter iſta vidit, ſed diuino ſlamine iſpirãte. cõueniẽtia ſigna paſſionũ deſignatiua intellectui ſuo cõfigurauit. Nũc q̃ ſit materia illi⁹, videam⁹. Materia illius ſunt ſeptẽ ſigna, i. gña tribulationũ. *Materia ius operis* Intẽtio vero eſt nos ĩuitare ad patiẽtiã, vt p patiẽtiã veniamus ad cõtẽplationẽ, p cõtẽplationẽ ad reuelationẽ, ide ad beatitudinẽ, ĩ qua hẽmus finalẽ cãm hui⁹ opis. Et qa nõ q̃rit̃ in diuinitate de philoſophia, ſed de vita, videam⁹ cui vitę ſupponat̃. Vita alia theorica i. contemplatiua. Alia practica i. actiua. ſed practica ad theoricã cõſtat referri. Et notãdũ ẽ, quare nos magis ad patiẽtiã q̃ ad aľs virtutes ĩuitet. Ad qđ dicẽdũ eſt, ꝙ ſicut fides eſt fundamentũ oĩm virtutũ, ſic patientia quodãmõ ẽ ſuſtẽtamẽtũ. vñ Prudẽti⁹: Vidua eſt virt⁹ quã nõ patiẽtia firmat. Notãdũ vero ẽ q̃dã p tẽ huius libri p p̄ęmio vel p p̄logo accipi. ſ. uſq; ad illũ verſũ: Ego Iohãnes fui, &c. In qua parte nos inuitat ad legẽdũ & ad audiẽdũ & ad ſeruãdũ, qa ſi hoc fecerim⁹, beatitudinẽ cõſeq̄mur, & ſic cõmẽdat op⁹ ſuũ. Legẽd⁹ eſt iſte liber, qa eſt Apocalypſis Ieſu Xp̃i, i. reuelatio nõ cuiuslibet, ſed Ieſu Xp̃i, Vel legẽd⁹ eſt liber hic, qa btũs eſt q legit & q audit verba p̄phetię lectionis huius Aut calypſis, i. reuelationis Ieſu Chriſti.

Item alius prologus Hier. in eadem.

IOhãnes apoſtolus & euãgeliſta a Chriſto electus atq; dilectus, in tãto amore dilectionis uberior habitus eſt, vt in cęna ſuper pectus eius recumberet, & ad crucem aſtanti ſoli matrem propriam commẽdaſſet, ut quem nubere volẽtem ad amplexum uirginitatis aſciuerat, ipſi etiam cuſtodiẽdam virginem tradidiſſet. Hic itaq; cum propter uerbũ Dei & teſtimonium Ieſu Chriſti in Pathmos inſulam ſortiretur exilium, illic ab eodẽ Apocalypſis præoſtenſa deſcribitur, ut ſicut in principio canonis. i. libri Geneſeos incorruptibile principium prænotatur, ita etiam incorruptibilis finis per uirginem in Apocalypſi redderetur, dicentis: Ego ſum alpha & o, initium & finis. Hic eſt Iohannes, qui ſciens ſuperueniſſe ſibi diem egreſſionis de corpore, conuocatis in Epheſo diſcipulis aſcendit in defoſſum ſepulturę ſuę locũ, orationeque completa reddidit ſpiritum, tam a dolore mortis factus extraneus, quàm a corruptione carnis noſcitur alienus. Cuius tamen ſcripturę diſpoſitio uel libri ordinatio ideo a nobis per ſingula non exponitur, ut neſcientibus inquirendi deſiderium collocetur, & quærentibus laboris fructus, & Deo magiſterij doctrina ſeruetur.

A APocalypſis hęc inter. reliquos noui Teſtamenti libros prophetia vocatur, ſed aliis excellentior prophetiis, quia de Chriſto & eccleſia magna ex parte adimpleta iam ſacramenta denunciat. Vel etiã ideo quia cum aliis vnifaria, iſti trifaria data eſt prophetia ſimul. ſ. de præterito, de præſenti, & de futuro. Et ſicut euãgelium legis obſeruantias, ſic iſta prophetia excellit veteres a longe proſpicientes venturas prophetias, Ad cuius roborandam firmitatem occurrit ẽt autoritas mittentis, deferentis, & accipientis. hanc enim Deus. i. tota trinitas miſit. Nam de patre dicitur: Mittẽs per angelum ſuum. Filius autem dicit, Ego Ieſus miſi angelum. Sed & de ſpũſctõ hoc ſcriptum eſt: Dñs Deus oĩpotens Sciendum itaq;, quia cũ ſine additamento ſpiritus ponitur, tota trinitas frequentius intelligitur. vnde eſt: Spiritus eſt Deus. Et, Qui ha. aur. audien. au. qd ſpiritus dicat eccleſiis. Et quamquam angelus ſolius uerbi incarnati perſonam geſſerit, tota tamen trinitas in angelo operata eſt. Quod autem Iohannes in exilio iſta vidit, manifeſtat Chriſti fidem in terrenis præſſuris cælum uendicare. Et ſciendum, quod cum dicit Apocalypſis, ſubaudiendum eſt, hæc eſt litera, ſed hunc modum locutionis, qui diminutione verbi fit, frequenter inuenimus in diuinis ſcripturis vnde Salomon ait ſine adminiculo verbi, Parabolæ Salomonis. Et Iſaias, Viſio Iſaiæ.

ALpha principium eſt elementorum Græcorum, & o finis. quod bene conuenit illi, de quo dicit Iſaias Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit. Cauſa, quæ B Iohannem ſcribere monebat, quia interim dum ipſe exul teneretur a Domitiano, in eccleſiis, quibus præerat, nequitiæ multæ inoleuerunt, ad quorum correctionem ipſe commonetur per angelum in uiſione ſiue dormiens, ſiue ſpiritualiter raptus. Per hoc, quod Iohãnes oĩ humano eloquio & auxilio deſtitutus, diuinitus eſt uiſitatus innuitur
B

Incipit argumentum in Apocalypſim Beati Iohannis.

APocalypſis Iohannis tot habet ſacramẽta quot uerba. Parum dixi, & pro merito uoluminis laus omnis inferior eſt. In uerbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ.

innuitur nobis, quod quanto magis ab hoc tumultu recedimus, tãto magis diuina viſitatione digni iudicabimur. Et eſt C materia ĩ hoc libro eccl'ia, de qua oẽs fiũt uiſiones. Quidqd ãt inducit̃ de Antichriſto & dæmonib ad cõprobationẽ eccleſiæ fit. Hoc ãt mõ tractat de hac materia. ſ. oſtẽdẽdo cõditiones ipſius eccleſiæ ſcđm præſentẽ & futurũ ſtatũ. Scđm p̃ſtẽ, ꝙ multas pſecutiones opteat hic pati eccleſiã. Et itẽ in p̃ſti ẽt multas dignitates, vt remiſſionẽ pc̃tõrum, illuminationem animarum, & talia. In futuro autem obtinere uitã & interminabilem lætitiam. Finalis cã eſt, vt ſibi ſubditos, quib. principaliter ſcribit, deinde cæteros admoneat ad ſuſtinendas tribulationes cum patientia, niſi diffidentes de remuneratione magna. Nomẽ etiã autoris quærit̃, qđ gratia Dei dr̃, qđ eſt Iohannes. Quod bñ cõuenit intentioni, omnes. n. pro Chriſto patientes gratia Dei. i. auxilio Dei patiuntur, aľr. n. deficerent, ſicut dicit Apoſtolus, Gratia Dei ſum id quod ſũ. Locus quoq;, in quo cõpoſuit, notat̃, Pathmos uidelicet inſula, ĩ qua poſitus ĩ exiliũ fuerat a Domitiano Cęſare pp uerbũ Dei, qđ p̄dicabat. Per q̃ iſulã deſignat̃ eccl'ia, q̃ quotidiẽ aſſultus hui⁹ ſeculi patit̃, ĩmobilis tñ exiſtẽs. Pathmos. n. ebullitio uel fretũ interp̄tat̃. Vidẽdũ quo mõ viſionis Iohannes talia uidit Tres nãq; modi viſionũ ſunt. Vn⁹ cũ cęlũ & terrã & ſiľia corporeis oculis, videmus. Alius, cũ dormiẽtes uel ẽt uigilãtes aliquid videmus p qđ aliud figuramus. ſicut Pharao uidit craſſas vaccas uel boues & macras. Alius modus ẽ intellectualis, cũ aliqd mẽte cõcipimus nõ p imagines, ſed ſicut eſt, ut Dauid ĩ Pſal dicẽs Audiã qd loquat̃ ĩ me dominus Deus. Iohãnes uero imagines ĩ mẽte uidit, & ĩ eis veritatẽ ĩtellexit. Materia, ſtatus Aſię & totius præſentis eccleſiæ. Litera ſic, ac ſi ita commoneret: Attendite hanc uiſionem, quia uiſio reuelata eſt in Chriſto Ieſu. Qualitas i. modus, tribulationes ĩtus & exterius, econtrario conſolationes, locus breuis, labor & certa præmia. Intentio, patienter ferre omnia.
D

Prologum præmittit, ſalutationem in utroque captat.

CAP. I.

APocalypſis Ieſ. Chri. Præparat auditores beniuolos & attentos, ſicut & ibi Iohannes ſeptem eccleſijs, quæ ſunt in Aſia

b *Qua de.* ſecundum hominem accepit eam a patre & uerbo ſibi cognito & ſpiritusſancto.

c *Quæ op. fi.* Q. & ineuitabile ẽ qn fiant, & vtile ut fiant. Oportet ut patiantur tribulationes cito.

d *Ci.* dicit, vt ſeparẽt, ne ſit graue pati, cito finiẽdi ſũt labores & p̃mia dãda. Breuis labor, feſtinata gl'ia.

e *Et ſignifi.* Deus pr̃ filio, & fili⁹ Iohanni ſub ſigillo. i. ſub ſcripto, ne loc⁹ ſit furib. puertẽdi, & ut grati⁹ ſit fidelib. ſi cũ exercitio ꝯſequãt̃. *† mandatũ*

f *Qui teſti. perbi.* qui teſtatur verba ipſius Chriſti habita tam de verbo. i. diuinitate, quam de humanitate Ieſu Chriſti.

g *Verbo Dei.* Filius vocatur verbum Dei, quia per eum manifeſtatus eſt in mundo pater.

In his

Incipit liber Apocalypſis Beati Iohannis apoſtoli.

CAPVT I.

¶Hæc eſt reuelatio.
a b APocalypſis Ieſu Chri, quã a b
a ¶Deus pater ut nihil debens. ¶Chriſto. b ¶Verbo & exemplo.
dediti lli Deus † palã face c
a ¶Non Iudæis, non philoſophis. b ¶De his.
c re ſeruis ſuis, q̃ oportet fie d e
c ¶Vel in breui. a ¶Id eſt per ſignum oſtendit. b ¶Perſonam Chriſti habentem.
d e ri citó: & ſignauit, mittẽs † p angelũ ſuũ ſer f g
a ¶Non ſupe [illegible]
f g uo ſuo Ioãni, q teſtimoniũ phibuit uerbo h

† ut palam faceret.

eſt, quando apparet aliqua perſona ĩſtruẽs de occultis, q̃ ſi fieret ſine tali apparitione perſonæ. & quãto pſona ſic apparẽs ẽ altior, tãto reuelatio eſt gradus altioris. ſicut pſona angelica altior eſt q̃ humana, & diuina q̃ angelica. Licet ãt angelus apparuerit Iohãni eũ ĩſtruẽs in Apocalypſi, tamẽ appebat tãq̃ repræſentãs pſonã filii Dei humanati, & in eius pſona loquens, ut poſtea magis apparebit. propter hoc reuelatio in hoc libro contẽta eſt ualde ardua & autentica, & hoc ẽ qđ dicitur: Apo. Ie. Ch. *reuelatio facta in perſona Ieſu Chriſti modo dicto.*

b Quam de. il. Deus *pater. nam filius deitatem habet a patre.*

c Palam fa. *i. manifeſtare.*

d Seruis ſu. *i. deuotis fidelibus & ſtudioſis.*

e Quæ opor. fi. ci. *ſ. tribulationes eccleſiæ, quas oportet fieri. nam hoc procedit ex diuina ordinatione, quæ non poteſt fruſtrari, & hoc ſit ad probationem fidelium & augmentum gloriæ ipſorum.*

f Et ſig. mit. ange. *dicto modo apparentem.*

g Ser. ſuo. *i. euangeliſtæ.*

h Qui te. per. u. Dei. *In principio euangelij ſui quantum ad emanationem eius æternam dicens: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. & quantum ad eius incarnationẽ temporalem dicens, Et verbum caro factum eſt & c. Ideo ſubditur,*

¶ Et teſtimo.

Incipit Poſtilla Nicolai de Lyra ſuper librum Apocalypſim Beati Iohannis apoſtoli.

CAP. I.

APoca. Ie. Ch. *Liber iſte in duas partes diuiditur, in procemium, & tractatum, qui incipit in ca. ſe. In proęmio vero tria facit, quia primo reddit auditores attentos, ſecundo beneuolos, ibi: Iohannes ſeptem eccleſiis tertio dociles ſiue doctos, ibi Ego Iohannes. q̃ tria in prologis fieri conſueuerunt. Primum facit dupliciter, primo ex autoritate & arduitate huius doctrinæ, ſecundo ex eius vtilitate, ibi, Beatus q legit. Ad hæc. n. duo ſolẽt hoĩes attẽdere. Circa primum ſciendum ſicut dictũ fuit in principio libri Pſal. reuelatio prophetica, q̃ fit cum imaginaria viſione, qualis eſt iſta, quæ deſcribitur in hoc li. (nã Iohãnes habuit imaginarias uiſiones, & qd ſignificarẽt ĩtellexit) altioris gradus eſt quan-*

MORALITER.

✻ a *Apocaly. Ieſu. Chri.* Sicut dictum fuit in expoſitione literali, beatus Iohannes in principio libri huius reddit auditores beneuolos, dociles, & attentos. Per librum autem iſtum, qui dicitur Apocalypſis. i. reuelatio, poteſt intelligi tota ſcriptura ſacra, quæ eſt diuinitus reuelata. Ad quam redduntur auditores dociles p fidem q̃ aperit ipſius intelligentiam, ſicut dicitur Iſa. vii. b. ſecundum aliã tranſlationem. Niſi credideritis non intelligetis. & ad Heb. xi. b. dicitur, Credere enim oportet &c. & ſic eſt etiam in aliis ſcientiis in quibus oportet diſcipulum in multis credere doctori, quæ poſtea intelliguntur ab ipſo. Attenti uero redduntur auditores per ſpem quæ eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, cuius viam oſtendit ſacra ſcriptura. quilibet autem attẽtus eſt ad cõſiderandum uiam

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *In his quæ u.* In his quæ corporaliter uidit, ut paſſum, uel ſola
E mente, ut ſuiſſe cum patre ante omnia.
b *Beatus.* Chriſtus dedit mihi. beatus autem, qui a me accepe-
rit. *Bea* quia hæc Apocalypſis eſt Ieſu Chriſti &c.
c *Qui le.* i. qui narrat aliis quæ audiuit, quia plures ab uno legē
te poſſunt audire. Vel, audient. & in hoc notat auditores. quia plures. Illi ſoli beati, qui audiunt ut mente recon-
†Inf. 22.d
dant, & mente recondunt, ut opere compleant, & opere implent, vt uitam æternam poſſideant.
Iaco.1.d
d *Seruat ea.* Ita dico ſi ſeruat. Non .n. auditores legis, ſed factores iuſti ſunt. *Seruat ea.* qui fidem Chriſti & eccle-
†Inf.12.c
ſiæ non uiolat, & timet minata. & quærit ꝓmiſſa, uere beatus, quia nec longa mora laboris, & præmia uicina
Aſia duplex
e *Septem ec.* principaliter illis, quibus magiſter erat cōſtitutus, & ꝑ ſiſe aliis. Deus dedit Chriſto, Chriſtus Iohanni. Iohannes āt eccleſiis. uel ꝑ ſeptem uniuerſæ eccſiæ qa ſeptē uniuerſitatē ſigñant, vl̃ qa ſeptiformi ſpū illuſtrāt.
f *In Aſia.* Aſia eſt elatio, eccleſia ergo nunc eſt in elatione virtutū, vel olim vitiorum. Aſia eſt iſta, non magna illa. ſ. quæ dicitur tertia pars mundi. ſed quædam prouincia ubi erant ſeptem ciuitates, & ſeptē eccleſiæ cum ſeptē epiſcopis. Aſia minor eſt pars maioris Aſiæ continens ſeptem ciuitates, quarum Epheſus eſt metropolis. In hac minori euangelizauit Paulus, ſed
†Hebr.9.c
1.Ioan.1.d
poſtea in diuiſione apoſtolorum Iohannes eam obtinuit. Epheſus metropolitana ſedes totius Aſiæ, in qua Iohannes præfuit.
†reges
g *Gratia uobis.* Præparat auditores in ſalutatione beneuolos & attentos, ſicut & in prologo.
h *Qui eſt & qui erat.* æternaliter, quam-
F uis natus ex tempore, iam immutabilis per humanitatem, & olim corruptibilis, talis venturus eſt, & ſi mundo non apparet talis.
i *Et a ſeptem ſpir.* Spiritus idem ſonat
ſuper eū
quod charitas unde attribuitur ſpiritui remiſſio peccatorum, & alia dona quæ ſunt dona totius trinitatis, vt intelligamus trinitatem ex ſola dilectione operari. Perſonam patris tacet, quia de Deo creatore nemo male ītellexerat, ponit perſonā filij & ſpūſſcti, de qb. naſcunt̄ in eccleſiis hæreſes.
Luc. vlt. d.
1.Petri.1.d
k *Throni.* ſunt angeli eius & ſancti homines, in quibus nunc ſedet Deus & iudicat ne in futuro iudicet.
l *Primoge.* Dicit propter deſperantes de morte Chriſti, ut illi qui dixerunt, Nos putabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſrael.
m *Mortuorum.* Qui uos non terreat, quia ſurrexit & eſt impaſſibilis. vel prius mortificantium ſe, quia peccatum non fecit.
n *Princeps re.te.* Princeps terrenarum poteſtatum, potens eas remouere, & ad utilitatem ſuorum uel ſanctorum permittens impios ſæuire,
o *Qui dile.* Commendat perſonam filii, qui hanc reuelationē per angelum fecerat Iohanni. q. d. Credite huic reuelationi & patenti adhortationi, quam Chriſtus manifeſtauit, qui pro nobis paſſus eſt & reſurrexit.
p *A pec.no.* originalibus vel actualibus, non ſuis, ſed noſtris, quia non peccauit. Regnum, potentes vitiis reſiſtere, & pro nobis & pro fratribus noſmetipſos Deo offerentes.
q *Ecce ue.* Et uere debetis glorificare, quia ipſe eſt, qui uenturus eſt ad remunerandum *cum nubi.* i. cum ſanctis, qui nubes fuerunt, compluendo aliis doctrinam, & miracula faciendo. Vel ſicut in nube aſcendit, in nube ueniet, per quam Dei clementiam intelligimus, ꝙ bonis eſt refrigerium & illumina-
Exo. 13.d
tio, malis vero terror & excæcatio, quod & ſignificatum eſt per nubem, quia educti ſunt filii Iſrael de Aegypto.
r *Et ui. eum.* Alia tranſlatio habet, videbit omnis terra talem. q. d. talem uidebunt, qualem impii uenturum non credebāt.
s *Omnis ocu.* Boni vt lætentur, mali ut confundantur, uidebūt.
t *Plangent.* ſeu collident ſuper eum, impotentes eius imperio reſiſtere, ad ſimilitudinem lapidis & fictilium. vel *Plangent ſe.* i. dolebūt reſpicentes eos, qui fundati ſunt ſuper eū, quia nō tm̄ dolebūt de ipſo tormēto, q̃ ꝙ repellentur a tali conſortio.
Etiam amen

a Dei, & teſtimoniū Ieſu Chriſti in his a
¶Vt literati.
b c quæcunq; uidit. †Beatus qui legit, b c
¶Vt laici & addiſcentes. ¶Libri.
& qui audit uerba prophetiæ huius, d e
a ¶Lector & auditor.
d & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt. f
¶Autem.
†Tempus enim prope eſt. Iohan- g h
e f nes ſeptem eccleſijs, quæ ſunt in A-
a ¶Remiſsio peccatorum. b ¶Quies a uitiis. c ¶Id eſt a Chriſto.
g h ſia. Gratia uobis & pax ab eo, qui eſt i k l
i & qui erat, & qui uenturus eſt: & a m
a ¶A ſeptiformi ſpiritu, qui quidem unus natura gratiarū diſtributione multiplex. b ¶Vt illuminet eos in quibus ſedet Deus.
ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu n
a ¶Plura dicturus repetit de Chriſto ſecundū humanitatē,
k throni eius ſunt: & a Ieſu Chriſto, o
a ¶Qui ſe eſſe Deum nec pro imminente morte negauit.
l qui eſt teſtis fidelis, primogenitus p
a ¶Vel teſtis fidelis. ¶Operum noſtrorum in die iudicii, quando dicet, Vidiſtis me eſurientem & ſi. &c. uenire benedicti patris mei &c. ¶Regentium terrenitatem.
m n mortuorum, & princeps regū terræ. q
a ¶Specialiter prædicatores. b ¶Quia ſola dilectione lauit nos. c ¶Originalibus uel actualibus.
o p †Qui dilexit nos, & lauit nos a pec- r s
a ¶Non uituli, non arietis, ſicut in ueteri lege.
catis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit t u
¶Secundum quod homo. ¶Secundum quod Deus.
nos †regnū & ſacerdotes Deo & pa- x y z
a ¶Ideo ut laudetur. b ¶Vt ei obediatis.
tri ſuo. Ipſi gloria & imperium in ſe a b c
q cula ſeculorum, amen. †Ecce uenit d
a ¶Tam bonus quam malus
r cum nubibus, & uidebit eū omnis e f
¶Vt magis crucientur.
oculus, & qui eum †pupugerunt. Et g h
a ¶Et omnes terreni & uitiis dediti.
t plangent ſe ſuper eum omnes tribus

a Et teſt. Ie. Chri. *i. de Ieſu Chriſto.*
G
b Quæcunque ui. *in eius cōuerſatione, miraculorum operatione, morte & reſurrectione, ſicut patet in euangelii ſui proſecutione.*
c Btūs. *Hic cōſeqnter reddit auditores attētos ex huius libri vtilitate, q̃ conſiſtit in btitudinis conſecutione. di.* Btūs q le. *quantum ad doctores.*
d Et q a. *quantum ad diſcipulos ſtudioſos.*
e Verba p.h. *mente attendendo.*
f Et ſer. ea. *tribulationes futuras patienter ſuſtinendo. & ſubditur ratio.*
g Tp̄s e.p.e. *i. cito trāſiens. q. d. labor patiētiæ breuis eſt, & præmiū btitudinis ęternū.*
h Iohannes. *Hic conſequenter reddit auditores beniuolos. Et diuiditur in duas partes: quia primo propoſitum facit, ſecundo quæſtionem tacitā ſoluit, ibi: Ecce uenit. Primum facit ex hoc, quod eis optat bona ſpiritualia & æterna, dicens:* Iohannes ſe. eccl. *Per hunc ſeptenarium intelligitur conſequēter uniuerſitas eccleſiarum in orbe conſtitutarum. Vnde dicit Greg. Quia ſeptem diebus omne tempus comprehenditur, recte ſeptenario numero vniuerſitas figuratur.*
Diuiſio
Lib. hom. euang. hom. 27.
i Gratia uo. *in præſenti vita.*
k Et pax. *in futura. nam ibi quietabitur totaliter humanus appetitus.*
l Ab e. qui eſt. *i. a Deo æterno. Aeternitas .n. ſcdm Boetiū de conſolatione, eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. ſed a nobis, qui intelligimus cum continuo & tempore, ſimplicitas eius non apprehenditur niſi ꝑ cōparationē ad tempus. Nā aſſiſtit omni tempori, etiam infinito ſi eſſet. propter quod nobis hoc exprimitur per differentias temporis præſentis, ꝓteriti & futuri*
Aeternitas quid
m Et a ſeptem ſp. *i. vniuerſitate angelorū, qui miniſtri ſunt noſtræ ſalutis.*
n Qui in conſpe. thro. e. ſ. *parati eius exequi uoluntatem.*
o Et a Ie. Chri. q eſt te. fi. *paternæ gloriæ & maieſtatis, ut patet in euangelio.*
p Primoge. mor. *i. primus inter reſurgentes a mortuis, licet ante ipſum Lazarus & plures alij fuerint a morte reſuſcitati, hoc tamen fuit ad vitā mortalē, quę magis proprie dicitur mors, quam uita, ſcdm ꝙ dicit B. Grego. hom. xxv. propter quod vera reſurrectio fit ad vitam immortalem, ad quam Chriſtus reſurrexit primus. nam eius reſurrectio eſt cauſa reſurrectionis aliorum.*
H
†Matt. Luc. *Vbi ſu.* †compunxerunt
q Et prin. r. t. *propter quod dixit in ſua reſurrectione, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo et in terra.*
Ma. vlt.
r Qui di. n. & la. n. *i. ſola dilectione ſua et nō meritis noſtris nos lauit.*
s A peccatis noſtris. *originalibus & actualibus.*
t In ſanguine ſuo. *Sacramentum enim baptiſmi & pœnitentiæ, quibus deletur originale peccatum & actuale: habent efficaciam a ſua paſſione benedicta.*
v Et fe. nos re. *i. aſcribi ciues cæleſtis regni.*
x Et ſa. *offerentes hoſtias laudis acceptabiles per ipſum.*
y Deo. *i. toti trinitati.*
z Et patri ſuo. *ad cuius gloriam omnia ordinat.*
a Ipſi gloria. *in ſeipſo.*
b Et imperium. *ſuper omnia alia.*
c In ſe. ſeculo. amen. *i. æternaliter.*
d Ecce u. cū nu. *Hic conſequenter reſpondet cuidā tacitæ quæſtioni, qua poſſet quæri: quando dabitur fidelibus uita beata, quam Iohannes eis optat? Et reſpondetur, quod in iudicio finali, quando in corpore et anima erunt totaliter beati, cuius expectatio breuis & nulla eſt comparata æternitati. ideo dicit:* Ecce u. *de propinquo.*
e Cū nu. *ſic enim ueniet ad iudicium, Matth. xxiiij. Videbunt filium hominis uenientem in nubibus cæli cum virtute multa & maieſtate.*
f Et ui. e. om. ocul. *quia in iudicio apparebit in forma humana, que eſt viſibilis omnibus. ideo ſubditur:*
g Et qui eum pupu. *i. Iudæi, q eum lingua crucifixerūt. & milites manu, & Pilatus iudicādo. Viſio tamē ipſius erit ualde delectabilis iuſtis, nā ueniet eis Saluator. ꝓꝑ qd loquens de ſuo aduētu ad iudiciū, Lu. xxi, e. His autem fieri incipientib. reſpicite & leuate capita ueſtra. i. exhilarate corda, vt exponit B. Greg. Quoniam appropinquat redemptio ueſtra. Sed erit terribilis impijs, quia ueniet eis punitio, ideo ſubditur:*
Lib. hom. euang. hom. 1.
h Et plangent ſe ſuper eum omnes trib. terræ. *i. omnes, quorum corda in terrenis affectibus ſunt defixa.*
¶ Etiam amen

MORALITER.
* q̃ ducit ad terminū deſideratū. Bñuoli uero reddūt auditores ꝑ charitatē, q̃ facit ad Deū cōformitatē. 1. Io. 4. c. Qui manet ī cha. &c.
* Et propter quod

a *Etiam amen.* Per hæc duo aduerbia, quorum vnum eſt Græ-
A cum. ſ. etiam, ſignificantur Gētes. per amen quod eſt Hebręū, Iudæi, qui omnes Deum videbunt in iudicio.
b *Ego ſum.* vere veniet, & quia ipſe promittit ſe venturum, vel præmiſſa ſalutatione reddit attentos. q d. ne a me hoc dictū, ſed ab ipſo Chriſto credatis.
c *Alpha prin.* ante quem nullus, vel a quo omnia cœperunt.
d *O, finis.* poſt quem nullus, vel in quo omnia terminabuntur.
e *Ego Iohan.* Finita ſalutatione ꝓgreditur ad narrationem imponendo quatuor, pſonā, locū, cām ipſius loci, tp̄s, quæ valēt ad cōmendationē ipſius reuelationis *Ego Iohan.* q d. ſcio quia tribulamini, ſed exēplo Chriſti patiēter ſufferatis, vt ſitis participes regni ipſi⁹.
f *Frater ueſt. &c. in Chri.* In fidei vnitate, & ꝑꝑ illā fidē tribulat⁹ fui, ſicut & alij: ꝑ qđ ad regnū ꝑuenire patiēter ſuſtinui, habēdo Chr̄m in oīb⁹ exēplū.
g *Path.* i. fretū. ſ. tribulatio, in qua magis cęleſtia a fidelib⁹ aperiunt̄. Ecclia cōparat̄ inſulę, qa ſicut inſula marinis ꝓcellis illiditur, ita ecclia ꝑſecutionibus marinorū .i. mundanorū affligit̄.
Eccleſia inſula maris.
h *Propter ue. Dei.* idem ꝑꝑ teſtimoniū diuinitati & humanitati exhibitum.
i *In do. di.* Solet rerum qualitas ex tp̄e notari, vt Abraham in feruorē fidei, angelum in meridie vidit: Loth in perditionem Sodomę veſpere. Adā poſt meridiem au. vo. dñi. Salomon nō reſeruatus ſapientiam nocte ſuſcepit.
Gen. 18.a *Ibid. 19.c* *Ibid. 3.b* *3.Reg.3.b* *Ego ſum alpha & o, primus & nouiſſim⁹*
k *Au. poſt me vo.* poſt ſe audit, quia dū de pñtibus eductus in anteriora verę contemplationis ſe extenderet, & alios reſpicere admonitus eſt. Vel poſt ſe audit, quia a lege & prophetis prædictum eſt hoc, idem intelligit.
B l *Quod ui. ſcri.* Cōis admonitio fit Iohanni, quæ monuit cōiter mittere eccleſię Aſiæ, & per eas intelligendæ ſunt oēs aliæ eccleſię. Hęc cōis admonitio fit vſq; ibi & angelo Epheſi &c. Siue ſimul & uno intuitu, ſiue per tēpora diuerſa hāc uiſionē vidit Iohannes, angel⁹ vtrūlibet ei cōferre potuit.
93. diſt. c. diacōi ſūt in principio
m *Epheſo.* Voluntas mea interpretat̄, vel lapſus profundus, vel conſilium.
n *Et co. ſu.* Et ideo, quia audiui uocem, conuerſus ſum. &c.
p *Se. c.* i. ſeptē ecclias ardētes & illuminatas ſapia diuini verbi
o *Aurea.* ſicut aurum per ignem probatum, percuſſionibus extenſum cādelabrum efficitur, ſic eccleſia tribulationibus purgata tentationum ictibus in longanimitatem extenſa cōſummetur. ſi habeat uocem in ore, & non in opere, candelabrum quidem eſt, ſed non aureum.
q *Simi. fi. ho.* i. angelum in perſona Chriſti, qui iam non filius hominis, ſed ſimilis, quia iam non morit̄. Vel filio hoīs ſiľis, q a nō cū peccato, ſed in ſimilitudinem carnis peccati apparuit Chriſtus, in quo omnia neceſſaria ad regimen eccleſiæ.
r *Podere.* i. ſacerdotali veſte. i. carne, in qua ſe obtulit, & quotidie offert, reꝑſentās ſe Deo patri. Vel poderis eſt eccleſia, qua veſtit̄ De⁹ vt tunica, q̃ ē talaris, q a vſq: ad finē mūdi duratura.
Dan. 10.a
ſ *Precinctum ad mam.* Daniel cinctum renes uidit in ue. Teſta. quia ibi carnalia conſtringuntur, hic mamillas, quia in no. Teſt. etiam cogitationes iudicantur.
Capilli

a ¶Quod omni lingua firmandum. ¶Et amen.
a b terræ: etiam amen. Ego ſum alpha a b
c d & o, principium & finis, dicit domi
a ¶Dominus dico. ¶More prophetarum hoc dicit.
nus Deus, qui eſt, qui erat, & q uētu c
¶A perſona. ¶Humilitas magiſtri. ¶Vel locius.
e f rus eſt omnipotēs. Ego Iohānes fra- d
ter ueſter & particeps in tribulatio- e
¶In exemplo Chriſti.
ne & regno & patientia in Chriſto f
Ieſu, fui in inſula, quæ appellatur g h
¶Locus. ¶Cauſa
g h Pathmos, propter uerbum Dei & te i
ſtimonium Ieſu Chriſti. †Fui in ſpi- k
a ¶In exceſſu mentis. b ¶In ſpe reſurrectionis futuræ per reſurrectionem Chriſti. ¶Tempus. c ¶Cognoui.
i k ritu in dominica die, & audiui poſt l m
a ¶Quia de futuris uel de magnis manifeſtationem.
b ¶Qua incitatur ad bellum
me uocem magnam tanquā tubę di- n
a ¶Quod viſurus es, vel iam uides.
b ¶In mente reconde, uel ad literam.
l centis: *Quod uides, ſcribe in libro o
& mitte ſeptem eccleſijs, quę ſunt in p
¶Vel Aſiæ, Epheſum, & Smyr. &c. ¶Canticum. ¶Diuiſio cornuum.
m Aſia, Epheſo, & Smyrnæ & Perga-
¶Illuminata. ¶Principium pulchritudinis.
mo, & Thiatyræ, & Sardis, & Phi-
a ¶Seruans uel ſaluans. b ¶Tribus amabilis. ¶Ideo.
n ladelphiæ, & Laodiciæ. Et conuer- q
a ¶i. memoriam habui de ſubditis. b ¶Vt intelligerem.
ſus ſum, ut uiderem uocem, quæ lo r
¶Quia conuerſus ſum.
quebatur mihi. †Et conuerſus uidi s
o p ſeptem candelabra aurea, & in me- t
a ¶Id eſt in communi, quia omnibus ſe offert Deus, id eſt præſto eſt ſubuenire.
dio ſeptem cādelabrorū aureorum
q r ſimilem filio hominis ueſtitum †po u
a ¶Caput in ſe oſtendit quod a ſuis exigit.
s dere, & præcinctum ad mamillas x

ſecundo materia & modus, ibi: Et audiui. Circa primum dicitur: Ego Io-
C
hannes frater ueſter. *non carnali cognatione, ſed ſpirituali regeneratione per ſacramentum baptiſmi.*
e Et particeps in t. *Nam propter Chriſtum fuit merſus in feruentis olei dolium.*
f Et re. *cæleſti. ad quod oportet per multas tribulationes intrare, Act. xiiij.*
g Et patien. in Chriſt. Ie. *i. propter Ieſum, quia dat patientiam in tribulationibus.*
h Fui in inſu. quæ app Path. *De feruentis enim olei dolio non aduſtus exiens, ſed ut fortis athleta perunctus ad inſulam Pathmos fuit in exilium relegatus, in qua domino reuelante Apocalypſim conſcripſit, & ſic tangitur locus.*
i Propter uerbum Dei & te. Ie. *In quo tāgitur cauſa ſuæ relegationis. propter hoc .n. quod nolebat Chriſtum negare, nec a prædicatione nominis eius ceſſare, fuit in exilium relegatus. Conſequenter tangitur reuelationis tempus, cum dicitur,*
k Fui in ſpi. *i. extaſi mentis.*
†inf. 4.a
l In domi. die. *quæ deputata eſt contemplationi diuinæ, & per conſequens apta eſt reuelationi fiendæ.*
m Et audi. *Hic conſequenter tangitur in breui reuelationis materia & modus. Et diuiditur in quatuor partes, quia primo ponitur reuelantis deſcriptio. ſecundo audientis treпidatio, ibi: Et cum ui. tertio timentis conſolatio, ibi: Et poſuit, quarto ſcribentis informatio, ibi: Scribe ergo. Circa primum dicitur* Et audiui poſt me uo. ma. tan. tu. *In quo deſignatur virtus et autoritas angeli loquentis in perſona Chriſti.*
Diuiſio
n Dicen. *mihi.*
o Quod ui. in ſ. li. *ad inſtructionē fidelium.*
p Et mit. ſ ec. &c. Eph. & Smyr. *bis .n. ſeptem eccleſiis primo ſcripſit, & conſequenter alijs vniuerſis, vt prædictum eſt, & in proſecutione amplius apparebit.*
D
q Et con. ſum. *Per hanc conuerſionem intelligitur, quod in apprehēſione reuelationis diuinæ oportet mentem a terrenis auerti, & ad cæleſtia conuerti.*
r Vt ui. uo. *i. vocis prolatorem, quia vox proprie non eſt uiſibilis. poteſt tamen ſic exponi: Vt ui. u. i. perciperē, ſicut Exo. xix. c. Cunctus autem populus videbat voces.*
† veſte ad pedes vſque demiſſa
s Et conuerſus uidi ſeptem c. au. *ſeptem eccleſias ſignificantia, ut exponitur infra.*
t Et in medio ſep. c. au. ſi. fi. ho. *i. angelum repræſentantem Chriſtum, qui filius hominis frequenter in euangelio nominatur, ut patet intuenti. & ut oſtendatur, quod ille, qui apparebat, erat angelus & non Chriſtus ideo non dicitur hic quod Iohannes viderit filium hominis, ſed ſimilem filio hominis. Per hoc autem quod dicitur,* In medio ſeptem candelabrorum *intelligitur quod Chriſtus eſt in medio eccleſiarum in nomine eius conſecretarum, ſecundum quod dicitur Matt. vlti. d. Ecce uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.*
u Veſtitum podere. *eſt autem poderis veſtis ſacerdotalis linea, quæ communiter dicitur alba. & dicitur a pos quod eſt pes, & hæreo hæres, quaſi pedibus hærens, nam attingit vſque ad pedes.*
x Et præcinctum ad mamillas. *Per præcinctionem ad renes intelligitur reſtrictio carnis, quæ præcipitur in ueteri Teſtamento. Per eam autem, quæ eſt ad mamillas circa pectus, intelligitur reſtrictio*
¶ *mentis*

NICOLAVS DE LYRA.
¶ a Etiam amen. *Etiam eſt aduerbium affirmandi in Latino, & ſimiliter amen in Hebræo. & per hanc duplicem affirmationem inſinuatur, quod eſt irretractabilis ueritas: Et ſubditur ratio cum dicitur:*
b Ego ſum al. *q. d. non poteſt fruſtrari uel immutari mea ſententia. Dicitur autem alpha & o: nam alpha eſt prima litera Græcorum, & o ultima. & per hoc inſinuatur, quod Deus eſt principium omnium effectuū & finis, ad quem omnia ordinantur, Prou. xvi. a. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus. & ideo quod ſubditur:* Principium & finis. *eſt expoſitio literæ duplicis præcedentis.*
c Qui eſt & qui erat & qui uentu. &c. *exponatur ut ſupra.*
d Ego Iohan. *Hic conſequenter reddit auditores dociles per hoc, quod modum & materiam reuelationis in hoc libro contentę tangit ſub quadam breuitate, quod in librorum proœmijs fieri conſueuit, Et diuiditur in duas partes, quia primo tangitur huius reuelationis locus & tempus*
ſecundo

MORALITER.
* Et propter quod talis eſt beneuolus ad audiendum Dei verba quæ traduntur in ſacra ſcriptura.
s *Et conuerſus uidi ſeptem candelabra au. &c.* ſecundum ſenſum literalem per ſimilem filio hominis exiſtentem in medio candelabrorum, intelligitur Chriſtus exiſtens in medio eccleſiarum per orbem diffuſarum ad conſeruationem & conſolationem earum, ſicut promiſit Mat. vlt. d. Ecce uobiſcum ſum omnibus diebus &c. Moraliter autem per Chriſtum poteſt intelligi quilibet bonus prælatus, eo ꝙ eſt eius uicarius: propter quod dicitur Lucæ. x. c. Qui vos audit me audit. ideo prælatus debet eſſe ſimilis filio hominis .i. Chriſto, cui debet eius uicarius conformari quantum poteſt fragilitas noſtra pati.
v *Veſtitum podere.* i. tunica linea alba uſque ad talum pertingentē, per quam ſignificatur caſtitas perſeuerans uſque ad finem uitæ.
x *Et p. ad m. zo. a.* Per zonā aureā ſignatur charitas, q̃ ꝑtioſior ē uirtutib. aliis ſicut aurū cæteris metallis. Et bñdicitur zona, q a iungit & ſtringit hoiem cū Deo & ꝓximo dilectione firma. & dr̄ eſſe cir-

* ca mamillas

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Capilli erant ca*.i.ſancti extenuati, & adhærentes ipſi capiti, vel cogitationes eius.
E
b *Tan.la*. Vel, ſicut lana alba apta eſt ad quoſcunque colores accipiendos, ſic ſancti ad tribulationes.
c *Nix*. Nix candor immortalitatis, quia cădidior oĩ creatura
d *Oculi*.i.dona ſpiritusſancti. Qui sũt Chriſti habentis & dantis, ſunt eccleſiæ accipientis, quæ illuminant & faciunt ardere. Vel oculi ſunt ipſi ſpirituales in eccleſia, uel diuina præcepta
e *Et pedes*.i. vltimi fideles, qui multis cõcuſſionibus non retinebũt priorẽ naturam ſicut aurichalcũ, qđ ſæpe ĩcẽdit, & meliorem accipit colorem.
f *In ca.arde*. In alia tranſlatione habetur, aurichalco Libani. per quod oſtẽditur, quod in illa regione vbi dominus crucifixus eſt, maxime illa tribulatio eſt ualitura.
Infr. 2.e.& 19.c †chalcolibano
g *Et uox*.i. pdicatio eius obtinet vim aquæ, qa mundat. uel quam uocẽ receperunt iã multi ppl'i. qui comparantur aquæ pp fluxũ, tanto magis conſtare debetis. Vel uox datrix multarũ aquarũ i gratiarũ, unde uox ſequitur
†Mat. 17.a
h *Stellas*. Stellæ epiſcopi, qui debent aliis lucere uerbo & exemplo uitæ, q etſi peccauerunt. ſtellæ uocantur, ſm q inſtituti ſunt, quos habet in dextera.i. in potioribus donis, quæ per dexteram ſignificantur
i *Et ex ore*.i. de inſinuatione exiuit pdicatio, quæ vtrumque ſecat, in veteri Teſta. carnalia opera, in nouo concupiſcentias, vnde, Non n. uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri, qui loquitur in uobis.
Mat. 10.c
k *Sicut ſol.lu.i. ui*.i. ĩ meridie ſine nubibus. Vel ſicut ipſe Chriſtus in reſurrectione Vel quando fixus erit in æternum.
l *Et cum ui*. Ecce Iohannes, qui ſtare uidebatur, uiſo dño cecidit tanquam mortuus, quia vnuſquiſque uir ſanctus quanto ſe ad contemplandum diuinitatẽ altius erexerit, tanto apud ſe introrſum inferius cadit, quia in cõparatione Dei eius magnitudo quam perſuaſit, facile deſpicitur. Hinc eſt, quod Abraham viſo domino ſe puluerem & cinerem cognouit. Item Iob: Auditu auris audiui te &c.
F
Iob. 42.a
m *Ce*.q. pieci curã hũanitatis ad ſiſitudinẽ vltimorũ fideliũ.
n *Tanq m*. Mortu⁹ mũdo, uiu⁹ Deo, vel nil terrenitatis cupiẽs
o *Dexterã ſ*.i. ſanctũſpiñ confortantem.i. auxilium ſuum.
p *Noli ti*. pati pro me tribulationes & mortem, quia ego qui non indigebam propter me, cum ſim primus & nouiſſimus, fui mortuus & uiuus.
q *ſum uiuens*. Sed non ideo terreamini, quia manifeſte ſurrexi, nec amplius moriar.

Et habeo

a ¶Cingulo charitatis, quia dilectionem ſeruat
zona aurea. Caput autem eius & ca-
a ¶i. veſtimenta contra frigus & uitia.
pilli erant candidi tãquam lanã alba
a ¶Immortalitas cum gloria, glorioſior eſt omni creatura. b ¶Et fideles in eccleſia, qui ex utraque parte uidere debent.
& tanquã nix. † Et oculi eius uelut
flamma ignis, & pedes eius ſimiles
a ¶Non cuilibet, ſed.
†aurichalco, ſicut in camino † arden
ti. Et uox illius tanquã uox aquarũ
multarum; & habebat in dextera
¶Per prædicatores ue ſcripturas.
ſua ſtellas ſeptem. † Et ex ore eius
gladius utraq; parte acutus exibat,
¶Iuſti ſimiles ipſi lucebunt. i. fient ſimiles illi.
† & facies eius ſicut ſol lucet in uir-
¶Quia.
tute ſua. Et cum uidiſſem eum, ceci-
di ad pedes eius tanquam mortuus,
a ¶i. ſuper uires humanitatis meæ.
& poſuit dexteram ſuam ſuper me
¶Ideo.
dicens: Noli timere: † Ego ſum
¶Æternaliter.
primus & nouiſſimus, & uiuus
¶Secundum carnem. ¶Propter uos.
& fui mortuus, & ecce ſum uiuens

debent eccleſiam illuminare uita pariter & doctrina, Dan. xij. Qui ad iuſticiam erudiunt plurimos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Dicuntur autem eſſe in dextera Chriſti: ſine quo non poſſunt recte operari, Ioh. xv. a. Sine me nihil poteſtis facere. hoc dicit apoſtolis, quorum ſucceſſores ſunt epiſcopi in eccleſia Dei, ut dicitur in Decretis.
G
Di. 21. in nouo teſt.
g Et ex ore eius gla. utr. que parte acu. exi. *i. ſententia iuſta.*
h Et facies eius ſicut ſol lucet in uirtute ſua. *Nam eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum Ioh. i. a.*
i Et cum uidiſſem eum cecidi ad pedes eius. *Hic conſequenter ponitur Iohannis trepidatio, cum dicitur:* Et cum ui. eum ceci. ad pe. *Hoc autem eſt, ad declarandum fragilitatem humanam iuxta virtutem angelicam. Simile legitur de Daniele in angeli uiſione. hoc tamen magis habet locum in propoſito, in quo angelus apparebat ut repræſentans perſonam diuinam, ut prædictum eſt quæ incomparabiliter excedit angelicam.*
† ardentes
Dan. c. 10.
k Et poſuit dexteram ſuam ſuper. *Hic cõſequenter ponitur timentis conſolatio, cum dicitur:* Et poſuit dexteram ſuam ſu. me. *ad cõfortãdũ fragilitatẽ meã. Iõ ſubditur* di.
†De princ. c. ex ore. in prin. infra. 19.a
l Noli timere. *& ſubdit rationem.*
m Ego ſum primus & nouiſſimus. *per hoc idem ſignatur, quod ſupra dicitur: Ego ſum alpha & o, &c. Similiter exponatur quaſi dicat, potens ſum te ſaluare, ideo non debes timere.*
o Et fui mortuus. *in humanitate aſſumpta pro generis humani ſalute, propter quod non debes timere.*
†Iſa. 44.a Infra. 22.c
p Et ecce ſum ui. in ſe. ſe. *quia Chriſtus homo reſurrexit ad uitam immortalem.*
¶ Et habeo

MORALITER.

* ca mamillas, id eſt prope cor, quia quod charitate diligitur, corde habetur.
a *Caput autem eius & capilli erant cãdidi*. Per quod ſignificatur maturitas mortis & ætatis.
H
b *Et oculi eius uelut flamma ignis*. Per quod ſignificatur uiuacitas intellectus in cognitione veritatis.
c *Et pedes eius ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti*. Per quod ſignificatur feruor affectionis ad procurandum honorem Dei & ſalutem proximi.
e *Et uox illius tanquam uox aquarum multarum*. Per quam ſignificatur efficacia uerbi tam in prædicando quam in corripiendo, quæ debet eſſe in prælato.
f *Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem*. Per ſtellas ſignificãtur ſapientes alios dirigentes, Daniel. duodecimo. b. Qui ad iuſticiam erudiũt plurimos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Item quia ſeptem diebus omne tempus reuoluitur, recte ſeptenario numero uniuerſitas deſignatur. Prælatus igitur ſeptem ſtellas habet in ſua dextera, quando ſapientes ſuæ diœceſis ſunt de conſilio ac familiaritate ſua.
g *Et ex ore eius gladius ex utraque parte acutus exibat*. Per quod oſtenditur, quod ſententia prælati debet eſſe ſic iuſta, quod non faueat iniuſte uni parti uel alteri.
h *Et facies eius ſicut ſol lucet in uirtute ſua*. Nam aſpectus talis ſuperioris eſt delectabilis omnibus bonis. De quo poteſt dici illud Eccleſiasticæ 1. Dulce lumen & delectabile eſt oculis uidere ſolem.
Cap. 11.
i *Et cum uidiſſem, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus*. Per hoc ſignificatur reuerentia, quæ bono prælato debetur.
k *Et poſuit dexteram ſuam ſuper me dicens: Noli timere*. quia ſicut ſubditus debet prælatum reuereri, ſic uerſa uice prælatus debet ſubditum conſolari.
m *Ego ſum primus & nouiſſimus*. Quia bonus prælatus debet eſſe primus ad laborem, & nouiſſimus ad requiem temporalem. Vnde ſuper illud Apoſtoli, Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Dicit quædam Gloſſa, hoc dictum fuit quando is, qui populis præficiebatur, primus ad tormenta ducebatur. & hoc patet per effectum, ſi tempus eccleſiæ primitiuæ ad memoriam reducatur.
1. Tim. 3.a
n *Et uiuus*. vita gratiæ. Nam etſi bonus prælatus de hoc non habeat certitudinem, habet tamen probabilem coniecturam, & aliquando certus eſt per reuelationem diuinam.
o *Et fui mortuus*. ſaltem morte originalis culpæ.
p *Et ecce ſum uiuens in ſecula ſeculorum*. quia iuſtus proprie nõ moritur, ſed tranſit de uita gratiæ ad uitam gloriæ ſempiternam. Propter quod obitus ſanctorum natale dicitur ipſorum.
* Et habeo

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *mentis quæ præcipitur in nouo: vnde Mat. v. e. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: non mœchaberis. ego aũt dico vobis: Quicunque viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam eſt mœchatus eã in corde ſuo. Apparitio vero angeli fiebat ad deſignandũ cõtinentiam, quæ debet eſſe in miniſtris Chriſti pro ſtatu noui Teſt. Sciendum tamẽ, q lex vetus prohibebat cõcupiſcẽtiã alienæ vxoris Exo. xx. c. Non concu. vxo. proxi. tui. tamen quia nõ puniebat, nec puniendũ a pte dicebat, iõ dicitur ĩ gl. Ph. ij. q lex vetus phibebat manũ, nõ animũ. quia nõ ita expſſe & efficaciter prohibebat ſicut lex noua. & qđ modicũ eſt, quaſi nihil reputatur*
2. Phyſic.
a Caput autem eius & ca. er. can. *Apparebat enim angelus in ſpecie ſacerdotis, quia ueſtitus erat podere, & etiam iudicis, in hoc quod gladius ex utraque parte acutus procedebat de ore eius, vt habetur infra. maturitas autem ætatis & morum, quæ per caniciem deſignatur, decet iudices & ſacerdotes, propter quod in canicie apparebat. e contrario uero indecens eſt iuueni canicies, & ideo Chriſtus Can. v. ubi deſcribitur ut iuuenis ſponſus, dicuntur eius capilli nigri, comæ capitis eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus.*
b Et oc. &c. ue. flam. ig. *nam acuties ſui viſus pertingit vſque ad intima rerum cognoſcenda. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius.*
Heb. 4.
c Et pe. e. ſi. au. *ignito: ideo ſubditur:*
d Sicut in ca. ar. *in quo deſignatur ardor tribulationis Chriſti fidelibus imminentis.*
e Et uox illius tanquam uox aq. m. *In quo notatur virtus & autoritas loquentis, ſicut ſupra per uocem tubæ. eſt enim eadem ſignificatio replicata per illam ſimilitudinem ad maiorem expreſſionem.*
f Et ha. &c. ſe. ſep. i. ẽpos, *vt exponitur in fine ca. qui dicuntur ſtellæ, qa debent*

a *Et habeo*. Et ideo non patiar vos tentari ſupra q̃ poteſtis ferre, quia habeo poteſtatem ſuper diabolum & ſuper membra eius. Qui clauem alicuius domus habet, quẽ vult intromittit & quẽ vult ab ingreſſu domus repellit. Claues igitur mortis & inferni poſſidet, qa quos vult, a damnatione ppetuæ mortis liberat, quos vult autẽ eodẽ dãnationis periculo iuſte remanere ſinit.
A
1. Cor. 10.c
b *Mortis & infer*. Diabolus eſt mors, quia cauſa ẽ peccati, id eſt mortis. miniſtri eius infernus, ĩ quibus hẽt locũ
c *Quæ opor. fieri poſt h*. In vltimis fidelibus, per quorum exemplum iſti multum debent animari.
d *Sacramen* ſ. myſterium, ubi aliud videtur, & aliud intelligitur. Hæc prima uiſio eſt de correptione eccleſiarum. Angelus allegoriam in parte aperit, vt doceat ubique debere reqri.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et habeo cla. mor. *i. poteſtatem educendi inde iuſtos, quod fecit in ſua reſurrectione, & ibi recludendi impios, quod maxime faciet in iudicio finali dicens illud terribile uerbum. Ite maledicti in ignem æternum.*
Mat. 25.d
b Scribe ergo. *Hic conſequenter ponitur ſcribentis informatio. in quo etiam tangitur materia huius libri in quodam generali, cum dicitur:* Scribe ergo quæ ui. *i. apparitionem iam dictam.*
C
c Et quæ ſunt. *i. tribulationem eccleſiæ iam inchoatam, & circa finem mundi magis ingraueſcentem. ideo ſubditur:*
d Et q. o. fie. *in futuris tribulationibus ad probationem electorum.*

in ſecula ſeculorum. † Et habeo cla-
ues mortis & inferni. Scribe ergo
a ¶Sicut paſſionem & reſurrectionem.
b ¶Præſentes tribulationes & præſens auxilium.
quæ uidiſti, & quæ ſunt, & quæ o-
¶Vel myſterium.
portet fieri poſt hæc. Sacramentum
ſeptem ſtellarum, quas uidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea: Septẽ ſtellæ, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum: & ſeptem candelabra, ſeptem eccleſiæ ſunt.

e Sacramen. ſe. ſt. *i. ſecretum p ipſas ſignificatũ. Quod cõſequẽter exponitur cũ dicitur*
f Septẽ ſtel. an. ſunt ſep. ec. *i. epiſcopi ipſarum, vnde angelus, qui interpretatur miſſus ẽ hic nomẽ ẽpalis officij, ſicut Malach. ij. b. dicitur, Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcientiã, et legẽ ex ore eius reqrẽt, angelus. n. domini exercituũ eſt. Eps. n. ẽ ſacerdos principalis ĩ aliqua diœceſi. vnde & in lege ſupremus inter miniſtros Dei uocatur ſacerdos ſũmus.*
†Iſa. 22.f Iob. 12.c Infra. 3.b
g Et ſep. c. a. *Nam ſicut candelabra ſuſtentant luminaria, ſic eccleſiæ doctores, qui ſunt luminaria eccleſiæ, de bonis eccleſiæ debent ſuſtentari. Et dicuntur aurea, nam hoc debet ex charitate fieri, quæ per aurum ſignatur, qa ſicut aurũ excellit oĩa alia metalla, ſic charitas alia Dei dona. i. Cor. xiij. d. Maior autem horũ eſt charitas.*

MORALITER.

* a *Et h. c. m. e.* quia prælatus hẽt poteſtatẽ malignos excõicandi.

GLOS. ORDIN. CAP. II.

E T *ange*. i. epiſcopo ſcribit, de manu cuius peccata ſubditorum requirit, & ſine cuius conſenſu ſubditos iudicare non præſumit ipſe Iohannes.
b *Epheſi*. Epheſus ſecundum bene perſiſtentium partem uoluntas interpretatur, quorum operibus Deus delectatur, de quibus proponit, vt per horum exemplũ qui lapſi fuerant, corrigantur, ſecundum q Epheſus interpretatur conſilium. i. indigens conſilio, ſiue lapſus profundus, uel voluntas mea.
c *Septem*. Incipit ſingulares admonitiones, quæ ſingulæ & vniuerſales eſſe poſſunt, ſecundum diuerſa membra cuiuslibet eccleſiæ.
B
d *Non potes ſuſti*. vi humanitatis. Vel, *non po. ſuſti*. malos quin emendes vel expellas.
e *Tentaſti eos*. Non tentantur, niſi qui intus ſunt in eccleſia.
f *Suſtinuiſti propter no. me*. Vel hoc non feciſti pro humana laude, ſed propter nomen meum glorificandum.
g *Et non d*. Notat cauſam humani defectus fuiſſe, niſi auxiliũ præueniſſet.
h *Sed habeo aduerſum*. Vel eps ĩ pſona ſua, affectus tædio vitiorum in ſubditis, vel ſubditi amore terrenorum. Eli ſacerdos fuit bonus, & tamen dãnatus eſt, quia filios corrigere nolebat.
1. Reg. 2.e
*& tuliſti
Mouebo

CAP. II.

¶Iohannes. ¶Nota quod in omnibus his non ſoli epiſcopo, ſed & commiſſis loquitur.
E T angelo Epheſi eccleſiæ ſcribe: Hæc
a ¶Licet peccauerint, adhuc non dimittit eos.
dicit, q tenet ſeptẽ
a ¶Sicut dona diuidens uel nondum quietus. ¶Qui a non dum tales ut in eis quieſcat.
ſtellas in dextera ſua, qui ambulat
in medio ſeptem candelabrorũ au-
¶i. approbo. a ¶Tribulationem.
reorum. Scio opera tua, & laborem
a ¶Quia non murmuras de dilato præmio.
tuum, & patientiam tuam: & quia
a ¶Inhumane cõtra te agentes. ¶i. probaſti doctrinã eorũ
non potes ſuſtinere malos, & ten-
¶Miſſos a Deo, ut facilius decipiant.
taſti eos, qui ſe dicunt apoſtolos
eſſe, & non ſunt: & inueniſti eos
a ¶Mala prædicatione eorum & mala uita.
b ¶In malis quæ ipſi coniuncti ingerunt per terrenas poteſtates.
mendaces *. Et patientiam ha-
¶i. per.
bes, & ſuſtinuiſti propter nomen
a ¶Hoc ad conſilium pertinet.
meum, & non defeciſti. Sed ha-
¶Contrarium coronæ.
beo aduerſum te *, quod charitatẽ

g Et ten. eos. *experimẽtũ accipiendo de ipſis per uitã eorũ & doctrinã.*
h Qui ſe d. apoſtolos eſſe. *i. a Chriſto miſſos ad docendum populum.*
i Et non ſunt. *ſed magis ſubuerſores fidelium, quales erant Ebion & Cherinthus & cæteri hæretici, qui tunc in Aſia ſurrexerunt, et ſimiliter pſeudo apoſtoli, qui dicebant ſe miſſos ab apoſtolis in Ieruſalem manentibus ſcilicet Petro & Iacobo: & ſub hoc prætextu, falſo tamen docebant obſeruationem legalium ſimul cum euangelio eſſe neceſſariam ad ſalutem, vt patuit ſupra in epiſtolis Pauli in pluribus locis.*
k Et inueniſti eos mendaces. *Non ſolum in doctrina, ſed etiam in vita, quia exterius ſanctitatem ſimulabant ut ſimplices magis deciperent.*
l Et patientiam habes. *in tribulationibus quas excitauerunt contra te.*
D
m Et ſuſtinuiſti propter nomen meum. *non propter inanem gloriam.*
n Sed habeo aduerſum te. *Hic conſequenter ſubditur correctio, & ut melius portetur commendatio, ſubditur ibi: Sed hoc habes. Circa primum dicitur,* Sed habeo aduerſum te. *defectum corrigendum, quod ſubditur cum dicitur,*
o Quod cha. tu. p. *i. opera charitatis, quæ habuiſti in principio tuæ conuerſationis.*
¶ Reliquiſti

NIC. DE LYRA. CAP. II.

E T angelo Epheſi. *Finito proœmio hic ĩcipit tractatus. Et diuiditur in duas partes. nam primo informantur ſeptem eccleſiæ in ſpeciali. ſecundo tota eccleſia in generali. iiij. cap. Prima diuiditur in ſeptem partes ſecundum ſeptem eccleſias, quæ patebunt proſequendo. in prima vero parte informatur eccleſia Epheſina, cuius præmittitur commendatio, ut melius recipiatur ſequens correctio, quæ ponitur ibi: Sed habeo aduerſum te In prima parte dicitur:*
Diuiſio
a Et an. Ephe. ec. *i. eius epiſcopo. ſicut prædictum eſt. & ita accipiatur in ſequentibus. Et informando epiſcopum, qui eſt caput illius eccleſiæ informat populum ſibi ſubditum, ut ex ſequentibus apparebit. Dicunt autem expoſitores communiter, quod iſte fuit Timotheus Pauli diſcipulus quem conſtituit epiſcopum eccleſiæ Epheſinæ, ſicut dictum eſt ſupra. tamen beatus Iohannes apoſtolus erat ſuper omnes epiſcopos Aſiæ, cuius eccleſias fundauit & rexit, ut habetur in libro illuſtrium uirorum, tamen communiter manebat Epheſi.*
1. Tim. 1.
b Hæc di. qui te. ſep. ſtel. *exponatur ut ſupra.*
c Scio opera tua. *id eſt approbo.*
d Et la. *i. tribulationem ab aduerſarijs fidei.*
e Et pa. tuam. *in tribulatione tibi ſuſcitata.*
f Et quia. n. p. ſuſ. ma. *cum eis communicando, ſed magis eos reijcis a conſortio fidelium, ne corrumpatur malis eorum.*
Et ten.

MORALITER.

* a *Et angelo Epheſi*. Epheſus conſiliũ meum interpretatur. ideo hæc ſcriptura moraliter dirigitur illorum congregationi, qui non ſolum ad præcepta decalogi, ſed etiam ad euangelii conſilia ſaltem aliqua ſunt obligati, *cuiuſmodi proprie ſunt religioſi.
b *Hæc dicit qui tenet ſep. ſtel. in dex. ſua*. id eſt Chriſtus ſecũdum ſenſum literalem.
*pauca
c *Scio opera tua*. i. approbo. nam bonorum religioſorum opera a Deo ſunt approbata.
e *Et patientiam tuam*. quæ religioſis eſt neceſſaria. nam in religione quacunque ſunt aliqua grauia ſuſtinenda.
f *Et quia non potes ſuſtinere malos*. Nam in religione bene diſpoſita ſeruatur diſciplina regularis, quia puniuntur.
g *Et tentaſti eos qui ſe di. apo*. Per iſtos intelligi poſſunt hypocritæ, qui ſub ſpecie maioris ſanctitatis quærunt latẽter peccare: & quãdo de talibus experimentum habetur, deijciuntur, quia mẽdaces inueniuntur. Quia tamen tales habent aliquando potentes defenſores, inde eſt, q arguentes eorum maliciam aliquãdo ſuſtinere habẽt iniuriam, propter quam tamen non debent deficere a ueritate.
n *Sed habeo aduerſum te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti*. id eſt feruorem deuotionis ad Deum, & pietatis ad proximum. Omnis enim religio quantuncunque bene ſteterit in obſeruantiis regularibus, tamen multum declinaſſe videtur a paternis traditionibus. propter quod non dicitur hic charitatem reliquiſti abſolutè, ſed charitatem primam, id eſt aliquem perfectionis gradum a primis patribus obſeruatum. vnde debemus recordari, & ad primũ gradum quantum poſſumus reuerti. ideo ſubditur:

 * Memor

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Mouebo cande.* Auferam virtutes & dona ſpiritusſancti, per quæ ſunt conſtituta candelabra.
E
b *Sed hoc habes bo.* Quamuis hoc eſt aduerſum te, tamen non deſperes, quia habes bonum.
c *Facta.* i. cõem vſum mulierũ & comeſtionem idolothitorũ
d *Ni.* Nicolaus ſtultus populus. i. Gẽtiles Deũ ignorãtes, publice uxorib. vtentes, qui idolothita comedunt, & Iouem regnare credũt. Hæretici quoque ſtulti apud Deum, quibus error idolorũ cultura imputatur, & fornicãtur, immũdicię carnis ſeruientes, ſtultique Iudęi. ſtulti ẽt falſi Chriſtiani, q terrenis dediti colunt mundum.
e *Quib. a.* Cur audiẽdũ? q̃a perſeuerãti Chriſtus eſt lignũ vitę, q̃a vmbraculũ & robur & dãs fructum. i. corpus & sãguinẽ, & hic & maxime ĩ futuro.
†24.q.1.c. quidã. uer. Nicolaitæ
f *Smyrnæ.* Smyrna canticũ interpretatur, vel quaſi myrrha, etiam canticum in q̃b delectat̃. myrrha ſic eſt amara, vt etiam corpora a putredine ſeruet.
g *Hæc d. pri.* Talem deſcribit Chriſtũ q valeat ad conſolationẽ eorum, q̃b. tribulationes ingeruntur *Hæc di. pr.* q. d. ne deficiatis vos, quia ego tãtus pp vos paſſus ſum mortem, de qua reſurrexi, quod idem expectetis & uos.
h *Aliquos ex u.* Hic patet, q ñ de uno ſolo, ſed de pluribus intelligatur.
i *Vt tente.* i. vt probemini, uel deſpecti habeamini in diabolo & mẽbris eius

Diebus

ſancte & caſte. ſed alii incontinentes hoc dixerunt.
k Qui ha. au. *i. intellectum capacem.*
l Audiat. *i. mente capiat.*
m Quid ſ. *Ex hoc patet, q licet ſermo dirigat̃ hic primo eccleſiæ Epheſinæ, tamẽ cõſeq̃nter dirigitur oĩb. aliis p orbem cõſtitutis, ut dictũ ẽ. ſu.*
G

a ¶Quoniam quidem aduerſum te eſt.
tuam primam reliquiſti. † Memor a b
eſto itaq; unde excideris, & age pœ- c
¶Dignos fructus pęnitentiæ. a ¶Primis ſimilia opera. ¶Sed.
nitentiam, & primã opera fac. Sin d e
¶Vt anima & corpore interficiam.
a autem, uenio tibi, & mouebo cande f g
a ¶Id eſt in hoc quod interpretatur uoluntas.
labrum tuum de loco ſuo, niſi pęni
¶Hic iterum uoluntas.
b tentiam egeris. Sed hoc habes bo- h
c num, † quia odiſti facta Nicolaita- i
a ¶Quæ ideo odiſti, quia & me odiſſe uides. b ¶Quæ uni dico, omnibus dico.
c rum, quæ & ego odi. Qui habet au- k
a ¶Diuinum intellectum. b ¶Id eſt trinitas.
rem, audiat, quid ſpiritus dicat ec- l m
cleſijs. Vincenti dabo edere de li- n o
a ¶In horto delitiarum. i. eccleſia.
gno uitæ, quod eſt in† paradiſo Dei
a ¶Secundum humanitatem.
f mei. Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcri p
g be: Hæc dicit primus & nouiſſimus q
qui fuit mortuus, & uiuit. Scio* tri- r
¶Ad literam.
bulationem tuam, & paupertatem s
a ¶In ſpe remunerationis. ¶Nulla peſtis efficacior quam domeſticus hoſtis. ¶Cumulus miſeriæ tribulatis ſi infamantur.
tuam: ſed diues es, & † blaſphemaris t u
a ¶Confitentes. ¶Si filii Abrahæ eſſent, opera Abrahæ facerent.
ab his, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, &
a ¶.i. congregatio ſathanæ. i. aduerſarii.
nõ ſunt: ſed sũt ſynagoga ſathanę. Ni x y
¶Sed tamen.
hil horũ timeas, q̃ paſſurus es. † Ecce z
¶An patiar.
h miſſurus eſt diabolus aliquos ex uo
¶Carcerem ponit pro omni tribulatione,
i bis ĩ carcerẽ, ut tẽtemini, et habebitis a b

n Vincen. *mundum. & carnẽ & diabolum*
o Da. ede. de li. ui. *iſtud lignum Chriſtus eſt, ut habetur in fine huius libri, quo fruuntur btĩ. nam eius diuinitate reficiuntur interius, & eius humanitate exterius, ſcd'm q dicit Aug. ſuper illud Ioh. x. b. Ingredietur & egredietur & paſcua inueniet.*
p Et angelo. *Hæc eſt ſecunda pars principalis, in qua informatur eccleſia Smyrnenſis, cuius ponitur hic commendatio, cum dicitur:* Et angel. Smyr. ec. *iſte fuit ſanctus Policarpus ſecundum doctores communiter.*
q Hæc dicit pri. *Exponatur ut ſupra.*
r Scio t. t. *i. approbo in ea tuam patientiam*
s Et pauper. tuam. *in temporalibus.*
t Sed di. es. *in ſpiritualibus.*
u Et b. &c. & non ſunt. *ſecundum ueritatẽ*
x Sed ſunt ſy. Sa. *quia ſunt obſtinati in ſua infidelitate contra Chriſtum. Secundũ enim quod dicitur eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 4. ca. xij. in ciuitate ſmyrnæorum multi Iudæi habitabant, qui incitauerunt Gentiles ad perſequendum grauiter Chriſtianos, in qua perſecutione plurimi non ſolum fuerunt ſuis reb. ſpoliati. ſed etiam martyrio coronati, inter quos B. Policarpus fuit in ignem proiectus, & cum ignis eum non læderet, gladio percuſſus migrauit ad dominum. ideo ſubditur.*
y Nihil horum ti. *q. d. me protegente per martyrij palmam tranſibis ad gloriam.*
z Ecce miſ. eſt dia. *quia ad hoc faciendum incitabit infideles.*
a Vt tente. *i. probemini ſicut aurum in fornace. iſta tamen probatio non eſt ex intentione diaboli, quia non intendit tribulatorum bonum, ſed ex intentione Dei, qui ex malis elicit bona: & ſic ex ſæuitia tyrannorum elicuit patientiam martyrum & coronam.*
H
b Et h. *Iſtud exponitur multipliciter. Vno mõ referẽdo ad tribulationẽ eccleſiæ generaliter, cuius a doctorib. dicũtur eẽ decẽ tribulationes, q̃ ſignãtur hic p decẽ dies. Alio mõ vt p decẽ dierũ tribulationẽ ĩtelligatur tri-*

¶ *bulatio*

†medio paradiſi dei
*opera tua
†blaſphemiam tuorum

NIC. DE LYRA.

¶ a Reliquiſti. *Ex hoc apparet, quod ſupra dictum eſt ſ. quod uerbum domini dirigitur ad epiſcopum non ſolum pro ſe ſed etiam pro populo ſibi ſubdito. Nam cũ Timotheus eſſet Pauli ſpecialis diſcipulus, & prædilectus, non eſt veriſimile, quod proceſſerit in ſpiritualibus deficiendo, ſed magis proficiendo. propter quod iſtud intelligitur de populo ſibi ſubdito. Conſueuerunt enim ſuſtentare pauperes Chriſtianos feruenter & deuote, et eleemoſynam mittere fidelibus in Ieruſalem habitantibus, qui ſuas poſſeſſiones vendiderant ad ſuſtentationem Chriſto credentium, vt patet Act. iiij. & refrigeratus erat ab hoc feruore. ideo non dicitur, quod reliquerit ſimpliciter charitatem, ſed primam, id eſt feruoris gradum prius habitam, ad quem reducitur, cum dicitur:*
F
†De pę. diſtin. 2. c. ſi n. uer. Iohannes
b Memor eſto itaque unde ex. *i. a quanto gradu charitatis.*
c Et age pæ. *de omiſſione tanti boni.*
d Et prima opera fac. *i. ſic feruenter & deuote ſicut prius. Ex hoc patet, quod nomine angeli non intelligitur hic angelus ſanctus cuſtos eccleſiæ Epheſinæ, ut uoluerunt aliqui dicere. nam angeli ſancti non poſſunt ab aliquo gradu ſuæ perfectionis excidere.*
e Sin autem. *ſupple te corrigas.*
f Venio ti. *ad te puniendum.*
g Et mouebo candela. *ſubtrahendo ſubditos tuos ab obedientia tua, vt exponunt aliqui. Sed hoc non uidetur bene dictum, quia ſic culpa principaliter retorqueretur in epiſcopum, & non in populum, quod eſt improbatum. Poſſet etiam dici, quod infrigidatio dicta primæ charitatis non contigit tpe tanti doctoris ſ. Timothei, ſed alterius ſibi ſuccedentis. nam illo tpe epi ſancti, qui populo præficiebantur, primi ad tormenta ducebantur, & ſic frequenter mutabantur. Illi. n. qui dicunt q Timotheus hic intelligitur angelus Epheſi eccleſiæ, mouentur ex hoc, quod circa illa tpa nullus eo excellentior inuenitur rexiſſe eccleſiam Epheſinã, & hoc magis mouet ad oppoſitum, quia tempore prælati excellentioris minus contingunt defectus in eccleſia ſibi commiſſa. propter quod ſaluo meliori iudicio magis videtur, quod fuerit alius a ſancto Timotheo.*
h Sed hoc ha. *Hic conſequenter ſubditur commendatio, ut more boni Samaritani poſt uinum mortificatiuum infundatur oleum lenitium, cum dicitur,* Sed hoc ha. *ſ. bonum & commendatione dignum.*
i Qui odi. fa. Nico. *non dixit Nicolaitas, ſed facta, quia perſonæ ſunt ex charitate diligendæ, ſed eorum vitia odio ſunt habenda. Iſte Nicolaus fuit in primitiua eccleſia habens valde pulchram uxorem, & impoſitum fuit ſibi, quod nimis zelabat eam. propter quod ad oſtendendum contrarium cecidit in peius uitium, ſecundum illud poeticum: Decidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Expoſuit enim uxorem ſuam alijs Chriſtianis, dicens erronee ſic vxores eſſe communicandas, ſicut & alias res. Dicitur in ſcholaſtica hiſtoria quod Nicolaus ipſe vixit*
Hæreſis Nicolaitarum
Lib. 3. c. 19.

ſancte

MORALITER.

✲ b *Memor eſto & c. ſin au. ue. t.* i. non habebis coram Deo tantum meritum, ſicut ſi redires ad ſtatum priſtinum.
h *Sed hoc ha.* Iſti ſecundũ ſenſum literalem dicebant, quod vxores debent eſſe cões aliis ſicut aliæ res. de quib. dicitur Act. iiij. g. Erãt illis omnia cõia. Et ideo per iſtos Nicolaitas ſignificantur illi qui ſunt nimis ad luxuriam relaxati, & in oĩ religione iſti ſunt exoſi.
k *Qui habet aurem.* ſcilicet cordis & corporis. audiat. ſ. cum effectu impletionis. & ſubditur præmium, cum dicitur:
n *Vincenti.* ſ. tentationes mundi, carnis & diaboli.
o *Dabo edere. de li. ui.* id eſt dabo ei fruitionem bonitatis Chriſti, qui eſt vere lignum uitæ.
p *Et an. Smyr. eccle.* Smyrna interpretatur canticum & myrrha. pp quod moraliter hæc ſcriptura dirigitur illis, qui tribulationes patienter ſuſtinent, nec franguntur per impatientiam, ſed magis aliquando de uirtute conſtantiæ gloriãtur, ſicut dicitur Act. v. g. Ibãt gaudentes a conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. & talibus dicit Chriſtus:
r *Scio tribulationem tuam.* id eſt approbo.
s *Et pau. tuam.* in temporalibus.
t *Sed di. es.* id eſt ſpiritualibus.
v *Et b. ab h.* Hoc nomen ad Chriſtianitatem eſt translatum, ſicut dicitur Ro. ii. d. Non enim, qui in manifeſto Iudæus eſt, neque qui in manifeſto eſt in carne circuncifio, ſed qui in abſcondito Iudæus eſt, & circuncifio cordis in ſpiritu, non litera, cuius laus nõ ab hoĩbus, ſed ex Deo eſt. Igitur per illos, qui dicunt ſe eſſe Iudæos & nõ ſunt, ſignificantur mali Chriſtiani, qui Chriſtum verbo confitẽtur ſed moribus non ſequuntur, de quibus dicitur ad Titum. i. d. Cõfitẽtur ſe noſſe Deũ, factis aũt negãt. Et tales peſſimi frequenter blaſphemant innocentes afflictos, dicentes q meruerunt maiora pati & procurant aliquando pœnas eorum augmentari. Ideo ſubditur,
z *Ecce miſſurus eſt diab.* Hoc. n. facit diabolus per malos homines qui ſunt eius membra.
b *Et habebitis tribulationem & c.* Per quos ſignificatur totum tps vſq; ad finem ſeculi, eo q omnes numeri ſequẽtes denariũ ſunt re

✲ *plicationes*

a *Diebus de.* i. tempore illius belli. Deus. n. ſuos ad bella mittẽs decalogo armat. Vel x. diebus. i. toto hoc tempore, in quo per ſeptem dies contra tria principalia vitia pugnatur, auaritiam, cupiditatem, vanam gloriam.
A
b *A mor. ſe.* Prima mors animæ in peccatis. ſecunda in pęnis. prima mors corporis quando diſſoluitur. ſecunda, quando damnabitur in iudicio.
c *Romphæam.* Exigit, ut iſti hunc gladium habeant in electione bonorum & reprobatione malorum.
†audiendi
d *Non negaſti fidem meã.* Tribulatio iuſtis illuminatio, contumacibus correptio, obſtinatis excæcatio.
†infra. 3. b
f *Balaam.* id eſt hæretici, qui docent terrenos principes qualiter ſubuertãt videntes Deum. Vel Balaam. i. dęmones, qui docent carnem decipere animas videntes Deum.
e *Doctrinam Nicolaitarum.* Ideo. n. repetit de Nicolaitis, vt ad pœnitentiam inuitet, quod ſuperius non fecit.
g *Man.* Aeternam gloriã, de qua omnes dicent: Quid eſt hoc? quoniam nec oculus vidit, nec auris audiuit
Exod. 16. e
1. Cor. 2. b

Et dabo ei calculum

a ¶Sed quidquid illi ingerant, tu eſto.
a tribulationem diebus decem. Eſto a
fidelis uſq; ad mortem, & dabo tibi b c
coronam uitæ. Qui habet aurem d
† audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.
¶Quia.
b † Qui uicerit, non lædetur a morte e
¶Quæ eſt gehenna. a ¶Pergamus diuiſio cornuum interpretatur. ¶Vt ſint diuiſi a malis, ſeruantes vnitatem eccleſiæ. ¶Per cornua pugna aliqua ſignificatur, ut in hac eccleſia pars mala impugnabat bonam.
ſecunda. Et angelo Pergami eccle- f
¶Rhomphęa bis accuta, ſententia domini qua condemnabit malos in corpore & in anima.
c ſię ſcribe: Hęc dicit, qui habet rhom g
phæam ex utraq; parte acutam. Scio h
a ¶In medio prauæ nationis. b ¶Ibi ſcilicet. c ¶.i. congregatio ſathanæ. i. aduerſarii.
*ubi habitas, ubi ſedes eſt ſathanæ, i
¶Contra diſputantes. ¶Tribulatio eſt illuminatio iuſtis.
d & tenes nomen meum, & non nega k l
¶Pro aliqua tribulatione. a ¶Quibus hoc feciſti.
ſti fidem meam. Et in diebus † illis m n
a ¶Qui eſt. b ¶Martyr ſcilicet fuit. ¶Eius exemplo laborate.
Antiphas teſtis meus fidelis, qui oc-
¶Quaſi concluſio, quia illum occiderunt.
ciſus eſt apud uos, ubi ſathanas habi
a ¶Sed quamuis in hoc conſtans. c ¶Si corrigaris. ¶Vel in paucis.
tat. Sed habeo aduerſum te pauca, o
a ¶Pateris, non expellis.
e † quia habes illic tenentes doctrinã p q
a ¶Vanus populus. ¶Elidens.
f Balaam, qui docebat* Balaac mitte-
¶Delectari cum variis rebus.
re ſcandalum coram filijs Iſrael, ſci-
a ¶Cum dæmone corporaliter uel ſpiritualiter. b ¶Similiter
licet edere* & fornicari. Ita habes & r
a ¶Contra impugnantes. b ¶In pleriſque additur quam ego odi.
tu tenẽtes doctrinã Nicolaitarum*.
a ¶De iſto ſicut de illo. ¶Quia.
Similiter pœnitentiam age: ſi quo- s t
a ¶In aliquo feceris minus quam debeas. b ¶Qui non corrigis. c ¶.i. conuincam illos fornicarios peccaſſe, dicendo, Ite in ignem æternum.
minus, ueniam tibi cito, & pugna- u x y
bo cum illis in gladio oris mei,
¶Cordis.
Qui habet aurem, audiat, quid z
ſpiritus dicat eccleſijs. Vincen- a
a ¶Alia translatio habet, margaritam. ¶Vel memetipſum qui fui in manna abſconditus.
g ti dabo manna abſconditum, b

*opera tua
†Nu. 24. e
*ex his q̃ ſimulacris immolantur

NIC. DE LYRA.

¶ *bulatio pfecta, q̃a denarius eſt numerus pfectus, et primus limes numerorũ, q̃a numeri ſeq̃ntes sũt replicationes denarij et partiũ eius vt dicitur iij. Phyſico. undecim enim eſt unum & decem, duodecim duo & decẽ, & ſic vſq; ad uiginti, quæ ſunt bis decem, triginta ter decem, & ſic conſequenter. Alio modo applicando ad decem præcepta decalogi. q. d. tribulatio eccleſiæ durabit quãdiu obſeruatio præceptorum decalogi, quod eſt vſq; ad finem mũdi. Poſſet etiam aliter ſaluo meliori iudicio exponi, ut per decem dies intelligantur decem anni, ſecundum illud Ezech. iiij. b. Diem pro anno dedi, quia fortè tãtum durauit perſecutio Smyrnenſis eccleſię.*
B
a Eſto fidel. *ideſt firmus in fide.*
b Vſque ad mor. *pro ipſa toleranda.*
c Et dabo tibi c. uite. *ideſt vbi mors non habet locum.*
d Qui ha. au. *exponatur ut ſupra uſ; ibi:*
e Non lædetur a morte ſecunda. *ideſt ab inferno, qui dicitur mors ſecũda. infr. xxi.*
f Et angelo. *Hæc eſt tertia pars, in qua ponitur informatio Pergamenſis eccleſiæ. cuius primo ponitur commendatio de bono, vt melius recipiatur correctio de malo. quæ ponitur ibi. Sed habeo. Circa primum dicitur:* Et angelo Pergamen. *ideſt beato Polycarpo, ut dicunt communiter doctores.*
g Hæc dicit, qui habet rhomphæ. *ideſt gladium ex utraque parte acutum, ſicut dictum eſt. 1. ca. & expoſitum.*
h Scio ubi habitas. *ſcilicet in bono tribulationis. ideo dicitur:*
i Vbi ſedes eſt ſa. *id eſt eius poteſtas, infideles inducendo ad perſecutionem eccleſiæ.*
k Et tenes nomen meum. *moribus & fide.*
l Et non negaſti fidem meam. *in perſecutionibus & tormentis.*
m Et. *pro id eſt.*
n In diebus illis An. *Ille martyr ſpecialiter nominatur, quia uerbo ſuo & exemplo alios ad martyrium animauit.*
o Sed habeo. *Hic conſequenter ponitur correctio de malo, cum dicitur:* Sed habeo aduerſum te pauca. *ſcilicet peccata corrigenda.*
p Habes illic. *i. in eccleſia Pergamenſi.*
q Tenentes doctrinam Balaam. *Hæc hiſtoria habetur, Nume. xxv. vbi dicitur quod Balac rex Moabitarum ex doctrina Balaam miſit puellas pulchras prope caſtra Hebræorum, vt earum pulchritudine Hebræi qui erant luxurioſi, allicerentur ad idololatriam, & ſic Deus offenderetur contra totum populum. Dicunt ergo hic aliqui expoſitores, quod in eccleſia Pergamenſi tunc erant aliqui verbo & exemplo alios inducentes ad fornicationem tanquam licitam, & ad comedendum de idolorum ſacrificijs ad eorum uenerationem. Dicunt etiam, quod cum hoc erat aliqui tenentes, & docentes errorem Nicolai ſupra poſitum. Sed hoc non uidetur uerum, quia ſi ſic fuiſſet, non diceretur in textu. Habeo aduerſum te pauca, ſed multa. propter quod melius uidetur dicendum, quod in eccleſia Pergamenſi erat tantum error Nicolai apud aliquos, ut dicitur in textu, & doctrina Balaam inducitur tantum pro ſimilitudine uel exemplo. Et ſecundum hoc ſaluo meliori iudicio ſic eſt exponenda litera: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, & c. non re, ſed ſimilitudine, ſicut homo largus per q̃dam ſimilitudinem dicitur Alexander. Et quod iſte ſit intellectus, uidetur ex hoc quod ſequitur infra.*
C
r Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolai. *quaſi dicat manifeſte ſicut Balaac tenuit doctrinam peſtiferam Balaam, ſic apud te ſunt aliqui tenentes doctrinam Nicolai erroneam, ſicut dictum eſt ſupra.*
s Similiter pœnitentiam age. *ſicut dictum eſt ſupra Epheſinæ eccleſiæ derelicta prima charitate.*
t Si quominus. *id eſt ſi in aliquo neglexeris hæc corrigere.*
v Veniam tibi cito. *in finali iudicio, quod eſt ualde propinquum æternitati comparatum. Propter quod dicitur. i. Iohan. ij. c. Nouiſſima hora eſt.*
x Et pugnabo cum illis. *i. in errore obſtinatis.*
y In gladio oris mei. *id eſt in ſententia illa horribili. Ite maledicti in ignem æternum, & c.*
Mat. 25. d
z Qui habet aurem audiat. *Exponatur ut ſupra uſque ibi:*
a Vincenti dabo manna abſconditum. *Manna figurale, corpore & manifeſtum datum fuit filijs Iſrael in deſerto, Sed verum manna eſt ipſe Chriſtus, ſecundum quod ipſe dicit. Amen dico uobis, non dedit uobis Moyſes panem de cælo, ſed pater meus dat vobis panem de cælo verum. Et ſubditur: Ego ſum panis vitæ, & c. hoc eſt manna cæleſte, quod beatos reficit interius & exterius, ut prædictum eſt. & dicitur abſconditum hominibus uitæ præſentis, ſecundum quod dicitur: Pſ. xxx. e. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te.*
†meis
Exo. c. 16.
Ioan. 6. d
D
*in

¶ Et dabo ei

MORALITER.

✲ plicationes ipſius & partium ſuarum vndecim enim ſunt decem & unum. & ſic conſequenter vſq; ad viginti, quæ sũt bis decẽ. Et pro tali perſecutione bonorũ a malis dicitur. ij. Timo. iij. c. Oẽs qui pie volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. Et præmium patientiæ ſubditur cum dicitur, Eſto fidelis, &c.
*quod odi
f *Et a. Per. ec. ſc.* Pergamus interpretatur diuiſio cornuum. Eſt aũt duplex cornu moraliter loquendo. ſ. cornu conſtantiæ & cornu ſuperbiæ, pp quod hæc ſcriptura põt dirigi ad congregationem, in qua ſunt aliqui conſtantes pro ueritate ſuſtinenda, & aliqui arrogantes pro ſua ambitione promouenda, ideo ſubditur:
Cornu duplex
g *Hæc dicit qui habet rhomphæam ex utraque parte acutam.* quia Chriſtus ſui gladii ſententia protegit conſtantes, & deiicit arrogantes. & quantum ad arrogantes ſubditur,
h *Scio ubi habitas. ubi ſedes eius Sathanæ.* quia Sathanas eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, vt dicitur Iob. xlj. d. & pro conſtantibus ſubditur,
k *Et tenens nomen meum & non negaſti fidem meam.* Et ponitur exemplum in particulari, cum dicitur,
m *Et in diebus illis Antiphas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud uos ubi Sathanas habitat.* qui interpretatur dans tranſitum. nam ille, qui pro ueritate conſtanter moritur, ipſe dat aliis exemplum tranſeundi per eundem paſſum.
o *Sed ha. aduer. & c. do. Balaam.* id eſt habes & aliquos illis ſimiles, de quibus ſubditur,
r *Ita habes & tu te. d. Ni.* qui nimis laxabant carnis uitium. & per iſtos, de quibus hic dicitur, ſignificatur, q inter ſtantes pro fide ſunt aliquando aliqui lubrici in carne. ſicut de ſancto Bonifacio martyre dicitur, Ecce homo, quem quærimus, adulter eſt & ebrioſus, & tamen erat conſtantiſſime paſſus.
s *Similiter pæ. age.* de hoc, quod eſt peccatum.
a *Vincenti.* tentationem carnis.
b *Dabo manna & c.* id eſt fruitionem bonitatis diuinæ, quæ

 ✲ abſcondita

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Et da.ei cal.can.* In Daniele Abſciſus eſt lapis ſine manibus
E In prouerbiis, Gemma gratiſſima expectatio præſtolantis.
Dan. 2.e Idem corpus ſolidum uel ſeipſum lucidum, candidum uirtu
Prou. 17.b tibus & ſpe immortalitatis.
b *Et in cal. no. nouum.* Vel ſuper baptiſmum addo martyrium cuius vim non intelligit hypocrita qui pro laude hominum patitur.
c *Scriptum.* Quinq; literis. ſ. quinque uulneribus oſtenſum fuit in corpore eius in cruce, quod martyr fuit.
d *Niſi qui accipit.* qui opere complet.
1. Ioan. 2.a quia qui dicit ſe noſſe Deum & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.
e *Noui opera tua & fi. & cha.* Filius dona ſpirituſſancti habet. i. dat cui uult vel aufert Ideo uideant iſti, qui iam receperunt illa dona, ne per conſenſum malorum perdant ea Vel, charitatem & fidem ordo retrogradus, nō ꝙ prius ſit charitas q̃ fides. Prius fides ex fide charitas, ex charitate bōa opa
†chalcolibano
f *Iezabel.* Fluxus ſanguinis, vel fluēs, uel ſterquilinum. Vt mulieres tempore menſtrui fluxum ſanguinis patiuntur, ſic reprobus, qui male concipit, mox vt tempus eſt, perficit, & cum poſt flamma augetur, totus fluens dicitur. dum vero in conſuetudinē ducit, fœtorem late ſpargit. Et hi ſunt
Marc. 5.d tres mortui ſuſcitati, unus in domo,
Luc. 7.c alius extra portam, tertius in ſepul-
Ioan. 11.f chro. *Iezabel.* vxor Achab, vel huius
3. Reg. 16.g epiſcopi. & per hanc intelliguntur heretici, qui fingunt ſe bonos, ſed ad
†Iob. 24.d molliciem & laſciuiam inducunt.
Mat. 5.d g *Fornicari.* Fornicatio dicitur quadriformis in animo. ſi viderit mulierem ad cōcu. eam, &c. In actu ipſo. in amore terrenorum, in cultu idolorum.
h *In le. & qui mœchan.* In ſecuritatem peccandi. uel lectum doloris. Alia
F trāſlatio ponit luctum pro lecto, quo æternam miſeriam deſignauit.

Non mit.

¶Interim. ¶Alias lucidum

a b & dabo ei calculum candidum, & a

¶In tali corpore. a ¶Ad quid per hoc nomen inuitetur.

c in calculo nomen nouum ſcriptum

d quod nemo ſcit niſi qui accipit. Et c d

a ¶Illuminata interpretatur, uel uiuens hoſtia.

angelo Thiatyræ eccleſiæ ſcribe:

Hæc dicit filius Dei, qui habet ocu- e f

a ¶Quos neceſſe eſt imitari. ¶i. vltimi fideles.

los tanq̃ flammam ignis, & pedes

¶Id eſt recepi

e eius ſimiles † auricalcho: Noui ope- g h i k l

¶In eleemoſynis.

ra tua, & fidem, & charitatem, & mi

a ¶Quia ex his tribulatio.

niſterium, & patientiam tuam, & m n

a ¶In omnibus aduerſis. ¶Quia rudis eccleſia a leuioribus ad perfectionem uenit.

opera tua nouiſſima plura priorib⁹.

¶Non excommunicas.

Sed habeo aduerſum te pauca, quia o p

¶Mollem & laſciuam.

f permittis mulierem Iezabel, quæ ſe q

¶Secundum quod dicitur. a ¶In re.

dicit propheten docere & ſeducere r s

a ¶Sele imitantes. ¶Cum mulieribus, vel cum dæmone.

g ſeruos meos, fornicari & manduca- t u x

re de idolothitis. † Et dedi illi tem-

pus, ut pœnitentiam ageret, & non

uult pœnitere a fornicatione ſua. Ec y

a ¶Et quia non uult pœnitere. b ¶Excæcando. c ¶In ſecuritatem peccandi. d ¶Id eſt eam cum ſuis operibus mittam in perditione.

h ce ego mitto eam in lectum, & qui z

¶i. conformes ſibi fiunt per opera pro quibus punientur.

mœchantur cum ea in tribulatione a

maxima erunt, niſi pœnitentiā ege- b

a ¶Æterna. ſ. pęna condemnans omnes ſequaces.

rint ab operibus ſuis, & filios eius in c d

a ¶In futuro ſcient in re, quod tantum hic in fide.

terficiam in mortem: Et hæc ſcient e

omnes eccleſiæ, † quia ego ſum ſcru f

a ¶Puniens carnales concupiſcentias & malas cogitationes. b ¶Et ſcient, quia.

tāns renes & corda, & dabo uni- g

¶Bonis bona, malis mala.

cuique ueſtrum ſecundū opera ſua.

a ¶Hoc illis facio. b ¶Commutatio perſonæ, interpoſitio ſententiæ.

Vobis autem dico & cæteris, qui h

m Et patientiam tuam *in tribulatione.*
n Et opera tua nouiſſima plura prioribus. *procedendo ſcilicet de bono in melius.*
o Sed habeo. *Hic conſequenter arguit ſuos defectus, qui notantur cum ſubditur:*

G

p Quia permittis mulierem Iezab. *Certum eſt, quod non eſt illa, quæ, iij. Regum dicitur idololatra & fornicaria, quia quadringentis annis & amplius ante fuit pedibus equorum conculcata. Et dicunt aliqui, quæ erat vxor epiſcopi. Sed hoc non eſt ueriſimile quod vir tā bonus, ſicut præmiſſum eſt, talē haberet uxorem Et ideo dicēdum, quod fuit alia falſa prophetiſſa, uel forte aliquis hæreticus, qui figuraliter deſignatur nomine muliebri propter molliciem carnalis uitij, unde & frequenter homo mollis & effœminatus fœmina nominatur.* 4. Reg. 9.
q Quæ ſe dicit propheten. *falſe tamen.*
r Docere. *errorem.*
s Et ſeducere ſeruos meos. *id eſt ſimplices Chriſtianos.*
t Fornicari. *Dicens hoc eſſe licitum. multi etiam dixerunt erronee fornicationem ſimplicem eſſe licitam. Vel hoc intelligitur de errore Nicolai, qui tunc vigebat, ut ſupra dictum eſt.*
v Et manducare de idolothitis. *in ueneratione idolorum. aliter non eſſet licitum niſi ratione ſcandali ſimplicium, ſecundum quod docet Apoſtolus.* 1. Cor. 8.
x Et dedi illi tempus, ut pœnitenti. age. *Et ſic erat obſtinata. pp quod ſubditur pęna*
x Ecce ego mitto eam in lectum. *infernalis pœnæ. de quo dicitur Iſa. xiiii. c. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum, ſubter te ſternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes.*
z Et qui mœchan. cum ea. *communicando malis ipſius.*
a In tribulatione ma. e. *in inferno cū ea.*
b Niſi pęnitent. egerint. *in præſenti uita.* H
e Et filios eius. *Id eſt imitatores ipſius.*
d Interficiam in mor. *ſ. gehennam.*
e Et ſcient omnes eccleſiæ. *Tunc manifeſte quod eſt modo occultum.*
f Quia ego ſum ſcrutans renes & corda *examinans & puniens concupiſcentias & malas cogitationes.*
g Et dabo unic. ueſtrum ſecundum opera ſua. *pœnam impijs & gloriam iuſtis.*
h Vob. dico & cæteris, qui Tiat. *Hic ponitur diſcretio bonorum a malis & primo eos ſpecialiter informando. ſcdo præmiū promittendo. ibi: Et qui uicerit. Circa primum dicitur:* Vobis autem dico, & cæteris, qui Thiatyræ eſtis. *Et qui ſunt illi, ſubditur:*

¶ Quicunque non

NIC. DE LYRA.

¶ a Et dabo ei calcu candi. *i. corpus dote*
†Ier. 17.b *claritatis decoratum. quod dicitur calculus ſiue lapillus, quia eſt terreum a dominio, ſicut & lapis.*
b Et in calcu. no. no. ſcrip. *quia tunc quilibet beatus manifeſte & corporaliter per dotes corporis glorioſi erit aſcriptus ciuilitati cæleſtium.*
Sup. 1.c c Quod nemo ſcit niſi qui acci. *ſecundū quod dicitur. i. Cor. ij. b. Oculus non uidit, & auris non audiuit, et in cor hominis non aſcēdit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. immenſitas enim illius dulcedinis non eſt cognoſcibilis a uiatoribus, ſed a comprehenſoribus, qui iam acceperunt.*
Diuiſio d Et ange. *Hæc eſt pars principalis, in qua informatur Thiatyrenſis eccleſia. Et diuiditur in tres partes: quia primo ponitur eius commendatio ſecundo malorum reprehenſio, ibi: Sed habeo. tertio bonorum a malis diſcretio, ibi: Vos autem. Circa primum dicitur.* Et angelo Thiatyræ. *qui ab aliquibus dicitur fuiſſe ſanctus Hireneus: qui non ſolum iſtam eccleſiam, ſed & multas alias uita & doctrina illuſtrauit, & vſque ad Lugdunum, quæ eſt Gallorum ciuitas, peruenit. Sed hoc non uidetur probabiliter dictum. primo quia non fuit contemporaneus B. Iohanni, qui uidetur ſcribere epiſcopis ſibi contemporaneis. floruit autem Hireneus ſub Commodo Aurelio, ut dicit Hiero. in libro illuſtrium virorum, qui cœpit imperare anno domini. clxxxij. Secundo, quia nō eſt ueriſimile, quod epiſcopus tantæ uitæ & doctrinæ in eccleſia ſua permitteret illa, quæ infra ſcribuntur. Propter quod ſaluo meliori iudicio uidetur mihi, quod fuerit alius minoris excellentiæ & Iohanni contemporaneus, tunc regens eccleſiam Thiatyrenenſem.*
e Hæc dicit fi. Dei. *naturalis, qui eſt Chriſtus, Cęteri ſunt filij adoptiui*
f Qui habet oculos tanquam. *Exponatur, ut ſupra. i. capit.*
g Noui. *per approbationem.*
h Opera tua. *in effectu.*
i Et fidem. *in intellectu.*
k Et charitatem. *in effectu.*
l Et miniſterium. *ſeruiendo Deo deuote.*

Et patien.

MORALITER.

✻ abſcondita eſt hominibus præſentis uitæ.
a *Et dabo ei calculum candidum.* i. Chriſtum, qui dicitur lapis, Pſalmo cxvii. c. Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, &c. & eſt candidns ex forma corporis glorioſa.
b *Et in calculo nomen nouum ſcriptum.* ſ. Emanuel, quod interpretatur, Deus nobiſcum.
d *Et angelo Thiatyræ eccleſi.* Quæ interpretatur illuminata. & ideo ſignificat eccleſiam aliquam particularem fide Chriſti illuminatā, & bonis operibus adornatam, de quibus ſubditur:
g *Noui opera tua & fidem, & charitatem.* Sed ignorantia ſeu negligentia præſidentis ſeu præſidentium permittuntur aliqua mala: de quibus ſubditur:
o *Sed habeo aduerſum te pauca, quia permittis mulierem Iezabel quæ ſe dicit propheten docere &c.* per quam ſignificantur diuinatrices & ſortilegæ, quæ decipiunt ſimplices, & frequenter ſunt mediatrices luxuriæ. & ideo dicitur.
t *Fornicari & manducare de idolothitis.* Idolum autem luxurioſi eſt mulier concupita, propter quod idolothitum dicitur illud, quod pro eius concubitu donatur.
x *Et dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret, & non uult pœnitere a fornicatione ſua. Ecce ego mitto eam in lectum.* Quia tales uetulæ in malis ueteratæ vix aut nunquam uolunt ad bonum redire.
h *Vobis autem dico & cæteris, qui Thiatyræ eſtis.* i. qui doctrinam talem peſtiferam non recipitis.

✻ *Non mittam.*

a *Non mit.* Quidam pſeudo terrebant
A eos, qa adhuc miſſurus erat dominus maiores tribulationes q̃ pati eſſent cōtra hoc dicit, ꝙ non mittet, vel legales obſeruantias.
b *Dabo il. ſtel.* Stella matutina lucifer, q ortus diem nunciat. i. Chriſtus, qui reſurgens fidei lucem & immortalitatis intulit mundo. dabit ergo ſtellā matutinā ſeipſum & gloriā reſurrectionis, vel ſtella matutina reſurrectio prima.

NIC. DE LYRA.

¶ a Quicunq; non ha. d. hanc. *id eſt non recipiunt doctrinam Iezabel.*
b Et qui non cog. al. Sa. *i. non approbauerunt ſuperbiam Ebionis & Cherinthi, qui ſuperbia elati dixerunt contra reuerentiam perſonæ Chriſti eius diuinitatem negātes. propter quod B. Iohannes in principio euangelij*
Pſal. 2.c Iſa. 19.e *ſui eius diuinitatem declarauit ſecundum, quod dicitur in libro illuſtrium virorum.*
c Quemadmodum di. *Hic tangitur vitatio alterius erroris ſ. pſeudo apoſtolorum, qui cum euangelio dicebant eſſe neceſſariam obſeruationem legalium: quæ dicitur pondus im-*
Act. 15. *portabile, & quantum ad hoc dicit Iohānes vel potius angelus apparēs ei in perſona Chriſti:* Quemadmodum di. *pſeudo apoſtoli.*
d Non mit. ſu. vos aliud pon. *i. obſeruationem legis, quod pondus falſi apoſtoli dicunt uobis eſſe imponendum.*
e Tñ id qđ ha. *i. veritatē euāgelicā uobis p veros apoſtolos pdicatam.*

Tenete.

a ¶Ex uobis. b ¶Quod ſine lege non ſit ſalus.

Thiatyræ eſtis, quicunque non hā- a

bent doctrinam hanc, & qui non co b

a ¶i. non approbauerunt. b ¶Superbiam.

gnouerunt † altitudinē ſathanæ quē- c

a ¶Quidam egreſſi de Iudæa. ¶Me miſſurum.

a admodum dicunt: non mittam ſu- d

a ¶Veteris legis. b ¶Quamuis illi hoc dicunt, tamen. ¶Quaſi di. laborate ne perdatis, quæ iam dedi, ſed ad maiora nitimini.

per uos aliud pondus. Tamen id e

¶Retribuere.

quod habetis, tenete, donec ueniam. f g

¶Non cedens eis. ¶Et cum hoc. ¶Vitæ ſuæ, vel vſq; ad perfectionem.

Et qui uicerit, & cuſtodierit uſq; in h i

¶In hoc ſeculo.

finem opera mea, dabo illi poteſta- k l

¶Gentiliter viuentes.

tem ſuper Gentes, † & reget illas in m

a ¶Iuſtitia inflexibili.

uirga ferrea, & tanquam vas figuli n

a ¶Quidam ut omnino pereant, quidam ut in melius immutentur. ¶Secundum humanitatem.

confringentur, ſicut & ego accepi a o

¶In futuro.

b patre meo, & dabo illi ſtellam matu p

tinam. Qui habet aurem, audiat q

quid ſpiritus dicat eccleſijs.

f Tenete. *firmiter.*
C
g Donec veniam. *ad iudicium.*
h Et qui vi. *Hic conſequenter prædictos informat præmium promittendo di: Et qui vi. tentationes mundi, carnis & diaboli.*
i Et cu. vſque in fi. *i. vſq; ad mortem.*
k Opera mea. *Hoc dicitur, quia Ieſus cœpit facere & poſtea docere.* Act. 1.a
l Dabo il. poteſtatem. *in finali iudicio, in quo perfecti iudicabunt cum Chriſto, & ſic habebunt poteſtatē ſuper gentes iudicandas.*
m Et reget illas in uirga ferrea. *id eſt inflexibili iuſtitia.*
n Et tanquam uas figuli con. *quia tunc peccatores in infernum retrudentur.*
o Sicut & ego ac. *Omnia enim, quæ habet filius: habet a patre.*
p Et dabo illi ſtellam matutinā. *i. corpus glorioſum dote claritatis refulgens.*
q Qui habet aurem. *exponatur ut ſupra.*

MORALITER.

✻ d *Non mit. & c. aliud pon.* per quod ſignificatur pœna gehennæ grauiſſima.
e *Tamen id quod ha. te.* i. in bono, quod habetis, perſeuerate, *Et qui vi. & c.* Sequitur:
l *Dabo il. po.* per gentes: qui interpretantur geniti. tales ſignificantur motus carnales, qui ſunt confringendi virga ferrea id eſt pœnitentia dura.
p *Et dabo il. ſtel. ma.* i. Chriſtum in præmium, qui dicit de ſeipſo: Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Inf. ult. d

GLOS. ORDIN CAP III.

E *T an. ec. Sa.* Sardis principiū pulchritudinis, q primū nihil vel parū uirtutis hēt, deinde turpis p vitia. vel hypocritæ, qui extra pulchri, intus deformes. Vel principium pulchritudinis eſt de mundo exiſſe.
b *Scio opera tua.* Et ſcio, ꝙ in omnibus operibus tuis quęris humanā laudem.
c *Eſto vi.* Vel ideo vigila, quia licet ſis
B mente immotus, vel in mente laudabilis. non es tamen perfectus, niſi cæteros excites, uel nō eſt ſatis Chriſtum confiteri, niſi etiam opera feceris.
d *Non e. inu.* Dum ſine charitate, uel p laude, vel quia committit criminale.
e *Audieris.* a ſanctis patribus, quia q in vno offendit, omnium reus eſt. Vel, receperunt mercedem ſuam. Vel, chari-
Iac. 2.b 1. Co. 13.b tatem autem non habeam, nihil ſum.
f *Non iniqui. ve.* ſ. veſtem immortalitatis & innocentiæ, quas acceperunt in baptiſmo. vel ſua bona opera.

Non dele-

NIC. DE LYRA. CAP. III.

E T an. ec. Sa. *Dicunt expoſitores aliqui, quod iſte fuit ſanctus Mellito, quem aſſerunt circa tempora illa fuiſſe Sardenſem epm, & ibidē martyrio conſummatū, hoc allegātes ex eccleſiaſticæ hiſtoriæ. v. lib. xxiiii. ca Sed ſalua eorū reuerentia*
1. Theſ. 4.c 2. Pet. 3 *hoc nō habetur ibi, ſed ꝙ fuit eunuchus, pp regnū cęlorū caſtitatē cōſeruādo: et ꝙ plenus ſpūſancto in ciuitate Sardēſium requieſcit expectās aduētū domini. Et dato, ꝙ cū iſtis, quæ ibi dicuntur de ipſo, ꝙ fuerit martyr & eps, hoc tamē nō eſt ad firmādū eorū dictū ſed magis ad cōtrariū. nā in textu ſubditur: Nomen habes ꝙ viuas, et mortuus es: qđ de tā ſancto epo nō uidetur verificari: nec ēt de populo ſibi ſubdito, qa culpa ſubditorū redūdat in p̄latū, & tpe ſancti p̄lati ſolēt in populo ſubdito uitia magis euitari. pp quod videtur melius dictum. ꝙ fuerit alius eps Sardēſis, qui nō fuit tantæ ſanctitatis. nam tunc temporis, ſicut dictum eſt ſupra, frequenter epiſcopi mutabantur. Sic ergo proceditur: qa primo ponitur peccatorum reprehenſio. ſecundo paucorum commēdatio, ibi: ſed habes. Circa primum dicitur:*
ſ Hæc di. &c. ſ. ſpi. *id eſt vniuerſitatem angelorum ſibi aſſiſtentem.*
t Et ſeptem ſtel. *id eſt uniuerſitatem epiſcoporum, ut dictū eſt ſup. 1. ca.*
d Scio opera tua. *quia nihil latet me.*

Quia

CAP. III.

a E T angelo eccleſiæ a

¶Principium pulchritudinis vel apta principio pulchritudinis.

*Sardis ſcribe. Hęc b

dicit, qui hēt ſeptē

ſpirit⁹ Dei, & ſeptē c

¶i. noſco.

b ſtellas. Scio opera tua, quia nomen d e

a ¶Quia, qui in uno offendit, omnium reus eſt. b ¶Id eſt ſollicitus de ſalute.

c habes, ꝙ viuas, & mortuus es. Eſto f g

a ¶Vel reliqua.

vigilans, & confirma cætera, quæ h i

¶Vigila dico, non enim. ¶Et ideo non ſunt in beneplacito.

d moritura erant. Non enim inuenio k

¶Et quia non ſunt plena. ¶Incœpiſti.

opera tua plena coram Deo meo. In l

mente ergo habe qualiter acceperis

a ¶Opere comple. b ¶De hoc quod dimiſeras.

e & audieris & ſerua, & pœnitentiam m n

¶Excęcando te

age. † Si vero non uigilaueris, ue- o p

a ¶Vel ſpoliem & occidam.

niam ad te tanquam fur, & neſcies q

¶Contra te.

qua hora ueniam ad te. † Sed ha- r

¶Quaſi paucos nominatos. i. bonos, qui nominatione digni ſunt.

bes pauca nomina in Sardis, qui

a ¶Criminali macula, uel factam maculam lachrymis deleuerunt.

e non inquinauerunt ueſtimenta ſua,

¶Ideo. a ¶De uirtute in uirtutem. b ¶Sicut ego præcepi uel præuidi.

& ambulabunt mecum in albis. ſ

e Quia non ha. ꝙ vi. *id eſt ſanctitatem apparentem, & famam.*
f Et mortuus es. *ſpiritualiter ſecundum veritatem.*
g Eſto vi. *ad cognitionem defectuum in te & tuo grege.*
h Et con. cæte. *id eſt tibi ſubditos verbo & exemplo.*
i Quæ mori. erant. *Populus. n. de facili ad peccata labitur, niſi exemplo & uerbo prælatorum ſuſtentetur.*
k Nō e. i. o. t. p. *i. pfecta. ſed magis defectiua.*
l In mente ergo ha. *ſ. doctrinam Chriſti per eius apoſtolos ueros.*
D
m Et ſer. *opere adimplendo.*
n Et pœni. age. *de omiſſione bonorum, & commiſſione malorum.*
o Si ve. non vi. *i. diligens fueris circa dicta*
p Veniam ad te. *in morte.*
q Tāquā fur. *qa nihil incertius hora morte.*
r Sed ha. pauca. *Hic conſequenter ponitur commendatio paucorū, cum dicitur:* Sed ha. p. no. in Sar. qui non inqui. *q. multitudo ſubditorum tuorum maculata eſt per peccatum.*
ſ Et am. me. in al. *ſ. illi, qui non ſunt per peccatum maculati et p albedinē ueſtis intelligitur ſtola gloriæ & immortalitatis. Et qa non eſt acceptio pſonarū apud Deū, iō ſubditur:*

¶ Qui vice- -meo

MORALITER.

✻ a *Et an. ec.* qui interpretatur princeps pulchritudinis & ſignificat hypocritam, qui gloriatur in exteriori pulchritudine virtutis apparentis. ideo ſubditur:
e *Quia no. & c.* uita gratię.
f *Et mor. es.* morte culpę.
g *Eſto vi.* ut poſſis reſurgere.
k *Non enim inue.* ſed uacua merito. nam de talibus dicitur Matt. vj. a. Amen dico vob. recepe. mercedem ſuam.
l *In mē. er. ha. qua.* ſ. a Deo bona naturę, & bona gratiæ gratis datæ; & bona fortunæ. q. d. iſta nō accepiſti, ut inde ſeruias mundo, carni, vel diabolo, ſed Deo tuo. †De pœn. diſt. 2 c. ſi enim uer. Ioannes
o *Si er. nō vi.* oppreſſus graui ſōno pctōrū.
p *Veni. ad te t. f.* i. ſubito te auferā de pnti mūdo, & tūc nō poteris mūdari de pctō. Sed q̃a inter malos ſunt ſp aliq boni: nam eccleſia eſt quaſi ſagena nondum ad litus maris tracta, habens piſces malos cum bonis admixtos, iō ſequitur:
r *Sed hab. pauca nom. in Sardis.* i. paucas pſonas ab hypocriſi mūdas.
ſ *Et ambul.* impugnatores. n. eiuſdem ambulabunt ſimul. Chriſtus autem uitium hypocriſis multipliciter impugnauit, vt patet ex euāgelii decurſu, propter quod illi, qui expugnant hoc uitium a ſeipſis uel ab alijs repellendo, digni ſunt ambulare cum Chriſto.

✻ *Et ange.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Non delebo.* Delet reprobos, ſecundum illud: Indurauit dominus cor Pharaonis
E
Exo. 10.g b *De li. vi.* Liber uitæ præſcientia Dei eſt, in qua oîa cõſtantia.
Mat. 25.c c *Confitebor nomen eius.* dicens: Venite benedicti patris mei. Vel hoc, dediſtis mihi manducare & bibere.
Ioan. 14.b d *Hæc di.* Q d. labora de conuerſione fratrũ ſicut cępiſti: qa in eo qđ promiſi, qđcũq; petieritis patrẽ in noîe meo, dabit uobis: ſum uerax in promiſſis. vnde ſcire poteſtis, q̃ multos congregabo uobis ſicut deſideratis.
Sup. 2.c e *Claudit.* Vt queramus, *aperit*, vt inueniamus, ut inquiſitor fructum accipiat ſudoris ſui, & largitor gratias ſuæ bonitatis habet.
f *Ecce dedi co. &c. quia mo.* Merito dedi, quia aperte nõ poteras habere per te, quia modicam habes uirtutem.
g *Oſtium.* Corda hominũ prius dura. Vel ſcripturas obſcuras. Vel, meipſum qui ſum uerum oſtium ad uitam. unde diſcipuli ꝓhibiti loqui & cæſi dixerũt:
Act. 4.b Nõ poſſumus, quæ uidimus, nõ eloq.
h *Iudæos.* Hoc nomẽ ꝑdiderunt dum
Ioan. 9.f de Chriſto dixerunt: Hunc neſcimus.
i *Mentiun.* Nituntur comprobare uerbis & quibuſdam ſimulationibus.
k *Ecce faciam il. vt v.* Parati imitari opera tua ꝑ ſimilitudinẽ humilitatis ſuæ.
l *Scient.* Extra poſiti non crediderunt Deum diligere eccleſiam, quam permittebat affligi, q̃ nũc faciet fidẽ dilectionis i certitudinem ne ſuccumbatis, quia uenio ad remunerandum.
m *Serua ſti uer. pa.* Præceptum de patiẽtia, quod in me oſtendi, orans pro perſecutoribus.
n *Ab hora ten. quæ ven.* ſ. vel gñalis pſecutionis in Chrĩanos ſtatim poſt Neronẽ futuræ. vel vltimo tpe Antichrĩ.
o *Tentare ha. in ten.* Sicut in ſequẽtibus
F ſexto ſæpius ordine, ſic & hic in ſexto angelo nouiſſima deſignaẽ pſecutio, in qua qdã Iudæorũ ſunt decipiẽdi: qdam Eliæ monitis legem ſpiritualiter impleturi, hoſtem creduntur uicturi.
p *Ecce v. ci.* Tẽtatio uero ueniet, ſed ne ſuccũbatis, qa uenio ad remunerãdũ.
q *Columnam in tem.* Firmum in ſe & ſuſtentantem alios uerbo & exemplo.

☞ *Non*

¶Et ſimiliter de imitatoribus horum.
quia digni ſunt. † Qui uicerit ſic, ve- a
¶...ſimiliter ueſtie. ve. al., a ¶Non ſubtraham gratiam. Minus dicit & plus intelligit.
a ſtietur veſtiments albis, & non de- b
b lebo nomen eius de libro uitæ, & c
¶In beneplacito.
c confitebor nomen eius coram pa-
¶Et in gaudio angelorum.
tre meo, & coram angelis eius. Qui d
habet aurem, audiat, quid ſpiritus
a ¶Amor fratris. uel ſalutans hæreditatem.
dicat eccleſijs. Et angelo Phi^a ladel- e
d phiæ eccleſiæ ſcribe: † Hæc dicit ſan- f
ctus & verus, qui habet clauem Da- g
¶Carnem de Dauid, ſed & de Adam non nouam. merito; cuius omnia bona. a ¶Corda ad fidem uel ſcripturas.
b ¶Ante porcos, qui conculcarent. ¶Subtrahendo gratiam.
e uid, qui aperit & nemo claudit, clau h
¶Approbo. ¶Bona.
dit & nemo aperit: Scio opera tua. i
¶Et ſcilicet.
f g Ecce dedi coram te oſtium apertũ, k
quod nemo poteſt claudere, quia l m
a ¶Non ſuperbam, uel modicam comparatione futuræ ubi nullus labor.
modicam habes virtutem, & ſerua- n
¶In anguſtiis.
ſti verbũ meum, & non negaſti no- o
¶Et quia talis es. a ¶In ſexta uiſione loquitur de conuerſione angelorum.
men meum. Ecce dabo de ſynagoga p
h ſathanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, q
¶Quomodo dabo?
i k & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce r
a ¶Ad fidem. b ¶Veneretur. ut Ioſeph adorauerunt fratres ſui.
faciam illos ut ueniant, & adorent
l ante pedes tuos, & ſcient, quia ego ſ t
m dilexi te. Quoniam ſeruaſti uerbũ u
¶Quia ſeruaſti.
n patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab x
hora tentationis, quæ ventura eſt in or
o bem vniuerſum † tentare habitan-
p tes in terra. Ecce venio cito. Tene y z
a ¶Et ideo tene interim, quod habes. ſ. fidem & opera.
quod habes, ut nemo accipiat co- a
¶Quia.
ronam tuam. Qui uicerit, faciam b c
q illum columnam in tẽplo Dei mei,

o Et non ne. no. meum. *in perſecutione fidelium.*
G
p Ecce da. *Hic ponitur conſequenter infideliũ cõuerſio per ipſum. in dioceſi. n. ſua multi habitabant Iudæi, quorum plures per eius doctrinam fuerunt cõuerſi & hoc eſt, quod dicitur:* Ecce ego da. de ſy. Sa. *i. aliquos de Iudæis quorum cõgregatio dicitur ſynagoga Sathanę pro illo tempore, qa poſt reſurrectionem Chriſti, & aſcenſionem ad cælos, & prædicationem apoſtolorum manebat in infidelitate.*
q Qui di. ſe Iu. eſſe, & non ſunt. *Hebręi. n. uocati ſunt Iudæi a Iuda patriarcha, a quo deſcendit Chriſtus ſecundum carnem: & ideo poſtquam negauerunt Chriſtum, non remãſit in eis res huius nominis, ſed in Chriſtianis cõfitentibus Chriſtum de tribu Iuda ueniſſe, circuncisi ſpiritu, & non carne, ſecundum q̃ dicitur Ro. ij. d. Non. n. qui in manifeſto Iudæus eſt, neq; quæ in manifeſto in carne eſt circuncisio, ſed qui in abſcondito Iudæus eſt & circuncisio cordis in ſpiritu, non litera.*
r Ecce fa. il. vt ve. & ado. an. pe. t. *quia plures de Iudæis, ut dictum eſt, conuerſi fuerunt ad Chriſtum humiliantes ſe coram eo, et eius miniſtro quadrato.* Iob. 12.g Iſa. 11.f
ſ Et ſcient. *per illuminationem fidei.*
t Quia ego di. te. *promouendo non ſolum ad fidem catholicam, ſed etiam ad epiſcopalem dignitatem.*
u Quoniã ſeru. ver. pa. m. *uerbo & opere.*
x Et e. re ſ. ab h. quæ ven. eſt in v. o. *per imperatores Romanos dominantes toti orbi & ubiq; fidem catholicam perſequentes. Sed cõtra hoc uidetur: nam iſta perſecutio iam fuerat ſub duobus imperatoribus. ſ. Nerone & Domitiano, ut habetur in legenda B. Ioannis euangeliſtæ, qui de præcepto Domitiani fuit miſſus in exilium in inſulam, quæ dicitur Pathmos, in qua ſcripſit hunc librum, & eodem anno Domitianus interfectus fuit. Dicẽdum, q̃ licet perſecutio Chriſtianorum per ipſos imperatores tranſiſſet, tamen maior erat futura per aliquos alios ſequentes. de qua loquitur hic Iohannes per modum futuri, & antequam ueniret iſte fuit aſſumptus a domino. Ideo ſubditur;* H
y Ecce venio ci. *ad te accipiendum.*
z Tene quod ha. *id eſt gratiam tibi datã.*
a Vt ne. acci. cor. t. *Cadentibus. n. aliquibus a iuſtitia, in præſenti alij eis ſurrogantur, ſicut patet in legenda xl. martyrum. quia uno ex eis cadente, clauicularius ſurrogatus fuit, & eius coronam accepit.*
b Qui ui. *Hic conſequenter ponitur prę mii promiſſio. iſtud tamen præmium uidetur eſſe augmentum gratiæ in præſenti tempore. Dicit igitur:* Qui ui. *malignum.* †vt tentet
c Faciam illum co. *i. fortem & potentem in fide, non ſolum pro ſe, ſed etiam pro aliis confortandis & ſuſtentandis. ſecundum hũc modum Petrus & Iohannes & Iacobus columnæ dicuntur.* Gal. 2.b
d In templo Dei mei. *i. in eccleſia militante. ut patebit ex ſequentibus.*

¶ Et foras

NIC. DE LYRA.

¶ a Qui ui. ſic, ve. *q. d. nõ ſolum iſti, ſed quicunq; vicerit mundum, carnem, et diabolum, ſtola gloriæ ueſtietur.*
Liber uitæ quid b Et non de. no. e. de lib. vi. *Eſt autem liber vitæ Dei prædeſtinatio, in quo nullus ſcriptus ſimpliciter deletur, quia finaliter ſaluabitur. dicitur tamen deleri ſecundum quid, quando cadit a iuſtitia: et reſcribi, gratia recuperata.*
c Et confitebor nomen eius. *id eſt quòd uere ſit Chriſtianus.*
h Qui habet au. au. quid ſpi. di. ecc. *exponatur ut ſupra.*
e Et an. Phil. *Dicunt expoſitores communiter, q̃ iſte fuit quadratus, de quo dicitur. iiij. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro. iij. cap. q̃ fuit homo ſacris literis ualde ĩtelligẽs, & multa ſcripſit ad fidei Chriſti declarationẽ et infidelium confutationem. Sic ergo proceditur: quia primo ponitur eius commendatio. ſecundo per ipſum infidelium conuerſio, ibi: Ecce dabo. tertio promiſſio, ibi: Qui uicerit. Circa primum dicitur:*
f Hæc dicit ſanctus & uer. *i. Chriſtus, qui eſt ſanctus ſanctorum, Dan. ix. & ipſa ueritas Ioh. xiiij. a. Ego ſum via, veritas, & vita.*
g Qui habet cla. Da. *i. poteſtatem aperiendi intellectum ſcripturarum, Luc. xxiiij. g. Aperuit illis ſenſum: &c.*
Diuiſio h Qui ape. & ne. clau. *quia nullus poteſt impedire ab intellectu ſcripturarum eos, quos vult erudire, nec aliquis poteſt eas intelligere, niſi ipſo reſerante.*
i Scio opera tua. *id eſt approbo.*
k Ecce de. co. te oſtiũ ape. *ad ſcripturas intelligẽdũ, ut prædictum eſt.*
l Quod nemo poteſt claudere. *i. te impedire a doctrinæ ueritate.*
m Quia modicam habes uirtutem. *q. d. quia non dedi tibi gratiã miraculorum, ſicut multis alijs epiſcopis illius temporis, recompenſaui tibi in intellectu ſacrarum ſcripturarum excellenti.*
n Et ſeruaſti uer. me. *opere & doctrina.*

Et

MORALITER.

✱ e *Et an. Phi.* quæ interpretatur ſaluans adhærẽte dño. ideo per ipſam ſignificatur humilitas uera, quæ eſt cuſtos uirtutum, & per conſequens ſalus Deo adhærentium. propter quod humilibus dicitur: *Hæc dicit ſan. & ue. qui habet clau. Dauid, qui aperit.* humilibus ſua ſecreta. *Et clau.* ea arrogantibus. Matht. xi. d. Confiteor tibi domine pater cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc &c.
i *Scio opera tua.* id eſt approbo.
k *Ecce dedi coram &c. oſt. aper.* ſ. gloriæ. quod ſuperbis clauditur.
m *Quia modicam habes uirtutem.* ſecundum tuam opinionem, ſed realiter magnam: quia uere humiles parum aut nihil uirtutis ſentiunt de ſeipſis, Luc. xvii. c. Cum omnia bene feceritis, dicite: ſerui inutiles ſumus.
p *Et dabo de ſynagoga Sath.* i. de malis Chriſtianis & ſuperbis eos ad tuam humilitatem conuertendo. Ideo ſequitur:
r *Ecce faciam illos ut ueniant. & adorent ante pedes tuos, & ſcient qa ego dilexi te. &c. & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ uen. eſt &c.* & iam uenit. nam omni hora diabolus inſidiatur fidelibus, ut eos peruertat.
b *Qui ui. ſa. illum co. in ten. d. m.* i. firmum & ſtabilem in gloria, de cuius ratione eſt ſecuritas. Ideo ſubditur:

✱ *Et ſc-*

a *Non egre.* Cum ſit Deo certus numerus ſuorum, ſi quis labi
A tur, alius miſericordia eius ſubinducitur, ſicut per ſuperbiam Iudæorum Gentilitas ſubintrauit. Filius iunior. i. Gentilium populus exierat, ſed morte uituli ſaginati. i. cruore Chriſti reconciliatus non exibit amplius.
b *Nouæ.* Vbi nihil vetuſtatis, ſed plena uiſio pacis.
c *De cęlo.* De conformitate cęleſtium creaturarum.
d *Teſtis.* eorum, quę audiuit a patre intrepidus. Vel, cui fides eſt adhibenda in omnibus. Vel, teſtis operum noſtrorum apud patrem.
e *Et verus.* Veritas eſt, quia per eum promiſſa patris complentur.
f *Neq; fri. neq; ca.* qa neq; oîno fidem ignoras, neq; aperte negas acceptam.
g *Vtinã fr.* Non optat eum frigidũ ſimpliciter, ſed talẽ, de quo maior ſpes hr̃.
h *Incipiam te euo.* Rem mirabilẽ dicturus, q̃ tepidi excõicandi eſſent, quia ab hoîbus boni credebanẽ, dicit ſe ueracem in oîbus, ut in hoc ſibi credaẽ, et ſi illi reſipiſcere uoluerint, promittit conſeruationẽ, quia dedit primã fidẽ.
i *Ex ore meo.* De ore euomitur, qui in deteriora præcipitatur, uel qui impęnitens moritur.
k *Diues ſum.* purgaẽ in baptiſmo. Vel, diues ſcientiæ diuinę. Vel ſecularis.
†feruidus l *Suadeo ti.* Quia talia opera non perducunt ad ſalutem.
m *Non ap. cõ.* Melius eſt hic erubeſcere coram paucis, quam in futuro corã oîbus. Vel nõ dimittã ꝓ erubeſcentia.
n *Collyrio.* Oculi, ut uideamus inungẽtur, cũ ad cognoſcẽdum ueri luminis claritatem intellectus noſtri aciem medicamine bonę operationis adiuuamus. *Colly. in.* Pręceptum dñi illumi-
Pſal. 18.c
B nans oculos. Vel inũge domino ſpirituſſancti mentem, quam terrena concluſerant.

☞ *Ecce ego*

¶Non patiar eum amplius diſcedere.
a & foras non egredietur amplius. a
a ¶Plus quam mens hominis capiat. b ¶Quodammodo erit Deus.
Et ſcribam ſuper eum nomen Dei b
¶Ciuitas Dei uocabitur munita uirtutibus.
b mei, & nomen ciuitatis Dei mei no- c
c uæ Ieruſalem, quæ deſcendit de cœ d
a ¶Quia Deus mittit omnes uirtutes. b ¶ſ. Chriſtianus. ſanctus gratia.
lo a Deo meo, & nomen meum no-
a ¶Quia nihil habet de Adam.
uum. Qui habet aurem, audiat, quid e
ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo La- f
a ¶Laodicia interpretatur uomitus, uel tribus amabilis.
odici^a æ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit A- g
a ¶In omnibus uerbis.
d men teſtis fidelis & verus, qui eſt h i
e a ¶Primæ creationis, uel recreationis. b ¶Non me latent.
principium creaturæ Dei. Scio ope- k
f ra tua, quia neq; frigidus es, neque l m
¶Non iugis deſiderio. a ¶Quia ſpes eſt de frigidis maior.
g †calidus: utinam frigidus eſſes, aut
a ¶Torpens.
calidus: ſed quia tepidus es, & nec n
a ¶Excommunicando.
h frigidus nec calidus, incipiam te e- o
a ¶De conſortio ſanctorum remouere.
b ¶Per prædicatores meos in quibus loquor.
i k uomere ex ore meo: quia dicis q̃ di- p q
a ¶Et ibi repletus uirtutibus. b ¶Et ego ex parte mea addidi.
ues ſum & locupletatus, & nullius r ſ
egeo: & neſcis quia tu es miſer & mi t u
a ¶Cum per ignorantiam tuam pereas. b ¶Ab operibus uirtutis. c ¶Quia uitia non recognoſcis.
ſerabilis & pauper & cæcus & nu- x y z
a ¶A uirtutibus in animo. b ¶Sed miſericordiam non denego. c ¶Sed fructum pœnitentię. d ¶Meipſum uel charitatem.
l dus. Suadeo tibi emere a me aurum a b
a ¶In igne poſitum uel ignitum. b ¶Igne tribulationis.
c ¶Operibus uirtutum.
igni^a tum † probatum, ut locuples fi- c
a ¶Ipſis uirtutibus.
as, & veſtimentis albis induaris, d
¶A uirtutibus.
m † ut non appareat confuſio nudita- e
n tis tuæ: & collyrio inunge ocu- f
a ¶Cauſa præmiſſa.
los tuos, ut uideas. † Ego quos g
a ¶Facio cognoſcere peccatum b ¶Caſtos reddo.
c ¶Quos uides pati aduerſa.
amo, arguo & caſtigo. Aemu- h

quod attribuitur Chriſto, qui dicit de ſeipſo. Ego ſum uia, ueritas & ui. C
h Teſtis fi. *paternæ maieſtatis, ſecundum quod dicitur Ioh iij. b. Quod ſcimus loquimur, & quod uidimus teſtamur.* Ioan. 14.a
i Qui eſt prin. cr. Dei. *Nã omnia ꝑ ipſum fa. ſunt, & ſine ipſo fa. eſt ni.* Ioan. 1.a
k Scio opera tua. *eſſe ſupple, imperfecta. ideo ſubditur:*
l Quia ne frigidus es. *deuitans tranſgreſſiones pœnæ timore.*
m Neq; cal. *i. implens præcepta mea feruore charitatis.*
n Sed quia te. es *i. tardus ad bonum, acidioſus & odioſus.*
o Incipiam te euo. *id eſt a me te reijcere ſicut quid abominabile. nam ocioſitas omnium vitiorum eſt ſentina.*
p Quia di. *te falſo iactando de meritis.*
q Quod di. ſum *ſcientia & uirtute.*
r Et locu. *ex exercitio doctrinæ.*
ſ Et nul. egeo. *id eſt doceri ab aliquo.*
t Et ne. &c. mi. *per carentiam gratiæ.*
u Et miſe. *per reatum pœnæ.*
x Et pau. *bonis ſpiritualibus.*
y Et cæ. *quia non uides tuos defectus.*
z Et nu. *id eſt uirtutibus ſpoliatus.*
a Suadeo tibi. *Hic conſequenter ponitur ſalubris monitio, cum dicitur.* Suad. &c. eme. *operibus bonis.*
b Aurum ig. *i. ſapientiam charitate accenſa, aliter inflaret per ſuperbiam. Sed contra hoc dictum uidetur Apoſtolus dicere. Si aũt gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. Charitas autem idẽ eſt cũ gratia, uel ei inſeparabiliter annexa, & per conſequens nõ emitur per opera. Dicendum, q̃ gratia uno modo accipitur pro habitu animam gratam faciente Deo. Alio modo promotione diuina, qua mouet aĩam ad bonũ ſupernaturale, ſicut motiõe generali mouet oĩa ad bona ſibi connaturalia. Similiter meritũ dupliciter accipitur. uno modo pro merito cõdigni. alio mõ ꝑ merito congrui. Si aũt accipiatur gratia primo mõ & oĩno prima, ſic nõ cadit ſub merito condigni, & ſic intelligitur dictũ Apoſtoli præallegatũ. tamẽ habẽs gratiã primam ex operibus meretur de cõdigno eius augmentationẽ. prima tamen gratia bene cadit ſub merito congrui. quia ſi hõ faciat qđ in ſe eſt, ſe diſponẽdo ad gratiã, cõgruũ eſt q̃ Deus illi infundat eã. ſi aũt accipiatur gratia ſecũdo mõ, ſic nõ cadit ſub merito, ſed pcedit oẽ meritũ cõdigni & cõgrui: talis. n. influxus diuinus cõiter fit oĩbus hominibus, quandiu ſunt in uita præſenti. ſed aliqui ſequũtur hunc influxum per conatum liberi arbitrij ſe diſponẽtes ad ſupnaturale bonũ, & ſic merẽtur de congruo gratiã habitualẽ ſibi infundi a Deo, & per eã eius augmentationẽ de cõdigno. alij uero nõ ſequũtur, p p quod demerentur ſibypſis relinqui et ulterius in peccata labi per defectibilitatem liberi arbitrij. Seqtur:* Rom. 11.a Gratiæ & meriti acceptio duplex D †49. diſt. c. hinc etenim. †Pro. 3.b Gen. 12.
c Vt locuples fias. *diuitijs ſpiritualibus.*
d Et veſtimentiis albis. *i. uirtutibus.*
e Vt non ap. c. *corã Deo et angelis ſanctis.*

NIC. DE LYRA.

¶ a Et foras non egre. am. *per apoſtaſiam, nec per excommunicationem.*
b Et ſcri. &c. d. m. *quia tales in ſcriptura dicuntur dij, Pſal. lxxxi. b. Ego dixi dij eſtis. quod exponens Saluator dicit: Illos, ad quos factus eſt ſermo Dei, Deos dixit. repreſentat enim in eccleſia perſonam Dei.* Ioan. 10.g
†ex igne c Et no. ci. &c. n. Ie. *i. eccleſiæ militantis. quod patet ex hoc quod ſubditur:*
d Quæ de. de cæ. *Nam eccleſia militans regitur & ordinatur a ſpirituſan. Notandũ vero, q̃ Chriſtus, inquantum homo loquitur hic nominans Deum ſuum & nomen meum nouum, quia dicitur Chriſtianus a Chriſto, quod nomen non habuit a principio, licet uocatus fuit Ieſus in circuncisione. ſed poſt baptiſmum inter homines uocatus eſt Chriſtus. Et ſimiliter eius fideles a principio non fuerunt uocati Chriſtiani: ſed tantum diſcipuli, poſtea fide diffuſa uſq; in Antiochiam fideles ibi multiplicati primo uocati Chriſtiani, ut habetur Act. xi.* Luc. 2.
e Qui ha. au. au. *Exponatur ut ſupra.*
f Et ang. Lao. *Hæc eſt ſeptima pars principalis, in qua ſcribit epiſcopo Laodicenſi, quem aliqui expoſitores aſſerunt fuiſſe ſanctum Segarẽ, hoc allegantes ex v. libro eccleſiaſticæ hiſtoriæ, xxiij. cap. Sed ſalua eorũ reuerentia non nominatur ibi epiſcopus, ſed ſacerdos & martyr, & ibi dicitur, q̃ Laodiciæ requieſcit. plures autem alii ibidem nominati ſub noĩe epi exprimuntur. Dato tamen, q̃ fuerit Laodiciæ eps, non habetur p p hoc propoſitum. ſed magis ut uidetur oppoſitum. nã illud, quod ſequitur in textu: Quia tepidus es & non calidus, nec frigidus, incipiam te euomere ex ore meo, non uidetur conuenienter ſibi applicari, quia ex feruore charitatis obtinuit palmam martyrij. nec etiam populo ſibi ſubiecto, rationibus prædictis in conſimilibus articulis. Ideo ſaluo meliori iudicio dico, quòd fuit alius minoris perfectionis exiſtens. Tunc. n. ut prædictum eſt ſancti epiſcopi frequenter occidebantur, uel in exilium mittebantur, & ſuccedebant eis alij minus deuoti. Sic ergo proceditur, quia primo ponitur culpæ reprehenſio. ſecundo ſalubris monitio, ibi: Suadeo tibi. tertio præmij promiſſio, ibi: Qui uicerit. Circa primum dicitur:*
g Hæc di. Amen. *aduerbium eſt Hebraicum, & ſignat idẽ qđ uere: p p*

quod

ſ Et collyrio. *i. gratia ſpirituſſancti, qui illuminat oculos mẽtis. Dicunt autem;* Inunge. *quia licet gratia ſit a ſolo Deo data, tamen in poteſtate hominis eſt ut ſibi detur, quia poteſt ſe ad eam diſponere modo dicto.*
g Ego quos amo, ar. *ſicut pater filios dilectos.*
h Aemulare ergo. *id eſt imitare bonos.*

¶ Et pæ-

MORALITER.

✱ a *Et ſo. non egr. am. Et ſc.* quia cõſcriptus erit inter ciues cęleſtes.
f *Et an. Lao.* quæ interpretatur, fuit in uomitu: & ſignificat acidioſum, qui ingreſſus religionem ex hoc reputat ſe ſaluandum. Sicut ille eps Laodicenſis dicebat fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem, & ſic nec frigus timoris, nec calor charitatis eum excitant ad bonum opus. propter quod abominabilis eſt Deo & angelis eius, & per conſequens de conſortio ſanctorum euomendus.
q *Quod di. ſum & lo.* in ſpiritualibus, eo q̃ habes habitũ religioſũ.
t *Et neſcis quia mi. es.* priuatus bonis ſpiritualibus, magis quam ſecularis etiam malus, cæteris tamen paribus.
a *Suadeo tibi a me emere.* per exercitationem in bono opere.
b *Aurum ign.* id eſt charitatis incendium.
e *Vt non appareat confuſio.* in iudicio finali.
f *Et col. inun.* i. ſtudio ſacræ ſcripturæ, quod illuminat intellectum.
h *Aemulare ergo.* ideſt imitare bonos. cætera patent.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

¶ i Ecce ego ſto ad oſt. & pul. ſi quis au. &c. Expecto uel inſpiro, vel per prędicatores voco.
b *Sedere mecum*. Iudicare in illis, in quibus ſedeo & iudico. Hęc de prelatis & per prelatos de ſubditis.
c *Sicut & ego uici & ſedi*. Quia uictoria & ſeſſio eius eſt cauſa victorię & ſeſſionis eorum.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et pœnitentiam age. *de peccatis perpetratis*.
b Ecce ſto ad oſtium. *cordis humani*.
c Et pulſo. *ad bonum ſupernaturale monendo*.

Si

a ¶De tepiditate. ¶Et debes agere.
lare ergo & pænitentiam age. Ecce
a ¶Cor clauſum. b ¶Increpo.
ſto ad oſtiũ, & pulſo. Si quis audie
¶Intelligendo. ¶Ad opus faciendum.
rit uocẽ meã, & aperuerit mihi ia-
a ¶Per ueram fidem. b ¶In ſecreto cordis. c ¶Per gratiæ infuſionem. d ¶Quia fide & opere eius delectabor. ¶Per eiuſdem iuſtificationem.
nuam, introibo ad illũ, & cœnã
a ¶Quia ipſe lætabitur de meo auxilio.ſ.per bonæ conſcientiæ iucunditatem. b ¶Quid plura?
bo cum illo, & ipſe mecũ. Qui vi
cerit, dabo ei ſedere mecũ in thro-
a ¶Per quem iudiciaria poteſtas.¶ſ.non ſolum priuilegia li dignitate, ſed ẽt charitatis & uoluntatis uniformitate.
no meo, ſicut & ego vici, & ſedi cũ
patre meo in throno eius. Qui hẽt
aurẽ audiat, qd ſpũs dicat eccleſijs.

d Si quis audierit uocem meam. *monitioni meæ conſentiendo*.
e Et aperuer t mihi ianuam. *per conatum liberi arbitrij ab bonum*.
f Introibo ad il. *ſcilicet per gratiam gratum facientem habitando in illo*.
g Et cœn. cum il. & ip. me. *Nam Deus in tali homine delectatur, & ipſe in Deo*.
h Qui vicerit. *Hic vltimo ponitur præmij promiſſio, cum dicitur*: Qui uicerit. *inſultus mundi, carnis & diaboli*.
i Dabo ei ſedere me. in thro. meo. *i. quietem in cæleſti regno*.
k Sicut & ego vi. *per paſſionem meam*.
l Et ſedi cum patre meo. *Marci vlti. d. Aſſumptus eſt in cœlum & ſedet a dextris Dei*.
m Qui habet aurem. *Exponitur ut ſupra*.

GLOS. ORD. CAP. IIII.

Poſt hæc vi. Hæc uiſio de reuelatione myſteriorum. correctos.n competenter ſequit ſecretorũ reuelatio. Hæc uiſio poteſt appellari reuelatio myſteriorum, quæ ſpiritu aperiuntur.

a *Poſt hæc ui*. In hac ſecũda uiſione agit de ſedente in throno, & de ornatu eius & de agno aperiente librum.i.diuinã diſpoſitionẽ, de reparatione humani generis, & de ſoluente.7.ſigilla.i. obſcuritates, vt cũ uiderimus Deũ tãtã intelligentiã ſcripturarũ impendiſſe hoĩbus, grati ei ſimus, ne pro eo pati formidemus. Viſio hæc non prima, ſed ſcđa ponitur, q̃a iam ſuos inuitat ad tribulationes, quas nõ ualẽt pati, niſi neglecta pri⁹ corrigant, qđ fuit in prima correctiõe. Fere hęc tota uiſio de fidelibus ultimis agit, qđ multũ ualet ad aĩationẽ pñtiũ. pauca ẽt de his inducit, q̃ ante incarnationẽ Chriſti paſſi ſunt, qđ ad idẽ valet.
b *In cę*. i. ſcriptura, q̃ eſt uia ad uitã, uel Chr̃s eſt oſtiũ, cuius myſteria añ clauſa, mõ aperta his, q̃ fide et opere ſunt cęlũ.
c *Tãquã tu*. Non diſſentientis a rationalitate mea dando rationes.
d *Oſtendam ti*. Quæ iã p̃terierunt dicit, q̃ adhuc oportet fieri, ut pote in eodẽ ſtatu quo cęperint, permanſura. Vel poſt correctionẽ oportet uidere ſecreta per quę animentur in prælia. Vel q̃ oportet fieri cito poſt hæc.i.in vltimis fidelib. Vel, poſt hæc fui in ſpũ.
e *Statim f. in ſ*. Nõ repugnaui, ſed abieci curã toti⁹ terrenitatis.
f *Et ec. ſedes*. Maiores in quibus ſedet Deus & iudicat, ſed & ẽt in ſubditis ubi alij. Vel quidam ita erant apti, ut competenter Deus ſederet & quieſceret in eis.
g *Sedens*. Chriſtus ſupra inter candelabra ambulans, nunc ſedens.i.iudicans merita ſingulorum, de quo digne facit hic memoriam, quos hortatus eſt ad pugnam.
h *Qui ſedebat*. Vbi tantum boni ſunt non eſt opus iudicare. i. diſcernere, ubi boni & mali, ibi diſcretione opus eſt.
i *Similis erat aſ*. Prius incognitus per carnem mũdo apparuit, confringens inimicos, robur ſuis tribuens.
k *Iaſpidis & ſ*. Per colorẽ duorũ lapidũ notat Deũ & hoĩem.
l *Et iris*. Quaſi: uidi p̃parãtes ſe ad hoc, ut acciperẽt Deũ ſeſſorẽ, & ne deficerent, vidi auxiliũ. Hoc eſt, iris erat in circũitu ſedis ſi'is uiſioni &c. i. pax. i. p̃pitiatio Dei, q̃ eſt in circumitu, ut p̃tegẽs. Quã & baptiſmus, q̃ eſt uiridis color, & ſanguis Chriſti facit, qui eſt rubẽs color. Vel his coloribus notatur iudiciũ aquæ

CAP. IIII.

¶Non tempore, ſed ordine. ¶Videre potuit, quia.
Poſt hęc uidi, & ecce oſtiũ apertũ in
a ¶Quantũ ad ea, quæ in hac uiſione uidi. ¶.i. uetus Teſtamentũ, q̃ pręcedit nouũ.
cęlo, et uox primã
a ¶Hortantis ad bellum, tam quod ad idem ualet ut pati debeam.
quam audiui, tanq̃ tubæ loquẽtis
a ¶Reddens rationem cur pati deceat. b ¶Tu correctus amplifica animum ad iſta alta.
mecũ, dicẽns: Aſcẽnde huc, & oſtẽ
dã tibi, quæ oportet fieri cito: Poſt
¶Et quia ita deſiderabam.
hæc ſtatĩ fui ĩ ſpũ. Et ecce ſedes po
¶Vt excedens.
ſita erat in cęlo, et ſupra ſedẽ ſedẽs.
a ¶Paratus ad iudicandum.
Et q̃ ſedebat ſi'is erat aſpectui lapi
a ¶Diuinitas intret & ſuis dat paſcua. b ¶Caro in paſſione rubet. ¶Id eſt pax.
dis iaſpidis & ſardinis. Et iris erat

qua dicit: licet raro ad aperiẽdũ aliqualiter intellectũ occultorũ, ut patebit in locis ſuis domino cõcedente. pp quod intellectus literalis non eſt ille, qui p uoces ſignificatur immediate, ſed ille q̃ p imagines ſignificatur. ſicut Iudic. ix. b. dicitur, q̃ ligna dixerunt ad arborẽ rhamnũ: ueni & impera nobis. ſenſus literalis non eſt de arboribus uel lignis, ſed de uiris Sichẽ per ligna ſignificatis, qui fecerũt ſuper ſe Abimelech regẽ. Sciendũ ẽt, q̃ iſtæ uiſiones nõ diſtinguũtur ex parte t̃pis in quo factę ſunt, q̃a Iohãnes totũ uidit una die. qđ patet per hoc qđ dicit. 1. ca. Fui in ſpiritu in dominica die. ſed diſtinguũtur a parte t̃pum in q̃bus partim impletæ ſunt, & partim implẽdæ, ut magis uidebitur inferius proſequendo. Reſiduũ igitur huius libri in duas partes diuiditur, quia primo ponitur modus huius uiſionis. Secundo curſus impletionis, ca. vi. Circa primũ ſciẽdũ, q̃ tota trinitas reuelauit Apocalypſim hoĩ Chriſto. Chriſtus aũt Iohãni per angelũ in eius perſona loquẽtẽ. Chriſtus.n. homo ſuperior eſt angelis, propter unionem ad ſuppoſitum diuinũ & plenitudinem gratiæ, licet ſit minor angelis ratione naturę humanę, ſcđm qđ dicitur Heb. ij. Igitur primo ponitur maieſtas Dei reuelantis, ſecundo dignitas hominis Chriſti reuelationem recipienits, ca. ſe. Primum declaratur ex tribus. ſ. ex imperiali throno, & ex nobili conſortio, ibi: Et in circumitu ſedis. & ex reuerenti obſequio, ibi: Et requiem non habebant. Circa primum dicit Beatus Iohannes.
a Poſt hæc. vi. & ecce oſtium aper. in cęlo. *Sic.n. ui debant imaginariè ac ſi oſtium cœli aperiretur. per quod deſignabatur, q̃ decurſus eccleſiæ ſibi reuelabatur, quæ cœlum in ſcriptura nominatur, ſecundum quod dicit Grego. Regnum cœlorum præſentis temporis eccleſia dicitur, in qua doctor, qui mandatum ſoluit, minimus uocatur, &c.*
b Et uox prima quam au. *In quo notatur autoritas angeli loquentis, ut dictum eſt ſupra.*
c Aſcende huc. *ad uidendum eccleſiæ decurſum. ideo ſubditur:*
d Et oſtend. tibi, quæ oportet fieri poſt hęc. *ſecundum ordinationem Dei, quæ non poteſt fruſtrari. Et.*
e Statim fui in ſpiritu. *uiſionem imaginariam intelligendo.*
f Et ecce ſedes poſita erat in cœlo. *Per quam ſedem intelligitur autoritas & poteſtas Dei eccleſiam regentis.*
g Et ſupra ſedem ſed. *ſcilicet Deus trinus & unus.*
h Et qui ſe. ſi. erat aſ. iaſpidis & ſard. *Tales apparitiones fiunt ſecundum conuenientiam ad id, quod reuelatur. Deus autem ſic apparebat, ut gubernans eccleſiam militantem. circa quam ſe habet ut conſolator & charitatis incenſor. p̃pter quod in primitiua eccleſia ſuper apoſtolos miſit ſpiritumſanctum in ſimilitudine ignis. Ideo dicitur hic, coloris iaſpidis .i. uiridis: color eſt confortatiuus uiſus. & ſardinis .i. rubei coloris: qui propter ſimilitudinem ad ignem ſignat incendium charitatis.*
i Et iris e. in cir. ſe. *Per quam deſignatur fœdus Dei ad eccleſiam ſuam. Nam iris ſignum eſt fœderis inter Deum & terram, ut dicitur Gene. ix.*

¶ Similis

NIC. DE LYRA. CAP. IIII.

Poſt hæc vi. *Deſcripta uiſione B. Ioannis, quæ reſpicit informationem ſeptem eccleſiarum Aſiæ ſpecialiter licet ex conſequẽti reſpiciat aliarũ eccleſiarũ informationẽ ut prædictum eſt: hic conſequenter ponuntur uiſiones eiuſdẽ reſpiciẽtes directe informationem totius eccleſię generaliter. Nã in ſpiritu ſub quibuſdã imaginibus uidit decurſum eccleſiæ ab apoſtolorũ t̃pe vſq; ad finẽ mũdi, quantũ ad tribulationes, cõſolationes & immutabilitates notabiles: quarũ tamẽ aliquæ iã p̃ceſſerunt, & aliquæ ſunt futuræ. Viſiones aũt iſtas imaginarias B. Iohannes ſcripſit, intellectũ tamẽ earũ nõ expreſſit, licet ad plenum intellexerit. aliquãdo tamẽ interpoſuit, p q̃ datur uia ad reliqua aliqualiter capiẽda, ſicut ſupra 1. ca. dixit. Septẽ cãdelabra aurea, ſeptẽ eccleſiæ ſunt, & ſeptẽ ſtellæ ſeptẽ angeli. i. ep̃i earũ. & ſimiliter in ſequẽtibus aliqua*

MORALITER.

✲ a *Poſt hæc uidi, & ecce oſtium apertum*. Per quod intelligitur Chriſtus, qui dicit de ſeipſo. Ego ſum oſtium. Et iſtud oſtium dicitur apertum, quia Chriſtus paratus eſt ſemper ad recipiẽdum miſericorditer pœnitentes. Sed quoniam eius miſericordia non eſt ſine iuſtitia, ideo ſequitur:
f *Et ec. ſe. po.* ſ. Chriſti iudicantis. hoc debet prædicator, qui per Iohannem ſignificatur, attente uidere & populo nunciare, ne de Chriſti miſericordia nimis confidãt, uel de rigore ſuæ iuſtitiæ deſperẽt.

✲ *Et in*

quæ præteritum, ignis futurum, in quibus ſuos ſaluabit.
a *Smaragdinę*. Per colorem uiridem Smaragdi, qui color eſt aquaticus, baptiſmus intelligitur. Per ruborem eiuſdem, dona ſpirituſſancti in baptiſmo accepta, per quæ comburũtur pc̃tã.
b *Vingintiquatuor ſe*. Duodecim prophetæ xij. apoſtoli: quamuis plures utriuſq; ordinis. Doctores alias dñr xxiiij. alias xij. Omnes doctores ueteris ſiue nouæ legis dñr xij. pp fidẽ trinitatis, quam annũciant iiij partibus mũdi. Vel xxiiij. fiũt, p ſexies. iiij. Sex referuntur ad opera, quæ. vj. diebus fecit quatuor ad euangelia. i. hæc, quæ in nouo & in ueteri Teſta. opera Dei colit.
c *Circumamicti ſto. al*. Peccata teguntur & albent uirtutibus.
d *Coronas*. i. victoriam per ſapientiam et charitatem etiam ad inimicos.
e *De thro*. i. eccleſia. i è qua pluũt fulgura. i. miracula quæ terrẽt, & illuminant.
f *Septem ſpi*. Lãpades. dona ſpirituſſancti, quæ accendunt & illuminant, parata omnibus illis, qui ſunt ſedes Dei.
g *In cõ*. Quia intelligunt ſacramentum & rem ſacramenti, nec recipiunt niſi quos idoneos uiderint et cognouerint.
h *Mare ui*. Baptiſmus ſinceritate fidei lucidus, poſt quẽ tribulationis igne electi ducuntur ad firmitatẽ bonorum operum, ſicut ex aqua dureſcit Cryſtallus.
i *In me*. Planiciem quandam ad ſimilitudinem iudicis, qui habet plateam latam & ſpacioſam, ubi ſedet & iudicat iudicia.
k *Sedis*. Ieruſalem velut ſuſtentatores, ut homo, vt uitulus, ut leo, vt aquila.
l *Quatuor* propter officium quadrifarię prædicationis.
m *Aĩa*. Chriſtus, qui natus eſt, paſſus, reſurgens, aſcendẽs. Fideles quoque rationales, manſueti, vt ho. Sine terrore ferẽtes aduerſa, ut leo. Seſe mortificantes, ut uitulus. Cęleſtia petentes, ut aquila.
n *Plena ocu*. Memores præteritorũ peccatorum, & cauentes ſibi in futurum. uel habentes cognitionem de his, quæ Deus fecit, vel facturus eſt in fine mundi. vel vete. & no. Teſta. vel placent Deo & hominibus.
o *Leoni*. Leo mortuus naſcitur. die tertia voce patris uiuificatur. Sic & Chriſtus die tertia reſurrexit, & reſurgere oportuit, quia mortuus fuit, & mori potuit, quia homo, & cũ homo & mortuus reſurgere oportuit, quia aquila. i Deus. Quia Ezechiel, q̃ quod futurum erat præuidit, prius hominem poſuit, poſt leonem. quia Chriſtus in prędicatione leo fuit. poſt uitulus, quia ſacrificatus fuit. tandem aquila, quia aſcendit in cęlos, Iohannes impleta uidens, leonem præponit quaſi fundamentum totius fidei.
p *Et quatuor animalia ſingula eorum habebant*. Quaſi, ad hoc ut iſta de Chriſto prædicarent bene inſtructi erant.

Alas ſenas

in circumitu ſedis ſimilis† uiſioni
a ¶Smaragdus uiridis & rubeus. b ¶Vt appendicia & in iudicio eius conſentientia.
Smaragdinę. Et in circumitu ſedis
a ¶Minor eccleſia tam in ueteri quam in nouo Teſt.
ſedilia uigintiquatuor, & ſupra
¶Vidi.
thronos uigintiquatuor ſeniores
a ¶Vel veſtimentis. ¶Quæ in baptiſmo induerunt quibus amiciuntur electi.
ſedentes, circumamicti ſtolis albis,
a ¶.i. in mentibus ¶Vel næ.
& in capitibus eorum coronas au
¶Vel reæ.
reas, & de throno procedebant ful
¶Comminationes.
gura, & voces & tonitrua, & ſeptẽ
lampades ardentes ante thronum,
quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.† Et
a ¶i. dediti contemplationi cæleſtium, & accipientes curam vel recordationem de ſubditis.
in cõſpectu ſedis tãnquam mare vitreum ſimile cryſtallo, & in me-
a ¶Circumquaq; velut excubiæ.
dio ſedis & in circumitu ſedis, qua
¶Animata & in animantia. a ¶Propter officium.
tuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile uitulo, & tertium animal habẽs faciẽ quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti. Et quatuor animalia ſingula eo-

g Procedebant ful. vo. & tonitrua. *id eſt coruſcatio miraculorum, & denunciatio præmiorum pro bonis operibus, & terror ſuppliciorum pro malis. Iſta uero tria in primitiua eccleſia & poſt temporibus multis concedebantur a Deo eccleſiæ prælatis.*
h Et ſe. lam. ar. an. thro. *ſcilicet Dei.*
i Quæ ſunt ſe. *Vt exponendo quid per lampades ſeptem intelligatur, aperit aliqua aliter ad alia capiẽda. Dicuntur aũt hic ſeptem ſpiritus Dei, ſeptem dona ſpirituſſancti, parata dari diſponentibus ſe. ideo dicuntur ante Dei thronũ eſſe. Vel per ſeptem ſpiritus intelligitur uniuerſitas ſanctorum angelorum parata ad Dei beneplacitum exequendum, ſecundum illud Hebræ. 1. d. Omnes adminiſtratorii ſpiritus ſunt &cæ. Qui dicuntur lampades ardentes, quia illuminant & accendunt fideles ad cognitionem & amorem cæleſtium.*
k Et in con. ſe. tan. ma. vi. *id eſt baptiſmi ſacramentum.*
l Simile Cryſtallo. *Quia non eſt mobile vel fluidum, ſed imprimit characterem indelebilem: propter quod non eſt reiterabile:*
m Et in me. ſe. &c. qua. *id eſt quatuor euangeliſtæ, ut dicunt aliqui. Sed litera ſequens uidetur in aliquo diſſonare, ubi dicitur: Et animal primum ſimile leoni & cæte. & tertium animal habens faciem quaſi hominis. nam per faciem hominis intelligitur Matthæus, ut dictum fuit ſupra. in principio euangeliſtarũ, & in hoc cõcordant ſancti doctores. Matthęus uero non eſt tertius in ordine euangeliſtarum, ſed primus: & primum ſcripſit euangelium, ut dicit Hiero. Ideo uidentur alij probabilius dicere, ſcilicet, quòd per quatuor animalia intelliguntur quatuor patriarchales eccleſiæ, quarũ prima eſt Ieroſolymitana, nam ibi incœpit eccleſia, & aſſimilatur leoni, propter conſtantiã ibi exiſtentium, ut patet de Petro & Iohanne qui conſtanter dixerunt principibus Iudæorũ. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. & iterum. Si melius eſt in cõſpectu Dei nos potius audire quam Deum, iudicate. non enim poſſumus, quæ audiuimus & uidimus, non loqui. Secunda eſt Antiochena, quæ aſſimilatur uitulo: quia fuit parata obedire mandatis Apoſtolorum in Ieruſalem exiſtentium, ut patet Act. xv. et quia primo in ea vocati ſunt diſcipuli Chriſtiani. Tertia eſt Alexandrina quæ aſſimilatur homini. nam in ea a principio fuerunt doctores docti, non ſolum in literis diuinis, ſed etiam humanis, ut Pherichæus Philoſophus & Athanaſius & plures alij. Quarta eſt Conſtantinopolitana, quæ aſſimilatur aquilæ uolanti. nam in ea fuerunt uiri per contemplationem eleuati, vt Gregorius Nazianzenus, & plures alij.*
o Et qua. ani. &c. alas ſe. *Ala prima eſt lex naturalis: ſecunda lex Moſaica, tertia prophetarum oracula, quarta euangelium conſiliorum. quinta doctrina apoſtolorum, ſexta ſtatuta generalium conciliorum. Iſtis enim alis ſex viri eccleſiaſtici debent aſcendere ſurſum per contemplationem*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Similis uiſioni Smaragdinæ: *Smaragdus autem eſt viridis coloris, & hic eſt unus de coloribus iridis: & ſic apparebat ille iris imaginarius, quòd color uiridis intenſior cæteris videbatur. In quo deſignatur cõſolatio Dei ſuis electis affutura, maxime in tribulationibus eccleſiæ futuris, eo quòd uiridis color eſt confortatiuus uiſus.*
b Et in circ. ſedis. *Hic conſequenter deſcribitur Dei maieſtas ex nobili conſortio, cum dicitur*: Et in circ. ſe. ſed. vig. *Per quę deſignantur vniuerſæ cathedrales eccleſiæ, quæ licet ſint multæ, tamen ſub tali numero deſignantur, propter concordantiam noui Teſt. ad uetus, in quo legitur. 1. Paralip. xxv. quòd ſanctus Dauid uolens augmentare cultum diuinũ, ſtatuit vigintiquatuor ſacerdotes in templo per Hebdomadas ſucceſſiue miniſtrantes. in ſacra enim ſcriptura frequenter ponitur determinatus numerus pro indeterminato, ſicut ſupra dictum eſt. 1. capitu. quòd per ſeptem ſpiritus Dei intelligitur multitudo angelorum ſanctorum, & ſic dicit Gregor. Homel. xxv. quòd per ſeptem dæmones uniuerſa uitia figurantur.*
c Et ſu. thr. vi. *Per quod deſignantur uniuerſi epiſcopi, in quibus debet eſſe ætatis & morum maturitas.*
d Circumamicti ſtolis albis. *Nam in ipſis debet refulgere caſtitas.*
e Et in ca. eorum co. au. *Nam in mentibus eorum, quæ dicuntur capita reſpectu uirium ſenſitiuarum, debet refulgere ſapientiæ claritas, quæ per aurum frequenter in ſacra ſcriptura deſignatur.*
f Et de throno. *ſcilicet Dei.*

Proce-

MORALITER.

✲ b *Et in circum. ſe. ſe.* id eſt ſocietas electorum ad tres angelorũ Hierarchias aſſumptorum, ſecundum tres octonarios. in xxiiij. contentos. Octonarius uero quietem beatitudinis ſignificat.
h *Et ſe. lam.* id eſt angelorum ſocietates. ideo ſubditur:
i *Quæ ſunt ſe. ſpi. Dei.* i. uniuerſitas angelorũ. Nam per ſeptenarium numerum uniuerſitas ſicut frequenter dictum eſt, figuratur.
k *Et in con. ſe. tan. ma. ui.* i. baptiſmi ſacramentum, ſine quo non eſt acceſſus ad Dei conſpectum, Iohan. iij. a. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpirituſſancto, non poteſt introire in re. Dei.
m *Et in medio ſedis & circumitu ſedis, quatuor animalia.* ſcilicet quatuor euangeliſtæ.
n *Et ani. pri. ſi. leo.* Nam euangelium Marci, qui per leonem ſignificatur, euangelium Petri dicitur, quia Marcus ſcripſit euangelium ſicut Petrum referentem audiuit, ut habetur libro uirorũ illuſtriũ. Et ſimiliter ibidem dicitur, q̃ cum Paulus in epiſtolis ſuis euangelium ſuum nominat, intelligit de Lucæ uolumine: ut dixerunt doctores aliqui. Et quia Petrus & Paulus ſunt apoſtoli præcipui, ideo euangelium Marci & Lucæ hic primo ponuntur. Ioh. autẽ ultimo ſcripſit euangelium, ut in prædicto libro dicitur: ideo ponitur hic in quarto loco ſub ſimilitudine aquilæ, & per conſequens euangelium Matthæi tertium tenet locum in facie hominis.
o *Et qua. ani. ſin. eo. ha. alas ſe.* Prima ala eſt lex, ſecũda prophetæ, tertia agiographa, quarta euangelium, quinta doctrina Apoſtolorum, ſexta inſtituta patrum. Iſtis autem alis debẽt eccleſiæ prædicatores

✲ & do-

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Alas ſe.* Prima ala lex naturalis.ſecunda lex Moyſi.tertia ꝓphetę.quarta euãgeliũ. quinta inſtitutiones apl'orũ.ſexta quorũcũq;,vt Aug.Greg.Amb.ꝑ quos eccl'ia alta petit: & a qbus ꝓdicatores accipiũt totius ꝓdicationis fundamẽtũ. Vel ſex alę cognitio operũ Dei factorum vj.diebus,quorũ notitiam in altũ ſubleuãt,qui in eis bene operantur.

b *In cir.& in.* Vel ꝑ literã ſimplices per allegoriã ꝑfectiores inſtruũt. Vel quia in medio in finibus terræ illuminant.

c *Ple ſunt ocu.* Quia ſe mundos ſeruãt & alios exemplo informant. Vel *plen. ſunt ocu.in.*i.conſcientia mundi,& *in ci.* i. in conſpectu hoĩm irreprehẽſibiles.

†Eſa. 6.b

d *Qui vẽ.ẽſt.* Filius corporaliter apparebit,tota deitas fidelib ſe manifeſtabit.

e *Et bene.* Supernæ remunerationis, uel in exaltatione,ut ei omne genu flectatur,cęle.ter.&c.

Phil. 2.b

f *Et ado.* Quod a ſe non habebant, ab illo requirebant uoce & opere.

g *Dicẽ.* In ſecreto cordis attribuentes Deo uictoriã uitiorũ uel tribulationũ.

h *Creaſti om.* Ideo omnia ad te referenda,quia omnia a te habent initium. Inuiſibilia etiam uel angelos & animas, vt ſpirituales eſſe dicit, cum de impijs facit impios ſpiritualiter creatos.

i *Propter vo.tu.erãt & cr.ſunt.* Et nõ de ſubito.ſed qđ factũ eſt,i ipſo uita erat.

Ioan. 1.a

k *Erant.* In arte priuſquam formarentur in opere

l *Creata ſunt.* Viſibiliter exiſtendo,quędam ſecũdum ſpiritualem intelligentiam uel creationem.

rum habebant alas ſenas, & in circumitu & intus plena ſunt oculis.

a ¶Non ceſſabant. b ¶In proſperis uel in aduerſis, uel continue.

Et requiem non habebant die ac nocte,dicentia: † Sanctus,ſanctus,ſanctus, dominus Deus omnipotẽs, q erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.

a ¶Quia trinitas in perſonis. ¶Semel,quia unita in maieſtate. a ¶Sine principio. b ¶Immutabilis. a ¶i.quia. b ¶Attribuerent & profiterentur & prædicarent. c ¶Prædicatores ubique.

Et cum darent illa animalia gloriam et honorem & benedictionem ſedenti ſuper thronum uiuenti in ſecula ſeculorum,procidebant uiginti quatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant uiuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes: Dignus es domine Deus noſter accipere gloriam ac honorem, & uirtutem,qa tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam † erant, & creata ſunt.

a ¶Fidei ſuæ in reſurrectione, uel in aſcenſione. b ¶Operationis. ¶Honore operationis uel in aſcenſione. a ¶Humiliabant ſe. ¶Omnes iudices ve & no le. a ¶Qui ſuperius prædicatores,hic iuſtius iudices. ¶In beneplacito. a ¶Exemplum aliis dantes. ¶Dignus es cui referamus. a ¶Quod ſupra benedictionem. b ¶Iuxta. a ¶In arte.i in ſapientia Dei uiuebant.

G *tur hic ter ſanctus,ad deſignandum trinitatem perſonarum.et ſubditur:*

d Dominus Deus omnipotens. *ad deſignandum unitatem eſſentiæ, nam tres perſonæ ſunt unus Deus,& Dominus omnipotens.*

e Qui e.& q eſt. *ꝑ hoc exprimitur eius æternitas,q̃ nõ apprehenditur a nobis in uia, niſi ꝑ cõparationẽ ad differẽtias tꝑis,ut ſup.dictũ eſt. 1.ca.*

f Et cũ da. *Cõſequẽter deſcribitur obſequiũ diuinæ laudis, quãtũ ad alias cathedrales eccleſias ꝑ orbẽ cõſtitutas,q̃ in diuinis officijs celebrãdis ſequi dẽnt ordinationẽ quatuor eccleſiarũ patriarchaliũ,cũ eccleſia tamẽ Romana q̃ principalis,& caput eſt oĩm: et hoc eſt qđ dicitur:* Et cum da.il anim.glo.*ei ſeruiẽdo & ipſum collaudãdo in pluribus modis officiorũ & miniſtrationibus ſacramentorũ.*

g Procidebant ui.ſe. *id eſt aliæ cathedrales eccleſiæ ſe eis conformantes.*

h Et mit.co.ſu.ante thr. *in ſignum reuerentiæ,per hoc confitentes,ꝗ habent a Deo claritatem uirtutis,et ſapientiæ,quæ per coronas aureas deſignantur,ut dictum eſt ſupra.*

i Dicẽtes:Dig.es do.Deus no.ac.gl. *Non eſt per hoc intelligẽdũ, ꝗ Deus accipiat aliquid de nouo, uel ꝗ ei aliquid accreſcat ex operibus & laudibus humanis, ſed quòd homines ex beneficijs ab eo receptis tenẽtur aſſurgere ad laudandũ & glorificandum excellentiam æternæ ſuæ maieſtatis.*

k Quia tu cre.omnia. *de nihilo producẽdo.*

l Et pp vo.tuam erãt. *in diſpoſitione tua ab æterno antequã crearẽtur.ſicut domus materialis antequã ſit in effectu, præexiſtit in diſpoſitione artificis.& ſcđm hoc dicitur. vij. metaphyſicæ.ꝗ domus in materia fit a domo q̃ eſt in aĩa.oĩa uero creata ſe hẽnt ad Deũ ſicut artificiata ad artificẽ,Sap.vij.c.Omnium enim eſt artifex,omnem habẽs uirtutem &c.*

m Et cr.ſ.i. *ꝓducta in effectu in tꝑe:et hoc ex diuina uolũtate,nõ ex naturæ neceſſitate.* -deu ſter

NIC. DE LYRA.

¶ *tionem diuinorũ,& deſcẽdere deorſum ad ædificationẽ proximorũ,& uolare ad dexteram per gratiarum actionem in proſperis,et ad ſiniſtram per patientiam in aduerſis.*

F a Et in cir.& in ple.ſunt ocu. *conſiderando præſentia & præterita futura.*

b Et re.non ha. *Hic conſequenter oſtẽditur Dei maieſtas ex obſequio reuerenti,& primo in patriarchalibus eccleſiis,cum dicicitur:* Et re.non ha. *ſ.quatuor aĩalia quatuor patriarchales eccleſias ſignantia.*

c Die ac noc. di. ſan. *Nam in illis eccleſiis primo ualde deuote celebratum fuit diuinum officium diurnum pariter & nocturnum. Et ponitur*

MORALITER.

✱ & doctores volare ad ꝓdicãdũ & docẽdũ de qbus dr̃ Eſ.lx.b.Qui ſũt iſti,q vt nubes volãt etc Et aſſimilari debent quatuor aĩal b ꝓdictis.leoni ꝑ cõſtãtiã,uitulo ꝑ patiẽtiã q ẽ aĩal ĩmolaticiũ,hoĩ ꝑ mãſuetudinẽ, & aqlę ꝑ cõtẽplatiõis altitudinẽ. H ſunt

f *Et cum da.illa* quatuor *anima.glo.& ho.*Sequitur:

g *Procidebant uigin ſe.*nam ex eorum doctrina ſancti eccleſiæ militantis adorant Deum uiuentem in ſecula ſeculorum.

CLOS. ORD. CAP. V.

E *T uidi in dex.* In filio,per quem omnia fecit,ad quem totius libri intentio.

b *Librum.*i.duo Te.q̃ idẽ ſunt,foris.ſ.vetus ſignificãs, vel qa forinſeca ꝓmittat. Intus.ſ.nouũ ſignificatũ,vel qa interdũ ꝓmittit beatitudinẽ.vel intus.i.in occultioribus.ſ.ꝑfectiores.foris in ſimplicioribꝰ uerbis.ſ.minus perfectos. Vel liber diſpoſitio diuina de reparatione hoĩm,q eſt ſcriptus.i.manifeſtatus intus.i obſcure.in ve.Te.vt Moyſes. Ad ueſperũ immolabitis agnũ,ibi manifeſtãs in ultima ętate futurã nr̃am reꝑationẽ ꝑ Chr̃i imolationẽ,& foris euidẽter.i.in no. Teſt.

†Ezec.2.d

Exod. 12.a

c *Sig.* Factæ ſunt ſcripturæ prophetarum clauſæ, & obſcuræ, ſed per eum poſt apertæ.

☞ *Sigillis*

ab eo Iohanni Apoſtolo. uirtus uero Dei operatiua metaphoricæ dicitur manus eius dextera:quia per manum dexteram operamur.& ideo liber qui dicitur Dei notitia de diſpoſitis ab eo fieri,conuenienter dicitur eſſe in dextera manu Dei.

c Signatum. *Signatio iſta deſignat clauſionem diuinę ſcientiæ de diſpoſitis ab eo fieri,quouſq; ſint ab eo reuelata fieri,uel in effectu producta.*

¶ Sigillis

CAP. V.

E † T vidi in dextera ſedẽtis ſupra thronũ librũ ſcriptum intꝰ & foris, ſignatum

¶Diuinam diſpoſitionem. a ¶i.munitum.

NIC. DE LYRA. CAP. V.

E T vi.in dex. *Hic conſequenter deſcribitur dignitas Chriſti hominis reuelationem accipientis.Circa quã primo præmittitur profunditas diuini ſecreti,ſecundo difficultas aperiendi ibi:Et uidi.tertio infertur dignitas Chriſti ibi:Et unus.Circa primum dicitur:*

a Et uidi in dex.ſeden.ſupra thronum. *Iſte ſedens eſt Deus trinus & unus,ut dictum eſt.*

b Librum. *Liber iſte eſt diuina ſcientia,in qua omnia ſunt ſcripta.Sciẽdum tamen, quòd in Deo ponitur duplex ſcientia,uel potius una duplici modo dicta ſ.ſcientia ſimplicis notitiæ,quæ ſe extendit ad omnia poſſibilia,quæ nunquam fuerunt nec erũt. Et ſcientia uiſionis,quæ reſpicit exiſtentia ꝑ quacunque differentia tẽporis,ſ.præteriti uel præſentis uel futuri:& iſta ſunt in uirtute Dei operatiua,inquantum operatur ipſa in aliquo tempore.Talia uero ſunt illa,quæ reuelata ſunt homini Chriſto, & ab eo*

Scientia dei duplex

MORALITER.

✱ a *Et uidi in dextera ſedentis ſupra thronum librum ſcriptum.* Secundum ſenſum literalem hic liber eſt Dei præſcientia eorum,quæ futura erant in eccleſia.Moraliter autem hic liber eſt ſacra ſcriptura,quę deriuata eſt a ſcientia diuina. Et dicitur hic liber ſcriptus intus & foris.foris quantum ad ſenſus hiſtoricos & patentes,intus autem quãtum ad myſticos & latentes,& ſignatus ſigillis ſeptem. Circa quod ſciendum, quòd ad hoc ſcriptura ſigillatur,ut magis autentica reddatur.Septem autem ſunt, quæ ſacram ſcripturam præ cæteris autenticam reddunt,quæ ſunt,agentis autoritas, quæ eſt ſpirituſſanctus.ſubiecti nobilitas,quod eſt ipſe Deus.formæ tractandi ueritas,quia nullum patitur falſum.finis bonitas, quod eſt ineffabile gaudium.ſententiæ multitudo,nam ſub una litera plurimos habet ſenſus. continentiæ latitudo, nam hæc ſcriptura quodammodo ſe extendit ad omnia,inquantum habent habitudinem ad Deum,qui eſt eius ſubiectum, ipſius ſingulis aptitudo. Vnde Gregori. in prologo moralium: Diuinus ſermo ſicut in myſteriis prudentes exercet, ſic plærumque ſuperficie ſimplices refouet.Habet in publico unde paruulos nutriat, ſeruat in ſecreto unde mentes ſublimium admiratione ſuſpendat. Eſt enim quaſi quidam fluuius planus & altus,in quo agnus ambulet,& elephas natet.

Scriptura ſacra autentica propter ſeptem

Tom.1.

✱ *Quis*

A a *Sigillis* i.uniuerſis obſcuritatibus,vel clauſus ſeptiformi ſpiritu,per quem fides aperitur.

b *Septem.* Dicit,quia in ſequentibus determinabit illa ſeptem ſigiila.ſ.album equum & rufum & nigrum &c.quæ aperta & nota fuerunt in exordio eccleſię, quę fuit albus equus,ſupra quem ſedit Chriſtus, & doctrina & exemplo muniuit, quam rufus equus impugnauit.

c *Ange.* Sancti patres intellexerunt aliqñ a Deo diſpoſitam reparationẽ Ieruſalem,& quando fieret,uidere exoptabant,ſed qñ fieret,ignorabant, donec.ſ reuelauit anteq̃ fieret quibuſdã.

d *Prædican.* Inquirentem & aliis annũciantem & præ nimio deſiderio tandiu differri conquerentem.

e *Ape.li.& ſol.* Diuinam diſpoſitionẽ uel uniuerſas obſcuritates ſcripturarum tollere.

f *Fle.mul. qu.* Hoc in perſona priorum patrum ꝙ non intelligebant,uel dilatam reparationem dolebãt.vnde:Multi reges & prophetæ voluerunt uidere,quæ uos &c.

Luc. 10.d

*& legere

g *Et u.de ſe.* Quilibet ꝓpheta,q Chriſti aduentũ annũciando conſolat̃ alios.

h *Vicit leo.* Leo dum fugatur,per montes fugit,& nodo,quem habet in cauda,ueſtigia delet,ne inueniat̃ Ita Chr̃s fugit per montes.i.diuinitas Iudæos latuit aſſumpta carne diuinitatẽ texit,ne poſſet agnoſci.Leo dormit aptis oculis, ita Chriſtus expirauit diuinitate uiuente.

Leoni Chriſtus comparatur

i *Et ec.in me.th.* Eccleſia,quæ a Chriſto tanquam thronus poſſidetur,tãquam animalia paſcitur, tanquam ſeniores in iudicio ꝑtãtis honoratur,ipſa ſuper Chriſtum ædificata in ſeptẽ cornibus fortitudinis regno exaltatur, in ſeptẽ oculis ſignis & uirtutibus illuminat̃:

B k *Tãquam occiſum.* Quia etſi mortuus, ex uirtute Dei uiuit. Vel inter ſuos tãquam occiſus eſt, in quibus quotidie mortificatur.

l *Cornua ſeptem &c.* Quia dat regnum, quod in cornibus notatur. Oculos,qa illuminat. Vel cornua eminentiores ſancti in capite Chriſto fundati carnem excedentes.

Iſa.6.a

☞ *Ceci.*

ſigillis ſeptem. Et vidi angelum fortem prædicantẽ uoce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat, neque in cęlo,neque in terra,neque ſubtus terram aperire librum, neq; reſpicere illum. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire * librum, nec uidere illum. Et unus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu Iuda radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et uidi, & ecce in medio throni & quatuor animaliũ,& in medio ſeniorum agnũ ſtantẽ tanquam occiſum,habentẽ cornua ſeptem,& oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnẽ terrã. Et venit & accepit de dextera ſedentis in throno librum. † Et cũ aperuiſſet librũ, quatuor animalia, & uigintiqua-

a ¶i.uniuerſitatibus. ¶Audiui. ¶Quemlibet priorum patrum. ¶Implere uel accipere. ¶Verba Iohannis. ¶Vt angelus. ¶Vt homo. ¶Animæ exutæ a corpore. ¶Implere. ¶Perfecte intelligere.unde:generationem eius,quis enarrabit. ¶Quia omnes inquinati. ¶Per incarnationem. ¶Perfecte intelligere. ¶Diabolum. a ¶Procedens a Dauid,vel firmamentum Dauid. b ¶Ad hoc ut aperiat. a ¶Sicut ille prædixerat. b ¶Exequitur,quomodo uicit leo,& ubi. a ¶Chriſtum,qui fuit uictima. b ¶Certantes adiuuantem. ¶i agnus. ¶Homo Chriſtus. a ¶Ad cognitionem hominum per carnem. b ¶A uerbo ſibi unito. ¶Vel de. ¶Et quia. ¶i.prædicatores omnes.

C *cum dicitur:*Et vnus de ſenioribus.*Conſolando me de deſiderij mei impletione.Quis autem erat iſte ſenior non dicitur:Et dicunt aliqui, ꝙ fuit Matthæus euangeliſta,qui dixit in perſona Chriſti:Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.ideo dicitur:*

Mat. ult.d

l Ecce vicit leo de tribu. *Nam Chriſtus uictor fuit in ſua reſurrectione. Sed quicquid ſit de ueritate,ratio tamen non uidetur ualere.quia Iohannes non accepit hanc notitiam per Matthæi ſcripturam, ſed per reuelationem ſpecialem.Eſt autem dictum ſupra,ꝙ per ſeniores intelliguntur eccleſiæ prælati:& ideo uidetur melius, ꝙ iſte ſenior fuerit Petrus, & dicitur unus.i. primus inter Apoſtolos,eo modo loquendi,quo dicitur Gen.i.a.Factum eſt ueſpere et mane dies unus.i.primus.tranſierat.n.iam B.Petrus ꝑ martyrium ad gloriam, quia ſub Nerone paſſus fuit. Iohannes autem poſtea tempore Domiciani hanc reuelationem accepit,et ſic anima Petri aſſiſtens Chriſto, uel aliqua effigies Petrum repræſentans dixit Iohanni: Vide ne fleueris &c.*

m Radix Da. *i.de radice Dauid deſcendens ſecundum carnem,ſecundum quod prædixerat Iſa.xi.a.Egredietur uirga de radice Ieſſe,& flos de radice eius &c.*

n Aperire librum. *i.manifeſtare eccleſię decurſum a Deo præordinatum.*

o Et ui.& ecce in medio throni &c. agn. *i.Chriſtum in medio eccleſiarum per orbem in nomine eius cõſtitutarum,ſicut ipſe dicit. Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi. qui ſicut dictus eſt leo ratione reſurrectionis, ita dicitur hic agnus rõne immolationis.propter quod etiam dicitur ſtans, quia reſurrexit ad uitam immortalem,Roma.vi.b.Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur. & tanquam occiſus, quia quotidie in eccleſia immolatur non ſecundum carnem,quia reſurrexit ad uitam immortalem,ut dictum eſt:ſed ſecundum effectum & repræſentationem,quia per oblationem eucharistiæ communicatur nobis effectus ſuæ paſſionis.Ipſa etiam eſt ſimilitudo repræſentatiua ipſius.ſecũdũ quod dicitur Luc. xxij.b. Hoc facite in meam commemorationem.illud.n.quod repreſentat aliquid,nominatur nomine ipſius,ſicut imago Petri nominatur Petrus: & eadem ratione euchariſtiæ agnus immolatus. & ad hoc deſignandum non dicitur hic agnus occiſus ſimpliciter,ſed tanquam occiſus.* D

Mat.ult.d

p Habentem cor.ſe. *i.poteſtates.Et idem deſignat per ſeptem ſpiritus, quia ſeptem dona ſanctiſpiritus ſunt quaſi ſeptem cornua ſiue poteſtates,ad reprimendum uirtutem inimici.*

q Miſſi in omnem terr. *Quia Chriſtus paratus eſt dare dona ſpirituſſancti omni homini ad ea ſe debite diſponenti.*

r Et venit,& accepit de dextera ſedentis in throno librum. *Non eſt per hoc intelligendum, quòd Chriſtus tunc acceperit notitiam de proceſſu eccleſiæ. Nam anima Chriſti ab inſtanti ſuæ creationis diuinitati coniuncta habuit notitiam omnium,quæ Deus cognoſcit ſcientia uiſionis,inter quæ eſt proceſſus eccleſiæ,ut patet ex prædictis.Et ideo per hoc, ꝙ Iohannes uidit accipere eum librum, deſignatur acceptio notitiæ a principio creationis animæ Chriſti, ſed de nouo Iohanni reuelandæ, & per eum uniuerſali eccleſiæ.*

ſ Et cum aperuiſſet librum. *Hic conſequenter deſcribitur aſſiſtentium Chriſto iocunditas, & primo ſibi aſſiſtentium in eccleſia militante.ſecundo in triumphante, ibi: Et vidi & audiui. Circa primum dicitur:* Et cum aperuiſſet librum. *ad reuelandum eccleſiæ proceſſum.*

t Quatuor animalia. *id eſt,quatuor eccleſiæ patriarchales.*

u Et vigintiquatuor ſeniores. *id eſt uniuerſæ cathedrales eccleſiæ per orbem diffuſæ. & per hoc etiam ſubintelliguntur aliæ ab eis conſtitutæ.*

¶ Cæciderunt

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Sigillis ſe. *i.omnimodis obſcuritatibus,ut exponunt aliqui,& ſecũdũ hoc ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato.ſ.ſeptenarius pro obſcuritatum multitudine,ſicut dicit Grego.homel. xxv. Maria ergo ſeptem dæmonia habuit,quæ uniuerſis uitijs plena fuit. Sed hoc dictum non bene conſonat his,quæ ſequuntur ca.ſeq.de apertione ſigillorũ procedẽdo a primo ſigillo vſq; ad ſeptimum determinate. ex quo patet, ꝙ ſeptenarius ſigillorum non ponitur ibi pro indeterminata multitudine obſcuritatum.Ideo uidetur melius dicendũ, ꝙ ſigilla iſta non ſunt aliud niſi Dei uoluntas claudens & aperiens ſuum ſecretũ, prout & quando & qñ ſibi placet.quæ licet ſit una in ſe,dicitur tamen multiplex ad uarios effectus relata,ſecundum illud Pſal.cx.a. Magna opera domini exquiſita in omnes uolũtates eius.Septenarius igitur ſigillorum eſt ſeptenarius reuelationis diuinæ uoluntatis ad reuelanda Iohanni diſtincta reuelationibus ſeptem,uel fienda in ſeptem temporibus.*

Li. hom. in euang.hom. 25.

Pſ.110.a

b Et uidi. *Hic conſequenter deſcribitur difficultas aperiẽdi,cũ dicitur:* Et ui.an.for. *Iſte uidetur fuiſſe Gabriel,q interpretatur fortitudo Dei.*

c Quis eſt di.ape.librum. *i.manifeſtare Dei ſecretum.*

d Et ſol.ſign.eius. *id eſt,ſigillatum oſtendere,qualiter ſingula de quibus dicetur,procedunt ex diuina uoluntate.*

e Et nemo po.in cœlo. *quantum ad angelos.*

f Neque in terra. *quantum ad homines.*

g Neq; ſubtus terram. *quantum ad dæmones, in quibus remanſerunt naturalia integra.*

h Aperire librum. *Quia nullus iſtorum poteſt ad ſecreta diuina attingere,niſi Deo reuelante:qui primo reuelauit Chriſto homini,& Chriſtus Iohanni.*

i Et ego flebam mul. *Per hunc fletum deſignatur Iohannis deſiderium de ſciendo eccleſiæ futurum proceſſum.*

k Et vnus. *Hic cõſequenter infertur dignitas Chriſti,qui ſolus inuentus eſt dignus dicta ſecreta primo accipere,& alijs per Ioannem nunciare,* cum

MORALITER.

✱ c *Quis eſt dignus aperire librum,& ſoluere ſignacu.eius.* Quaſi diceret:nullus,niſi Chriſtus. Vnde Hiero.in epiſtola ad Paulinũ. Quãti hodie putant ſe noſſe literas,tenent ſignatum librum,nec aperire poſſunt,niſi ille reſerauerit,qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit,claudit & nemo aperit.propter quod multi leguntur magis profeciſſe in intellectu ſacræ ſcripturæ per orationem, quàm per ſtudij exercitationem.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Ceci.eo.* Humilia de ſe ſenſerūt, q ipſū imitantur. vnde ſequitur, *Va.ſin.*

b *Citha* Mortificationes vitiorū & cōcupiſcentiarū. In cithara lignū & chorda. per lignū crux Xpi, p chordas caro ſctō rū, q tēdit i ligno dū diuerſis tormentis eūdē ſonū reddētes crucē Chri imitant

c *Canta.cā.* Cū exultatione no. Te.ecclia opere ꝓfitet, dū in morte eius baptizat.

d *Tribu.* Dī a trib ordinib in qb.lxxij linguæ in ſingulis, quarum multi populi, in populo nationes. Tres ordines ſaluandorum, Noe, Daniel, Iob. Vel tres ordines Gentiū, Græci, Hebræi, Chriſtiani.

e *Vidi & au.* Non ſolū aīalia & ſeniores ex offō ſuo idē atteſtantes, ſed ēt audiui.

f *Angelo,* i. ſupnorū ſpirituum, q eccliā muniunt & cuſtodiunt, qui de reparato ſanctorum conſortio gratulantur, qui teſtimonium phibent Chriſto, & in natiuitate, qn apparuerunt paſtorib & in paſſione, & in reſurrectione & aſcenſione teſtati ſunt iudicē vētutū. Vel angeli minores ſubditi i eccleſia, angelicā uitā ducentes, q circūdant & honorant ſuos prædicatores & ſuos iudices teſtimonio eorū conſentientes & ſe conformantes.

g *Mul.* Quanto plures, tanto maior atteſtatio, & maius gaudium.

h *Milia mi.* quia finitum eſt apud Deum quod hominibus infinitum.

i *Sapien.* Cognitionem omnium rerum ſicut uerbum ſibi unitum.

k *Bened* i. augmentatio, quam habemus in bonis operibus, & honor, qui inde ſeqt & glia de uirtutib. quas in baptiſmo accipimus, & ptās, qua cōcupiſcētiis reſiſtimus, non nobis. ſed tibi attribuatur.

l *Et qua.ani.* Omnes ſeniores & animalia teſtimonio angelorum aſſenſum præbent, omnes ſimul.

m *Cecide.* Non ſuperbiunt, q alios iudicant, ſed humiliant ſe.

Ezech. 14. e

†Sup. 7. d

F

NIC. DE LYRA.

a *Cecide.co.ag.* nam ex hoc habuerunt materiam venerandi ipſum.

b *Haben.ſ.ci.* quod exponitur cum ſubditur:

c *Quæ ſunt ora.ſan.* metaphorice. & per hæc & ſimilia aperitur aliquo modo uia ad exponendum reliqua, ut prædictum eſt.

d *Et c.ca.n.i.* ptinēs ad nouum Teſtamentum

e *Dignus es d.* d. et patet ex ſupradictis ſuā.

f *Qu.oc.es.* Meritum præcedit illud, quod cadit ſub merito, propter quod acceptio notitiæ proceſſus eccleſiæ, quæ præceſſit mortem Chriſti, ut di-

(¶Omnes iudices.) tuor ſeniores ceciderunt coram agno habētes ſinguli citharas et (¶Læta corda etiam ad dilectionem inimicorum. b ¶Suauiter redolentium.) phialas aureas plenas odoramē torum, quæ ſunt orationes ſanctorum, & cantabant canticum (¶Sine peccato. ¶Quia immunis a peccato.) nouum, dicentes: Dignus es domine aperire librum, & ſoluere (¶Vel accipere.) ſignacula eius † quoniā occiſus es, & redemiſti nos Deus in ſanguine tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione, & feciſti (¶Spiritualiter regnantes. ¶Noſipſos offerentes. & pro aliis orantes.) nos Deo noſtro† regnū & ſacerdotes. Et regnabimus ſuper (¶Super terrenitatem, uel ſuper terram uiuentium) terrām. Et uidi & audiui uocem (¶Exiſtentium.) angelorum multorum in circuitu throni & animaliū & ſeniorum, & erat numerus eorū† milia (¶I. multa milia.) milium dicentium uoce magna: Dignus eſt agnus, qui occi- (¶Quaſi, non erubeſcimus prædicare de te, quia. ¶Immunitatem a peccato.) ſus eſt, accipere uirtutem & diuinitatem, & ſapiētiam, & fortitu (¶Quia Deus fuit, & ſi uiſus mortuus. ¶Quia vicit diabolum conſtans in Paſſione. ¶In reſurrectione. ¶Impaſſibilitatem & immortalitatem.) dinem, & honorem, & glōriam (¶In exultatione. ¶Et accipere.) & benedictionem. Et omnem (¶Vt in nomine Ieſu omne ge. flec.&c. ¶Terreſtrium. ¶Infernorum.) creaturam, quæ eſt in cęlo, & quæ ſuper terram, & ſubtus terram, & (¶Ad literam, uel mundum. ¶Et omnia. ¶Trinitati. ¶Quia omnipotens.) mare, & quæ in eo ſunt, omnes audiui dicentes: ſedēnti in throno (¶Secundum humanitatem. ¶Exaltatio. ¶Impaſſibilitas. ¶In reſurrectione.) & agnō. Benedictio & hōnor & glōria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. (¶Ad prædicatores ex officio conuenit alios confirmare. ¶Hora confirmationis.) Et quatuor animalia dicebant: amen. Et uigintiquatuor ſeniores ceciderūt in facies ſuas, & adorauerūt uiuentē in ſecula ſeculorū. (¶In corda ſua. ¶Mente, ore & opere.)

ſti, ut dictum eſt, non cecidit ſub merito ipſius, ſicut nec gloria animæ Chriſti, ſed gloria corporis, quæ ſecuta eſt ſub merito bene cecidit. meruit.n.ſui corporis glorificationem & exaltationem. Et eodem modo poteſt dici de reuelatione dicti proceſſus facta Iohanni, & per eum vniuerſali eccleſiæ ad declarationem bonitatis & maieſtatis Chriſti, nam hæc reuelatio facta eſt poſt paſſionem.

g *Ex o.t.n.* eccleſia ē ex oīb. Gentib. collecta.

h *Et fe.n.D.no.re.i.* regni eius participes.

i *Et ſa.* hoſtias laudis Deo offerentes.

k *Et re.ſu.ter.* non dicitur, In terra vbi ſancti conculcantur, ſed ſuper terram. i. in cælo ubi ſancti cum Chriſto dominantur.

l *Et ui.* Hic conſequenter ponitur iocunditas aſſiſtentium Chriſto in eccleſia triumphante, cum dicitur, *Et ui.&au.uo.an.* in hoc notatur ipſorum multitudo maxima, ſecundum illud Iob.xxv.a. Numquid eſt numerus militum eius Et idem deſignatur in hoc quod ſubditur:

m *Et e.n.e.m.* Sicut enim corpora cæleſtia totam regionem elementarem excedunt. quaſi in comparabiliter in quantitate continua, ſic angeli omnia corporalia in quantitate diſcreta, accipiendo quantitatem diſcretam p qualibet multitudine numerabili nel numerata.

n *Dig. eſt a.* Oīa iſta habuit uel ſaltem plura ante paſſionem. qd dico propter gloriam corporis & huiuſmodi, quæ ſecuta ſunt. et iō acceptio talium hic accipitur p manifeſtatiōe eorū ad laudē & honorē nōīs Chriſti. Et conſequenter ponitur laus Chriſti in oībus creaturis, cum dicitur

o *Et o cr.q.in cæ.* quantum ad homines, qui iam ſunt in patria.

p *Et q.ſ.t.* quantum ad exiſtētes adhuc in uia.

q *Et ſ.t.* Nā oēs creaturæ & irrōnales et uita carētes dicuntur laudare Chriſtum, inquantū ſunt materia & occaſio laudandi ipſum, quia intellectuales creaturæ p eas aſcendunt ad cognoſcendum Deum & per conſequens ad ipſum laudandum & glorificandum. Cætera, quæ ſe ſequuntur, patent ex prædictis.

†reges

†Dan. 7. c

GLOS. ORDIN. CAP. VI.

ET ui. Poſtquam agnus, quæ de ſe prædicta erant, impleuit, & eccleſiam ſuā teſtimonio prophetarum & angelorum in fide ſolidauit, aperuit eis ſenſum vt intelligant ſcripturas, & p prædicatores exterius denunciat q pro hac fide pati deceat & quæ auxilia, vel quas coronas ſuis præferat, facta memoria de reparatione, ſi de tribulationibus taceret, iam poſſent deficere ſi de improuiſo, tribulatio inſurgeret.

b *Quod ape.* Signatus erat, quia omnia Chriſtus vel in ſe, vel in ſuis aperuit. Ipſe enim ſuis aperuit ſenſus, ut hæc ſigilla in ſcripturis intelligerent. In primo ſigillo aperto, vnde egreſſus eſt equus albus, intelligitur eccleſiæ dealbatio per baptiſmum. In ſecundo equo ruſo aperta perſecutio fundentium ſanguinem, unde baptizatis īſurgēt tribulatiōes. In tertio nigro, hrticorū pſecutio occulta. In quarto pallido, falſorū fratrū apta, & occulta.

c *Ve.e.u.* Et a myſterio traſi, & ɔpletā vide veritatē vī iuſticiā.

CAP. VI.

ET uidi quod aperuiſſet agnus unū de ſeptē ſigillis, & audiui unū de quatuor aīalib⁹ dicēs: tāquā uocē tonitrui: Veni, & uide (¶Iohannem. i. primitiui ſequentem inuitant ec cleſiam. ¶Quia terret.)

ſub ſeptem ſigillorum aperitionibus, quibus ſigillis liber dicebatur ſignatus. & ideo ſecundum ſeptē ſigilla diuiditur in ſeptem partes, quæ patent in litera. Igitur in prima parte dicit:

a *Et uidit quod aperuiſſet agnus unum.* ſcilicet primum. eo modo loquendi quo dicitur Gen.i.a. Et factum eſt ueſpere & mane dies vnus. i. primus. vnde & conſequenter ibi dicitur: Factum eſt ueſpere & mane dies ſecundus, & ſic conſequenter vſq; ad ſeptimum eodem modo. Conſequenter deſcribitur apertio ſecundi ſigilli & tertij uſque ad ſeptimum.

b *Et audiui uocem.* id eſt primum eadem ratione, quæ & de ſigillis dictum eſt. nam conſequenter agitur de alijs tribus animalibus. Et ſecundum illos, qui per animalia dicunt ſignari quatuor euangeliſtas, iſte fuit Marcus in ſimilitudine leonis deſignatus, quæ ſimilitudo ponitur prima ſupra. ca. iiij. Sed quoniam illud dictum non conſonat ordini euangeliſtarum, in quo Matthæus ponitur primus & Marcus ſecundus, ideo dixi ſupra c. iiij. quod per quatuor animalia quatuor patriarchales eccleſiæ deſignantur, & ſic habeo conſequenter dicere, quod illud, qui per primum animal deſignatur, fuit patriarcha prima eccleſiæ patriarchalis ſ. Ieroſolymitanæ, qui fuit B. Iacobus appellatus frater domini, eo quod fuit ſimilimus ſibi, & hic ante iam tranſierat per gladium ſub Nerone, ut patet per Ioſephum. hæc autem reuelatio facta fuit Ioanni tempore Domitiani.

c *Ve.& ui.* decurſum eccleſiæ primitiuæ.

NIC. DE LYRA. CAP. VI.

ET ui.q.a. Poſtquam deſcriptus eſt modus diuinæ reuelationis, hic conſequenter deſcribitur decurſus impletionis, & hoc ſub ſeptem

Lib. antiq. 20. c. 1

¶ Ecce

A a *Ecce equus* Eccleſia in baptiſmo dealbata, vel maxime prædicatores qui vbique Deum ferunt.

b *Arcum.i.* Chriſtus habet ſcripturam quæ illuminat ſuos, & occidit inimicos.

c *Et exi.uin.* Quod prædicatores faciunt, Deo attribuunt.

d *Et cum.* Videns diabolus eccleſiam inſtitui ad locum ſupplendum unde ipſe ceciderat eam ſubuertere nititur prius aperte.

e *Equ.ru.* Superiori contrarius. ſ. aperti perſecutores & ſanguinolenti.

f *Sume.pa.i.* conceſſum eſt a Deo, ut auferret omnem quietem animi ab his, qui ſunt terrenis dediti.

g *Interfi.* Magna poteſtas interficiendi, quia non ſolum in minores, ſed etiam in maiores ut in Petrum.

h *Et ec. eq.ni.* Videns diabolus ſe per apertas perſecutiones non profeciſſe, immittit hæreticos, qui falſis rationibus contendant, ut facilius decipiant.

¶ Statheram.

Et uidi, & ecce equus albus, & qui (¶Diuinam ſcripturam.) ſedebat ſuper illū, habebat ārcum, (¶Deus in ſanctis coronatur, uel ſecundum humanitatem. ¶i. poteſtas. ¶In Iudæis uel in ſe.) & data eſt ei cōrona, & exiuit uincens (¶Centes cum membris.) ut uinceret. Et cum aperuiſſet (¶Ordine uidendi, non tempore) ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens, Veni, & uide. (¶Quia quod in corde habet opere complet. ¶diabolus.) Et exiuit alius equus ruſus, & qui ſedebat ſuper eum, datum eſt (¶Auferret.) ei, ut ſumeret pacem de terra, & (¶Gladio materiali, uel perſuaſionis.) ut inuicem ſe interficiant, & datus eſt eis gladius magnus. † Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, (¶Offuſcans ſua umia quibuldam operibus bonis.) & uide. Et ecce equus niger, & (¶Ipſi diabolo, quod ſui operantur per eum tribuimus.) qui ſedebat ſuper eum, habebat

k *Veni & uide* ſtatum eccleſiæ ſub Nerone.

l *Et exiuit alius equ.ru.i.* Romanus populus, qui dicitur ruſus tempore Neronis dupliciter. Vno modo accipiendo ruſ. dinem pro rubedine ſicut in pluribus alijs locis accipi ſcriptura, eo quod Nero multos Romanorum occidit ex ſua crudelitate. nam etiam matrem propriam, uxorē, fratrem & ſororem ac etiam Senecam ſuū præceptorem dicitur occidiſſe. Alio modo magis proprie pro ipſa ruſedine, quia Nero ciuitatem Romanam incēdi fecit in magna parte, vt videret quale fuerit antiquitus incendium Troiæ. In tali vero incendio ex conmixtione fumi & flammæ apparentia ruſedinis cauſatur.

m *Et qui ſe.ſuper eum.ſ.* Nero habens dominium.

n *Datum eſt ei.i.a Deo permiſſum.*

o *Vt ſume.i.ferret.*

p *Pacem de ter.* Quia turbata fuit ciuitas per Romanum imperium propter ſua maleficia.

q *Et ut in.ſe in r.* Nam ex occaſione ſuæ perfidiæ, ipſo interfecto Otto Galba, Vitellius voluerunt vſurpare imperium, & ex eorum pugna ad inuicem valde multi fuerunt interfecti.

r *Et datus eſt ei gla.ma.id eſt poteſtas interficiendi Chriſtianos.* nam ipſe primam perſecutionem mouit contra eccleſiam, loquendo de perſecutionibus motis per īperatores Romanos. nam antea perſecutionē ſuſtinuerat per Iudæos. Mādatum uero crudele Gaij ſupra poſitum, non fuit directe cōtra eccleſiā ſed contra habitantes Iudæam, quorum pauci comparatiue erant Chriſtiani, nec ēt man datū illud fuit datum executioni. & iō pria

†Sup. 5. 4

C

NIC. DE LYRA.

a *Et ec.e.al.* Per quem (vt dicunt expoſitores aliqui) deſignatur Gaius imperator, qui ſucceſſit immediate Tyberio, ſub quo paſſus Chriſtus fuerat. Et deſignatur per equū album, eo q non fuit Chriſtianis moleſtus, ſed magis conſolabilis, nam Pilatum miſit in exilium, qui Chriſtum iniquæ iudicauit. & ſimiliter Herodem qui decollauerat Ioannem, & Chriſtum in paſſione ſpreuerat, ideo ſubditur: Et exiuit vincēs vt vinceret ſ. aduerſarios Chriſti, vt dictum eſt. Sed hoc non videtur mihi conuenienter dictum. Nam iſte Gaius intantum fuit elatus & peruerſus, quod per orbem miſit ſtatuam ſuam, vt in illa adoraretur ut Deus, & quia habitantes in Iudæa renuerunt hæc facere, mi ſit Petronium cum exercitu in Iudæam, vt in templo poneret dictam ſtatuam, & renuentes interficeret, vt dicit Ioſephus. Tamen Petronius non dedit hoc executioni, quia Gaius fuit morte præuentus. Et in illo tempore apoſtoli & alij Chriſtiani habitabant in Ieruſalem & Iudæa, & ſic patet quod Gaius non fuit eis conſolabilis, ſed magis horribilis, eo quod præ cæteris habitatoribus Iudææ horridum erat eis mandatum Gaij de dicta adoratione. Licet autem ipſe miſerit in exilium Herodem & Pilatum, hoc tamen non fuit propter Chriſtum, ſed pro alijs cauſis totaliter deſperatis, vt refert Ioſephus: quas cauſa breuitatis omitto. ſimiliter quod ſubditur, Exiuit vincens vt uinceret, non videtur ſibi conuenienter applicari, quia Romæ fuit turpiter interfectus propter ſuas malicias, & vxor eius gladio confoſſa, & eius vnica filia parieti alliſa. propter quod videntur alij melius dicere. ſ. quod per equum album intelligitur cœtus Apoſtolorum, dealbatus ſanctitate uitæ, & quia beatus Iacobus Ieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopus, ut dicit Hier. in libro illuſtrium uirorum, dicitur vſus fuiſſe tunc non ueſtibus laneis, ſed lineis, & per conſequens albis. & idem æſtimari poteſt probabiliter de alijs apoſtolis. vnde & Mahumetus uocat eos uiros dealbatos. Per ſedentem ſuper equum illum intelligitur Chriſtus ſeſſor, & ductor eorum, ſecundum illud ad Romanos. viij. c. Quicunque ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt. & ſecundum hoc ſic eſt litera exponenda, Et ecce equus albus. ſ. Apoſtolorum ſenatus.

b *Et qui ſe.ſuper il.ſ.* Chriſtus

c *Habebat ar.in ma.ſua.i.* verbum prædicationis in manu operationis qui cœpit facere & docere, & ſic fecerunt apoſtoli per inſtinctum & ducatum ipſius.

d *Et data eſt ei co.* In ſua reſurrectione & aſcenſione.

e *Et exiuit.* Per effectum ſuum dando Apoſtolis in ſigno viſibili ſpiritum ſanctum.

f *Vincens.* Aduerſarios ſuos in Iudæa primo. nam eodem die conuerſi ſunt ad cum prædicante Petro tria millia & altera die quinque milia.

g *Vt uin.* Per totum orbem ſubijciendo ſuæ fidei iugo colla gentium. nam in breui tempore per prædicationem Apoſtolorum & aliorum Chriſti diſcipulorum Chriſto cooperante & ſermonem eorum ſignis ſequentibus confirmante, prædicatum fuit euangelium. Nam uiuente adhuc beato Petro fides catholica diffuſa fuit vſque ad fines terræ habitabilis prout declaraui ſuper illud Pſal. In omnem terram & c. & ſuper epiſtolam Ro.x.

h *Et cum aperuiſ.ſigillum ſe.* Hæc eſt ſecunda pars, in qua deſcribitur ſtatus eccleſiæ a tempore Neronis vſq; ad Titum imperantem, cum dicitur:

i *Audiui ſecundum ani.* ſecundum prædicta iſte fuit primus patriarcha eccleſiæ Antiochenæ. ſ. beatus Petrus, qui primo rexit illam eccleſiam, ut habetur libro illuſtrium uirorum. qui tempore huius viſionis iam tranſierat per martyrium, dicens:

Veni &

Act. 12. c

Act. 18. antiq. 19. ſ. 1. de Bel iudaic. c. 5.

Ibidem. lib. 18. antiq. c. 14.

Act. 1.

Act. 2. Act. 3.

Moralit.

Pſal. 18. a

perſecutio eccleſiæ attribuitur Neroni. Claudius etiam imperator qui fuit medius inter Gaium & Neronem, non legitur feciſſe Chriſtianis aliquam perſecutionem. Nero autem Apoſtolorum principes. ſ. Petrum & Paulum occidit, & alios multos Chriſtianos Romæ, & per imperium occidi fecit.

s *Et ca.* Hæc ē tertia pars i qua deſcribitur eccleſiæ ſta. ſub Tito, cū dr:

t *Audi.ter.a.i.* patriarcham primum eccleſiæ Alexandrinæ. ſ. beatum Marcum, ſecundum quod in libro illuſtrium virorum habetur.

u *Et e.n.i.* exercitus Romanus, q dicitur niger effectiue, ſicut ſol dicitur calidus. Exercitus.n. roman. ſub Tito itātū afflixit habitātes Ieruſalē, q fuerit fame denigrati & alijs afflictionib. ſcd m qd refert Ioſep.

x *Et qui ſe ſuper e.ſ.* Titus regens illum exercitum.

y *Habebat ſta.in manu ſua.i.* diuinā inſtitiā, quā opere exequebatur. nā ex ordine diuinæ iuſtitiæ proceſſit, q exercitus Romanus Iudæos partim occidit, & partim captiuauit in vindictā mortis Chriſti, ſicut manifeſte prædixit Luc. xix. g. Ecce venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui & c. quia tamen erat per ītētionē Titi et exercitus ſui. qui propter aliam cauſam venerūt cōtra Iudæos, ſuppleo propter rebellionem ipſorum cōtra imperiū Romanū ut patet p Ioſephū, iō dicitur, q habebat ſtatheram in manu. & non in mēte. & non exequebatur opus diuinæ iuſtitiæ mō pdictō. per manū enim opus intelligitur, quia per eā efficitur.

¶ Et audi.

D

De bello Iuda. lib. 6. cap. 12. 13. 14. & 15. & 16.

Luc. 19. g

De bello Iuda. lib. 2. c. 17.

MORALITER.

✠ a *Et e.eq.al.& ſe.ſu.e.& c.* Moraliter per equū albū ſignatur hō caſtus, cādore caſtitatis dealbatus p ſeſſore aūt eius angelus bonus cuſtos ipſius, per uiā mūdiciæ ducēs eum ſicut ſeſſor equū. vñ dici pt illud Ro. viij. c. Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.

c *Habe.ar.i.* uirtutem repellendi ſpiritum malignum impellentem ad luxuriæ caſum.

d *Et data eſt ei co.* Nam angelis cuſtodibus ex ſalute traditorum ſuæ cuſtodiæ augetur gloria.

e *Et exiuit uin.* Sunt enim prompti ad protegendum traditos ſuæ cuſtodiæ ſecundum uoluntatem Dei.

h *Et cum ape.ſi.* Sequitur,

l *Et exi.ali.equ.ru.* Per quem moraliter ſignificatur homo carnalis igne luxuriæ aduſtus.

m *Et qui.ſe.ſu.* Per hunc ſeſſorē ſignatur ſpūs malignus impellens ipſum ad hoc uitium. Et qm ex hoc uitio frequēter oriuntur diſſēſiones, homicidia & guerræ graues, ſicut patet de bello Troiano famoſiſſimo, quod ortum fuit de raptu Helenæ & ſimile contingit multotiens de uitio luxuriæ. propter quod ſequitur:

n *Da.eſt ei.i.* permiſſum eſt dicto maligno ſpiritui. ut ſu. pa.

t *Et cum ape.* ſequitur:

v *Et ecce equ.ni.* Per quem ſignificatur prælatus de uitio ſimoniæ notatus, & ſic fama denigratus.

x *Et qui ſede.ſuper eum* per quem ſignificatur dæmon ipſum impellens ad hoc uitium, & cuius ſequitur inſtinctum.

y *Habebat ſta.the.* Nam inducit ad ponderandum multum temporalia, & modicum æternum.

✠ Et audi-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Stathe.* Quia dicunt ſe habere verã diſcretionẽ in ſcripturis
b *Et audi.tan.* Quia hic in pugna hæreticorum eſt magis periculum, prætenditur auxilium.
c *Bilibris.* Volo fideles ne timeatis, q añ uos poterãt lædere, & uos diaboli ne lædatis iſtos, qa ñ ꝓficietis, qa bilibris tritici
d *Triti.* Triticum perfectiores qui per tribulationem attriti igne decocti ſunt Deo cibus ſuauis. Hordeũ minores in eodẽ genere. Vinum, prælo quidem attriti, ſed non ita excocti acres tantum in ſe, & alios ad bene operandum inebriantes: Oleũ ſunt non alios inebriantes, ſed puris orõnibus vngẽtes. Vel vinũ, & oleum confeſſores pro feruore charitatis, & dulcedine miſericordię q̃ habẽt in ſe & in alios. Per triticũ intelligimus maiores martyres, q sũt bilibres hẽnt.n. ꝑter martyriũ opa, & dilectionẽ Dei & ꝓximi, vł fidẽ & opa. Per hordeũ minores martyres.ſ.q ſolã fidẽ habent trinitatis ſine opibus & ſine ulla dilectione, ſed ſola fide ſaluant̃ ĩ ſãguine. Qui sũt tres bilibres, ꝑ fidẽ trinitatis Vel aliter, ſicut enim triticũ prius multũ terit̃, & poſtea optimus panis efficit̃ ſic Chriſtus multũ iuſtꝰ diuerſis ꝑſecutionib. factus ẽ nobis panis uitæ, dando nobis corpus ſuũ & ſauguinẽ. Et ita fideles multis tribulationib. terunt̃, & cibus optimus Deo effecti, imitatores tritici.i. Chriſti efficiuntur. Vel ſunt pleni tritici.i. triticæ prædicationis, quia prædicatio fidei ita audiẽtiũ corda reficit, ſicut triticum ſuper omnes ſegetes guſtum. Et qui ſunt imitatores tritici, prædicatio peperit ĩ vno denario.i. qui vnanimes obediunt denario, i. decalogo.i. decẽ ꝓceptis legis. Libra ꝯſtat ex.xij.vnciis ꝑ qđ notant̃ xij. apl̃i. per bilibrẽ vero bina dilectio Dei & ꝓximi. Vel, bilibros
F dilectionẽ Dei & proximi habẽtes atq; fidẽ trinitatis, & quatuor euangeliis obedientes.ter.n.quatuor ſunt.xii.q numero libra cõſtat.ꝑ tres fidẽ ſanctæ trinitatis. ꝑ.iiii. quatuor euãgelia habẽtes.ꝑ bilibrẽ, dilectionẽ Dei & proximi. Per triticum poſſumus ĩtelligere no. Te.ꝑ hordeũ vetus. Bilibre dr̃ triticũ.i no. Te propter duplicem intelligentiam.i hiſtorialem & ſpi
2.Co.10.c ritualem. Q. Ne timeatis uos fideles, dabitur enim uobis perfectio, per quam poteritis reſiſtere hæreticis.
e *Et u.& o.*i. iſtos qui ſunt refecti, & ideo uino.i. ſãguine meo & oleo.i. ſpiritusſancto vncti. Vinũ ſiſt̃ emitur denario uno.
f *Et cum ap.ſi. qua.* Videns diabolus, nec per apertas tribulationes, nec per apertas hæreſes poſſe ſe proficere, præmittit falſos fratres, qui ſub habitu religionis obtinent naturam, & rufi equi, & nigri peruertendo fidem.
g *Et qui ſe.*i. mors, quia per eum mors acceſſit. vel ad literam, quia occidit quoſdam in carne, quoſdam in anima.
h *Et in.ſe.*i. inſatiabiles terrenis eum imitantur, vel in inferno apponendi.
i *Super qua.*i ſuper oẽs malos, ubique morantes. uel ſuper Iudæos & Gentiles, hæreticos & falſos Chriſtianos.
k *Et cum a.q.* Oſtenſis tribulationibus, quæ in præſenti imminent fidelibus, ne deficiant aliquatenus certificans de pręſenti corona patientes conſolatur.
l *Vidi ſubtus.* id eſt capiti ſuo humiliantes ſe, uel ſub, in ☞ abſconſo,

a ¶Quæ prædicant, opere atteſtantur.
b ¶Angeli exiſtentis.

a b ſtatheram in manu ſua. Et audiui a
tãquam uocem in medio quatuor

¶i.uas capiens duos ſextarios, quod eſt eccleſia ex duob. populis vel habẽs fidẽ & operationẽ

c d animalium dicẽtium: † Bilibris tri

a ¶Emptam ſanguine Chriſti. b ¶Nam ad minus oportet habere fidem ſanctæ trinitatis.

tici dẽnario uno, & tres bilibres b
e hordei denario uno: & uinũ & o- c

a ¶Ideo. b ¶Aliquem iſtorum. ¶Secreta quarti ſigilli

f leũ nẽ lęſeris. Et cũ apuiſſet ſigillũ d

¶Quartus ſtatus.

quartum, audiui uocem quarti e
animalis, dicentis: Veni, & uide.

a ¶i.mortui, uel affligentes ſe hypocritæ.
¶Diabolus.

g Et ecce equus pallidus, & qui ſede- f g
h bat ſuper eum nomẽ illi mors, & h i
infernus ſequebatur eũ. Et data ẽ k
i illi poteſtas ſuper quatuor partes

a ¶Vel mundi. b ¶Quæ poteſtas. c ¶Materiali, vel perſuaſionibus. d ¶Diuini uerbi

terræ interficere gladio, fame, & l m n

a ¶Veneficis uerbis. b ¶Beſtialibus miniſtris. uel ad literam c ¶i.cum reuelaſſet ſecreta eccleſiæ quantum ad ſtatum vltimum.ſ. tempore Antichriſti.

k morte, & beſtiis terræ. Et cum o
l aperuiſſet quintum ſigillum, uidi p

G *tur. Eſt igitur ſenſus, Bilibris tritici denario vno &c. quia ſicut de venalibus Iudæis uilioribus, qui per hordeum, quod eſt vile granum deſignantur, triginta pro uno denario dabantur, vt dictum eſt, ita decem de fortiorib. & aptiorib. ad ſeruiendum pro uno denario vendebantur.*
c Et ui.& ol. *Per uinum, quod eſt lætificatiuum, intelliguntur Chriſtiani, qui replebantur gaudio ſpirituali, ſecundũ quod dicitur Act.xiij.g. Diſcipuli vero replebantur gaudio & ſpirituſancto. Et ſimiliter per oleũ, propter pietatis & mutuæ charitatis obſequium, ſcd'm qđ dicitur Act. iiij.g. Quot quot.n. poſſeſſores domorum et agrorum erãt vendebant afferentes prætia eorum, & ponebãt ad pedes Apoſtolorũ, q diuidebant ſingulis ꝓut cuiq; opus erat. Et iſti non fuerunt læſi per exercitũ Titi. nã ante eius aduẽtũ Chriſtiani habitantes in Ieruſalẽ & in Iudęa monitu angeli trãſierunt vltra Iordanẽ in ciuitatẽ noĩe Pellã, in regno Agrippæ exiſtentem qui confœderatus erat Romanis.*

† Chęnix. i. menſura tritici in legum ua[?] in cibum diurnum

d Et cum ape. *Hic incipit pars quarta ubi deſcribitur ſtatus eccleſiæ tempore Domiciani, qui ſecundam perſecutionem mouit contra eccleſiam, & multa alia mala fecit in imperio Romano. dicitur igitur:*
e Audi.uo.quar.ani. *i. patriarchæ ſeu epiſcopi Conſtantinopolitani iam defuncti, ſicut dictum eſt de alijs tribus.*
f Et ec.equ.pal. *i. populus Romanus. Domicianus enim magnam partem ſenatorum & aliorum nobilium in exilium miſit & interfecit, imponens eis crimina, vt ſic raperet eorum bona. propter quod cæteri Romæ & alibi erant in magno timore poſiti, ne ſimiliter eis fieret. Timor autem facit exteriora membra pallida, & potiſſime faciem. propter quod Romanum imperium pro tempore illo ſignificatur per equum pallidum.*
g Et qui ſede.ſu. *ſ. Domicianus imperator.*
h Nomen illi mors. *actiue & paſſiue, qa multos innocentes interfecit, ut dictum eſt, potiſſime Chriſtianos, contra quos mouit ſecundam ꝑſecutionem, & finaliter interfectus fuit a ſenatu Romano propter ſuã crudelitatem. ut habetur in legenda beati Iohannis euangeliſtæ.* H
i Et in.ſe.eum. *quia poſt curſum vitæ præſentis ſtatim captus eſt ad pęnam Gehennæ.*
k Et data eſt illi po.ſu.qua. *in quibus dilatatum erat Romanum imperium.*
l Interfi.gla. *Nam in omnibus iſtis partibus multi Chriſtiani gladiati fuerunt de mandato eius.*
m Fame. *quia multi in carceribus fame cruciati mortui fuerunt.*
o Et beſtiis ter. *quia plures eorum deuorandi beſtijs tradebantur, ſicut patet in legendis plurium martyrum. Et quia pluribus alijs modis aliqui martyrizabantur. ſ. ſuſpenſione, ſubmerſione, combuſtione & huiuſmodi, ideo interponitur.*
n Et morte. *vt omnis modus affligendi martyres includatur. Ex prædictis uero patet, quod ſicut Zacha. vi. per equos quadrupliciter in colore variatos deſignata fuerunt quatuor regna, vt dictum fuit ibidem, ſic in iſto loco per equum album deſignatur regnum Chriſti, prout fuit in cætu apoſtolorum & credentibus primis. per alios tres equos Romanum imperium, cuius ſtatus fuit variatus in tribus temporibus.*
p Et c.a.q. *Hic incipit quinta pars, in qua deſcribitur eccleſiæ perſecutio a Traiano imperatore, qui Domiciano ſucceſſit, uſq; ad Diocletianũ Iſte enim Traianus tertiam perſecutionem exercuit contra eccleſiam.*
¶ *Marcus*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et au..tam.uo. in me. *i. de throno Dei in cuius circumitu erant quatuor animalia, vt dictum eſt ſupra.ca.iiij. & per hoc deſignatur ꝙ factum Titi contra Iudæos procedebat ex ordinatione diuina, a qua procedit malum pęnæ, ſecundum quod dicitur Amos.iij.b. Non eſt malum in ciuitate, quod non fecerit dominus.*
b Bi'i.tri.dena.. *Ad intellectum huius ſciendum, quod dicit Hugo Floriacenſis de fine belli Romanorum contra Iudæos. Feſſi denique Romani multa cæde quærebant quibus mancipia captiua uenderent. ſed quia plurimi venales & pauci inueniebantur emptores, non defuere qui triginta mancipia vno nummiſmate mercarentur, ut ſicut dominum emerant triginta denarijs, ſic econuerſo denario vno triginta venderentur. Sunt autem nummiſma & denarius unum & idem, dicente domino,*
Mat.22.b *Oſtendite mihi nummiſma cenſus, ſubditur, At illi obtulerunt ei denarium. dicebatur autem denarius, eo quod ualebat decem nummos vſuales. Item notandum, quod bilibris eſt nomen compoſitum ex bis & libra, quia continet duas libras. quinque uero Iudæi hic per unam libram deſignantur, eo quod quinque libri Moyſi ab omnibus Iudæis recipiuntur. alios autem libros Iudæi non recipiunt, qui Saducei dicuntur*

MORALITER.

✻ a *Et au.tan.uo.&c.*i. infamiam currentem de ſimonia.
b *Bilibris tri.* quia prælatus ſimoniacus ſecundum valorum temporalem uult habere maius vel minus pretium.
c *Et ui.& oleum.* Per uinum, quo conficitur ſanguis euchariſtiæ ſacramentum: p oleum uero, quod ponitur in pluribus ſacramentis, ſignificantur cætera ſacramenta. Per hoc igitur quod dicitur, *& ui. & ole.ne læ.* ſignificatur ꝙ prælatus ſimoniacus ſemper dicit, quod contra eccleſiæ ſacramenta & eius ordinationes nihil fiat.
d *Et cum ape.quar.ſigil.* Sequitur:
f *Et ec.equ.pal.* per quẽ homo ſignificatur vitio inuidiæ liuidus.
g *Et qui ſe.ſu.eum.*i. diabolus, cuius ſequitur inſtinctum.
h *No.illi mors.* Vnde Sapien.2.d. Inuidia diaboli mors intrauit in or.ter.
i *Et infernus ſequebatur eum.* id eſt, inferni pœna, ad recipiendum deceptos per eum.
k *Et data eſt illi poteſtas.* Nam hoc vitio iugulantur ſpiritualiter multi in omnibus terræ partibus, & aliqui etiam corporaliter.
p *Et cum aperuiſſet quintum ſigillum &c. a. inter,* Interfector
✻ alicuius dicitur

☞ abſconſo, quia nemo in hac vita percipit quomodo ibi ſint.
A a *Alta.* Chriſtus ſuper quem ſe offerunt, & quem habent munimẽtum. Vel ipſe a ię altare ſunt, de quibus fumus procedit Deo delectabilis, & quia fuerunt ſanguine liniti, modo exiſtentes ſubtus.i. in minori dignitate q̃ ſint futuræ, quia nondum niſi vnam ſtolam acceperunt.
b *Interſ.* Vel aperto martyrio, vel aliquibus anxietatibus.
c *Vſq; q.* Deſiderãt maius gaudiũ & conſortiũ ſanctorũ, & iuſticiæ Dei cõſentiũt in damnatione impiorũ.
†Ieſu Xpi d *Iudicas.* Faciẽdo diſcretionem bonorum & malorum.
e *Conſerui eo.* Serui cauſa ipſius Dñi, fratres ex dilectiõe dẽnt expectare
f *Sol.*i. illi, in quibus lucet, reputabuntur rei & peccatores claritatem ſuã in ſe retinẽtes. vel qa q dam ad tenebras decidẽt, vel Chriſtus ſol uerus, & modo clarus Antichriſti tpe erit obſcurꝰ i. nullis miraculis coruſcãs.
g *Tanquam ſaccus.* Lux in ſacco poſita extra non lucet, fideles lucem prędicationis non effundent.
h *Groſſos ſu.* i. inanes fructus. nullum enim permittit Deus cadere, qui ei ſeruit uero amore.
Iſa.13.b i *Cælum.*i. eccleſia recedet a malis fide & opere. Vnde: Exite de ea.i. de
†compleantur. Babylone populus meus, & immundum ne tetigeritis. Vel montes ſuperbi: Inſulæ negocijs ſeculi agitati mouebuntur a fide.
☞ *Reges terræ*

¶Ecce locus. ¶i. ſub protectione Chriſti qui eſt altare.

a b ſubtus altare animas interfectorum

a ¶i. Propter præceptum Dei, quod impleuerunt.
b ¶Quod coram aliis atteſtatur.

prŏpter uerbum Dei, & prŏpter te- a b

a ¶i. opere oſtendebant, Chriſtum imitando.

ſtimonium, † quod hăbebant. Et cla- c

¶Magno deſiderio.

c mabãt uoce magna, dicẽtes: † Vſque- d

a ¶Rationes potentiæ. b ¶Sanctitatem amans. c ¶In promiſſis. d ¶Vocat in pleriſque.

quo dŏmine ſanctũs & uĕrus, nŏn e

a ¶Scilicet inferendo pœnam effuſoribus ſanguinis noſtri.
¶Pœnas inferendo.

d iudicas & non uindicãs ſanguinem

¶Amore. ¶In terrenis.

noſtrum de his, qui habitant in terra?

a ¶Beatitudo animę.

Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtŏlæ albæ, f

a ¶A Deo inſpiratum. b ¶Patienter expectarent.

& dictũm eſt illis ut requieſcerent g
tempus adhuc modicum, donec h i

¶Scilicet quia habent eundem dominum.

e † compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Et uidi cum aperuiſſet ſi- k

¶In perſecutione Antichriſti:

gillum ſextum: † & ecce terræmo- l

¶Aliquis fidelis.

f tus magnus factus eſt. Et ſol factus m

a ¶In tribulationibus. b ¶Quia doctores uiles reputabuntur.

g eſt nigẽr, tanquam ſaccũs cilicinus, & n

a ¶i. eccleſia. a ¶Quia ubique patietur. b ¶i. prius lucidi.

luna tota facta eſt ſicut ſanguĩs, & ſtel- o

¶Innitentes terrenis.

læ cæli de cælo ceciderunt ſuper terrã,

a ¶i. Fructus leues & uacuos propter defectum caloris digerentis.

h ſicut ficus † emittit groſſos ſuos, p

a ¶Scilicet antequam ueniant ad maturitatem.

cum ă uento magno mouetur. Et q

a ¶i. ſacra ſcriptura, quia occultabitur. b ¶Celantes prædicationem impiis.

i cælũm receſſit ſicũt liber inuolu-

a ¶Virtute eminentes b ¶i. perſecutionibus tuſi.
c ¶A malis fide & opere ſeparabuntur.

tus, & omnis mõns & inſulæ de lŏcis r

NIC. DE LYRA.

¶ *Marcus Antonius quartam, Seuerus quintã, Maximus, qui eſt Maximianus. ſextam, Decius ſeptimam, Valerianus octauam, Aurelianus nonam. Licet autẽ multi*
Perſecutores Chriſtianorum principales
B *imperatores intermedij fuerint inter iſtos, quorum temporibus multi Chriſtiani fuerunt martirizati, iſti tamen ſpecialiter dicũtur Chriſtianorũ perſecutiones exercuiſſe, qa fecerunt & renouauerunt edicta contra Chriſtianos. Alij vero non ſic: & ideo*
ſabijcit *ꝙ aliqui temporibus ſuis fuerunt martyrizati: hoc fuit ex edictis precedentiũ imperatorum, quæ non erant renouata. Temporibus igitur iſtorũ imperatorum nõ erãt eccleſiæ nec altaria ſtabilia. ſed in locis occultis. & potiſſime in martyrum criptis, in quibus ſunt corpora eorũ ibidem ſepulta, portabatur & erigebatur altare ligneum pro celebratione miſſarum. Et hoc eſt, quod dicitur.* Et cum aperuiſſet &c. animas inter. *i. martyres interfectos, eo quòd erant ibi corpora eorum. Et eſt ſimilis modus loquendi ſicut Exod.1.a. Omnes animæ, quæ egreſſæ ſunt de femore Iacob.i. homines: quamuis animæ eorum non fuerunt egreſſæ de femore Iacob: quæ non ſunt ex traduce, ſed a Deo per creationem infuſæ corporibus egreſſis de Iacob per generationem.*
a Propter verbum. *quantum ad doctores, qui fuerunt martyrizati propter prædicationem verbi diuini.*
b Et propter teſtimo. *quantum ad ſimplices Chriſtianos, qui martyrizabantur, vt quòd nolebant negare Chriſtum, ſed magis proteſtabantur ſe credere in ipſum.*
c Et clamabant voce. *Iſte clamor non eſt aliud quàm manifeſtatio nequitiæ tyrannorum coram Deo merito puniendæ, & innocentiæ marty-*
Gen.4.b *rum præmiandæ, ſicut dixit dominus ipſi Cain, Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.i. eius innocentia declarat tuam nequitiam puniendam in mortis eius vindictam. Ideo ſubditur:*
d Vſquequo do. *ſupple qui es.*
e Sanctus & verus: non iudi.&c. de his, qui ha.in ter. *i. de tyrannis dominantibus ſuper terram.*
f Et da.ſu.e.ſin.ſtolæ albæ. *quia cuilibet data eſt gloria animæ.*
g Et dictum eſt il.ut requie. *corpora eorum in monumentis.*
h Tempus adhuc. *ſ. vſq; ad iudicium, quod dicitur modicum ęternitati comparatum. propter quod Ioh.1.can.ij.c. dicitur: Filioli nouiſſima hora eſt. tunc enim reſurgent in corporibus glorioſis, & ſic habebunt ſecundam ſtolam, quæ eſt gloria corporis.*
i Donec comple. *Nam poſtea propter nomen Chriſti multi ſunt interfecti, & adhuc plures interficientur in perſecutione Antichriſti.*
k Et uidi cum. *Hic conſequenter deſcribitur ſtatus eccleſiæ ſub Diocletiano, qui decimam perſecutionem mouit contra eccleſiam cum collega ſuo Maximiano*

ſuo Maximiano. Et iſta perſecutio fuit atrocior præcedentibus. intantũ ꝙ infra.xxx.dies.xv. milia promiſcui ſexus leguntur martyrio coronati. & hoc eſt quod deſcribit Iohannes ſub apertione ſigilli ſexti. Et diuiditur in duas partes, quia primo ſcribitur immanitas perſecutionis. Secũdo ſuauitas diuinæ conſolationis, ibi. Poſt hæc vidi. Circa primũ dicitur: C
Diuiſio
l Terræmotus magnus factus. *quia in omnibus partibus imperij Romani ex imperio Diocletiani & Maximiani, moti ſunt iudices & potentes ad interfectionem populi Chriſtiani.*
m Et ſol factus eſt. *i. Chriſtus, qui eſt ſol iuſticiæ, denigratus eſt, quantum ad famam nominis, & etiam in membris ſuis, quibus imponebatur quòd eſſent malefici & magi. & in hoc a Chriſto edocti per apoſtolos alioſque diſcipulos, quos docuerat de talibus, vt dicebant infideles: & ſic quantum erat in ſe, nomen Chriſti denigrabant.* †Iſa.19.a
n Et luna tota fac. *quia tunc eccleſia tota fuit ſanguine martyrum rubricata.*
o Et ſtellæ cæli de. *id eſt multi eminentes in eccleſia timore mortis inclinati fuerunt ad idololatrandum, Vnde & Marcellus papa tunc timore mortis idolis thurificauit, & per hoc conijcitur, quod plures alij ſimiliter fecerunt. Veruntamen beatus Marcellus pœnitentia ductus, poſtea martyrium pro Chriſto ſuſtinuit, & ceſſauit epiſcopatus Romanus ſeptem annis & ſex menſibus, propter immanitatem perſecutionis illius.*
p Sicut ficus &c. mo. *Dicuntur autem groſſi ficus primi temporis & immaturi, qui de facili cadunt a magno vento concuſſi. Tunc autem flauit in eccleſia turbo tempeſtuoſæ perſecutionis.* †Mat.17.b
q Et cælum receſſit ſicut liber. *Cælum hic dicitur eccleſia præſentis tẽporis, ſicut & Matt.xiij.f. Simile eſt regnũ cælorũ theſauro abſcõdito in agro &c. prout exponit* D
Lib.hom. in euang.hom.17.10.2. *Greg. ꝙ Chriſtiani tunc ſe occultabant qtũ poterant, exceptis valde paucis, q ex maximo feruore ſe martyrio offerebant.*
r Et omnis mons &. *Nam ſuper montes & rupes quaſi inacceſſibiles, & ĩſulis maris clauſi vbi fuerãt Chriſtiani, quærebantur & extermin abãtur. & ſic dicũtur iſta loca mota propter motionem habitãtium, ſicut dicitur Pariſius facere vel pati, quod populus inhabitans agit uel patitur.*
¶ Et reges

MORALITER.

✻ alicuius dicitur non ſolum auferẽs ei uitam corporalem, ſed etiam ſubſtãtiã, de qua debet viuere. Propter quod per aĩas hic clamantes cõtra ſuos interfectores ſignificantur animæ exiſtentes in pugatorio, quæ clamant contra bona executionum ſuarum detinentes, de quibus debent refici per orationes bonorum, & eleemoſynas in ſuſtentationem pauperum, & ſic animæ transferentur ad uitam gloriæ. propter quod tales fraudatores punientur ſicut animarum homicidę
Exemplum ex hiſtoria Caroli
Ad hoc habetur exemplum in hiſtoria Caroli, in cuius exercitu cum eſſet in Hiſpania, erant duo milites adinuicem propinqui, quorum vnus moriens commiſit alteri bona vt uenderentur, & precium pauperibus pro eius anima diſtribueretur. Ille autem cõſiderãs ꝙ equus mortuus erat bonus & fortis, illum ſibi retinuit, nec pro eo aliquid pauperibus dedit. Poſtea vero anima defuncti apparuit ei, arguens eum de infidelitate, & ꝙ pro ipſa diutius fuit detenta in graui pœna, & ei denuncians ꝙ grauius puniretur. Et tunc auditæ ſunt uoces horribiles, quaſi urſorum & ferocium beſtiarum, & illę miſerabiliter expirauit.
k *Et ui.&c.ter.* In morte vero prælati notabilis in ſciẽtia & uirtute fit ſpiritualiter terræmotus, quãdo ſuccedit ei malus prælatus.
m *Et ſol fa.eſt ni &c.* propter defectum luminis, ſcientiæ & vitæ.
n *Et luna to.&c.* Nam eccleſia, cui pręſidet, repletur a conſanguineis ſimpliciter indignis.
o *Et ſtellæ ce.* quia bonę perſonæ non habent locum in illo collegio.
q *Et cęlum receſſit ſicut.* Nam & de ſtudio ſacrę ſcripture non curat talis prelatus.
r *Et omnis mons & inſulę &c.* Per montes contemplatiui, per inſulas impulſu maris circundatas, actiui ſignificantur. Et dicuntur de loco ſuo moueri, quia tempore mali prelati a ſuis bonis aliquo modo impediuntur.

 ✻ *Et reges*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Reges ter.* Secundum diuerſos honores ſeculi, quos nolentes perdere delerent fidem,
b *Diuites.* quicquid male uolunt implentes.
c *Fortes.* In ſubuertendis aliis. Seruus pcti, liber iuſticia. Hi deſperantes a ſanctis, auxilia dæmonum quærunt, vt ſe illi liberent in quibus confidebant.
d *Et di.m.* Petant vel ſuffragia angelorum, qui ſunt montes eminentia. & petræ firmitate, vt eorum precibus miſericordiā iudicis impetrent. Rogāt boni ſanctorum interceſſionibus ſe protegi a facie Dei irati. Iratus dicitur, quando ſuos ſic affligi permittit. Et illa talis tribulatio a Deo permiſſa quaſi facies irati dicitur. Vel rogant mali dæmones, quos imitati ſunt, vt eos defendant ab ira iudicis.

a ¶i.carni reſiſtentes maiores & minores.
a ſuis motæ ſunt. Et reges terræ & a
a ¶Terræ. b ¶Qui iura tribuunt. c ¶Operibus.
b principes & tribuni, & diuites &
a ¶Contra tentationem diaboli. b ¶i.coniugatus vel ſeruus Dei. c ¶A peccato uel coniugio.
c fortes & oīs ſeruus & liber, abſcō- b
¶Ad literam.
derunt ſe in ſpeluncis & in petris
a ¶Implorabunt auxilia ſanctorum.
d montium: † & dicunt montibus & e
¶Affectione. ¶Orationibus.
petris: Cadite ſuper nos, & abſcon
¶i.a præſentia. a ¶Patris & filii & ſpiritusſancti.
dite nos a facie ſedentis ſuper thro
a ¶a.Chriſti hominis. b ¶Neceſſe eſt ut cadatis.
num, & ab ira agni, quoniā uenit d e
a ¶Reproborum. ¶Niſi adiutus ueſtris precibus.
dies magnus iræ ipſorum. Et quis f
poterit ſtare?

NIC. DE LYRA.

¶ a Et reges. *In omnibus enim partib. orbis iā diffuſa erat fides catholica, vt ſupra dictū eſt. & de oī ſtatu hoīm maiorū, minorū et mediocriū aliq crediderūt, qui rabiem pſecutionis motæ p Diocletianū & Maximianū nō ferentes, quærebant ſe abſcondere in locis cauernoſis ſub montibus. Ideo ſubditur:*
b Abſconderunt. &c. *Et aliqui etiam timētes ibi capi & longo cruciatu ad mortem deduci, deſiderabant mori breuiter, ſuppoſita tamen Dei uoluntate, ne vi tormentorum inclinarentur ad Chriſtum negandum. Et hoc deſiderium exprimitur, cum dicitur:*
c Et dicunt monti. &c. & abſcon. *irati contra nos. licet in Deo non cadat ira proprie, dicitur tamen iraſci metaphorice contra aliquos, quando flagellat eos: quia ad modum irati ſe habet. Tamen quando flagellat electos hoc facit magis ex ſua benignitate ad augmentum meriti ipſorum ac præmij.* G
d Et ab. *i. hoīs Chriſti q videbatur iraſci cōtra ſuā eccleſiam mō dicto*
e Quo. ue. *i. tempes perſecutionis magnæ ab eis permiſſæ.*
f Et quis p. *q.d. valde pauci. Ceciderat enim Marcellus papa, qui caput erat eccleſiæ, ut prædictum eſt. propter quod videbatur difficile, quod alij inferiores poſſent ſtare. Aliter autem exponitur ab aliquibus illud:* Et dicunt m. &c. *quod per montes & petras intelliguntur ſancti, qui iā erāt in patria, q dicūtur mōtes pp ſuā exaltationē ad cæleſtia, & petræ pp confirmationē in bono, quorum ſuffragia poſtulabant fideles in perſecutione poſiti. Et ſic eſt ſenſus:* Et dicunt montibus. *i. ſanctis.* Cadite ſuper nos. *i. condeſcendite nobis.* Et abſcondite nos a. *i. protegite nos orationibus veſtris erga Deum & agnum, vt ceſſet a nobis rabies huius perſecutionis. Sed alia expoſitio videtur magis literalis.*

MORALITER.

✠ a *Et re. terræ.* i. homines laici cuiuſcunque ſtatus pro conſilio animarum ſuarum recurrunt ad loca clauſtralium, quia non inueniunt in eccleſia propter præſidentis malum.
e *Quoniam uenit di.* Permiſſio enim mali prælati, ſignum eſt iræ Dei contra populum, Iob. xxxiiij. d. propter peccata populi facit regnare hominem hypocritam.

GLOS. ORDIN. CAP. VII.

☞ POſt *hæc &c* Multiplici eccl'iæ bello deſcripto, ſubiicit tpe hui⁹ belli diabolū nocere paratū, ſd a deo refrenatū, ne ſui aliquatenus torpeāt vl deſperēt.
b *Quatuor.* Pro quatuor ptib. mūdi in quib. nocēt
c *Angelos.* Diabolus angelus dicitur. i. miſſus, & a Deo ad probationem bo-
F norum & deceptionem malorum, & principe diabolo ad ſubuerſionem cunctorum.
d *Tenentes.* In tempore tribulationis nihil magis eſt neceſſarium, quam prædicatio, & ideo nititur diabolus detinere animam omni loco.
e *Ventos.* Ventus nubes excitat, terram rigans fructiferam facit, faciē eius hilarē reddit, ſic prædicatio mentes hoīm.
f *Super mar.* Habitantibus in inſulis uel diuerſis vitiis fluentibus.
Dan. 2. e g *Et uidi alte.* Hic angelus eſt ille lapis ſine manibus præciſus, qui ſtatuam quatuor metallis conſtātem confregit, hic quatuor uentos ſoluit.
h *Aſcenden.* Ex quo Chriſtus expirauit aſcendit, dum diabolū ligauit, & p prædicatores mundum illuminauit fide, ſicut ſol lumine. Vel, *aſcendit ab ortu.* i. a patre, proficiens ſapientia & ætate. Vel a ſe deſcendit, quia non per concubitum viri carnem aſſumpſit, ſed ipſe eā creauit, q eſt ortus ſolis. i. patris.
☞ *Signum*

CAP. VII.

¶Non notat diuerſitatem viſionum, ſed ordinem.
a ¶Propter quatuor regna quibus dominantur.
a b POſt hęc uidi quā- a
a ¶Quia miſſos a Deo. b ¶Immorantes.
c tuor angelos ſtan
tes ſup quatuor b
¶Etiam in remotiſſimis locis. a ¶Propter quatuor prædicabilia, uel propter euangelia.
d e angulos terræ, tenētes quatuor uē c
a ¶Priori contrarium & ab eo diuerſum. ¶Habitantibus in terra, vel terrenis deditis. ¶Super.
tos terrę, ne flarēt ſup terrā, neque
a ¶i. qui iam exceſſiſſet terrenitatem, uel qui iam paratus ſit ad fructificandum.
f g ſuper mare, neq; in ullā arborē. Et d e
¶Quia noua gaudia mundo nunciauit.
h uidi alterum angelū aſcendentem f

NIC. DE LYRA. CAP. VII.

Diuiſio POſt hæc ui. *Poſtquam deſcripta eſt acerbitas perſecutionis, hic conſequenter deſcribitur ſuauitas conſolationis, quæ facta eſt in eccleſia Dei tempore Conſtantini ex Helena nati. Et diuiditur in duas partes, quia primo ponitur hæc conſolatio quantum ad exiſtentes in eccleſia militante. Secundo quantum ad exiſtentes in eccleſia triumphante, ibi: Poſt hæc vidi tur. Prima adhuc in duas, qa primo præmittitur pſecutionis breuitas. ſ. quatuor tyrānorū in diuerſis ptib. īperij Romani dominantiū. Secūdo eorū repreſſio per Conſtantinum, ibi: Et uidi alterum. Circa primum ſciendum, quod ſicut dicitur in eccleſiaſtica hiſtoria,*
Lib. 9. *poſtquam Diocletianus & Maximianus depoſuerunt inſignia imperij, conſtituti ſunt imperatores duo. ſ. Galerius & Conſtantinus Galerius autem duos Cæſares inſtituit. ſ. Seuerū in Italia: & Maximianum in oriente. Conſtantinus autem ex Helena genuerat filium nomine*
Quatuor perſecutiones eccleſiæ *Conſtantinum, qui mortuo patre factus eſt imperator, & aſſumpſit in cōſortiū imperij Liciniū. q licet primo fuerit pacificus Chriſtianis, tamē cito poſtea factus eſt perſecutor. Maxētius vero Romæ tyrannizabat: & ſic erāt quatuor perſecutores eccleſiæ in quatuor partibus imperij. ſ. Maximianus in oriente, Seuerus in Italia: Maxentius Romæ: Licinius Alexandriæ, quę eſt in Aegypto.*
Nota *Itē notādū, q hoīes maxime potentes & in dignitate conſtituti in hoc libro frequenter nominantur angeli, ſicut dictum eſt ſu. ca. 1. de epīs ſeptē eccleſiarū, q angeli nominantur, & ſi ſunt boni, ſūt angeli Dei: & ſi mali, magis ſunt angeli Sathanæ, ſaltem pro illo tempore quo ſunt mali, ſicut dictum eſt ſu. iij. ca. de angelo Sardis: Nomen hēs qd viuas, & mortuus es. Hoc ergo modo quatuor perſecutores eccleſiæ dicti noīantur hic angeli, cū dicitur:*
a Poſt hæc &c *i. dominantes.*
b Super quat. *i. quatuor partes imperij, vt dictum eſt.* H
c Tenentes quat. *i. impedientes doctores eccleſiæ, ne verbum Dei prædicarent. De quo flatu dicitur Cant. iiij. d. Surge Aquilo, & ueni Auſter: perfla hortum meū, & fluent aromata illius: quia per flatum prædicationis fæcundatur hortus eccleſiæ militantis.*
d Super terram. *Chriſtianorum enim aliqui habitabant in arida, aliq in inſulis malis, & aliq in ſiluis perſecutionem fugientes, & oēs iſti deſignantur noīb. locorū iſtorū. Sicut habitantes Pariſius deſignantur nomine ipſius, unde communi modo loquendi dicitur: Pariſius fecit tale feſtum. i. populus habitans ibi.*
e Et ui. *Hic conſequenter deſcribitur dictorū quatuor tyrannorum repreſſio. Circa quā primo ponitur repreſſionis actus. Secundo ſubditur ſequens fructus, ibi: Et audiui. Circa primum præmittitur reprimentis conditio, cum dicitur:* Et uidi alterum angelum. *Id eſt imperatorem Conſtantinum.*
f Aſcendentem ab ortu ſolis. *Nam ex ordinatione ſolis iuſticiæ aſcendit ad dignitatem imperialem, vt daret pacem eccleſiæ.*
¶ Habentem

MORALITER.

a *Poſt hęc.* Hoc literaliter expoſui de quatuor tyrānis. Moraliter āt exponi pt de quatuor uitiis impedientibus ſalutē hoīs. Circa qd ſciēdū, q natiuitas hominis pōt dici eius oriēs: mors vero occidēs, pſperitas tpalis eius Auſter, & aduerſitas eius Aquilo, ſecundum illud Iere. j. c. Ab aquilone pādetur oē malū. Ortus aūt hominis uilis eſt, pp qd inde flare debet ſpūs humilitatis quē impedit ſuperbia. Mors aūt vel eius occaſus eſt cum anguſtia & incertitudine, propter quod inde flare dēt uētus timoris, quē impedit fatua ſpes longæ vitæ. Ab auſtro uero proſperitatis dēt flare gr̃arū actio, quē flatū impedit ingratitudo. Ab aquilone aduerſitatis dēt flare patiētia ex conſideratione bñficiorū diuinorū, exēplo B. Iob dicētis: Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala autē quare non ſuſtineamus? Sed hunc flatū impedit cōtemptus diuinorum iudiciorum. — Hominis ſtatus quadruplex; Iob. 2.
b *Et ui. al. an. aſ. ab ortu ſo. ha. ſi.* Per quē generaliter ſignificari pōt prædicator, q tanquā alter angelus eſt annūciator uerbi diuini & in principio prædicationis ſuæ ſignat ſe ſigno crucis. Spāliter autē ſignificari poteſt B. Frāciſcus ſtigmatib. Chriſti conſignatus. Ipſe uero & alii prædicatores prædicare dēnt contra quatuor uitia prędi
✠ cta, & clama

A a *Signum.* i. crucē, qua ſuos ſignaret, vel potētiā pr̃i ęqualē, vel immunitatē a pctō, per quam Deus apparet, qa oīs hō pctōr. Hoc ſignum & ſi non re, fide tamen antiqui patres pertulerūnt. Signum geritur in fronte, ne celetur in tribulatione. nā ſignatio pectoris, confeſſio eſt cordis. Cum catechizatur infans, inſigitur in pectore, vt fidem cordis habeat, in fronte ne erubeſcat ſed confiteatur. Corde enim creditur ad iuſticiam, ore autem confeſ. fit ad ſa. In ſcapulis, ut onus Chriſti portet. In vertice, vt rōnem conſeruet, quę eſt vertex & caput hominis interioris. — Rom. 10. c
b *Centum qua.* Finitū ponit, qa Deus ſibi ſub certo numero oēs cōphēdit.
c *Ex omni tri.* i. ex omnibus fidem Iacob imitantibus.
d *Ex tri.* i. pueris, qui nati & baptizati ſola confeſſione patrum ſpūaliū ſaluantur. *Iuda.* cōfitēs. hoc ſufficit his, q non reſeruantur, hic ut uiuant Iudas qui primus ordine generationis fuit quartus, p quē innuitur ſpiritualis pſapia attendenda. Ex genere Dan naſcetur Antichriſtus, Ideo hic præmittitur, vt ex oī numero ſctōrū oñdatur Antichriſtus eiiciendus. Vel Dan, trāſiliens iudiciū Hebręorū, qa poſtq̄ veritas uenit, legalia tranſierūt, & Gētilis populus idolorū oblitus, in veritatē ſurrexit Chriſto nato ī ſexta ętate.
e *Duode.* Per duodecim hēmus eos q fide trinitatis ī quatuor mūdi ptib. ſūt ſignati. & ut hos perfectos oñdamus duodecim p quatuor multiplicamus & fiunt quadragintaocto. vt vero ad trinitatē hæc perfectio referat. xlviij. multiplicamus, & ſic fiunt. clxiiij.
f *Simeon.* Triſticiæ ſiue męroris exauditio. i. ſp de præteritis peccatis dolēs ad virtutis conuerſationem.
B g *Leui.* i. additus. i. etiam non iniuncta ſibi faciens.
h *Iſachar.* i. merces. i. ad remunerationem tendens: vt: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.
Phil. 1. c i *Zabulon.* i. habitaculum fortitudinis. i. laborem non recuſantes, ſed aliquādo pro neceſſitate fratrum de Maria ad Martham deſcendentes.
k *Ioſeph.* i. augmētum. i. eccleſiam numero ſanctorum locupletantes.
l *Beniamin.* i. filius dexteræ, id eſt a propitiatione Dei omnia & nihil a ſe reputantes.
m *Poſt h.* Cū ſīn figurā deſignādos ſub certo nūero vidiſſet.
☞ & tantummodo

a ¶Vexillum crucis, uel poteſtatem faciendi miracula & dimittendi peccata.
a ab ortu ſolis habentem † ſignum Dei a
a ¶Clamare Dei eſt facere. ¶Quando dæmones in paſſione refrenauit.
uiui: & clamauit uoce magna qua- b
a ¶i. magno imperio. b ¶i. permiſſum. c ¶Non tantum quantum uolunt
tuor angelis, quibus datum eſt nōce c d
a ¶i. auaris, ſed tamen conuertendis. b ¶Q ne laboretis.
re terræ & mari dicens: † Nolite no- e
cere terræ & mari, neque arboribus
¶Donec ego interius & mei exterius ſigno crucis diſcernamus
quoaduſque ſignemus ſeruos Dei f
a ¶i. intellexi quales eſſent ſignandi.
noſtri in frontibus eorum. Et au- g
b diui numerum ſignatorum centum
¶Propter perfectionem.
quadragintaquatuor milia ſignati
c d ex omni tribu filiorum Iſrael. Ex h
e tribu Iuda, duodecim milia ſignati.
a ¶Filium uidens. i. opera, hoc ad reſeruatos ad operandum
Ex tribu Ruben, duodecim milia
a ¶Accinctus ſi tribulatio immineat.
ſignati. Ex tribu Gad, duodecim
a ¶i. beatus, mundanis non intentus.
milia ſignati. Ex tribu Aſer, duode-
¶Id eſt latitudo. i. ex charitate ſua aliis largiens.
cim milia ſignati. Ex tribu Nē-
ptalim, duodecim milia ſignati. Ex
a ¶i. oblitus nec prouidens quæ ad uſum pertinent uitæ,
tribu Manaſſes, duodecim milia ſi-
f gnati. Ex tribu Symeon, duodecim
g milia ſignati. Ex tribu Leui, duo-
h decim milia ſignati. Ex tribu Iſa-
char, duodecim milia ſignati. Ex
i tribu Zabulō, duodecim milia ſigna
k ti. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia
l ſignati. Ex tribu Beniamin, duo-
a ¶Sicut erat quaſi prædictum, ſic uidi adimpletum.
m decim milia ſignati. Poſt hæc uidi i

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Habentem ſig. *i. ſignum crucis Chriſti. Scribitur enim eccleſiaſticæ hiſtoriæ li. ix. quod Conſtantinus veniens Romam contra Maxentium ibi tyrannizantem, cū frequenter cogitaret de diſpoſitione belli, & pro uictoria exoraret Deum cæli, quamuis nōdum eſſet baptizatus, aſpiciēs in cælum, vidit ſignum crucis rutilans, & cum miraretur de inſolita uiſione, uidit angelos aſſiſtentes & dicentes ſibi: In hoc ſigno uinces. Tunc de uictoria futura ſecurus, ſignum crucis ſicut viderat, depingi fecit in militaribus vexillis, & ſic procedens contra Maxentium, obtinuit plenum triumphum.*
b Et cla. uo. ma. q. an. *i. quatuor tyrannis prædictis.*
c Quibus datum eſt. *i. permiſſum eſt.*
d Nocere terræ & mari. *i. Chriſtianis habitantibus in terra arida, et in inſulis maris, dicens,*
e Nolite nocere &c. *Nam iſtos quatuor tyrannos repreſſit a nocumento Chriſtianorum, aliquos debellando, ſicut dictum eſt de Maxentio, & idem poſtea accidit de Licino contra Chriſtianos crudeliter inſurgente in Alexandria & Aegypto. alios autem duos ſuo mandato deterrendo & hæc habentur eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. ix.*
f Quoaduſque ſig. *Conſtantinus. n. a B. Silueſtro baptizatus honorauit, & exaltauit eccleſiam, & potiſſime ſacerdotes & alios eccleſiæ miniſtros, & multa priuilegia Chriſtianis dedit, & ſit exemplo & uerbo multos ad baptiſmū induxit, et ſic per miniſterium ſacerdotū eius ſeruos Chriſti conſignauit. ſciēdū, āt q hæc dictio quoaduſq., nō tenetur hic finite, ſic intelligēdo, q ſignatis fidelib. tpe Cōſtātini, quatuor tyranni prædicti deberent redire ad perſecutionē eccleſiæ, ſicut cum dicitur, Sedeas hic quoaduſq; veniā. per quod deſignatur, q me adueniente non debeas amplius ſedere, ſed tenetur indefinite, ſicut cum dicitur. Iſte non pœnituit quoaduſque vixit. i. nunquam pœnituit, quia poſt mortem pœnitere non potuit.* C
g Et audiui. *Hic conſequenter deſcribitur dictæ repreſſionis fructus, quæ eſt multiplicatio credentium Chriſto. Et dicūt expoſitores, quod hic primo ponitur numerus conuerſorum ad Chriſtum de Iudaiſmo. & ideo ſubditur,* Ex omni tri *& poſtea cum ſubditur,* Poſt hæc uidi. *ponitur multitudo conuerſorum de Gentilitate, quæ fuit multo maior quaſi incomparabiliter, quam de iudaiſmo. Sed ſaluo meliori iudicio, primum non uidetur rationabiliter dictum, quia ante tēpora Conſtantini Iudæi iam erant in ſua infidelitate obſtinati, propter quod non videtur quod tempore Conſtantini tot fuerint baptizati, ſicut dicitur hic. ſ. cxliiij. milia. Item quia ex qualibet tribu, excepta tribu Dan, loco cuius nominatur tribus Ioſeph, dicitur. xij. milia ſignati, & tamen ſecundum Hebræos & Latinos decem tribus fuerunt captiuatæ & incluſæ vltra montes Caſpios, & ſic de illis non videntur tunc aliqui fuiſſe baptizati. Similiter ſecundum de conuerſione Gentilium non videtur probabiliter dictum, quia textus diſſonare uidetur in pluribus, quod magis videbitur proſequendo. Sic igitur quantum mihi videtur ad præſens, in hac prima parte deſcribitur multitudo conuerſorum ad Chriſtum tpe Cōſtātini de quacunq; gente vel natione, q per baptiſmum rem noīs Iſrael cōſequuntur, ſcdm qd præxit Iſa. xliiij. a. Effundam ſpūm meum ſuper ſemen tuum, & benedictiones meas ſuper ſtirpē tuā. & germinabūt. Et ſeqtur, Iſte dicet: Domini ego ſum. & ille inuocauit in noīe Iacob: & hic ſcribet in manu ſua domino, & in noīe Iſrael aſſimilabitur. quod intelligitur de Gentib. conuerſis ad Chriſtum, ſicut ibidē plenius fuit dictū. Hoc etiā dicit Apoſtolus: Non enim, qui in manifeſto Iudæus eſt, neq; quæ in manifeſto ī carne eſt circunciſio. ſed qui in abſcondito Iudæus eſt. ſ. per fidem Chriſti: et circunciſio cordis in ſpiritu. ſ. per reciſionē vitiorum. Et ſic patet, quod nomen Iſraelis ſecundum rem & veritatem tranſit ad populum in Chriſto regeneratum, et per conſequens nomina duodecim tribuū Iſrael ad duodecim apoſtolos no. Teſta. qui correſpondent duodecim patriarchis ve. Te. Tribus vero Dan hic omittitur, eo quod de ipſa dicitur Antichriſtus naſciturus. Sciendum etiam, quod cum dicitur hic. cxliiij. milia ſignati, ponitur numerus determinatus pro indeterminato. nam multo plures temporibus illis per diuerſas partes orbis fuerunt baptizati, ſicut ſupra. iiij. ca. Per vigintiquatuor ſeniores intelligitur vniuerſitas prælatorum eccleſiæ, quæ eſt multo maior, ſicut dictum fuit ibidem. His vero dictis patet litera.* — † ſigillum; † inf. 9. a; Rom. 2. d; D
i Poſt hæc. *Hic conſequenter deſcribitur conſolatio quantum ad exiſtentes in eccleſia*
¶ *tes in eccleſia*

MORALITER.

✠ cta, & clamare cum oratione contra malignos ſpiritus de quatuor uitiis prædictis tentantes.
g *Et audi.* Per iſtos ſignatos, ſignificantur illi, qui per prædicationem ad bonum conuerſi, non ſolum operantur bonum, quod eſt neceſſitatis, ſed etiam aliquod, quod eſt ſupererogationis.
h *Ex t.* Per hoc ſignãtur eminentes in laudibus diuinis, quia Iuda confitens interpretatur, ſiue laudans. Per tribum Rubē, eminētes in contēplatione, q a Ruben iterpretat̃ filius viſionis. Per tribū Gad, eminentes in bello contra dæmones, quia Gad interpretatur accinctus. Per tribum Aſer, qui interpretat̃ beatus, ſentiens dulcedinē btitudīs. Per tribum Neptalim, q interpretatur latitudo, effuſi in operib. pietatis. Per tribum Manaſſe, q interpretat̃ obliuio, illi q̄ obliuiſcuntur mundanæ conuerſationis. Per tribum Symeon, q interpretatur audiens, auditores deuoti diuini ſermonis. Per tribum Leui, q interpretatur additus, illi q ſtudent addere bona bonis. Per tribum Iſachar, q interpretatur merces, hñtes oculum ad mercedē æterne retributionis. Per tribum Zabulō, q interpretat̃ habitaculum, præparantes dño habitaculum ſuæ mentis Per tribū Ioſeph q īterpretatur accreſcens, pficientes in augmento virtutis. Per tribum Beniamim, qui interpretatur filius dexteræ, illi, qui dicuntur filii Chriſti ratione alicuius ſpecialis aſſimilationis.
i *Poſt hæc ui.* Per iſtos ſignificantur illi, qui conuerſi ad bonum ſeruant ea, quę neceſſaria ſunt ad ſalutem. Sciendum autē, quod cum dr̃ hic: *De tribu Iu. du.* ponitur numerus determinatus pro indeterminato, ſicut frequenter fit in libro iſto.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E & tantummodo de filiis Iſrael, nunc aperte docet, quod per illum numerum vniuerſi fideles, & per xij. tribus accipiendæ ſunt omnes Gentes.

a *Stantes.* ſcilicet parati Deo obedire iudici, uel etiam ſuis prę latis. hoc in præſenti.

b *Salus Deo noſtro qui ſedes.* Non per nos ſed per agnum habemus ſalutem. i. remiſſionem peccatorum, & bonam operationem & æternam gloriam.

c *Et omnes.* Per ſupradictos angelos intelligi poſſunt maiores p̄lati, per iſtos minores prælati, vel ſubditi tantum. ſicut ſunt angeli & archangeli, & tamē omnes angeli i. nuncii. Sed & modo ſunt maiores & minores prælati, id eſt archiepiſcopi & ep̄i. Angelos inducit de conſortio ſanctorum gaudentes, & teſtimonium eorum confirmantes, ut pote illos, quorum officio turba, quam uiderat, in hac fide perſtiterat. Vel per ſupradicta intelligamus iudices in eccleſiis. hic vero de ſubditis eorum ſubditur:

d *Amen.* Q. ſi attribuitis Deo, benefacitis. Vel, *amen*, ad ſequentia legetur; *Amen.* i. veritas in præmiſſis, *benedictio.* i. exaltatio, quam habet ſuper omnem creaturam, vel noſtra exaltatio in uirtutibus: *& claritas:* id eſt impaſſibilitas, uel ueſtra in operibus. *Amen. benedictio &c.* Q. numerat omnia beneficia de quibus ſunt habendæ grates.

e *Et reſpondit unus.* Viſa turba in tanta dignitate, monetur attendere qua via potuit illuc aſcendere, vt idem alios doceat inſpicere.

f *Stol. ſuas &c.* innocentiam in baptiſmo acceptam, vel corpora ſua.

g *Non eſurient, neque ſitient &c.* Qui dedit cognitionem angelis, dabit etiam

F eandem illis cognitionem.

h *Deducet eos ad ui. &c.* Et per hoc in futuro deducet ad cōmodam refectionē

Abſterget

NIC. DE LYRA.

¶ *tes in eccleſia triumphāte. Nam ſicut poſt perſecutionem acerbiſſimam t̄pibus Diocletiani & Maximiani facta eſt conſolatio magna in eccleſia militante per Conſtātinum pacem ei attribuentem, ſic in eccleſia triumphāte de martyribus illius temporis facta eſt lætitia magna per Chriſtum aīas eorū ſuſcipientem. Igitur hæc lætitia primo deſcribitur. Secundo Iohannes de hoc plenius inſtruitur, ibi,* Et reſpondit. *Circa primum dicit:* Poſt hæc uidi turbam magnam. *martyrum.*

a Quam dinumerare nemo po. *Temporibus enim Diocletiani & Maximiani tot fuerunt martyrizati, quod per homines non potuerūt ad certum numerum reduci. nam infra triginta dies leguntur. xvij. millia martyrizati, vt dictum eſt. Vna etiam vice Maximianus interfecit legionem Thebeorum, in qua*

†ſupr. 5. c *erant ſex milia & lxvi. milites Chriſtiani. Iudices etiam in diuerſis partibus de mandato iſtorum imperatorum tot interfecerūt Chriſtianos, quod non poterant ſub certo numero redigi. Nam Diocletianus legitur uiginti annis imperaſſe.*

b Ex omnibus Gentibus & tribubus & populis & lin. *Ex hoc videtur, quod non agitur hic de conuerſis ex Gentilitate tantum, ſicut dicunt aliqui, ſed de martyrizatis per Diocletianum & Maximianum, inter quos*

†Iſa. 15. c infra 21. a *fuerunt aliqui de Iudaiſmo conuerſi ad Chriſtum, & de omni populo & gente.*

c Stantes ante thronum. *Per clarum diuinitatis aſpectum.*

d Et in conſpectu. *Quia ſicut beati reficiuntur īterius in aſpectu diuinitatis, ita exterius in aſpectu humanitatis Chriſti, ſecundum qđ dicit Auguſt. ſuper Ioh.*

Tom. 9. Tullios e Amicti ſtolis albis. *Per gloriam animæ, quæ per ſtolam albam deſignantur, vt dictum eſt ca. præce.*

f Et palmæ &c. *In ſignum perfectę victoriæ, quæ nō habetur in præſenti uita, in qua homines quantumcunque ſancti ſunt ſemper in pugna, & ſic non loquitur hic, vt videtur de baptizatis exiſtentibus in uia, ſed de martyrizatis in patria.* G

a ¶Numerus Deo certus, hominibus eſt incognitus.

turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omni- a b

¶i. de barbaris etiam. a ¶In unaquaque gente. b ¶In una vrbæ.

bus gentibus & tribubus & po-

a ¶In eodem populo ſunt diuerſæ linguæ.

a pulis & linguis, ſtantes ante thro- c

¶Vt conſpiciant. a ¶i. Chriſti hominis. b ¶Prius in baptiſmo, & poſt lachrymis, hoc in præſenti.

num, & in conſpectu agni ami- d e

a ¶i. victoriæ quæ ſequuntur ex operibus, hoc de futuro.

cti ſtollis albis, & palmæ in mani f

a ¶Et in præſenti clamabant, & maxime in futuro.

bus eorum. Et clamabant uoce g

¶Magno deſiderio.

b magna, dicentes: Salus Deo no- h

a ¶i. noſipſos in quibus iudicat.

ſtro, qui ſedet ſuper thronum, &

¶Vt iuuantes.

c agno. Et omnes angeli ſtabant i

¶i. in protectione eius. a ¶Prædicatorum noui & veteris teſtamenti.

in circumitu throni & ſeniorum, k

a ¶Humiliauerunt ſe coram Deo.

& quatuor animalium, & ceciderunt l

a ¶Ad hoc ut inſpicerentur. ¶Rationabiliter.

runt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum dicen- m

a ¶i. veritas ſit Deo, & benedictio.

d tes: Amen. Benedictio, & clari- n o

a ¶Qua omnia ſcit, vel nos ſcientes facit. ¶Quod habet in ſe & dat aliis.

tas, & ſapientia, & gratiarum a-

a ¶i. potentia reſiſtendi. b ¶Effectus virtutis.

ctio, honor, & uirtus, & fortitu-

do, Deo noſtro in ſecula ſeculo- p

a ¶Fiat fiat. b ¶Deſiderio ſatisfaciens. c ¶Omnes ſeniores unus, quia idem docent.

e rum: amen. Et reſpondit unus q

¶Exponens.

de ſenioribus, & dixit mihi: Hi r

¶Quoniam digni.

qui amicti ſunt ſtollis albis, qui ſunt, & unde uenerunt? Et dixi s

¶Q. Neſcio, ſed doce me, quia tu ſcis.

illi: Domine mi tu ſcis. Et dixit mi- t

¶Veniunt & uenturi ſunt.

hi: Hi ſunt, qui uenerunt de tribu-

a ¶Quia nemo ſine peccato, præter Chriſtum. b ¶Quia non tantum pertinet ad martyres.

f latione magna, & lauerunt ſto- u

a ¶Per nouam operationem.

las ſuas, † & dealbauerunt eas in

¶In fide paſſionis.

ſanguine agni. Ideo ſunt an- x

a ¶Ante dominum iudicem, vel in conſortio angelorum.

te thronum Dei, & ſeruiunt ei y

a ¶Continue uel hic. b ¶In eccleſia uel in cælo.

die ac nocte in templo eius: & z

qui ſedet in throno, habitabit ſu- a

¶Quia fruentur uino, pane & fonte uitæ.

g per illos. † Non eſurient, ne- b

que ſitient amplius, neque ca-

a ¶Maior uel minor tribulatio.

det ſuper illos ſol, neque ullus

æſtus: quoniā agnus, qui in me- c

h dio throni eſt, reget illos, & de- d e

¶De virtute in virtutem in præſenti.

ducet eos ad † uitæ fontes aqua-

g Et cla. uoce ma. *Nam in cælis eſt laus dei continua.*

h Dicentes ſalus &c. *i. ſalus, quam habemus in eſt nobis a Deo & agno.*

i Et omnes angeli ſtabant in circuitu thr. *Tanquam parati ad exequendum voluntatem Dei.*

k Et ſeniorum & quatuor animalium. *id eſt epiſcoporum & patriarcharum iam in cælo regnantium.*

l Et ceciderunt in conſpe. *Gratias agentes Deo de triumpho martyrum.*

m Dicentes: Amen. *Poſt laudem martyrū ſupra poſitam.* Salus Deo noſtro. *Et ſubditur eorum laus, cum dicitur:*

n Benedictio. *i. laus.*

o Et clari. *i. diuulgatio nominis, & cætera quæ ſequuntur, ſupple, attribuantur.*

p Deo noſtro in ſecula. *Non eſt per hoc intelligendum, q̄ ex creaturis aliquid accreſcat Deo in ſeipſo, ſed tantum in effectibus ſuis.*

q Et reſpondit unus. *Hic conſequenter Iohānes de dictis martyribus inſtruitur plenius, cum dicitur:* Et reſpondit unus. *ſecundum illos, qui dicunt, quod litera immediate præcedens loquitur de conuerſis ex Gentilitate tempore Conſtantini, iſte ſenior fuit beatus Silueſter. Sed hoc non uidetur conuenienter dictum quia Ioannes non fuit inſtructus a beato Silueſtro per multa tempora poſt naſcituro, quia floruit tempore Conſtantini: qui cępit imperare anno domini. cccix. Et ideo videtur melius, quod iſte ſenior fuerit B. Petrus, qui dicitur ſenior. i. primus inter prælatos eccleſiæ, ſicut dictum eſt ſu. ca. v.*

r Hi, qui amicti ſunt. *q. d. tu debes ſcire.* H

s Et dixit illi: Domine mi tu, *Qui regnas in ſecula cum eis. nam ante reuelationem Iohanni factam per martyrium tranſierat ad gloriam, ut oſtenſum eſt ſupra ca. v. q. d. Iohannes: Tu qui ſcis, potes me docere de ipſis.*

t Et dixit mihi: Hi ſunt, qui. *exeuntes de mundo per martyrium tempore Diocletiani & Maximiani imperatorum, quia tunc fuit tribulatio maxima, vt dictum eſt. Ex hoc etiā videtur, quod non loquitur de conuerſis ad fidem tempore Conſtatini, quia tunc non fuit eccleſiæ tribulatio, ſed maxima conſolatio, propter quod loquitur ſicut dixi de martyribus temporis præcedentis. Ideo ſubditur:*

v Et la. &c. ſan. *Propter quod eorum ſanguis fuit effuſus. & ideo merito dicitur ſanguis agni, quia eſt ſanguis membrorum ipſius, in quibus dicit ſe perſecutionem pati, Act. ix. a. Saule Saule, quid me perſequeris? Martyres autem prædicti acceperunt primam ſtolam. i. animæ gloriam, vt ſup. dictum eſt per effuſionem ſui ſanguinis.*

x Ideo ſunt. *Videntes eum facie ad faciem.*

y Et ſer. ei. *quia ibi eſt laus iugis, Pſalm. lxxxiij. a. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.*

z Et qui ſedet. *ſ. Deus.*

a Habitabit ſuper. *quia non poſſunt ab eo euelli.*

b Non eſur. *i. nullam tribulationem aut inquietudinem patientur amplius. nam in beatitudine quietatur appetitus.*

c Quoniam agnus qui eſt in medio thro. *ſ. Chriſtus.*

d Reget illos. *Immediate. fideles autem in terra exiſtentes reguntur ab eo per miniſtros eccleſiæ.*

e Et deducet eos ad uitæ fontes aquarum *Continuando in eis gloriam animæ quouſque cum hoc accipiant gloriam corporis in futura reſurrectione, & tunc erunt in fontibus aquarum vitæ per duplicem gloriam ſ. corporis & animæ.*

¶ Et abſterget

A a *Ab. de. o. la.* Omnem dolorem ſiue pro delictis ſuis, ſiue pro aduerſis, vel exilio uel cæteris huiuſmodi.

a rum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et abſterget De. om. *Nam vltra non habebunt aliquam triſtitię materiā, ſed plenā & perfectā cōſolationē. Contra hanc expoſitionem, quā poſui ex textu poſſet argui. Primo quia dicitur: Poſt hæc vidi turbam magnam &c. Ex quo videtur q̄ non loquitur de martyribus t̄pe Cōſtantini p̄cedentibus, de quo ante fecerat mentionem, ſed magis de cōuerſis ex gentilitate t̄pe ipſius, ſicut dicunt expoſitores aliqui. Secundo quia Iohannes loquens de ciuitate cæleſti dicit: Et templum non vidi in ea. hic aūt dicitur: Et ſeruient die ac nocte in templo eius. Ex quo videtur, q̄ non loquitur de martyribus exiſtentibus iam in patria, ſed de fidelibus, qui ſunt adhuc in uia. Ad primum dicendum q̄ cum dicitur: Poſt hæc vidi &c. ly poſt, nō refertur ad ordinem rei geſtæ, ſed ad ordinem viſionis ſeu deſcriptionis. Illa .n. quæ ſunt prius facta, frequenter ſunt poſterius oſtenſa prophetis & deſcripta, ſicut manifeſte patet in ſcriptura veteris ac noui Teſtamenti: propter quod non valet argumentum. Ad ſecundum dicendum, q̄ poſt illud verbum Io. ſubditur immediate. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt & agnus. Ex quo patet, quòd per uerbum Iohannis non excluditur a ciuitate cæleſti templum omnimodè, ſed tantum templum materiale, & figurale, quale fuit in ueteri Teſtamento reſpectu noui, & in nouo reſpectu cæli. Cultus enim Dei in nouo Teſtamento eſt quadam figura & repreſentatio cultus ipſius ſiue laudis ab angelis ſanctis & beatis in cælo, quia cultus cæli non eſt ad aliud ordinatus. ideo nullo modo eſt figuratiuus, quia ibi Deus colitur & laudatur, vt clarè & præſentialiter uiſus ſine figura & ænigmate, & ſic negatur ibi templum figurale, & Dominus omnipotens dicitur templum eius, ſicut plenius oſtendetur quando erimus ibi Domino concedente.*

In ca. vii.

In cap. vii. vbi dicitur in Poſtilla. Et dicunt expoſitores aliqui, quod hic primo ponitur numerus conuerſorum &c. C

ADDITIO.

Licet opinio expoſitorū quā reprobat Poſtillator rationabiliter videatur impugnari, poſſet tamen ſuſtineri. Nam ſm Iſi. in primo lib. de ſummo bono ſeptem regulæ ſunt ſeu claues circa expoſitiones ſacræ ſcripturæ, quas etiam Poſtil. i. ſecūdo prologo ſup Gen. repetit, quarū quarta regula ſeu clauis eſt de parte & toto. ſ. q̄ ſacra ſcriptura tractans de parte, q̄nq; tranſit in totum, & econuerſo, vt ibidem exemplificatur de quadam prophetia, Iſai. xiii. vbi propheta tractans ad literam de ciuitate Babylonica, dicens: Onus Babylonis: tranſit ad intelligendū verbum de toto mundo, & poſtea reuertitur ad loquendum contra Babylonem ſpecialiter, prout ibidem plenius cōtinetur. Vnde & in propoſito B. Iohannes tractans de conuerſis ad Chriſtum de Iudaiſmo tempore Conſtantini, tranſit ad loquendum de tota ſynagoga antiqua quæ fuit ſub fide Chriſti futuri, quam proprie deſignat per numerum ſignatorum de. xii. tribubus Iſrael. quia a t̄pe Abel iuſti a quo incæpit ſynagoga fidelium, multi fuerunt ſub fide Chriſti, & de qualibet tribu. quia in hoc ſpacio includitur t̄ps ante tranſmigrationem decem tribuum, & ideo de qualibet tribu facit mentionem, præter tribum Dan, quæ omittitur ex ratione cōtenta in poſtil. Siſr ſequitur, Poſt hæc vidi tur. ma. &c. per hoc intelligitur multitudo cōuerſorū de gentilitate, quæ fuit multo maior quā multitudo fideliū de filiis Iſrael. Et ideo dicit de ea, q̄ numerari nō p̄t. Fuit ēt ſine diſtinctione tribuum. de qua multitudine B. Iohannes loquens tranſit ad multitudinem cæleſtis eccleſiæ, quæ eſt mater omnium. & ſecundum prædictam expoſitionem lector poteſt applicare ſingula ſingulis competenter, non obſtantibus obiectionibus Poſtillatoris.

GLOS. ORDIN. CAP. VIII.

Iſa. 6. b ET *cum aperuiſſet.* In hac tertia viſione ſunt materia ſeptē angeli canētes tubis ad deſtructionē inimicorū & ad ſimilitudinē illorū qui canentes tubis deſtruxerunt mœnia Iericho. In quo intētio ſatis patet. Q. d. cum intellexiſſem ſaluationem iuſtorū, ex alia parte intellexi dā

B nationē impiorū per officium prædicationis bonis iniunctum.

b *Septem ange.* Vniuerſos, uel ſeptiformi ſpiritu imbutos.

c *Et datæ ſunt* Quia non diſplicet Deo damnatio impiorum.

d *Et alius a.* Stetit angelus ante altare paratus immolare ad ſimilitudinem ſacerdotis, vel Chriſtus altare, qui ſe obtulit, & ſuper quem eccleſia offert Deo præces. *Stetit* (ergo) *ante altare.* i. ante ſeipſum, quia non habet mediatorē p̄ quē placeat. Vel, *ſtetit ante al.* i. antequam eſſet altare. i offerret ſe, *ſtetit.* i. adiuit ſuos a tempore natiuitatis. ſ. Vel, *altare.* eccleſia, quæ charitatis igne accenſa Deo per Chriſtum ſua mittit munera.

e *Habens.* Dicturus ex prædicatione

† in manu ſua iuſtorum euenturam damnationem impiorū, prēmittit quaſi excuſationē ne eis culpa de dānatione impiorum imputeť, q̄a q̄tum ad ipſos prædicatio eorum bona, & a bono doctore iniuncta.

f *Thuribulum.* i. apoſtolos, qui ſunt vaſa ignis. i. ſpiritusſancti, & de quibus exeunt orationes, quæ eleuantur coram Deo.

De orationibus.

CAP. VIII.

a ET cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, a

a ¶Quia poſt mortem, Antichriſti pax erit in eccleſia.

factum eſt ſilētium b

a ¶Quia cito ueniet ad iudicium

ī cęlo quaſi media c

b hora. Et uidi ſeptem angelos ſtan- d

¶i. laborantes non timore curui.

c tes in conſpectu Dei, & datæ ſunt

a ¶A quo a ¶i. officium prædicandi. b ¶i. maior.

d illis ſeptem tubæ. Et alius an- e

¶Chriſtus. ¶i. humanitatem ſibi uniuit.

gelus uenit, & ſtetit ante alta- f

¶i. apoſtolos.

e f re habens thuribulum aureum: g

a ¶A ſanctis offerūtur Chriſto. b ¶Orōnes Deo delectabiles

† & data ſunt ei incenſa multa, h

hæreticos dictos extenſo noīe. ca. xv. Prima adhuc in duas. Nā p̄rīo agitur de inuentoribus hereſum. Sc̄do de fautorib. eorū, ca. ſe. P̄rīa adhūc ī duas, quia p̄rīo continuat ſe prædictis. Sc̄do exequitur de hæreticis, ibi: Et ſeptē angeli. In p̄cedenti vero p̄te duo ſunt dicta de ſtatu eccleſiæ. ſ. p̄ſecutio tyrānorū, & cōſolatio ſequēs p̄ Conſtantinum. Primo ergo ſe cōtinuat primo. Poſtea ſc̄do, ibi: Et angelus. Circa primū ponitur quædā breuis p̄ſecutio poſt t̄ps Cōſtātini excitata p̄ Iulianū apoſtatam qui interfecit Paulum & Iohannē & plures alios, & multa mala & damna intulit Chriſtianis. & de ipſo dicitur hic: D

b Fa. e. ſi. in. cæ. *i. in eccleſia militante, quę frequenter in libro hoc cælum nominatur, ut prædictum eſt. Iſte enim Iulianus præcepit eccleſias claudi, p̄hibēs diuinū officiū ſolēniter celebrari: et ſic factū ē ſilētiū ī cęlo. Quia tamē Iulianus apoſtata parū īperauit. ſ. āno vno & ſex menſib. ſc̄dm Hier. iō ſubditur:*

c Quaſi me. *Nam ipſo in bello Perſarū interfecto apertæ fuerunt eccleſiæ & cœpit religio Chriſtiana gaudere, vt habetur in legenda ſanctorum martyrium Iohannis & Pauli. Conſequenter ponitur continuatio ad ſequentia, cum dicitur:*

d Et uidi ſe. *De iſtis vero ſeptem angelis & eorum tubycinijs dicetur in ſequentibus ſigillatim.*

e Et alius ang. *Hic ponitur continuatio ad ſecundum præcedens, quod fuit eccleſiæ liberatio per Conſtantinū, ad q̄ ſecuta fuit eccleſiarum ædificatio, & diuinorum ſolēnis celebratio. Ad hanc autem celebritatem addit Damaſus papa, qui ſatis cito poſt tempus Iuliani apoſtatæ præfuit eccleſiæ Romanæ, & ordinauit per omnes eccleſias pſalmos die noctuque canere, & ut in fine pſalmorum diceretur: Gloria patri & filio &c. Propter quod de ipſo dicitur:* Et alius ang. *ſ. papa Damaſus, qui fuit alius à ſeptem prædictis.* Pſalmorum cantus inſtitutio

f Venit & ſtetit ante altare. *Quia præfuit eccleſiæ Romanæ.*

g Habens thuribulum aureum. *i. cor Deo deuotum, ſecundum illud Pſal. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Pſal. 140. a

h Et data ſunt ei incenſa mul. *quæ ſunt orationes ſanctorum. nam*

¶ *per auto-*

NIC. DE LYRA. CAP. VIII.

ET cum a. *Poſtquam ſuperius in apertione ſex ſigillorum deſcripta eſt eccleſiæ pugna contra tyrannos, vt patet ex prædictis hic cōſequēter deſcribitur eccleſię pugna cōtra hæreticos ſub apertione ſeptimi ſigilli. Iſta tamen diuiſio non eſt præciſa. nā a t̄pe apoſtolorū contra eccleſiā inſurrexerūt hæretici, vt patet ex ſupradictis in apoſtolorum epiſtolis, & poſt tempus Conſtantini fuerunt, & erunt aliqui tyranni. ſed hæc diſtinctio accipitur ſecundum illud quod principaliter deſcribitur in præcedentibus & ſubſequentibus. Hæretici vero futuri ſunt inter Chriſtianos vſque ad finem mundi, ſicut oſtendit Saluator*

Mat. 13. *p̄ pabolā zizaniæ ſeminatæ in medio tritici, quā noluit eradicari vſq; ad meſſem, p̄ quā intelligitur t̄ps iudicij. propter quod pars iſta in generali durat vſq; ad finē ſeu terminū huius libri. Et diuiditur in tres p̄tes. nam p̄rīo deſcribitur ſtatus eccleſiæ iudiciū præcedens. Sc̄do iudiciū concomitās, xix. ca. ibi: Et uidi thronū magnū. Tertio ſubſequens, ibi: Et ego*

Diuiſio *Iohannes. Prima p̄s diuiditur in duas partes. Nam primo deſcribitur pugna inter eccleſiam & hæreticos dictos proprie. Sc̄do inter ipſam & hæreti-*

MORALITER.

* b *Et cum aper.* Literaliter hoc expoſui de tempore Iuliani apoſtatæ, qui claudi fecit eccleſias, ne ſolenniter celebrarentur diuina per quem quantum ad hoc ſignificatur prælatus, qui terram ſupponit interdicto ſine ratione bona.

f Et a. a. u. & ſte. an. quia ad literam dicitur fuiſſe Damaſus papa, qui ordinauit vt clerus die & nocte caneret pſalmos in eccleſijs. & per ipſum ſignificatur quilibet ſuperior religioſus vel ſecularis, q̄ ſollicitus eſt de diuinis deuote celebrandis. Ideo ſubditur:

i Et data ſunt ei incenſa multa. per ſe & alios deuotos. Et quia

* non ſolum

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *De orationi.* dixit, non orationes, quia non omnes repræſentat pri, ſed eas exaudit, q̃ ad ſalutem ptinẽt. *De orationi.* Quia illi aliquando petunt quod petendum non eſſet, ut Paulus. 1. Cor. 12. b

b *Super aure. altare.* i. illi, qui eſt ſupra ſe ſecundum humanitatem, ſecundum quam eſt altare. ſ. trinitatis.

c *Fumus.* Compũctio procreata orationis ſtudio, igne viſionis Dei interius accenſa.

d *Et accepit & impleuit.* Quos acceperat ad illuminandum, Chriſtus accipere dicitur ad illud officium.

e *Præparauerunt.* i. prius impleuerunt opere, quæ dicturi erant ore. Vel, *Præparauerunt.* i. præuiderunt quid conueniret vnicuique perſonæ.

f *Et primus a.* Ordine narrationis, vel quia hæc cæcitas Iudæorum prius cõtingit prædicantibus apoſtolis.

g *Et fa. eſt grando.* i. prædicatio aliis ſuauis, vita eſt eis condenſa & grauis.

h *In terram.* Iudæi terra exculti per legem & prophetas.

i *Et tertia par.* Duæ partes iuſtorum perfecti & minus perfecti. omnes vero reprobi in tertia parte intelligendi ſunt.

k *Arborum.* Arbores maiores Iudæi, qui in lege ſine querela cõuerſabant.

l *Et ſecundus angelus.* ſecundum ordinem narrationis, & ſecundum quod impletum fuit, Iudæis enim excæcatis, & apoſtolis ad Gentes conuerſis.

In mare.

¶Repreſentaret eas patri.
a ut daret de orationibus ſanctorum a
a ¶i. in beneplacito ſedentis in throno.
b omniũ ſuper aureum altare, quod
¶Quia ita illi ſunt data.
c eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fu
¶Procedens.
mus inceſorum de orationibus ſan-
a ¶Operatione. ¶Vnde aſcendit. ¶Chriſto exeunte.
¶Vel Chriſtus eſt manus Dei, per quem omnia fecit.
ctorum de manu angeli coram Deo
¶Vbi.
d Et accepit angelus thuribulum, & b
a ¶De eodem ſpiritu quo ipſe plenus erat.
impleuit illud de igne altaris, & mi- c
a ¶i. in illos qui erant apti ferre fructum. b ¶Ab illis. c ¶Minæ.
ſit in terram, & facta ſunt tonitrua, d
a ¶Suaſiones. b ¶Miracula. c ¶Quibuſdam ad bonum. quibuſdam ad malum.
& uoces, & fulgura, & terræmotus e f
a ¶Vniuerſi prædicatores apoſtolos imitantes.
magnus, & ſeptem angeli, qui habe- g h
¶Officium prædicandi.
e bant ſeptem tubas, præparauerunt
¶i. chorus apoſtolorum in Iudæa,
f ſe, ut tuba canerent. Et primus ange- i k
a ¶Terribiliter malis, ſuauiter bonis. b ¶Ideo nati ſunt contra prædicatores. ¶i. flagelli perſecutionis exterius.
g lus tuba cecinit. Et facta eſt grando l m
¶Interins. a ¶Quia hæc duo fuerunt cauſa ut interficerent eos b ¶Etiam iſtud totum. i. grando, ignis, & ſanguis miſſus eſt. ¶i. per iram Dei.
& ignis mixta in ſanguine, et miſ- n o
¶i. omnes reprobi.
h ſum eſt in terram, & tertia pars p
¶Terrenis deditorum. ¶Malorum præponderat.
terræ combuſta eſt, & tertia pars q
a ¶i. maiorum q. ſ. quantum ad prælatos, qui nec contemplatiui, ne actiui, ſed terrenis dediti. b ¶A Deo excæcata & a miniſtris eius damnata.
k arborum concremata eſt, & omne r
a ¶i. omnes in flore mundi requieſcentes, & cito ardentes. i. luxurioſi. ¶Tempore martyrum.
l fœnum uiride combuſtum eſt. Et s
a ¶Ordo prædicatorum. ¶Gentibus.
ſecundus angelus tuba cecinit, & t u
a ¶ſ. ratione tumoris, b ¶Diabolus mons pro elatione. c ¶Inuidia.
tanquam mons magnus igne ar- x

NIC. DE LYRA.

¶ *per autoritatem apoſtolicam a Deo ſibi datam orationes ſanctorum augmentatæ, & multiplicatæ ſunt per orbem.*

F

a Vt daret de orationibus ſanctorum omnium &c. *Ad ſummum enim pontificem pertinet referre deuotionem populi in Deum, cum ſit caput uniuerſalis eccleſiæ.*

[margin: & tertia pars terræ combuſta eſt]

b Et accepit angelus thurribulum, & impleuit illud de igne alta. *Nam a Deo accepit donum feruidæ charitatis.*

c Et miſit in terram. *Quia ex feruore charitatis a Deo acceptæ, induxit ad feruorem deuotionis habitatores terræ, vt dictum eſt.*

d Et facta ſunt tonitrua. *ſanctæ prædicationis.*

e Et uoces. *diuinæ laudis.*

f Et fulgura. *corruſcationum in miraculis. Nam illo tempore multi prælati & alij deuote habuerunt gratiam miraculorum in eccleſia Dei.*

g Et terræmotus magnus. *Nam per iſta mota fuerunt corda terrena ad operationem boni. Conſequenter ponitur continuatio ad ſequentia, cum dicitur:*

h Et ſeptem angeli. *De quibus ſtatim dicetur poſtea.*

i Et primus ange. *Hic conſequenter exequitur de hæreſiarchis. & licet multi fuerunt, tamẽ de quatuor tantũ facit expreſſam mẽtionẽ, contra quos quatuor generalia concilia & principalia fuerunt congregata. Et ſecundum hoc diuiditur in quatuor partes, quæ patebunt proſequẽdo. In hac prima fit mentio de Arrio. qui ſuperbia inflatus errorem aſſeruit contra articulum ſanctæ trinitatis, dicens, q ſicut pater & filius & ſpirituſſanctus ſunt diſtincti in perſonis, ita etiam in eſſentiis. Et ſic ſolus pater eſſet verus Deus, filius & ſpirituſſanctus creaturæ, & neuter poſſet dici Deus, niſi tantum participatiue. Contra hunc errorem congregatum eſt generale concilium. cccxviii. epiſcoporum in Nicæa ciuitate Bithiniæ, & condemnatum eſt ibi dogma peruerſum Arrij. Non tamen ab errore deſtiterunt plures eius diſcipuli, ſed eum renouantes infecerunt etiam plures principes & imperatores perſecutionem contra catholicos mouentes, ut in ſequentibus apparebit. De hoc igitur Arrio dicitur:*

[margin: Diuiſio Arrius]

k Et primus. *id eſt Arrius. Nam homines mali ita nominantur in hoc libro angeli ſicut & boni, vt dictum eſt in principio capi: præcedentis.*

l Tuba ceci. *Cum magno boatu & ſuperbia dictã hæreſim publicãdo.*

m Et facta eſt grando. *i. grandis tempeſtas, quæ nomine grandinis frequenter & vulgari locutione deſignatur in eccleſia, quæ per hoc fuit intra ſe diuiſa. vnde dicitur. x. lib. eccleſiaſticæ hiſtoriæ: Ea tempeſtate facies eccleſiæ fœda & admodum turpis erat. non enim ſicut prius ab externis, ſed a proprijs uaſtabatur: fugabat alius, & alius fugabatur, & vterque de eccleſia eſſe ſe dicebat.* G

n Et ignis, mixta ſanguine *i. ignis æmulationis, ex qua ſecuta eſt effuſio ſanguinis, & potiſſime tempore Valentis imperatoris, qui lapſus in hæreſim Arrianam perſequebatur catholicos, eorum aliquos comburẽdo, & alios gladio occidendo, & alijs modis uariis affligendo.*

p Et tertia pars terræ *Dicitur autem hic tertia pars terræ Chriſtiani, aliæ duæ partes Iudæi & pagani, qui legem Moyſi non habuerunt, nec fidem Chriſti receperunt. Igitur de tertia parte, quæ Chriſtianitas dicitur, loquitur hic Iohannes, quæ igne Arrianæ perfidiæ fuit corrupta in laicis, qui per terram deſignantur eo q terrenis actibus ſunt intenti, & in prælatis & clericis, qui ſignantur per arbores, eo quod per cognitionem ſcripturarum ſunt ſuper alios eleuati. Per fœnum viride intelliguntur nouelli ad Chriſtianitatem diſpoſiti, & hi fuerunt populus Gothorum, qui volens Chriſtianus fieri, miſit ad Valentem imperatorem pro ſacerdotibus Chriſtianis habendis, qui docerent eas de fide catholica & eccleſiaſticis ſacramentis. & ipſe miſit eis presbyteros Arrianos ſicut ipſe Arrianus erat, qui corruperunt eos hæreſi Arriana. Ideo dicitur:* Et tertia pars ter. combuſta. *Et patet ex dictis litera.*

s Et ſecundus angelus. *Hic conſequenter agitur de ſecundo hæreſiarcha. ſ. Macedonio qui differebat ab Arrio, dicens filium eſſe eiuſdem naturæ cum patre, ſed conueniebat cum eo, dicens ſpiritumſanctum eſſe creaturam & ſeruum filij. Ideo de ipſo dicitur:* Et ſecundus angelus. *i. Macedonius, qui dicitur angelus Sathanæ.*

[margin: Macedonius.]

t Tuba cecinit. *id eſt, flatu ſuperbiæ motus errorem docuit.*

v Et tanquam mons. *i. hæreſis magna.* H

x Igne ardens. *ſ. perfidiæ.* Miſſus eſt in mare. *Id eſt in eccleſiam ratione baptiſmi per mare deſignatam, eo quod mare eſt receptaculum omnium aquarum. & eccleſia unica eſt per baptiſmi ſacramentum.*

¶ Et facta

MORALITER.

✻ non ſolum ſollicitus eſt de celebratione officii, ſed etiam de prædicatione uerbi diuini, ideo ſubditur:

b *Et acce. ange. thurib.* Sequitur:

d *Et facta ſunt toni.* i. prædicationes terrentes, quæ ſunt de diuinis iudiciis & punitionibus.

e *Et uo.* i. p̃dicationes demulcẽtes, q̃ sũt de diuinis pmiſſionibus.

f *Et fulgu.* i. prædicationes ab amore mundi diuidentes.

g *Et terræmotus.* i. prædicationes ad timorem Dei inducentes.

i *Et primus ang. tu. cecinit &c.* Per ſeptem angelos, qui dicuntur tuba canere ſecundum literalem ſenſum, ſignificantur ſeptem hæreſiarchæ, qui fuerunt angeli Sathanæ. & per ipſos moraliter ſignificantur homines malicioſi & maligni. Primus fuit Arrius, qui diuiſit vnitatem eſſentiæ in diuinis perſonis. Ideo per illum moraliter ſignificatur diuiſor perſonarum pacem ad inuicem habentium. De quo dicitur Eccl. xxvij. b. Suſurro & bilinguis maledictus, multos turbauit pacem habentes.

m *Et facta eſt grando.* i. tempeſtas grandis, quæ ſequitur ad turbationem pacis.

n *Et ignis.* ſ. iracundiæ. Nam ira eſt accenſio ſanguinis circa cor.

o *Mixta ſanguine.* Nam ad iſta ſequitur ſanguinis effuſio.

p *Et tertia pars terræ combuſta eſt &c.* id eſt laici, qui ſunt tertia pars populi. Aliæ duæ partes ſunt clerici & religioſi, In turbatione uero pacis laici percutiuntur corporaliter, qa pugnant manualiter

q *Et tertia pars arbo.* i. religioſorum.

r *Et omne fœnum uiride.* id eſt cleric. generaliter. In turbatione nãque pacis omnes iſti læduntur.

s *Et ſecundus angelus.* Iſte fuit Macedonius, qui dixit ſpiritumſanctum non eſſe Deum, & ſic ipſum repulit a deitate. & ideo per ipſum ſignificantur illi qui repellunt viam ſpirituſſancti in electione prælatorum, & ſic procurant litigia aduocatorum.

v *Et tanquam mons ma. igne ar. miſ. eſt.* Per hoc ſignificatur talis repulſor ſpirituſſancti, qui dicitur mons magnus per elationem, & ardens per ambitionem, & miſſus in mare præſentis ſeculi per diaboli procurationem.

✻ *Et facta eſt*

a *In mare.* Gentiles ſunt mare. i. fluentes in multa uitia. in quibus cum ante eſſet diabolus, vere tamen miſſus dicitur, quia quibuſdam recedentibus alios retinere nititur. A

b *Mortua eſt ter. pars.* Duæ partes i. boni omnes crediderunt. tertio i. omnes reprobi dati ſunt in reprobum ſenſum.

c *Quæ ha. ani. &c.* i. illorum Gentilium, qui ab alijs digniores reputabantur pro quibuſdam bonis operibus.

d *Et te.* ordine narrationis. & qa iſtud poſt illa duo contigit. Poſtquam. n. diabolus omnes Iudæos, & Gentiles excæcare non potuit, immiſit eis hæreticos, & quoſdam ſubuertit.

e *Fontes.* dicũtur in quibus ſumma & quaſi totius fidei origo comprehenditur, ſicut eſt euangeliũ. Flumina, quæ inde trahuntur, ſicut expoſitiones eorum ſunt, in quibus ſunt duo ſenſus fidelium, hiſtorialis & allegoricus. tertius eſt hæreticorum, cũ hæreſes ſuas confirmant prauis expoſitionibus ſcripturarum.

f *Et quar. angel.* Quartus ordine narrationis, & ordine rei. Cum. n. diabolus quoſdam de Iudæis & Gentilibus excœcaſſet, tandem ipſos filios eccleſiæ expugnare egreſſus eſt, & quoſdam rapuit tam maiores quam minores Has quatuor dãnationes ut præteritas narrauit, ut pote quæ quotidie uidentur in eccleſiis. Tres uero futuras prænunciari facit, ut doceat in nouiſſimis temporibus, & grauiores præteritis imminere, quod etiam ad conſolationem præſentium poteſt redigi.

g *Vnius aquile.* Aquila omnes prædicatores, qui mente longinqua conſpiciunt, & eccleſiam circumeuntes prædicando futura muniunt: qui omnes unus, quia non ad idem tendunt.

B

a ¶Ad nocendum. b ¶ſ. promiſſione diuina. c ¶i. in Gentiles, qui ſunt tumidi per ſuperbiam, fluctuantes per idololatriam.
a dens miſſus eſt in mare. Et facta eſt a
a ¶Qui nec aperte nec occulte receperunt doctrinam. b ¶i. peccatorum. c ¶Effundentes ſanguinem.
b tertia pars maris ſanguis, & mor- b
a ¶Exiccata. b ¶i. ſapientes mundi uel philoſophi, qui nec ductu rationis, nec prædicatione ſunt conuerſi.
tua eſt tertia pars creaturæ eorum, c
¶i. diſcretionem.
c quæ habebãt animas in mari, & ter- d
a ¶i. alios gubernantium. ¶ſ. tempore hæreticorum.
d tia pars nauium interijt. Et tertius e
angelus tuba cecinit, & cecidit de cœ f
a ¶i. eccleſia, uel ad literam. b ¶i. hæreſiarcha. c ¶i. diabolus inuidens, vel ſapiens hæreticus.
lo ſtella magna ardẽs, tanquã facula. g h
¶Incendit & conſumitur.
Et cecidit in tertiam partem flumi- i k
e num, & in fontes aquarũ, & nomen l
¶Amaritudo.
ſtellæ dicitur abſinthium. Et facta m
eſt tertia pars aquarũ in abſinthiũ,
& multi homines mortui ſunt de n o
f aquis, quia amaræ factæ ſunt. Et p q
¶ſ. tempore hypocritarum.
quartus angelus tuba cecinit, & ter- r ſ
a ¶i. maiores doctores. ¶Prælatorum. b ¶i. excæcata. ¶Subtractione gratiæ.
tia pars ſolis percuſſa eſt, & tertia t
a ¶Minores prædicatores. ¶Id eſt clericorum. b ¶Simpliciores. ¶Id eſt religioſorum.
pars lunæ & tertia pars ſtellarum, u
a ¶Vt amitterent cognitionem & bonam operationem.
ita ut obſcuraretur tertia pars eo-
a ¶Illuminati a maioribus.
rum, & diei non luceret pars ter- x
a ¶Illuminati a minoribus.
tia, & noctis ſimiliter. Et vidi, & y
g audiui† vocem vnius aquilæ volan- z
a ¶i. eccleſia, quæ in ſe celat ſecreta diuina. ¶Vel li.
tis per medium cœlum, dicentis uo a

NIC. DE LYRA.

¶ a Et facta eſt ter. pars maris ſan. *i. deturpata eſt tertia pars aquæ baptiſmalis. accipiẽdo partem tamen ualde large. Baptiſmus. n. confertur in nomine trinitatis, cuius tertia perſona eſt ſpirituſſanctus, qui ſecundum errorem Macedonij dicitur deturpari, per quem aſſeritur creatura eſſe ſeruilis conditionis, ut dictum eſt.*

[margin: † vnum angelum uolitem per mediũ cœli, licentẽ uoce]

b Et mortua eſt. *in eo, id eſt in errore dicto.*

c Tertia pars crea. *quia multi per baptiſmum regenerati & noua creatura facti corrupti fuerunt per errorem Macedonij.*

d Et tertia pars na. interijt. *quia maxima pars prælatorum & curatorum, per quas duci debent alij ad ſalutis portum, corrupti fuerunt per errorem dictum. Contra hunc vero Macedonium congregata fuit ſecunda uniuerſalis ſynodus in Conſtantinopoli. cl. epiſcoporum, in qua dictus error fuit condemnatus.*

[margin: Tertius angelus.]

e Et tertius an. *Hic conſequenter agitur de tertio hæreſiarcha. ſ. Pelagio, qui tempore Arcadij & Honorij errauit circa gratiam ſpirituſſancti, aſſerens q ſine ea poterat homo ex puris naturalibus mereri uitam æternam. Dicebat etiam, quòd pueri naſcuntur ſine culpa originali, & per conſequens, quòd a culpa non purgantur aqua baptiſmali. de hoc ergo dicitur:* Et tertius ange. *i. Pelagius.* Tuba ceci. *Exponatur ut prius.*

f Et ceci. de cœlo. *i. de eccleſia militante, quæ frequenter cœlum nominatur in ſcriptura noui Teſtamenti, ut ſupra dictum eſt. De hoc. n. zelo cecidit Pelagius in errorem prædictum, de quo ſubditur:*

g Stella ma. *Fuit enim homo literatus & religioſus. ſ. monachus.*

h Ardens tanquam fa. *Multos. n. corrupit ratione literatura, & ratione apparentiæ ſanctitatis in habitu religioſo & conuerſatione.*

i Et ceci. in ter. par. flu. &c. *Per fontes & flumina deſignatur eccleſia baptiſmalibus aquis congregata & ſanctificata.*

l Et nomen ſtel. dicitur abſinthium. *quia contra dulcedinem gratiæ ſpirituſſancti prædicabat.*

m Et facta eſt tertia pars aquarum in ab. *quia magna pars eccleſiæ corrupta fuit per eius dogma peruerſum.*

n Et multi homines mortui ſunt. *ſpiritualiter.*

o De aquis. *id eſt de eius dogmatibus peruerſis.*

p Quia ama. fa. ſunt. *id eſt contrariæ dulcedini ſpirituſſancti, & ſpiritualiter uiuificanti.*

q Et quartus an. *Hic conſequenter agitur de quarto hæreſiarcha. ſ. Eutice, qui in domino noſtro Ieſu Chriſto aſſeruit eſſe unam naturam ſicut & unam perſonam, di. quòd ex natura diuina & humana in incarnatione facta eſt una natura per quandam confuſionem ſeu commixtionem ſicut elementis ſuo modo reſultat una mixti natura. Quod eſt impoſſibile, cum natura diuina non ſit alteri commiſcibilis, nec aliquo modo tranſmutabilis. igitur de ipſo dicitur.* Et quartus ange. *ſcilicet Eutices.* C

[margin: Quartus angelus]

r Tuba ceci. *exponatur ut ſupra.*

ſ Et tertia pars ſo. percuſ. eſt. *id eſt deitatis, quæ dicitur ſol, Sap. v. b. Et ſol intelligentiæ non luxit nobis. tamen hic pars accipitur ualde large, inquantum filius eſt una de tribus perſonis in diuinis, qui ſecundum errorem Euticis dicitur percuſſus, quia ſecundum ipſum non eſſet homo, neq; Deus, ſicut mixtum non eſt aliquod elementorum, ſed alia natura ex eis reſultans.*

t Et tertia pars lunæ. *id eſt eccleſiæ, cuius multi ſimplices infecti & percuſſi fuerunt dicto errore.*

u Et tertia pars ſtellarum. *id eſt epiſcoporum, quorum aliqui Eutici conſenſerunt & ſubſcripſerunt, & ſic obſcurati tenebris erroris fuerunt.*

x Et diei non luceret pars tertia, & noc. ſimi. *Per diem intelligitur nouum Teſta. & per noctem uetus, Ro. xiii. d. Nox præceſſit, dies autẽ appropinquauit &c. Eſt igitur ſenſus, quòd iſte Eutices cum ſuis ſequacibus obſcurauerunt ſcripturas ueteris & noui Teſtamenti, quæ loquuntur de natura diuina et humana Chriſti, tanquam de diſtinctis & incõfuſis eas exponendo peruerſe.*

y Et uidi. *Poſtquam B. Iohannes locutus eſt de hæreſum inuentoribus, hic conſequenter loquitur de earum fautoribus. & primo præmittit breuem præfationem, ſecundo proſequitur intentionem capit. ſequenti. Circa primum dicit:* Et uidi & audi. uocem unius aquilæ. *id eſt ipſiuſmet Iohannis, qui per aquilam deſignatur. Loquitur enim hic de ſemetipſo tanquam de alia perſona, ſicut communiter loquitur in euangelio ſuo. Vnde capi. vlti. dicit de ſeipſo. Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his &c.* D

z Volantis per medium cœlum. *quia uidit eccleſiæ decurſum, ut prædictum eſt. quæ quidem eccleſia in hoc libro frequenter cœlum nominatur.*

a Dicentis uoce magna. *Per quod deſignatur magnitudo tribulationis futuræ.*

¶ Væ væ væ

MORALITER.

✻ a *Et facta eſt tertia pars maris ſanguis.* quia per talia litigia proceditur aliquando ad effuſionem ſanguinis.

c *Tertia pars creaturæ eorum &c.* Iſta creatura ad literã ſunt piſces. per quos ſignificantur in aquis voluptatum viuentes.

d *Et tertia pars nauium.* Per quas intelliguntur habentes curam animarum, qui alios debent deferre ad portum ſalutis. & plures taliũ pereunt in contentionibus prædictis.

e *Et ter. ang. &c.* Iſte fuit Pelagius, qui dixit beatitudinem poſſe haberi ſine gratia. ideo per iſtum moraliter ſignificatur præſumptuoſus. ideo ſequitur:

f *Et ceci. de cœlo ſtella &c.* præſumptuoſus. n. eſt quaſi ſtella ſecundum ſuam præſumptionem, tamen cadit propter ſuam præſumptionem, & ardet per ambitionem.

k *Flu. & in fon. aqua. & no. ſtel. dici. abſin.* Per quæ ſignificantur magiſtri & ſcholares, qui inficiuntur eius doctrina peruerſa.

q *Et quartus an.* Iſte fuit Eutices, qui dixit unam naturam factam in Chriſto ex diuinitate & humanitate, quod eſt impoſſibile. & ideo per ipſum moraliter ſignificatur ille, qui coniungit ea, quæ non debent coniungi. ſ. fideles ſimplices cum infidelibus. nam per hoc de facili corrumpuntur. Ideo dicitur ſecundo ad Corinthios vj. c. Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate?

ſ *Et tertia pars ſolis percuſſa eſt, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſte.* quia per dictam coniunctionem ſimplicium cum infidelibus diminuitur fides & deuotio ad Chriſtum, qui eſt ſol iuſtitiæ, & ad Beatam Virginem, & alios ſanctos, per lunam & ſtellas figuratos. Et eadem ſententia ſignificatur per hoc, quod ſubditur:

x *Et diei non luceret tertia pars, & noctis ſimiliter.* quia nox & dies non habet lucem, niſi ex ſole & luna & ſtellis.

y *Et uidi & audiui uocem unius aquilæ uolantis &c.* Per quam ſignificatur prædicator conſtans contra peccatores, & dicens.

✻ *Væ væ.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ¶ a Væ væ væ habi. &c. *per quod deſignatur, quid ſub tubicinio trium angelorum ſequentium deſcribitur maior tribulatio quàm ſub tubicinis quatuor præcedentium. Dicit autem.*

b Habitantibus in ter. *quod eſt commune bonis & malis. nam utriq; ſunt habitatores terræ ſecundum curſum vitæ præſentis. Tribulationes.n. deſcriptæ ſub tubicinio trium angelorum ſequentium, partim fuerunt catholicorum, & partim hæreticorum, vt videbitur proſequẽdo. Poteſt aũt pars iſta aliter exponi,*

a ¶Quia in toto mundo, uel magna ſtabilitate. b ¶Non filiis eccleſiæ.

ce mâgna. Væ væ væ habitantibus
a ¶Accipietis hæc tria uæ.
in terra. De cęteris vocibus* trium angelorum, qui erant tuba canituri.

exponi, ut uox aquilæ de qua dicitur hic, fuerit uox cuiuſdam ſancti patriarchæ Conſtantinopolitani per aquilam deſignati, ut dictũ eſt ſupra cap. iiij. quem aſſiſtentem Deo uidit Iohannes, & dicentẽ quæ hic ponuntur. Cæterorum expoſitio non mutatur. G *tubæ

M O R A L I T E R.

✱ a *Væ væ væ.* ſ. corporalis miſeriæ, culpæ & gehennæ.

b *Habitan in terra.* i. in terrenis affectibus habẽtibus corda defixa.

G L O S. O R D I N A. C A P. IX.

☞ ET quin. an. *ordine narrationis & ordine tpis. Hic eſt eiũ damnatio eorum, quos diabolus immittit ad præparandas uias ante faciem Antichriſti.

b *Et ui ſtel.* flamma hæreticorũ, de qua pauca dixerat, quo fomite creuit, exponit.

c *Stellã.* i. dabolũ cadẽtẽ, & neqs in locũ ſuũ. i. in paradiſum eat laborantẽ.

d *Et d. eſt il. cl. p. ab.* Abyſſus. i. tenebroſi. Puteus i. pfundiores hꝛtici, quia alios mergũt prauis ſuĩs. In hos clauẽ. i. poteſtatẽ accipere dr̃, qa tũc nõ ſicut mõ a Deo refrenabit̃. Vel clauis illa principes, per quos hæretici operabantur.

e *Aperuit pu. abyſſi.* Hæreſes, quæ latebant in cordibus earum, proferre fecit.

f *Fumus for.* ſimilis doctrinæ Antichriſti, qui eſt fornax purgans bonos, & in cinerem redigens malos.

inf. 14.c. & 19.a g *Obſcura. eſt ſol & aer.* Et per hoc percuſſi ſunt quidam illuminantes alios, & quidam illuminati ab eis.

h *Exierũt lo.* Diſcipuli eorum locuſtis cõparant̃, qa neq; uolãt in altũ uel in cõtẽplationẽ per cognitionẽ, nec firmiter gradiũtur per bonã operationẽ; ſed ſuperbia ſaliunt, & in pœnis recidunt, & quia ſunt corroſores bonorũ. †Sup. 7. a

†po teſtatẽ i *Sicut ha. ſc.* Scorpius blãdus facie cauda pũgit occulte. Vel ſcorpioni cõparat. quia ſicut ſcorpius cauda, ſic hæretici decipiunt per temporalia, quæ debẽt poſt eſſe, ſicut cauda poſterior pars in animali. Vel ideo comparat, qa qñ ſcorpius pungit, nõ ſentitur, poſtea diffundit uenenum. ſic decepti ab hæreticis nõ ſentiũt, ſed tandem perimũtur. F

†datum k *Præc. eſt il. ne. læ.* qa dolos iſtorum refrenat Deus, licet ipſi non intelligant.

l *Ne occ.* Cum per dolos nequeunt hęretici, in aliqua ſubuertere uolunt, cõtra quos Dei præceptum eſt, ut corpora occidant, ſed animas non decipiant.

m *Menſibus quinq;.* Alia litera dicit menſibus ſex, propter ſex ætates, quibus hæc uita diſtinguitur.

n *Vt cruciatus ſcor.* Cum data ſit poteſtas cruciandi, non aperte tormentant, ſed apud ſeculi principes accuſant.

☞ *Et fugiet*

C A P. IX.

¶Hic prædicat angelus, quod diabolus cecidit. ¶De eccleſia. uel ad literam.

a ET quintus angelus a
b tuba cecinit, & † vi- b
c di ſtellam de cœlo c
a ¶Damnatione. b ¶Dominantem terrenis.
d cecidiſſe in terram, & data eſt illi cla d
e uis putei abyſſi. Et aperuit puteum e
a ¶Multos ſubuertit doctrina eorum excæcans.
abyſſi, † & aſcendit fumus putei ſi- f
a ¶.i. ſimilis doctrinæ Antichriſti.
f g cut fumus fornàcis magnæ, & ob- g
ſcuratus eſt ſol, & aer de fumo pu- h
a ¶Per totum mundum. b ¶.i. Diſcipuli Antichriſti & hæreticorum.
h tei. † Et de fumo putei exiẽrunt lõ- i
cuſtæ in terram, & data eſt illis pote K
i ſtas, ſicut habent † ſcorpiones terræ.
K Et præceptum eſt illis, ne læderent l m
a ¶Rudes in fide & decipi faciles. b ¶Etſi quoſdam. c ¶Iam prouectos.
fœnũm terræ, neq; õmne uiridẽ, ne
a ¶Iam fructificantes. b ¶Nullum penitus.
q; omnẽ arbõrem, niſi tãntũ ho mi n
¶In ueritate. ¶In mente. a ¶.i qui non audent in aperto confiteri.
nes, qui nõ habẽt ſignũ Dei in frõn
l tib⁹ ſuis. Et † dictum eſt illis, ne occi o
a ¶.i. in corporibus quinq; ſenſibus indigentibus.
m derẽt eos, ſed vt cruciarẽt menſibus p q
n quinq;. Et cruciatus eorum ut cru- r

Temporibus autem illis eccleſia errore Arrij fuit obſcurata. intantum quod maior pars eccleſiæ facta fuit Arriana.

i Et de fu. pu. exi. lo. *i. Vandali hæreſi Arriana infecti, qui dicuntur locuſtæ, quia ſicut locuſtæ ſaltant de loco ad locum, ſic Vandali de Hiſpania tranſierunt in Aphricam, & inde poſtea intrauerunt Italiam & Galliam eas uaſtando. ideo ſubditur:*

k Et da. eſt il. p. *ſ. nocendi hominibus cantelis, deceptionibus et armis. hoc. n. permiſſum eſt eis a Deo ſuo iudicio occulto.*

l Et præce. eſt il. *i. prophetatum a Deo.*

m Ne læde. &c. & c. *Ad cuius intellectum ſciendum, q Aphrica ante ingreſſum Vandalorum erat habitata partim a Chriſtianis, & partim a paganis, ſicut & multæ terræ tẽporibus illis. paganos aũt occiderũt, nõ autẽ Chriſtianos, q Xpiani q̃tũ ad minores ſignificantur p fœnum terrę, q̃tũ ad mediocres p omne uiride, quantũ ad maiores, p arbores.* †inf. 104

n Niſi tantum ho. qui non h. ſi. Dei. *i. paganos, qui non ſunt ſigno crucis conſignati.*

o Et d. eſt il. &c. *Iſtud refertur ad Chriſtianos, de quibus prædixerat Sub uno enim contextu literæ ſacra ſcriptura trãſit aliquãdo de aliquibus perſonis ad alias loquendo, ac ſi eſſent eadẽ, ut patet pſ. lxxvij. d. Cum occideret eos quęrebat eum. et tamen certum eſt quod alij erãt occiſi, & alij quęrẽtes eũ pęnitentia ducti. Et eodem modo loquitur hic de habitatoribus Aphricæ, qui partim erant Chriſtiani, & partim pagani, & ſic de una parte tranſit ad aliam ſub eodem contextu.* H

p Sed ut cru. &c. *Licet enim non occiderẽt Chriſtianos, ut dictum eſt, tamen afflixerũt eos multipliciter & ſpãliter epos & doctores expellẽdo et aliquos corporaliter affligẽdo. unde Honorificus Vandalorũ rex multos epos in exilium miſit, & ſimiliter Tranſcemũdus. q poſt eũ regnauit & Gillorrine, qui aliquibus epiſcopis orthodoxis linguas fecit extrahi, & radicitus amputari, qui tamen poſtea dono Dei loquebantur et prædicabãt, ſecundum quod dicit Gre. dial. li. iij.*

q Menſ. quin. *Per boc deſignatur, q regnũ Vãdalorũ durauit t pibus quinque regum, & tunc fuit exterminatũ per Heliſarium patricium a Iuſtiniano Imperatore in Aphricam miſſum.*

r Et crucia. &c. *Nam al qui iſtorum regum primo ſimulauerunt beniuolentiã Chriſtianis, & eos poſtea grauiter afflixerũt intãtũ q multi eorũ magis vellent mori q̃ videre talẽ cõculcationem eccleſiarum & mini*

¶ *ſtrorum*

N I C. D E L Y R A. C A P. IX.

Diuiſio ET quin. an. *Hic B. Iohãnes pſequitur intantum de hereſum fautoribus, qui dicũtur pprie hæretici. Et diuiditur in tres partes. qa primo agit de hereticis dictis pprie quãtũ ad Vãdalos. ſcdo quãtũ ad Italicos, ibi: Ex ſextus angelus. tertio quãtũ ad Gothos. xi. cap. ibi: Et in illa hora. Prima in duas. qa primo Iohãnes exequitur ppoſitũ. ſcdo declarat quoddã dictũ. ibi: Et ſimilitudines. Circa primũ ſciẽdum, q Valẽs Imperator ad terrã Gothorũ uolentiũ recipere fidẽ Chriſti miſit ſacerdotes Arrianos, ut ſup. dictum eſt, per quos infecta eſt gens illa hæreſi Arriana. & ſimiliter gens Vandalica, quæ magnam tribulationem fecit in Aphrica & poſtea in Italia, & etiam Gallia, ut habetur. xxi. libro ſpeculi hiſtorialis, & in pluribus Chronicis dicitur. Dicit igitur.*

a Et quin. an. *i. Valens qui cœpit imperare anno domini ccclxvij.*

b Et vidi ſtel. de cæ. ceci. *i. Valentem, qui ex perſuaſione uxoris ſuæ de altitudine fidei catholicæ cecidit in hæreſim Arrianam, vt dictũ eſt. qui dicitur angelus hic & ſtella, ſicut ſu. 1. ca. ijdem homines ſtellæ dicuntur & angeli. Septem ſtellæ angeli ſunt ſeptem eccleſiarum.*

d Et data eſt illi cla. pu. abyſſ. *poteſtas releuandi & exaltandi hæreſim Arrij condemnatam. nam per poteſtatem imperialem miſit ſacerdotes Arrianos ad inficiendum populos multos. ideo ſubditur:*

e Et a. &c. & aſ. f. *i. doctrina erronea ueritatem obſcuratiua, iõ ſubditur:*

g Et obſcu. eſt ſol. *i. Chriſtus. qui ſecundum hæreſim illam negatur eſſe verus Deus, ut dictum eſt cap. præced.*

h Et aer. *i. eccleſiam, quæ illuminatur a Chriſto ſicut aer a ſole uiſibili.*

Temporibus

M O R A L I T E R.

✱ a *Et qn. & c.* Scdm lrãlẽ ſenſum iſte fuit Valẽs Impator Arriana perfidia deprauatus. a quo Vandali petierunt, ut mitteret eis ſacerdotes Chriſtianos, q eos inſtruerent, & baptizarent, & ipſe miſit eis ſacerdotes Arrianos, qui eos hæreſi Arriana corruperũt. Et ideo per ipſum ſignificatur epiſcopus malus, qui ad regimen eccleſiarum mittit ſacerdotes moribus & ſcientia deficientes, per quorum exempla mala ſubditi peiorantur. & ſic dicitur:

b *Et ui. ſtellam.* i. epiſcopum malum, qui ſtella dicitur ratione officij, ut habetur ſupra. j. ca. ſtellæ ſeptẽ angeli ſunt eccleſiarũ. i. epi.

c *De cæ. ceci. in ter.* per terrenorum cupiditatem.

d *Et d. eſt il. cl. ab.* quia permittitur ei abuti poteſtate epiſcopali.

e *Et ape. pu.* aperiendo uiam Simoniæ, quæ eſt abyſſus culpæ.

f *Et a. f.* ſ. iſamiæ & *o. ẽ ſ.* i. Chrs, i quẽ quodãmõ iſte fum⁹ redũdat. nã hoies aliqñ murmurãt ɔtra eũ, eo q pmiſit talẽ plãtũ pmoueri.

i *Et de f. p. ex.* l. ſcilicet ſacrdotes & miniſtri ſimoniace promoti.

k *Et da. eſt il. p.* ſ. lædendo populũ ſubditũ malis uerbis et exẽplis.

l *Et præ. eſt il. ne læ. & c. omne ui.* i. homines uirentẽs ſancta conuerſatione, et radicatos in fide. tales. n. non læduntur malis eorum, quia ſcandalizari eſt puſillorum. ideo ſubditur:

n *Niſi ta. ho. & c.* i. qui non ſunt firmi in fide formata charitate, ad confitendum conſtanter Chriſtum opere et ſermone.

o *Et dic. eſt il. ne oc.* ſ. corporaliter, ut dicit Glo. interlinearis.

p *Sed ut cru. eos menſibus quinque.* menſis dicitur a mene quod eſt

✱ *defectus*

☞ a *Et fugi. mors ab illis.* quia cura gregis eos aſtringit labori.

A b *Similitudines lo. & c.* Cum oſtendiſſet qualiter nocerent, & p dolos & per occultam impugnationem & in utroque Dei refrenationem, nunc oſtendit quales ipſi ſint per quos operari poſſunt.

c *Similes equis.* Quia ueloces ad diſcurrendum, & feroces ad impugnãdum, & non prouident quos incurrant, ſiue in uicinos, ſiue in hoſtes.

d *Tanquam co.* i. uictorię de precipitatis acquiſitę, non per ueram ſapientiam.

e *Et habe. ca.* i mores lapſos & effœminatos, qui eis adhęrent, & ab eis ad deceptionem aliorum dependẽt. Vel capilli minores, quos adhęrentes ſibi decipiunt.

f *Dentes leonum.* Laniatum habent & fętorem.

g *Loricas.* i. corda obſtinata, quę ſagitta veritatis non penetrat. Vel ſententias deceptionibus munitas, quas infringit ueritas.

h *Sicut uox cur.* Diuerſi currus diuerſis vijs et a diuerſis equis ad idem bellum rapiuntur, ſic iſti, licet diuerſis hæreſibus, unanimiter eccleſiam impugnãt.

i *Et habebant cau. ſim ſc.* Poſtquã nõ ualet ratio uel tumultus eorum, quærunt auxilium principum, qui caudæ dñr, quia ut aſtringant, terrent & blandiũtur Vel caudæ, doloſæ ſniæ, quibus coram blandiuntur & latenter pungũt.

k *Et habebant.* Oſtẽſo quales in ſe ſint, monſtrat per quem hæc poſſunt.

l *Cui no.* q. d. ad hoc cauete uobis Hebræi, Græci & Latini, omnis eccleſia, quia Chriſti euangelium aliqua harũ trium linguarũ eſt ſcriptũ & receptũ.

m *Væ vnum abijt.* ordine narrationis et ordine temporis, hæc eſt. n. damnatio

B malorum, q̃ erit tempore Antichriſti.

☞ *Ex quatuor*

¶Per hoc inſinuatur grauitas tribulationis.
ciatur ſcorpij, cum percuſſit homi-
¶Timentes lapſum.
nem. Et in diebus illis quærent ho- a
¶Vt probatiores reddantur.
mines mortẽ et non inuenient eam,
a ¶Et non qualitercunq; quærent, ſed deſiderabunt uel cupient. b ¶Hoc dicitur de prælatis & ſubditis.
a & deſidẽrabũt mori, & fugiẽt mors
a ¶.i. imaginariæ locuſtæ. b ¶.i. hæreticorum.
b ab illis. Et ſimilitũdines lõcuſta- b
¶Erant. a ¶Super doctores.
c rum ſimiles equis paratis in præliũ,
a ¶.i. in mentibus ubi in ſe & coram aliis ſuperbiunt. b ¶Quia non uera coronæ
d & ſuper capita earum tãnquam co- c
a ¶Non de uero auro. i. ſapientia. b ¶Vultus.
ronæ ſimilẽs auro, & faciẽs earum d
a ¶Quia demonſtrat ſe homines pios cum intus ſint feri.
e ſicut facies hominum. Et habebant e
a ¶Sicut mores mulierum ſunt molles & flexibiles in omne uitium.
capillos ſicut capillos mulierum,
a ¶.i. ipſi alios laniantes.
f & dentes earum ſicut dentes leo- f
g num erant. Et habebant loricas ſi- g
a ¶.i. tumultus ſententiarum, quem faciunt poſtquã defecerũt.
cut loricas ferreas, & uõx alarum h
h earum, ſicut vox curruum equorum multorum currentium in bel-
i lum. Et habebant caudas ſimiles i
a ¶.i. peccatum, quia peccare faciunt.
ſcorpionum, & aculei erant in cau-
a ¶Q. d. ſed tantum uos boni ne timeatis, quia.
dis earum, & poteſtas earum no- K
a ¶Malis, ſecundum quinque ſenſus tantum.
cere hõminibus mẽſibus quinque.
a ¶Diabolum dominantem in terrenis.
K Et habebant ſuper ſe regem angẽ- l
l lum abyſſi, cui nomen Hebraice m
Abaddon, Græcè autem Apollion, & Latinè habens nomen † ex-
¶A patria uita.
m terminans. Væ unum abijt, & ec- n o
a ¶Vel, poſt hunc ſextus angelus.
ce ueniunt adhuc duo uæ põſt p
hæc. Et ſextus angelus tuba ceci- q

ſancti promouent diuerſa regna ſibi commiſſa ad bonum, ſic per oppoſitum ſunt angeli mali ea impellentes ad malũ. igitur de angelo malo preſidente regno Vandalorum dicitur hic: Et habe ſuper ſe. re. an. abyſſi. *compellentem eos ad uaſtationem boni. ideo ſubditur:* C

m Cui no. He. Aba, *id eſt diſpergens uel exterminans. Et ponitur hoc nomen in tribus linguis principalibus; quia plures homines de linguis iſtis exterminauerunt. Vel quia Iohannes ſcribebat uniuerſali eccleſiæ, quæ fundata eſt in omnibus linguis per tres principales hic ſignificatis.*

n Væ unum abijt. *id eſt una grauis perſecutio ſcilicet Vandalorum.*

o Et ecce ue. adhuc duo væ. *id eſt duę graues tribulationes aliæ.*

q Et ſextus ange. *Hic conſequenter agitur de fautoribus hæreſum, quantum ad Italicos & principes Conſtantinopolitanos. Ad cuius intellectum ſciendum, quòd Anaſtaſius Imperator hæreſi Euticiana corruptus, cœpit imperare anno domini. ccccxciij. & imperauit annis. xxv. tunc regnabat in Italia Theodericus rex Arrianus. Et tunc temporis electi ſunt duo papæ in contentione. ſ. Symmachus, & Laurentius. pro quibus facta eſt contentio magna in populo Chriſtiano & in clero procedens uſq; ad homicidia multa. Finaliter tamen eccleſia Laurentium repulit, & Symmachum approbauit. Paſchaſius autem diaconus cardinalis, licet alias eſſet ſanctus & deuotus, tamen in hoc errauit, quia Laurentium quãtum potuit ſuſtinuit; propter quod poſt mortem ſuam inuentus fuit in pœna purgatorij a Germano epiſcopo Capuano, ut refert Grego. Ex hoc autem mota eſt tribulatio magna in eccleſia per quatuor homines prædictos. ſ. Laurentium & Symmachũ pro papatu, & Anaſtaſium & Theodericũ pro zelo hæreſum ſuarum. Nam uidẽtes clerum catholicum contendentem uſq; ad homicidia, reputauerunt eum peiorem quàm ante & ſimiliter doctrinã catholicam: propter quod incitati fuerunt ad eius perſecutionem. Et iſti quatuor prædicti nominantur hic angeli, quia nomen angeli in hoc libro indifferenter attribuitur bonis & malis, ut patet ex ſupradictis. His igitur præmiſſis ſic proceditur, quia primo ponitur eccleſiæ tribulatio. ſecundo eius conſolatio, capi. ſequ. Prima adhuc in duas. ſ. in partem principalem & incidentalem, quæ incipit ibi: Et cæteri hominum. Circa primum dicitur:* Et ſextus ang. tuba ce. *ſ. Laurentius, qui conatu improbo & uerbo ſuperbo ad papatum anhelauit.* Eccleſiæ diſſenſio Lib. 4. dial. c. 40. 1. D Diuiſio

¶ Et au-

N I C. D E L Y R A.

¶ *ſtrorum eius, ſicut dicitur. 1. Mach. iij. g. Melius eſt nobis mori in bello, quàm uidere mala gẽtis noſtræ & ſanctorũ. ideo ſubditur:*

a Et in diebus illis quæ. homi. mor. &c.

b Et ſim. *Hic conſequenter declarat quoddã dictum. Vandalos. n. dixerat locuſtas. ideo conditiones aliquas Vandalorum exprimit nomine locuſtarum di.* Et ſimili. lo. ſi. equis para. in præ. *per hoc deſignans, quòd Vandali fuerunt homines bellicoſi.* †id eſt, perdens,

c Et ſuper ca. ea tan. co. ſi. au. *Per aurum in ſcriptura ſignatur fulgor ſapientiæ. Vandali uero inter cæteros barbaros plus habere uidebãtur de fulgore naturalis induſtriæ. quæ ſi ordinetur ad bonum, ſortitur nomen ſapientiæ, quæ dicitur ſcientia ſapida. ſi autem ad malum ſortitur nomen cautelæ. Sic autem erat in eis. & ideo non dicitur quòd haberent coronas aureas, ſed ſimiles auro: nam per quandam ſimilitudinem bonũ ad malum transferimus. ſicut dicitur ſapiens latro uel bonus, qui procedit in furtis ſuis cauteloſe.* Metaph.

d Et facies earum ſicut faci. homi. *quia ratio, qua diſtinguitur homo a cæteris animalibus, plus uigebat in eis quàm in cæteris barbaricis gentibus, ut dictum eſt.*

e Et habebant capil. ſicut capil. mu. *quia nutriebant capillaturam, ſicut fit adhuc in aliquibus gentibus.*

f Et dentes earum ſicut den. leo. erant. *in quo deſignatur ferocitas eorum.*

g Et habebant loricas fe. *nam armati erant ad gentes alias impugnandum.*

h Et uox ala. ea. ſicut uox curruum &c. *quia cum magno ſtrepitu proceſſit eorum exercitus per Italiam & Galliam, ut prædictum eſt.*

i Et habebant cau. ſimiles ſcor. *Patet ſententia ex dictis ſupra uſque ibi:*

l Et habebant ſuper ſe re. ange. abyſſi. *Ad cuius intellectum ſciẽdum, quòd ſecundum Diony. in dæmonibus naturalia remanſerunt integra, et per conſequens remanſerunt in eis ordines diſtincti, prout ſequuntur diſtinctionem naturæ. Tenetur autem communiter a doctoribus, quòd aliqui ceciderunt de ſingulis ordinibus, & ſic nomina ſingulorum dæmonũ remanent in dæmonibus. Primus autem ordo inferioris Hierarchiæ nominatur ordo principatuum, quia præſunt diuerſis regnis. Et ſicut angeli*

ſancti

M O R A L I T E R.

✱ defectus. Et per hoc ſignificantur quinq; defectus, qui ſunt in malis ſacerdotibus. ſ. ſcientiæ, uitæ, eloquentiæ, miſericordiæ, & iuſtitiæ, per quos ſubditis bona debita ſubtrahuntur, & oppoſita mala inferuntur. Defectus quinque malorum ſacerdotum

a *Et in die. illis quærent ho. mor.* Nam homines zelum Dei habentes uidentes talia, dicunt aliquando turbati: Vtinam non uidiſſemus talia mala. ſicut. j. Mach. iij. g dicitur: Melius eſt nobis mori in bello, quàm uidere mala gentis noſtræ & ſanctorum.

b *Et ſimilitu. locu. & c.* quia tales ſacerdotes parati ſunt ad faciendum malum.

c *Et ſuper ca. earum tan. coronæ.* quia propter tonſuram clericalem & ordinem homines deferunt eis honorem.

e *Et habebant capillos ſicut capil. mu.* eis utendo prout poſſunt ad ornatum illicitum.

f *Et dentes ea.* per quod ſignificatur crudelitas ipſorum.

g *Et habebant loricas.* id eſt falſas excuſationes malorum ſuorum.

h *Et uox ala. ea. & c.* Iſtæ ſunt alæ, potentia temporalis & ſuperbia, ex quibus procedunt uerba iactatiua & contumelioſa.

i *Et habebant caudas & c.* id eſt familiares malos eos ſequentes.

k *Et poteſtas earum noce. & c.* & exponatur ſicut prius.

l *Et habe. ſuper ſe re. & c.* ſ. diabolum, cuius ſequuntur inſtinctum.

p *Poſt hæc. Et ſextus angelus & c.* Hic ad literam dr̃ fuiſſe Laurentius, qui per contentionem conatus eſt papatum obtinere, ex quo ſecuta fuit turbatio eccleſiæ. & per ipſum ſignificatur quilibet ambitioſus, qui per contentionem iniquam obtinere nititur eccleſiæ dignitatẽ, & per hoc ſoluũtur quatuor angeli Sathanæ, qbus nititur

✱ *propoſitum*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Ex qua.cor. Per quatuor, quæ de Chriſto prædicantur, quæ ſunt natiuitas, paſſio, reſurrectio & aſcenſio: circa q̄ alia ſunt.
E
c Altaris an. Altare Chriſtus, cornua altaris p̄dicatores Chr̄m ſubleuātes, & ꝑ eo mori parati, ſicut ſanguis ponebat̄ in cornibus altaris. Vel aliter Eccleſia.ſ.ſe immolās, in qua cornua. i. defenſores aliorum, qui omnes ad idem tendunt. Vel quatuor cornua euangelica quę docent detegi fraudes Antichriſti.

b Vocem unam &c. præcones præteriti temporis præmonent illos, qui erunt tempore Antichriſti. †domini

d Solue qua. an. Pro quatuor partibus mundi, uel quia quatuor de Chriſto p̄dicata impugnant. Solue. quia Euphrates fluuius circumiens Babylonem. i. principes mūdani, per quos diabolus cum in ipſis eſſet, occulte operabatur, hos iubet excommunicari, ut qui in eis erat quaſi ligatus, per eos ſibi traditos apertius operetur. Vel quatuor angeli immundi ſpiritus in quatuor partibus mūdi regnantes, qui fuerunt refrenati in paſſione Chriſti.

e Soluti ſunt &c. Soluto diabolo multi præcipitantur, quia ad alios excæcandos moliuntur.

f In h.& d. Vel per horam accipe medietatem anni, per diem unum annū, per menſem alium annum, & per annum tertium: nā per tres annos & dimidiū durabit perſecutio Antichriſti.

g Vigies mi.de.mi. Sancti decem præceptis legis perfecti, contra quos duplex numerus ponitur malorum, quia mali plures ſunt bonis.

h Et au.&c. Et bene pono ſub certo numero, quia audiui. i. intellexi, ꝙ plures eſſent mali quàm boni.

i Et ita ui. i. ſicut intellexeram, ꝙ ad deſtructionē aliorum equitabant, ſic intellexi, ꝙ per diabolum hoc faciebāt, quem ſicut equiportabant. uel equi diaboli, ſuper quos mali fundantur. F

k Habebant lo.ig. i. muniebant eos ſnīis de q̄bus ſeq̄t æterna pęna, ubi eſt ignis & fętor & fumus. Vel ha.lo.ig. i. eternā pęnam, q̄ nunq̄ dimittit, quos accipit.

l Tanquam ca. le. Superius in plaga locuſtarū uidit faciē hoim, hic leonū. q̄a hæretici aliquid humanitatis oſtēdūt, miniſtri Antichriſti, q̄d docēt dictis et ſignis, hoc etiā pęnis cogunt cōfiteri.

m Procedebat ig. cauſa æternæ pęnæ. Vel ignis. i. cupiditas fumus. id eſt ſuperbia ſulphur. id eſt fœtor malorum operum.

n Fumus & ſu. Propterea quia cęci et in tenebris poſiti, propter fętorem uitiorum & malorum operum.

o Occiſa eſt tertia pars. i. omnes reprobi de eccleſia. & ſimiliter omnes Iudæi uel pagani, qui nunquam fuerunt baptizati, nec ab eccleſia ſeparati.

p Similes ſer. qui blādiūtur facie, & occulte immittūt uenenū.

a b nit. Et audiui uocem unam ex qua- a
¶Super quo quicquid offertur a Deo accipitur.
c tuor cornibus altāris aurei, quod eſt
ante oculos † Dei, dicentem ſexto b
¶Qui prædicet eſſe ſolutos ut caueant ſibi electi.
d angelo, qui habebat tubam: Solue c
¶Quatuor ſupradicta, uidelicet natiuitas, paſſio, reſurrectio & aſcenſio.
quatuor angelos, qui alligati ſunt
e in flumine magno Euphrate. Et ſo-
¶Et ita illis damnatis.
luti ſunt quatuor angeli, qui para- d
¶Continue & diu. ¶Diu & diu.
f ti erant in horā & diem, & menſem
¶Reprobos omnes.
& annum, vt occiderent tertiam par e
tem hominum. Et numerus eque- f
g ſtris exercitus, uigies milies dena g
h i milia, & audiui numerū eorum. Et h
¶Diaboli uel homines ſuper eos fundati.
ita uidi equos in uiſione, & qui ſedē i
¶Propter ignem iræ & libidinis.
k bant ſuper eos, habebāt loricas ignē- k l
¶Lapis fumidi coloris.
as, & hyācinthinas & ſulphureas, & m n o
¶i. maiores inter miniſtros diaboli. b ¶Quia ore laniant & fœtent.
l cāpita equorum erant tānquā capita p
¶i. prædicatione aperte mala.
m leonum, & dē ore ipſorum procede q
n bat ignis & fumus & ſulphur. Et ab r ſ
o his tribus plagis occiſa eſt tertia t
pars hominum, de igne & de fumo
& ſulphure, quę procedebant ex ore
¶Vere de ore: quia.
ipſorum. Poteſtas enim † equorū in u
¶i. mala prædicatione. b ¶i. in occultis deceptionibus ſi aperte nequeunt.
ōre eorū eſt, & in cāudis eorū. Nam x y
¶Et uere in caudis habent poteſtatem.
p caudæ eorum ſimiles ſerpentibus
¶Alios maiores, qui mordent.
habentes capita, & in his nocent. a z

†eorum

ctum eſt ſupra iiij.ca. qui in magna parte fuit occiſus, partim per malos adhærentes Laurentio, & ſimiliter per adhærentes Symmacho, & partim per Anaſtaſium Imperatorem hæreticum, qui multos epiſcopos in exilium miſit, & multos catholicos afflixit. & partim p Theodoricū regē Arrianū, qui totā Italiā q̄tū ad orthodoxos gladio perdere uoluit: & S. Iohannē papā & Symmachū & Boetiū uiros p̄clariſſimos & cōſules martyrizauit, ut hētur in legēda S. Ioānis papæ & martyris. G

f Et nu.eq.ex. i. adhærētiū p̄dictis quatuor, & monētiū eos ad turbationē Chriſtianorū.

g Vigies mi. Hic ponitur numerus determinatus ꝑ numero indeterminato. ſicut ſup. iiij. c. et deſignatur, ꝙ ibi erat magna multitudo.

h Et ita ui. equos in vi. i. ſubditos prædictis quatuor & obedientes eis in malo, & ſpecialiter Anaſtaſio & Thodorico.

i Et qui ſede.&c. ſ. quatuor prædicti angeli eos docentes.

k Habebant lo. Sicut in bonis hominibus iuſtitia dicitur eorum lorica, Eph. vi.c. Induite loricam iuſtitiæ: ſic per oppoſitum iniuſtitia dicitur hic lorica malorum.

l Igneas. per appetitum feruidum nocendi.

m Et hya. i. cęleſtis coloris. in quo deſignatur apparens zelus fidei. Nam hæretici aſſerentes ſe habere fidei ueritatem, ex hoc excitant contra uere catholicos perſecutionem.

n Et ſul. p p fęditatē uitiorum exiſtentem in eis & procedentem extra in operibus malis.

o Et ca. equorum. i. principes malorum ei obedientium.

p Erant ta.ca.le. in quo notatur crudelitas eorum.

q Et de ore ipſ. pro.ig. ſ. æmulationis, quantum ad Symmachum & Laurentium.

r Et fu. uanitatis, quātum ad Anaſtaſium.

ſ Et ſul. fœtoris, quantum ad Theodoricum Arrianum.

t Et ab his &c. tert. pars ho. i. magna pars Chriſtianorum modo prædicto.

u Ptās e. eq. in o.&c. i. in quatuor principalib⁹ p̄dictis, ſicut et os eſt prima pars capitis. H

x Et in cau. eorum. i. miniſtris ſequentibus eos ad malum.

y Nam cau. e. ſi ſer. propter aſtutiam ſerpentinā q̄ erat in eis ad catholicos pſequēdū.

z Habentes cap. Nam in exercitibus ſunt tribuni & cēturiones & huiuſmodi, qui ſunt capitanei reſpectu ſubditorum ſibi.

a Et in his no. incitabant. n. ſuos ſubditos ad perſequendum uere Chriſtianos.

¶ Et cę.

MORALITER.

✻ propoſitū obtinere. ſ. falſitas aduocatorū malignorū ꝑ eo loquentium, malignitas detractorum contra impedientes ipſum: duplicitas adulatorū falſo ipſum cōmēdātiū, & cupiditas magnatorū ipſum muneribus ſuſtinētium. de q̄bus dr̄:

c Solue qua. ang. &c. Euphrates frugifer interpretatur. & ideo ſignificat cumulationem diuitiarū, cuius appetitu ligati ſunt prædicti quatuor, & ideo quando dantur eis munera, ſoluuntur ad loquendum pro malicia promouenda.

d Qui parati erant in horam & diem &c. id eſt continue.

e Vt oc. ter. par. ho. ad inuicē litigātium, quorū una pars hēt iuſtitiā, & alia pars oppoſitum, & tertia pars eſt iudicantium. partem uero iuſtam parati ſunt pro muneribus quantum poſſunt impugnare.

f Et numerus equeſtris &c. Per hoc deſignatur multitudo magna talium. & ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato.

h Et ita uidi equos &c. Per hoc intelliguntur prædicti quatuor, qui dicūtur equi, eo quòd ſequuntur inſtinctum dæmonis, ſicut equus ſeſſoris. ideo ſequitur:

i Et qui ſede. ſup. eos habe. lo. ig. quia dæmones inflammant eos igne cupiditatis, quod ſignificatur p loricas igneas & colorant eos fraudulentia iuſtitiæ apparētis, quod per hyacinthinas ſignificatur, eo quòd hyacinthus eſt coloris cœleſtis. & fędant eos fœtore luxurię & carnalitatis, quod per ſulphureas ſignificatur.

o Et capi equorum &c. Per hoc deſignatur crudelitas iſtorum, qui ſequuntur habenas dæmonum.

q Et de ore eorum proce. ignis. diſſenſionis inter homines.

r Et fumus. uanitatis.

ſ Et ſulphur. fœditatis infamiæ.

t Et ab his tribus pla. occ. eſt ter. pars ho. ſ. iuſtorum modo prædicto.

u Poteſtas enim equorum &c. nam aduocati, detractores, & adulatores & iniuſte ſuſtentantes uerbis ſuis dicta mala.

x Et in cau. eo. i. in familiis eorum, quæ eis aſſimilantur in malitia.

✻ Et cæ-

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et au.v. ſ. uocem Paſchaſii cardinalis de collegio eccleſiæ Romanæ exiſtentis, qui in electionem dedit uocem ſuam Laurentio, & eius partem ſuſtinuit contra eccleſiæ immunitatem.

b Dicentem ſexto angelo. id eſt Laurentio.

c Solue qua. an. qui al.&c. Euphra. i. in Romano imperio, quod uocatur flumē magnū propter multitudinem populorum in eo exiſtentium, ſecundum quod dicitur infra xvij. d. aquæ multæ populi multi. Nominatur etiam Euphrates, quia ſicut Euphrates eſt quartus fluuius paradiſi, ſic inter quatuor regna principalia regnum Romanum dicitur quartum. In hoc autem imperio quatuor angeli. ſ. Laurentius, Symmachus, Anaſtaſius & Theodoricus, tenebantur ligati ante electionem Laurētij, inquātum ceſſabant ab eccleſiæ turbatione, qui per eius electionem ad turbationem eccleſiæ excitati fuerunt modo prædicto. ideo ſubditur: Et ſolu. ſunt &c.

Gen. 2.c
Dan. 2.f

d Qui para. erant in ho.&c. ſ. continue eccleſiam perturbare. Sciendū tamen, ꝙ Paſchaſius ſtans pro Laurentio non intendebat hanc turbationem, ſed quia ſecuta fuit, licet præter eius intentionem, ad electionem Laurentij, cui uocem ſuam dedit, ideo dicitur hic dixiſſe Laurentio: Solue quatuor an. &c. quia per eius ambitionem ipſe & alij tres proceſſerunt ad eccleſiæ turbationem.

e Vt occi. ter. par. ho. Hæc tertia pars dicitur populus catholicus, ut dictum

A ¶ a Et cæ.ho. Hæc eſt pars incidentalis. nā Iohannes in hoc libro deſcribit ſtatum eccleſiæ tpe vero Theodorici regis, de quo immediate ante dixerat, contigit quædam occiſio magna in paganis, qui non ſunt de eccleſia. & ſic deſcribitur hic incidentaliter. tunc. n. Saxones contra Thuringos pugnauerunt, & plures eorum fuerunt occiſi hinc & inde, q̄ de Chriſtianis in prædicta Anaſtaſii et Theodorici perſecutione. & hoc eſt, quod dicitur: Et cæteri ho. ſ. Saxonum & Thuringorum, qui non confitebantur Chriſtum.

b Qui non ſunt occiſi in his pla. i. pro fide Chriſti. ſupple ſunt occiſi morte corporali & æterna. & hic eſt modus loquendi, qui apud Hebræos dicitur decurtatus, ſicut. ij. Reg. v. b. Propoſuerat Dauid in die illa pręmium ei, qui percuſſiſſet Iebuſeum &c. & tamen non dicitur quale ſit illud pręmium, ſed eſt ſupplēdum, ꝙ eſſet princeps militię, ſicut ſuppletur 1. Para. xi. & ſic ſubintelligendum eſt hic, quòd iſti non ſolum erant mortui morte corporali, ſed etiam

¶Peribunt.
Et cæteri homines, qui nō ſunt occi a b
¶Quia ideo pereunt, quia non egerunt pœnitentiam.
ſi in his plagis, neque pœnitēntiam c
egerunt de operibus manuum ſua-
¶Non egerunt ita quin adorarent.
rum, ut non adōrarent dæmonia d
¶Quod turpius.
& ſimulachra aurea & argentea &
aerea & lapidea & lignea, quæ neq;
uidere poſſunt, neque audire, neq;
ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neq; à ueneficijs ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.

etiam gehennæ. et ſubditur cauſa cū dicitur: C

c Neq; pœniten. ege. i. de peccatis commiſſis. et notantur quinq; genera peccatorum. ſ. multiplex idololatria, multiplex homicidiū, multiplex ueneficium, et luxuria, & furtum. Et patet litera.

Quinque genera peccatorum

MORALITER.

✻ a Et cæ.ho.&c. Quia pręd icti mali & etiam alij ut frequenter proſperantur in uita præſenti. poſſunt autem per hoc aliqui credere, ꝙ euaderent punitionem Dei. ideo hoc remouetur cum dicitur: Et cæ.ho. qui non ſunt oc. in his pl. i. qui nō ſunt per impugnationem malorum tribulati.

c Neq; pœni. ege. de malis ſuis, quæ conſequenter magis explicantur cum dicitur:

d Vt non ado. dæmo. &c. ſed magis eis obſtinati permanſerunt, & ſubintelligit, grauius in inferno punientur, quæ quidem grauitas explicari non poteſt verbis humanis, ideo ad hoc ſignificandum hic tacetur.

GLOS. ORD. CAP. X.

E T uidi ali. an. Quia fortis armatus fortem diabolum exuperauit.

b De cœlo. id eſt cognitione angelorum.

c Ami. nu. i. ſe humiliantē aſſumptione carnis, uel quia cognoſcibilē fecit. Latētē in carne, q̄ eſt uobis refugeriū contra uitia.

d Et iris in ca. Qui ueram de Deo habet cognitionem, reputat eum Deū.

e Tāquā ſ. i. illi in q̄bus uera lucet imago Dei, ut ī cōtēplatiuis, uel p̄dicatio.

f Et habe. in ma. ſ. lib. oēs ſcripturas operatione ſua cōpletas, partim prædicādo, partim, quæ de ſe dicta erant, complendo, tandē ſuis ſenſum aperiendo.

g Pedem ſuum de. i. portatores firmi in fide & alios ſuſtinentes.

h Siniſtrum autem ſuper ter. i. ſup eos, qui quoquo modo ſuſtētabāt, etſi nō credebant. Hoc eſt, poſuit maiores & firmiores prædicatores ſuper maiores peccatores, minores ſuper minores. B

i Quēadmo. cū leo ru. Vox leonis oſtēdit eius uirtutē & infert terrorē. Cū leo cauda circa ſiluā ſulcū fecerit & rugit, nulla ferarū audet exire: ita Chr̄s ſuos in fide cōcludens, rugit ne aliq̄s exeat.

k Scripturus eram. Hic fert perſonā eorum, qui Antichriſti tempore uolent prædicare ex præcedētiū imitatione.

l Signa quæ lo. inſpirationem diuinam, vel angelicam admonitionem.

†1. diſt. c. diaconi ſit quos in pan.

m Et an.&c. Cum tanta deſolatio erit in eccleſia, ꝙ etiam prędicatio erit ablata, ne fideles deſperent, accipient cōſolationem, non ad detrimentum ſuę ſalutis prædicationem ſubtrahi.

Iurauit

e Et facies eius erat vt ſol. propter fidei ſuæ ſplendorem.

f Et pedes eius tan. col. ig. Per pedes intelliguntur affectiones, quia ſicut corpus mouetur pedibus, ſic animus affectibus. Habuit autē iſte Iuſtinus affectiones accenſas igne charitatis ad promotionē Chriſtianitatis.

g Et habe. in manu ſua li. aper. quia ſcripſit & miſit epiſtolas per totum imperium ſuum in fauorem Chriſtianorum.

CAP. X.

¶Illis contrarium.
a E T vidi aliūm ange- a
lum fortem deſcen b
b c dētem de cœlo ami c
¶Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi.
d ctum nube, ēt iris d
in capite eius. Et facies eius erat vt e
¶Quia ſpiritu ſancto accenſi, & alios illuminantes.
e ſol, & pedes eius tanq̄ cōlūna ignis. f
f Et habebat in manu ſua libellum g
¶i. peccatores firmiores.
g apertum, & poſuit pedēm ſuū dex- h
¶i. in peccatum fluxiores. b ¶i. minus firmos.
h trum ſupra māre, ſiniſtrūm autem
¶De magnis agente.
ſuper terram, & clamauit uoce mā- i
¶Tam terribiliter.
i gna, quemadmōdum cum leo rugit. k
¶Et ideo, quia iſti ab eo miſſi prædicauerunt.
†Et cū clamaſſet, locuta ſunt ſeptem l
¶i. quia.
tonitrua uoces ſuas. Et cum locuta
¶Vniuerſi ſucceſſores terrorem inferentes.
fuiſſent ſeptem tōnitrua uoces ſu-
¶Tempori eorum congruas uel aquæ. b ¶Intellexi, quia illi tunc intelligent.
k ās, & ego ſcripturus eram. Et aūdiui uocem de cœlo dicentem mihi:
¶i. ſigilla ut amicis pateat, & inimicos lateat.
l Signā quæ locuta ſunt ſeptem toni-
¶i. manifeſtare infidelibus in quibus locum non habent.
m trua, & noli ea ſcribēre. † Et angelus m
quem uidi ſtantem ſupra mare & ſu

h Et poſuit pedem ſuum dex. ſu. ma. ſin. au. ſuper ter. quia ſcripſit habitantibus in terra & in inſulis maris. Vel aliter: Per mare, quod eſt locus aquarum, intelligitur populus Chriſtianus, per aquam baptiſmi regeneratus: per terram uero pagani in terrenis deſiderijs fixi. de utriſq; uero multi erant de imperio Iuſtini, ſed fuit magis fauorabilis Chriſtianis. propter quod dicitur: Et poſuit ped. ſuum dextrum ſupra mare &c.

i Et clamauit uoce magna. dans imperiali autoritate mandata. D

k Quemadmodum cum leo ru. ad terrorem Arrianorum. vnde dicitur Pro. xx. a. Sicut rugitus leonis, ita et terror regis. Et ſicut clamor iſte fuit terribilis Arrianis, ita fuit conſolabilis catholicis. ideo ſubditur:

l Et cum cla. lo. ſunt ſe. to. vo. ſuas. i. uniuerſitas eccleſiarum ſeptenario numero deſignata, eo ꝙ uniuerſitas ſeptenario deſignatur, ut dicit Grego. Et clamauit in uoces laudum diuinarum. Veruntamen quia Iuſtinus non perfecit contra Arrianos, quod intendebat ratione prædicta, ideo prohibetur Iohannes ea ſcribere. unde ſubditur. Signa quæ locu. ſunt &c.

Lib. hom. in euang. hom. 25. tom. 2.

m Et an. Hic conſequenter deſcribitur eccleſiæ conſolatio promiſſa per angelū Iuſtini. Circa quod ſciendum, ꝙ Imperatores et reges habent duos angelos cuſtodes, unum ratione ſingularis pſonæ, ſicut & ceteri homines, Mat. xviij. a. Videte ne contemnatis unū ex his puſillis. Dico. n. uobis, quia angeli eorū ſp uidēt faciē patris mei, qui in cęlis eſt. & iſti angeli ſunt de ordine inferiori. Alterum uero rōne

¶ dignitatis

†Dan. 11. c De iureiu. c. & ſi Chriſtus

NIC. DE LYRA. CAP. X.

E T vi &c. Poſtquam deſcripta eſt eccleſiæ multiplex tribulatio, hic conſequenter deſcribitur eius initialis conſolatio. & primo ponitur actus conſolationis. ſecundo fructus deuotionis, cap. ſe. Prima in daus, quia primo ponitur dicta conſolatio per Imperatorem Iuſtinum. ſecundo eius continuatio per Iuſtinianum nepotem ſuum, ibi: Et audiui vocem. Circa primū ſciendum, ꝙ Iuſtinus ſenior poſt Anaſtaſium hæreticum imperauit annis. x. & cępit imperare anno domini. dxviij. qui amore religionis Chriſtianæ feruens uoluit in partibus orientis eccleſias Arrianorum eis auferre, et per epiſcopos catholicos conſecrari: ſed non perfecit impeditus precibus Iohannis papæ, ne occaſione huius omnes Chriſtiani de Italia occiderentur gladio per Theodoricum regem Arrianū: qui tamen poſtea interfecit S. Iohannem, ut prædictum eſt. Igitur de Iuſtino dicitur hic.

a Et uidi alte. ange. for. propter imperialem poteſtatem.

b Deſcendentem de cęlo. ſcilicet militantis eccleſiæ per regenerationem baptiſmalem.

c Amictum nube. baptiſmalis gratiæ.

d Et iris in capite eius. quia nunciauit pacem eccleſiæ. Eſt enim iris ſignum fœderis.

Gen. c. 9.

Et

MORALITER.

✻ a Et ui. a. an for. Hoc ad literam expoſui de Imperatore Iuſtiniano. Moraliter autem poteſt exponi de ſummo pontifice bono, qui imperiali pileo coronatur. & dicitur angelus fortis propter magnitudinem poteſtatis. & deſcendens de cœlo, quia datur a Deo.

c Amictum nube. id eſt diuina protectione.

d Et iris in ca. eius. Sicut. n. iris eſt ſignum diuini fœderis, ſic papa bonus a Deo datus, ſignum eſt quòd Deus eſt eccleſiæ pacificatus.

f Et pe. eius tan. co. ig. nam eius affectiones accenſæ ſunt igne charitatis.

g Et ha. in ma. ſua li. quia poteſtatem coercendi malos per bullam.

h Et po. pe. ſuum ſu. ma. &c. quia ſua poteſtas ſe extendit ad habitantes in terra. & nauigantes in mari.

i Et cla. uo. ma. &c. excommunicando hæreticos & rebelles.

l Et cum cla. lo. ſunt ſe. to. Per ſeptenarium tonitruorum ſignificatur uniuerſitas prælatorū, q̄ ptātē hn̄t excōicandi ſuos ſubditos contumaces. Per hoc aūt, ꝙ Iohānes prohibetur hic ſcribere, ſignificat ꝙ

✻ huiuſmodi

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Iurauit*. Et per hoc firmiter ſtatuit, quia Deus erat: nam ſi Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus.
E
b *Et ea, quæ in il*. Cum dicit *crea.ea quæ in ea ſunt*, hæreſim quorundam deſtruxit, q aſtruūt res quaſdā nō creatas a Deo, ſed a dæmone, ut buſonē. *Tps am.non erit*.i. nulla uarietas, ſed æterna ſtabilitas, aiarū imortalitas. Hoc illi ultimi cōſiderātes patientur libēter.
d *Conſum my*. q a tpe Antichriſti tanta erit deſtructio, phibet illis, q erūt tpe ipſius pdicatio, quis pdicare uelint, cū & ex antecessorib. ſuis hēbant officiū pdicādi. Illi aūt iō prædicauerūt, q a Chriſto ad hoc inſtituti fuerūt. Chrs uero eos inſtituit, q a tūc tps pdicandi erat, & ipſe ad hoc uenerat. ſed mō ui de deſtructionē tpis Antichriſti cōtrariā cōſtructioni, quā Chrs fecit, & per hoc perpende pdicationē merito ſubtrahi. Vel aliter: Deſcripta ſeuitia Antichriſti, cōſolationē ſubdit, quam habebunt tunc tpis. ſ. q fideles conſiderabunt talia de Chriſto in corde ſuo, quod erit eis conſolatio.
1.Cor.2.b
e *Myſte*.i. remuneratio ſanctorū, quod eſt ſecretū, qđ nec oculus ui. nec au.au.
f *Sicut eu*. Intētio pphetarū fuit prima de aduētu dñi et de pſummatiōe ſecli.
g *Et au.vo*. q d. Oſtenſa deſtructione, q erit tpe Antichriſti, & inde ēt prædicatione ſubtracta, et ob hoc fidelibus cōſolatione adhibita, monet q uidit interim pdicare, quaſi dicat aperte ſibi: Ecce reuelaui tibi omnia, modo uade & prædica, nec quia ſunt aſpera, deuita, nec terrearis pro tribulatione aliqua, quia nō tāta patietis, quanta patient q perſeuerabunt tpe Antichriſti. hoc ad conſolationem pñtis eccleſiæ hic apponit ubi maior tribulatio pnunciat.
h *Vade*. Quod bene ſciebat, intelligere
F monetur, ut per admonitionem alij prædicaturi informentur.
i *Stantis ſu. ma*. quia implere graue eſt humanitati, quæ eſt mollis & fragilis.
†Ezec. 3.a 2.1.di. c.ex orcita. & c.lector.
k *Et abij*. quia Deus ſi quem paratum uidet quod neceſſariū eſt, ſpōte offert.
l *Ad ange*.i.ad ſcripturam a Deo completam & fidelibus intimatam.
m *Et di.mi. Opor.te.&c*. Cum ego reciperem, licet amara intelligerem, monuit, ut nec pro morte dimitterem.

a ¶i.exaltauit. b ¶i.humanitatem, quam operatus erat.

pra terram, & leuauit manum ſuam ad cœlum, & iurauit per uiuentem b
a ¶Quia de nihilo omnia fecit, ſuos & in melius recreare potuit.
in ſecula ſeculorum, qui creauit cœ-
b lum, & ea, quæ in illo ſunt, & terrā, & ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea
a ¶Quia immortales & impaſſibiles efficientur, cum contra tempus mutatio ſit in ſecula.
c quæ in eo ſunt, quia tēmpus amplius non erit, ſed in diebus uocis ſeptimi angeli cūm cœperit tuba canere,
a ¶Cum prædicabit, quod diu non durabit. d
d conſummabitur myſterium Dei, ſi- e f
ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos
a ¶Diuinans admonitionem.
g prophetas. Et audiui uocem de cœ- g
¶De eiſdem.
lo iterum loquentem mecum, & di-
a ¶Rationem reddentem. b ¶i.per eam intellige ¶i.promerere Dei gratiam.
h centem: Vade, & accipe librū aper- h
a ¶i.parati adiuuare omnes accedentes.
i tum de manu angeli ſtantis ſupra i
a ¶Sicut obediens, & ampliaui mentem.
l mare, & ſuper terram. Et abij ad an
a ¶Operatione & oratione.
gelum dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: accipe librum,
a ¶i.tractatum inquirendo & operando.
k & deuora illum, & faciet amaricari k
uentrem tuum, ſed in ore tuo erit l
a ¶Sed placebit cogitando & prædicando.
dulce tanquā mel. † Et accepi librū
a ¶i.operatione Chriſti ſubſequendo.
de manu angeli, & deuoraui illū, &
erat in ore meo tanq̄ mel †dulce. Et † dulcis
cum deuoraſſem eū, amaricatus eſt
a ¶Quia exibis de carcere.
m uenter meus. Et dixit mihi: Oportet m
te iterum prophetare populis & Gētibus & linguis & regibus multis.

pliciter, q a poſt tubicinīū ſeptimi angeli in hoc libro deſcribitur magnus G decurſus t pis uſq; ad finem mundi. ſed ceſſatio t pis q̄tū ad uirtutē hæreſis Arrianæ, ut uidebitur ca.ſe. qđ fuit impletū Iuſtini iunioris tēpore, q fuit tertius Imperator ab illo Iuſtino ſeniore. Ex quo patet, q illud, quod dicitur hic de angelo ſtante ſupra mare & ſuper terram, q leuauit manū ſuam, & iurauit &c. non poteſt intelligi de Iuſtino ſeniore, quia non habuit noticiam defendis poſt mortem ſuam. ſed angelus ſuus cognouit per diuinam reuelationem, q uoluit as Iuſtini ſenioris de deſtructione Arrianæ hæreſis, quæ tamen fuit impedita ratione prædicta tempore Iuſtini iunioris foret complenda. & ſicut præcognouit, ſic iurauit.
d Cū cę.&c. nā in principio imperij Iuſtini iunioris fuit hoc completum, ut uidebitur.
e Conſum.my.i. ſecretum a Deo prouiſum.
f Sicut euan.per.ſer. qui prædixerunt domi num Ieſum Chriſtum cū ſuis fidelibus regnaturum. & ſic tempore ſeptimi angeli præualuerunt Chriſtiani contra hæreticos infideles, & tunc audiuit Ioannes de cęlo uoces, di. Factum eſt regnum huius mundi domini noſtri & Chriſti eius, ut habetur ca.ſe.
g Et au.v. Hic conſequenter ponitur conſolationis eccleſiæ continuatio per Imperatorē Iuſtinianum, qui in principio ſui regni fuit uere catholicus: & cœpit imperare anno domini d.xxvij. Fuit autem homo literatus, & leges Romanas abbreuiauit, & in uno uolumine compilauit, quod dictum eſt codex Iuſtiniani, in quo multas leges Chriſtianis fauorabiles poſuit, de quo loquitur hic Ioannes di.
h Et au.vo. I ſta fuit uox angeli, per quem Chriſtus loquebatur Iohanni, ut habetur in principio huius libri.
h Vade & ac.li.i. codicem Iuſtiniani, qui dicitur hic accipiendus a Iohanne, quia fauorabilis erat eccleſiæ, ut dictum eſt.
i De ma.an.&c. Hic fuit angelus Iuſtiniani ratione imperij, ut uidebitur.
k Et di &c.de.tanq̄ ve in ore delectabilem.
l Et fa.a.vē.tu. quia Iuſtinianus in fine uitæ H ſuæ fuit hæreſi deprauatus: & ſic eius memoria in libro contenta facta fuit fidelibus amara, quæ in principio uitæ ſuæ erat dulcis. Ex hoc patet, q angelus iſte, qui tradidit librum Ioanni, non fuit Iuſtinianus: quia lapſum ſuū in hæreſim non præuidit, ſed angelus eius, qui etiam addidit loquens Iohanni.
m Oportet te ite.pro.po.&c. quia poſtea de multis gentibus & populis Iohannes prophetice ſcripſit in hoc libro.

NIC. DE LYRA.

a *dignitatis ſeu officij: Singulis.n.regnis præſunt angeli, q dicitur principatus. & ſunt de ſuperiori ordine inferioris hierarchiæ. & iſti ſunt cuſtodes ſpāliter regū, inquātū in eis uirtualiter cōſiſtit regna. p q d nōiātur principes in ſcriptura. Nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps uideter. Et ibidem: Cum egrederetur, apparuit princeps Græcorum ueniēs. & ideo iſti angeli aliquando accipiuntur pro regibus ſeu regnis, quibus præſunt. & ſic eſt in propoſito, ut magis uidebitur proſequendo. Dicit igitur: Et ange.&c. id eſt angelus Iuſtiniani ratione imperij.*
Dan.10.d
a Leua.&c.& iu.ad maiorem rei futuræ aſſertionem.
c Quia tem.am.non erit. Nō eſt per hoc intelligēda ceſſatio t pis ſimpliciter,

b Et iura.per ui.in ſe ſe. id eſt firmiter diſpoſuit.
c Quia tē.am.nō erit. S cut dixi in expoſitione literali, hoc non intelligitur de ceſſatione tpis ſimpliciter, ſed q̄tū ad hæreſim Arrianā. & ſic papa debet deſtruere oēm hæreſim & erroneā doctrinā.
h Vade & ac.li.&c. hoc fuit dictū Iohāni p ſe pdicator ſignatur, q hēt a papa ptātē exercēdi officiū pdicādi: & ſic iſtud officiū dulce eſt pp ſpē pmij. ſed cū poſtea pdicator percipit, q ſm ſuā pdicationē nō uiuit, amaricatur eius cōſcientia: nā arguitur ppria culpa: & ſic dicit poeta: Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

MORALITER.

✱ hmōi cēſuræ nō ſūt multiplicādæ, ſed ſolū utendū eſt eis in magna neceſſitate.

GLOS. ORDIN. CAP. XI.

☞ T datus eſt mi.ca. Cū iniunxiſſet prædicationem, ad iutrices dat ſcripturas, per quas eam exerceat.
b Meti. i. ita ſecundum uniuſcuiuſq; capacitatem prædica, ut conſtituas eccleſiam & in ea altare.
☞ Atrium

dicandam. & ſic ſe habet per modum menſurantis muros eius exterius, & in pauimento eccleſiæ ab angulo in angulum tranſuerſaliter ſcribitur alphabetum Græcum: & ſic quodammodo menſuratur ſpacium interius. Et ſecundum hoc dicit Iohannes in perſona eccleſiæ loquens prophetice: Et da.eſt mi.ca.ſi.uir. nam dedicans templum in manu ſua portat aſperſorium.
b Sur.& m.t. Verbū eſt Felicis papę ad quē
¶ libet

NIC. DE LYRA. CAP. XI.

T da.eſt mi.ca. Poſt actum eccleſiaſtice conſolationis, ponitur hic fructus deuotionis. & ſecundo reuertitur Iohannes ad deſcribendum pondus cuiuſdam eccleſiaſticæ tribulationis, ibi: Et ciuitatem ſanctam. Circa primum ſciendum, quod Felix papa, qui temporibus illis præfuit eccleſiæ Romanæ, inſtituit feſtiuitatem dedicationis eccleſiæ per annos ſingulos celebrari. In dedicatione uero epiſcopus circumit eccleſiam dedicandam.
Diuiſio Dedicationis templi inſtitutio

CAP. XI.

a T datus eſt mihi ca-
a ¶Scriptura calamo ſcripta. b ¶i. ſceptro, quia reges conſtituit admonens.
lamus ſimilis uirgę et dictū eſt mihi:
¶Erige ad prædicandum.
Surge & metire tē- b

MORALITER.

✱ a Et da.eſt mi.cal.&c. Hoc literaliter exponitur de Felici papa, q feſtū dedicationis eccleſię ſolenniter inſtituit celebrādū. Moraliter āt templū Dei mēs eſt cuiuſlibet boni Xpiani. J Co.iij.c. Templū Dei ſctm̄ eſt qđ eſtis uos. Hoc āt templū metiendū eſt per diligentem cōſciē diſcuſſionē, ne ibi dēliq d lateat qđ oculos diuinæ maieſtatis offendat. Per altare, qđ eſt quadra-
✱ tum, ſi-

☞ a *Atrium*.id eſt falſos Chriſtianos, qui ſe eccleſiam ſimulant,
A ſed factis abnegant.
b *Ciuitatem ſan*.i. eccleſiam ad iuſte uiuendum congregatam, & uirtutibus imbutam perſequētur menſibus xlij. i. tribus annis & dimidio, quibus regnabit Antichriſtus. q.d. ſciatis oēs perſecutiones, quæ ſunt in præſenti & quæ fuerunt in pterito ab Antichriſto pcedere, ſicut illas, quæ erunt tpe ſuo.
c *Et da.du*. q.d. cum minor eſt tribulatio, non debetis ceſſare, quia tempore ipſius cum grauior fuerit, faciam illos prædicare.
d *Duobus te*. De Elia & Enoch agitur, per quos prædicatores alij intelligunē.
e *Diebus mille*. notat q hi dies non perficiūt tres annos & dimidium, ſicut & Chriſtus non compleuit dimidium annum prædicationis ſuæ.
f *Hi ſunt duæ oli*. Et ad exemplum horum debetis prædicare. nam iſti.
g *Super aquas*. i. ſuper doctrinas, quæ ſunt fidelibus aquæ irrigantes.
h *In ſan*. in peccatum, uel cum audita negligitur, vel cum audiri etiam contemnitur.
i *Aegyptus*. id eſt tenebroſa ſine cognitione Dei.
☞ Et mu-

a ¶i. Chriſtum. b ¶i. conſtitutus qualiter ibi adorent.
plum Dei, & altare, & adorantes in
a eo. Atrium autem, quod eſt† foris a † intra
a ¶Excommunicando oſtende te eſſe foris. b ¶Omnino ſubtrahe prædicationem.
templum, eijce foras, & ne mētiaris
a ¶i. conformes facti ſunt Gentibus.
illud: quoniam datum eſt Gētibus: b
¶Et ipſi Gentiles. c
b & ciuitatem ſanctam calcabunt mē- d
c ſibus quadragintaduobus. Et dabo e f
a ¶Id eſt tribus annis & dimidio, ſicut ipſe Chriſtus prædicauit.
d duobus teſtibus meis & propheta- g
a ¶Id eſt prædicantes pœnitentiam & exemplo oſtendētes. b ¶In ſpiritualiſancto in uncti.
e bunt diebus mille ducentis ſexagin-
f ta amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oli- h
a ¶Quod Deo placeat accendentes. a ¶Dantes lumen alijs.
uæ, & duo candelabra lucentia, in k l
conſpectu domini terræ ſtantes. Et m
a ¶A propoſito reuocare. ¶Spiritualis ſententia.
ſi quis uoluerit eos nocere, ignis exi-
¶Damnatio.
et de ore illorum, & deuorabit inimicos eorum. Et ſi quis uoluerit eos o p
¶Corporali morte. ¶i. ſpirituali ſententia.
lædere, ſic oportet eum occidi. Hi ha q
a ¶i. ſcripturas quæ celant arcana.
bent poteſtatem claudendi cœlum,
a ¶Quia non prædicabunt, niſi congruo tempore.
ne pluat diebus propheti ę ipſorum, r
B s & poteſtatem habent ſuper aquas
a ¶Quantum ad hos quos reprobatos uiderint. b ¶i. peccatum.
h conuertendi eas in ſanguinem, & u x
a ¶i. terrenos. b ¶Memoreſto plagarum Ægypti.
percutere terram omni plaga, quo- y
a ¶Quod erit per tres annos & dimidium.
tienſcunq; uoluerint. Et cum finie- z
¶Antichriſtus.
rint teſtimonium ſuum, beſtia, quæ a
¶Ad regnum. ¶Per tenebroſos.
aſcendit de abyſſo, faciet aduerſus
¶Diſputationibus. ¶Corporaliter.
eos bellū, & uincet illos, & occidet c
a ¶Vt quicunq; uiderint, timeant eis conformari.
eos. Et corpora eorum iacebunt in d e
a ¶Ieruſalem. b ¶Olim in iuſtitia, nunc in malicia.
plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegy- f
a ¶i. muta, quia nemo prædicabit ſpiritualiter. a ¶Chriſtus. b ¶Elia & Enoch.
ptus, ubi & dominus †illorum crucifixus eſt. Et uidebūt de populis k
a ¶Contradicendo ueritati. b ¶Quidam oculis, quidam fama.
& tribubus & linguis & Gentibus: † noſter
& iacebunt corpora eorum per tres i

NIC. DE LYRA.

¶ *libet epiſcopum pro dedicatione eccleſiæ*.
a Atrium au. quod eſt fo.&c. *Ipſe.n.inſtituit, quòd non celebraretur miſſa, niſi in loco conſecrato*.
b Quoniam da.eſt Gen. *quæ offerunt ſacrificia ſua non ſolum in locis conſecratis, ſed etiam in prophanis*.
c Et ci.ſan. *Hic conſequenter reuertitur B. Iohannes ad deſcribendam tribulationē quādam eccleſiæ excitatam per Arthemium patriarcam Conſtantinopolitanum, qui propter hæreſim Euticianam, qua erat corruptus, per Agapitum papam fuit depoſitus: et loco eius Mennas ſeruus Dei monachus inſtitutus. Sed Theodora imperatrix infecta eadem hæreſi, petijt a Siluerio papa Arthemium reſtitui, ſicut patet in legenda Sancti Siluerij: & quia renuit hoc facere: Theodora indignata, & Iuſtinianus eius maritus hæreſi Euticiana per Arthemium deprauatus, mouerunt pſecutionem cōtra miniſtros eccleſiæ, ita quod Siluerius fuit depoſitus & in exilium relegatus per Beliſarium patricium, & Mennas ſeruus Dei in carcere afflictus. Et hoc eſt, qđ dicit Iohannes. Et ciui ſan.i. eccleſia, quæ dicitur ciuitas ſancta. nam eſt unitas ciuium ſpiritu ſancto congregata*.
d Calca. *A. themius, Iuſtinianus, Theodora & Beliſarius, eccleſiæ miniſtros grauiter opprimendo*.
e Menſibus quadra. *Tanto.n. tempore uel circiter dicitur illa perſecutio duraſſe. ſ. per tres annos & dimidium*.
f Et dado duobus.teſti.meis. *conſtantiam & ſapientiam ſupple. Et iſti fuerunt Siluerius & Mennas Dei ſeruus, qui conſtāter ſteterunt contra fautores hæreſis Euticianæ ue* † iacebūt *ritatem prædicando. ideo ſubditur*:
g Et prophe.di.mil.ducen.ſexa. *quæ faciunt idem tempus, quod prius ſcilicet tres annos & dimidium, uel circiter*.
h Amicti ſac.i. *uilibus ueſtimentis. nam Siluerius papa ſpoliatus fuit ueſte papali, & indutus ueſte monachali*.
i Hi ſunt duæ oli. *propter plenitudinem pietatis*.
k Et duo cande. *propter ardorem charitatis*.
l In con.do.ter.ſtan. *per conſtantiam ueritatis*.
m Et ſi quis uo.eos no. *ſicut factū fuit per pdictos pſecutores eccleſiæ*.
n Ignis exiet de ore eo. *id eſt uerba ex feruore fidei procedentia*.
o Et de.ini.eorum. *eos feriendo ſnā excōmunicationis. ideo ſubditur*:
p Et ſi quis uo.eos læ. *gladio materiali ſcilicet*.
q Sic opor.eum oc. *gladio ſpirituali*.
r Hi ha.pote.clau.cæ. *per claues eccleſiæ*.
ſ Ne pluat diebus prophetię ip. *nam beneficia eccleſiæ non proficiunt excommunicatis iuſte*.

t Et po.ha.ſu.aquas. *i. hæreticorum doctrinas, de quibus dicitur Prou. ix.d. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt*.
u Conuertendi ea in ſan. *oſtendendo eorum falſitatem*.
x Et percu.ter. *i. hæreticos in terrenis fixos. unde dicit Aug. Si terram diligis terra es*.
y Omni pl. *ſpirituali ſententia excommunicationis aggrauando*.
z Et cum finie.teſti.ſuum. *ueritatem conſtanter defendendo*.
a Beſtia quæ aſ.de abyſ. *i. Beliſarius patricius, eo modo loquendi, quo crudelis homo dicitur leo, uel canis rabidus*.
b Faciet aduer.eos bel. *modo prædicto*.
c Et oc.e. *morte ciuili p relegationē exilij*.
d Et cor.eo.iace. *i. reputabuntur uilia, ſicut cadauer iacens in terra*.
e In pla.ciui.ma. *i. in fidelium congregatione, quæ tunc erat ualde magna*.
f Quæ uo.ſpir.Sodo. *pp uitioriū uilitatem*.
g Et Ægyptus. *pp errorum tenebroſitatē*.
h Vbi & domi.illo. *ſcilicet Chriſtus*.
i Crucifixus eſt. *ex ho c.n.q prædicabat cōtra uitia Scribarum & Phariſæorum, conceperunt inuidiam & odium contra eū. ex quo conſequenter obſcurata eſt illa cognitio, quā habebant de Chriſto per ſcripturas propheta rū. ſicut plenius declarauī ſuper illud: Agricolæ autem dixerunt. hic eſt hæres & c. & ſic obſcurati pceſſerunt ad eius occiſionem*.
Mat.21.a
k Et uidebunt de po.& tri.&c. *nam mors eorum ciuilis & eiectio multis populis & diuerſarum linguarum fuit nota*.
l Per tres dies & di. *Hic accipitur dies pro anno ſecundum illud Ezech.iiij.b. Diem pro anno dedi tibi. Tantum.n. durauit dictio eorum, ut prædictum eſt*.
¶ Et cor-

MORALITER.

✱ tum, ſignificatur quadratura uirtutū cardinalium. Per adorantes in eo, bonæ D conceptiones in animo. & iſta diſponi debent a quolibet Chriſtiano.
a *Atrium &c*. Per hoc ſignificatur q nullū ſacrificiū extra unitatē eccl̃iæ factū eſt Deo acceptū, cuiuſmodi ſunt infidelium oblationes & hæreticorum, & quātum ptīt calcāt eccleſiā omni tempore. quod ſignificatur & menſes quadragintaduos, accipiendo numerū determinatū p indeterminato, ſicut frequenter fit in hoc libro.
f *Et dabo du.te.meis*. ſ. pdicatorib. ptātem arguendi falſitatem hæreticorum & infidelium. Et dicuntur duo, quia ſicut dicit Greg. Dominus binos miſit diſcipulos ad pdicādum, ut per hoc inſinuaret, q q cha ritatem erga alterum non habet, prædicationis officium nullatenus ſuſcipere dēt.
Lib. hom.in euang.hom. 19.in.2.
h *Amicti ſac*. per quod ſignificatur aſperitas uitæ, quæ in prædicatoribus eſſe dēt J.Corin.ix.d. Caſtigo corpus meum, & in ſer.re.ne forte cum alis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.
i *Hi ſunt duæ oli*. per affluentiam pietatis.
k *Et duo cā* per refulgentiam honeſtatis.
l *In con.do.ter.ſtan*. per conſtantem prædicationem ueritatis.
m *Et ſi quis uo.eos no*. prædicationem eorum impediendo.
n *Ignis exiet de ore eo*. i. feruens pdicatio.
o *Et deuo.ini*. i. deuorando ſe os in igne gehennali denunciabit.
p *Et ſi quis uo.eos læde*. corporaliter.
q *Sic oportet eum oc*. ſpiritualiter & æternaliter.
r *Hi habent po.clau.cæ.&c*. hoc fit quando pdicatores ceſſant prædicare propter maliciam populi. ſicut fuit dictum Ezec.iij.g. Eris mutus, nec quaſi uir obiurgans. quia domus exaſperans eſt.
t *Et pote.habent ſuper aquas*. i. hæreticorum doctrinas, de quibus dicitur Prouer.ix d. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt.
u *Conuertendi eas in ſan*. i. oſtendendi earum falſitatem.
x *Et percute.ter*. id eſt cupidos & auaros.
y *Omni plaga*. ſ. inferni, qua prædicatores percutiunt peccatores, quando denunciant ipſam ſuper eos uenturam.
z *Et cum ſini.teſti.ſu*. i. pdicationem, quæ terminabitur circa mundi finem. ideo ſubditur.
a *Beſtia quæ aſcen.de abyſſo*. i. Antichriſtus, qui per ſe & ſuos ſatel-
✱ lites

Et

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Et munera.* Dona ad literam, uel congratulationes & confabulationes ad inuicem de eis loquentes.

b *Et poſt dies.* Oſtenſa tribulatione eorum, per quorum exemplum iſtum inuitabat ad prædicandum, etſi neceſſe fuerit ad compatiendum; oſtendit & ipſorum coronas, ut ſimiliter iſtū Iohannem .ſ. uel quemlibet alium de corona ſua ꝓ modo ſuo certū faciat.

c *Super pe.* i. ſuper ſeipſos, qui prius fuerunt non indigentes aliquo, quo nitantur, ſed erunt firmi.

d *Vocem ma.* quæ illos refrigeret, & inimicos terreat.

e *Terræmo.* i. terreni moti ſunt, ut puniantur in inferno. Vel ad deſtructionem eccleſiæ occiſis magiſtris.

f *Et de. pars.* i. homo, qui ad hoc conſtitutus vr̄, vt decimus ordo reſtauretur.

g *Occiſa ſunt in te.* omnino deſtructa in inferno, uel poſtea non reſipuerunt.

h *Gloriam*: id eſt laudes Deo de iuſtorum

dies & dimidium, et corpora eorum a
¶ Ne memoria eorum habeatur.
non ſinent poni in monumentis. Et b
a ¶ Iuſtorum afflictio impiorum eſt epulatio.
inhabitantes terram gaudebunt ſu- c
a per illos, & iucundabuntur, & mu- d
nera mittent inuicem, quoniam hi e
a ¶ Contradicendo iniquitati.
duo prophetæ cruciauerunt eos, qui
¶ Alias tabant. b ¶ i. annos tres & dimidium .ſ. poſt mortem Antichriſti.
b habitant ſuper terram. Et poſt dies f
a ¶ Omnia æternaliter uiuificans.
tres & dimidium ſpiritus uitæ a Deo g
a ¶ V di intraturum. b ¶ Iam immortales & impaſſibiles.
c intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pe-
a ¶ i. pœna infernalis, vel reuerentia Dei. b ¶ Alias contingit. ¶ Vt pondus opprimens.
des ſuos, & timor magnus cecidit h
¶ Alias alios. ¶ Ita glorificatos.
ſuper eos, qui uiderunt eos. Et au- i
a ¶ Magnæ poteſtatis. b ¶ A Chriſto, uel archangelo.
d dierunt vocem magnam de cœlo
a ¶ i. hæc operantem. b ¶ i. ad conſortium ſanctorum.
dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcé-
derunt in cœlum in nube, & uide- k
a ¶ i. in ipſo tempore glorificationis horum, uel in illa hora cum Elias & Enoch occiſi ſunt.
runt illos inimici eorum. Et in illa l
e hora factus eſt terræmotus magnus, m
f & decima pars ciuitatis cecidit. Et n o
¶ In pœnas de eccleſia.
g occiſa ſunt in terræmotu nomina ho
a ¶ Quos Deus præſciuit ad mortem, ut non terreantur quoquo modo fideles. b ¶ Omnes perfecti in malicia. c ¶ Quando illi ceciderunt in pœnas uel in peccatum. d ¶ i. in reuerentiam Dei, uel timent ne cadant.
minum ſeptem milia, & reliqui in timo p q
a ¶ Nihil ſibi attribuentes.
h rem ſunt miſſi, & dederunt gloriam Deo r

NIC. DE LYRA.

¶ a Et cor. eo. non ſi. po. in mo. *i. principes Enticiani non permittent eis exhiberi aliquod beneficium humanitatis.*

b Et inhabitan. te. *ſcilicet Enticianam, quę tunc dominabatur in terra.*

c Gaudebūt ſu. illos. *de eorum deiectione.*

d Et munera mit. in. *in ſignum læticiæ.*

e Quoniam hi duo pro. cru. &c. *excommunicationibus & aggrauationibus.*

f Et poſt di. tres &c. *id eſt poſt tres annos & dimidium.*

g Spiritus vi. a Deo in. in eos. *quia reſtituti fuerunt ad ſtatum priſtinum, & ſic uiuificati fuerunt a morte ciuili. Siluerius. n. anno domini dxxxvi. ſedit iterum in ſede papali.*

h Et ti. mag. ce. ſu. eos. *ſcilicet Enticianos.*

F i Et au. vo. ma. de cę. *i. de militante eccleſia eos reſtituente ad gradum priſtini honoris. Veruntamen B. Siluerius in exilium remiſſus ibidem mortuus fuit, & ſic per palmam martyrii ad cœlum aſcendit. & idem tenendum de ſeruo Dei Menna. & ſic aliter poteſt exponi, quod dicitur:* Et audi. uo. ma. *ſcilicet Dei uocantis eos ad gloriam.*

k Et uide. il. ini. eo. *per miracula ſuam glorificationem teſtificantia. Scribitur. n. in legenda B. Siluerii, quod ipſo mortuo in loco exilii, occurrit multitudo male habentium, & ſalui fiebant. Paſſus autem iſte ſupra poſitus cōmuniter exponitur de Enoch & Elia, qui dicuntur futuri teſtes Chriſti ad prædicandum contra perfidiam Antichriſti tribus annis & dimidio. Amicti ſaccis. i. in habitu abiecto, qui dicuntur duæ oliuæ per exuberantiā pietatis, & duo candelabra per ardorem charitatis, & ſtantes in conſpectu Dei, per conſtantiam contra Antichriſti maliciam. Dicitur etiam hic, quòd ignis exiet de ore eorum. i. verbum feruidæ prædicationis, quo malicia Antichriſti & ſuorum detegetur, & uerbum deuotæ orationis, quo meritorie Antichriſtus & magna pars ſui exercitus fulminabitur, ſicut dictum fuit plenius ij. Theſſal. ij. Facient et tunc miracula uera contra ſigna Antichriſti mendacia, quibus Antichriſtus cum ſuis affligetur. ideo ſubditur: Hi habent poteſtatem &c. finaliter tamen Antichriſtus, qui dicitur hic beſtia propter ſuā crudelitatem. Aſcendens de abyſſo, propter dæmonis ſibi priuati poteſtatem. Occidet eos, & iacebunt corpora eorum inſepulta ad terrorem Chriſtianorum. In medio ciuitatis magnæ. i. congregationis Antichriſto adhærentis, q̄ erit ualde magna. Et dicitur Sodoma & Aegyptus. i. uilis et tenebroſa. & uidebunt de populis & tribubus, quia de cunctis Gentibus multi adhærebunt Antichriſto. Per tres dies. ſ. naturales, & partē quarti diei. Et inhabitantes terram gaudebunt. i. adhærentes Antichriſto. Et poſt tres dies & dimidium ſpiritus uitæ &c. quia reſuſcitabuntur, et ad cæleſtia tranſferentur in teſtimonium ueritatis ſuæ prædicationis. Et hęc expoſitio magis concordat literæ quàm præcedens. utraq; tamen poteſt dici literalis. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod illud, quod eſt alterius figura, neceſſario eſt in ſe res aliqua. quia quod nihil eſt, non poteſt aliquid figurare uel ſignificare, propter quod figura tripliciter poteſt accipi.* [Figura triplex eſt] *Vno modo ut res in ſe tātum. Alio modo ut figura alterius tantum. Tertio modo ut res in ſe & figura alterius. & hic triplex modus inuenitur frequēter in ſacra ſcriptura. v. g. quod de Salomone dicitur:* [3. Re. 11. a] *Deprauatum eſt cor eius per mulieres &c. dicitur de eo ſecundum ſe tantum, & nullo modo ut fuit figura Chriſti. & ſic ſenſus literalis eſt tantum de Salomone. et illud, quod de eo dicitur:* [Pſal. 71. a] *Ante ſolem permanet nomen eius, non poteſt intelligi de Salomone ſecundum ſe, ſed tantum ut fuit figura Chriſti. propter quod ſenſus literalis tantum eſt de Chriſto, ſicut ibidem plenius fuit declaratum. illud autem quod dominus dixit de eo. Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium. intelligitur de Salomone ſecundum ſe, & ſecūdum quod fuit figura Chriſti: quia fuit filius Dei per adoptionis gloriam ſaltem in principio regni ſui, ut patet. ij. Reg.* [2. Reg. 7. a] G *& fuit figura Chriſti, qui eſt Dei filius per naturam: quæ filiatio perfectior eſt q̄ alia. & ſic eſt ibi duplex ſenſus literalis. unus de Salomone ratione filiationis adoptiuę, alius de Chriſto ratione filiationis naturalis per illam figuratæ. & hoc ſecundo modo inducit Apoſtolus dictam autoritatem Heb. 1. ad probandum diuinitatem Chriſti. quæ probatio nō fit per ſcripturam efficaciter, niſi accipiatur in ſenſu literali, ſicut dicit Aug. contra Donatiſtas. Sic autem eſt in propoſito duplex ſenſus literalis. Et unus eſt impletus in Siluerio papa, & Menna Dei ſeruo, qui fuerunt figuræ Enoch & Eliæ. & alius implebitur in Enoch & Elia: cui magis concordat litera, ut uiſum eſt, & perfectius in eis implebitur: propter quod de ipſis eſt ſenſus principaliter intentus.*

l Et in il. ho. *Deſcripta perſecutiōe eccleſiæ a Vādalis & principibus Conſtantinopolitanis, & Italicis, hic conſequēter ponitur eiuſdem perſecutio a Gothis, qui fuerunt Arriani, ut dictum eſt ſupra ca. viij. Et diuiditur in tres partes:* [Diuiſio] *nam in prima ponitur Gothorum perſecutio, ſecundo eorum deſtructio, ibi: Et ſeptimus an. tertio deuotionis augmentatio, ibi: Et apertum eſt tem. Circa primum eſt ſciēdum: quod eo tēpore quo Iuſtinianus & Theodora & Arthemius perſequebantur miniſtros eccleſiæ, Vigilius papa fune in collo eius miſſo fuit tractus per ciuitatem Conſtantinopolitanam, & clerus, qui cum eo erat, adductus fuerat damnatus ad metalla ſcindenda per diuerſa loca. Propter quod Dei iudicio Totila rex Gothorum collecto magno exercitu inuaſit imperium, & multas prouincias peruagatus Italiam vaſtauit, & ſanctum Herculanum epiſcopum Peruſinum cum populo ciuitatis interfecit, & multos alios Chriſtianos* H *per diuerſas prouincias & hoc eſt, quod dicitur:* Et in il. ho. *i. tempore Iuſtiniani hæreſi Arriana deprauati, cito poſt mortem Silueri & Mennæ ſerui Dei, de quibus immediate ante fecerat mentionem.*

m Factus eſt &c. *i. commotio magna habitātiū in terra per Totilā regē, ut dictum eſt.*

n Et de pars ci. ceci. *i. magna pars populi Chriſtiani, ita ut ad decimam partem uel circiter poſſet æſtimari.*

o Et oc. &c. no. h. *id eſt hominum nominatorum.*

p Septem mi. *i. in magno numero, quia ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato. ſicut ſupra iiij. ca.*

q Et re ſ. *populus Romanus, qui multum timuit quando Totila ciuitatē cepit. Verūtamē, quia populū nō occidit nec ciuitatē incēdit, iō ſubditur:*

r Et dederunt gloriam Deo cæ. *de ſua euaſione.*

¶ Væ ſecun-

MORALITER.

✱ lites interficiet prout poterit eccleſiæ prædicatores; & aliqui eorum dimittentur inſepulti in contemptum Chriſti.

b *Et in. te.* i. dn̄antes in ea. cuiuſmodi erūt Antichr̄s & exercit⁹ ei⁹.

c *Gaude. ſu. il.* quia nullus audebit prædicare contra eos.

f *Et poſt di. tres & di.* i. perſecutionem Antichriſti, quæ tribus annis & dimidio durabit.

g *Spūs ui. a Deo in. in e.* i. intrabit. nā aliq timore Antichr̄i ſe occultātes manifeſte apparebūt & p̄dicabunt. Vel eſt hic ſilis modus loquēdi, ſicut pſ. lxxvij. d. cū occideret eos q̄rebāt eū, n̄ ijdē numero ſed in ſpē qa occiſi nō q̄rebāt. ſic pōt hic dici de p̄dicatoribus p̄dictis.

i *Et au. uo. &c.* quod poteſt inteligi de voce Chriſti qua dicet: Venite bene. pa. m. &c. vt habetur Matt. xxv.

l *Et in il. ho.* Iſtud literaliter expoſui de p̄ſecutione Gothorū qua p̄ſecuti ſunt eccleſiā. Et per eos myſtice p̄nt intelligi ſpūs maligni, q ſpiritualiter eā perſequuntur & cōtinue. iō dr̄. *In il. ho.* i. quacunq;.

m *Factus eſt ter. ma.* nā inſultu dæmonū mouētur corda terrenorū.

n *Et de. pars ci. ce.* Nā per impulſum dæmonū multi Chriſtiani, qui erāt de ciuitate Dei, cadunt a ſtatu gratiæ, & fiunt de ciuitate diaboli. & hæc multitudo cadentium per decimam partem ciuitatis, & per vij. milia occiſorum in terræmotu ſignificatur, eo quod uterq; numerus .ſ. denarius & ſeptenarius uniuerſitatem ſignificat, ut ſup. dictū eſt in pluribus locis, & ſic ponitur hic numerus determinatus ꝓ indeterminato. nam per hoc ſignificatur magna multitudo.

q *Et re li. inti. ſunt miſ.* Nam illi qui non ceciderunt a ſtatu gratiæ debent ſibi de caſu timere.

r *Et de. glo. Deo cæ.* quia ſuum ſtatum attribuere dēnt gr̄æ diuinę.

✱ Et ſep.

A iuſtorum ſaluatione & malorum damnatione.

a *Factum.* Qui prius vilis erat abiectus, iam regnat, coronans bonos, malos condemnans.

b *Et re.* i. ꝑmanebit regnum ipſius in ſe. ſ. non vt quidam hæretici putāt ſanctos poſt diffinitū tp̄s in mūdi vitā redituros.

c *Et uiginti. ſeni* nō tm̄ minores ita glorificant Deum, ſed etiam maiores.

d *Ce. in fa.* In faciē cadit, q in hac vita culpā agnoſcit, eāq; pęnitēdo deflet. Retro cadit, q in hac vita repēte decidit, & ad quæ ſupplicia ducat̄ neſcit.

e *Qui cor. ter.* i. ſeipſos per malam operationē, & alios ꝑ malum exemplū.

f *Et aper. eſt.* In hac quarta viſione hēt materiā bn̄ ornatā & bona auxilia habentē. ſ. de pugna eccl̄ię q̄ a diabolo impugnat̄ & a ꝑte & occulte. & in oībus his oñdit eam ſupare: ꝑ qđ maxime armat fideles ne deficiāt in aliqua tribulatione. De pugna eccl̄ię pēdet, de reuelatione mulieris, & pēdet ex tertia viſione, q̄ eſt de iniūcto officio p̄dicādi. Apertū eſt tēplū Dei. i. datus eſt ſpūſſctūs, per quē myſteria eccl̄iæ, quæ per ſecundum tabernaculum figurabatur, reuelata ſunt fidelibus.

[Col. 2. a] g *Arca.* Chriſtus arca in quo oēs theſauri ſapientiæ abſconditi, qui compleuit vetus te. & inſtituit nouū.

h *Et gran. m.* quibuſdam viſa eſt pręd icatio intolerabilis.

cæli. Væ ſecundum abijt, & ecce uæ a b
a ¶ Ordine narrationis & temporis.
tertium ueniet cito. Et ſeptimus an- c
gelus tuba cecinit, & factæ ſunt uo- d e
a ces magnæ in cælo, dicentes: † Fa- f
ctum eſt regnum huius mundi do-
¶ i. patris & filij.
b mini noſtri & Chriſti eius, & regna-
c bit in ſecula ſeculorum, amen. Et g
uigintiquatuor ſeniores, qui in con
a ¶ i. conſiderantes quod Deo placeat. b ¶ i. iudicant, quod eſt in præſenti. c ¶ i. ſibi commiſſis.
d ſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ce-
a ¶ i. tunc humiliabunt ſe. b ¶ i. in corda ſua. c ¶ Eo ſcilicet quod hic conſeruaſſet eos.
ciderunt in facies ſuas, & adoraue-
a ¶ Ideo, quia ſaluaſti nos, & inimicos damnaſti.
runt Deum, dicentes: Gratias agi- h
mus tibi domine Deus noſter omni
a ¶ Immutabilis. b ¶ Olim cum deſpiciebaris.
potēs, qui es, & qui eras, & qui uen
a ¶ Reſurgendo: ſpiritum tuis dando, eccleſiam cōgregādo.
turus es, quia accepiſti uirtutem
a ¶ Tuos a diabolo defendiſti. b ¶ Et pro tuo regno.
tuam magnam, & regnaſti. Et iratæ i
a ¶ Contra illos.
ſunt Gentes, & aduenit ira tua & k l
a ¶ Et aduenit opportunitas tam bonorum quā malorum.
tempus mortuorum † iudicari, & m
a ¶ Aduenit tempus. b ¶ Vt diuidantur boni a malis: vel iudicare vt iudices.
reddere mercedem ſeruis tuis pro-
a ¶ Prouidentibus ſibi & aliis. b ¶ In fide confirmatis.
phetis & ſanctis et timentibus no-
a ¶ Et non tam maioribus, ſed quibuſcunque fidelibus.
men tuum puſillis & magnis, & n
a ¶ Et aduenit tempus.
e † exterminandi eos qui corruperūt o
a ¶ Hic in pleriſque xij. capitulum inchoatur.
f terram. Et apertum eſt templum p
¶ i. in eccleſia.
g Dei in cælo, & uiſa eſt arca teſtamen q
a ¶ i. in eccleſia quæ eſt in cęlo per bonam vitam. b ¶ Et data intelligentia.
ti eius in templo eius. Et facta ſunt r
a ¶ Miracula. b ¶ Exhortationes.
fulgura, & uoces, & tonitrua, & ter ſ t
¶ Quidam ad fidem, quidam ad iram. u
h ræmotus, & grando magna. x

† Facta ſūt regna.

† ut iudicētur & reddas

NIC. DE LYRA.

¶ a Væ ſecū. abijt. *i. tribulatio prædicta.*

b Ec. væ ter. *ſ. Gothorū deſtructio, ꝑ quod iſtud væ nō fuit ſuꝑ catholicos. Idē dictum fuit ſup. viij. Væ væ væ habitātibus in terra, qđ eſt cōmune catholicis & Arrianis.*

c Et ſe. an. *Hic cōſequēter deſcribitur Gothorū deſtructio. Iuſtinus. n. iunior ſucceſſit* B *in imperio ipſi Iuſtiniano, & cæpit imperare anno domini dlxvi. Hic aūt cōſtituit Narſetē patricium Romanorū, virū in armis ſtrenuū, mittēs eū ad reprimēdū gētē Gothorum, qui collecto exercitu magno Gothos expugnauit, & regē eorū occidit: et ſic Italia ab eis liberata, Xp̄o abſq; timore ſeruiuit. & hoc eſt qđ dicitur.* [Narſes] Et ſ. a. *i. īperator Iuſtinus.*

d Tuba c. *autoritate imperiali Narſetem in Italiam miſit.*

e Et fa. ſ. u. m. in c. *i. in eccleſia militante. quia Gothis occiſis eccleſia prorupit in uoces diuinæ laudis.*

f Dicē. ſ. eſt &c. *Tūc. n. Italia in qua eſt Roma, quæ caput eſt regni Chriſti in terra, libere Chriſto ſeruiuit, a Gothis & cæteris Arrianis liberata.*

g Et uigintaqua. &c. *vniuerſitas epiſcoporū & eccleſiarū ſuarū, vt dictū eſt. ſu. iiij. c.*

h Gta. a. ti. *de liberatione eccleſiæ, ad quos rumor huius facti deuenit.*

i Et ir. ſ g. *i. Gothi de regis eorum interfectione & ſua debellatione.*

k Et a. ir. t. *i. punitio tua ſuper Gothos, quando enim Deus punit, ad modum irati ſe habet, ut frequenter dictum eſt ſupra.*

l Et tē. m. *i. tp̄s punitionis Gothorum pro catholicis interfectis ab eis.*

m Et re. me. *qa inter illos interfectos a Gothis fuerunt aliq p̄dicatores magni, qui dicūtur ꝓphetæ annunciantes pœnas & præmia futura, & aliqui valde ſancti, & aliq in ſeculo magni: & alij mediocres & parui.* C

n Et ex. eos. *i. Gothos & alios Arrianos.*

o Qui c. t. *noſtrā corporaliter armis, et ſpūaliter falſæ doctrinæ verbis.*

p Et a. ē. *hic tertio pōitur, deuotiōis augmētū: nā illis tp̄ib. cōtigit magna mortalitas in Cōſtātinopoli, ad quā reprimēdā inſtitutū fuit feſtū Purificationis btē Mariæ virginis ſcđa die Februarij ſolēniter celebrari.* [Feſti purificationis Mariæ inſtitutio.] *in qua btā virgo obtulit filiū ſuū in tēplo, qui dicitur arca Teſtamēti. nā in eo eſt plenitudo ſcīæ & veritatis ꝑ tabulas deſignata, et ꝑtātis ꝑ urnā, et pietatis per manna, q̄ tria fuerūt in arca. & tūc ceſſauit mortalitas. et hoc eſt qđ dicitur:* Et ap. eſt &c. *i. in eccleſia militāte, in qua tēplū materiale fuit aꝑtū ad dictū feſtū ſolēniter celebrādū.*

q Et uiſa eſt ar. te. *i. Chriſtus de cuius oblatione in tēplo, & manifeſtatione ꝑ ſanctū Symeonem & Annam prophetiſſam fit memoria in Purificationis feſto: quod feſtum a Cōſtantinopoli ad alias eccleſias per orbem eſt deriuatum, ideo ſubditur:*

r Et fa. ſunt ful. *i. accēſa luminaria ad modum fulguris lucentia, quæ a fidelibus portantur in feſtiuitate dicta.*

ſ Et uoces. *diuinæ laudis.*

t Et toni. *ſanctæ prædicationis.*

u Et ter. *quia multi terreni ad deuotionem fuerunt moti.*

x Et gra. ma. *quia ꝑtās dæmonis dictam peſtilentiam procurantis fuit repreſſa.*

MORALITER.

✱ *c Et ſe. a. &c.* Iſtud lr̄aliter expoſui de Iuſtino īperatore, q ꝑ pricipē ab eo miſſum Gothos debellauit. Myſtice p̄t exponi de Deo p̄re, q ꝑ filium ab eo miſſū de malignis ſpiritib. triūphauit: de quo triūpho magna fit ſolēnitas ī eccl̄ia militāte: ſpāliter in ſolēnitate Paſchali, & multo maior in eccl̄ia triūphante. iō ſubditur. [Myſtice] D

e Et fa. ſunt uo. ma. ſicut dr̄ Matt. vlt. d. Data eſt mihi omnis po. in cæ. & in ter.

i Et ir. ſunt Gē. i. dæmones q Gētes dn̄r eo quod a Gētib. in idolis colebantur. Vel ad lr̄am Gētes. i. Romani imperatores, qui multū conati ſūt deſtruere fidē Chriſti.

p Et ap. eſt. Hoc lr̄aliter expoſui de īſtitutione feſti Purificationis, ī qua Xp̄s fuit oblat⁹ corpal̄r. Myſti. vero p̄t exponi de īſtitutione feſtiuitatis Euchariſtiæ, ī qua Xp̄s offert ſacr̄aliter. & ſic dr̄: *Et ap. eſt tē. Dei.* i. materialis eccl̄ia ad congregandū in hac ſolennitate populum Chriſtianū.

q Et tu. eſt ar. t. i. Chriſt⁹ mō ſacr̄ali. q̄ dr̄ arca Teſtī, qa ſicut arca Teſtamēti cōtinebat māna, tabulas teſtimonij, & virgā Aaron: ſic Chriſtus cōtinet dulcedinem miſericordiæ, plenitudinem ſcientiæ, celſitudinem dignitatis ſacerdotalis & regiæ.

r Et f. f. f. i. luminaria refulgētia, q̄ debēt adhiberi ī tāta ſolēnitate.

ſ Et uoces. multiplicis laudis diuinæ.

t Et toni. prædicationis autenticæ.

x Et gr. m. quæ propter ſui frigiditatem ſignificat timorem, ne aliquid omittatur de debitis in tanta feſtiuitate.

GLOS. ORDIN. CAP. XII.

ET ſi. Et ex his vidi iſtud ꝓcedere. ſ. fidei grām. i. qđdā magnū ſignificātē. Hic facit mētionē de reuelatione myſteriorū q̄ fuerūt in ſcđa viſione, & de iniuncto officio p̄dicationis qđ habuimus in tertia, vt iſtā quartam quæ de pugna eccleſię & diaboli eſt, ex his duabus. i. ſecunda & tertia oſtendat pendere.

Luna

CAP. XII.

¶ Figuram ſignificantem.
a ET SIGNVM ma- a
¶ Id eſt in eccleſia.
gnum apparuit in cælo.

NIC. DE LY. CAP. XII.

ET ſig. ma. *Deſcripta impugnatione eccleſię ab hæreticis dictis ꝓprie, hic cōſeq̄nter deſcribitur eiuſdē impugnatio ab hęreticis large dictis: ꝑ quē modū pagani, Saraceni, ſchiſmatici, diſcipuli Antichriſti & infideles alij hæretici dici poſſunt, & ſcđm hoc ꝑtes principales huius libri in ſeq̄ntib. apparebūt. Igitur primo agitur de impugnatione a paganis. et primo ſub Coſdroe Perſarū rege. ſcđo ſub eius ſucceſſore. ſe. c. Prima adhuc ī duas. qa primo deſcribitur eccleſiæ diſpō. ſcđo Coſdroe ꝑſecutio, ibi: Et viſū eſt aliud ſignū. Circa primū ſciēdū, quod Phoca imperāte, q cæpit īperare anno dcv. Perſæ ſub Coſdroe rege grauiſſima bella gerentes multas Romanorū ꝓuincias & ipſam Iero. inuaſerūt, & deſtruētes eccleſias ſctāq; loca ꝓphanātes, inter ornamēta ſacra q̄ abſtulerūt, vexillū dominicæ crucis exportauerūt, vt habetur ī legēda exaltatiōis ſctē crucis. Igitur eccleſia ſic afflicta cruciabatur donec pareret filiū Chriſtianū q liberaret eā ab afflictione Coſdroe & ſuorum. & hoc eſt qđ dicitur:* Et ſi. ma. ap. in cę. *militātis eccleſię.*

¶ Mulier.

MORALITER.

✱ *a Et ſignum ma.* hoc literaliter fuit expoſitum de eccleſia quæ fuit afflicta tp̄e Coſdroe. Moraliter aūt pōt exponi de qualibet deuota perſona, q̄ numero & merito membrū eſt eccleſiæ. iō dicitur:

 ✱ Mulier

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Luna ſub pe.eius.* Licet mundanis ſuſtenteť, tñ non affectat.
E b *Et in ca.eius co.ſtel.du.*i.xij.apoſtoli, quibus mundus credidit vel in quibus mundum vicit.
c *Cruciatur.* Prædicando aduerſa patitur vel cruciatur a ſeipſa .i.carnem ſuam macerat, vt prædicatio ſit idonea.
d *Draco m.* Non de effectu, ſed de potentia draconis loquitur.
e *Et corn.&c.* i. regna, diuitiæ, quibus principes decalogũ legis impugnãt.
f *Et cau.* i.deceptiones, quibus celant vitia, vt cauda celantur turpia.
g *Stellarum.* i.illorum, qui illuminant eccleſiam doctrina, non vita.
h *Stetit ante m.* Quæ patiebatur dolorem, per quod credebat cito ceſſuram. Per paſsionem credebat diabolus eccleſiam ſibi ſubiugatam.
i *Deuoraret.* Paratus erat draco ad deuorandum, ſed non potuit, quia natus eſt, qui prohibuit.
k *Et pepe.* Carnali generatione Chriſtus de Abraham & Dauid proceſsit. Vel peperit eccleſia filium, i. fidem Chriſti in cordibus auditorum.
l *Diebus mi.* i toto tempore, quo ſubſiſtit eccleſia prędicatione Chriſti tribus annis & dimidio facta.

Prælia-

a ¶i.eccleſia. b ¶Quia induit Chriſtum, qui eam illuminat. c ¶Omnia terrena, quæ non eodem ſtatu permanent.
a Mulier amicta ſole, & luna ſub pe- a b c
a ¶In Chriſto, vel in primordio eccleſiæ.
b dibus eius, & in capite eius corona d
a ¶i.in virgine Maria. b ¶Verbum Dei.
ſtellarum duodecim. Et in utero ha- e
¶Prædicabat. ¶i.cupiens alios generare.
c bens, & clamabat parturiens, & cru- f
a ¶Parit cum ſuos in lucem emittit.
ciatur, vt pariat. Et uiſum eſt aliud ſi- g
a ¶i.in eccleſia expugnanda. b ¶Pro fortitudine magnæ poteſtatis.
d gnum in cęlo. Et ecce draco magnus h i
a ¶Quia homicida. b ¶i.vniuerſos principes per quos operatur.
e rufus habens capita ſeptem, & cor- K l m
a ¶i.vniuerſę victoriæ de ſubuerſis.
nua decẽ, & in capitibus ſuis ſeptem n
a ¶De fide ad infidelitatem.
f diademata, & cauda eius trahebat o
a ¶Omnes reprobos.
g tertiam partem ſtellarum cæli, &
a ¶i.illos tractos amore terrenorum illexit. b ¶i.diabolus tali poteſtate confiſus. c ¶Non horarie ſed laborans.
h miſit eas in terram. Et draco ſtetit p
a ¶Contra eccleſiam.
ante mulierem, quæ erat paritura,
¶i.aliquem in fide generaſſet. a ¶Ad peccatum retraheret.
i ut cum peperiſſet, filium eius deuo- q
k raret. Et peperit filium maſculum r ſ
qui recturus erat omnes gentes in t
a ¶In potentia vel iuſticia. b ¶Inflexibili. c ¶Caro ui diuinitatis.
uirga ferrea. Et raptus eſt filius u
a ¶Æqualitatem Dei. b ¶Vt cum patre iudicet.
eius ad Deum, & ad thronum eius,
a ¶Per auxilium huius filij. b ¶A voluptatibus mundi. c ¶Mentis deſertum ſpreto mundi tumultu, vel iocunditate.
& mulier fugit in ſolitudinẽ, vbi ha- x
a ¶Deſerens mundum confortatur a Deo.
bebat locum paratum a Deo, ut ibi y
a ¶Deus. ¶Doctrina prędicationis.
l paſcat eã diebus mille ducentis ſexa- z
¶Ecce aliud auxilium.
ginta. Et factum eſt pręliũ magnum a b

NIC. DE LYRA.

¶ a Mulier.*i. eccleſia generaliter & Ieroſolymitana ſpiritaliter, quæ coniuncta eſt Chriſto ſicut mulier viro.*
b Amicta ſo.*i.Chriſto, qui eſt ſol iuſticiæ. Gala.iij. d. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. ipſe enim eſt ſponſus & paranymphus eccleſiæ.*
c Et lu.ſub pe.e.*i.omnia mutabilia & defectiua per lunam ſignificata, quorum diſpoſitio pertinere debet ad vltima eccleſiæ mẽ-*
F *bra.1. Cor.vi.a. Secularia igitur iudicia ſi habueritis, contemptibiles, qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum.*
d Et in ca.eius co.ſte.xij.*i.prædicatio.xij apoſtolorum, quæ reſplenduit in primitiua eccleſia, quæ dicitur caput eius, eo modo loquendi, quo principium alicuius rei communiter dicitur caput eius.*
e Et in ute.ha.& cla.pertu.*nam in anguſtia poſita clamabat ad eum, vt cito daret ſibi filium, qui liberaret eam ab oppreſſione infidelium.*
g Et ui. eſt. *Hic conſequenter deſcribitur Coſdroe perſecutio & ſecundo eccleſiæ liberatio, ibi: Et peperit. Circa primum dicit:* Et ui.eſt aliud ſig.in cę.&c.*i. Coſdroe rex Perſarum, qui dicitur in cælo militantis eccleſiæ fore viſus tanquam grauis perſecutor ipſius. de quo ſubditur.*
h Et ecce dra.*propter aſtutias eius & doloſitatem.*
i Magnus.*propter poteſtatis magnitudinem.*
k Rufus.*i.rubeus propter multi ſanguinis effuſionem. Quod autem rufus accipiatur aliquando pro rubeo, patet .1.Reg.xvi. vbi dicitur de Dauid, quod erat rufus & pulcher aſpectu.i.rubicundus ſecundum expoſitores. Dicitur etiam Coſdroe rufus propter incendium eccleſiarum & locorum ſanctorum.*
l Habens ca.ſeptem.*i.ſex reges ſibi ſubditos, & ipſe erat ſeptimus, vnde poſtea ſubditur.*
m Et in ca.ſuis ſe.dia.*quæ ſunt ſigna regia.*
n Et cor.decem.*i. decem acies in ſuo exercitu. vnde.1.Mac. Acies ordinata ad bellandum vocatur cornu. vbi dicitur. Bacchides autem erat in dextro cornu.&c. Aliter exponitur ab aliqbus, ut per ſeptem capita intelligatur vniuerſitas principum ſibi ſubditorum, per decem cornua vniuerſitas ſuorum bellatorum. nam per ſeptenarium vniuerſitas aliquãdo intelligitur, eo quod totum tempus ſeptem diebus replicando comprehẽditur, & ſimiliter per denarium, eo quod ſequentes numeri ſunt replicationes denarij & eius partium, vt dicitur.iij.Phyſi.*
o Et cau.eius.*i.exercitus ſequẽs eum.* trahebat tertiam partem ſtel. *fidelium, qui dicuntur ſtellæ in ſcriptura Deu.1.b. Eſtis hodie ſicut ſtellæ cęli plurimi. Exercitus enim Coſdroe de Aegypto & Lybia & terra ſancta & alijs locis, multos valde Chriſtianos interfecit, & alios captiuos duxit intantum, vt æſtimarentur quaſi ad tertiam partem Chriſtianorum in terris illis exiſtentiũ. Conſimili modo loquitur Dan.viij. de Antiocho Epiphane, quod deiecit de ſtellis & conculcauit eas. i.de filijs Iſrael colentibus Deum, quos interfecit in Iudæa & Ieruſalem.*

Et draco.

p Et draco ſte.ante mu.&c.*quia Coſdroe omnibus modis inſidiabatur ad interficiendum quemcunque principem Chriſtianum inſurgentem ad eccleſiam defendendum.* G
r Et pe.fi. *Hic conſequenter deſcribitur eccleſiæ liberatio. Et diuiditur in duas ptes: qa primo facit propoſitũ. ſc'do declaratur quoddã dictũ ibi: Et datę ſunt. Prima adhuc in tres: qa primo ponitur imperatoris Eraclij creatio. ſc'do Coſdroe debellatio, ibi: Et factũ eſt prælium. tertio ſubditorũ oppreſſio, ibi: Væ terræ & mari. Circa primũ dicitur:* Et pe.fi.*ſ. Eraclium catholicũ q poſt Phocam imperauit annis .xxx. & cœpit imperare anno domini.cxiij.*
ſ Maſculum. *hoc additur ad denotãdum, quod erat uir ſtrenuus & armis exercitatus, vt dicitur in legẽda exaltationis ſanctę crucis.*
t Qui re.erat omnes gẽ.in uir.fe. *quia rexit imperium Romanum, cui rebellantes domauit per gladium.*
u Et raptus eſt fi. eius ad Deum &c.*i.in protectione Dei poſitus, qui protexit Eracliũ contra machinationes & dolos Coſdroe, quibus quærebat occidere eum.*
x Et mu.fu.in ſo.*nam eccleſia quę erat in Aſia timore Coſdroe trãſito mari, qđ dicitur Brachiũ ſancti Gregorij, fugit in Grçciã. q dicitur hic ſolitudo, non quia eſſet inhabitata, ſed dicitur ſolitudo fugitiuis, eo mõ loquendi, quo fugitiui ad aliam terram dicuntur ibi eſſe quaſi in exilio ſeu deſerto.*
y Vt ibi paſ.eã. *Chriſtiani habitantes ibi:*
z Diebus mil.ſe. *faciũt tres annos & dimidiũ, & inf.eo.ca. dicitur de hac muliere, vbi aliter p tps & tpa & dimidiũ tpis.i. p tres annos & dimidiũ. Tps.n. ſumptũ ſingulariter in ſcriptura ſignificat vnũ annũ, pluraliter vero abſq; numero ſignificat duos annos, ſicut dictũ fuit plenius Dã.xij. Iſta tpa ſimul iuncta ſeptem annos faciunt & tantum durauit bellũ inter Perſas & Eracliũ.*
a Et factum eſt. *Hic conſequenter deſcribitur Coſdroe debellatio. & ſecundo ex hoc gratiarum actio, ibi, Et audiui vocem. Circa primum dicitur,* Et factum eſt prçlium. *inter Perſas & Eraclium.* H
b Magnum.*ſ.intenſiue, quia multi bellatores erant ex vtraq; parte: et extenſiue, quia durauit tempore longo, vt dictum eſt.*

¶ Michael &

MORALITER.

✱ a *Mul.a.ſo.* p appetitum cęleſtium.
c *Et luna ſub. pe. eius.* per contemptum bonorum mutabilium.
d *Et in c.eius co.ſte.du.* per quas ſignatur .xij. fructus ſpũſſcti, qui ponuntur Gal. v.
e *Et in utero ha.* ſ. in animo conceptum boni propoſiti.
f *Et crucia.ut pa.* per quod ſignificatur intenſum deſiderium implendi in opere, quod concepit in mente.
h *Et ecce dra.ma.ru.* i.diabolus ſuperbus & malicioſus.
l *Habens ca.ſep.* i.inferiorum dæmonum vniuerſitatem.
m *Et cor.de.* i.vniuerſos modos impugnandi naturam humanam, quia per ſeptenarium & denarium uniuerſitas deſignatur.
n *Et in capiti.eius ſeptem diade.* i.multa. quia per ſpiritus malignos ſibi ſubiectos frequenter debellat plurimos.
o *Et cauda eius tr.ter.partem ſtel. & miſit eas in ter.* quia magnam partem angelorum traxit ſecum.
p *Et draco ſtetit ante mulierem.* nam inſidiatur cuilibet perſonæ ad impediendum ſanctum eius propoſitum.
q *Vt cum peperiſſet deuo.filium eius.* quia quando impedire non poteſt conceptum animi bonum, quin exeat in opus, nititur illud per vanam gloriam deuorare.
r *Et peperit maſculum &c.* ſ. Chriſtum, nam ipſe dicit. Quicunque fecerit voluntatem patris mei, hic meus frater & ſoror & mater eſt. Qui uero bonum conceptum producit ad effectum, ipſe facit uoluntatem Dei patris: & ſic eſt mater Chriſti ſpiritualis ipſum ſpiritualiter pariendo. Matt.12.
u *Et raptus eſt fi.eius ad de.* quia bonum opus per angelos præſentatur ad dñm. ſimiliter Chriſtus corporaliter aſſumptus eſt in cęlũ.
x *Et mulier fu.in ſo.* i.extra peccatorum multitudinem.
y *Vt ibi paſcat eam die.mil.ducentis ſexa.* i.Chriſti doctrina, quam docuit tribus annis & dimidio, qui continent dies mille ducentos ſexaginta.
a *Et factum eſt præli. &c.* per hoc ſignificatur repreſſio dæmonum per angelos ſanctos, ne impugnent bonos homines

✱ & deuotos

a *Præliaban.* Eccleſiam ſuſtentantes, orando, auxiliũ ferẽdo.
A b *Non ualue.* Remouere auxilia angelorum, quia non poterunt eccleſiam ducere in peccatum.
c *Et aud.uo.* Cum oſtendiſſet diabolum in hoc certamine occulto ab eccleſia victum ab auxilio filij & angelorum, ſubiungit exultationes angelorũ ipſorũ, vel ſanctarũ animarũ de victoria fratrum, vt laborent vincere, q de victoria ſua angelos vel ſanctas animas audiunt exultare.
d *Accuſa.* Officium diaboli eſt accuſare.i. p peccatũ accuſabiles reddere.
e *Die ac no.* Vel in proſperis delectando, vel in aduerſis contriſtando.
† De pęnitẽ. diſt. 2. c. ſi enim ante finem
f *Deſcen.* De cęlo: vel de minoribus ſanctis, in quibus iam non habet locum tentatio.
g *Sciẽs quod mo.te.ha.* Quia videt multos ſibi ſubtrahi, & in locũ ſuũ ſubſtitui.
h *Et poſtquam ui.* Cum uidit diabolus ſe per occultam fraudem non poſſe proficere, aperta tribulatione aggreditur expugnare.
i *Et da.ſunt mu.alæ duæ &c.* Quæ ẽt cõtra apertam tribulationem habet auxilium ab eodem filio, a quo habebat contra occultam impugnationem.
k *Aquilę.* Qui per conuerſationem vitæ cælum petunt. & ideo in Deo fixum habent intuitum.

Per tem-

a ¶Maiores. b ¶Minores.
a in cælo. Michael & angeli eius præ- a
liabantur cum dracone, & draco pu-
b gnabat & angeli eius, & non ualue- b
runt, neq; locus inuentus eſt eorum c
a ¶i.in eccleſia quantum ad bonos. b ¶Auxilio horum.
amplius in cœlo. † Et proiectus eſt d
a ¶Pro uiolentia. b ¶Pro calliditate. c ¶Q.d. a quo cauete omnes.
draco ille magnus ſerpens antiquus
a ¶i.ſeorſum fluens a bonis ad malos. b ¶i.aduerſarius:
qui uocatur diabolus & ſathanas, e
a ¶i.reprobos.
qui ſeducit uniuerſum orbem, & f g
a ¶Cadens de fidelibus acrius impugnat amãtes terrena.
proiectus eſt in terram, & angeli eius
a ¶i.exultationem.
c cum illo miſſi ſunt. Et audiui uocem h
a ¶In angelis, vel animabus ſanctis. b ¶A tempore Chriſti, quod non eſt in natura hominis.
magnam in cælo dicẽtem: Nunc fa- i K
a ¶Remiſſio peccatorum in baptiſmo. b ¶Et regit ſuos de virtute in virtutem dirigens.
cta eſt ſalus & uirtus & regnum Dei
¶Et hæc omnia per Chriſtum operatus eſt.
noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia l
proiectus eſt accuſator fratrum no-
d ſtrorum, qui accuſabat illos ante
a ¶Quia Deum nihil latet, per quod maxime terret. b ¶Continue.
e conſpectum Dei noſtri die ac nocte.
a ¶Liberum arbitrium apponentes. b ¶i. Suggeſtionem eius.
Et ipſi uicerunt illum propter ſan- m
a ¶Quem imitantur. b ¶Quia non tacent vbi neceſſe eſt.
guinem agni, & propter uerbum
a ¶i.fidei quam teſtatus eſt Chriſtus. b ¶i.non ſic fouerunt carnem ſuam, vt animæ perirent.
teſtimonij ſui, & non dilexerunt n
animas ſuas uſque ad mortem.
a ¶Angeli, vel ſancti. b ¶In maioribus habitant minores ſancti, vel omnes in angelis.
Propterea lętamini cæli, & qui ha- o
a ¶i.in uitia fluentibus & in eodem vitio ſtabilibus.
bitatis in eis: Væ terræ & mari, p
¶Occidendum.
f quia deſcendit diabolus ad uos ha- q
a ¶Vnde feruentius graſſatur.
g bens iram magnam, ſciẽs, quòd mo- r
h dicum tẽpus habet. Et poſtquã uidit ſ
draco, quòd proiectus eſſet in terrã,
perſecutus eſt mulierem, quæ pe- t
i perit maſculum. Et datæ ſunt u
a ¶Duo teſtamenta. vel duæ dilectiones, vel duæ uitæ.
k mulieri alæ duæ aquilæ magnæ,
ut uolaret in deſertum, in locum

NIC. DE LYRA.

¶ a Michael & angeli eius. *Quod exponunt aliqui de Michaele archangelo, qui eſt princeps eccleſiæ, ſicut tempore ue. Teſt. fuit princeps ſynagogæ, propter quod cum angelis ſuis aſtabat ad protectionem & directionem Eraclij & exercitus eius, qui pu-* Dan.10.
B *gnabant pro eccleſia. Sed quia per draconẽ & angelos eius intelligitur Coſdroe & ſuus exercitus ſecundum omnes expoſitores, conuenientius eſt ut ſimiliter per Michaelem & angelos eius intelligatur Eraclius & bellatores eius. Michael .n. interpretatur quis ut Deus? Eraclius enim in hoc bello pro eccleſia erat Dei uicarius. ex ſupradictis etiã patet, quod in hoc libro boni & mali homines frequenter nominantur angeli.*
b Et non ua.*ſ.Coſdroe & uiri eius, ſed pluries debellati fuerunt.*
c Neque lo. inuentus eſt eorum amplius in cæ.*i.in eccleſia. nam Eraclius perſequens Coſdroe fugauit eum de Aethiopia & Lybia & terra ſancta, in quibus ante uigebat eccleſia, & compulit eum turpiter redire in terram ſuam. ideo ſubditur.*
d Et proiectus eſt dra. il. ma. ſer. antiquus.*tamen quia ipſemet Coſdroe erat antiquus ætate, propter quod poſtea ſatis cito tradidit regnum filio ſuo, ut poſtea dicetur.*
e Qui uocatur diabo.& ſa.*nimia eius nequitia, ſicut de homine nequam dicitur communiter, quod eſt unus diabolus uel ſathanas.*
f Qui ſedu.uniuer.orb.*nam ab illis, quos ſubijciebat, faciebat ſicut Deum adorari: propter quod dicitur in legenda exaltationis ſanctæ crucis, Fecerat turrem argenteam, in qua interlucentibus gemmis thronum extruxerat aureum, ibi ſolis quadrigam & lunæ & ſtellarum imaginem collocauerat atque per occultas fiſtulas aquę meatus adduxerat, ut quaſi Deus pluuiam deſuper infundere uideretur. per hoc aũt quod dicitur,* uniuerſum orbem: *non eſt intelligendum, quòd ipſe ſibi totum orbem ſubiecerit, ſed eſt locutio hyperbolica, ad deſignandum quòd magnam partem orbis ſibi ſubiecit & dicto modo ſeduxit. ſicut communiter dicitur, tota ciuitas currit ad tale ſpectaculũ, licet maior pars remaneat.* Coſdroe ſtatio
g Et proiectus eſt in terram &c. *quia cum exercitu ſuo compulſus fuit in terram ſuam refugere.*
h Et audiui. *Hic conſequenter ponitur gratiarum actio a filijs eccleſiæ pro Coſdroe deiectione, cum dicitur,* Et audiui.uo. ma. *ad gratiarum actionem.*
i In cælo.*i.eccleſia militante.*
k Nunc fa.eſt ſa.& uir.&c.*quia fideles potuerunt Chriſto libere ſeruire liberati a Coſdroe oppreſſione.*

Quia

l Quia pro.eſt &c. fra.no. *Id eſt Chriſtianorum, quos faciebat accuſabiles coram Deo ad malum eos impellendo, cogens eos ad latriæ cultum ſibi impendendum, vt dictum eſt.* C
m Et ipſi uice.illum &c. *Iſtud non refertur ad eoſdem Chriſtianos in numero, ſed ad illos, qui non acquieſcebant ei, magis eligentes mori. & ſic erant victores per palmam martyrij. ideo ſubditur.*
n Et non dilexerunt animas ſuas uſque ad mor.*i. uitam ſuã corporalem. ſimile habetur Pſal.lxxvij. Cum occideret eos, quærebant eum. non enim de eiſdem numero poteſt intelligi, quod eſſent occiſi, & quærerent eum pœnitentes, cum pęnitentia non ſit poſt mortem, ſed de alijs eiuſdem populi.*
o Propte.læta.cęli *de martyrum glorificatione, & de Coſdroe deiectione.*
p Væ terræ. *Hic conſequenter deſcribitur ſubditorum Coſdroe oppreſſio, qui compulſus redire ad terram ſuam fuit valde iratus, & cępit grauare ſubditos ſuos per exactiones & extorſiones multiplices, ad multiplicandum ſibi bellatores vt regnum ſuum poſſet defendere ab Eraclio imperatore. & hoc eſt quod dicitur:* Væ terrę & mari. *quia non ſolum dominabatur in arida, ſed etiam in pluribus inſulis maris, & quia de mercimonijs per mare portatis augmentauit exactiones & pedagia.*
q Quia deſcen.dia. *Id eſt Coſdroe fugatus qui nominatur diabolus in parte pręcedenti, ſicut uiſum eſt.*
r Sciens, quòd modicum tempus habet. *erat enim iam ſenex, & ſic non habebat tempus uitæ, in quo ſe poſſet de Eraclio vindicare: propter quod tradidit regnum filio ſuo.*
ſ Et poſtquam uidit dra. *Licet enim ante perſecutus fuiſſet eccleſiam, maxime extra terram ſuam, tamen tunc cœpit grauamen eius augmentare in terra ſua, in qua habitabant multi Chriſtiani eius tributarij, quos cœpit non ſolum in rebus, ſed etiam in perſonis grauius perſequi. Sicut Sennacherib fugiens de Iudæa propter percuſſionem exercitus ſui tempore regis Ezechiæ, cœpit grauius affligere Iudæos habitantes in ſua terra, quam ante, ut habetur Tob.1.* D
u Et datæ ſunt. *Hic declarat quoddam ſuperius dictum, ſcilicet qualiter mulier amicta ſole fugit in ſolitudinem: nam hoc fuit per auxilium Eraclij. ideo dicitur:* Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilę magnæ. *Aquila uero ſignum imperij Romani: ideo per ipſam intelligitur Eraclius. Alæ uero eius ſũt acies ſui exercitus. vnde et ala una ſignificatione eſt acies militaris. Et dicuntur hic duæ, propter metaphoram ſeruandam. nam auis non volat vnica ala, ſed duabus. Dicitur autem exercitus Eraclij iuuiſſe eccleſiam ſub rege Perſidis commorantem, quia Eraclius miſit milites ex parte Gręciæ ad recipiendum Chriſtianos fugientes de Perſide. Vel quia regnum Perſidis ſic fortiter inuadebat in extremitatibus ſuis, quòd Coſdroe bellatores erant ibi totaliter occupati, quòd Chriſtiani de Perſide facilius potuerunt in Græciam tranſire. uel vtroque modo.*

¶ Vbi alitur

MORALITER.

✱ & deuotos ſupra id, quod poſſunt. ſic dęmones ab eis deijciuntur, de qua deiectione dominus eſt laudandus, ideo ſubditur.
h *Et audiui uocem magnam in cælo dicentem &c.* Id eſt in eccleſia triumphante & militante. Et de malis hominibus, quæ ſubiiciuntur dæmonibus, ſubditur:
p *Væ terræ & mari.* i. cupidis bonorum terreſtrium & demerſis in aquis carnalium voluptatum.
t *Perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſcu.* quia nititur parientes bonum conceptum, quantum poteſt, perturbare.
u *Et da.ſunt mulieri alæ duæ.* quæ ſunt amor Dei & proximi, per quas euolat a facie diaboli.

✱ *Et miſit*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Per tē. & tē. &c.* Si accipitur illius eccleſiæ ſtatus, quæ erit tpe Antichriſti, dicetur aliter per tempus & tempora & di. prædicatione Heliæ & Enoch. Si generalis eccleſiæ accipit: dr̄ per tempus & t.& di.t.aliter pro prædicatione Chriſti facta tribus annis & dimidio, quia Chriſti prædicatione paſcitur eccleſia quotidie.

b *Et adiuuit ter.ſ.* Chriſtus eccleſię ſuę dedit uires patiendi.

c *Et ap.i.* pręparauit,& idoneā ſe fecit vt reciperet quicquid ſibi inferrent ad ſimilitudinem os aperientis. quod in paſsione ſua fecit,in quo ſuis exemplum patiendi ſe propoſuit.

d *Abſor. flu.i.* oēs pœnas in ſe deſtruxit,factus immortalis & impaſsibilis, quod idem facit in ſuis.

e *Iratus eſt dr.&c.i.* quia licet non poſſit deuincere, non tamen deſiſtit inuidere,& locum inuadendi quęrere.

f *Et ſte.ſu. are.* Non tamē omnes illos vicit minores, ſed tantum ſuper arenam.i. infructuoſos moram fecit, in quibus apparent ſigna veſtigij.

NIC. DE LYRA.

¶ a Vbi alitur per tēp. & tem. & dimi. tempo. &c.*i. per tres annos & dimidium, vt dictum eſt ſupra.*

b Et miſit.ſe.ex ore ſuo poſt mu. aquā.*i. gentem multam, ſecundum* ꝙ *dicitur infra. Aquæ multæ populi multi,ad interficiendum Chriſtianos fugientes.* (Cap. 17.d)

Et ad.

¶ i. per tres annos & dimidium.

a ſuum, vbi alitur per tempus & tem- a

a ¶ A præſenti impugnatione.

pora & dimidium temporis a faciē

¶ Et quamuis ita par ta eſſet. a ¶ Ex inſpiratione.

ſerpentis. Et miſit ſerpens ex ore ſuo b

a ¶ Quia ad eam non attingit. b ¶ Tribulationem inundantem.

poſt mulierem aquam tāquàm flu-

a ¶ In peccatum.

men, ut eam faceret trahi a flumine.

a ¶ Vel ſancti orando.

b c Et adiuuit terra mulierem, & ape- c d

a ¶ Sancti ſtabiles vt terra.

d ruit terra os ſuum, & abſorbuit flu- e

men, quod miſit draco de ore ſuo.

e Et iratus eſt draco in mulierem, & f g

a ¶ Cum minoribus de eadem eccleſia.

abijt facere prælium cum reliquis

a ¶ Opere complent.

de ſemine eius, qui cuſtodiunt man

a ¶ Qui cum credunt & timent preferri.

data Dei, & habēt teſtimonium Ieſu

f Chriſti. Et ſtetit ſuper arenā maris. h

c Et ad.te.m.*ſ. habitatores Græciæ, uel milites Eraclij modo prædicto.* G

e Et abſorbuit flu.*quia tunc gens a Coſdroe miſſa fuit debellata.*

f Et iratus eſt dra.in mu.*i.contra catholicam plebem.*

g Et abiit fa prælium cum reliquis de ſemine eius.*i.cum illis Chriſtianis, qui non potuerunt fugere cum alijs uel cum Eraclio & eius exercitu,ne intrarent regnū Perſidis. iō ſubditur.*

h Et ſtetit ſuper arenam maris. *Per mare,quod eſt congregatio aquarum,intelligitur Coſdroe regnum, quod erat valde populoſum,. Aquæ enim multæ populi multi. Per arenam quæ eſt in litore maris, intelligitur extremitas regni Perſidis,in qua ſtetit exercitus Coſdroe, ne Eraclius cum ſuo exercitu poſſet tranſire.*

MORALITER.

✱ b *Et miſit ſerpens ex ore &c.* quia diabolus fugiētibus ab eo mouet perſecutionem temporalem, vt per impatientiam eos frangat.

d *Et aperuit ter.os &c.* hoc eſt virgo Maria, de qua dr̄ Iſa. lxv. b. Aperiatur terra & germinet ſaluatorē.ipſa namq; ſibi deuotos adiuuat cōtra dęmonē. Bernardus ſupermiſſus eſt.in periculis,in anguſtiis, & in rebus dubiis reſpice ſtellam,inuoca Mariam.

g *Et abyt facere prælium cum &c.* quia quando diabolus ab uno ſancto deuincitur, vadit ad alium impugnandum.

h *Et ſte.ſu.a.m* p q̄ ſignāt ſteriles in bono ſuper quos ſtat tanq̄ in proprio loco.

GLOS. ORDIN. CAP. XIII.

E T uidi de ma. be. Beſtia vel ſpiritaliter Antichriſtus, vel generaliter tota collectio malorum, vel integer Antichriſtus caput & corpus.

b *Capita.* Ad hoc vt bene poſſet iſtos vincere, talem familiam ſibi inſtituit.

F c *Nomina blaſphemiæ*: Varijs hæreſibus erat plena, vel varijs ſimulationibus occultans uitia.

☞ Quaſi oc-

NIC DE LYRA. CAP. XIII.

E T uidi de mari. *Deſcripta perſecutione eccleſiæ ſub Coſdroe, hic idem deſcribitur ſub eius filio ſibi ſuccedente. & diuiditur in tres partes: quia primo deſcribitur ſucceſsio regni. ſecundo proceſſus prælij,ibi: Et uidi. Tertio terminus belli Perſarum & Eraclij,ibi: Si quis habet aurem. Circa primum dicit Iohannes.*

a Et uidi de mari.*i. de regno Perſidis ratione prædicta.*

b Beſt.*i. filiū Coſdroe beſtialiter viuentem.*

c Aſcendentem.*ad regni Perſidis ptātem*

d Haben.ca.ſep.& cor.de. *exponatur ſicut præcedenti capitulo de patre ſuo.*

e Et ſu.cor. eius de. dia. *quia capitaneis ſuarum acierum impendit quaſi honorem regium,vt fortius decertarent contra Eracliū.*

f Et ſu.ca.eius no. blaſ. *quia dicti capitanei prorūpebant in blaſphemiā Chriſti,ſicut & principes eorū,vt habetur parte ſequēti.* (* & ſedem ſuam,)

g Et be.quā ui.ſim. er. par. *p p uarietatē uitiorū,in qbus obſtinatus erat ſcd̄m illud Ie.xiij.d.Si pōt Aethiops mutare pellē ſuā et pardus uarietates coloris ſui: & uos poteritis benefacere,cum didiceritis malum.*

h Et pe.eius ſi.pe. urſi. *habentes plantas magnas ad calcandum, ſic iſte anhelabat ad calcandum eccleſiam.*

i Et os eius ſicut os leo.*propter crudelitatem.*

k Et de.il.dra.uir.ſuā: *quia Coſdroe pater eius tradidit illi regnū ſuū ſedēs in turre ſua argētea,vt dicitur in legēda exaltationis ſāctæ crucis.*

l Et poteſtatē magnam.*i. exercitū fortē ad pugnandū cōtra Eracliū.*

m Et ui.un.de ca.ſuis.*Hic conſequenter deſcribitur pceſſus prælij.circa qd ſciendū,ꝙ expoſitores aliq dicunt hic,ꝙ exercitus Eraclij,et exercitus filij Coſdroe occurrerūt ſibi iuxta Danubiū, et ex cōſenſu vtriuſq; partis Eraclius & Coſdroe filius pugnauerūt ad ſingulare certamē: tali pacto,quod uictus ſubijceretur uictori cū toto populo ſuo. Eraclius aūt uictor extitit,& ſic filius Coſdroe cū toto ſuo populo ei ſe ſubmiſit. & ſecundum hoc dicit Iohannes:* Et ui.u.de ca.ſuis.*Id eſt primum & principale caput. Vnum.n.in ſcriptura ſacra aliquando ponitur pro primo,*

Gen.

CAP. XIII.

a ¶ i. de collectione malorum

E T uidi dē mari be- a b

a ¶ Quod principium: uel per alios malos ſe extollentem.

ſtiam aſcendētem c

a ¶ i. principes. b ¶ Vniuerſos malos.

habētem capita ſe- d

a ¶ i. eos per quos principes impugnant decalogum.

ptem, & cornua decem, et ſuper e f

a ¶ Quia non eſt aliquod preceptum, quod per principes non infringatur,& de quo ipſi non coronentur.

cornua eius decem diademata, et g

a ¶ i. principes. b ¶ Quia dicunt Chriſtum non Deum, ſed magnum fuiſſe.

b c ſuper capita eius nomina blaſphe-

miæ. Et beſtia, quam uidi, ſimilis h

¶ Miſſi a principibus. ¶ Maiores in ſermone.

erat pardo, et pedes eius ſicut pe- i

a ¶ Quia deuorent & fœtent.

des urſi, et os eius ſicut os leonis. k

a ¶ Aliud, per quod nocent. b ¶ Faciendi miracula.

Et dedit illi draco uirtutem ſuam, l

a ¶ Seducendi multos.

*et poteſtatem magnam. Et ui- m

Gen. 1. a. *Et factū eſt ueſpere & mane dies vnus .i. primus: & iſtud caput unum fuit filius Coſdroe,qui fuit vnum de ſeptem capitibus beſtiæ, ſicut prædictum eſt capitulo præcedenti, de patre eius Coſdroe.* Quaſi occi. in mortem. *id eſt deuictum & ſubiectum Eraclio. Et quia per hoc non fuit mortuus ſimpliciter, ideo non dicitur occiſum abſolute, ſed quaſi occiſum.* Et plaga mortis eius curata eſt, *quia poſtea rebellauit Eraclio. & ſic curatus fuit ab eius ſubiectione. Sed illud quod ſequitur:* Et adorauerunt eum dicētes: Quis ſimilis beſtiæ & quis po. pugnare cum ea. *q.d. nullus non concordat cum dicta expoſitione. quòd enim deuictus ab Eraclio rebellaret, non eſt argumentum* H

¶ quòd eſſet

MORALITER.

✱ a *Et uidi de mari beſtiam aſcendentem.* Hic ad literam deſcribitur perſecutio eccleſiæ ſub filio Coſdroe, qui capitulo præcedenti uocatus eſt draco: ideo per eius filium ſignificatur tyrannus,qui eſt diaboli filius per eius imitationem. Et dicitur hic beſtia habens ſeptem capita, per quæ ſignificantur ſeptem vitia capitalia.

e *Et cornua decem.* Id eſt uniuerſos modos impugnandi bonos.

f *Et ſuper cornua eius decem diadema.* Id eſt omnem ſpem ſubiiciendi ſibi iuſticiam.

g *Et ſuper capita eius nomina blaſphemiæ.* quia ſemper paratus eſt Deum, & eius membra blaſphemare.

h *Et beſtia,quam uidi,ſimilis erat par.* quia conformatus eſt in malo. Ierem. xiii. d. Si mutare poteſt Aethipos pellem ſuam, & pardus varietates coloris ſui: & uos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.

i *Et pedes eius ſicut pedes urſi.* qui ſunt lati ad calcandum: ſic tyrannus ſtudet calcare populum.

k *Et os eius ſicut os leonis.* quia quærit deuorare bona aliorum.

l *Et dedit illis draco uirtutem ſuam.* quia tales diabolus adiuuat ad perficiendum maliciam ſuam.

m *Et uidi unum de capitibus ſuis, quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis eius curata eſt.* Quia propter infirmitatem vel aliud malum ſuperueniens tyrannus territus aliquando incipit emendationem, ſed illo malo tranſeunte reuertitur ad priſtinam nequitiam uel maiorem.

✱ Et admi-

A a *Quaſi occiſum.* Simulabit ſe Antichriſtus mortuum, & per triduum latens poſt apparebit dicens ſe ſuſcitatum.

b *Et pla.mo.* Arte magica aſcendet in aera ferentibus eum dęmonibus, & ſic curabitur plaga mor.e. quia prius mortuus credebatur,poſt viuens reputabitur.

c *Et ape.os ſuum.* In tantam fiduciā prorupit, vt quod occulte ante,iam tunc publice audeat blaſphemare.

d *Et tab.eius.i.* omnem inſtitutionem eius, per quam laudabilis apparet.

e *Occiſus.* In ſuis vt in Abel. Vel quia ante omnia diſpoſitum eſt, ꝙ in fine temporum occideretur. Vel occiſus .i.in agno myſtice, quem Abel obtulit,vel in ipſo Abel a fratre occiſo pręfiguratus eſt.

f *Qui in cap* Qui captiuat hoīes nunc a fide tandem a ſalute ſcilicet Antichriſtus,vel ipſe diabolus.

g *Qui in gl.oc.* Antichriſtus & ſui occidūt gladio materiali & perſuaſionis, & pereunt gladio ęterni iudicij.

h *Hic eſt pa.i.* patientiam & fidē tenebunt,quia illo deſtructo ſciunt ſe remunerandos. Reſpiciendo pœnam malorum & remunerationem bonorum patientes fiunt & fidem tenent.

i *Et ui.* Deſcripta tribulatione, quæ erit per Antichriſtum,& ſuos participes: ſubiungit aliam,quę fiet per ſuos apoſtolos,quos ipſe per totum mundum ſparget.

☞ Cornua

NIC. DE LYRA.

¶ *quòd eſſet inuincibilis, ſed magis ad oppoſitum, ſicut ipſe iam fuerat deuictus ab Eraclio, & pater eius pluries debellatus. Item quia quod iſti expoſitores dicunt, ꝙ hæc rebellio fuit poſt receſſum Eraclij de Perſide,interfecto Coſdroe & reportato vexillo crucis dominicæ. hic autem dicitur:* Et admira. eſt uniuer. ter. poſt beſtiam, *propter eius curationem.* Et adoraue.draco.*per quem intelligitur Coſdroe. non enim adorauerunt eum poſt mortem ſuam,ſed ante, ut dictum eſt ſupra. Propter quod aliter exponitur hæc litera de vulneratione letali filij Coſdroe in uno conflictu contra Eraclium: a quo vulnere contra ſpem humanā fuit ſatis cito curatus: propter quod gentes ſibi ſubditæ crediderunt in eo eſſe aliquid numinis, cuius uirtute fuerat ſic ſanatus, ſicut & patrem ſuum adorauerant vt dictum eſt. ſecundum hoc dicitur:* Et uidi unum de ca.ſu.*i. filium Coſdroe ratione iam dicta.* (B)

a Quaſi occiſum iu mor.*i. letaliter vulneratum,*

b Et plaga mortis eius cu.eſt.*inopinabiliter.*

c Et admirata eſt &c.*p p talē curationē.*

d Et ad drac.*i.Coſdroe,quia dedit poteſtatem beſtiæ tradendo regnum filio ſuo.*

e Et ado.b.*i.filium Coſdroe credentes in eo aliquid numinis eſſe:*

f Dicentes.quis ſi. be. etc.*q.d.nullus, quia ſi in prælio vulneraretur. curabitur ſicut prius.* (Math. 26.e)

g Et d.eſt ei os l.m.& b.*per iactantiam & blaſphemias contra Chriſtum & eccleſiam.*

h Et da.eſt ei ptās f.m.qu.*qui faciunt tres annos & dimidium. dictū .n.eſt ſupra,ꝙ bellum Eraclij contra Perſas durauit ſeptem annis.& ſic medietas illius temporis aſcribitur Coſdroe,& alia medietas filio eius.*

i Et d.eſt il.b.f.cu.ſan. *quia ſanctum Anaſtaſium cum.lxx. monachis & multos alios interfecit.*

k Et da.eſt ei p.in o.tri.&c. *q̄a multæ gētes & diuerſarū linguarū erāt ſub ptātē ſua. & eſt hic hyperbolica locutio accipiēdo oēm populū & gētem p multo populo & gēte, ſicut frequēter fit in ſcriptura,& in cōi mō loq̄ndi.ſicut dicitur,tota ciuitas eſt in tali feſto,ad denotādū, ꝙ ſunt ibi multi de ciuitate.et ſimiliter qd ſubditur:* Et adorauerūt eā oēs &c.

l Quorum non ſunt.ſcr.n.in li.u.a.*i.in libro prædeſtinationis diuinę, qui dicitur liber vitæ agni ratione deitatis,& etiam ratione humanitatis,in quantum omnes prædeſtinati ſaluantur in fide mediatoris.*

m Qui oc.eſt &c.*qd dupliciter pōt intelligi. Vno mō diſpoſitiue, quia ſic Deus ab æterno diſpoſuit mundū facere,quæ quidē diſpoſitio pōt dici*

quædam

¶ Antichriſtum. a ¶ Fingentem ſe tanquam mortuum.

a di vnum de capitibus ſuis quaſi oc- a

¶ Simulatorię.

b ciſum in mortē, & plaga mortis eius b

¶ Per aſcenſionem.

curata eſt. Et admirata eſt vniuer- c

¶ Imitans beſtiales. a ¶ i. Antichriſtum.

ſa terra poſt beſtiam. Et adoraue- d

a ¶ i. diabolum. b ¶ Reſurgendi vt videbatur.

runt draconem, qui dedit poteſta-

¶ Antichriſtum.

tem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam e

¶ Cum reſurrexit.

dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis f

a ¶ Voluntati eius reſiſtere. b ¶ Permiſſione Dei.

poterit pugnāre cum ea? Et datum g

a ¶ Magniloquio ſe extollens. b ¶ Quia dicet ſe filium Dei.

eſt ei os loquens magna, & blaſphe-

mias, & data eſt ei poteſtas facere h

¶ i. operari per menſes.

c menſes quadragintaduos. Et ape-

a ¶ Negando Deum eſſe. b ¶ i. contra Deum, vel vſque ad Deum.

ruit os ſuum in blaſphemias ad Deū,

d & blaſphemare nomen eius, &

a ¶ i. omnes illos,qui ab illis maioribus proteguntur.

tabernaculum eius, ēt eos, qui in

¶ Permiſſum.

cælo habitant. Et datum eſt illi bel- i

¶ Corporaliter.

lum facere cum ſanctis, & uincere

¶ Vel eos.

illos. Et data eſt ei poteſtas in k

omnem tribum, & populum, &

linguam, & gentem: & adoraue-

a ¶ i. dediti terrenis.

runt eam omnes, qui inhābitabant

¶ i. Reprobi tantum.

terram, quorū non ſunt ſcripta no- l

a ¶ Qui liber eſt agnus,ipſe enim idem eſt agnus & liber.

e mina in libro uitæ agni, qui occiſus m

¶ q.d cauete omnes.

eſt ab origine mundi. Si quis ha- n

¶ Intellectum. ¶ Intelligat.

f bet aurem audiat. Qui in captiui- o

¶ In pœnas infernales.

tatem † duxerit, in captiuitatem ua- († ducit †Gen. 9. a)

g det: † qui in gladio occiderit, opor- p

¶ i. in reſpectu pœnarum & remunerationis.

h tet cum gladio occidi. Hic eſt patien q

a ¶ Priore minorem.

i tia & fides ſanctorum. Et uidi aliām r

quædam mundi origo,inquantum ad exēplar mundi præconcepti æternaliter a Deo productus eſt mundus temporaliter in effectu. unde Boetius libro de conſolatione: Tu cuncta ſuperno ducis ab exemplo, Mundum mente gerens ſimilemq; imagine formans. Alio modo figuratiue. & ſic ab initio mundi Chriſtus in Abel fuit occiſus: nam occiſio Abel innocentis fuit figura occiſionis huius agni. vnde dicit Aug. ꝙ fuit in Abel occiſus, & in prophetis exhonoratus. C

n Si quis habet. *Hic ultimo deſcribitur finis belli Perſarum & Eraclij, cum dicitur:* Si quis habet au.*i.intellectum.*

o Audiat.*ſupple finē belli Eraclij & Perſarum. quia Perſæ,qui multos Chriſtianos duxerant captiuos ab Eraclio & eius exercitu fuerunt captiuati.*

p Qui in gla. occi. &c. *quia Coſdroe,qui multos occiderat,ab Eraclio eſt occiſus.*

q Hic eſt patiē.& fides ſanctorum. *quia Zacharias patriarcha Ieroſolymitanus,qui cum alijs pluribus ſanctis ductus fuerat in Perſidem captiuus, habuit meritum patientiæ, & per Eraclium cum eis fuit in Ieruſalem reductus.*

r Et uidi aliam be. *Deſcripta eccleſiæ perſecutione a Coſdroe & eius filio, hic conſequenter idem deſcribitur ſub Mahumeto & eius populo. & diuiditur in tres partes.* (Diuiſio) *nam hæc perſecutio primo incipitur, ſecundo alia intercipitur ſe.ca.ibi: Et uidi & ecce nubem. tertio primo reſumitur.xvi. c.ibi: Et ſex. Prima adhuc in tres. quia primo ponitur conditio ſectæ Saracenorum, ſecundo perſecutio Chriſtianorum, in principio ſe.ca. tertio punitio perſecutorum,ibi: Et alios angelos. Prima adhuc in duas. quia primo ponitur dictæ ſectæ conditio. ſecundo cuiuſdam ſententiæ ſecretæ velatio, ibi. Hic ſapientia eſt. Circa primum ſciendum, ꝙ licet de inchoatione ſectæ Mahumeti uaria dicātur a diuerſis, tamē conuenientius tenetur ꝙ incæpit circa finē tpis Eraclij, de quo dictū eſt in parte præce. hic aūt Mahumetus de paupertate ad diuitias eleuatus cogitauit fieri rex Iſmaelitarū,de quo populo erat, q ꝓprie dicūtur Agareni.nā Iſmael fuit filius Agar ancillę Sarę, dicūtur tamē vſurpatiue Saraceni a Sara libera. Ad obtinēdū uero ꝓpoſitū vſus fuit cōſilio,& auxilio cuiuſdā monachi hæretici, noīe Sergij: cōdēdo legē falſam & carnalē, & qbuſdā autoritatibus ve.ac no.Teſt.coloratā, vt ſic nō ſolū a Gentibus ad carnalia pronis, ſed etiam a ſimplicibus Chriſtianis & Iudæis, de quibus aliqui habitabant cum Iſmaelitis, facilius reciperetur: finxit etiam legem illam a Deo reuelatam tanquam prophetæ Dei ſummo. Igitur de ipſo dicitur:* Et uidi aliam beſtiam. *i. Mahumetum uitam voluptuoſam ducentem. quæ beſtialis dicitur. nam fuit luxurioſus & libidinis ardore ſuccenſus ſup oēs homines orientalis regionis, iactās ſe ſo* (D) (Saraceni Agareni Gene.c.16.) (1. Ethicor.)

¶ *lum,ſuper*

MORALITER.

✱ c *Et admi.eſt vniuerſa terra.* de tali euaſione mali: quia communiter bonis hominibus non contingit.

d *Et adoraue.draco.&c.* quia reuerendo tyrannum reuerentur diabolum,cuius eſt membrum.

g *Et da.eſt ei os &c.* i. pmittitur loqui ſuperba & blaſphematoria.

h *Et data eſt ei po. face. men. qua.* Menſis dicitur a mene quod eſt defectus. & ideo facere menſes,i. defectus eſt deficere. tyrannus autem deficit in obſeruantia decalogi & euangelij,& duplicis dilectionis præcepti: quod ſignificatur per menſes.xlij. nam quadraginta ſunt quater decem, & ſic ſignificat decalogum & euangeliū quadrupliciter deſcriptum & per duos ſuperadditos duplex charitatis præceptum.

k *Et data eſt illi po.in om.tri.&c.*i. ſuper multos bonos. & eſt hic hyperbolica locutio.

n *Si quis habet aurem au.* q.d. ſicut tyrannus bonos captiuat & occidit temporaliter, ſic æternaliter captiuabitur, & ad mortem gehennæ ducetur.

r *Et uidi aliam beſtiam aſcendentem de ter.* hoc literaliter exponitur de Mahumeto,qui legem falſam dedit Iſmaelitis. ideo myſtice poteſt exponi de quolibet hæreſiarcha,qui doctrinam erroneam dat diſcipulis ſuis. ideo ſubditur:

✱ Et habebat

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Cor.duo.* Quia ſimulabunt ſe hr̃e innocentiam, & puram ui tam & veram doctrinam & miracula, quæ Chriſtus habuit & ſuis dedit. Vel duo Teſtamenta ſibi vſurpabunt.
b *Et loque ſi.i.* pſeudo apoſtoli ita loquentur ſicut diabolus in Antichriſto erat locutus.
c *Et po.pr.* Quia in omnibus caput ſuũ ſibi præponebât, ſcilicet Antichriſto.
d *Terrã.i.* terrenos, & in amore terræ perſeuerantes. vel terra ſm̃ corpus, habitantes in ea ſecundum animam.
e *Ado.be.pri.cu.cu.eſt pl.mor.* Quia et hi ſimulata reſurrectione prædicationis ſuæ faciunt fundamentum ſicut & apoſtoli Chriſti fecerunt.
f *Ignem.i.* malignum ſpĩm ſup ſuos faciet deſcendere, vt loquant̃ varijs linguis. Vt apoſtolis datus eſt ſpuſſctũs in ſpecie ignis, ſic & illi dabunt ſpiritum malignum in ſpecie ignis.
Act.2.a g *In con.ho.* Vt omnes videre poſſint, cum apoſtoli in conclaui acceperunt.
h *Vt lo.im* Qui magica arte faciet ſtatuam loqui & futura prædicere.
i *Habe.char.&c.* In manu & in fronte ponent ſigna, vt omnes Deum confiteantur ſuum verbo & opere.

☞ Nume-

a ¶Pſeudo apoſtolos. b ¶In ſuperbiam vel perditionem proficientem. c ¶Per amantes terrena.

beſtiam aſcendentem de terra: & ha a b

a ¶Quia ſi quid boni in eis videbitur, ſimulatio erit.

a b bebat cornua duo ſimilia agni. Et c

a ¶i.omnes modos decipiendi, quibus Antichriſtus decipit.

c loquebatur ſicut draco. Et poteſta- d
tem prioris beſtiæ omnem faciebat
d in conſpectu eius, & fecit terram & e f

¶Antichriſtum.

e inhabitantes in ea adorare beſtiam
primam, cuius curata eſt plaga mor g

¶Ad confirmationem prædicationis.

tis. Et fecit ſigna magna, ut etiam h i
f ignem faceret de cœlo deſcendere
g in terram in conſpectu hominum. K
Et ſeduxit habitantes in terra, pro- l m

a ¶Permiſſione Dei.

pter ſigna quæ data ſunt illi facere

a ¶In inuocatione nominis Antichriſti. ¶Præcipiens.

in cõſpectu beſtię: dicens habitan- n o

a ¶Se conformans illi. ¶Vel ad literam.i.aliquam ſtatuam.

tibus in terra, ut faciant imaginem p

a ¶Mortis.

beſtiæ, quæ habet plagam gladij, &

a ¶Reſurrexit. b ¶A diabolo permiſſione Dei.

uixit. Et datum eſt illi, ut daret ſpi- q r

a ¶Conformibus Antichriſti. b ¶Diuerſis linguis.

h ritum imagini beſtiæ, & ut loqua- ſ

a ¶i.conformes eius. b ¶Per principes ſeculi.

tur imago beſtiæ. Et faciet, ut qui- t

a ¶i.conformantes ſe ei, vel ad literam.

cunque non adorauerit imaginem

a ¶Morte corporis. b ¶Quia dicent Deum ſuum & omnes recipere & neminem abijcere.

beſtiæ, occidatur. Et faciet eos pu- u
ſillos & magnos, & diuites & pau-
i peres, & liberos & ſeruos, habere x
characterem in dextera manu, aut y z
in frontibus ſuis, & ne quis poſſit a

a ¶Ad literam, vel ſeruos Dei acquirere, vel ad ſpiritualem ſenſum.

emere, aut uendere, niſi qui habeat b

G *diſcipuli, q̃ lunam a ſe uocatam fecit deſcendere, quæ ratione luminis conuenit cum igne. & ſic ſecundum opinionem hominum fecit ignem deſcendere.*
l Et ſeduxit habit. in terra. *per ſe & diſcipulos ſuos.*
m Propter ſigna. *quæ falſo dicta ſunt de eo.*
n In con.be. *Id eſt ſuipſius. ſciebant.n. q̃ erant ſigna mendacia. Vel aliter:* In con.be. *id eſt populi beſtialis. & de facili ſeductibilis, qualis erat populus Hiſmaelitarum habitans in deſertis.*
o Dicens ha.in ter. *ſibi ſubiecta.*
p Vt faciat ima. be. quæ habet pla. &c. *Hoc additur ad deſignandum q̃ beſtia hic accipitur pro ipſo Mahumeto, & non pro populo per ipſum decepto. Dicitur autem eius imago lex ab eo data, in quo repreſentatur eius conditio & uita, quam præcepit firmiter cuſtodiri. & hoc eſt quod dicitur:* Vt faciant imaginem &c. *i. opere adimpleant eius legem.*
q Et datum eſt illi. *i. permiſſum a Deo.*
r Vt daret ſpiritum imagini. *i. uigorem ſuæ legi. Lex enim dicitur uiua quamdiu uiget & mortua cum abrogatur.*
ſ Et ut loquatur imago beſtiæ. *i. ſententiam ſuam oſtendat, ſicut dicitur: Lex talis loquitur in tali caſu. nam omnia fere accipiuntur hic metaphorice.*
t Et faciet ut quicunque non ado.imaginem beſtiæ. *Nam præcepit ſub pœnam mortis legem ſuam haberi in magna reuerentia.*
u Et faciet omnes puſil. & magnos. &c. *id eſt, omnes homines cuiuſcunque conditionis.*
x Habere chara. *i. circunciſionem, ut dicunt aliqui nam Saraceni ſunt circunciſi ſicut & Iudæi. Sed litera ſequens diſſonare uidetur, cum dicitur.* In dextera manu, aut in frontibus ſuis. *quia circunciſio non ſit in partibus iſtis. Et ideo per characterem uidetur hic intelligi determinatus modus uiuendi ſecundum legem Mahumeti, qua Saraceni ab alijs gentibus diſtinguuntur. ideo dicitur.* H
y In dextera ma. *quantum ad operationem.*
z Aut in frontibus ſuis. *per apertam confeſſionem.*
a Et ne quis poſſet emere aut uendere. *id eſt cum Saracenis in ſuis legalibus communicare.*
b Niſi qui habeat chara.be. *i. modum uiuendi dictum.*

¶ Aut nomen

NIC. DE LYRA.

¶ *lum ſuper quadraginta homines ex diuino munere virtutem generatiuam & coeundi poteſtatem habere, vt ſcribitur hiſto iæ orientalis eccleſiæ libro. 1.ca.v. qui aliter nominatur. ſ. liber epiſcopi Aconenſis: quia fuit auctor huius libri.*
a Aſcenden. de ter. *quia per mercationes & rapinas aſcendit de paupertate ad diuitias, ut dicitur ibidem.*
b Et habebat co.duo ſimilia agni. *i. Chriſti, cuius duo cornua dicuntur hic prophetia inquantum fuit viator, prout declaratum fuit ſuper illud: Propheta magnus ſurrexit in nobis &c. & lator legis nouæ. Mahumetus vero finxit ſe eſſe prophetam, & legis diuinæ latorem, vt dictum eſt. propter quod dicitur habere duo cornua ſimilia cornibus agni, quia non fuerunt talia ſecundum ueritatem, ſed ſecundum humanam fictionem.*
F *Luc. 7.c.*
c Et loquebatur ſic.dra. *ſ. aſtute, mendaciter & doloſe.*
d Et poteſtatem prioris beſt. omnem facie. *Quod exponunt aliqui de poteſtate filij Coſdroe, qui ſupra nominatus eſt beſtia. nã Mahumetus & eius ſequaces poteſtatem regni Perſarum tranſtulerunt ad Saracenos. & ſic dicitur hic feciſſe omnem poteſtatem prioris beſtiæ: Sed huic expoſitioni uidetur contradicere quod ſequitur:* Et fecit terram, & habitantes in ea ado.beſtiam primam. *nam auferendo poteſtatem a Perſis non fecit adorare regem eorum, ſed magis contrarium. Propter quod mihi videtur, ſaluo iudicio meliori, q̃ hic prior beſtia ſit ipſe Mahumetus, qui dicitur beſtia ratione uitæ beſtialis ut dictum eſt: & prima, quia primus rex fuit Saracenorum beſtialiter viuentium. Modus autem primi regis in aliquo regno eſt regimen ſuum firmare & dilatare quantum poteſt. quod fecit ipſe Mahumetus. ideo dicitur:* Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat. *quia quidquid ſolet facere primus rex ad firmandum & dilatandum ſuam poteſtatem, diligentius habebat.*
e In conſ. eius. *i. prout ſibi ad finem intentum expediens videbatur.*
f Et fecit terram &c. adorare beſtiam pr. *ſ. ſeipſum, qui dicitur beſtia prima ratione dicta. non tamen fecit ſe adorare tanquam Deum, ſicut fecit Coſdroe, ſed ſicut prophetam Dei ſummum.*
g Cu.cu.eſt pl.m. *Mahumetus.n. in quodã bello grauiter vlneratus ſed poſtea curatus, vt dicitur primo libro hiſtoriæ orientalis eccleſiæ ca.v.*
h Et fecit ſigna ma. *falſa tamen.*
i Vt etiam ignem faceret de cælo deſcendere in terram. *Hic accipitur ignis metaphorice ſicut & alia, quæ dicuntur hic. Mahumetus.n. poſtquam iam magnus erat effectus, cœpit cadere epilentica paſſione. pp quod ne ex hoc uiliſicaretur, dixit ſe hoc pati ex apparentia Gabrielis archangeli, vt pote homo purus non potens ſuſtinere refulgentiam ipſius ſicut Dan.x.d. dixit angelo ſibi apparenti: Domine mi in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meę, & nihil in me remanſit uirium. angeli uero ignis uocantur, Pſal.ciii.a. Qui facis angelos tuos ſpiritus & miniſtros tuos ignem urentem. Sed quia iſtud erat falſum, ideo ſubditur.*
k In con.ho. *i. in opinione falſo ſibi credentium. Dixerunt etiam ſui diſcipuli,*

MORALITER.

✻ b *Et habebat cornua duo ſimilia agni.* ſ. Chriſti, cuius duo cornua ſunt duo Teſtamenta, quorum vetus dedit per prophetas. nouum autem per ſemetipſum. ſicut dicitur Hebr.1.a. Olim Deus loquens patribus in prophetis &c. Hęreſiarcha uero ſuam doctrinam nititur defendere per ſcripturam veteris & noui Teſtamẽti. quia tamen male allegat eam, non dicitur habere cornua agni, ſed ſimilia cornibus agni.
c *Et loquebatur ſicut draco*. id eſt ſicut diabolus ſuggerit ei.
d *Et poteſtatem prioris beſtiæ &c.* per quam ſignificatur tyrannus, vt dictum eſt, cuius amicitiam & familiaritatem quærit hæreſiarcha, vt ad defenſionem ſuæ hæreſis vtatur eius poteſtate, ſicut legitur de Arrio & pluribus aliis: & ſic poteſtatem eius facere dicitur inquantum ea ad malum vtitur.
f *Et fecit terram & habitantes in ea adorare beſtiam prioris &c.* id eſt tyrannum inducens populum ad eius reuerentiam, vt ſic magis habeat eius amicitiam.
h *Et fecit ſigna magna, ita ut etiam ignem faceret deſcen. &c.* Hoc fuit in Pelagio. cuius diſcipuli dixerunt, quòd fuit ſpiritusſanctus, qui eſt ignis diuinus. Et quia hoc erat falſum, ideo ſubditur.
k *In conſpectu hominum*. id eſt ſecundum falſam æſtimationem credentium.
o *Dicens habitantibus in terra: ut facerent imaginem beſtiæ. &c.* id eſt vt facerent reuerentiam filio tyranni, qui eſt eius imago naturalis, vt ſic ad defenſionem ſuæ hæreſis ſuccederet patri.
q *Et datum eſt illi: ut daret ſpiritum imagini beſtiæ.i.* uoluntatem filio tuendi ſuam hæreſim verbis & factis.

A a *Numerum no.* i. qui expectant ab eo remunerationem minorem, vel mediocrem, vel maximam.
b *Qui ha.in.* Cum liber Græce ſit editus ſm̃ Græcos numerus eſt quærendus, apud quos omnes literæ numerum ſignificant nomen eius antemos quod ei cõpetit, qui Chriſto cõtrarius dr̃. a. vnum. n. quinquaginta. t. ccc. e quinq;. m. quadraginta. o. ſeptuaginta ſ. cc. Vel arnoyme i. nego, qui Chriſtum negat Deum, in quo idem numerus. a. vnum. r. cc. n. quinquaginta. o. lxx. y. cccc. m. xl. e. quinq;. Vel teitan i. ſol, gigas. qđ vere Chriſto, vſurpatiue conuenit Antichriſto. T. ccc. e. quinq; i. x. iterum. t. ccc. a. vnũ. n. l. Vel latinis literis. Diclux. quia ipſe ſe lucẽ eſſe dicet. D quingenti. i. vnum. c. centum. l. quinquaginta. v. quinq; x. decẽ. & ſic eadem ſumma. Sex primus perfectus numerus eſt, & ſignificat illos minus perfectos, qui coniugati ſunt, & pro modo ſuo decem præcepta ſeruant. Sexaginta ſignificat mediociter perfectos, qui dimiſſis legalibus coniugijs in caſtitate permanent, & iterum decem præcepta pro modo ſuo complent. Centum ſignificat perfectiſſimos, qui mentis & corporis integritatem non violant, & decem præcepta perfectiſſime ſeruant. Hi reddunt fructum, alij triceſimum, alij ſexageſimum, alij centeſimum. Et diſcipuli Antichriſti tũc dicent neminem poſſe ſaluari, niſi Antichriſto obtulerint aliquem de fructibus illis.
Mat.13.b

a ¶Quia ſignati ſunt nomine eius, & eum fatebuntur.

characterem, aut nomen beſtiæ, a

a ¶Vel nomen.

a aut numerum nominis eius. Hic b c

a ¶Quia res obſcura attentos facit.

b ſapientia eſt. Qui habet intelle- d

a ¶Vel nomen.

ctum, computet numerum beſtiæ. e f

a ¶Licet per hoc Deus videatur, ſapienti purus homo apparebit.

Numerus enim hominis eſt, & nu- g

a ¶Vel antemos, vel diclux.

merus eius ſexcenti ſexagintaſex.

C *ficatum autem dictę dictionis accõmodatum eſt huic numero ſexcenti. lxvi. Ad cuius intellectum ſciendum, quòd ſicut in latino aliquæ literæ accommodatæ ſunt ad ſignificandum numeros, ſicut litera c. ponitur pro centum. & l. pro quinquaginta, & ſic de aliquibus alijs, ita ſimiliter in græco literæ aliquę ponuntur pro numeris, & illæ, quibus ſcribitur hoc nomen antemos in græco, ſignificatur hoc modo latine ſexcentos lxvi. propter quod in aliquibus biblijs ponitur ſic: Numerus enim hominis & numerus eius eſt diclux. quæ dictio ſignificat apud Latinos numerum prædictum per literas, quibus ſcribitur: quia litera d. ponitur pro quingentis. i. p vno c. pro cẽtum. l. pro quinquaginta. v. pro quinq;. x. pro decem: & hæc ſimul iuncta faciunt ſexcentos ſexagintaſex. qui numerus competit Mahumeto modo dicto. & quia iſta ponuntur valde obſcure, vt patet, ideo præmittitur: Hic ſapientia eſt &c.*

In ca.xiii. vbi dicitur in Poſtil. Et uidi aliam beſtiam. Deſcripta eccleſię perſecutione ſub Coſdroe & eius filio, hic conſequenter &c.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Aut no *ſicut Saraceni ficti. nã ſicut inter Chriſtianos ſunt aliqui ficti, pp qđ pmittuntur cõicari Chriſtianis veris, ſic eſt inter Saracenos.*
b Aut nu.no.ei. *ſicut ſerui Saracenorum, alterius tamen legis, qui cõicant cum eis in humanis, eo q̃ ſunt de numero familiæ domus Saraceni.*
c Hic ſap.eſt. *Hic ponitur velatio cuiuſdam ſecretæ ſententiæ. ſ. numerus annorum reſpiciens Mahumetum. ideo dicitur:* Hic ſap.eſt. *i. res occulta ad intelligendum, quam capere proprie eſt ſapientum.*
d Qui ha. *in. viuacem & penetratiuum occultorum.*
e Compu.nu. be. *i. Mahumeti, qui beſtia dicitur, vt patet ex pdictis.*
f Numerus.n.ho.eſt &c. ſexc. &c. *ſ. anni. & ad quid referatur determinate iſte numerus patet, quòd non refertur ad numerum annorum vitæ ipſius, quia non tantum vixit, ſed lxiij. annis, vt habetur in hiſtoriali ſpeculo. Propter quod aliqui dixerunt, q̃ refertur ad durationem legis ipſius, quæ tantum debet durare. Sed hoc non videtur verum, nam lex illa fuit data circa finem temporis Eraclij, vt prædictum eſt, qui cœpit imperare anno domini ſex centeſimo. xiij. & imperauit. xxx. annis. a fine autem huius temporis vſq; ad præſentem annum, qui eſt annus domini M.ccc.xxix. fluxit maius tempus, vt patet conſideranti. & tamen adhuc durat lex Mahumeti. Propter quod aliqui dicũt, q̃ poſt mortem Mahumeti lex eius fuit correcta per ſapientes Saracenos, & ab illa correctione debet incipere numerus annorum durationis illius legis. Sed hoc non videtur probabiliter dictum. Tum quia non diceretur lex Mahumeti, ſed ſapientium. Tum quia illi ſapientes dicũtur fuiſſe diſcipuli Mahumeti, & ſic illa correctio non fuit poſt eius dationem a Mahumeto per tempus notabiliter magnum. & ſic ab illa correctione iam fluxerunt ſexcenti. lxvi. vel de valde propinquo ſunt complendi. & tamen lex Mahumeti non videtur hic propinqua ceſſationi. nam a paucis annis multum inualuit. Tartari.n. qui ſunt in maximo numero, legem illam perceperunt pro maiori parte illius populi, ſicut audiui aſſertiue a quodam epiſcopo ordinis noſtri, qui per plures annos inter Tartaros habitauit. Propter quod ſaluo meliori iudicio videtur, q̃ iſte numerus annorum ſit incipiendus ab incarnatione Domini, & terminandus in morte Mahumeti de quo prophetice loquitur hic Iohannes. Quod ſic poteſt declarari. nam ab anno incarnationis domini, vſq; ad finem imperij Eraclij fluxerunt anni ſexcenti. xliiij. vt patet ex prædictis. & Mahumetus vixit lxiij. annis, vt dictum eſt. & iſti numeri ſimul iuncti faciunt ſeptingentos ſex annos. a quibus oportet ſubtrahere annos, quibus Mahumetus vixit cum Eraclio. aliter illi anni bis computarentur, ut patet intuenti. iſti vero anni æſtimantur probabiliter fuiſſe quadraginta, quia Mahumetus primo fuit pauper & poſtea inualuit per mercationes. & poſtea per rapinas & fraudes, antequam attentaret ſe regem facere, & legem dare, quam dedit circa mortem Eraclij. & ſic de uita Mahumeti videntur probabiliter fluxiſſe. xl. anni ante tempus mortis Eraclij, quibus demptis a ſeptingentiſſex, remanent præciſe ſexcenti ſexagintaſex anni ab incarnatione domini vſq; ad mortem Mahumeti & ſecundum hoc poteſt litera exponi.* Numerus.n.hominis. *ſ. Chriſti qui fuit homo perfectus ſcientijs, & virtutibus ab inſtanti incarnationis.*
B
Supputatio annorum à Chriſto ad Mahumetũ
g Et nume.eius eſt. *Mahumeti* ſexcenti lxvi. *quia tantus numerus annorum fuit anno, quo dominus factus eſt homo vſq; ad terminum vitæ Mahumeti, vt prædictum eſt. Sciendũ aũt, q̃ liber Apocalypſis fuit ſcriptus in Græco, in quo habetur hoc nomen antemos, vbi dicitur hic, ſexcẽti. lxvi. cuius ſignificatum proprium eſt, contrarius. quod pprie conuenit Mahumeto, qui fuit contrarius Chriſto negans eius diuinitatem, vt prædictum eſt, & perſequens Chriſtianos, ut dicetur in parte ſequenti. Significatum autem*

ADDITIO.

Circa ſectã Saracenorum, & eius ſacrilegum autorem, de q̃bus B. Iohannes ſm̃ Poſtillatorem incipit agere ab iſta viſione, vbi dr̃: Et uidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo &c. quædam occurrunt attendenda, quæ ad maiorem informationem fidelium pſertim ſimplicium ſunt notanda. Primũ de eius ſectæ initio ſeu inchoatione ſm̃ de falſis, & ficticiis huius ſectæ fundamentis. tertium de errorib. & vitiis multiplicibus in ea contentis. quartum de rõne & cauſa quare multitudo Gentium ad tãtos errores confluxit. quintum de diuturnitate durationis eius. Circa primum ſciendum, q̃ licet oẽs hiſtoriographi cõueniunt in hoc q̃ tpe Eraclij imperatoris circa finem vitæ ſuæ hæc ſecta nefanda habuit initium, non tñ oẽs conueniunt de modo, cauſa ſeu occaſione hmõi initii. Et forte ideo Poſtillator prætermiſit hmõi cauſam ſeu occaſionem declarare. vr̃ tñ q̃ hoc traditur ſufficienter in quadam hiſtoria breui fratris Ptolomæi de luca, qui de hiſtoriis Iſidori & Richardi & Martini multa collegit ad hoc ptinentia, in q̃ quidem hiſtoria hr̃, q̃ cauſa ſeu occaſio, ex qua hmõi error ſumpſit principium, fuit magna tyrannides Eraclii imperatoris, qui poſt victoriam de Perſis habitam, in ſuperbia eleuatus & nimia cupiditate accenſus, nimis premebat Perſas & Arabes & Chaldæos & alios confines eiuſdem, in tributis & aliis exactionib. grauib. & inordinatis, ex quo populi illarum regionum inclinati fuerunt ad reſiſtẽdum exactorib. imperatoris: qđ tñ non audebant cõmittere, timentes eius tyrannidem & magnã ptãtẽ. Sed Mahumetus, qui maxime audaciæ & verſutiæ erat, & ẽt magnis artib. eruditus ſe eis adiunxit, qui inueniens diſpoſitionẽ gẽtiũ pdictarũ, ad rebellãdum Romano imperio eos incitauit ad cõmittendã pdictã rebellionẽ, ſpecialiter, in denegãdis tributis ſub colore liberãdi illas gentes a prædictis exactionib. Vñ & gentes illæ acceperunt eũ in ducem & caput, ſub quo ſæpe debellauerunt collectores & gentes imperij de q̃b. pdictus Mahumetus obtinuit multas victorias. Et ut firmius hmõi principatũ ſeu ducatũ ſibi vſurparet, coronatus eſt dare eis nouũ cultũ & ritũ, ſub quo in dicta rebellione pſeuerarẽt. vñ conſilio ſeu ſuggeſtione cuiuſdã hr̃tici monachi Sergii noĩe accepit q̃dã quaſi prima ſacra legis Moſaicæ & euangelii Chriſti, vt infra patebit, vt ſic crederet̃ a rudib. ppl̃is ipſum eſſe cõſeruatorẽ vtriuſq; legis ſeu Teſt̃i. Vñ recte cõſiderãti, hæc ſecta nefanda pprie aſſimilatur ſectę ſeu idololatriæ Ierobeã in ſuo initio, de quo agit̃. iii. Reg. xii. b. vbi hr̃, q̃ pp fatuitatẽ Roboã, q reſpuẽs cõſiliũ ſeniorũ minatus eſt ppl̃m aggrauare in ſuis exactionib. Ierobeã cepit occaſionẽ rebellãdi regi, & deinde puertẽdi ppl̃m a cultu diuino, qui q̃dẽ error pſeuerauit in decẽ tribub. vſq; ad eorũ totalẽ trãſmigrationem ſeu pditionẽ, vt planiꝰ hr̃. iii. & iiii. Re. Poſt vero hmõi initiũ in pdictis regionib. hitũ: multæ aliæ gẽtes ſũt cõmotæ ad adhærẽdũ pdictis ſub colore pdictæ libertatis. Et ſpãliter de radice montis Caucaſi egreſſa eſt gẽs pfida cõtra Eracliũ, q̃ q dẽ gẽs Nabathea vocat̃, q̃ ſm̃ Iero. a Nabaoth primogenito Iſmael deſcẽdit: q̃ q dẽ gẽs deuaſtauit regiões iperij vſq; i Syriã & Iudæã. deinde pmittẽte Deo & malicia humana creſcẽte, totã Aphricã, & deinde Hiſpaniã fere occupauerũt. & licet ab Hiſpania diuina miſeratiõe opitulãte, & probitate regũ Hiſpaniæ p Deo militãtiũ pro maiori pte ſunt eiecti. adhuc tñ hodie ad exercitiũ bonorũ aliqua radix germinãs fel remanet. Circa ſm̃. ſ. de falſis & fictitiis huius ſectæ fundamẽtis ſciẽdũ, q̃ ſeductor pdictus attẽdẽs, q̃ tpe illo iam idololatria fuerat ab orbe excluſa per doctrinã apl̃orũ & diſcipulorum Chriſti, put prophetatũ fuit Eſa. ii. de tpe Chriſti. Et idola penitus cõterẽtur. ſimiliter & Coſdroe q ſe fecerat vt Deũ adorare, cũ eiꝰ ſequacib. fuerũt per Eracliũ deuicti & ſuppſti, nõ inuenit aliũ modũ introducẽdi ritu & cultũ nouũ, niſi fingendo ſe legis diuinæ hactenus approbare cõſeruatorẽ & executorẽ. & q̃a lex diuina ædificata eſt ſup fundamẽtũ apoſtolorum & pphetarũ, vt dr̃ ad Eph. ii. iõ finxit ſe eſſe prophetã & apoſtolum. Vñ his duob. nominibus cõiter apud oẽs qui hunc
D
Origo, occaſio, & tempus ſectæ Mahumetanæ.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E qui hunc errorem fatentur, ſeductor ille appellatur. Vocant.n.eũ
prophetã, ſimpliciter quaſi antonomaſice, vt intelligatur eximius
prophetarum. Vocant ẽt eum nuncium ſeu apoſtolum dei cõiter
in ſuis oratoriis execratis, ut vtriuſq; legis conſeruator atq; erudi-
tor æſtimaretur, per prophetiã ſ.reſpectu antiqui Teſt.per apoſto-
latum uero reſpectu noui. Recte igitur in reuelatione fact beato
Iohanni figuratur per beſtiam aſcendentem de terra, quia beſtiali
ter uiuens, vt infra patebit, de Gẽtilibus & cogitationibus terrenis
ad ſublimem potentiam mundanam aſcendit. Dr̃ etiã habere duo
cornua ſimilia agni, quia ſicut veritas euangelica per duo cornua
fuit diuulgata ſ.propheticũ & apoſtolicũ.per propheticum ſ.pro-
nunciantẽ.&per apoſtolicum declarantem, ſeu teſtificantẽ, ſic fal-
ſitas Saracenica fuit ampliata per dictũ ſeductorẽ fingentem ſe ha
Duo cornua bere p̃dicta duo cornua ſimul, vt dictũ eſt. Vnde notãter dicuntur
duo cornua ſimilia agni, ad oſtendendũ, ꝙ non erãt uera agni cor-
nua.ſ.ꝓphetia & apoſtolatus, ſed ſimilia.i.ficta ſeu ſimulata. Et no
tandum ꝙ Saraceni hæc duo cornua falſo nituntur fundare in di-
ctis vtriuſq; Teſtamenti. De cornu.n.ꝓphetico allegant illud Deu.
Deut.18.c Prophetam ſuſcitabo eis &c.quod dñt de prædicto adimpleri. De
Ioan.14.d ſecundo uero allegant illud Iohan. Paracletus aũt ſpiritusſanctus,
quẽ mittet pr̃ in noĩe meo, ille vos docebit oĩa. Sed falſitas vtriuſq;
allegationis euidenter habetur. Nam in prima manifeſte habetur:
De medio fratrum tuorum.qđ non põt de p̃dicto ſeductore intelli
gi, quem ipſi confitentur fuiſſe Hiſmaelitã. In ſecunda autem mani
feſte habetur, ꝙ ille, qui mittendus erat, habebat docere oẽm ueri
tatem & ſuggerere oĩa, quæ Chriſtus p̃cepit. conſtat aũt ꝙ doctri-
nam euangelicam p̃dictus ſeductor q̃tum in ſe fuit, ſubuertit, vn
de de illo nõ p̃ñt aliquo modo verificari verba p̃dicta. Similiter il
lud, quod legitur Lu.xxi.c.Ego.n.dabo uobis os & ſapientiam, cui
non poterunt reſiſtere aduerſarii veſtri, non põt intelligi de præ-
dicto ſeductore, qui nullo modo docuit veritatem, nec ipſe & eius
ſequaces per ſapiam reſiſtunt, ſed ſolũ per uiolentiã, & armorũ po
tentiam vt per experientiã habetur, & in ſuo Alchorano expreſſe
traditur, ꝙ Deus mãdauit ſibi, vt per gladiũ cogeret populos ad re
cipiendum fidem ſuã. Ad deſignãdũ aũt ſeu fingendũ, ꝙ ipſe erat
vtriuſq; Teſtamenti conſeruator, & ſic haberetur tanq̃ ꝓpheta &
apoſtolus, p̃cepit ſeruare primum ſacr̃m antiqui Teſt.ſ.circũciſio-
nem, & primum noui.ſ.baptiſmum.omnes.n.ſub p̃dicta ſecta errã
tes maſculi circunciduntur, & tam uiri q̃ fœminæ baptizantur a-
Errores Mahumeti circa circunciſionẽ & baptiſmum. qua. In utroq; tamen errauit manifeſte ab vtroq; Teſtamento. Nã
circunciſio, quæ in octaua die p̃cipitur fieri, vt Leui.xii.a. in ætate
adulta iuuenili, & ultra per ipſos fit: & ſic p̃dicta circunciſio non
eſt Moſaica, prout uoluit fingere, ſed Hiſmaelitica ſeu Nabaotica.
F Baptiſmus aũt, qui ſ̃m veritatem apoſtolicæ doctrinæ nõ iteratur,
cum ſit generatio ſpiritualis correſpõdens generationi carnali nõ
eſt niſi unica. vnde ad Eph.iiii.a. Vna fides, unum baptiſma. nam ſe
cundum glo. vna Chriſti mors vnum baptiſmum conſecrauit. Ipſi
Errores uarij Mahumetis uero fatuizantes ſæpe & ſæpiſſime baptizantur, ſeu aqua abluũtur
pro immundiciis tñ corporalibus: nam de ſpiritualibus immundi
ciis minime curant, & ſic dicentes ſe conſeruare vtramq; legem,
utriuſq; manifeſtant corruptores. & ſic patet ꝙ huius ſectæ funda-
menta ſunt falſiſſimæ fictiones. Circa tertium.ſ.de erroribus & vi
tiis multiplicibus in ea contentis. Sciendũ ꝙ prout hr̃ in quodam
tractatu fratris Nicolai de ordine prædicatorũ, qui incipit: Quot
ſunt dies ſerui &c. qui quidem frater in ciuitate famoſiſſima Sara-
cenorum, quæ dicitur Baldacum, in partibus orientalibus remotis
ſita, vbi generale ſtudium Saracenorum habetur, linguam & literã
Arabicam didicit, & legem ſeu ſectam eorum diligentiſſime ſtu-
duit, & cũ magiſtro ipſorum frequenter cõferens magis ac magis
peruerſitatem prædictæ legis apprehendit. Iſte.n.ſeductor vt pluri
mum ſecutus eſt in credendis errores famoſorum hæreticorum.
vnde negat trinitatem in diuinis, in quo ſequitur Arriani, & Sa-
belliani errores. Negat ẽt deitatem Chriſti, licet concedat ipſum
fuiſſe creaturam ſupereminentem oĩbus aliis creaturis, & ſanctiſſi
mum & uirtuoſiſſimum ſuper oẽs hoĩes, intantum ꝙ ipſum noiat
uerbum Dei & ſpiritum Dei & animam Dei. Negat ẽt Chriſtum
eſſe Deum per unionem perſonalẽ. ſimiliter concedit ꝙ fuit ſine
patre, & de virgine natus. aſſerit ẽt ꝙ Iudæi non occiderunt Chri
ſtum, ſed quendam ſimilem. & ꝙ Deus tranſtulit ipſum ad ſe, ſed
apparebit circa finem mundi, & occidet Antichriſtum, & poſtea
Deus faciet ipſum mori. Tradit ẽt, ꝙ dæmones p̃ñt ſaluari per Al-
choranum, & ꝙ multi ex eis facti ſunt Saraceni. Ponit etiã in Deo
corporeitatẽ. Narrat.n. ꝙ cũ ipſe iuiſſet ad Deũ, qui eũ vocauerat
per Gabrielẽ, ꝙ Deus impoſuit ei manus: & ſenſit tantã frigiditatẽ
tactus a Deo inter humeros, ꝙ peruenit frigiditas vſq; ad medul-
lam ſpinæ dorſi. Quæ q̃dem ſupradicta & multa alia falſa, & etiã
abſurda, quæ in ſuo Alchorano traduntur credenda, ꝓut in prædi
cto tractatu hr̃, cã breuitatis omittuntur, quæ oĩa cõtradicunt euã
gelicæ veritati, & aliqua ẽt rationi naturali, vt patet intuẽti. Circa
ſperanda ẽt falſa & hæretica tradidit. Vnde prout in prædicto hr̃
tractatu, prædictus ſeductor perniciofus aſſerit, ꝙ vltima beatitu-
do hominis conſiſtit in comedendo & luxuriando & in veſtibus
præcioſis, & hortis irriguis & hmõi: quod etiam ueri philoſophi
fide catholica carentes minime concedunt. ex dictamine.n.natu-
ralis rõnis coguntur concedere, ꝙ fœlicitas humana nedũ cõtẽpla
tiua, ſed

tiua, ſed ẽt politica, conſiſtit tantummodo in bono honeſtè, qđ eſt G
bonum rõnis. Nam ſ̃m Boe. in.iij. de conſol. Si voluptates beatos
efficere poſſent, nihil cauſæ eſt, quin pecudes beate dicerentur. de
quo plenius in.j.Eth. Iſte uero fatuus intantum attribuit veram &
vltimam beatitudinem delitijs carnalibus, ꝙ in p̃mium vltimum
hoc promittit beatis, aſſerens, ꝙ in paradiſo cæleſti hñt edere &
bibere epulenter, & uti virginibus & hmõi. qđ ridiculum eſt dicẽ
dum inter ſenſatos. Circa vero agenda concedit pluralitatem vxo
rum & concubinarum & ancillarum q̃tas quiſq; cepit in bello, &
põt nutrire: accepit ẽt ipſe indifferenter vxores aliorum. In quo vr̃
conuenire cum Nicolaitis hæreticis. Videtur ẽt concedere Sodo-
miam tam cum viro q̃ cum muliere, licet ipſi palliẽt q̃buſdam ex
poſitionibus extortis. De virtutibus aũt, vt de humilitate, patiẽtia,
miſericordia, vel de pace vel de charitate Dei & proximi nihil di-
cit dignum relatu, niſi ꝙ ipſe multum commendat pſalterium, &
alios ꝓphetas, & Iob & legem Moyſi, & ſup alia commendat euã-
gelium Chriſti. Et dicit ꝙ Chriſtus in euangelio prophetauit de ip
ſo filijs Iſrael dicens: Annuncio vobis de nuncio Dei, qui poſt me
venit, & nomen eius eſt Mahumetus, qđ q̃dẽ nomẽ aſſerit eſſe ſcri
ptum ab æterno in throno Dei in ſuperiori parte ad dexterã, quæ
& multa alia fabuloſa & deriſione digna in ſuo Alchorano ad lite-
ram continentur. Sed q̃a nihil horum in lege diuina antiqua nec
noua continetur, vt eſt manifeſtum, & ipſe p̃cepit frequenter legẽ
& euangelium oĩno obſeruari, ideo finxit aliam falſitatem notoriã
.ſ.ꝙ Iudæi corruperunt legem Moyſi & ꝓphetarum, & Chriſtiani
corruperunt euangeliũ, & ꝙ non remanſit de veritate legis & euã
Integritas uet. & no. Teſta. gelij, niſi tñ in Alchorano. Falſitas autẽ huius fictionis ſatis eſt ma
nifeſta. ſed ad hoc p̃ñt adduci rões, quæ prędictam falſitatem cla
rius demonſtrant. Prima eſt, nam talis corruptio ſcripturarum prę
dicta non potuit eſſe generalis & manifeſta, quia ſic alienationes
ſciuiſſent, & illa corruptio fuiſſet notoria, qđ eſt falſum notoriè.
Nec potuit eſſe particularis & occulta, quia ſic aliqui codices in-
corrupti remanſiſſent, quod eſt falſum. Nam in omni lingua & in
regione inuenitur lex & euãgelium vniformiter ſcripta. Item tex
tus veteris legis apud Hebræos eſt in lingua ꝓpria & litera, q̃ fuit
in monte Sinai data patribus per Moyſen. Et poſtq̃ fuerunt expul
ſi a terra ꝓmiſſionis, & per orbem diſperſi eandem legem tenent
vbiq; terrarum ſine aliqua variatione. Et qđ amplius eſt, tpe tem-
pli ſecundi poſt traſmigrationem decem tribuum per regem Aſſy
riorum, & duarum tribuum per regem Chaldæorum, de q̃bus hr̃
in.iiij.Regum. fuerunt congregati in Aegypto Lxx. interpretes de
peritiorib. eorum, qui iuſſu Ptolemei regis Aegypti fecerunt.lxx.
translationes, vnuſquiſq; eorum ſeorſum vnam. quæ q̃dem lx.trãſ
lationes fuerunt vniformes, ac ſi vno ore & calamo fuiſſent ſcriptę H
vt habetur in hiſtoria ſcholaſtica. & apud Hebræos, qui hanc tranſ
lationem Chaldaicam hñt, eſt notiſſimum. Vnde talis corruptio
non poteſt vete. Teſta. applicari, & multo minus nouo Teſta. Nam
quatuor ſacra euangelia, quæ per orbem terrarum fuerunt diuul-
gata, & aliqua Hebraicè, & aliqua Græce, & aliqua Latine ſcripta
poſtea fuerunt a pſeudo apoſtolis & hæreticis multipliciter impu
gnata, ſuffragantibus non nullis imperatoribus, & aliis uiris potẽ-
tiſſimis varijs hæreſibus infectis: quæ tñ ſacra Dei euangelia diui
na gratia opitulante, per ſacra quatuor generalia concilia fuerunt
firmiter approbata non ſine ſignis vel diuinis miraculis. Vnde &
hodie non ſolum apud Latinos, ſed etiam apud Græcos, qui no-
bis aduerſantur, textus euangeliorum vniformis habetur nemine
diſcrepante. Ex quo patet ꝙ p̃dicta fictio non ſolum eſt euidenter
falſa, ſed potius contra eum facit: Quõ.n.mandat obſeruari legem
& euangelium? Nam non illa, quæ apud nos ſunt, cum ipſa dicat eſ
ſe corrupta, nec etiam alia ab iſtis, cum nulla talia inueniantur in
toto orbe, vt eſt manifeſtum. Item qũo Chriſtiani potuerunt cum
Iudæis conuenire in tali corruptione, a quibus tam antiquo odio
diuiduntur? Qũo etiam conuenirent Chriſtiani & Iudæi in corru-
ptione eius, in quo maxime diſcordant.ſ.in Chriſto, quem Iudęi di
cunt non eſſe Deum, nec bonum hominem. Chriſtiani vero nõ ſo
lum dñt eum eſſe ſanctiſſimum hoĩem, ſed etiã verum Deũ. Mul-
tæ etiã aliæ rões ponuntur in p̃dicto tractatu, ex quibus habetur
manifeſte, ꝙ p̃dictũ Alchoranum eſt plenũ erroribus & vitiis: vn-
de & ꝓprie figuratum fuit in reuelatione beati Iohannis per be-
ſtiã & meretricem, vt per beſtiam intelligãtur errores in cognitio
ne, quia ſicut beſtia caret cognitione rõnis, & ſolum ſenſibilibus
adhæret, ita & iſti. Per meretricem vero intelligitur, ꝙ illa congre
gatio peſſima in libidinib. carnalibus effrõte & inuerecũdæ impli
catur. vñ Iere.iii.b. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti
erubeſcere. Et ideo licet Poſtillator hoc, quod dicitur, beſtia & me
retrix, applicet diuerſis rõnibus eorũ.ſ.Turcis & Aegyptiis, tamen
vtraq; natio ſecundum magis & minus vtrunq; participat vitium
modis prædictis. & hoc de tertio. Circa quartũ quærendũ vr̃, qũo
ad ſectam, quæ tot errores & vitia enormia cõtinet, tanta multitu
do hominum & gentium diuerſitas cõfluxit, & ei tam firmiter ad
hæret, cum ratio naturalis hominum, prout in.1.Ethi. ſemper ad
optima deprecetur, & per conſequens homines ex ductu rationis
huiuſmodi falſitates et errores abhorrent. Ad quod dicendum, ꝙ
prout poteſt haberi a ſancto Tho. in ſumma contra Gentiles libro.
1.cap. vi. Mahumetus introducendo errorem ſuum proceſſit via
contraria

A contraria illius viæ, qua veritas euãgelica per Chriſtum & eius di-
ſcipulos fuit in orbe introducta. Veritas.n.euangelica non huma-
no modo ſeu mundano, ſed ſolum diuino fuit in mundo introdu-
Excellens differentia euangelij à ſecta Mahumeti cta, ſecta vero huius Maumeti mõ totaliter oppoſito: qđ ſic patet.
Nã in veritate euangelica oẽm humanum intellectum excedentia
prædicantur, vt trinitas pſonarum cum vnitate eſſentię in diuinis,
& natura diuina & humana in Chriſto coniunctæ in unitate perſo
nę, & hmõi, quæ cognitionem naturalis intellectus humani exce-
dunt. In ſecta uero p̃dicta nihil traditur credendũ, niſi qđ de faci-
li a quolibet mediocriter intelligente naturali ingenio cognoſci
poſſit, vt vnitas Dei, & excellentia Chriſti hoĩs. Et quia multi ho-
mines ſubſtantias ſpirituales ſeparatas non cognoſcunt, ideo aſſer
uit eſſe corporeitatem, vt dictum fuit in iij.art. Itẽ in ueritate euan
gelica voluptates carnis maxime cohibentur, & oĩa, quæ in mũdo
ſunt, contẽni docentur, & quæ a tota humana multitudine fere ap
petuntur, vt ſunt libidines & delectationes gulæ, honores & prin-
cipatus, & hmõi, quibus animi mortalium maxime afficiuntur. In
ſecta uero p̃dicta voluptati carnalium habenæ relaxantur, vt ẽt fa-
ſtus & põpæ humanæ tanq̃ maxime uirtuoſa docẽtur, vt patet ex
dictis ſuperius. In veritate etiam euangelica ꝓmittuntur p̃mia nõ
ſolum inuiſibilia, ſed etiam ab hoĩbus mortalibus incõprehenſibi
Eſa.64.a lia. vnde Iſa. Oculus non uidit & Apoſtolus. Qđ oculus non vidit.
1.Cor.2.b nec au.audi. &c. Ad iſta.n.non inclinãtur naturaliter corda huma-
na, quæ tantum ſibi cognita ſecundum naturam potius amplectũ
tur. In ſecta vero p̃dicta bona ſenſibilia, immo & carnalia pro præ
mio finali ꝓmittuntur, vt iam dictum eſt. ex quibus patet rõ qua-
re multitudo magna immo maxima hominum huic ſectæ adheſit.
Eccl.1.a Stultorum.n.infinitus eſt numerus. Et ſecundum conſiderationẽ
ad maximum miraculum euangelicæ legis reputandum eſt, quòd
animi mortalium per fidem euãgelii ad tñ deueniũt, vt contem-
ptis uiſibilibus ſola inuiſibilia finaliter capiant. Et attendendũ ẽt,
quòd ſecta p̃dicta in armorum potentia tanq̃ per ſigna a Deo data
fuit introducta, cum tñ talia ſæpe latronibus & tyrãnis nõ deſint.
cuius contrariũ fuit in ueritate euãgelica, quæ non per armorum
coactiuam potentiam, ſed per terribiliũ pſecutionũ patientiã, per
apoſtolos & alios diſcipulos eſt introducta. Notandum etiã, quòd
nõ ſapientes in rebus diuinis ſeu humanis a principio p̃dictam ſe
ctã receperunt, ſed hoĩes beſtiales in deſertis morantes oĩs doctri-
næ diuinæ prorſus ignari, per quorum multitudinem alios armo-
rum uiolentia ad hanc legẽ coegerunt, vñ ſic et in ꝓceſſu tpis ali-
qui philoſophi in Arabia, & in aliis partib. huic ſectæ ſubiectis fur
rexerint, vt Alpharabius, Algazelus, Auicẽna, Auerrois, & alii: iſti
B tamen non fuerunt in prima receptione, ſed poſt magnũ tpis ꝓceſ
ſum, qui licet in publico timore humano conſenſerint p̃dictæ ſe-
ctæ, ſicut multi philoſophorum idola publicè exterius colebãt, ta
men intus ea vana eſſe crediderũt. Sed contra hoc, quod dr̃, quòd
ſecta p̃dicta delectationis habenas relaxauit, forte poſſet dici oppo
Quare Mahumetus in lege ſua uinum prohibuerit. ſitum. nam ꝓhibitum eſt eis vinũ oĩno, quod eſt de vehementiori
bus delectabilius gulæ. ſiſr̃ fuit eis iniunctum ieiunium.xxx. die-
rum in anno, quod vr̃ ſatis afflictiuum. Dicendum ad primum du
pliciter, primo, quia ſecta iſta initium habuit & fundamentum in
regionibus calidiſſimis, vbi uinũ non eſt tñ deſiderabile pp æſtũ,
ſed in illis partibus frigida ſunt magis appetibilia: & ideo Mahu-
metus fingens ꝙ manus domini corporaliter eum tetigit, aſſerit ꝙ
fuit a Deo infrigidatus vſq; ad medullam dorſi volens Deo attri-
buere frigiditatem, quæ maximè appetitur ab æſtuatis. Secũdo di-
cendũ, ꝙ ſeductor ille ſicut & alii tyranni timebãt gentes ſibi ſub
ditas, ne contra eũ tumultuoſe inſurgerent: & quia per uinum cõ-
ſueuerunt rixę & multa oriri turbationum ſcandala, p̃ſertim inter
hoĩes brutales, ſicut erant gẽtes illarum regionum, vt dictum fuit
ſupra, idcirco ad talia p̃cauendum vinum ꝓhibuit oĩno. & ſimili
etiam ratione finxit, ꝙ Chriſtus non fuit occiſus a Iudæis, ne popu
lus crederet ꝙ poſſent ſuum prophetam occidere, cum iam Chri-
ſtus, quem confitetur excellentiorẽ ſe, occiſus fuerit ab aliis. Ad ſe
cundum uero dicendum, ꝙ ieiunium illud ab eo inſtitutũ potius
facit ad repletionem ventris & crapulam procurandam q̃ ad abſti
nentiam ſuſtinẽdã. comedunt.n. tpe ieiunii vt cõiter ſemel prope
auroram, & iterũ poſt ſolis occaſum, & de oĩ comeſtibili. & ſic ma-
niſeſtum eſt, ꝙ non eſt ieiunium ad abſtinentiam pertinens, ſed po
Durationis ſectæ Mahumetanæ inquiſitio tius ad gulæ obſequium: & hoc de quarto. Circa quintum de dura
tione illius ſectæ attẽdendum, ꝙ nonnulli mirantur de hoc, quòd
ſecta iſta tam erronea & uitioſa, vt dictum eſt, tã diuturne durat,
cum ex decurſu ve.ac no. Teſt. vſq; ad ipſam excluſiue nulla ſecta
falſa ſeu ritus erroneus tãtæ fuerit duratiõis. Videmus.n.ꝙ Aſſyrii
& Chaldæi, Perſi, & Græci, qui populum Dei per interualla tempo
rum afflixerũt, fuerũt paruæ durationis reſpectu durationis iſtius
ſectæ. Similiter Romanorum & idololatrarũ ſecta modicum dura
uit reſpectu iſtius. Quod ſi dicatur, quòd hmõi durationis non eſt
cauſa quærenda, cum ſit ex uoluntate diuina hoc permittente cu-
ius voluntatis cauſa non eſt quærenda. hoc non vr̃ ſufficere. nam li
cet de voluntate Dei, quæ eſt eius eſſentia, non eſt cauſa quærẽda,
cum ſit prima cauſa oĩm, nihilominus tamen de eius effectib. a ſan
ctis & iuſtis uiris quæruntur cauſę ſpecialiter in ſimilibus, vnde
Cap.12.a Ierem. Deo dicit: Quare via impiorum proſperatur? Plantaſti eos,
Infra.c Cap.1. & radicẽ miſerunt & proficiũt &c. Et Abacuk Deũ alloquẽs ſic di
cit: Mundi

cit: Mundi ſunt oculi tui ne videas malum, & reſpicere ad iniqui- C
tatem non potes. Quare non reſpicies ſuper iniquæ agentes, & ta-
ces deuorante impio iuſtiorem ſe? Quæ uerba proprie poſſent ap-
plicari ad hoc propoſitũ. Nã Deus vr̃ tacere p̃mittendo, quòd po-
pulus tantis erroribus & vitiis implicatus populũ iuſtiorem ſe de
uorat.ſ. Chriſtianum: & hoc per tã inſuetam durationis diuturni-
tatem. nam ut dicit Poſtillator infra eodem ca. iã tranſiuerãt pluſq̃
ſeptingenti.xxx. anni ab initio huius ſectæ vſq; ad tempus in quo
hanc Poſtillã ſcripſerat, & hodie.ſ.anno Dñi. Mccccxxxj. iam tran-
ſiuerunt octingenti & quatuor fere anni ab initio huius ſectę vſq;
nunc, nec tamen adhuc apparent ſigna conſummationis ipſius, de
quo non ſolũ multi mirant̃ tantæ durationis cauſam nõ inuenien-
tes, ſed ẽt q̃dem alij claudicant murmurantes de Dei prouidentia
& eius æquiſſima iuſticia. Ad cuius aliqualem rñſionem, ſalua ſem
per incomprehenſibilitate iudiciorum Dei & uiarum eius inueſti
gabilitate, vr̃ dicendum, quòd inter ſectam Saracenicam & ſectas
aliorum paganorum p̃cedentium ſunt aliquæ differentię. Nam li
cet oẽs tam iſta ſecta q̃ p̃cedentes conueniant in ratione infideli-
Differentiæ triplicis ſectæ Mahumeti à præcedentib. ratio prima. tatis, omnes.n.tã iſti q̃ illi carent fide vera: differunt tamen in mul-
tis, & ſpecialiter in trib. quæ ad propoſitum faciunt. Quorum pri-
mum eſt, quòd hæc ſecta licet mala & peſſima, vt dictum eſt, nõ ta
mẽ eſt idololatrica, nec cultum idolorum publicè in ſuo dominio
p̃mittit, ſicut aliæ ſectæ præcedentes cõiter faciebant, vt eſt manife
ſtum. Nam a tpe Aſſyriorum & Chaldæorum vſq; ad tempus Coſ-
droe incluſiuẽ, cuius dominium propinquũ fuit ipſi Mahumeto,
ſemper viguit cultus idolorum inter Gentes, qui ppl̃m Dei vexa-
bant, vt patet in uete. Teſtamento & in hiſtoriis eccleſiaſticis & in
legendis ſanctorum. Cõſtat aũt quòd inter oĩa peccata, q̃bus Deus
offendit̃, pctm̃ idololatriæ eſt potiſſimum, intantum, quòd Deus
ſe oſtendit feruentius ſeu ardentius illud punire q̃ alia peccata. vn
de Exo. xx. ſolum ſup præceptum de prohibitione idololatriæ &
non ſuper alia Deus dicitur zelotes. nã cum dixiſſet: Nõ adorabis
ea.ſ.idola, nec coles: ſubdit: Ego ſum dominus Deus tuus fortis ze
lotes. & ibidem xxxiiii cum dixiſſet: Non adorabis Deum alienũ.
ſtatim ſubdit: Quoniã dominus zelotes nomen eius &c. Deu.xxix.
loquẽs de hoĩe idololatra, di. Tũc quàm maxime furor eius.i.Dei,
fumet & zelus contra hoiem illum & ſic in multis alijs ſacræ ſcri-
pturæ locis. Cuius ratio eſt, nam zelus importat intentionem affe-
ctus, ex quo quis vehementer q̃rit excludere illud, quod ſibi repu
Lib. 83.qõ. quæ. 53.io. 4. gnat, ſecundum Aug. & q̃a cultus idolorum inter cætera peccata
magis repugnat cultui diuino: iõ circa hoc peccatum dicit̃ Deus
zelotes & zelare ſingularius quàm in aliis peccatis. vnde & non tã
tum tolerat durationem eius ſicut aliorum peccatorũ. Eo mõ quo D
viri dicunt̃ zelare vxores, ne per cõſortiũ aliorum impediat̃ ſingu-
laritas, quã in vxore q̃runt, vnde non tãdiu tolerant zelotypiã ſicut
alia uitia, q̃ de uxoribus ſuſpicantur. Et q̃a iſta ſecta nõ incurrit pec
catum idololatriæ cõmittendo, nec p̃mittendo, ideo nõ mirum ſi
Deus ea longiori tpe tolerat quàm alias ſectas p̃cedentes, quarum
quælibet publice idololatrabat. Si autem dicat̃ de hoc, quòd idolo
latriam multo maioribus tp̃ibus Deus permiſit, incepit.n.ſ̃m quoſ
dam a tpe Enos, qui fuit tertius ab Adam, de quo Gen.iiii. ſecun-
Cap.7. dum uero alios a tẽpore Nembroth, de quo Ge.x. & quidq̃d ſit de
hoc manifeſtum eſt, quòd tẽpore Moyſi Aegyptii idola colebant.
vnde in Exo. In diis Aegypti faciam iuſtitiam. & in tpe Dauid legit̃
Pſal.95.a in pſa. Omnes dii Gentium dęmonia &c. vnde rõ p̃dicta non vr̃ ha
bere locũ, cum ſit manifeſtum, quòd Deus per multa maiora tpis
ſpacia idololatriam in Gentibus permiſit. Ad hoc dicendũ, quòd
idololatria eſt nomen generis, ſub quo continentur multę & uariæ
ſpecies idolorum & cultus eorum. vñ diuerſę gentes ſeu nationes
diuerſa idola colebant ſub diuerſis ritibus. vñ Iudicum.x. filiis Iſ-
rael dicebatur, ꝙ ſeruierũt diis Aarã, & diis Sidon & diis Moab &
diis Amõ & dijs Philiſtiim & hmõi. Cum ãt aliqua gens aliam ſu-
perabat, Deos illius gentis deuictæ deſtruebat & cultum eorum.
vnde & Iſa.xxxvi.d. Rapſaces in noĩe Sennacherib, q̃ multas gẽtes
deuicerat, dicebat: Vbi ſunt dii Emath, & Arphath, & ubi ſunt dii
† Sepharuaim. † Sephar & Vain &c. q.d. quòd ſicut vicerat gẽtes illas, ita & Deos
eorum. Ex quo patet, quòd ſicut nulla fuit poteſtas mundana, quæ
tantum duraſſet ſicut p̃tãs huius ſectę, de qua loquimur, prout in
hiſtoriis põt haberi, ita nec fuit aliqua idololatria intantum durãs.
nam vna ſpecie idololatriæ ſuperata ſeu deſtructa per aduerſarios
ſuę gentis alia ſpecies idololatrię.ſ. alterius gentis ſuperantis inſur
gebat. Et ſic licet Deus multo tpe idololatriam ſub rõne generis
permitteret, nullam tamen ſpeciem idololatrię diu tolerabat, ſed
vnam per aliã puniebat. Et ideo quando Romanum imperium, vt
omnes nationes ſibi ſubiugaret, oẽs ſpecies idololatrię recepit, vt
in hiſtoriis Scholaſticis legit̃ de phano Pantheon. tũc Deus omnes
hmõi idololatrię ſpecies per Chriſtum & eius doctrinã deſtruxit,
prout fuit prophetatum Dan.ii.e. quòd lapis.ſ. Chriſtus abſciſus ſi
ne manib.i. abſque humana poteſtate. ſtatuam.i. idololatriam di-
minuit, quo ad oẽs ei⁹ ſpecies, prout largius fuit declaratũ in addi
tione Danielis ca. ſupradicto in reſponſione ad primum argumen
tum. Et ſic patet ratio, quare iſta ſecta nefanda, de qua loquimur in
propria ſpecie & ritu in tot temporib⁹ prędictis pluſquam aliqua
ſpecies idololatrię tolerat̃. nam in iſta eſt infidelitas ſine idolola-
tria, in aliis vero præcedentibus fuit idololatria cum infidelitate
idololatrię

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E idololatriæ autem punitio zelo diuino ſubiacet. quo Deus feruentius & celerius punit quàm alia peccata, vt dictum eſt. Secundum vero, in quo differt iſta ſecta ab aliis præcedentibus, eſt, quòd præcedentes vt côiter cogebant fideles ad adorandum ſeu thurificandū idolis, vt patet in Daniele de trib. pueris & libris Machabæorum, & multo frequentius & clarius in legēdis apoſtolorum & martyrum: qui per tyrannicam poteſtatem multipliciter torquebantur, vt cultum idolis pſtarent, ſuper quæ innumerabilia tormenta patiebantur uſq; ad ſanguinis effuſionem. Tenentes vero iſtam ſectam Saracenicam côiter, vt in plurib. non cogunt fideles ad apoſtatandum. Nam in Alchorano præcipitur, ꝓut habetur in prædicto tractatu, q oēs hoies non recipientes legem ſuam occidantur, niſi ſoluāt tributum. Ex quo patet q per ſolutionem tributi ſoluuntur ab hac coactione. ſolutio autem tributi ſuperioribus ēt ſi ſint infideles licita eſt, dicēte Chriſto. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. Quod autem Saraceni non cogunt fideles ad apoſtatandum in fide, eſt manifeſtum per experientiam. nam in partib. Aegypti & Iudeæ & in cæteris confinibus cômorantur fideles Chriſtiani, & etiam in partibus Turciæ & aliis regionib. orientalib. permittuntur fideles Chriſti non ſolum ad habitandum, ſed ēt ad habendum parua monaſteria & aliqua oratoria. Manifeſtum eſt.n. q in ſancto ſepulchro Ieroſolymis, & in ciuitate Bethleē ſunt monaſteria fratrum minorum deuotē viuentium: & in Turcia & aliis partibus orientalibus ſunt monaſteria pdicatorum religioſe viuentium: & in mõte Sinai ubi lex Moſaica fuit data, & corpus beatæ Catherinæ requieſcit, ſunt multi monachi Deo ſeruientes ſub regula ſancti Baſilii. & ego vidi aliquos habentes breuiaria, & aliquos libros canonis in lingua Chaldaica, & celebrātes miſſas ſuas ſub ritu eccleſiæ, licet cum aliquibus aliis ceremonialibus differentiis, quæ non variant ſubſtantiam celebrationis Patriarcha ēt Alexandrinus, qui fidem catholicam tenet, licet ab eccleſiæ vnitate per uiarum diſcrimina aliqualiter deuiet, eſt tñ in illa ciuitate magna, quæ dr̃ Alchayra fungens officio patriarchatus, prout oēs venientes ab illis partibus teſtantur, cum tñ in illa magna ciuitate côiter præſidet Soldanus qui maximus eſt inter Saracenos, & non ſolum permittit patriarcham prædictum in prædicto officio, ſed ēt ipſum honorat & permittit q regat oēs fideles commorantes in partibus Aegypti, Alexandriæ & Damaſci & Ieruſalem, qui quidem fideles ſunt in magna multitudine. Et ſic patet ratio quare iſta ſecta licet mala & pernitioſa, non tñ fidelibus nociua nec periculoſa ſicut aliæ ſectæ præcedētes, quæ conabantur cogere Chriſtianos ad apoſtatandum de fide & negandum Chriſtum: vñ nimirum ſi diutius toleretur q ſectæ erroneę præcedentes.

Secunda ratio — *Luc. 20.*

F Sed forte contra pdicta dicetur, q licet iſta ſecta côiter non cogat fideles ad recedēdum a veritate fidei, tñ ſupprimit eos vehementer, ita q viuunt inter eos quaſi ſub iugo captiuitatis & ſeruitutis. Item prædicti quotidie mouent bella contra Chriſtianos, & multos occidunt & captiuant & terminos eorum & terras deuaſtant. & ex quibus vr̃, q pro honore noīs Dei non tantum debuiſſent tolerari. Ad primum dicendum, q viuere abiectē & ſub iugo ſeruitutis nō diminuit aliquid de veritate eccleſiaſticę dignitatis. nam vt ait Hilarius. Hoc habet proprium eccleſia, vt dum perſecutionem patitur, floreſcit: dum opprimitur, creſcit: dum contemnitur, perſiſtit: dum læditur, vincit: dum arguitur, intelligit: tunc ſtat, cum ſuperari videtur. hæc ille. Ex quo patet manifeſte, q veritas eccleſiaſticæ dignitatis non conſiſtit in proſperitatibus mundanis, dicēte Chriſto. Regnum meum nō eſt de hoc mundo: ſed potius in aduerſitatibus mundanis pro noīe Chriſti tolerandis. Quod etiā ex pceſſu primitiuæ eccleſiæ in bonis ſpiritualib. poteſt haberi. Manifeſtum eſt.n. q in eccleſia primitiua a tpe apoſtorum vſq; ad tps Silueſtri papæ, qñ nulla ptās mundana erat apud fideles, tunc eccleſia maxime pſperabatur in ſpiritualib. florebat.n. in frequentibus triumphalibus martyriis, qñ pro fide Chriſti ſuſtinenda ſummi pôtificis & alii prælati & uiri religioſi & etiam ſimplices vtriuſq; ſexus pro Chriſti noīe gaudenter tormenta & habere tyrannorum vſq ad mortem acerbiſſimam ſuſtinebant. Ex quibus manifeſtabatur, q virtutes diuinæ. ſ. fidei & ſpei & charitatis protunc in eccleſia, quæ ſunt uera & maxima bona ſpiritualia, maxime abundabāt: qñ autem in proceſſu temporis fideles magnas poteſtates ſeculares obtinuerunt, tunc pdictæ virtutes & ſi per miam diuinam non ex toto defecerunt, non tñ ſub eodem vigore côiter reperiuntur ſicut in primitiua, vt eſt manifeſtum. Inter infideles etiam commorantes his temporib. in partibus vltra marinis, multi reperiunt deuotiores q in iſtis partib. quod ſatis patet ex magna patientia eorum in tolerandis opprobriis & iniuriis Saracenorum frequenter pro Chriſti nomine. Ad ſm vero dicendum: q ſm Au. & allegatur a magiſtro. 1. di. xlvi. Mala, quæ ab iniquis infidelib. fideles piē perferunt, ipſis. ſ. fidelibus vtiq; ꝓſunt ad emēdāda peccata, vel exercendam probandamq; iuſticiam. hæc ille. Vnde in hmôi debellationibus Saracenorum qñq; Deus operat infligendo pœnā Chriſtianis propter multa peccata quę ab eis committuntur, & in talib. Saraceni reputādi ſunt ut flagellum Dei & virga furoris eius, ꝓut Iſa. x. & ſic talia proprie fiunt ad emendanda pctā. Qñq; vero ad exercēdam pbandamq; iuſticiam. nam Deus qui ſine teſtimonio ſuæ bonitatis nullum tps reliquit languentibus ſeu tabeſcentibus pdictis principalibus virtutib. prouidit eccleſiæ ſuæ dans ei & reges & principes,

Eccleſ. pro priuatis 7. de Trini. — *Ioan. 18.g* — *13. de Trini. capi. 16. 11.3.*

G qui uiriliter & fortiſſime ſæpe cōtra aduerſarios fidei per modum bellicum & militarem ſtrennue pugnant, prout patet in hiſtoriis Germanorum & Gallorum & aliorum orthodoxorum Europæ principum, & præſertim in hiſtoriis Hiſpaniæ, in quib. habetur, q ſereniſſimi reges antiqui bonæ memoriæ multa certamina & varia bella Domini contra Saracenos hmôi exercuerunt, & multas ciuitates & regiones de manibus hoſtium crucis recuperauerunt ad laudem Dei & honorē eccleſiæ. Vnde & hodiernis temporibus. ſ. in prima Iulii. ſ. anno dñi. M. cccc xli. anni præſentis ſupraſcripti, illuſtriſſimus rex noſter Iohannes cum magna poteſtate regni ſui, licet non totam intrauit terram Saracenorum vſq; ad ciuitatem metropolim. ſ. Granata, vbi rex eorum reſidebat: vbi prope illam bellum iniuit cum magna multitudine Saracenorum: in quo bello ſuffragante diuina clementia & beata virgine intercedente cum beato Iacobo patrono noſtro, totam illam multitudinem deuicit, & vſq; ad portas ciuitatis fugauit: occiſis de inimicis crucis Chriſti plus q quinq; milibus. & niſi ſolis occaſus ſuperueniſſet, multo maior fuiſſet eorum ruina. Ex quo magnæ Deo laudes referendæ ſunt, & gratiarum actiones ſuperantes de ſui clementia circa hoc maiora & viciniora ſaluti per ſereniſſimum regē noſtrum præfatum fienda. Ex quibus patet: q ſicut olim cōtra idololatras feroces, qui cogebant fideles ad recedendum a cultu diuino, & ad idola adorandum, Deus diſpoſuit martyrum conſtātiam, per quam oſtenderetur firmitas fidei eccleſiæ erga Deum, ſic contra falſos Saracenos in armorum potentia confidentes, prouidit de potentibus & fortiſſimis principibus pro Deo ſtrennue militantibus, in quo diuina prouidentia, quæ in ſui diſpoſitione non fallitur, ſe oſtendit fidelium iuſtē & piē gubernatiuam.

Chriſtianorum victoria

Tertium vero, in quo differt iſta ſecta a præcedentibus, eſt, q præcedentes ſectæ idololatrarum dignitatem Chriſti in omnibus & per omnia denigrabant, negantes non ſolum eius veram deitatem, ſed etiam eius bonitatem ſeu virtuoſitatem humanam, aſſerentes ipſum fuiſſe ſeductorem & maleficum & huiuſmodi. vnde cum viros iuſtos & fideles ad recedendum ab eius fide cogebant, deridebant eos per crucem & paſſionem Chriſti, dicentes, quomodo inter Deos debet computari & tanquam Deus coli, qui ſeipſum non potuit ſaluum facere in quo conueniebant cum Iudæis Chriſtum improperantibus, quæ quidem blaſphemia Chriſti communiter inuenitur in legendis ſanctorum martyrum, qui ſub tyrannica poteſtate Romanorum & Perſarum & aliorum tyrannorum poſt paſſionem Chriſti martyrio ſunt coronati. Secta vero iſta hoc non facit.

Tertia ratio

H Nam vt dictum eſt, ſupra in. iii. arti. licet deitatem Chriſti neget, quæ eſt ſumma & ineffabilis excellentia diuinæ perſonę, concedit tamen ipſum fuiſſe excellentiſſimum ſuper omnes creaturas mundi, vt dictum eſt, Vnde non mirum ſi contra iſtam ſectam tolerabilius ſe habeat diuina iuſticia, diutius eam ſuſtinendo quàm alias præcedentes Chriſtum hominem vituperantes. Et attendendum, quòd circa finē mundi Antichriſtus ſurget, prout ii. Theſ. habetur. ii. ca. qui omnes perſecutiones omnium ſectarum pdictarum excedet. nam fides non ſolum coget ad recedendum a cultu Chriſti, ſed ēt ad adorandum ipſum Antichriſtum tanquam Deum, vt ibidem. & ideo nō ſolum dicitur Antipaſtolus & Antipropheta, ſicut Mahumetus, vt dictum eſt, ſed etiam Antichriſtus tanquam cæteris magis Chriſto contrarius. Et ideo ſicut Deus diſpoſuit contra perſecutionem idololatrarum, quæ maior fuit quàm Saracenorum, vt dictum eſt, martyres qui fortiſſimi fuerunt in fide, intantum quòd mundum uicerunt, omnia mundana tormenta pro fide Chriſti ſuſtinendo iuxta illud: Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum. ſ. fides noſtra. Sic contra perſecutionem Saracenorum diſpoſuit reges, qui licet in fidei firmitate non tantum gradum attingerent ſicut martyres ſancti fuerunt, tñ in fide ſtabiles, & in armis potētia Deo ſtrenue militantes, in tātum quòd de ipſis poteſt dici, quòd per fidem vicerunt regna, licet non mundum, vt habetur in additione ad Heb. xi. &. 1. Ioh. v. & hæc fuit ſufficiens prouiſio ad Saracenorum malitiam refrenandam. ſic etiam diſpoſuit contra maximam perſecutionem Antichriſti ſm aduentum ſuum perficiendum, vt contra ſummum perſecutorem ſummus inſurgeret liberator. Quibus conſideratis patet ratio maioris & minoris durationis harum ſectarum, quæ ſumenda eſt ex maioritate ſeu minoritate perſecutionem earum. Nam quia perſecutio Antichriſti erit maxima, ideo erit breuiſſima, iuxta illud. Et niſi breuiaſſet dominus dies illos, non fuiſſet ſalua omnis caro. Et pari ratione, quia perſecutio Saracenorum inter cæteras eſt minor, vt patet ex prædictis tribus differentiis, ideo eius duratio eſt valde longior cæteris. Et quia perſecutio idololatrarū fuit quaſi media inter eas, ideo eius duratio eſt quaſi media inter durationes prædictas, & hoc loquendo de duratione in côi, non attingendo ad menſuram temporum exquiſitam, quia hoc eſſet inquirere de temporibus & momentis, quæ pater poſuit in poteſtate ſua, in quibus omnibus maximē relucet ſapientia diuina, quæ vincendo maliciam diabolicam pariter & humanam, attingit a fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit oīa ſuauiter, Sap. viii. a. quæ quidem ſapiā nos dignetur ſuauiter diſponere nunc per gratiam, & in futuro per gloriam, Amen.

1. Ioan. 5.a — *Marc. 13.c* — *Act. 1.a*

Additiones Pauli epiſcopi Burgen. ac Replicæ magiſtri Matthiæ Dorink ſuper Apocalypſim finiunt.

GLOS. ORD. CAP. XIIII.

A Et ui. & ec. agnus ſta. Oſtenſa grauiſſima perſecutione: quam patietur eccleſia ab Antichriſto & eius apoſtolis, ad conſolationem oſtendit qualem habeat adiutorē, & qualem ipſe habeat familiam.

b *Centum quadraginta mi.* In uirginitate perfectiſſimos, in fide trinitatis ex quatuor mundi partibus collectos.

c *Tonitrui.* Quia terret eos quia ad conſortium ſuum venire ſuffugiunt.

d *Citharœdorum.* Quia ipſi, qui ad hoc ſe inſtituerunt, vt extenderent ſua corda deuota ſuper lignum crucis.

e *Citharizantium.* Quod ex officio habebant, opera implebant.

f *Et cantaban.* i. de integritate animę & corporis exultabunt. quod gaudiū nunquam eis veteraſcet, ſed ſemper erit eis vt nouum.

g *Qui empti ſu.* i. quos ad hoc vt eſſent virgines ſanguis Chriſti eleuauit.

h *Ex omni. primitiæ Deo & ag.* vt ex grege optimus equus, vel ex fructibus primitiæ.

i *Et uidi.* Deſcripta impugnatione facta per duas beſtias, ſuppoſito q auxilio agni & dignitate familiæ eius oſtēſa, ſubiungitur admonitio, vt ad hāc familiam accedant, & comminatio vt ab illa alio declinent.

k *Alterum.* i. prædicatores, qui ſunt alterius a Chriſto. id eſt vicem eius exequentes.

l *Per medium cæ.* Per communem eccleſiam, quam verbis & exemplis ſecum trahunt.

☞ Euangelium

l Et ante quatuor animalia & ſe. *id eſt in præſentia ſanctorum patriarcharum & epiſcoporū in cęlis exiſtētiū ſicut dictum eſt, ſup. iiii c.* C

m Et nemo poterat di. can. *ex uoto enim continentiæ habuerunt aliquid ſpeciale in merito, & ſimiliter habent in præmio, ſicut & de quolibet ſancto confeſſore canit eccleſia: Nō eſt inuentus ſimilis illi, ratione ſpecialis meriti.*

n Qui empti ſunt de te. *ſanguine Chriſti.*

o Hi ſunt qui cum. mu. non ſunt coinquinati. *Vel ſimpliciter integritatem carnis tenendo, uel ſaltem poſt uotum caſtitatem ſeruando.*

p Virgines enim ſunt. *Virginitas. n. in ſcriptura aliquādo accipitur ſtricte pro integritate carnis. aliquando magis large pro continentia, maxime uoto conſecrata.*

q Hi ſequuntur agnum quocunque ierit. *quia ſequuntur Chriſtum non ſolum per uiam mandatorum, ſed etiam conſiliorum.*

r Hi empti ſunt ex omnibus primitiæ. *i. gratioſi. ſicut primi fructus ſunt magis delectabiles.*

ſ Et in ore eorum non eſt inuentum mendacium. *Nam ueritatem fidei confeſſi ſunt omnino & conſtanter.*

t Sine macula enim ſunt ante thronum Dei. *Nam ſi aliquam maculam contraxerant, purgata fuit uirtute ſui martyrii.*

u Et uidi alterum angelum. *Hæc eſt pars incidētalis, in qua deſcribitur quædam infidelium cōuerſio mirabilis, quæ cōtigit circa illa tempora. Sanctus. n. Bonifacius miſſus fuit a pōtifice Romano ad prædicādū fidem catholicam Gētilibus Thuringiæ, Auſtriæ, Friſiæ, in qua legatione multos ualde cōuertit ad Chriſtū. & hoc eſt quod dicitur: Et uidi alterum angelum. i. ſanctum Bonifacium. nam angelus interpretatur nuncius. Ipſe uero fuit nuncius uerbi diuini, ut dictum eſt.*

x Volantem per medium cœli. *Nam uelociter & prompte executus fuit officium ſibi iniunctum.*

y Habentem. *in corde & ore.*

¶ Euangelium D

CAP. XIIII.

a ¶Chriſtus pro nobis immolatus.
ET uidi & ecce agnus a
a ¶Vt adiuuans.
ſtābat ſupra mōtem b
a ¶i. eccleſiam virtutibus celſam & Deum contemplantem.
b Siōn, & cum illo cen- c
tum quadragintaquatuor milia, ha- d
a ¶Tales quales fuerunt. b ¶Quia Chriſtiani vocabuntur. c ¶Quia dei doctrinę.
bentēs nomen eius, & nomen patris
a ¶Indelebiliter. c ¶Quia in manifeſto confitentur.
eius ſcriptum in frontibus ſuis. Et e
a ¶Deſiderium uel admonitionem. b ¶Ab his qui cum eo erant.
audiui uocem de cęlo tanquā uocem f g
a ¶Id eſt multorum populorum, quia de multis populis congregati ſunt.
aquārum multarum, & tāquam uo- h
c cem tonitrui magni, & uocem, quā
¶Vel, erat.
d audiui ſicut citharœdorum cithari-
¶Non alienis.
e zātium in citharis ſuis. Et cantabant i
a ¶Id eſt in præſentia eorum in quibus ſedet.
quaſi canticum nouum ānte ſedem k
a ¶i. prædicatores. b ¶i. iudices.
& ante quatuor ānimalia & ſeniores, l
a ¶i. de integritate ſua gaudere.
& nemo poterat dicere canticum, m
a ¶Niſi illi virgines.
niſi illa centum quadragintaquatuor
a ¶Ideo quia de terra eſtis ne deſperetis.
g milia, qui empti ſunt de terra. Hi n o
a ¶Cum aliquibus ſordibus mundi. uel ad literam.
ſunt, qui cum mulieribus non ſunt
coinquinati, uirgines enim ſunt. Hi p q
a ¶i. imitantur Chriſtum. ¶Integritate animę & corporis.
ſequuntur agnum quocunque ierit.
h Hi empti ſunt ex omnibus primitiæ r
¶Patri. ¶Chriſto. a ¶Et ſi aliquando fuit.
Deo & agno, & in ore eorum non ēſt ſ
a ¶In illis inuenitur in quibus manet. ¶Verbi. ¶Operatione.
inuentum mendacium. Sine macu- t
a ¶Ante Deum iudicem.
la enim ſunt ante thronum Dei.
a ¶Minorem. ¶A terrenis ſe remouentem. ¶Ex coniuncto officio.
i k Et uidi alterum angelum uolan- u x
tem per medium cæli, habentem y

nomen eius &

NIC. DE LYRA. CAP. XIIII.

B ET ui. *Hic conſequenter deſcribitur præmium perſecutionem Mahumeti ſuſtinentium Et diuiditur in duas partes. ſ. in partem principalem & incidentalem, quæ incipit ibi: Et uidi alterū angelum. Circa primum ſciendum, q ſicut dicitur in chronica Hugonis Floriacen. circa finem imperij Eraclij, Agareni qui & Saraceni dicuntur Mahumeto duce cæperunt Aegyptum & Aethiopiam grauiter inuadere. Similiter Homarus Mahumeti diſcipulus Damaſcum & regionem Phœnicis, & Ieruſalem totamq; Syriam occupauit & Antiochiam comprehendit, & in his terris erant multi religioſi Chriſtiani in cœnobijs magnis ducentorum trecentorum & amplius monachorum in caſtitate viuentiū quorum maior pars vel multi erant virgines, & in illa perſecutione per gladium Saracenorum tranſierunt ad regnum cælorum Et hoc eſt, quod dicit hic Iohannes.*

Diuiſio

a Et ui. & ecce agnus *i. Chriſtus, qui dicitur agnus Dei.* — *Ioan. 1.*

b Stabat ſup. mon. Sion. *i. in eccleſia triumphante, quæ dicitur mons Sion, qui deſcribitur hic ſtans eo quòd adiuuit dictos martyres in tolerātia martyrij, ſicut dicitur de Stephano in agone poſito, q uidit Ieſum ſtantem. quia ſtare proprium eſt adiuuantis in prælio, ſedere uero proprium iudicantis. propter quod deſcribitur ut ſedens a dextris Dei.* — *Heb. 12. Act. 7.g* — *Marc. ult. d*

c Et cum ilo centum quadraginta milia. *In tanto enim numero uel circiter æſtimantur prædicti occiſi probabiliter.*

d Habentes nomen eius &c. *& per conſequens ſpiritusſancti, qui eſt nexus amborum.*

e Scriptum in frontibus ſuis. *per apertam & liberam confeſſionem.*

f Et audiui uocem &c. a. mul. *i. multitudinis ſanctorum ſecundum quod dicitur infra. Aquæ multæ populi multi. multitudo enim centum quadragintaquatuor milium magnifice laudat Deum de ſua victoria & gloria adepta.* — *Apoc. 17.d*

g Et tanquam uocem tonitrui magni. *in quo deſignatur magnitudo laudis, non ſolum ex laudantium multitudine, ſed etiam ex modo laudis & qualitate.*

h Et uocem, quam audiui ſicut citharœdorum citharizantiū &c. *Nam hæc laus eſt coram Deo & angelis gratioſa.*

i Et cantabant quaſi canticum nouum. *quia dicti laudantes ſunt de numero ſanctorum noui Teſtamenti.*

k Ante ſedem. *ſcilicet Dei.*

Et an-

MORALITER.

a *Et uidi.* Iſtud exponitur de Chriſto ſuſcipiente animas interfectorum ab Homaro ſucceſſore Mahumeti. Moraliter poteſt exponi de pio pontifice Chriſti uicario, qui dulciter fouet & nutrit obſeruantes caſtitatem, quę eſt quoddam martyrium ſpecialiter in iuuenibus, & maxime quando firmatur per uotum ſolenne & ſic dicitur: *Et uidi & ecce agnus.* i. paſtor pius.

b *Stabat ſupra montem Sion.* i. eccleſiam militantem, de qua dicitur. Diligit dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. — *Pſal. 86.*

c *Et cum illo centum quadragintaquatuor milia.* i. vniuerſi continentes uoto ſolenni. ideo ſubditur.

d *Habentes nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum &c.* in quo deſignatur firmitas continentiæ per uotum ſolenne.

f *Et audiui uocem de cælo &c.* per qd ſignificatur laus Deo accepta.

h *Et uocem, quam audiui quaſi citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.* Eſt autem cithara figuræ triangularis, per quod ſignificatur fides trinitatis, ſine qua laus non eſt Deo grata.

i *Et cantabant quaſi canticum nouum.* i. pertinens ad no. Teſtam.

k *Ante ſedem.* i. ad honorem Dei & omnium ſanctorum, & non ad laudem hominum.

m *Et nemo poterat dicere canticum niſi &c.* quia continentes habent aliquod meritum ſpeciale, quod non habent alii.

o *Hi ſ. q cūm.* Hoc pt intelligi ſimplr ſm eē tpſ, & ſic eſt uirginitas ꝓprie. Alio mō a tpe voti cōtinentię, & ſic pt dici virginitas large.

q *Hi ſe. ag.* ſ. mente & corpore, fide, & opere.

r *Hi empti ſunt ex omni. pri.* i. gratioſi in conſpectu Dei, ſicut primi fructus ſunt aliis magis grati.

u *Et ui. al. an.* hoc ad literam dr̃ de ſancto Bonifacio, qui miſſus a papa prædicauit populo Thuringiæ, & Auſtriæ, & Friſiæ, & multos conuertit ad dominum. Moraliter autem poteſt exponi de quolibet prædicatore magnum fructum faciente, ideo ſubditur.

x *Volantē per medium cœ.* i. prompte diſcurrentem ad prædicandum uerbum Dei.

y *Haben. euan. æter.* i. prædicationē ad æternitatē gloriæ pducentē.

✠ Vt euan-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Euangelium æte* i prędicationem ęterna promittentem com

E plentes ad æternitatem ducentem.

b *Timete dominum & da* Bene operando, & bene de eo annunciando, vt per vos glorioſus appareat.

c *Quia ue.* Q non deficiatis, quia nō longo tēpore patiemini.

d *Et alius an.* quia prædicatores ſibijnuicem ſuccedunt.

e *Cecidit.* Bis poſitum infinitatem ſignificat vel valet, in quo omnimodo deſtructio intelligitur.

f *Vino iræ for.* i. vitijs, & præcipue idololatria, quę eſt dulcis potus peccantibus, qbus alios inquinant, et ne recto tramite gradiant̄, inebriant. vñ debet̄ eis ira Dei. purum vinum bibitur dū flagellat Deus hic ad emēdationē, turbidum, dū infertur æterna damnatio.

g *Et ang. ter.* Tres ponit pro fide trinitatis, cum tria hæc in eadem perſona poſsint conſiderari.

† omnis q in eis ſunt

h *Quod mi[illegible].* Q qui non corrigitur vindicta eius ad correctionem data, punietur ęterna pœna.

i *In ca.* Calix vindicta Dei ubi de ſup merū qđ ad correctionē hic vindicat, ſubtus fex i. dānatio in vltimis bibēt impij. de vino ergo i. de fece: qđ vinū qa vult ad comparationem meri oſtē dere turbidum, addit q mixtum eſt.

k *Et fu. tor.* Qđ quædā de dānatione malorum numerat, non dicit pro dānatione deſcribēda: ſed tantum pter rore inſerendo, illis quos deterret ab eorum conſortio.

l *Aſcendet in ſe.* Cum dicit, aſcendit in ſecula: notat æternam pęnam continuari, vbi addit.

Nec ha-

p Et acce. cha. *confitendo eum manifeſte imperatorem.*

q Aut in ma. ſua. *accipiendo nomiſma eius charactere figuratum.*

r Hic bi. de ui. iræ Dei. *pœnam excommunicationis & aggrauationis incurrendo. Licet autem hæc expoſitio probabilis uideatur, quia tamen ante imperatorem Conſtantem fuerunt imperatores alij tātum uel magis hæreſi deprauati, ut patet ex ſupradictis uidetur minus cōuenienter expoſitum quod dicitur ſ. pra. ſ. de eius caſu: Cecidit Ba. i. imperium Græcorum prædictum maxime cum eius filius Conſtantinus eccleſias diruptas reparauerit. & contra hæreſim Monacholitarum inſurrexit. unde et uniuerſalē ſynodū in Conſtantinopoli congregauit ducētorum octoginta nouem epōrum, qui duas naturas eſſe in domino Ieſu Chriſto cōprobauerunt & oſtēderūt. Similiter qđ ſubditur de Gre. papa & Leone imperatore, q accipiēs Leonis numiſma. Bi. de ui. iræ Dei. excōicationem incurrendo, uidetur minus conuenienter dictum, quia ſubditur.*

G

a Et hoc ideo habebat.

a euangelium æternū, ut euangelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentē & tribum, & linguā,

a Seminarant bus in contemptu mundi. b Communem diuerſitatem illorum, qui in terrenis demorantur.

a Perſuaſione.

b & populū, dicens magna uoce: Timēte dominum, & dāte illi honōrē,

a Caſto amore. b Non illas beſtias. c Vel claritatē.

a Faciendo vos ſibi conformes.

c quia uenit hora iudicij eius, & adōrate eum, qui fecit cælum & terram,

a Etſi timetis defectum, petite ab eo ſubſidium.

d mare † & fontes aquarum. Et alius

a Secundum diuerſam annunciationem.

e angelus ſecūtus eſt eū, dicens: † Cecidit cecidit Babylō illa magna, quæ

a Omnes confuſi in vitijs. b Pro multitudine vel ſupbia.

a Prauo dogmate munita.

f a uinō iræ fornicationis ſuæ potauit

Gentiliter uiuentes.

g omnes Gentes. Et angelus tertius

Non timidus.

ſecutus eſt illos, dicēs uoce magna:

a Id eſt Antichriſtum.

Si quis adorauerit bēſtiam & imaginēm eius, & acceperit charācterem

a Id eſt ſe ſibi conformem fecerit. b Signū nominis eius.

a Qui eum confitentur. b Qui opere mutatur.

in frōnte ſua aut in mānu ſua, hic bibēt de uinō iræ Dei, quōd mixtum

a Sicut Babylon, b De æterna damnatione. c Quod iratus Deus propinat.

i eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphūre in conſpectu angelorū ſanctorū, & ante con-

a i. fœtore. b Vt uiſa eorum claritate tabeſcat.

i. tenebroſitas.

x ſpectū agni: † & fumus tormentorū

Perſeuerabit.

l eorum aſcēdet in ſecula ſeculorum.

ſ Et cru. ig. & ſul. *per quod intelligi uidetur pœna gehēnæ, quæ eſt ęterna. unde ſubditur.* † Pſ. 145. a

t Et fu. t. *& ſic non uidetur loqui de pœna excōicationis, ſeu corporalis incendij, quam contigiſſe dicunt Conſtantino filio Leonis, q miniſtrorum eccleſiæ fuit maximus perſecutor. propter quod ſaluo meliori iudicio uidetur litera ab illo loco: Et alius angelus, &c. Mahumeto & eius ſequacibus exponenda de quorum perſecutione contra Chriſtianos ante fecerat mentionem: & eorum pœnam non dixerat & ideo Iohānes deſcribit: hic cōſequenter eorum punitionem. & primo quātum ad pœnam temporalem. ſecundo quantum ad pœnam æternam, ibi: Et tertius angelus. Circa primum dicit,* Et ang. *ſ. ſanctus Iohannes loquens:* Sec. eſt. *hoc non refertur ad partem immediate præcedentem, ſed ad præcedentem, in qua locutus fuerat de centū quadragintaquatuor milibus interfectis pro Chriſto a Saracenis dicens eorum punitionē temporalem.* Cecidit Ba. *i. gens Babylonica nā lex eius eſt confuſionibus plena, quia ibi laxatur uita uoluptuoſa, quæ uita pecudum dicitur: & etiam propter confuſum procedendi modum: nam inordinate traditur: & idem frequenter & inutiliter repetitur, nec ratione uel ſcriptura autentica fulcitur, ut patet illam intuenti.* Illa magna. *nam gens illa in breui fuit multum multiplicata & dilatata. Dicitur autē cecidiſſe, quia circa tempora illa conflixit cum Romanis, in quo conflictu tres Amirei Saracenorum cum multis alijs ſunt perempti, ut habetur in Chronica Sigisberti.* Quæ a ui. iræ forni. ſuæ po. o. Gen. *Hyperbole eſt, ad deſignandum magnam multitudinem Gentium errore Mahumeti infectam. cōcedit enim carnis delectabilia, ad quæ multitudo hominum eſt prona.* Et ter. an. *hic conſequenter deſcribitur pœna eorum æterna, cum dicitur,* Et ter. an. *ſ. ad literam: uel aliquis prædicator ſanctus contra Mahumeti ſectam.* Si quis ado. be. *i. Mahumetum, ut dictum eſt ca. præcedenti, ubi dictum eſt de eius imagine & de eius characteris acceptione.* Hic bi. de ui. iræ Dei. *i. punietur a Deo grauiter.* Quod mixtum eſt mero. *Dicitur autem punitio Dei uinum merum, quando quis punitur temporaliter ad eius correctionem: mixtum uero, quando poſt punitionem temporalem ſequitur æterna. ſicut eſt in propoſito, quia Saraceni puniti fuerunt morte temporali vt prædictum eſt, & cum hac ęterna. ideo ſubditur.* Et cruciabi. ig. & ſul. *i. pœna gehennæ.* Et fumus tor. *Nam illa pœna eſt æterna a parte poſt.*

Act. 14. c

† Iſa. 21. c

Iere. 51. a

Iuſ. 18. a

H

c. Ethic.

† inf. 19. a

Nec ha-

NIC. DE LYRA.

F a Euange. ætet. *i. euangelium Chriſti. quod dicitur æternū. nā ei aliud nō ſuccedet.*

b Vt euange. ſe. ſuper ter. *i. populis prædictis in quibus diuerſificantur linguæ ſaltem in aliquo. Et quia nō ſolum paratus erat prædicare dictis populis, ſed omnibus gentibus generaliter eum audire uolentibus, ideo ſubditur.* Et ſuper omnem gen &c.

c Dicens ma. uo. *in quo notatur efficacia prædicationis ſuæ.*

d Timete do. *timore filiali.*

e Et date illi hono. *ſicut filij patri.*

f Quia uenit ho. iu. eius *generaliter in fine mundi, & ſingulariter in morte cuiuſlibet. nā in quali ſtatu qs moritur, in tali iudicio pſentabitur.*

g Et adorate eum. *qui eſt creator omnium, & non idola uana.*

Diuiſio

h Et alius. *Hic conſequenter deſcribitur punitio perſequentium Chriſtianos. Et diuiditur in duas partes: quia primo deſcribitur eorum punitio, ſcd'o huius occaſione bonorum præmiatio ibi: Et audiui uocē. Circa primum ſciendum q Conſtās nepos Eraclij cępit imperare anno domini dcxliij. & perſuaſus a Paulo Conſtantinopolitano epiſcopo incidit in hæreſim Monacholitarum duplicem naturam in Chriſto negantium, & multos eccleſiæ miniſtros non aſſentientes hæreſi dictæ grauiter afflixit, et in exilium relegauit. Propter quod ſanctus Martinus papa conuocato cōcilio dictā hæreſim cū ſuis fautoribus dānauit: propter qđ in Conſtantinopolim fuit ductus, ut aſſentiret dictæ hæreſi, quod renuens in exilium fuit miſſus & ibidem mortuus, & de hoc exponunt aliqui locum iſtum: cum dicitur:* Et alius ange. *i. papa Martinus.*

i Secutus eſt dicens. *dictam hæreſim condemnando.*

In Leonem eccleſiaſtica cenſura

k Cecidit ce. Ba. *i. imperium Grecorum, quod fuit magnum. nam imperatore in hęreſim cadente, ut dictum eſt: multi alij ſimiliter ceciderunt. & quia hoc erat confuſibile, ideo uocatur imperium illud Babylon. i. cōfuſio. dicitur autē hic bis cecidit. propter duplicem caſum ſ. patriarchę & imperatoris. Item ſciendum, q ſic dicitur in chronica Sigisberti: Leo qui poſt Thodoſiū ſumpſit imperiū, cępit imperare anno domini dccxviij. & imperauit annis. xxiiij. & anno imperij eius. xiij. papa Greg. iij. præfuit eccleſiæ, & Leonem hæreſi deprauatum redarguit. & de conſilio Romanorum ei vectigalia denegauit, & ne percuſſura ſui numiſmatis reciperetur ordinauit, & q eius effigies de eccleſia tolleretur: & ne nomen eius in miſſarum ſolennijs recitaretur, & ſecundum hoc exponitur ab eis, quod ſubditur.*

l Et an. ter. *i. papa Gregorius.*

m Dicens uo. ma. *in quo notatur ordinationis ſuæ autoritas.*

n Si quis ad be. *Leonē beſtialiter viuētē, deferēdo ei honorē imperialē.*

o Et ima. eius. *quam fecit de eccleſia remoueri, ut dictum eſt.*

MORALITER.

✱ b *Vt eua ſe. ſuper ter.* nam prædicatio debet eſſe cōis omnibus.

c *Dicens ma. uo. Ti. d.* quia prædicator primo & principaliter debet inducere populum ad cultum diuinum, & per conſequens ad deſtructionē idololatriæ, & oīm ad ipſam pertinentium. ideo ſubdit̄.

h *Et alius an. ſe. eſt eum di. Ceci. ce. Ba.* quæ interpretatur confuſio. ideo ſignificat idololatriam & pertinentia. & quia non ſolum debet idololatriam deſtruere oſtendendo vilitatem culpæ, ſed etiam grauitatem pœnæ. Ideo ſequitur.

l *Et an. tertius ſe. eſt illos, di. uoce ma. Si quis ado. beſtiam &c.* i. exercuerit idololatriam vel aliquid pertinens ad ipſam.

r *Hic bibet de uino iræ Dei quod mixtum eſt mero in calice iræ ipſius.* id eſt valde grauiter & æternaliter punietur vt patet per literam ſequentem. Licet autem hic nominentur tres angeli, tamen iſtæ tres denunciationes vel prædicationes poſſunt vni & eidem prædi-

✱ catori

a *Nec ha. re.* Q Nō mirū, ſi illi, q Antichriſtū adorauerūt, tpe

A ipſi' punient̄, qa ſui et pcedētes miniſtri eādē pęnā habebūt.

b *Hic pa. ſan.* i. hic debent patienter pati ſancti, ne ueniant ad ęternam pœnam.

c *Opera.* i. mercedes operū, quę ſequunt̄. Q dū in mundo erāt maiores tribulationes ad maiorē coronā ingruebant: vñ adeo abiecti reputabantur, ſed iam nihil patientur.

d *Et uid.* Oſtenſa remuneratione bonorum, per quod inuitabat ad conſortium eorum, ſupponit damnationem impiorum, vt per terrorem ducat ad idem propoſitum.

e *Similem fi. h.* Quia non iam vere erat filius hominis, quia immortalis.

f *Angelus.* i. ſancti, qui vſq; huc fuerāt infidelibus occulti, in claritate apparent iudicaturi, orantes cum deſiderio, vt Deus ſeparationem faciat bonorum & malorum.

g *Exiuit de tem.* Exire dicuntur ſancti de templo, cum iam apparent nō quales olim fuerant, ſed quales in æternum manſuri.

h *Mitte falcem.* i. iudiciariam ſententiam a bonis malos ſeparantem.

i *Quia uenit ho.* Quia iam eſt opportunū, cū completus ſit numerus tuorū.

k *Et alius ang.* Cum oſtendiſſent Deū poteſtatem iudicandi habētem a ſanctis implorari, & ſic iudicium fieri, oſtendit eandem poteſtatem ſanctos habere, & Chriſtum vt iudicent imperare, & illos imperio obedire. *Alius angelus exiuit.* i. Chriſtus, qui occultus & uilis fuerat, infidelibus clarus ap-

a Nec habent requiem die ac nocte qui adorauerunt beſtiam & imaginē eius: & ſi quis acceperit charactērē nominis eius. Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei & fidēm Ieſu. Et audiui uocem de cælo dicentem mihi: Scribe:

a Similiter non habet re. b Indiſcrete aliquod ſignum de prædictis.

i. pro contuitu æternæ pœnæ.

a Et eorū. b Opere cōplēt. c De gemina dilectione.

a Quia cum Deum confitentur. b Quaſi illi miſeri. ſed iſti felices.

In corde tuo & auditorum.

a Seculo. b In confeſſione domini.

Beati mōrtui, qui in dōmino† moriūtur. Amodō iam dicit ſpiritus, ut

a Quando corpus & anima reſoluuntur. b A tempore reſurrectionis. c i. tota trinitas.

a Amplius non patiantur. b Eorum quæ hucuſque paſſi ſunt.

e requieſcant a lāboribus ſuis. Opera enim illorum ſequuntur illos. Et uidi, & ecce nūbem candidam, & ſūper nūbem ſedentem ſimilēm filio hominis, hābentē in capite ſuo cōronam auream, et in manu ſua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad ſedentem ſuper nubem: † Mitte fālcē tuā & mēte, quia uenit hōra ut metatur, quoniam māturuit meſſis terrę. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem falcem ſuā in terrā, & mēſſuit eā. Et aliūs angelus exiūit de templo, quod eſt in cælō, habens & ipſe fālcē acutam. Et alius angelus exiuit de āltari,

a i. ſanctos, vel dominicam carnem. b Chriſtus ſuper ſanctos ſedet. vel diuinitas ſuper humanitatem.

a Dico. b Quia iam impaſſibilis & immortalis.

a In ſeipſo vel in diuinitate. b Ad ſimilitudinē triumphantis. Quia vicit diabolum per ſapientiam.

Poteſtate.

A Chriſto. In hoc quod ſeruus.

Ad Chriſtum.

a Exerce iudicium.

a i. collige tuos. b Quoniam conſecrata eſt nequitia malorum, & iam non habet locum.

a Vel uenit. Vel aruit.

a i. ſeparauit bonos a malis.

a Supradicti ſancti aliud officium habentes. b Qualis eſſet apparuit.

a i. de ſecreto loco. b Sicut Chriſtus.

a De loco ſecretiori in quo ſancti.

eam perſequentium percuſſio, ibi: Et poſt hæc uidi. *Circa primum ſciendum q anno domini. dccliij. Aſtruphus Longobardorū rex in Italia multum afflixit eccleſiam. propter quod Stephanus papa tranſiit in Franciam quærens auxilium contra dictum regem, quod impetrauit. & hoc deſcribitur in hac parte. Quæ diuiditur in duas partes: quia primo deſcribitur hoc auxilium tempore Pipini, ſecundo tempore Caroli magni filij ſui, ibi: Et alius angelus. Circa primum dicitur.* Et uidi: & ec. nubem can. *per quam intelligitur regnum Franciæ candidatum prę cęteris moribus & fide.*

C

Afflictio Chriſtianorum per Aſtruphū Lōgobardorū regem.

Diuiſio

l Et ſuper nubem ſedentem. *ſ. Pipinum regem.*

m Similem fi. ho. *i. conformatum Chriſto in fide & iuſticia, licet hæc aſſimilatio fuerit ualde longinqua.*

n Habentem in capite ſuo coron. au. *nā reges Francię ad literam aurea corona coronantur.*

o Et in manu ſua. *i. poteſtate ſua.*

p Falcem acutam. *i. exercitum ualde bellicoſum, per quem Pipinus multas & magnas uictorias habuit.*

† moriuntur poſt hac. Etiā.

q Et alius angelus. *i. papa Stephanus.*

r Exiuit de templo. *Romanę eccleſię.*

ſ Clamans uo. mag. *i. deprecans ex magno affectu.*

t Ad ſe. ſuper nubem. *i. Pipinum regem.*

u Mitte fal. tuam & mete. *dirigendo exercitus tui potentiam contra Aſtruphum tyrannizantem.*

x Quia ue. h. ut muta. *i. ut eius tyrannis per tuam potentiam tollatur.*

y Quoniam matu. m. *i. ipſe & exercitus obdurati ſunt in ſua iniquitate.*

z Et miſit qui ſe. ſuper nub. falcem ſuā in terram. *Nam Pipinus ualida manu intrauit in Italiam, & meſſuit terram. nam contra Aſtruphum uiriliter pugnauit & reddere compulit beato Petro quęcunque ſui iuris erant.*

D

a Et alius ange. *Hic conſequenter deſcribitur auxilium eccleſiæ contra Longobardos tempore Caroli magni. Et diuiditur in duas partes: quia primo ponitur auxilium Caroli. ſecundo dilatatio cultus diuini. ca. ſe. Circa primum ſciēdū, q anno domini. dcclxxv. Carolus rex Franciæ ad preces Adriani papæ intrauit Italiam cum exercitu forti contra Deſiderium Longobardorum regem eccleſiam multipliciter affligentem, quem impugnans tandem cæpit & ſecum in Franciam duxit: in quo Longobardorum regnum defecit. & hoc eſt quod dicitur hic.* Et alius angelus. *ſ. Carolus magnus.*

Diuiſio

† Iohel. 3. c.

b Exiuit de templo. *ſ. Nomonienſi, in quo coronatus fuit, ut habetur in Chronica Sigisberti.*

c Quod eſt in cæ. *militantis eccleſiæ, quæ frequenter cælum nominatur in ſcriptura.*

d Habens & ipſe fa. acu. *i. exercitum fortem, immo exercitu patris ſui fortiorem.*

e Et alius an. *i. papa Adrianus.*

f Exiuit de altari. *ad quod acceſſerat pro miſſæ celebratione, ut Deus uellet eccleſiam protegere.*

Qui habe-

NIC. DE LYRA.

a Nec habent re. *Nam eſt continua, vt patet ex dictis ca. præce. & quia ſecundum q dicit Aug. vna cauſa quare permittuntur mali in hoc mundo eſt exercitium bonorum in virtute patientiæ: ideo ſubditur.*

B

De Gen. ad lit. lib. 11. c. num. 3.

b Hic patientia ſan. eſt. *quia patiētia Chriſtianorum multoties & multipliciter exercitata eſt per Saracenos.*

c Et aud. *Pars iſta ab aliquibus exponitur de morte, qua quis moritur mundo per religionis ingreſſum. Nam illis temporibus quidam uir potens deuotione ductus reædificauit cœnobium ſancti Benedicti apud caſtrū Caſſinum, quod per Lōgobardos per multos annos ante fuerat deſtructum: & ibidem ſeruiens ſuo exemplo multos induxit ad ſeruiendum Chriſto. Tunc etiam temporis multi nobiles in diuerſis partibus relicta pompa ſeculari ad ſeruiendum Chriſto habitum religionis aſſumentes fuerunt mundo mortui. de quibus ſecundum iſtos dicitur:* Beati m. & *etiā quod ſubditur.* Iam di. ſp. ut requieſc. a la. ſu. *Nam a labore vitæ actiuæ tranſierunt ad requiem contemplatiuæ: ſed quia ſic morientes mundo non moriuntur in domino proprie. ſed magis incipiunt viuere in ipſo, nec a laboribus bonis quieſcunt, ſed magis eos amore Chriſti aſſumunt. ſ. uigilias, orationes, ieiunia & conſimilia, ideo melius uidetur dicendum, quod hic poſt punitionem malorum æternam, deſcribitur retributio bonorum æterna. ſicut dictum eſt ſupra, ut ſic oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcant. ideo dicitur hic Iohanni.*

d Scribe. *tanquam rem notabiliſſimam.*

e Beati mortui, qui in dom. *i. in confeſſione domini noſtri Ieſu Chriſti per palmam martyrij, quales fuerunt centum quadragintaquatuor milia. de quibus dictum eſt cap. præc.*

f Amodo iam di. ſpi. *ſ. ſanctus, qui cum patre & filio eſt unus Deus. exprimitur tamē hic ſpāliter: nam opera ſunt meritoria per charitatē per quam ſpirituſſanctus habitat in nobis, & ſic retributio mercedis quodam modo ſpeciali attribuitur ei.*

g Vt requieſcant a laboribus ſuis. *nam in beatitudine appetitus totaliter quietatur.*

h Opera enim illorum. *meritoria uitæ æternæ.*

i Sequuntur illos. *in beatitudine, quam recipiunt pro ipſis.*

Diuiſio

k Et uidi. *Inchoata perſecutione Saracenorum, hic interponitur alia. ſ. Longobardorum, & hoc propter ſucceſſionem temporis, cuius ordinem Iohannes proſequitur in hoc libro. Et diuiditur in duas partes: nam primo ponitur a Longobardis eccleſiæ liberatio, ſecundo plurium aliorum*

eam per-

MORALITER.

✱ catori conuenit conuenire, ſicut dicit Glo. ſuper locum iſtum.

c *Et audiui uocem.* Quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: ideo poſt denunciationem punitionis peccatorum, hic ponitur præmiatio ſanctorum, cum dicitur.

d *Scribe: bea. m. qui in do. mo.* Eſt enim beatitudo ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, ut dicitur libro de conſolatione.

h *Opera enim illo. ſequuntur illos.* Quia ſecundum quantitatem meritorum ſequitur quantitas præmiorum.

k *Et uidi & ecce nu.* Hic literaliter per duas falces deſcribuntur duæ punitiones tyrannorum. Moraliter autē ſignificātur duo modi, quibus puniuntur mali Chriſtiani. primus eſt per excōicationem, qua præſcinduntur a communione eccleſiæ propter ſuam contumaciam, ideo dicitur. *Mitte fa. tuam.* & ſequitur.

Modi duo punitionis Chriſtianorum

y *Quoniam ar. me. ter.* Per iſtam ariditatem ſignificatur induratio ſiue cōtumacia, pp quā eſt excōicatio ferenda. Secundus uero modus eſt per exterminationem ſiue gladium materialem, & pertinet ad iudicē ſecularē. & de iſta ſubditur: Et exiuit ſanguis de lacu.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E rus apparuit, & veniens de altari.i. de loco ſecretiori, quod nunq̃ alii ſancti .ſ. cognitus ab oib. Deo cõſubſtãtialis.
a Mitte fal. Per meſſem terræ & uuas vineæ corũdẽ malorũ dãnatio intelligit, ſed tñ per vineam illos determinatius habemus, qui maiori ſtudio mala operabantur, ſicut vineæ, vt fructificet maior cura, quàm terre adhibetur.
b Et mi.in la. Vnde ꝓpheta Lacus ubi non erat aqua.i. refrigerium.
c Et e.ſa. Aeterna pœna ꝓ pctõ ſãguinis, nõ vinũ, qd in cellario Dei ponit.
d Vſq; ad fre.i. vſq; ad ipſos rectores ini quorum puniendos.i. diabolos.
e Per ſta. Oẽs ludis mundi.i. vitiis detẽtos, qui vel ſimplr in hoc ſunt perfecti, qd per ſex habemus: vel pfectiores, qd per centũ: vel pfectiſſime, qd per mille.

*& aquam

. uineæ

Zach. 9. c

NIC. DE LYRA.

¶ a Qui ha.po.ſu.ig. i. ad inferendum excommunicationis & aggrauationis pœnam. Quælibet .n. pœna noĩe ignis aliquando deſignatur. Aliqui libri habent: Et aquam. ſed nõ eſt de textu, nec habetur in libris correctis.
b Et cla.no. ma. ex affectu magno, deprecans Carolum vt ferret ſibi auxilium.
c Mitte falcẽ u. a. i. exercitus tui potentiã.
d Et uindemia botros. i. Longobardos, eorum auferendo potentiam.
e Quoniam ma. ſunt vuç eius. i. Longobardi ſunt deſtructione digni. Et miſit

a ¶Quia bene poterat præcipere, quia poterat etiam dare. b ¶Id eſt æternam pœnam.
qui habebat poteſtatẽ ſupra ignẽm, a ¶Vel ſuper demones & malos homines. ¶Imperio magno. b ¶i. ad ſanctos.
* & clamauit uoce magna ad eum b
¶Poteſtatem iudiciariam.
qui habebat falcem acutam, dicens:
a ¶i. exerce iudicium. b ¶i. ſepara maturos in nequitia.
a Mitte falcem uuam acutam, & ui n c d
demia botros uineæ terrę, quoniam e
a ¶Quia malitia eorum completa eſt. b ¶ Et tali impetio. c ¶Scilicet bonorum cœtus.
maturę ſunt uuæ eius. Et miſit ange f
a ¶In terrenos, qui iudicandi ſunt.
lus falcem ſuam in terram, & uinde g
h miauit uineam terræ. Et miſit in la-
a ¶i. in infernum, vbi multi iram Dei patientur. b ¶i. puniti ſunt in inferno poſiti.
cum Dei magnum. Et calcatus eſt la k
a ¶Quia pœna illa non erat purgatoria. b ¶Eccleſiam & congregationem bonorum, quæ eſt ciuitas ſanctificata.
cus extra ciuitatẽ, & exiuit ſanguis l
a ¶i. uſq; ad rectores ſubditorum. b ¶Per omnes uoluptuoſos ludentes vanitatibus.
m de lacu uſq; ad frenos equorum per n
a ¶Perfectos in malo. b ¶Mediocres & etiam minores.
ſtadia mille ſexcenta.

f Et miſit an.i. Carolus.
g Falcem ſuam.i. exercitus potentiam. Aliqui libri habent Acutam in terram, ſed non eſt de textu.
h Et uindemiauit uineam te. auferẽdo potentiam Longobardorum de terra Italiæ.
i Et miſit in lacum irę Dei magnu. Nam regem deduxit captiuum.
k Et calcatus eſt lacus extra ciuitatẽ. quia regem cum vxore duxit in exilium extra terram ſuam, vt dictum eſt.
l Et ex.ſan.de la.&c. Nam in regis captione multi Longobardi fuerunt occiſi.
m Vſque ad frenum equorum. nam ex ſanguine occiſorum freni militum Caroli fuerũt rubricati, ſicut in talibus bellis ſolet fieri.
n Per ſtadia mille ſexcenta. Nam fama huius victoriæ Caroli fuit longe lateq; diffuſa ſcilicet per quatuor orbis partes, per numerum dictum deſignatas, eo quòd eſt numerus quadratus, qui conſurgit ex ductu numeri in ſeipſum, ſicut quaternarius, qui conſurgit ex ductu binarij in ſeipſum. nam bis duo ſunt quatuor, & ſimiliter nouenarius, qui conſurgit ex ductu ternarij. nam ter tria ſunt nouẽ. Et ſic eſt in propoſito. nam mille ſexcenta eſt numerus conſurgens ex ductu quadragenarij in ſeipſum. quadrageſies enim quadraginta ſaciunt mille ſexcenta, vt patet conſideranti. & ſic per numerum prædictum deſignantur quatuor orbis partes.

G

GLOS. ORDIN. CAP. XV.

E T uidi. In his tribus viſionibus ſupradictis. i. reuelatione myſteriorũ, & datione tubarũ, & in pugna mulieris cõtra diabolũ à principio redẽptionis ꝓſecutus eſt ordinẽ vſq; ad diẽ iudicij: in his vero trib. ſequẽtib. circa vltima tpa immoratur, qa de his pcedẽtib' in alijs diuinis ſcripturis dictũ enucleatius: de illis vero parũ & occultius. In hac ergo qnta viſione materia ſunt ſeptẽ angeli tenẽtes phialas, in qb. cõtinẽtur plagę. i. deſtructiones iniquorũ, q tpe Antichriſti erũt, q̃ deſtructio maxiẽ hortat pñtes ad patiẽdũ. In his trib. viſionib. tres dicit, cũ quatuor ſint ſupradictę. Sed omiſſa prima, q̃ fuit de correctiõe eccłiæ tũ, de alijs trib. dicit, cõſiderationẽ tñ.
b Et mi Mirũ eſt hominem habere tãta poteſtatem, vt alios poſſit dãnare.
c Plagas ſe. i. oẽm excecationẽ & deſtructiõe illorũ, q tpe Antichriſti erũt.
d Quo. in il. Vere plagas habebũt, quia iram Dei ſuper iniquos exercebunt. & uere nouiſſimas, quia in mundo poſt eas non inferet Deus alias.
e Tã. m. i. baptiſmum, vbi fidei puritas exigitur & hoĩes a vitijs mundantur.
f Haben. ci. i. mortificantes carnẽ, quod De' ei' iniũxit, vel qd prior ipſe fecit.
g Canti. Moy. i. veterem legẽ. & eſt exultatio bene intelligẽtibus. i. ſpiritualiter.
Vi.a.i.

F

ſecuta fuerit per ſecutiones reproborum, tamẽ hic præmittitur executioni earum immediate frequenter .n. prius facta ponuntur poſt in ſcriptura. & quia ſancti in cœlo præuidentes perſecutiones iſtas locuti ſunt antequam eſſent in effectu. Dicit igitur Iohannes Et uidi tanquam mare uitreum. i. eccleſiam militantem, quæ ſic nominatur ratione baptiſmi, vt dictum eſt ſupra.

CAP. XV.

a ¶i. figuram aliud ſignificantẽ.
E T uidi aliud ſignũ a ¶Quia qui ſignificantur, in cœlo conuerſantur.
b in cęlo magnũ & a ¶Prædicatores.
mirabile, angelos c
ſeptẽ habentes pla d
a ¶i. iniunctas a Deo ſibi.
gas ſeptem nouiſſimas: quoniam in e
a ¶Et cum illis angelis. f
illis conſummata eſt ira Dei. Et uidi g
a ¶Quia in eo baptizatis ſpiritusſanctus datus eſt.
tanquã mare uitreum mixtũ igne, h
a ¶Antichriſtum. b ¶i. conformitatem eius imitantes, vel uitam.
& eos, qui uicerunt beſtiã & ima i
a ¶Qui per hos non ſunt decepti. k
ginẽ eius, & numerũ nominis eius l
a ¶Stant qui gratiam baptiſmi ſeruant integram.
ſtantes ſupra mare uitreũ, habentes m
¶Cum exultatione adimplentes.
citharas Dei & cãtãtes canticũ Moyſi o
a ¶i. nouum Teſta. b ¶Alios admonentes.
ſerui Dei, & cãticum agni dicentes:

h Mixtum igne ſanctiſpiritus, qui datur in baptiſmo.
i Et eos, qui uicerunt beſtiam. i. gentem Saracenicam hic per beſtiam deſignatam, eo ꝗ Mahumetus, cuius ſectam tenent, ſic nominatur ſupra.
k Et imaginem eius. i. ſimiles Saracenis.
l Et numerum nomiis eius. adhærentes eis. Vel per numerum nominis eius intelliguntur infideles quicunque Chriſto contrariantes & eccleſiæ. Nam nomen numeri eius ſupra poſitum eſt antemos, quod de principali ſignificato ſignat contrarium, ſcilicet Chriſto, ut dictum eſt ſupra. Septem enim plagæ ſeu perſecutiones ſequentes ſunt Saracenorum & eis ſimilium, & Chriſto & eccleſia contrariantium: vt patebit inferius proſequendo.
m Stantes. per vitæ ſanctitatem.
n Habentes citharas Dei. Et per hoc intelliguntur gratiarum actiones in vniuerſa eccleſia de victorijs ſequentibus contra reprobos & infideles. Et quia eccleſiæ orationes partim accipiuntur de ve. Teſt. & partim de nouo, ideo dicitur.
o Cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum agni dicentes Magna & mirabilia ſunt opera tua: Nam dictas uictorias attribuerunt potentiæ diuinæ.
¶ Iuſtæ &

Cap. 4.
H
Cap. 13.
Cap. 13. a fine.

NIC. DE LY. CAP. XV.

E T uidi aliud ſignum. Deſcripta Longobardorum deſtructione, hic cõſequenter deſcribitur perſecutio pluriũ perſecutorũ eccleſiæ. Et diuiditur in duas partes, quia primo proponitur hæc perſecutio ſecundo ſubditur perſecutionis executio, ibi: Et poſt hæc uidi. Prima in duas, quia primo deſcribitur perſecutio dicta, ſecundo ſubditur ex hoc laus diuina ibi: Et uidi. Circa primum dicitur.
a Et uidi aliud ſi. Nam eſt rei futuræ ſignatiuum.
b Magnum & mirabile. Nam perſecutiones inimicorum eccleſiæ per hoc ſignatæ factæ fuerunt diuina virtute.
c Angelos ſeptẽ. de quibus poſtea ſingulariter dicetur cap. ſequenti.
d Habentes ſeptem plagas. i. virtutes a Deo inferendi eas.
e Nouiſſimas Non ſimpliciter, ſed reſpectu temporis præteriti, ſicut in Gen. dicitur: Congregamini, vt annunciem, quæ uentura ſunt uobis in nouiſſimis diebus: & tamen illa ſunt iam completa a magno tempore.
f Quoniam in illis con. eſt ira Dei. i. per illos poſita eſt uindicta Dei reprobis in effectu. Ira.n. eſt appetitus uindictæ: ideo tunc conſummatur cum in effectu ponitur.
g Et ui. tan. ma. ui. Hic conſequenter deſcribitur laus diuina, quæ licet ſecuta

Diuiſio
Cap. 49. a

MORALITER.

* a Et uidi: Sequitur.
c Angelos ſeptem habentes plagas ſeptem nouiſſimas, quoniam in illis conſummata eſt ira Dei. per quas ſignificantur omnes pœnæ in generali, quæ ſunt peccatoribus inſligendæ, eo ꝗ ſeptenario numero vniuerſitas figuratur. Et magis explicantur capitulo ſequenti. Præmittitur tamen laus iuſtorum de euaſione dictarum pœnarum, & de diuinæ iuſticiæ impletione, cum dicitur.
g Et uidi tan. mare uitreum mixtum igne. Per quod ſignificatur baptiſmus, eo quòd conſertur in aqua & ſpiritusſancto, qui eſt ignis diuinus.
m Habentes citharas Dei & cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum agni dicentes. i. laudes diuinas de ſua euaſione & diuinæ iuſticiæ impletione in malorum punitione. Et patet litera.

a Vi. i. inſtitutiones Dei p quas nos ad Deum, vel ipſe ad nos venit, ſunt iuſtæ: quia vnicuiq; pro merito reddunt. & veræ: quia perducunt quo promittunt.
b Iudicia tua ma. Quod quoſdam eligis, quoſdam reprobas, vt cognoſcant ſide les eſſe ex iuſticia.
c Et poſt hæc Cum oñdiſſent illos ange los hre ptãtẽ plagã di, dicturus quas plagas illi ſunt illaturi, prius ꝓponit cãm qua oñdit illos dignos eſſe q plagas ſũt paſſuri ſ. qa oia myſteria eccłię ſunt reuelata oibus volentibus intrare, q̃ iſti malo merito ſuo non pñt intelligere.
d Apertum eſt tem i reuelata ſunt myſteria eccleſiæ, in qua deus habitat, & quę ad honorem Dei militant.
e Et exi. Et quia ita apta erant, exibunt pdicatores & repheñdẽt male operates.
f Et unũ. qa ꝗ illi prædicabunt, ex inſtitutione priorum patrum habebunt, q oẽs vnus dicuntur, quia unum docent.
g Iracund. i. iræ, quia corrigũt, corripiũt, iram Dei peccantibus minantur. aliquando etiam excommunicant.
h Fumo a ma. & c. ve. Quamuis tunc omnia erunt ita aperta fidelibus, tamen ipſa erunt clauſa & obſcura infidelibus.
i Introire. i. intelligere illud occultum Dei iudicium, quare alios eligit, alios reprobat, donec in fine mundi aperte cognoſcent ſancti. Vel introire interim in eccleſiam, donec completa ſit omni moda damnatio malorum in iudicio, quia poſtea conſtat non intraturos.

Ier. 10. a
B
Ca. ſeq.

a ¶In prima creatione. b ¶In recreatione.
Magna & mirabilia ſunt opera
a ¶Quia vnicuique pro merito reddunt.
tua dñe Deus omnipotẽs, iuſtæ & a
a ¶Quia perducunt quo promittunt.
uerę ſunt uię tuę domine rex † ſã
a ¶Ergo. b ¶Id eſt ex timore tibi ſeruiet.
ctorũ. † Quis nõ timebit te domi
¶Opere & prædicatione.
ne, & magnificabit nomẽ tuum?
a ¶Et uere timebunt. b ¶Quia gratis ſaluas. c ¶Et uere magnificabunt. d ¶Aliqui de omnibus.
Quia ſol' pius es, quoniã omnes b c
a ¶Fide. b ¶In ſpiritu & ueritate. c ¶In beneplacito.
Gẽtes uenient, & adorabũt in cõn
¶Et uere magnificabunt.
b ſpectu tuo, qm iudicia tua mani-
a ¶Quæ prædicta ſunt. b ¶i. ſpiritu reuelante cognita.
c feſta ſunt. Et poſt hæc uidi, & ecce d
a ¶i. occulta vel ſacramenta Chriſti. b ¶Eccleſiæ militantis.
apertũ eſt templum tabernaculi
a ¶Id eſt quæ continet in ſe vetus & nouum Teſt.
e teſtimonij in cęlo. Et exierunt ſe-
a ¶Id eſt uniuerſi prædicatores. b ¶Id eſt plenitudinem intelligentiæ ſcripturarum, quæ ſunt plagę.
ptẽm angeli habẽtes ſeptẽ plagas f
a ¶Poſtquam illos qui ſunt eccleſia conſummauerunt. ¶Ieſu Chriſto miſſi c ¶Id eſt Chriſto in baptiſmo. ¶Quia ſine peccato. ¶Firmitate
de templo ueſtiti † lapide mundo g
a ¶A vitijs. ¶Propter conuerſationem. b ¶Virtutibus. ¶In ſignum militiæ prælatorum.
et cãdido, & prę cincti circa pecto h
a ¶Etiã malis cogitationes. b ¶Retinaculo charitatis.
ra zonis aureis. Et unum ex qua- i
a ¶Id eſt prædicatores primitius, vel ipſe Chriſtus, qui fuit quatuor animalia.
tuor animalibus dedit ſeptẽ ange- k
a ¶Id eſt prædicatoribus. b ¶i. fecit eos vaſa iræ Dei continentia. ¶Illuminatos diuina ſapientia.
l lis ſeptẽ phialas aureas plenas ira
a ¶Scilicet & potentis punire. b ¶In æternum.
cũdiæ Dei uiuentis in ſecula ſecu-
a ¶Id eſt ſcriptura, ſcilicet quantum ad malos.
lorũ. Et impletũ eſt templum fu- m
a ¶Obſcuritate. b ¶A præſentia Dei. c ¶Quia cui claudit nemo aperit.
mõa maieſtate Dei & de uirtute
a ¶De reprobis. b ¶Scilicet per ueram intelligentiam, quia excæcauit eos malitia eorum.
i eius & nemõ poterat introire in tẽ m
a ¶In pœna oculos aperit, quos culpa claudit.
plum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.

fine manibus, Et mundus. quia peccatum non fecit, nec eſt inuentus dolus in ore eius. quo dicuntur indui homines ſancti. Ro. xiij. d. Induimini dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, per imitationem operum ſuorum. Et hoc patet, ꝗ per iſtos ſeptem angelos, de quibus ſigillatim poſtea dicetur, homines catholici & ſancti intelliguntur.
h Et pr. c. p. zo. au. per hoc deſignatur caſtitas mentis, quæ percipitur in no. Te. ſicut per renes accinctos caſtitas corporis pertinens ad ve. Te. Mat. v. d. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis. quicunque uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.
i Et vnum de quatuor anima. i. de quatuor euãgeliſtis, ut dicit aliqui, dicentes ꝗ iſte fuit Lucas, qui magis loquitur de punitione reproborum: ſed ſcd'm ea, quæ dicta ſunt ſupra, iſte magis uidetur fuiſſe Marcus, vt dictum fuit, ꝗ per quatuor animalia intelliguntur quatuor eccleſiæ patriachales ſiue quatuor patriarchæ eis præſidentes. Marcus uero fuit vere patriarcha Alexandrinus.
k Dedit ſeptem angelis ſeptem phialas. i. poteſtatem puniendi reprobos ex ordinatione diuina.
l Et impletum eſt tem. Deũ fu. per quod ſignatur diuina condeſcenſio. ſicut. iij. Re. viij. dicitur quòd nebula impleuit domum domini, ad deſignandum Dei præſentiam, acceptando deuotionem Salomonis & populi. ſic in propoſito Deus percutiendo reprobos condeſcendit electis.
m Et nemo poterat introire in templum. quod exponunt aliqui de eccleſia Ieroſolymitana, quam fideles non introierunt, donec ſeptẽ plagæ ſequentes conſummatæ fuerunt, quod completum fuit tempore Godfredi ducis Lothoringiæ capta Ieruſalem per Chriſtianos. Sed hoc dictum non uidetur verum: nam ante completionem ſeptem plagarum habitata fuit Ieruſalem a Chriſtianis, vt videbitur ca. ſequen. Propter quod aliter eſt dicendum. ſ. ꝗ Iohannes dicendo, quòd nemo poterat, & c. alludit ei quod dicitur. iii. Re. viij. b. Nebula impleuit templum domini. Et ſubdit ibi: Et non poterant ſacerdotes ſtare, quia retraxerunt ſe propter reuerentiam præſentiæ Dei, vt diffuſius dictum fuit ibidem. Per hoc ergo quod dicitur: Et nemo poterat introire. deſignatur, quòd miniſtri eccleſiæ reuerentius ſolito ſe habeant ad Deum, vt impleantur plagæ ſuper inimicos eccleſiæ, vt ſic liberius poſſint eccleſias ingredi ad celebrandum officium diuinum ſublato impedimento infidelium.

C
Dan. 1. c
1. Pet. 2. e
† ſeculorũ
Cap. 10.
† lino
D

NIC. DE LYRA.

¶ a Iuſtæ & ueræ ſunt uiæ tuę. obſtinatos puniẽdo, et pœnitentes ſuſcipiendo. iõ ſequitur.
b Quia ſo. p. es. pctores reuocãdo. iõ ſubditur.
c Quoniam omnes Gẽtes ue. ſ. ante ſidem Chriſti non mundi. multi etiam infideles uidẽtes victorias Chriſtianorum mirabiles, quæ infra deſcribuntur vexatione intellectum eis dãte, crediderunt in Chriſtum, vt dicetur ſpecialiter de Saxonibus & huiuſmodi.
d Et p. h. Hic conſequenter deſcribitur ſeptẽ plagarum executio. & diuiditur in duas partes, quia primo ponitur perſecutionis diſpoſitio ſcd'o ipſa pſecutio, ca. ſeq. Circa primũ dicitur Et p. hæc uidi: & ecce apertum eſt tem. i. diuinum ſecretum per impletionem in effectu.
e Et exierunt ſep. an. i. Dei nuncij, qui poſtea nominabuntur proſequendo.
f Habentes ſeptem pla. i. habẽtes ptãtem inſligendi ſeptẽ vindictas.
g Veſtiti lapide mundo. i. Chriſto, qui dicitur lapis abſciſus de monte ſine

GLOSSA ORDINARIA. CAP. XVI.

E T au. & c. Sequitur: Ite & effundite. Vos qui boni eſtis quantum ad vos proficite, & in malis damnationem exercete. proficite pertinet ad ite. exercete, ad effundite. Cum iſti iam prædicent, & aperta ſint quæ prædicant, & tamẽ quidam intrare recuſant, habent plagandi opportunitatem, et in hoc diuinam admonitionem. In ſexto ſigillo & in ſexto angelo ſepe locutus eſt de eiſdem malis, ſed hoc reſpectu, ꝗ oſtendebat quales & quantas tribulationes inferrent ſanctis, ꝗ ſi etiam ibi erat aliquod verbum de damnatione malorũ, & hoc incidenter ponebat ad confirmationem patientium. hic vero tantum loquitur de plagis, quas ipſi ſancti inferent malis.
Vulnus

CAP. XVI.

a ¶i. diuinam inſpirationẽ, vel aliquã admonitionem.
E T audiui uõcẽ ma a ¶Id eſt eccleſia, vel cœlo.
gnã de templo b
dicentẽ ſeptẽ an- c
a ¶Non enim niſi mittãtur debent prædicare. b ¶i. annunciate peccatoribus pœnas debitas.
gelis: Itẽ, & effundite ſeptem
¶In terrenos.
phialas iræ Dei in terram. Et abijt d

b De tem. ſcilicet gloriæ Dei.
c Dicen. ſe. an. ad exequendũ diuina mãdata de reproborũ punitione.
d Et abijt. Hic cõſequẽter ponitur executio in ſpãli. Et pñt diuidi in ſeptẽ partes, ſcd'm numerũ ſeptẽ plagarũ, quæ patebũt proſequẽdo. Circa primũ ſciẽdũ, ꝗ Conſtãtinus qui cepit imperare anno domini. dcclxi fuit peſſimus. Nã ſicut dicit Sigiſbertus, imagines Chriſti & ſanctorum ab eccleſiis remouit, coſque, qui Dei genitricem inuocabãt, & qui vigilias in eccleſiis agebant, & qui à iuramentis & ab immundis abſtinebant, patrimonijs priuauit & multipliciter cruciauit. Monachos etiam & moniales contrahere matrimonia coegit: quod multi vitantes ab eo martyrizati ſunt. Poſtea uero imperante Hirene vxore Leonis cum filio ſuo Conſtantino, quorũ imperium incepit anno domini. dcclxxx. Adrianus papa ad inſtantiam patriarchæ Conſtantinopolitani congregauit ſynodum in Nycea, in qua condemnauit hæreſim execrantium
¶ imagines

Diuiſio
Conſtantini malicia

NIC. DE LYRA CAP. XVI.

E T au. Deſcripta diſpoſitione ad ſeptẽ plagas inferendas, hic cõſequenter deſcribitur executio earũ. & primo in generali, cũ dicitur: Et au. uo. ma. in quo denotatur magnitudo autoritatis diuinæ.
De tem.

MORALITER.

* d Et abijt primus angelus, & effudit phialam. per quam ſignificatur punitio cupidorum, qui defixi ſunt in amore terrenorum. Vnde dicit Aug. Si diligis terram, terra es.
* Et factum

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Vulnus*. Inobedientia eſt cauſa, quare vulnus illud fiat.

E b *Et fa.eſt ſan.* i. damnatio eius illata eſt pro ſanguine quem effuderunt.

c *Sanguis*.i.damnatio illa erit *tanquam mor*.i.irreuocabilis. Sicut enim mortuus non redit ad vitam, ſic illa ſententia damnationis non reuocabitur.

d *Omnis anima vi.* Omnes conſentientes qui uiuere videntur, quia aperte non perſequuntur, ſed propter conſenſum damnabuntur.

e *Super flu.&c.& fa.eſt ſ.* Quia ſimiliter iſti damnabũtur pro ſanguine quem fuderunt, vel corporaliter vel ſpiritualiter.

f *Aud*[illegible]. i. intellexi ipſos prædicatores, qui hanc vindictam facient nõ ſibi, ſed domino attribuentes & iniuſte fieri confirmantes.

g *Qui es et qui er.* Venturum nõ ponit, quia in proximo vẽturum intellexit.

h *Et ſan.ei*[illegible] i. æternam pœnam pro effuſione ſanguinis, in qua promerenda ſunt delectati.

i *Et audi.* Quod magiſtri dicunt, diſcipuli confirmant.

k *Etiam domine Deus omnipo.&c.* ex magna affectione conuertunt ſermonem ad Deum.

Iuſta

¶ i. primus ordo prædicatorum.

primus angelus, & effudit phia- a

a ¶ Suam prædicationem. b ¶ Ad literam, apoſtoli primo Iudeis prædicauerunt. i. in Iudęos terrena amantes.

lam ſuam in terram, & factum eſt b

a ¶ i. damnatio nociua. ¶ ſ. quantũ ad intellectum excęcati. b ¶ Quia Chriſtum recipere nolunt. ¶ ſ. quantum ad effectum.

vulnus ſæuum ac †peſſimum in ho c

†noxium

a ¶ ſ. qui pro Chriſto recipient Antichriſtum. b ¶ i. fidem.

mines qui habebant characterem

a ¶ Antichriſti: vel ſignantur auari qui uiuunt ad ſimilitudinem beſtię. b ¶ Pſal. Simulacra Gentium argentum & aurum.

beſtiæ, & in eos qui adorauerunt be d

a ¶ i. in illos qui conformes erunt prædicatoribus eius. b ¶ In officio.

ſtiam & imaginẽ eius. Et ſecundus e

a ¶ Prædicationem diuinæ vltionis. b ¶ Illos ſanctos contundunt. ¶ In luxurioſos.

angelus effudit phialã ſuã in mare, f

a ¶ i. vltio ſanguinis quem effuderant. b ¶ Quia non reſurgent ab illa damnatione.

b c & factus eſt ſanguis tãquã mortui, g

a ¶ In qua videbatur uiuere

d & omnis anima uiuens mortua eſt h

¶ i. In amaritudine Gentilitatis.

in mari. Et tertius angelus effudit i k

a ¶ i. contra pſeudo Apoſtolos Antichriſti, qui ſcripturas vel maiores vel minores deprauabunt.

phialam ſuam ſuper flumina, & ſu l

per fontes aquarum, & factus eſt m

a ¶ i. vltio & vindicta de peccatis eorum. b ¶ Cuſtodẽ. c ¶ Scripturarum, vel populorum.

f ſanguis. Et audiui angelum aqua- n

a ¶ i. interiori affectu laudantem. b ¶ ſ. ęquitatem tenendo. c ¶ Scilicet omnibus præſidendo.

rum dicentem: Iuſtus es domine, o

a ¶ Id eſt immutabiliter. b ¶ i. eſſentialiter. c ¶ i. formaliter & effectiue.

g qui es & qui eras ſanctus, qui hoc

a ¶ Qui per nos illos malos damnaſti. b ¶ Minorum.

iudicaſti, quia ſanguinem ſanctorũ p

¶ Maiorum.

apoſtolorum & prophetarum effu q

a ¶ i. pœnam æternam, & horribilem ſicut ſanguis.

h derunt, & ſanguinem eis dediſti bi- r

i bere. Digni enim ſunt. Et audiui al ſ

a ¶ Id eſt diſcipulum eorum. b ¶ Id eſt approbantem. c ¶ Quod dicitis eſt uerum.

k terum angelum dicentem: Etiam t

domine Deus omnipotens, uera &

NIC. DE LYRA.

¶ *imagines Chriſti et ſanctorũ, qa ſunt libri laicorũ mouentes eos ad deuotionem. Vnde & beatus Lucas imagines Chriſti & beatę Mariæ virginis primo dicitur depinxiſſe. Cõdemnauit ẽt hæreſim Felicianam, quæ ponit in Chriſto duplicem Dei filiationem, ſ. veram in natura diuina, & adoptiuam in humana. Ad quod ſequitur in Chriſto duplicẽ eſſe perſonã, vnã in natura diuina. aliã in humana,*

F *ſicut dixit Neſtorius. & ad hoc ſequitur ꝙ beata virgo non ſit mater Dei, ſed tantũ hominis. iſtæ vero hæreſes habent ſimilitudinẽ cum perfidia Mahumeti. nam Saraceni imagines execrantur. dicunt ẽt Ieſum filiũ Mariæ virginis eſſe hominem purum. igitur de dãnatione huius duplicis hęreſis dicitur:* Et abi. primus angelus.*i. papa Adrianus ſanctus & bonus.*

a Et effudit phi.ſuam int. *proijciendo excommunicationis ſententiam in terrenos homines dictas hæreſes tenentes.*

b Et factum eſt uul. ſæuum ac peſ. *nam excõicatio quæ eſt ſpiritualis plaga peior eſt quàm temporalis pœna in obſtinatis.*

c In ho.qui ha.cha.b.*i. ſimilitudinem Mahumeti modo prædicto.*

d Et in e.qui ad be. & imagi. eius.*reuerendo principes Mahumeto conformes.*

e Et ſecun.*Hic ponitur plaga ſecunda. Circa quod ſciendum, ꝙ aliqui ciues Romani contra Leonem papam, qui præfuit eccleſiæ anno v. Hirenęi, & Conſtantini eius filij, coniurauerunt, ei linguam bis præſcindentes & oculos eruentes, & eum in ſuo ſanguine volutatũ quaſi ſemimortuum reliquerũt. De hoc igitur exponunt aliqui literam iſtam dicentes, ꝙ ille ciuis Romanus, qui alios induxit ad dictam enormitatem, dicitur hic angelus ſcdꝰs qui effudit phialam ſuam in mare.i. eccleſiam ratione baptiſmi mare nominatã. Ille namque ciuis effudit malitiam ſuam & irã in papam, qui erat caput eccleſiæ, & factus eſt ſanguis tanquã mortui, quia papa fuit cruentatus ſuo ſanguine, & quaſi mortuus relictus. ſed iſtud nõ videtur rõnabiliter dictũ, quia ſicut patet ex prædictis, per ſeptem angelos intelliguntur viri ſeptẽ catholici & ſancti. Iſte vero ciuis Romanus fuit peſſimus. Item qđ ſubditur:* Et omnis anima viuens *mortua eſt in mari, non bene conſonat prædictis. nã alij de eccleſia non fuerunt occiſi cũ Leone papa, quia perſecutio illa fuit perſonalis. Ideo aliter põt exponi & melius, vt uidetur, de Carolo magno rege Franciæ, qui tpe illo Saxones debellauit, qui per mare hic deſignãtur propter multitudinem illius populi, ex modo loquendi quo dicitur infra: Aquę multę populi multi. Mare namque eſt congregatio aquarum multarum. Item quia Saxones per mare nauigantes plures terras Chriſtianorum afflixerunt. Dicit igitur Iohannes:* Et ſecun.an.*i. Carolus rex Deo & eccleſiæ deuotus.*

Cap. ſeq.

f Effudit phia.ſuã in. ma. *exercendo diuinam vindictam in Saxones.*

g Et factus eſt ſan. tan. mor. *quia multi valde de Saxonibus fuerunt occiſi, ſed quia de remanentibus aliqui uidentes victoriam Caroli factã virtute Dei, baptiſmum ſuſceperunt. ideo non dicitur:* Et factus eſt ſanguis mortui *ſimpliciter, ſed tanquam mortui. Cæteri uero obſtinati fuerunt occiſi. nam de illis vna die Carolus quatuor milia & quingentos fecit decollari, ideo ſubditur.* G

h Et omnis anima ui.*quia qui capti fuerunt viui in infidelitate Saxonum obſtinati, occiſi fuerunt. vt dictum eſt.*

i Et tertius. *Hæc eſt tertia pars, quæ ſimiliter exponitur de Carolo magno imperatore tamen facto, iõ nominatur hic bis angelus. ſ. ſecundus et tertius, eo modo quo dicitur de Saule facto rege, ꝙ mutatus fuit in uirum alterum. Carolus. n. xxx. annis regnauit ſuper Francos, & poſt imperator fuit factus. xxx. annis, ut dicitur in chronica Sigisberti. & anno iij. imperij ſui Mauros qui & Hunni dicuntur, et multas terras Chriſtianorum affligentes depopulauerant, totaliter debellauit, & eos qui remanſerunt fidei catholicæ ſubiecit: ideo dicitur:* Et tertius.*ſ. Carolus imperator iratus.* 1. Reg. 10

k Effu.phi.ſu.*i. Dei vindictam.*

l Super flumina.*i. ſuper Mauros ſiue Hunnos, qui ſic nominantur, eo ꝙ habitabant primitus iuxta paludes Mæotidas, vbi ſunt multæ ebullitiones aquarum per modum fontiũ. Et quia cum ante paludes illæ putarentur immeabiles, Hunni eas tranſierunt, & Gothos qui ultra illas paludes habitabãt in Scythia debellauerunt, ex qua uictoria eleuati alias terras uſque in Galliam ſub Athyla rege ferro & igne uaſtauerunt.*

m Et fa.eſt ſan.*quia Caroli exercitus multos interfecit Hunnos.*

n Et audi.an.*Ad intelligentiam huius ſciẽdum, ꝙ angeli boni qui ſunt de ordine principatuum, præſunt diuerſis regnis & gentibus & ideo procurant bonum gentium ſibi commiſſarum, propter quod videntur ſibi inuicẽ reſiſtere quando contrariantur ad inuicem gentes ſibi commiſſæ antequam ſciant determinationẽ diuinæ voluntatis de futura illius gentis uel illius ſubiectione: & hoc modo dixit Gabriel Danieli: Princeps regni Perſarum reſtitit mihi. xxi. diebus. ſicut ibidem fuit expoſitum diffuſius. Sed quando ſciunt diuinam uoluntatem per reuelationem, uel effectus poſitionem, concorditer approbant diuinam ſententiam. Nam uoluntates eorũ ſemper ſunt concordes diuinæ uoluntati, & ſecundum hoc dicitur.* Et audiui angelum aquarum.*i. Hunnorum per fontes & flumina ſignificatorum, ut prædictum eſt.* Dan. 10 H

o Dicentem: iuſtus es. *approbando diuinam ſñiam de commiſſa ſibi gente deuicta.*

p Quia ſanguinem ſanctorum &c. effu. *Hunni nanque antequam debellarentur per Carolum, multos Chriſtianos interfecerant, inter quos erant aliqui præditi ſanctitate & dono prophetiæ.*

r Et ſanguinem eis dediſti bi.*eos puniendo ſimili pœna. Vnde uulgariter dicitur de ſic punito: iſte bibit cum tali ſcypho cum quali alios potauit.*

ſ Et audiui alterum.*ſ. angelum Francorum.*

t Dicẽ.ẽt do.*nã ambo angeli diuinã ſñiam approbauerũt cõcorditer.*

¶ Et quar.

MORALITER.

b *Et factum eſt uulnus ſæuũ*.i.punitio grauis, quæ eſt infernalis.

c *In homines qui habebant characterẽ be.*i.tyranni, ut ſupra dictum eſt. & iſti ſunt cupidi: quia ſicut tyrannus aliorum bona rapit violenter, ita cupidus fraudulenter per vſuras & calumnias falſas & alias fraudes falſas & exquiſitas.

e *Et ſecundus angelus effudit phialam.* per quod ſignificatur punitio inuidorum. Nam ſicut mare eſt amarum, ſic inuidi amaricantur de bono aliorum.

h *Et omnis anima uiuens mortua eſt in mari*. quia licẽt inuidus viuat corporaliter, tamen mortuus eſt ſpiritualiter, & morti ſecundæ quæ eſt mors inferni, deputatus ęternaliter.

i *Et tertius angelus effudit phialam ſuam ſuper flu. &c.* p quod ſignificatur punitio carnalium, qui delectantur in aquis uoluptatum.

m *Et factus eſt ſan.* quia delectatio voluptatum vertitur eis in amaritudinem pœnarum: vnde dicitur infra. Quantum ſe glorificauit, & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Cap. 18.

p *Quia ſan.ſan.apo.*i.nunciorum tuorum.

q *Effude.* voluntate etſi non opere. nam homines voluptuoſi illos odiunt, qui eorum vitia reprehendunt.

Et quar-

a *Iuſta* Iuſtum enim eſt, vt qui ſanguinem fudit, bibat vindi-

A ctam ſanguinis.

b *Et æſtua.* Vel, afflicti afficient tortores æſtu iracundiæ, dum inuenientur inſeparabiles, & ſic æſtuauerunt inuidia & ira.

c *Neque egerunt.* interius pęnitentes dolebant, extra confiteri non audebant.

d *Super ſe.* Quia corpora tantum ſunt, & non ſpiritus, ſuper quos ſedebit, qa corporalia & non ſpiritualia dabit.

e *Commandu.* mutua detractione in ſe omnes reficientes,

f *Præpararetur uia.* quia finito mundo erit reſurrectio fidelium, qui uenient ab ortu ſolis. i. a Chriſto, quando incœperit lucere. i. ſe manifeſtare. Alia trãſl. habet. regi. i. Chriſto.

Vidi.

¶ Quod promittunt efficientia.

iuſta iudicia tua. Et quartꝰ angelꝰ a

a ¶ Antichriſtũ. qui ſe dicit ſolem mundi ¶ In uanãgloriã.

effudit phialam ſuam in ſolem, & b c d

a ¶ A Deo permiſſum. ¶ Antichriſto. ¶ i. ambitionis. b ¶ Maiori tribulatione.

datũ eſt illi ęſtu affligere homines e

a ¶ Minore. b ¶ i. defecerunt quidam in illa tribulatione. c ¶ ſ. fideles.

b & ignẽ. Et æſtuauerunt homines f

¶ ſ. afflicti. ¶ ſ. corde & ore.

æſtu magno, & blaſphemauerunt g

¶ Quia quibus vult dat & quibus uult amouet.

nomen Dei habentis poteſtatẽ ſu-

a ¶ i. reſipuerunt, neque peccatum ſuum confeſſi ſunt.

c per has plagas, neque egerunt pœ-

a ¶ Etiamſi corde dolerent, non ſunt auſi proferre.

nitentiam, ut daret illi gloriam. Et i

d quintus angelus effudit phialã ſu- k l

a ¶ i. ſuper omne corpus. ¶ i. miniſtros. b ¶ Antichriſti c ¶ i. ipſa ſedes.

per ſedem beſtiæ, & factum eſt re m

a ¶ i. magis excæcatum.

e gnũ eius tenebroſum, & comman n o

a ¶ i. roſefti ſunt alter malo ſermone alterutr ¶ Detrahẽdo veritati. b ¶ i. præ inuidia, quam habent erga ſctõs

ducauerunt linguas ſuas prę dolo

a ¶ Dicentes fuiſſe magum & puram creaturam. b ¶ i. illatis plagis per quas excęcatur:

re: & blaſphemauerũt Deum cęli p

a ¶ Quæ ipſi ſibi fecerunt commãducationem linguarũ

prę doloribus & †uulneribus ſuis

†ulcerib.

¶ i. finaliter impęnitentes fuerunt.

& non egerũt pœnitentiã ex operi q

a ¶ i. prædicauit iram Dei.

bus ſuis. Et ſextus angelus effudit r ſ

a ¶ In omnes diuitiis affluentes.

phialam ſuã ĩ flumẽ illud magnũ t

a ¶ Euphrates interpretatur fertilitas. b ¶ i. prædicabunt cito ſiccandam affluentiam mundi.

Euphratẽ, & ſiccauit aquã eius, ut v x

a ¶ ſ. ad impugnandum eccleſiam.

f prępararet uiã regibus ab ortu ſolis. y

NIC. DE LYRA.

¶ a Et q. *Hic ponitur quarta plaga. Quam exponũt aliqui de quodam nomine Creſcẽtius qui factus patricius Romanus debuit eccleſiã protegere, ſed eã ecõtrario impugnauit, Gregorium papam ſanctum deijciendo, & loco eius quendam nomine Iohannem, nullius aut parui meriti hominem intrudendo. & ſecundum hoc dicitur hic:* Et q.an.*i. Creſcentius.*

b Effu.p.ſ.*i. indignationem & iram.*

c In ſ.*i. in Gregorium Papam Chriſti uicarium, & ſic locum ſolis iuſticiæ tenentem. Sed hoc dictũ nõ uidetur uerũ, quia ſicut dictũ ẽ ſu. p hos ſeptẽ angelos intelliguntur ſeptẽ hoĩes iuſti & ſcti. Creſcẽtius autẽ iſte fuit peſſimus. propter quod melius exponitur de Leone Papa ſancto. qui redditis ſibi diuinitus uiſu & loquela miſit nũcios ad Carolũ magnum petendo eius auxilium. & ſecundum hoc dicitur:* Et q.a.*Leo papa bonus & ſanctus, vt patet ex prædictis.* E[illegible].p. *denunciando animi ſui amaritudinem Carolo imperatori, eo quod iniuſte & in Dei contemptum fuerat excæcatus &*

B *lingua priuatus, & de Petri ſede deiectus. Dicitur autem Carolus imperator ſol: quia ſicut ſol præcellit planetas alios: ſic Carolus fide et magnanimitate refulgens præcellebat cunctos reges terrenos.*

d Et d.eſt il.æſt.af.h.*qa data ſibi a Deo virtute Romã adijt, cauſas examinauit, & Deo rebelles & eccleſiæ grauiter afflixit & puniuit, et Leonẽ papã ĩ ſede ſua iterũ collocauit, vt hr̃ ĩ Chronica Sigiſberti*

f Et æſt.h.*ſ. mali.*

g Æſtu.ma.*doloris & iracundiæ. eo quod nõ poterant Carolo reſiſtere.*

h Et blaſ.no.d.*hoc dicitur quantum ad obſtinatos, qui tunc in peccatis ſuis fuerunt mortui.*

i Et q.a.*Hic ponitur quinta plaga, in qua reuertitur Iohannes ad perſecutionẽ Saracenorum & punitionẽ eorum, ut dictum eſt ſupra, tamẽ aliqui exponunt partem iſtã de Otto imperatore, qui ut dicunt Gregorium papã eiectum p Creſcentium in papatum expoſuit, Iohannem intruſum expellendo, & ſcđm hoc dicitur hic:* Et quintus an.*i. Otto dictus.*

k Effudit p.ſuam ſuper ſe.be.*i. Iohannis papæ intruſi viuentis vita beſtiali. ſed quia in ſuperioribus nomine beſtiæ intelligitur Mahumetus vt patet ex prędictis, ideo pars iſta melius exponi videtur de Saracenis. Circa quod ſciendum, ſicut dicit Helinandus patriarcha Ieroſolymitanus de ciuitate depulſus a Carolo imperatore petijt ſubſidium: denuncians eius terræ ſanctæ diſcidium, qui collecto exercitu maiori quam ante vnquam habuiſſet, adijt terram ſanctam, & in fidelibus partim occiſis, partim fugatis patriarcham in ſede ſua collocauit, & terram ſanctam Chriſtianis reſtituens in bono ſtatu reformauit. & ſecundum hoc dicitur hic:* Et q.a.*i. patriarcha Ieroſolymitanus.* Effud. phialam.*i. Carolum Imperatorem, qui fuit inſtrumentum Dei ad puniendum gentem Mahumeti. ideo ſubditur:*

l Super ſe. be. *dicitur autem hic patriarcha Ieroſolymitanus hanc phialam effudiſſe, quia Carolum incitauit ad puniendum contemptum Dei & eccleſiæ.*

m Et fa.eſt re.eius.*ſ. Mahumeti.*

n Tenebro.*quia Saraceni partim fuerunt occiſi, & partim de terra ſancta confuſibiliter expulſi.*

o Et con.lin.ſu.præ do.*modus enim eſt hominis multum irati & afflicti mordere labia ſua, & frendere dentibus, quaſi manducans linguam ſuam.*

p Et blaſphemauerunt Deum cæli, *ex nimia impatientia moti. Vel,* Deum cæli, *i. Chriſtum, qui vere Deus eſt cæli & terræ. Saraceni tamẽ dicunt eum eſſe hominem purum, & ſic blaſphemant eum.*

q Et non egerunt pænitentiam.*in ſua perfidia obdurati.*

Et ſex

r Et ſex angelus.*Hic ponitur ſexta plaga. Et exponunt aliqui partem iſtam de Gregorio papa, qui primo fuit nominatus Hildebrandus, & pręfuit eccleſiæ anno Imperatoris Henrici quarti, qui cœpit imperare anno domini. M.lvij. inter quem & Gregorium papam mota fuit diſſenſio, eo quod Gregorius papa excõicauit omnes electos in eccleſia, qui inueſtituram per anulum et baculum acciperẽt de manu laici cuiuſcũq; cũ tamẽ ĩperatores & principes vſi fuiſſẽt hac ptãte. & ſic exponũt iſtã literam.* Et ſex.an.*i. papa Gregorius.* C

ſ Effu.phia.ſ.*i. indignationem.*

t In flu.i.m.Euph.*i. in Romanum imperiũ quod dicitur magnum flumen propter populi ſubiecti ſibi magnitudinem & multitudinẽ. unde dicitur infra. Aquæ multæ populi multi* Ca. ſeq. *Nominatur etiam Euphrates, eo quod eſt quartum regnum, quod dicitur ferreum, ſicut Euphrates eſt quartus fluuius paradiſi.* Dan. 2. f

v Et ſic. a.e.*auferendo poteſtatem inueſtiendi quantum ad electos modo dicto.*

x Vt p uia &c.re.*i. ut electi qui dicuntur reges eo quod habent eccleſiam regere, poſſint ingredi libere eccleſias. Dicuntur etiam reges ſolares, quia ſunt vicarij Chriſti ſolis iuſticiæ in dioceſibus ſuis ſicut papa in uniuerſali eccleſia. Aliter tamen poteſt exponi & magis proprie ad literam vt videtur de Carolo magno, qui inuitatus a beato Iacobo purgauit uiam ad eius ſepulchrum prius ignotum, eo quod tota Hiſpania erat a Saracenis occupata, vt Vaſconia & Nauarra, quos cum multis laboribus & bellis Carolus partim occidit partim fugauit, & partim fidei Chriſtianæ ſubiecit, vexatione illis intellectum præbente. & hoc eſt quod dicitur:* Et ſex. a. *i, beatus Iacobus.* Effu.ph.ſu.*i. Caroli magni potentiã quem inuitauit ad puniendum Gentem Saracenicam, quæ dicitur flumen magnum propter populi illius multitudinem.* Et ſiccauit aquam eius, *auferendo Saracenorum potentiam ut prępararetur uia regibus .i. peregrinis ſancti Iacobi, inter quos frequenter fuerunt, & ſunt multi reges, principes & potentes. Vnde & ipſe Carolus locum illum deuote adijt Poſſunt etiam alij peregrini deuoti reges dici, eo quod viuunt ſecundum regimen rationis rectæ & legis diuinæ.* D

y Ab or.ſ. *Sepulchrum enim ſancti Iacobi eſt in occidente terrę habitabilis. & ideo uia veniendi ad ipſum eſt ab ortu ſolis ſimpliciter quantum ad illos, qui veniunt ab oriẽte, vel ſecundum quid q̃tum ad uenĩẽtes a meridie & ab Aq̃lone. nã reſpũ occidẽtis declinãt ad ortũ ſolis.*

¶ Et uidit

MORALITER.

a *Et q.an.ef.* per quod ſignificatur punitio malorum prælatorum. prælatus enim debet eſſe ſicut ſol illuminans & confortans populum ſuum, ſed malus facit contrarium. ideo ſubditur,

d *Et da.eſt il.* i. permiſſum diabolo procurante.

e *Aeſtu. af.h.* nam æſtu ſuæ cupiditatis affligunt ſubditos eorum bona iniuſtis extorſionibus rapiendo, & eos ſua vita mala ſcandalizando. ideo ſubditur,

b *Et b. De. cę.* Nam hoĩes ſic afflicti ex impatientia prorumpunt aliquando in blaſphemiam Dei, ſicut dicitur de Dauid ꝙ fecit homines blaſphemare nomen domini, quia propter adulterium eius cum Bethſabee, & homicidium Vriæ plurimi dicebant Deum egiſſe iniuſte reprobando Saul, & Dauid eligendo. 2. Reg. 12

i *Et quintus angelus effudit*. Hic ponitur punitio malorum principum. ideo ſubditur:

l *Super ſedem beſtiæ*. i. principantes tyrannice. nam beſtia dicitur quaſi vaſtia a vaſtando.

m *Et factum eſt regnum eius tenebroſum*. quia per hoc ducitur ad tenebras gehennæ, & populus ſibi ſubditus patitur tenebras anguſtiæ. ideo ſubditur,

o *Et commanducauerunt linguas ſuas*. Modus enim hominis irati eſt linguam & labia mordere.

p *Et blaſphemauerunt Deum*. exponatur ſicut prius.

r *Et ſextus angelus. effudit*. Hic ponitur punitio ſuperborum, qui excedunt metas ſuas ſicut Euphrates inundat extra ripas ſuas.

v *Et ſiccauit aquam*. Aqua Euphratis ſiccatur, quando ſuperbi potentia tollitur ſeu defalcatur.

x *Vt præ. uia re. ab or. ſ.* Per iſtos poſſunt ſignificari homines contẽtioſi. nam ĩ ortu ſolis iuſticiæ, qui Chriſtus eſt, pax clamata fuit per angelos dicentes: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Ab hoc ortu recedunt contentioſi, qui veniũt contra ſuperbum, quando vident ipſum in potentia diminutum,

Et uid

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Vidi.* effuſionem phialæ ſuper iſtos,& ipſos non corrigi,ſed in maiorem excæcationem præcipitari.

E

b *Spiritus.*i. omnes impios qui pro nimia malicia dicẽdi ſunt ſpiritus immundi,uel ipſos dæmones,quos in cordibus aliorum generant. Sicut fideles ſua doctrina generant fidem Chriſti in cordibus aliorum,ſic iſti ma licia diabolum.

c *Ranæ.* Ranæ in luto morantur, & garrulæ ſũt, & aliis qetẽ auferũt, ſic & iſti.

d *Proce.ad re.to.ter.con.* Procedunt dæmones & congregabit diabolus, quia omnes unus.

e *Et congre.*i. facient illos habere fiduciam in Antichriſto, qui eſt refugium omnibus volentibus furari ſanctis fidem ſuam. uel ad quem glorianbuntur omnes mali diuerſarum ſectarum.

f *Et ſep.ang.* Oſtenſo ſuper quos angeli phialas ſuas effundat,ſupponit qd contigit ipſis malis p effuſionẽ iſtam.ſ.qa hic qtum poterunt repugnabunt,quaſi ab ipſa infuſione acceperunt incremẽtũ,ſed tandẽ detrudentur in infernum

Et fra.

a ¶De uerbis apoſtolorum Antichriſti. b ¶De inſpiratione diaboli

a Et uidi de ore dracõis & de ore be

a ¶.i.de conſilio diaboli.

ſtiæ & de ore pſeudo prophetæ exi c

a ¶ſ.propter ſubtilitatem maliciæ. b ¶negando fidẽ trinitatis. a ¶propter opera immundiciæ.

b re ſpiritus tres immundos in mo e

a ¶Tales ſunt hypocritæ. ¶Vere in mundi

c dum ranarum. Sunt enim ſpiritus f

a ¶Miracula. b ¶.i.miſſi ab Antichriſto.

d dæmoniorũ facientes ſigna,& prõ g

a ¶Mundi. b ¶.ſ.non quantum ad unitatem loci, ſed conſenſus & uoluntatis malæ.

cedunt ad reges totius terræ, con i

a ¶Contra fideles. b ¶Sed malo ſuo,quia cito ducentur ad diem iudicii.

gregare illos in prælium ad diem k

a ¶Vere veniet,quia ipſe teſtatur.

magnum omnipotẽtis Dei. Ecce l

a ¶ſicut fur dormientes occidens. b ¶Et ideo. c ¶.i.ſollicitus eſt de ſalute ſua.

uenio ſicut fur. †Beatus q uigilat, m

a ¶Innocentiam in baptiſmo acceptam. b ¶A uirtutibus

& cuſtodit ueſtimẽta ſua, ne nud n o

a ¶Reſurgat. b ¶Sancti & angeli. ¶Peccata.

ambulet & uideant turpitudinem p

a ¶Ipſe diabolus qui in omnibus illis eſt. b ¶Poe- dunt congregare & congregabunt

eius. Et congregabit illos in locum q

a ¶Mons furum,uel mons globoſus

qui uocatur Hebraice Hermaged

r dõ. Et ſeptim⁹ angel⁹ effudit phia- s

a ¶.i.contra diabolos,quorum locus eſt aer. b ¶.i.in manifeſtum uenit.

lam ſuã i aerẽm,& exiuit uox ma- t

a ¶.i.magna annuncians. b ¶Deccleſia. c ¶Quem eccleſia a Deo concepit.

gnã de tẽplo à throno dicens: Fa- u

H

ſent habere remedium ſi ſupplicando ſcriberent ſummo pontifici, qui fideles ad hoc poterat exhortari, & etiam ſe obtulit ad eorum literas deportandum, cui gratias agentes ſibi negotia commiſerunt. Ille autem quam cito potuit,venit ad Papam Vrbanum, literas ei præſentans, & plura alia,quæ uiderat, enarrans. Qui condolens ſanctæ terræ, anno domini Milleſimo. xcv. venit in Galliam & celebrauit concilium apud Claremontem,ubi multa bona ſtatuit, & in fine miſeriam exponens terræ ſanctæ, ad ſuccurrendum fideles efficaciter animauit, & prælatos eccleſiæ negocium crucis prædicari mandauit. Petrus etiam prædictus per principes & per prælatos diſcurrens negocium fideliter promouit, ita quod anno domini M.xcvi. multi valde tam de principibus quam de aliis de Francia, Hiſpania, Anglia, Alemania, Italia, & alijs partibus occidentis crucem ſuis humeris affixerunt, vno animo Chriſtianis in ſeruitute detentis ſuccurrere intendentes. Quod præuidens Iohannes dicit: Et ſeptimus angelus.id eſt Petrus eremita.

t Effudit phia ſuam in aerem.quia verbis efficacibus Papæ & principibus terræ dictæ miſeriam expoſuit.verba enim ex aere reſpirato formantur, & per aerem diffunduntur, vt habetur ij.de anima.

u Et exiuit uox magna de templo.i.de eccleſia.

x A throno.id eſt ab autoritate ſummi pontificis.

y Dicens: Factum eſt. id eſt exaudita eſt petitio populi Chriſtiani in Ieruſalem habitantis.

¶ Et facta

conueniſſe contra populum Chriſtianum.propter quod illud, quod hic dicitur. Congregare il.in pr. non eſt intelligendum ſimul quantum ad omnes, ſed ſucceſſiue ſicut dictum eſt ſupra.

G

k Ad di.ma.o.Dei.q p congregationes iſtas infidelium puniuit diuerſis t pib.pctã Chriſtianorum,vt dicunt epiſcop. memorati.unde ſubditur:

l Ecce ue.ſicut f. Tales enim punitiones immittit dominus repente ſuper peccatores in ſuis impietatibus dormientes.propter quod ſubditur:

m Beatus q ui.attendendo diuinam iuſticiã

n Et cu.ue.ſua.ſ.virtutum.

o Ne nu.am.nam ipſis ſpoliatur per mortale peccatum.

p Et ui.tur.e.ſ. Deus & angeli eius.

q Et cong.il.ſucceſſiue modo prædicto.

r In lo.q.uo.He.Her. & ſecundum Hieron. interpretatur, conſurrectio. Nam in terra pro miſſionis Chriſtus paſſus fuit & ſurrexit.

s Et ſeptimus. Hic conſequenter deſcribi tur ſeptima plaga perſecutio, & primo in generali.ſecundo magis in ſpeciali, ca.ſe. Circa primum ſciendum, quod aliqui expoſitores dicunt, quod iſte ſeptimus angelus fuit Alexius imperator Conſtantinopolitanus, qui ſcripſit literas Vrbano Papæ pro reuelatione terræ ſanctæ. ſed hoc non videtur uerum. nam ille Alexius contra Latinos fuit fallax & doloſus, & multipliciter machinatus fuit deſtruere exercitum principum occidentalium ad dictam reuelationem deuote procedentium, ſecundum quod deſcribit dominus epiſcopus Tyrenenſis & alij, qui peregrinationem illam diligentius deſcripſerunt. Propter quod dicendum, quod angelus iſte fuit Petrus eremita de dioceſi Ambianenſi natus, qui deuotione motus cum multis laboribus & periculis iuit vltra mare ad uiſitandum loca ſancta. & cum itraſſet in Ieruſalem, dato tributo p ingreſſu Turcis ibidem dominantibus, per dies aliquot manſit cum patriarcha & aliis catholicis in urbe manentibus: & ſic non ſolum ex eorum relatu, ſed etiam ex uiſu cognouit miſerias,in quibus erat populus Chriſtianus:non ſolum in urbe, ſed etiam in alijs locis Iudææ. Quibus compatiens dixit eis, quod poſ

† Matth. 24.d Luc.12.e 2.Theſ.5.a

NIC. DE LYRA.

¶ a Et ui. Hic ponitur ſeptima plaga, cuius primo ponitur motiua ratio, ſecundo eius executio, ibi: Et ſeptimus angelus. Circa primum ſciendum, q a tempore Coſdroe regis Perſarũ pro maiori parte populus catholicus in terra promiſſionis habitãs & circa, fuit in afflictione & ſeruitute dura vſque ad eius liberationẽ per principes occidentales Chriſtianorum. & tempore Gotfredi de Buillon ducis Lothoringiæ. Nam aliæ liberationes dicti populi per Eraclium & Carolum magnum, de quibus ſupra dictum eſt, fuerunt quaſi momentaneæ, quia cito tranſierunt. nam recedente Eraclio de Ieruſalem poſt Coſdroe interfectionem & ſanctæ crucis reportationem, Arabes Hommaro duce terram ſanctam & plures alias ſibi ſubiugauerunt, & ſimiliter poſt receſſum Caroli magni de terra ſancta Saraceni dominantes in Aegypto Iudæã ſibi ſubiugauerunt, & poſtea Turci eam de manu Calipha Aegypti auferentes eam tenuerunt, vſque quo debellati fuerunt per principes prædictos in partibus Antiochenis, tunc enim debilitata Turcorum virtute Aegyptij abſtulerunt Ieruſalem & Iudæam de manibus eorum, ut dicit epiſcopus Tyrenenſis lib. xij. ca. xij. Sed infra annum vel circiter Chriſtiani de manibus Aegyptiorum eam abſtulerunt ui armorum. Notandum etiã, q ſicut inter Chriſtianos fuit prædicatores eos excitantes ad impugnãdũ Saracenos: ſic inter Saracenos ſunt aliqui literati excitãtes alios cõtra Chriſtianos. quod Iohannes præuidens dicit, Et ui.de o. dra.i.ſummi principis in regno Perſidis, qui vocatur draco, ut ſupra.

F

t cęlo

Cap. 12.

b Et de ore be.i.Caliphæ ſeu ſummi principis in Aegypto.

c Et de ore p.p.i. prædicatorum Saracenos contra Chriſticolas excitantium. & ponitur hic ſingulare pro plurali.ſ.propheta, pro propheta rum, ſicut frequenter fit in ſcriptura.

d Exire ſpi.tres in.verba enim ex ore prophetarum dictorum & etiam principum dicuntur ſpiritus immundi, quia inducunt ad immundiciam pcti.

e In mo.ra.nam ſuo garritu alios in quietant.

f Sunt e.ſpi.dæ. quia dæmones ad hoc excitant.

g Facientes ſi.nam inter infideles permittuntur dæmones aliquando facere ſigna iuſto Dei iudicio,licet nobis occulto.

h Et proce.ad re.to.t.in qua habitãt infideles ſupradicti. et dicitur hic reges admirantij Satrapæ & potẽtes, et alij ſub ſummis principib. cõſtituti.

i Congrega.il.in præ. Dicunt hic expoſitores aliqui, quod Saraceni tam de Aegypto quam de alijs partibus tranſmarinis circa annum domini Milleſimum. lxvi. congregati fuerunt ad deuaſtandum populum Chriſtianum, non ſolum in Iudæa, ſed etiam in Græcia. Sed hoc non uidetur verum, quia ſecundum quod dicit epiſcopus Aconenſis & etiam eps Tyrenenſis in libris, quos ſcripſerunt de hiſtorijs tranſmarinis, poſt mortem Mahumeti Saraceni in duas ſectas fuerunt diuiſi. nam vna pars ſedem ſuam poſuit in Aegypto, alia vero in Perſidis regno. & non ſolum fuerunt diuiſi locis, ſed etiam in aliquibus punctis ſuæ legis, ita quod iſti vocant alios ſubuerſores & ſchiſmaticos. propter quod extunc inter ipſos fuit contentio & guerra vſque ad tempus Saladini, qui cœpit regnare anno domini. M.clxxix. poſt liberationem terræ ſanctæ per principes ſupradictos per magnum tempus. Hic enim Saladinus induxit Saracenos habitantes in Aegypto ad tenendum ceremonias aliorum in Perſide exiſtentium: & ſic reduxit eos ad concordiam, nec ante, nec poſt eorum diuiſionem leguntur in aliqua hiſtoria notabili in vnum exercitum

conueniſſe

Saracenorum diuiſio

MORALITER.

✠ a Et uidi de ore draconis &c. id eſt diaboli, qui dicitur beſtia. a uaſtando, & draco inſidiando, & propheta falſe mentiendo.

d Exire ſpiritus tres immundos. per iſtos tres ſignificantur mali relatores, aduocati doloſi & adulatores, qui ſua verboſitate mundi potentes excitant ad contentiones.

s Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aerem. Per quod ſignificatur punitio malorum doctorum, qui ſuis uerbis peruerſis uerberant aerem, errores & hæreſes ſeminando.

u Et exiuit u.ma.de tem.a thro.di. Per templum ſignificantur prælati fideles hæreſi, & per thronum principes, ſicut legitur de pluribus prælatis & principibus Arrianæ hæreſi adhærentibus & catholicos grauiter perſequentibus, ideo ſubditur,

✠ Et facta

a Et fra. eſt ci. Et pp iſtam damnationem & pp peccata, quæ ipſi addunt, damnata eſt ipſa ciuitas, & diuiſa eſt pœna vnicuiq; pro merito, Iudæis.ſ.& Gentilibus, & falſis Chriſtianis.

A

b Ciuita.i.oẽs collectiones malorũ in generatione prima manentium dãnabunt: carnali non in ſecta regnatione ſpirituali.

c Venit i.m.i.recordatus eſt Deus ſingula pctã eorũ, quorũ pri⁹ videbat oblit⁹.

d Da.ei c. Ad hoc vt ipſe Deus daret illi penã mẽſuratã p delectationib. quas habuerũt. Retribuit De⁹ malis p meritis.i. qd meruerũt ſed nõ qtum meruerunt, vt in ipſa retributione vbi patet iuſticia, ſit et mia. Vniuerſæ.n.viẽ dñi, miſericordia & veritas. Bonis & dat pro meritis & pluſq meruerunt, vt miſericordia ibi iuſticiæ præualeat.

Pſal. 24.b

e Et o. Et uidit q oẽs, q pro Deo afflicti in mũdo & virtutib. eminẽtes reſpũ habit pnarũ, i vita ſua vitauerũt cõſortia ipſorũ, & iõ nõ ſũt iuncti in pęnis eorũ.

f Talentum. Eſt magnũ. cxx. librarũ mediũ. lxx. duarum. minus quinquaginta. De medio hic dicit, qa pctõres in lxxii. linguis non effugient hanc vindictam.

g Et blaſph.i. in inferno poſiti quis ſciat ſe pro merito puniri, dolebunt tamẽ q Deus tantam potentiam habet, q plagas eis inferat, & eſt blaſphemia.

a ¶Conſummata ſunt omnia,& finis mundi adeſt. ¶Ab illis malis, uel ab illis bonis. b ¶Miracula. c ¶Blãdit r

ctũ eſt. Et factã ſunt fulgura & uo-

a ¶Comminationes. b ¶.i.mali mouebũtur cõtra ſãctos

ces & tonitrua, & terræmotus fa- b

a ¶.i.tempore Abel, qui primus terram calcauit. ¶delpexit, uel qui primus iuſtus.

ctus eſt magnus qualis nunq fuit, c

ex quo homines fuerunt ſuper ter

a ¶Tam turpis ¶.i.tam grauis.

ram, talis terræmotus ſic magnus.

a ¶.i.reproborum collectio.

a ¶.ſ.Iudæos, Paganos,& malos Chriſtianos.

a Et fracta eſt ciuitas magna in três d

a ¶Id eſt Gentiliter uiuentium.

b partes, & ciuitates Gẽtiũ cecide- f g

a ¶.i.collectio peccatorum.

c runt. Et Babylon magna uenit in h

a ¶.ſ.Ad puniendum.

d memoriã ante Deum, †dare ei ca- i

a ¶Qui procedit ab illo indignante & irato.

e licẽm uini idignationis iręeius. Et k

a ¶.i.congregatio ſanctorum. b ¶.i.dociet atem reprobotum & pœnam eorum.

omnis inſulã fugit, & montes nõ l

a ¶.i.in pœna. b ¶.i.æterna pœna contundet.

ſũt iuenri. Et grãdo magna ſicut m

a ¶.i.ponderoſa & menſurata. b ¶.ſ.deo miſſa. c ¶.i.impatientes & carnales.

f talẽtũ deſcendit de cęlo in hõmi- n

a ¶.ſ.dicentes eum eſſe iniuſtum.

g nes, & blaſphemauerunt hõmines

Deum propter plagam grãdinis, o p

a ¶.i.cruciantes eos intolerabiliter.

qm magnã facta eſt *uehementer. q

C

f Et ciui.Gen.i.Saracenorum.

g Ceci.quia a Nycea Bithyniæ & Antiochia, quæ ſunt in regno Perſidis vſq; in Ieruſalẽ & vltra vſq; ad riuũ Aegypti ciuitates ab infidelibus detẽtæ fuerunt p dictũ exercitũ ſubiugatę, vt deſcribit eps Tyrenẽſis.

h Et Ba.m.i.ſecta Saracenica, quæ dicitur Babylon.i.cõfuſio. q a legib. & mandatis confuſibilibus eſt plena.

i Ve.in me.ad ipſam puniendum. ideo ſubditur: Dare il.ca.

k Et om.inſu.fu. quia Saraceni habitantes in inſulis prope tranſitum Chriſtianorum per mare nauigantium fugerunt timore ipſorum.

l Et mo.n.ſ.in.quia multa fortalicia in montibus ſita per Chriſtianos fuerunt expugnata.

m Et gra.ma.ſi.ta.i.bellum importabile Saracenis nõ tam virtute humana q diuina. multoties enim fuerunt a Chriſtianis debellati.

n Et blaſ.ho.i.Saraceni.

o Deum.i.Chriſtum, qui eſt verus Deus.

p Propter pl.gr.eis inflictam a Chriſtianis.

q Quoniam ma.fa.eſt ue. quia non poterãt eam ſuſtinere, ſicut ſcribit diffuſius Tyrenenſis epiſcopus ſupra memoratus.

MORALITER.

✠ a Et fa. ſunt f. id eſt tempeſtates in eccleſia.

e Qualis nu f. quantum ad omnes eius conditiones, ſicut de quolibet confeſſore cantar eccleſia: Non eſt inuentus ſimilis illi. †ut daret

d Et fra. eſt ciui.i. eccleſia, quæ debet eſſe ciuium vnitas.

e In tres par. Nam aliqui adhærebant Arrij doctrinę, aliqui vero doctrinę eccleſię, & aliqui erant dubii de vtraque.

f Et ci.Gen. ce. Nam aliqui gentiles ad fidem conuerſi, videntes talem diuerſitatem reuertebantur ad priſtinam infidelitatem.

g Et Babylon ma.i. Arrij perfidia.

h Venit in me. nam ex ordinatione Dei ſimpliciter eſt deſtructa.

k Et o. inſu. fu. Nam Arriani non habuerunt refugium hic vel ibi.

D

†plaga ei

m Et grãdo magna. id eſt grandis pœna ex Dei ordinatione cecidit ſuper Arrianos, ſcilicet pœna gehennæ, vbi damnati blaſphemant iuſticiam Dei.

NIC. DE LYRA.

¶ Et fa.fu.& n.& to. Per voces & tonitrua intelliguntur crucis prædicationes, & per fulgura ſigna & viſiones mirabiles, qb. moti fuerunt plures ad crucis negotium aſſumendum.

b Et t.fa.multis valde terras proprias relinquentibus, pro dicta expeditione.

c Qualis nũ.fu. quia ſicut dicitur in Chronica Guil. nunq tot gentes in vnũ conuenere, ſed opinionem hominum vincebat numerus, quis æſtimaretur ſexagies centum milia.

d Et f.e.c.i.exercit⁹ ille, q dicitur ciuitas qua ſi ciuiũ vnitas: nã eo iter Ieroſolymã pgebãt.

B

e In tres pa.nam propter hoſpitia & victualia recipienda vnus exercitus primo ſecutus eſt Petrum eremitam, alius autem populus ſecutus eſt principes Golfredo duci ſe iungentes, alius exercitus exiuit per nauigium cum Boamundo duce Apuliæ.

Et ciui.

GLOS. ORD. CAP. XVII.

Et ue.unus. Cum deſcripſiſſet plagas, quas inferent prædicatores tpe Antichriſti, & dãnationem ęternam, quã inde patient impii, monet attẽdere cauſas ipſius damnationis. q. d. oſtendi vobis quod in illo futuro fiet, mõ cauete uobis vos pñtes, quia idem diabolus, qui tunc ita apte decipiet, occulte decipit quotidie, & ad eudẽ interitũ, quo & illos ducet.

b Ange. Angelus hic habet perſonã docentis, Iohannes diſcentis:

c Damna.me.i.cãm damnationis malorum, qui relicto creatore fornicant cũ dæmone, idola colendo, terrena amando, immundiciæ ſeruiendo.

d Meretri. Meretrix iſta magna i Antichriſtus & mali, qui tpe eius erunt, quę iam ſedet ſup aquas.i.iã regnat ſup malos pñtes, quorũ omniũ ipſe eſt caput.

e Quæ ſe. i.quę regnat ſuper multos populos, quos attrahit ad ſe luxuria. vnde dominus ad Iob: Virtus eius.ſ.diaboli in lumbis eius. Qñ viros, quorũ ſeminariũ in lũbis eſt, decipit, & in vmbilico, dum mulieres, quarũ ſemen eſt i umbilico, decipit. Vñ ppheta ad Ierlm quaſi ad meretricem, In die ortus ſui.i. hoc tpe ſeculi, non eſt preciſus vmbilicus tuus, i. non refrenaſti luxuriam.

Iob.40.b

Ezech.16.a

Inebriati

CAP. XVII.

¶Per intelligentiam.

a Et uenit unus de ſe

b ptẽ angelis q habebãt ſeptẽ phialas, & locutus eſt

¶Per intelligentiam.

mecũ dicens: Ve

c ni, oñdã tibi dãnationẽ meretricis

d magnæ, quæ ſedet ſup aquas mul- d

¶Principes ſeculi.

e tas, cum qua fornicati ſunt reges e

quentia. Primo deſcribitur ſub quadã metaphora, quæ primo ponitur: Secundo exponitur. ibi: Et dixit mihi. Circa primum dicitur:

a Et ue.vn.de ſept.an.qui ha.ſep.ph. Per hæc vt dicunt tenentes opinionem dictam, deſignatur Alexius imperator, qui ſecundum eos ſupra dicitur angelus ſeptimus. Sed hoc fuit ibidem reprobatum. Nec poteſt conuenienter dici, quod per hunc angelum deſignatur Petrus eremita, quẽ dixi ſupra fuiſſe ſeptimũ angelũ. quia hic angelus dicitur hic Iohãnẽ euãgeliſtã docuiſſe. Vnde & ſubditur

b Et lo.eſt me.di. Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ. Petrus autem eremita per nongentos annos & amplius fuit poſtquam Iohannes ſcripſit hunc librum. Ideo melius dicitur, quod beatus Iacobus, qui ſupra dicitur vnus de ſeptem angelis habentibus phialas, fuit angelus iſte, qui antequam Iohannes videret hanc viſionem, per palmam martyrij tranſierat ad gloriam, & ſic poterat eum docere de futuris ex diuina ordinatione.

Act. 12.a

c Damnationem meretricis magnæ. id eſt ſectæ Saracenicæ, ut poſtea magis dicetur.

d Quæ ſedet ſuper aquas multas. i. dominatur populis multis, ut exponitur infra.

e Cum q.for.ſunt re. quia multi reges receperunt legem Mahumeti.

¶ Et inebria-

NIC. DE LYRA. CAP. XVII.

Et ue.unus. Hic conſequenter deſcribitur plaga ſeptima magis in ſpeciali. & in hoc ſcd m opinionem illorum, q dicunt, q tota litera ab hoc loco vſque ad illum: Et cum conſummati fuerint mille, &c. circa mediũ. xx. ca. ſit iam impleta de pterito, ſecundum quã priõ exponã totã literã iſtã: poſtea dicã qd mihi ſupra hoc videatur. Et diuiditur in duas partes, q a priõ deſcribitur in ſpãli hæc plaga. ſcd o Chriſtianæ religionis promotio noua. ca. xx. Circa primum dicit: Quoniã iſta plaga Saracenorũ eſt, vt patet ex prædictis, ideo primo deſcribitur Saracenorum militas. ſecundo Chriſtianorũ ipſos percutientium probitas. ſe

quenti

Diuiſio

MORALITER.

✠ a Et uenit unus de ſeptem angelis. Sequitur:

c Veni o.ti.dam.me.ma. Moraliter exponendo, hæc eſt mulier de qua dr Zach.v.c. Hæc eſt impietas. Beſtia uero ſuper quam ſedet, eſt congregatio malorum, quia beſtialiter uiuunt. Hæc autem mulier & beſtia dicuntur ornatæ præcioſis, quia talia communius reperiuntur in malis. Septem capita huius beſtiæ ſunt ſeptem vitia capitalia, quæ dicuntur reges. quia multa uitia ſubſe continent. & montes, & hoc propter ſuperbiam, quæ continetur in eis, nam in omni peccato mortali eſt contemptus Dei. Per decem cornua ipſius ſignificatur omnimoda perſecutio decem præceptorum Dei.

✠ Beſtia

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Inebriati ſunt qui inha.ter.de ui.* Sicut ebrius nihil timet, ſic terrenis inhærentes intantum excæcabuntur amore terræ, ut nec Deum diligant, nec pęnas timeant.

b *Mulierem ſedentem.* i. illos molles, qui Euæ, a qua peccatum incępit, conformantur, qui habent diabolum fundamētum qui eſt ſanguineus & in ſe & in ſuis. uel quia ſanguinem ſanctorum fundunt, uel eloquia Dei male intelligunt.

c *Capita ſeptem.* i. ſenſus, & poſtea errorē, & tandem Antichriſtum, per quę ſeptem diabolus ducit homines ad peccatum.

d *Cornua de.* i. decem regna, quæ erunt tpe Antichriſti, per quæ alia intelliguntur.

e *Circundata pur.* i. regali ueſte, quia dicūt ſe reges vt decipiant.

f *Auro.* quia videbuntur diuina ſapientia illuminati.

g *Poculum aureum.* i. diuinam ſcripturam, qua potantur fideles ad ſalutem.

h *Abominatione.* i. quæ ſecundum illas expoſitiones debent abiici ab hominibus, quia immundiciam carnis docent, & fornicari a Deo.

i *Et in fronte.* Quamuis ſit ita habilis ad decipiendum, tamen fideles ne deſperetis, quia habet in fronte. i. in manifeſto ſignū quod rudibus eſt myſterium iſtud ſolum .i. dando exemplum faciēdi peccata pro quibus terreni a ſalute fideliū repellūtur.

k *Ebriam.* i. depreſſam vindicta pro effuſione ſanguinis, vt præ doloribus nimiis neſciat vbi ſit.

l *Et miratus ſum.* Hic habet Iohannes perſonam illorum, qui cum vident malos in mundo exaltatos, mirantur cum audiunt pęnas, quæ ipſis malis promittuntur & cum ita ſint puniendi, quare Deus permittit illos exaltari. Sed docentur intelligere illam exaltationem datam ad maiorem excæcationem, & tandem iuſte inferi æternam damnationem.

F m *Et tibi dic.* i. quare puniantur iſti mali. i. diabolus, qui eos peccare fecit, quod eſt incognitum niſi doctis.

n *Beſtiæ quæ por.* Beſtia. i. diabolus, portat. i. regit, mulierem. i. omnes malos effęminatos. qui enim alios regit, quaſi onus regiminis portare dicitur.

o *Fuit.* Ante aduētum Chriſti habuit diabolus maximam poteſtatem, ſed pòſt licet non penitus amiſit, tamen non modice eſt debilitata.

p *Aſcenſura eſt.* Quia tempore Antichriſti poteſtatem recipiet. *Aſcen. eſt de ab.* i. per illos, qui in peccatis profundi ſunt, aſcendet in elationem.

q *Et in inte.* quia mortuo Antichriſto amplius non habebit tentandi locum.

r *Mirabuntur.* Cum viderint mali poteſtatem ſuam ita annihilatam, dolebunt nō quaſi pęnitentes, ſed tantum admirantes.

ſ *Septem ca.* Quia per hæc ſeptem erigit diabolus homines in ſuperbiam, & in quibus innituntur infideles.

t *Quinque ceciderunt.* Adam ſi in obedientia perſeueraſſet, ſenſus corporis ad nullam voluptatem verterentur, malā ſed p pctm̄ ita corrupti ſunt, vt iā naturale ſit lenia tactu, ſapida guſtu, nare odorifera, viſu pulchra quærere. Hi ſunt quinque reges per

terræ, & inebriati ſunt, qui inhabitāt terram de uino proſtitutionis eius. Et abſtulit me in deſertum ī ſpiritu. Et uidi mulierem ſedentem ſuper beſtiā coccineā plēnam nominibus blaſphemię, habentem capita ſeptem, & cornua decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro & lapide precioſo & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione & immūdicia fornicationis eius. Et in frōte eius nomē ſcriptum: myſterium: Babylō magna mater fornicationū & abominationum terræ. Et uidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum cum † uiderem illā admiratione magna. Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego tibi dicam ſacramentum mulieris, & beſtię, quæ portat eam, quę habet capita ſeptem & cornua decem. Beſtia, quā uidiſti, fuit & nōn eſt, & aſcēſura eſt de abyſſo, & in interitū ibit: & mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina ſcripta non ſunt in libro uitæ a conſtitutione mundi, uidentes beſtiā, quæ erat & nōn eſt. Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam. Septem capita ſeptem mōtes ſunt, ſupra quos mulier ſedet, & regēs ſeptem ſunt. Quinque ceciderunt

¶ Manifeſtæ fornicationis. ¶ In corda reproborum a gratia Dei deſerta. ¶ In uiſione ſpirituali. ¶ Quia talia corporeis oculis non poſſunt uideri. ¶ Quia dicunt mala q̄ faciunt Deo nō diſplicere. ¶ Et per illam beſtiam talis erat mulier iſta. ¶ Quia occidunt nolentes acquieſcere. ¶ .i. carbunculo .i. charitate quam dicunt ſe habere. ¶ A iis uirtutibus. ¶ In prauis expoſitionibus. ¶ Illud videlicet. ¶ .i. magna confuſio. ¶ Illud uidelicet. ¶ Vidi peccatum mundi, uidi etiam pro peccato damnatum. ¶ Minorum. ¶ Illorum qui non timent teſtari ſe Chriſtum Deum. Q. noli imirari, ſed intellige quid ſit. ¶ Id eſt ego reſerabo, ita vt poſſis intelligere. ¶ .i. diabolus, qui beſtiales facit. ¶ Ante aduentum Chriſti. ¶ Parum regnauit. ¶ Quia Chriſto nato vim perdidit. ¶ Locum habebit quia malos inueniet. ¶ Q. reſpectu huius pœnæ poteſtis uobis cauere. ¶ Quia per hæc eadem regit infernum. ¶ Tranſacta infantia.

† uidiſſem

† meus

NIC. DE LYRA.

¶ a Et ineb. ſunt. *nam populi ſub dictis regibus exiſtentes ſimiliter receperunt legem Saracenicam immundiciis plenam.*

b Et abſtul. me in de. *ad videndum ſtatum Saracenicum a Deo propter peccata ſua derelictū.*

c In ſpi. *Nam hæc viſio non fuit corporalis, ſed imaginaria & intellectualis.*

d Et ui. m. ſe. ſu. be. *per hoc intelliguntur Saraceni in duas partes diuiſi, ut dictum eſt ſu. Turci per mulierē propter eorum maliciā & aſtutiā ſerpētinā. Aegyptij vero p beſtiā, qa ſunt intellectu minus vigentes, & per cōſeqns magis beſtiales. Dicitur āt mulier ſedere ſuper beſtiā, nā Turci ab Aegyptijs abſtulerūt Iudæā & Syriā.* G

e Coccineam. *i. ſanguine Chriſtianorum rubricatam.*

f Plenam no. blaſ. *quia Saraceni dicūt Chriſtū eſſe hōiem purū, & ſic blaſphemant eū. & ſimiliter btām virginē, negātes eā eſſe Dei matrem.*

g Ha. ca. ſep. & cor. de *de quibus quid ſignificent, infra dicitur.*

h Et mu. erat. cir. pur. *quia Turci fuerunt opulentiſſimi in iſtis & in alijs rebus precioſis.*

i Habens po. aureum. *quia multas Gentes induxerunt & traxerunt ad immundiciam ſuæ legis.*

k Et in fronte e. no. ſcrip. my. Baby. *Per hoc q̄ dixit myſterium, oſtendit Iohannes, quod non loquitur de ciuitate Babylonica, ſed magis de ſecta Saracenica quantum ad Turcos.*

l Mater for. & abo. ter. *nam orientales populos pro maiori parte ſatis traxerunt ad errorem ſuæ ſectæ.*

m Et ui. mu. e. de ſan. ſ. *quia ſupra numerum et menſuram effuderunt Chriſtianum ſanguinem. Ebria enim dicitur quaſi extra briam. i. menſuram. Turci enim crudeliores fuerunt Chriſtianis, Aegyptijs & Saracenis, ſecundum quod dicit Tyrenenſis epiſcopus li. 1.*

n Et mir. ſum. *de patientia Dei erga ſectam nequiſſimam Mahumeti.*

o Et di. mi. *Hic conſequenter ponitur executio parabolæ. circa quam angelus primo proponit intentum dicens Iohanni.*

p Quare m. *q. d. totū cedet ad Dei gloriā & electorū, qb. meritū accreſcit ex pſecutione malorū.*

q Ego ti. di. ſa. *i. ſignificationem occultam.*

r Mulieris & be. *i. regni Turciæ & Aegypti, vt dictum eſt.*

s Beſt. *Hic proſequitur intentum exponendo parabolā. & prīo circa regnū Aegypti deſignatū per beſtiam di.* Beſtia quam ui. fuit. *Nam Aegyptij prīo occupauerūt dominiū Ieruſalē & Iudææ, & poſtea pdiderūt, Turcis terram illam occupātibus, vt dictum eſt ſupra. ideo dicitur, quod beſtia fuit prius dominans in Iudæa.*

t Et non eſt. *inde per Turcos eiecta.*

v Et aſc. eſt de abyſ. *i. de Aegypto, quæ tenebra interpretatur. & hoc fuit quando debilitata uirtute Turcorum per Chriſtianos Aegyptij recuperauerunt Iudæam & Ieruſalem ut dictum eſt. ſu.* H

x Et i ite. *Nam Aegyptij per chriſtianos fuerunt occiſi, & reſidui inde eiecti, vt referunt epiſcopi Aconenſis & Tyrenenſis deſcribentes hiſtoriam terræ ſanctæ.*

y Et my. &c. q. n. ſ. n. ſ. *i. Saraceni, qui non ſunt prædeſtinati, ſed praſciti. mirabantur enim Saraceni quomodo rex tam potens & magnus a populo Chriſtiano de partibus extraneis & tam longinquis uenienti eſſet debellatus.*

z Et hic eſt ſen. *intellectus.*

a Qui h. ſ. *i. circa occultā ſcripturarū ītelligētiā*

b Sep. ca. ſpe. m. ſunt. *i. prouinciæ.*

c Supra quos mu. ſe. *quia regnum Turcię inualuerat ſuper Aegyptum.*

d Et r. ſ. ſ. *i. principes illarum prouinciarum.*

e Quinque ceciderunt. *a dominio Aegy-* ❡ *pti, dominio*

MORALITER.

✲ s *Beſtia q. ui.* impietas enim fuit maior ante tempus Chriſti, quam poſt, propter idololatriam, quæ vigebat in toto orbe, paucis valde exceptis. ideo dicitur fuiſſe ante tp̄s Chriſti & non eſſe tpe ipſius, quia non eſt tanta, licet ſint multi mali. ſed tempore Antichriſti erit valde magna, ſm q̄ dr̄ Mat. 24. b. Abundabit iniquitas & refrigeſcet charitas multorū. ideo dicitur, quod aſcenſura eſt de Abyſſo nam Antichriſtus habebit dæmonem priuatum, cuius totaliter ſequetur inſtinctum.

y *Et m. i.* quia videntes potentiam Antichriſti & ſigna mendacii quæ faciet, admirabuntur & ipſum ſequentur, exceptis electis. ideo ſequitur, *Quo. n. ſ. ſ. no. in li. u.*

d *Et r. ſ.* hoc refertur ad terminos ſeu ad tempora, in quib. fuit & erit iniquitas ſeu malicia. quorū primū fuit a pctō Adæ uſq; ad diluuium. ſecundum a diluuio vſque ad Abraham. tertium inde vſque ad Moyſen. quartum inde vſque ad Dauid. quintum inde uſque ad Chriſtum. ideo dicitur:

e *Quinque ce.* nam iſti quinque termini tranſierunt.

✲ *Vnus eſt*

A ges, per quos diabolus in puericia regit, quia ipſe fuit cauſa quare corrumperentur. Hi ſunt quinque viri Samaritanæ. In iuuenta ſuccedit error, nam poſtquam diſcretionem habet, & ſi peccat, iam non ſenſibus. ſed errori imputatur. de quo dominus: Quem nunc habes, non eſt tuus uir.

Ioan. 4. c

a *De ſeptem eſt.* Quia ſimiliter peccat, & ſimiliter punietur. & octaua, quia omnes tranſcendit, & in nequitia & in pœna.

b *Populi ſunt & Gentes & linguæ:* id eſt præſentes mali ex omni diuerſitate hominum collecti.

c *Deſolatam facient.* Solatium diaboli eſt perditio malorum, quos perdet completo numero impiorum.

d *Et nudam.* Diabolus habet poteſtatem faciendi ſigna ad decipiendum, hanc perdet completo numero bonorum, quia poſtea tentatio non habebit locum.

e *Carnes.* Fornicariæ manducare dicuntur, quia in inferendis pęnis delectabuntur.

f *Igne com.* id eſt tormentabuntur pro delectationibus eius, quas ſecuti ſunt

g *Conſumentur.* De promiſſione præmiorum vel pęnarum.

unus eſt, & alius nondum uenit. Et cum uenerit, oportet illum breue tempus manere. Et beſtia, quæ erat & non eſt, & ipſa octaua eſt, & de ſeptem eſt, & in interitum uadet. Et decem cornua, quę uidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam reges una hora accipiet † poſt beſtiam. Hi unum conſilium habent, & uirtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet illos, † quoniam dominus dominorū eſt, & rex regum, & qui cū illo ſunt, uocati & electi & fideles. Et dixit mihi: Aquæ, quas uidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt & gentes & linguæ, & decem cornua, quę uidiſti in beſtia, hi odiēt fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum eſt illi: *ut dent regnum ſuum beſtię donec conſummentur uerba Dei. Et mulier, quam uidiſti, eſt ciuitas magna, quæ habet regnum ſuper reges terræ.

¶ .i. in matura ætate error. ¶ Antichriſtus qui maxime facit peccare. ¶ Sed non eſt timendus, quia. ¶ Antichriſtus. ¶ Tempore Antichriſti, ut Daniel dicit, Erunt decem regna, quorum reges in cornibus notantur. ¶ Non vere reges, ſed tyranni. ¶ Ideo non timeatis. ¶ A capite ſui ſecundi ituri. ¶ Negandi Chriſtum, credendi in Antichriſtum. ¶ Quam habent in ſe. ¶ Quam ſuper alios habebunt. ¶ Quia illi omnia attribuent. ¶ Verbo & opere, ut fideles ſibi ſubtrahant. ¶ Faciendo ſuos conſtantes & damnando eos in ſuo capite. ¶ Vtens malis ad vtilitatem fidelium. ¶ Et ideo reges uincet. ¶ Per prædicatores. ¶ Ab æterno. ¶ Exequentes opera. ¶ .i. Antichriſtus iam regnat per myſterium. ¶ Et ideo non debetis ei conformari, quia ipſi, qui modo adhærent ei, quandoque dolebunt. ¶ Quia cum ipſis & pro peccatis eorum punietur diabolus. ¶ Et merito malis meritis ſuis excæcauit eos Deus. ¶ Scilicet. ¶ .i. permittant ſe regi à diabolo. ¶ Opere cōpleantur ¶ Boni & mali promiſſa recipient. ¶ .i. multitudo malorum. ¶ Quia maxime ſuperbiunt ipſi reges.

† cum beſtia.

† 1. Ti. 6. c

* ut unam faciant uoluntatem,

NIC. DE LYRA.

❡ *pti dominio Turciæ ſubiugati.*

a Vnus eſt. *ſ. dominans in Iudæa & Syria & iſte eſt rex Turciæ, qui dicitur hic ſextum caput beſtiæ.*

b Et alius. *id eſt rex Aegypti, qui dicitur hic caput ſeptimum.*

c Nondum uenit. *Ad recuperandum de manu Turcorum Iudæam.*

B d Et cum uenerit. *Debilitatis Turcis.*

e Oportet illum breue tempus manere. *Quia Ieruſalem a Turcis ablatam non tenuit rex Aegypti niſi per annum, ut dicunt hiſtoriographi prædicti.*

f Et beſtia quæ erat & non eſt. *i. rex Aegypti ut expoſitum eſt.*

g Et ipſa octa. eſt. *cum ſeptem capitibus prædictis.*

h Et de ſeptem eſt. *id eſt ſeptem capitibus eſt enim caput ſeptimum, ut dictum eſt, & ſic computatur bis, eo quod Ieruſalem bis obtinuit. ſicut Carolus magnus dicitur angelus quintus ratione regni Francorum, & ſextus propter adeptum imperium.*

Cap. præce.

i Et in inte. uadet. *Quia pluries fuit debellatus per Chriſtianos, ut dicunt epiſcopi, ſupra memorati.*

k Et de cor. quæ ui. decem reges ſunt. *i. principes ſub rege Aegypti.*

m Qui regnum, *i. poteſtatem.*

n Nondum acce. ab eo. *ſed poteſtatem tanquam reges, quia non fuerunt reges ſimpliciter, ſed rectores acierum exercitus regis Aegypti.*

o Vna hora accipient. *i. illo tēpore, quo fuit ordinatū de illo exercitu*

p Poſt beſtiam. *id eſt ſub rege Aegypti, qui beſtia nominatur, vt dictum eſt. & ly poſt, hoc non dicit hic ordinem temporis, ſed ſubiectionis.*

q Hi unum conſilium habent: *Pugnandi contra Chriſtianos pro rege Aegypti. ideo ſubditur:*

r Et uirtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent, *eam exponendo pro rege Aegypti.*

s Hi cum agno pugnabunt. *in membris ſuis. ſ. Godfredi de Buillion, & alijs principibus & bellatoribus Chriſtianis.*

t Et agnus uincet illos. *Nam Aegyptij fuerunt per Chriſtianos pluries debellati.*

v Quoniam dominus dominorum eſt, & rex regum. *& ſic nullus poteſt ei reſiſtere.*

x Et qui cum illo ſunt. *per fidem charitate formatam vſque ad mortem ſtabiles.*

y Vocati & electi. *Ad gloriam.*

z Et fideles. *In præſenti per gratiam.*

a Et dixit. *Hic exponit parabolam quantum ad regnum Turcæ ſpecialiter.*

b Aquæ quas uidiſt. ubi meretrix ſedet. *id eſt. Turciæ regnum, ut dictum eſt ſupra.* C

c Populi ſunt & Gentes & linguæ. *Quia regnum Turcię ſubiecit ſibi Syriam & Iudæam & Orientales populos pro maiori parte.*

d Et decem cornua, quæ uidiſti in beſtia. *id eſt decem principes exercitus regis Aegypti, vt dictum eſt.*

e Hi odient fornicariam. *id eſt regnum Turciæ. inter Aegyptios enim & Turcos erat odium. primo propter diſſenſionem eorum in ſuperſtitionibus ſuis de lege. ſecundo quia Turci abſtulerant ab Aegyptijs Syriam & Iudæam.*

Turci Aegyptijs odioſi

f Et deſolatam facient illam & nudam. *Primo per Chriſtianos, quibus in obſidione Antiochiæ exiſtentibus, Calypha Aegyptius miſit ſalutationes & munera, eo quod aduerſarios eius impugnabant, & ſic Chriſtianorum exercitum confortauit contra Turcos, vt ſcribitur in hiſtoria Ieroſolymitana. Secundo per ſeipſos, quia debellatis Turcis in partibus Antiochenis, Aegyptij expulerunt eos de Ieruſalem, & de Iudæa, ut dictum eſt ſupra.*

g Et carnes eius manducabunt. *Methaphorica eſt locutio. ſicut dicitur de vſurario quod comedit illum, cuius bona ſurripit per per uſuram.*

h Et ipſam igne concremabunt. *Nam aliquos Turcos in fortalicijs exiſtentes ſimul cum eis combuſſerunt.*

i Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum eſt illi. *Licet Deus non ſit actor mali culpæ, eſt tamen actor mali pœnæ, & ſic Turcos per Aegyptios puniuit.*

k Vt dent regnum ſuum beſtiæ. *Id eſt ut recuperent regnum Iudææ regi Aegypti, quod poſſederat per multos annos ante Turcos.*

l Donec conſum. ue. d. *De recuperatione terræ ſanctæ per exercitum Chriſtianum. quod factum fuit quaſi per annum poſtquam Aegyptij expulerant inde Turcos, ut dictum eſt ſupra.* D

m Et mulier, quam uidi. eſt ciuitas ma. *i. Turcorum multitudo valde numeroſa.*

n Quæ habet regnum ſuper reges terrę. *Nam plures reges ſibi ſubiecit in partibus orientis, ut prædictum eſt.*

MORALITER.

✲ a *Vnus eſt.* ſ. terminus uel tempus Chriſti.

b *Et alius non ue.* Scilicet terminus Antichriſti.

d *Et cum uene. opo. il. breue. tem. ma.* Quia ſicut dicitur, Dies illi propter electos breuiabuntur. Veruntamen iniquitas erit maxima intenſiue, & iniquorum multitudine, intantum quod poterit æquiparari ille terminus duob. ideo dr̄:

Mat. 24. b

f *Et beſt. quæ er. & non eſt, & i. oct. eſt, & de ſe. eſt.* Quia unus terminus computatur pro duobus.

i *Et in int. u.* Nā in finali iudicio oīs malicia retrudetur in inferno.

k *Et decem cornua, quæ uidiſti.* Per quæ ſignificantur omnes modi perſecutionis decalogi, ſicut prædictum eſt.

l *Decem reges ſunt qui reg. nondum acce.* ſ. quantum ad ſuam maximam poteſtatem, quia licet modi perſequendi iuſticiam, qui in decalogo continentur, multum inualuerunt, tamen Antichriſti tempore erunt in ſua maxima poteſtate.

q *Hi unum conſilium ha.* ſ. impugnandi iuſticiam modo prædicto.

r *Et uir. & pote. ſuam be. tra.* Seruiendo iniuſticiæ & iniquitati ad iniquitatem.

s *Hi cum agno pugnabunt.* Fidem Chriſti quantum poterunt impugnando.

t *Et agnus uincet illos.* Aliquos ipſorum ſimpliciter damnando, & aliquos per fidem ſibi ſubiugando. De quibus ſubditur,

e *Hi odient fornicariam.* Id eſt iniquitatem quantum dilexerant eam prius vel amplius.

f *Et deſolatam facient illam & nudam.* Id eſt deſolationem eius futuram denunciabunt conſtanter contra uitia prædicando.

Aquæ

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

GLOS. ORDI. CAP. XVIII.

E Et po.hæc ui. In hac ſexta viſione agit de vltimis pœnis, quas patient impij in inferno pro ſingulis peccatis. & primũ de Babylone oñdit, poſtea de beſtia & pſeudo ꝓphetis, tandẽ de ipſo diabolo in quo finis patet, in quo damnato erit finis. Iſtam damnationem executurus a Chriſto prædicatã eſſe dicit, vt maior ei fides habeatur.

b Cecidit ce. Bis pro duplici damnatione, animæ & corporis: vel quia ęternaliter punientur.

c Spiritus imm. Demones in prauis cordibus pro carnis illecebris ſunt immũdi, pro mentis elatione volucres, vel quia per hunc aera diſcurrunt.

d De u. i. de peccatis, per quæ acquirũtur diuitiæ: quia omnis diues, vel iniquus, vel hæres iniqui.

†Iſa.21.c Iere.51.a Sop.14.b *e Et au.* Dicens futurã illã dãnationẽ ad p̃ſentes, ſupponit admonitionem.

f Exite. quia modicum tempus ſupereſt, quo pro merito accipient.

g Quoniam per p. Pctã ꝑuenjũt vſq; ad contẽptum Dei per impœnitentiam.

h Reddite il. Sicut vindictã meã de vobis, qui purgabimini, exercuit, ſic vos iniuriam meam vindicate in illis.

i Duplicate du. i. animæ & corpori maiores pœnas inferte quàm ipſi uobis.

k Quantum gl. Quia alii plus, alii minus, cauſa diſcretionis huius repetit quod dixerat ſuperius.

l Et uidua non ſum. quia habeo conſolationem in temporalibus.

m Mors. Abſentia vitæ. i. Dei, quia prę ſentia eius uita eſt.

Et fle.

NICO. DE LYRA. CAP. XVIII.

F Et poſt hæc ui. *Deſcripta Saracenorũ utilitate ſub metaphora meretricis & beſtiæ: hic conſequenter deſcribitur probitas Chriſtianorũ ſub angelica ſimilitudine. & primo q̃tum ad uiros eccleſiaſticos, ſecundo q̃tum ad principes laicos, ibi: Et ſuſtulit vnus angelus. Prima in duas ſecũdũ duas notabiles pſonas: ſcda, ibi: Et audiui aliã vocẽ. Circa primum dicitur:* Diuiſio

a Et poſt hæc ui. al an. *i. Ademarũ Podienſem epm Angelicæ mundiciæ virum, qui in exercitu principum occidentalium & aliorum Chriſtianorum ſuſcepit legationis officium ad directionem exercitus Chriſtiani.*

b Deſcendentem de c. *i. procedentem a ſublimitate ſedis apoſtolicæ.*

c Habentem po.m. *in ſpiritualibus, maxime tanquam legatus miſſus a latere.*

d Et ter. *i. exercitus Chriſtianus.*

e Illumi.e.a g.e. *i. ex eius uita et doctrina.*

f Et ex.in.for.di. *prædicãs verbo & opere.*

g Cecidit ce.Ba.ma. *i. gens Saracenica. & dicit bis, cecidit: quia primo per Chriſtianos fuerunt debellati Turci, poſtea uero Aegyptii, vt habetur in hiſtoria frequenter ſuperius nominata. hunc autem Saracenorum caſum denunciabat dictus epiſcopus Chriſtianis, ſi tamen viriliter agerent de Dei adiutorio confidentes.*

h Et fac.eſt ha.dæ. *quantum ad occiſos, qui perierunt in anima & corpore. & quantum ad fugitiuos, qui uiſa Dei vindicta remanſerunt tamen obſtinati in ſua infidelitate, & ſic a dæmonibus fuerũt magis poſſeſſi quàm ante. qui dæmones per uolucres & ſpiritus immundos deſignantur. Et huius punitionis cauſa ſubditur:*

i Quia de uino &c. biberunt omnes Gen. *i. multæ. & eſt hyperbolica locutio, ad deſignandum magnam multitudinem Gentium infectarũ perfidia Mahumeti incurrentium per hoc iram Dei.*

k Et re.ter.cum illa for.ſunt. *Multi.n. reges dictam perfidiam receperunt. ſimiliter etiam multi, qui propter temporale lucrum frequentauerunt terram Saracenorum, per hoc deprauati ſunt. Vnde & ego audiui a fratre fide digno, quòd viderat naues impleri de pueris Chriſtianis, quos mercatores emerant a parentibus eorum pauperibus, vt venderent eos Soldano pro magno prætio. qui eos faciebat informari in lege Mahumeti, quia de Chriſtiana nihil adhuc ſciebant, vt adulti facti contra Chriſtianos pugnarent. & ideo ſubditur:* G

CAP. XVIII.

Et poſt hæc uidi aliũ

¶i. Chriſtum. ¶In carne.

angelum deſcendẽ-

¶De ęqualitate patris.

tem de cælo, ha-

bẽtem poteſtatem

¶Eccleſia. a ¶Pulſis tenebris ignorantię.

magnam, & terra illuminata eſt a

a ¶Glorioſa prædicatione. b ¶Prædicauit. c ¶Quod dixit, effectu non carebit

glória eius. Et exclamauit in fortitu-

dine, dicẽs: †Cecidit cecidit Babylõ

a ¶Et ideo cadet, quia. b ¶Dæmonum collectio.

magna, & facta eſt habitatio dæmo-

a ¶Quod cuſtodit ſe diabolo, uel diabolus cuſtodit eã ſibi.

niorũ, & cuſtodia omnis ſpiritus im

mundi, & cuſtodia oĩs uolucris im-

a ¶i. de fornicatione, pro qua iraſcitur Deus.

mundæ, & odibilis, quia de uino irę

fornicationis eius biberunt omnes

a ¶i. principes ſeculi.

Gentes. Et reges terræ cum illa for-

a ¶i. qui animas ſuas uendunt ambitione ſecularium.

nicati ſunt, & mercatores terræ de

uirtute delitiarum eius diuites facti

a ¶i. diuinam inſpirationem vel Chriſti, uel ſuorum prædicationem.

ſunt. Et audiui aliam uocem de cœ-

a ¶Opera eius ne faciatis.

lo dicentem, exite de illa populus

a ¶Facientibus conſenſum ne præbeatis.

meus, & ne participes ſitis delicto-

a ¶Q.S. diſſimiles eritis in uita, non eritis ſimiles in pœna.

rum eius, & de plagis eius non acci-

piatis. Quoniam peruenerunt pec-

a ¶Quamuis uideretur oblitus, dum permitteret proſperari.

cata eius uſque ad cælum, & recor-

datus eſt dominus iniquitatũ eius.

a ¶Et ideo quia a Deo iam placet uindicta.

Reddite illi ſicut & ipſa reddi-

dit uobis, & duplicate duplicia ſe-

¶Secundum quod ipſi peccauerunt.

a ¶i. ſicut ipſa uobis tormenta intulit, ſic uos illis ueſtro iudicio.

cundum opera eius. In pópulo, quo

miſcuit uobis, miſcete illi duplum.

Quantum glorificauit ſe, & in deli-

¶In corpore.

tiis fuit, tantum date illi tormẽtum

¶In anima.

& luctum. Quia in corde ſuo dicit,

¶Quaſi non mouendo

a ¶Honorem & dignitatem habeo.

Sedeo, ut regina & uidua non ſum,

a ¶Quia non præcauet futura mala.

& luctũm non uidebo. Ideo in una

¶i. in die iudicii.

a ¶Contra hoc quod hic riſerunt.

die uenient plagæ eius, mors & lu-

a ¶Quia Deo, qui eſt refectio, carebunt.

ctus & famẽs, & igni cõburetur, qa

a ¶i. nullis precibus flexibilis.

fortis eſt Deus, qui iudicabit illam.

l Et mercatores terræ. *& patet ex dictis litera.*

m Et audiui aliam uocem. *Hic conſequenter agitur de ſecundo viro notabili eccleſiaſtico, cuius primo ponitur ſancta monitio. ſecundo Gentis Saracenicæ percuſſio, ibi: Reddite illi. tertiò percuſſæ lamentatio, ibi: Et flebunt. Circa primum ſciendum, quòd in exercitu Chriſtiano fuit inter alios quidam ſacerdos deuotus, cui reuelatum fuit a domino, quòd multi de exercitu peccauerunt cum mulieribus Saracenis: propter quod plures Deo permittente in manu Saracenorum ceciderunt, & plures caderent de futuro niſi pœnitentiam agerent, quam fecit exercitus ad exhortationem dicti ſacerdotis. Et boc eſt quòd dicit Iohannes:* Et audiui uocem de cælo: *quia cælitus facta eſt dicta reuelatio:* Diuiſio

n Exite de illa. *id eſt de immundicia Saracenica.*

o Quoniam peruenerunt pecca. eius uſque ad cæl. *id eſt coram Deo ad puniendum.*

p Et recor. eſt do. *In Deum non cadit obliuio, nec per conſequens recordatio proprie, ſed dicitur recordari peccatorum metaphorice, quando ea punit, nam tunc ad modum recordantis ſe habet.* Recordatio dei

q Reddite. *Hic conſequenter deſcribitur percuſſio Saracenorum, quia tunc Chriſtiani tantum & plus eos duxerunt, quantum fuerant ab eis afflicti. ideo dicitur:* Reddite illi &c. *& patet litera. Et ſubditur huius percuſſionis ratio.*

r Quia in corde ſuo dicit. *ſcilicet gens Saracenica ſuperbiendo de ſua potentia.*

s Sedeo ut regina. *ſuper alios populos, & potiſſime ſuper Chriſtianos.* H

t Et uidua non ſum. *Nam gloriabatur in regibus cum ea fornicantibus prædicto modo.*

v Et luctum non uidebo, *quia nimis confidebat in ſua potentia temporali.*

x Ideo in una die. *Id eſt vno tempore.*

y Venient plagæ eius. *& quæ ſint illę ſubditur:*

z Mors. *quantum ad occiſos.*

a Et luctus. *quantum ad fugitiuos.*

b Et fames. *quantum ad obſeſſos.*

c Et igni comburetur. *Nam multi incendio perierunt per ignem poſitum in ciuitatibus & uillis.*

d Quia fortis eſt qui iudicabit il. *i. condemnauit ad hanc pœnam, ſcilicet Deus, cuius non poteſt iudicium impediri.*

¶ Et fle-

MORALITER.

a Et poſt hæc uidi alium angelum &c. Hoc literaliter exponitur de Ademaro epiſcopo Podienſi. Moraliter autem poteſt exponi de quolibet prælato vel doctore, qui per bonam uitam & ſcientiam illuminat eccleſiam, & prædicat conſtanter contra ciuitatem diaboli, quæ eſt congregatio malorum dicens:

g Cecidit cecidit Babylon. Et dicitur bis, cecidit. primo pro caſu culpæ, ſecundò pro caſu Gehennæ.

m Et audiui aliam uocem. quia prędicator uel doctor non ſolum debet denunciare vilitatem culpæ & magnitudinem pœnæ futuræ ciuitatis diaboli, ſed etiam monere populum, vt fugiat de ea, ne forte inuoluatur eius malis & pœnis futuris, ideo ſubditur:

n Exite de illa populus meus, & ne participes ſitis delictorum eius, et. Et exprimuntur in ſpeciali principes, cum dicitur.

Et plangent

a Et fle. &c. Contra hi gaudium perpetuum habent.

A *b Reges ter.* Vel illi, qui bene rexerunt terrenitatem ſuam & aliquando tamen fornicati ſunt cum iſta dolebunt, quod nunquam ſimiles illis fuerunt.

c Cum uide. ſu. incen. &c. Cum defecerint diuitiæ, quod eſt ſignum æterni incendii iudicii. Vel cũ viderint pœnam exaltatam ultra modum.

d Et negocia. terr. fleb. Quia illa perire dolebunt, in quibus ſuam deputabãt proſperitatem.

e Auri & argen. & lap. preci. & marg. & byſ. &c. Per aurum ſapientia, argento diuina eloquia, Chriſtus in lapide precioſo ſignificatur: apoſtoli in margaritis: in byſſo candido, ſanctorum iuſtificationes: in purpura, martyriũ: in ſerico, virginitas: in cocco rubeo, charitas: in ligno thino imputribili, conſtantia indeficiens: in ebore, virtutum pulchritudo: in ære, fortitudo & longanimitas: in ferro, ſublimitatis acumen: in marmore, inuicta humilitas. Hæc habere ſe ſimulant reprobi, & dolent cum deficit quod in eis intelligitur. In auro mundana ſapientia, in argento facundia, in lapide p̃cioſo & margaritis, pſeudo prophetas accipimus & hæreſiarchas. In byſſo ſimulata iuſticia, in purpura martyres hæreticorum, in ſerico integritas carnis ad operimentum corruptę mẽtis, in cocco crudelitas ſimulatione charitatis palliata, in ligno thino mẽtis obſtinatio ſimulans conſtantiam, in ebore ſimulata virtutum pulchritudo, in ære pro fide recta firma perfidiæ prædicatio, in ferro deceptionis acumen, in marmore ſimulatæ ſubiectionis fortitudo, in odoramentis pigmentorum & thure orationes ſanctorum figurantur, quas imitatur in orationibus uana ſedulitas hæreticorum. Per vnguentum diuinitas incarnata, quod ſub falſa lenitate pſeudo Chriſtianorum aſperitas imitatur. Et iſta ſubtracta deflent reprobi ſicut hęretici mortem Arrij. Similem & triticum amiſiſſe ſe ſimulant, cum zizania & paleas amiſerunt. Iumenta electos ſignificant, qui cum Pſalmiſta dicunt: Vt iumẽtum factus ſum apud te. Oues, ſanctos, quibus dicitur: Ecce ego mitto uos ſicut oues in medio luporum. Per equos & rhedas prædicatores accipe iuxta Eliſeum dicentem Pater mi, currus Iſrael & auriga eius. Per mancipia electi, qui ſeruituti Dei ſubiiciuntur. Reprobi dolent ſe amiſiſſe iumenta, equos & rhedas. i. illos quos fortes deputant ad aliorum portanda onera, cum debiles ad oẽ opus bonũ amiſerũt, poma virtutes ſctõrũ ſunt. Et pars beſtiæ oĩa ſe hr̃e ſimulãt

†cedrinũ B Pſ.72.d Matt.10.b 4.Reg.2.b

f Cinnamomum. In cinnamomo odor virtutum, quas ſimulant.

g Similæ & tri. Carnis Chriſti, qua fideles uere ſatiantur, reprobi irritãtur.

h Mancipiorum & animarum. Diſtinguit, quia quidam fiunt ſerui tantum corpore, ut Ioſeph: quidam etiam animo, ut ſi Aegyptius venditus Iudæo ritu eorum circuncidatur, uel paganorum idola colat. †fumum

Exultate ſu-

a ¶i. dolorem in animo patientur. b ¶Dolorem corporis oſtendent:

Et flebunt & plangent ſe ſuper il-

a ¶Qui in illa fuerunt fundati. b ¶i. principes ſeculi.

lam reges terræ, qui cum illa forni-

cati ſunt, & in delitiis uixerunt, cum

uiderint fumum incendii eius, lon-

a ¶Voluntate. b ¶i. quia uellent fugere ſi poſſent.

ge ſtantes propter timorem tormen

¶In anima & in corpore.

torum eius, dicentes: † Væ uæ ciui-

¶Collectio malorum.

tas illa magna Babylon, ciuitas illa

fortis, quoniam una hora uenit iu-

a ¶Vel ad literam, uel pro terrenis animas dantes

dicium tuum. Et negociatores terræ

flebunt & lugebunt ſuper illam, quo

¶Quæ ad ſenſus corporis pertinent, perire dolebunt.

niam merces eorũ nemo emet am-

plius, merces auri, & argenti, & la-

pidis precioſi, & margaritæ, & byſ-

ſi, & purpuræ, & ſerici, cocci, & om-

a ¶Subaud, & nemo emet.

ne lignum † thinum, & omnia ua-

ſa eboris, & omnia uaſa de lapide

precioſo, & æramento, & ferro, &

¶Et nemo emet.

marmore, & cynnamomum, & a-

momum, & odoramentorum & un

¶Noui Teſtamenti quod inebriat. a ¶Vnctio ſpiritusſancti

guentorum, & thuris: & uini, & olei,

a ¶Et nemo emet merorem.

& ſimilæ, et tritici, et iumentorum,

¶Quia eadem ſacramenta percipiunt.

et equorum, et rhedarum et manci-

piorum & animarum hominum,

a ¶Quia etiam pro minimis ſi immoderate haberent, damnabuntur.

& poma deſiderij animæ tuæ de-

a ¶In pinguibus animę ſagina intelliguntur.

ceſſerunt a te: & omnia pinguia &

præclara perierunt a te. Et amplius

illa iam non inuenient mercatores

¶Hominum

horum. Qui diuites facti ſunt ab ea

ciuitate, longe ſtabunt propter ti-

morem tormentorum eius, flentes

& lugentes ac dicentes: † Væ uæ ci-

uitas illa magna, q̃ amicta erat byſ-

ſo & purpura & cocco, & deaurata

eſt auro & lapide precioſo & mar-

garitis, quoniam una hora deſtitu-

¶i. aliquid certi deſiderant habere, vt epiſcopatum aliqui.

tæ ſunt tantæ diuitiæ. Et omnis gu-

bernator, & omnes, qui in lacum na

uigant, & nautæ, qui in mari operan

tur, longe ſteterunt, & clamauerunt

uidentes † locum incendii eius dicen

tes, Quę ſimilis ciuitati huic magnę?

a ¶i. conſcientiam terrenorum. b ¶Super mentes, uel per ſimulationem pœnitentis.

& miſerũt puluerẽ ſuper capita ſua,

& clamauerunt flentes & lugentes,

dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna,

a ¶Vel ad literam omnia iſta viſa de diuitiis ſunt.

in qua diuites facti ſunt omnes, qui

habebant naues in mari de preciis

NIC. DE LYRA.

¶ a Et flebunt & plangent ſe ſu. ill. reg. ter. *Hic conſequenter ponitur dictæ Gentis percuſſæ lamentatio. & primo regum, ſecundo mercatorum, ibi: Et negociatores terræ flebunt. tertio nautarum, ibi: Et omnis gubernator. Circa primum ſciendum, quod ſicut dictum eſt ibi, multi reges in partibus orientis receperant legem Mahumeti, ad quos non peruenit exercitus Chriſtianorum, qui feſtinabat uerſus Ieruſalem. & ideo dicti reges dolebant de Saracenorum interfectione, quos non audebant nec poterant adiuuare. & hoc eſt quod dicitur,* Et flebunt & plangent ſe ſuper illam reges. *Et patet litera uſque ibi:* C

b Cum uiderint fumum incendii eius, *id eſt cognouerunt certa relatione. Viſus .n. propter ſui certitudinem frequenter ponitur pro alijs ſenſibus, Exo. xx. c. Populus uidebat voces. & etiam pro cognitione intellectus. Vnde communiter dicitur, Vides tu hoc? id eſt intelligis.*

c Longe ſtantes propter timorem tor. eius, dicentes. *Plures enim de regibus oriẽtis timebant dare ſubſidium illis, qui erant in partibus Antiochenis, quas inuaſerat exercitus Chriſtianus, ne pœnam ſimilem paterentur.* †Iere.51.a

d Ciuitas illa magna Babylon. *Id eſt gens Saracenica nomine Babylonis ſignificata, ut dictum eſt ſupra.*

e Ciuitas illa fortis. *Propter multitudinẽ bellatorum & diuitiarum.*

f Quoniam una hora. *id eſt breui tempore.*

g Venit iu. tuum. *id eſt punitio tua.*

h Et negoci. *Hic conſequenter ponitur lamentatio mercatorum, qui in terra Saracenorum exercebant mercationes multas & magnas, uendendo, quæ aliunde apportabãt & emendo, quæ inde alibi deferebant, et ſic dupliciter lucrabantur. propter quod dolebant de uaſtatione terræ, qui non poterant ibi talia exercere. Et patet litera paucis exceptis, quæ diſcurrentur.*

i Et byſſi. *i. lini candidiſſimi.*

k Et cocci. *i. tincturæ rubeæ.*

l Et omne lignum thinum. *Quod eſt ualde album & ſpinoſum creſcens in Ophir, & inde fecit Salomon citharas & lyras cantatoribus.* D 3.Reg.10.c

m Et cinnamomum. *Et inde traxit nomen.*

n Et amomum. *Species eſt aromatica redolens.*

o Et manci. *i. ſeruorum.*

p Et animarum hominum. *redimendo nobiles a Saracenis captos. nam inde habebant mercatores emolumentum magnum. Et accipiuntur hic animæ pro hominibus, denominando totum a parte digniori, ſicut Exo. i. a. Omnes animæ, quæ egreſſæ ſunt de femore Iacob &c.*

q Et poma deſiderii a. *id eſt fructus deſiderabiles.*

r Et omnia pinguia. *id eſt omnes diuitiæ, ſicut homo diues dicitur pinguis metaphorice.*

s Quæ ami. erat biſſo. *id eſt plena talibus precioſis.* †Iere.51.a

t Et omnis gubernator. *Hic deſcribitur lamentatio nautarum. nam in terra Saracenis occupata erant multi portus magni & boni, in quibus applicabant nautæ, apportantes ex terris alienis bona uenalia, & inde reportantes alia, & ſic lucra duplicia reportabant, propter quod de vaſtatione terræ & portuum dolebant. Et patet litera uſque ibi:*

¶ Exultate

MORALITER.

a Et plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum il. fornica. ſunt & in delit. Sub quibus intelliguntur milites & terrarum rectores.

b Et negociatores ter. ſ. Sub quibus intelliguntur manu artifices, in mari uel terra de negociatione viuentes, ut proſequitur litera ſatis diffuſe. per quod inſinuatur, q̃ prædicatio debet eſſe communis.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Exultate ſu. e. Poſtq̃ prædixit hæc dã nationem futuram impiis, monet bonos exultare, ut concordent diuino iudicio. vel quia his damnatis ſequitur eorum remuneratio.

b Et ſuſtu. Eleuat Deus malos vt grauius puniat, uel ò ruant.

c Lapidem qua. mo. Ad literam etiam omnia iſta vita ſunt.

d Hoc im. Poſtq̃ deſcriptæ ſunt ſingulæ pœnæ, oñdit ſibi mod⁹ dãnationis, Q. qd vidi p̃dictũ, vidi ẽt iã impletũ. i. ſicut vides in hac figura. vel q̃to plus exaltati ſunt, tanto grauius cadent. †Hiere. 51. c

e Mercatores, quia illi dantes animas pro terrenis, nimiã poteſtatem exercuerunt, quod iam pati non poſſunt.

f Et in ea ſ. Nunc ad ipſam Babylonẽ loquitur de ſuo caſu, quaſi condolẽs miſeriæ eius, nunc ad auditores conuertitur, vt fideles exhortetur.

NIC. DE LYRA.

¶ a Exultate ſu. e. *ubi per oppoſitum deſcribitur exultatio Chriſtianorum, quia per hoc facta eſt vindicta de Chriſtianis per Saracenos afflictis, captis & occiſis. Exul. ſu. e. c. i. eccleſia militans.*

b Et ſan. ap. *i. epiſcopi, qui ſunt ſucceſſores apoſtolorum.*

c Et prop. *i. doctores eccleſiæ.*

d Quoniam iu. Deus iu. ue. *i. punitionem pro malis vobis illatis. plures enim epiſcopi, doctores & fideles alij per Saracenos fuerãt multipliciter afflicti & occiſi.*

Diuiſio

e Et ſu. *Hic conſequenter deſcribitur Chriſtianorum probitas quantum ad principes laicos, & primo tempore Godfredi primi regis. ſcdo t p̃e Balduini ſibi ſuccedentis ſe. ca. Prima adhuc in duas partes: quia primo deſcribitur Chriſtianorum victoria. ſcdo conſurgens ex hoc lætitia. in prin. cap. ſe. ibi:* Et uidi oſtium apertum. *Circa primum ſciendũ, quod ca-* (Chriſtianorum victoria) F

eius, quoniã una hora deſolata eſt. Exultate ſuper eam cœli & ſancti apoſtoli & prophetæ, quoniã iudicauit Deus iudicium ueſtrum de illa. Et ſuſtulit un⁹ angelus fortis lapidẽ quaſi molarem magnũ, & miſit ĩ mare, dicens: †Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam non inuenietur. Et uox citharœdorũ, & muſicorum & tibia canẽtium, & tuba non audietur in te amplius, & ois artifex, omniſq; ars non inuenietur in te amplius. Et uox molæ non audietur in te amplius. Et lux lucernæ nõ lucebit ĩ te ampli⁹. Et uox ſpõſi & ſponſæ nõ audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia ĩ ueneficiis tuis errauerũt omnes Gentes. Et in ea ſanguis prophetarum & ſanctorum inuẽtus eſt, & omniũ, qui interfecti ſunt in terra

a ¶Conſcii ſecretorum Dei. b ¶Per patres.
a ¶Vt illa damnauit uos iniuſte, damnabitur iuſte.
a ¶Chriſtus. b ¶Quia aereas poteſtates deiicit.
a ¶Quia per mundana uoluuntur. b ¶Dura corda habentes. c ¶i. in infernum.
a ¶i. in infernum iam.
a ¶Sicut quidam hæretici putant.
a ¶Quantum ad practicam. b ¶Quantum ad theoricam. c ¶Hinc eſt argumentum, q̃ dãnati obliti ſcãtur ſcẽtiæ acq̃ſitæ.
a ¶Ibi non exquirentur delicatiſſimi panes. b ¶Et per hoc remouetur delectabi e guſtus.
a ¶Quo ad uiſum.
a ¶i. lætitia nuptiarum.
a ¶Quo ad auditum.
a ¶Ideo. b ¶A. i. ad literam, vel in ueneficis perſuaſionibus. c ¶Hoc quantum ad concupiſcibilem.
a ¶Hoc quantum ad rationalem. b ¶i. maleficiis i. malis perſuaſionibus, quibus alios errare fecisti.
a ¶Quidam de omnibus. b ¶Et ideo iterum, quia. c ¶Vindicati ſanguinis.
a ¶Si malus malum occidit, occiſori nõ excuſat nequitia occiſi.

G

q captã Ieruſalẽ p Chriſtianos, & Saracenis ibidẽ occiſis p maiori parte & alijs eiectis, principes & exercitus Chriſtiani inſtituerunt Godfredum ducem Lothoringiæ regem ad cuſtodiendum terram recuperatam & acquiſitam. Et tunc Soldanus Aegypti cum magno exercitu venit ad debellandum regẽ inſtitutũ, q ſibi occurrens cũ paruo exercitu reſpectiue, q̃a multi Chriſtiani repatriauerant, & cæſis octo milibus paganorum compulit eos fugere, & in porta Aſcalonis ſuffocati ſunt vſque ad duo milia: & multi ualde inter ſpineta etiam in mari fugientes perierunt, quorum numerus ignoratur. & hoc eſt quod dicitur: Et ſuſtulit u. an. fo. *i. Godfredus rex primus.*

f La. q. m. *i. exercitũ fortẽ & conſtantem.*

g Et mi. in ma. *i. in exercitum Saracenorum, qui dicitur mare hic, tũ quia per mare venerat, tũ quia ibi multitudo maxima populi erat, quæ per mare deſignatur in quo ſunt aquæ multæ. ſecundum quod dicitur ca. præc. Aquæ multæ populi multi.*

h Dicẽs. h. &c. Ba. *i. Saracenorum exercitus, qui fuit ibi valde confuſus.*

i Et uox ci. *nam in triſticiam verſa fuit eorum læticia.*

k Et o. arti. *Nam illi, qui venerunt ad faciendum machinas pro Chriſtianorum deſtructione, fugerunt cum magna confuſione, & ſimiliter alij, qui venerant pro ciborum præparatione. ideo ſubditur:* Et uox mo.

l Et uox ſp. & ſp. *q. d. non erit inter eos materia gaudij, ſed luctus & ſubditur cauſa cum dicitur:*

m Quia m. t. *haurĩẽtes bona aliarũ Gentium*

n Erãt p. t. *i. ſuper Gentes alias eleuati per ſuperbiam, & ſubditur alia cauſa,*

o Quia in u. t. er. *multi. n. populi videntes Saracenorũ proſperitatẽ palã receperũt eorũ legẽ erroneã, & iterũ ſubditur tertia cã:*

p Et i ea ſ. p. *Nã multi doctores & fideles Chriſtiani a Saracenis fuerunt interfecti.* H

GLOS. ORDIN. CAP. XIX.

Sed h a. q. u. i. dãnationẽ malorũ uidet ꝓpletã, ſicut a Xpo audierat ꝓpledã, mõ ſubiũgit, q̃ ẽ iſta dãnatione ſcti exultant ſicut moniti erant ad exultandum in verſu illo, Exultate ſuper eam cæli. per quod multo grauior intelligitur pœna malorum. Sup. 18. f

b Alleluia. Iõ dicimus alla, q laus eſt Deo nr̃o, & q̃a talia nobis fecit. vnde antonomaſice eũ laudare debemus.

c Et tec. vi. Non minore ſcti ſolũmõ de hac dãnatione laudauerũt Deum ſed etiã illi maiores, q in eccleſia fuerunt iudices & doctores aliorum. †Sup. 6 c

d Amen. Et uere laudãdus eſt de hoc quod inimicos noſtros ita punit.

e Et u. d. Dicta dãnatione malorũ & exulta-

NIC. DE LYRA. CAP. XIX

Poſt hæc a. *Deſcripta Chriſtianorũ victoria, hic conſequenter deſcribitur vniuerſalis eccleſiæ lætitia. & diuiditur ĩ duas p̃tes, q̃a p̃io deſcribitur hæc exultatio, ſcdo B. Iohãnis gratiarũ actio ibi:* Et dixit mihi. *Circa primum dicitur:* Diuiſio

a Poſt hæc au. qua. uo. ma. *i. gratiarum actionem.*

b In cæ. *militantis eccleſiæ de tanta Saracenorum deiectione, & Chriſtianorum ſubleuatione: & etiam in cælo triumphantis eccleſiæ, in qua ſancti gaudent & gratias agunt Deo de beneficijs in terra fidelium collatis.*

c Dicentium al. *duæ dictiones ſunt in Hebræo, nam alle. idem eſt quod laudate. lu. nomen, ia. domini.*

d Laus & g. *nam dicta victoria eſt Deo attribuenda.*

CAP. XIX.

Poſt hæc audiui quaſi uocem magnam tubarum multarũ in cœlo dicentium, alleluia: Laus & gloria & uirtus Deo noſtro, quia uera & iuſta iudicia ei⁹ ſunt, qui iudicauit de meretrice magna, † quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & uindicauit ſãguinẽ ſeruorum ſuorum de manibus eius. Et iterum dixerunt, alleluia. † Et fumus eius aſcendit in ſecula ſeculorum. Et ceciderũt uiginti quatuor ſeniores, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum ſedẽtem ſuper throno dicentes: amen alleluia. † Et uox de throno exiuit, dicens: Lau- Pſal. 57. b

¶Prædicatorum.
a ¶In eccleſia ſanctorum.
a ¶Laus humanis verbis inexplicabilis. b ¶Immortalitas & impaſſibilitas. c ¶Quia deuicit diabolum.
a ¶Et ideo laus eſt ei. b ¶Dando quod promiſit. b ¶Vnicuique ſecundum merita reddendo.
a ¶Indicio condemnationis. b ¶De malorum cõgregatione.
a ¶i. Ipſi ſeipſos, vel alius alium.
a ¶Quem effundit impia multitudo.
a ¶Requirent eum.
a ¶Per hanc iterationem debemus intelligere laudem æternã.
a ¶Iudicauit & æternaliter puniti ſunt.
a ¶Omnes ſancti iudices. xii. patriarchæ. xii. apoſtoli.
a ¶Verum eſt quod Deus ita glorioſus eſt.
a ¶Admonitio. b ¶i. de illis, in quibus Deus ſedet. c ¶Ad audientiam omnium.

e Quia ue. & iu. *cuius duplex ratio ſubditur: Prima dum dicitur:*

f Qui i. de me. m. *i. de Gente Saracenica quantum ad Turcos ſpecialiter, vt dictum eſt ſupra eam puniendo.* Cap. 17.

g Quæ c. t. *quia multos populos interfecit perfidia Mahumeti. Et conſequenter ponitur ratio ſecunda, cum dicitur:*

h Et uin. *a Turcis & Aegyptijs occiſorũ.*

i Et ite. di. al. *primo pro debellatione Turcorum, & ſecundo pro debellatione Aegyptiorum. Vel aliter. ſ. primo pro deuictis Saracenis. & ſecundo pro recuperatione ſanctæ ciuitatis.*

k Et fu. eius. *ſ. Gentis Saracenicæ.*

l Aſcen. in ſe. ſe. *Nam occiſi deſcenderunt ad ignem gehennæ.*

m Et c. u. ſ. *i. uniuerſæ cathedrales eccleſiæ.*

n Et q. a. *i. quatuor eccleſiæ patriarchales cum prælatis ſuis, vt dictum eſt ſu. ca. iiij.*

o Et ado. Deum. *de tanto beneficio Chriſtianis collato.*

p Et uox de throno. *i. de ſede apoſtolica.*

q Exiuit, dicens. *excitando omnes* ¶ *Chriſtia-* †Sup. 6. a & 14. c

MORALITER.

a Poſt hæc. Hic deſcribitur laus ſctõrum de ſua euaſione a prædictis malis, & de impletione diuinæ iuſticiæ in damnatis, ſecundum illud, Lætabitur iuſtus cũ vide. &c. & deſcribitur iſta laus quãtum ad eccleſiam triumphantem, & quantũ ad militantem, quæ debet quantum põt triumphanti conformari. ſm qd dicitur in illa proſa: Supernæ matris gaudia, repræſentet eccleſia, quæ ab aliquibus dicitur eſſe B. Greg. ab aliis autem Hugonis de ſancto victore. ideo dicitur,

b Dicentium alleluia pro eccleſia triumphante. & ſubditur poſt:

c Et iterum dixerunt al. pro militante.

Quia

Et cecidi.

exultatione ſanctorum, ſupponit admonitionem ad præſentes. q. d. vidiſtis damnationem, uidiſtis exultationem, modo uos prouidete uobis ad ueſtram ſalutem.

a Puſill. Qui nequeũt altiora penetrare myſteria, nec Dei poſſunt implere conſilium. Vende omnia & ſequere me. Matt. 10. c

b Et aud. qua. vo. Oſtenſa lætitia, quã habebant ſancti de perditione malorum, ſupponit eccleſia aliam læticiam ipſorum, quam de ſaluatione ſua, quam dicturi eſt habebunt.

c Et uxor eius. Et conueniens erat ut un gerentur, quia ipſa eccleſia fecit ſe idoneam, ut reciperetur.

d Et da. eſt il. In hac uita ut ſe poſſet præparare. Alia litera, datũ eſt illi byſſinum ſplendens, candidum dente candido.

e Et cec. ante pe. eius ut ado. eum. Quia maiorem me intellexi & obedire paratus fui, ſic & uos obedite mihi.

f Vide ne fe. In ueteri lege nõ prohibuit ſe adorari, ſed poſt aſcenſionem uidens ſuper ſe exaltatum hominem, ab homine timuit adorari.

g Teſtimonium enim Ie. eſt ſpi. proph. Quidquid prophetæ dixerunt, perhibet Chriſto teſtimonium.

h Et uidi cæ. aper. Dicta damnatione Babylonis, & exultatione, quã inde habebunt ſancti, ſupponit damnationem ipſius Antichriſti et apoſtolorum eius, q̃d eſt ibi: Et apprehenſa eſt beſtia, Et iſti quare damnabuntur? quia pugnauerũt contra Chriſtum quantum potuerunt & tamen Chriſtus bene poterit uincere, qui tantam habet poteſtatem ſecundum diuinitatem, & humanitatem, q̃ nullus poſſit reſiſtere ei & ideo dẽmus eum imitari. Vnde & ipſe admonitionem interponit. Et uidi unum angelũ. Vidi uocatos ad nuptias, uidi etiam & qui poſſunt uenire: nam bonum adiutorem & bonos habent admonitores. Iob 9. b; †Mat. 22. a Luc. 14. d; B

i Equus al. & qui ſedebat ſuper eum & c. i. caro Chriſti portans uerbum Dei ad bellum contra diabolum.

k Sicut flam. ig. Quia comburit uitia, & accendit & illuminat. Hæc omnia ſine reſpectu alicuius, ut tantum notemus qualis ſit & quanta poſſit.

l Verbum Dei. i. ipſe dixit & facta ſunt, per quem omnia pater fecit, & per quem pater mundo ſe annunciauit. Pſal. 32. b

Veſtiti

des dicite Deo noſtro omnes ſanctis eius: et qui timẽtis Deum puſilli & magni. Et audiui quaſi uocem tubæ magnæ, & ſicut uocem aquarum multarum, & ſicut uocem tonitruorum magnorum dicentium, alleluia, quoniam regnauit dominus Deus noſter omnipotens. Gaudeamus, & exultemus, & dẽmus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit ſe. Et datum eſt illi, ut cooperiat ſe byſſino ſplendenti & cãdido. Byſſinum enim iuſtificationes ſanctorum ſunt. Et dixit mihi: Scribe: † Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Et dixit mihi: Hæc uerba Dei uera ſunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dixit mihi: † Vide ne feceris. Conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Deum adora. Teſtimonium enim Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, uocabatur fidelis, & verax, & cum iuſtitia iudicat & pugnat. † Oculi autem eius ſicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe. † Et ueſtitus erat ueſte aſperſa ſanguine, & uocabatur nomen eius, uerbum Dei. Et exercitus, qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum,

¶Vel ſerui. a ¶Caſto amore & timore filiali.
a ¶Qui fuerunt tubæ in mundo, nunc exultant in cœlo.
a ¶Quia de multis populis collecti ſunt.
a ¶Quia terrebit impios ſanctorum exultatio.
a ¶Q. Antea regnauerunt impii.
a ¶Beatitudinem animæ habentes.
a ¶In corpore glorificati. b ¶i. nos omnia habere a Deo reputemus.
a ¶Iuncta eſt eccleſia Chriſto.
a ¶Eccleſia ſanctorum in re, quæ prius fuit ſponſa in ſpe.
a ¶Iuſtificationibus. b ¶Quia nullis maculis fuſcatur ſcientia ſanctorum.
¶Loquutus de nuptiis futuris inuitat præſentes ad eas.
a ¶Non mea, ſed ſua uera.
a ¶Ego & tu & omnes fratres tui unum Deum habemus & unum dominum.
a ¶Myſteria reuelata, quod homo poſſit aſcendere cœlum & cognoſcere Deum.
a ¶E quis aperuit iſte.
a ¶i. diuinitas.
a ¶Quia promiſſa implet. b ¶Quia ipſe ueritas eſt & ueraces facit. c ¶Quia vnicuiq; iuſte opera ſua reddit.
a ¶In ſuis contra diabolum. b ¶i. dona ſpirituſſancti, uel charitas.
¶In diuinitate.
a ¶Quia per eam ipſe & ſui coronantur.
¶Deus homo uel Ieſus.
¶Infidelis.
¶Et ſui per eum.
a ¶i. carne paſſa, uel eccleſia, quæ in ſuis martyribus occiditur.
a ¶Id eſt fideles contra diabolum dimicantes.
a ¶In eccleſia. b ¶Imitabantur.

l Byſſinum enim iuſtifi. ſanct. ſunt. *Et patet litera.* C

m Et dixit mi. *Hic conſequenter ſubditur ipſius Iohannis gratiarum actio, & primo cauſa præmittitur, cum dicitur:* Et dixit mihi. *ſcilicet angelus reuelans myſteria diuina Iohanni.*

n Scribe. *Ad futuram memoriam.*

o Beati qui ad cœ. nu. ag. *id eſt ad perceptionem eucharistiæ ſacramenti.*

p Vocati ſunt. *Per fidem charitate formatã.*

q Hæc uer. Dei. *Cuius nuncius erat angelus loquens Iohanni.*

r Vera ſunt. *Nam a Deo nullum falſum procedere poteſt.*

ſ Et ceci. an. pe. eius. *ſcilicet angeli loquentis ad faciendum ſibi reuerentiam. quam tamen angelus renuit, quia poſt incarnationem filij Dei, per quam humana natura aſſumpta eſt a ſuppoſito uerbi, angeli reformidant ſic uenerari a natura humana, quam uident ſuper ſe eleuatam in filio Dei, qui eſt eiuſdem naturæ numero cum patre.*

u Deum ado. *Adoratione latriæ.*

x Teſtimonium enim. Ie. eſt ſpi. pro. *i. omnes prophet. e teſtimonium perhibent Ieſu Chriſto, ſecundum quod dicitur Act. x.*

y Et uidi cę. aper. *Hic conſequenter deſcribitur victoria Chriſtianorum tempore Balduini regis ſecundi, qui ſucceſſit Godfredo fratri ſuo anno domini milleſimo centeſimo. Cuius primo deſcribitur conditio nobilis. ſecundo quædam eius victoria notabilis, ibi:* Et vidi unum angelum. *Circa primum dicitur:* Et uidi cę. aper. *quia Iohanni reuelatum fuit cęlitus, quod erat in Dei præſcientia clauſum.*

z Et ecce equus alb. *i. regnum Ieroſolymitanum decore ſanctitatis dealbatum, ut prædictum eſt.*

a Et qui ſede. ſu. eum. *ſcilicet Balduinus rex inſtitutus.*

b Vocabatur fide. & uer. *Nam ad literam fidelis fuit in factis, & uerax in uerbis.*

c Et cum iuſti. iudi. *Populum ſibi ſubditum.*

d Et pugnat. *Nam rex inſtitutus ſtatim cœpit dilatare nobiliter regnum ſuum per expugnationem Saracenorum.* D

e Oculi au. eius ſicut flam. ignis. *Nam aſpectus eius erat terribilis Saracenis.*

f Et in ca. eius diad. multa. *Nam in terra Philiſthinorum & Tyri & Sidonis plures obtinuit ciuitates, in quibus antiquitus erãt reges.* †infr. 22. b

g Habens no. ſcriptum. *Bona. n. opera ſua quantum poterat celabat a laude humana.*

h Et ueſtitus erat ve. aſper. ſangui. *ſcilicet Saracenorum ab eo occiſorum.*

i Et uoca. nomen eius, uer. Dei. *Nam ad honeſtatem uerbi Dei terram natiuam dimiſit et ultra mare iuit.*

k Et exercitus, qui ſunt in cœlo. *i. templarij et hoſpitalarij, quorum tunc ordines fuerũt inſtituti ad militandum contra aduerſarios Chriſti, ut dicunt expoſitores dicti.*

l Sequebantur eum. *In prælijs.* ¶ In equis

NIC. DE LYRA.

¶ *Chriſtianos ad laudandum Deum de tãto beneficio relatione certa cognito.*

a Et audi. qua. uo. tu. mag. *id eſt Ieroſolymitani patriarchæ.*

b Et ſicut vocem aqua. multa. *i. populorum multorum gratulantium, ſicut dictum eſt ſupr. Aquæ multæ populi multi.* Cap. 17. d

c Et ſicut uocem toni. magno. dicentium, *i. prædicatorum inducentium alios ad laudandum Deum.*

d Quoniam re. do. no. om. *ſ. Ieſus Chriſtus, qui dicitur tunc in terra ſancta regnaſſe, quando Saracenis deiectis Chriſtiani ſibi ſeruierunt ibidem libere.*

e Gaudeamus. *Mente interiori.*

f Et exultemus, & demus glor. ei. *exteriori. Exultare. n. dictum eſt quaſi extra ſaltare. q̃d fit, quando gaudium cordis manifeſtatur exterius ſenſibilibus ſignis.*

g Quia uene. nu. agni. *Tunc. n. oſtendit ſignũ dilectionis eccleſiæ collectæ in partibus Ieroſolymitanis. ſicut ſponſus reconciliatus ſponſæ.*

h Et uxor eius præparauit ſe. *Ad ſeruiendum ſibi deuote.*

i Et datum eſt il. *A Deo.*

k Vt cooperiat ſe byſſino ſplenden. *Per interiorem ſanctitatem, & exteriorem honeſtatem. quod patet ex hoc, quod ſubditur:* Byſſi-

MORALITER.

ſ Et cecidi ad pedes eius. Per hoc oſtenditur, q̃ nõ ſolum debet gratia reddi Deo de ſuis beneficijs, ſed etiam ſuis miniſtris, per quos reuelat hominibus ueritatem, uel alia beneficia ſubminiſtrat. †Sup. 1. c. & 2. c

t Et dixit mihi: uide ne feceris. &c. Per hoc arguuntur homines ſuperbi, qui quærunt indebite ab alijs honorari.

y Et vidi cœlum apertum. Hoc literaliter intelligi uidetur de Chriſto per eos, quæ ſequuntur. Moraliter autem poteſt exponi de quolibet eius bono vicario in ſpiritualibus, cuiuſmodi ſunt prælati: uel temporalibus, cuiuſmodi ſunt principes terreni & eorum ſubditi boni: qui parati ſunt eis obedire in licitis & honeſtis. ideo ſubditur: †Iſa. 6.

k Et exercitus eius, qui ſunt & c. in equis al. id eſt in corporibus mundis.

Et ip-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Veſtiti byſſino albo & mu* i.incorporibus mundis,qui ab illicitis refrenantur & ſtimulo charitatis ad bona incitantur.i.ad iuſtitiam.
†Sup.1.d De priuil. &excel.priui.cap.ex ore. †Sup.2.g Pſal.2.b
b *Gladius ex vtraq; parte acu.*i.diuina ſententia incidẽs prauas cogitationes mentis & illicitos motus corporis.uel vetus & nouum Teſtamentum.
c *Reget eas.* Sanctos de uirtute in uirtutem,malos de vitio in vitium.
d *Calcat tor.*i.mortem,quæ ab irato Deo primo homini peccanti illata eſt,reſurgens deſtruxit.*Vel torcular*,tribulatio,quã.ſ.in qua poſitos ſanctos calcat dum ampliat,quam Deus iratus Ade peccanti intulit:furioſus in propagine eius extendit.ſed fiunt uinum in celario Dei ponẽdũ, in quo poſiti non erunt uinum furoris.
e *Et habet in ueſt.* Vel in cordibus fideliũ, qui ſunt ueſtimentum filii, ſcriptum eſt, rex regum.
†Sup.17.d 1.Tim.6.c De ſen.& re iu.ca.fi. in Cle.
f *Et vidi vnum ang.* Oſtẽſa dignitate Chriſti.per quam diabolum expugnare poterit,ſubdit admonitionem de præſenti.q.d ipſi tali adhærere debetis.
g *Omnibus auibus.* Omnibus fidelibus,qui agiles & leues ſunt in promotione bonorum operum.
h *Venite.* Bene operando in eadem fide, non diuerſas hæreſes ſequentes ſicut mali.uel de partibus mundi diuerſis.
i *Et con.&c.* q.d.Multum debetis eſſe ſolliciti,ut ad hanc cœnam uenire poſſitis, quia niſi bene pugnaueritis, diabolo ſuccumbetis,quia multum paratus eſt nocere uobis,cum tamen auxilio Dei ſuperare poteritis.
k *Viui miſſi ſunt.* Antichriſtus & ſui Apoſtoli maiores pęnas patientur quàm alij, ad ſimilitudinem illius,qui uiuus comburitur.
l *Et cæte.*i.ſequaces eorum minori pęna punientur.uel illi, qui erunt cæteri.i.ad eum conuerſi,occiſi mundo,uiuẽt Deo.
m *Et omnes aues.*id eſt omnes ſancti delectati ſunt de pęna illorum & de profectu fratrum.

¶i.Iuſtitia.
a in equis albis ueſtiti byſſino a b
a ¶Profectu uirtutum. b ¶i.de prædicatione.
albo et mũdo, † et de ore ipſius c
b procedit gladius ex utraque par
a ¶Quoſdam ad mortem,quoſdam ad uitam.
te acutus, ut in ipſo percũtiat
c Gentes. † Et ipſe reget eas in d
a ¶i.inflexibili iuſtitia.
d uirga ferrea, et ipſe calcat tor- e
a ¶Furor continuatione iræ.
cular uini furoris iræ Dei omni-
a ¶i.In humanitate.
e potentis. Et habet in ueſtimen- f
a ¶Vt denotet ſe de uera progenie priorum patrum fuiſſe. b ¶Indelebiliter.
to et in femore ſuo * ſcriptum.
a ¶Idem ſanctorum,qui ſe & alios regunt.
† Rex regum, et Domi-
a ¶Qui dominium exercet ſuper ſubditos.
f nus dominantium. Et uidi g
a ¶Prædicatores ſtantes in aperto.
unum angelum ſtantem in ſo- h
a ¶In lumine intelligentiæ ſcripturarum & feruore. b ¶i.Intentione.
le,et clamauit uoce magna, di- i k
a ¶Quorum conuerſatio in cęlis eſt.
g cens omnibus auibus, quæ
a ¶i.cęleſtia contemplabantur b ¶Per catholicam fidem,quæ communis eſt.
h uolabant per medium cœli: Ve
a ¶i.bene operamini. b ¶i.ad Ieſum Deum,qui uobis refectio erit.
i nite et cõgregamini ad cœnam
¶Vt delectemini in cruciatu impiorum maiorum quàm minorum.
magnam Dei, ut manducetis l
¶Iudicum aliorum.
carnes regum, et carnes tribu-
¶In corpore.
norum, et carnes fortium, et
a ¶Subditorum aliis. b ¶Prælatorum.
carnes equorũ et ſedentium in
¶Iuſtitia.
ipſis. et carnes omnium libero-
¶Peccati.
rum ac ſeruorum et pusillo-
rum ac magnorum. Et uidi m
a ¶Scilicet Antichriſtum. b ¶i.Apoſtolos eius.
beſtiam, et reges terræ, et exer- n o
a ¶i.Omnes ei ſeruientes.
citus eorum, congregatos ad p
a ¶i.Contra Chriſtum & ſuos blaſphemijs & tribulatione & miraculis.
faciendum prælium cum illo.
qui ſedebat in equo et cum exer
a ¶i.Eternaliter punita.
citu eius. Et apprehenſa eſt be- q
ſtia, et cum illa pſeudo propheta,et qui fecit ſigna coram ipſo, r ſ
a ¶i.Qui in eum crediderunt.
quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, et qui t
a ¶Vt Iudæi, qui eum cum gaudio ſuſcipient. b ¶Conformitatem.
adorauerunt imaginem eius.
x Viui miſſi ſunt hi duo in ſta- u x
¶Propter tenebras.
gnum ignis ardentis et ſulphu-
l ris, et cæteri occiſi ſunt in gla- y
dio ſedentis ſuper equum, qui
m procedit de ore ipſius. Et omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

NIC. DE LYRA.

¶ a In equis albis.*id eſt in corporibus caſtitate dealbatis.nam de profeſſione eorum eſt uotum caſtitatis.*
b Veſtiti byſſi. *per interiorem & exteriorem mundiciam,ut dictum eſt ſupra.*
c Et de ore &c.gla. *Nam uerbis efficacibus hortabatur & excitabat bellatores ſuos contra Gentes infideles.*
d Et ipſe reget e.in ui r.fer.*earum pluries ſuperbiam frangendo.*
e Et ipſe calcat tor.ui.&c. *quia fuit executor diuinæ iuſtitię in Saraceni ſanguinis effuſione.*
f Et habet in ueſti.&c.rex re & dominus dominantium.*ex prædictis.n.patet,q habuit conditiones regis ualde excellentis: propter quod dicitur rex regum pro tempore ſuo,eo modo quo roſa dicitur flos florum.*
g Et uidi.*Poſtquam deſcripta eſt Balduini regis conditio nobilis,hic conſequenter deſcribitur quædam ipſius uictoria ualde notabilis. Ad cuius intellectum ſciendum,quòd anno v.regni Balduini principes Aegypti dixerunt ſuo Caliphæ, quòd tempus erat aptum ad recuperandum terram a Chriſtianis occupatam: Tum quia plures Chriſtiani principes ad terras natiuitatis ſuæ redierant: Tum quia remanentes bellis frequentibus afflicti & depauperati erant, ut dicit epiſcopus Tyrenenſis,xi.libr.cap.iij. Addunt etiam expoſitores aliqui,quòd ad hoc etiam erant excitati per quoſdam falſos prophetas Saracenorum,qui aſſerebant in breui petram ſancti ſepulchri fruſtatim conterendam & crucem ſanctam in profundum maris ſubmergendam,& Chriſtianitatem de terris illis penitus delendam. Quibus aſſentiens dictus Calipha præparauit exercitum magnum per terram & mare ad obtinẽdum, quod erat ei ſuggeſtum. quo audito Chriſtiani pauci exiſtentes comparatiue fuerunt territi, ſed patriarcha Ieroſolymitanus eos confortans promittebat eis, ſi de domino confiderent,tantam uictoriam affuturam,quòd aues cęli de carnibus Saracenorum eſſent ſaturandæ, præferens quaſi de uexillo dominicæ crucis lignum. Sic igitur noſtri cum quingentis equitum & duobus milibus peditum contra hoſtes,quorum numerus erat quindecim milium abſque illis,qui in claſſe uenerant, animoſius procedentes,proſtrauerunt ex hoſtibus maximam multitudinem, & reſidui conuerſi ſunt ad fugam. de claſſe etiam illa magna pars a noſtris fuit retenta. Dicit ergo Iohannes:*Et vidi unum ange. *i. patriarcham Ieroſolymitanum.* G
*nomen
h Stantem in ſole.*per eminentiam uitæ et doctrinæ,ſecundum illud Eccle.l.a.Sicut ſol refulgens,ſic ille refulſit in templo Dei.*
i Et clamauit voce magna.*in exhortatione prædicta.*
k Dicẽs omnibus auibus &c.*quia per cõgreſſum ad eius exhortationem factam aues ſatis habuerunt ad comedendum.*
m Et uidi be.*id eſt Aegypti Soldanum.*
n Et reges terræ.*ſibi ſubiectos.*
o Et exercitus eorum, congregatos.*in mari & in terra.*
p Ad faciendum prælium cum il.*id eſt cum rege Balduino & exercitu ſuo.*
q Et apprehenſa eſt beſtia. *id eſt rex Aegypti & prophetæ falſi, qui in aſtutia ſua fuerunt comprehenſi.nam contrarium eius,quod cogitauerunt, uenit.*
r Et qui fecit ſigna.*falſa.*
ſ Coram ipſo, quibus ſeduxit charactere beſtiæ. *id eſt arma & uexilla ſectæ Mahometicæ.*
t Et qui adorauerunt imaginem eis. *id eſt Caliphum Aegypti repreſentantem perſonam Mahumeti.* H
u Viui miſſi ſunt hi duo. *ſcilicet Calipha & propheta,qui non fuerunt in dicto bello,& accipitur hic ſingulare pro plurali.ſ.propheta pro prophetis,ſicut: Venit muſca grauiſſima: id eſt muſcæ.* Exo.8.f
x In ſtagnum ignis ardentis. *quia manentes in infidelitate deſcenderunt ad ignem Gehennæ.*
y Et cæteri occiſi ſunt in gla.*ſ.illi,qui iuerunt ad pugnandum contra regem Balduinum.Et patet ex dictis litera.*

MORALITER.

✱ e *Et ipſe calcat torcul.&c.*i.bonus Chriſti uicarius punit iuſte malefacta.
f *Et habet in ueſti.& fæmore ſuo ſcriptum,rex regum &c.*quia ſub ſe plures bene regentes habet,qui reges dici poſſunt a regendo.Dicitur autem hoc ſcriptum in ueſtimento & in femore ſuo. femur eſt intrinſecum homini, ueſtimentum autem extrinſecum.In actibus autẽ intrinſecis talis ſuperioris apparet, quãdo populum ſibi ſubditum uult dicto modo gubernari.
g *Et uidi unum angel.ſtantem in ſo.*Per ſolem poteſt intelligi claritas iuſtitiæ, de qua dicitur,quòd neque heſperus, neque lucifer eſt ita admirabilis.Angelus igitur ſtans in ſole, eſt prædicator conſtanter prædicans contra obſtinatos ſæueritatem iuſtitiæ diuinę.ideo ſubditur: 5.Ethic.
k *Dicens omnibus auibus.*i.dæmonibus,qui ſunt executores diuinæ iuſtitię in damnatis: Quod autem per aues ſignificantur dæmones,patet per uerbum Saluatoris in parabola ſeminantis.
l *Vt manducetis carnes reg.&c.* i.obſtinatorum in culpa.ideo ſequitur:
q *Et appreben.eſt beſtia &c.* Sequitur:*Miſſi ſunt in ſtagnum ignis ardentis.*

GLOS. ORD. CAP. XX.

A
a ET vidi ang.Dicta dãnatiõe Babylonis & Antichri & pſeudo apſorũ, ſupponit dãnationẽ ipſius diaboli, & ponit cauſam quare, & tps,quo dãnabitur, & qs illũ poterit uincere.ſ.ille,q in humili aduẽtu potuit illũ ligare quantũ uoluit, glorificatus eundem omnino deſtruere potuit.
b *Abyſſ.* Abyſſus tenebroſa corda impiorum.Vel ipſe diabolus,quos dominus ſæuire permittit & refrenat. †Sup.9.a
c *Apprehẽdit.*i.peccaſſe oſtẽdit,dũ ſe immunem a peccato ille diabolus occidit
d *Ligauit eum* Sciẽdũ, q ſimiliter in Abrahã & alijs fidelibus diabolus fuit ligatus ſicut in iſtis præſentibus:ſed in illis ligauit ſpes futuri Chriſti, in iſtis ipſe Chriſtus adueniens ligauit.
e *Et mi.eum.* Quia eiectus a fidelibus in malis cępit dominari atrocius.hic legitur in euangelio,q intrauit in porcos.
Matt.8.d †De pe.di.2.c.ſi enim ante fin.& citius.§.q uere reprobi & c.principiũ ultra medium
f *Signauit ſu.il.*i.ſigillum poſuit.ſ.ſignũ crucis, quod eum ſic ſuperat,ut a fidelibus repellat.
g *Et poſt hoc op.il.ſol.* vt recipiat poteſtatẽ,quã habuit ante aduentum Chriſti.
h *Et ui.ſe.* ſ.ligato diabolo,uidi ſolutos fideles, & minores prælatis ſuis obedire paratos & platos iudicare ſubditos. Vidi in tempore ligationis eccleſiã ad bene operandũ ita ſolutã, & hoc eodẽ tpe illos,q p Chriſto moriunt,uidi ſtatim in gloriã intrare, nunq ad inferos deſcẽdere, ſicut Abrahã & cæteri prophetæ deſcẽderunt quãuis iuſti fuerũt.
i *Et an.decol.*Et uidi ſimiliter animas eorum,qui non adorauerunt.
k *Et vi.*Et non dico uiuent et regnabũt in futuro,ſed etiam in hoc pręſenti.ſ.ex quo interfecti ſunt,uixerunt et regnauerunt cum Chriſto.
l *Cæteri ve.mor.non ui.*i æteruas patientur pœnas. & in hoc præſenti.ſ. quàm ſtatim moriuntur. B
m *Hæc eſt reſur.* ſ. q diabolus ita ligatus eſt, & q a peccatis reſurgunt homines, & q ipſis mortuis ſtatim animæ fruuntur æterna requie.
n *Prima.* Ad differentiã illius, quæ erit ſimul in anima & corpore. Quod de decollatis dixerat, de alijs minoribus hic dicit.

☞ *Qui habent*

CAP. XX.

¶Chriſtum.
a ET † vidi angelum de a
a ¶Humiliantem ſe in carne. b ¶Patris ſecreto.
ſcendentem de cę- b
a ¶Ecce potentia ineuitabilis. b ¶Poteſtatem ſupra diabolum.
lo habentem clauem b
a ¶Ineuitabilem potentiam,quæ omnia conſtringit. b ¶i.in operatione paſſionis & reſurrectionis.
b abyſſi,et catenam magnam in ma c
a ¶Per violentiam nocendi.
c nu ſua. † Et apprehendit draco- d
a ¶Per fallaciam decipiendi. b ¶Quia a principio mundi nocuit.
nem ſerpentẽ antiquum, qui eſt
a ¶Deorſum fluens. b ¶Aduerſarius. c ¶i.priore poteſtate priuauit.
d diabolus & Sathanas, & ligauit e
a ¶i.toto tempore ab incarnatione vſque ad finem ſeculi.
e eum per annos mille, & miſit eũ f
a ¶Corda reproborum. b ¶i.licentiam egrediendi uiam interdixit,niſi occulto Dei iudicio.
f i abyſſum, et clauſit et ſignauit ſu g
per illum, ut non ſeducat amplius
a ¶i.donec Antichriſtus ueniat.
Gentes, donec conſummetur mil
¶Quia Deus ita conſtituit.
g le anni. Et poſt hoc oportet illum
¶Ideo non timendus.
h ſolui modico tempore. Et uidi ſe h
a ¶Fideles ſubditos. b ¶Maiores bene regnando.
des,et ſederunt ſuper eas, et iudi- i k
¶Et hoc quia Deus iniunxit eis hoc iudicium.
¶Prælatis. a ¶Vidi.
i cium datum eſt illis. Et animas de l
¶Martyrum. ¶Humanitas.
collatorum propter teſtimonium
¶i.Diuinitatem.
Ieſu, et propter uerbũ Dei, & qui
a ¶i.Antichriſtum, b ¶i.pſeudo apoſtolos.
nõ adorauerũt beſtiam, neq; imã
¶Signum eius.
ginem eius,nec acceperunt chara-
¶Etiam manifeſta confeſſione. a ¶In operatione.
cterem eius in frõtibus aut in mã-
a ¶In præſenti per gratiam,& in futuro per gloriam.
x nibus ſuis, et uixerunt & regna- m n
¶i.in anima mortui.
uerunt cum Chriſto mille annis.
l Cæteri uero mortuorum non ui- o p
¶i.Æternas patientur pœnas.
xerũt donec conſummetur mille q
m n anni. Hæc eſt reſurrectio prima. r

NIC. DE LYRA. CAP. XX.

ET vi.an.*Deſcripta in generali & ſpeciali ſeptima plaga,hic cõſequenter deſcribitur eccleſiæ promotio noua. & diuiditur in duas: quia primo deſcribitur hæc promotio.ſcdo Chriſtianorũ iterata pſecutio,ibi:Et uidi ſedes.Sciẽdũ tamẽ,q primã poteſtatẽ & ſecũdam in parte exponũt aliqui de Calixto papa,& Henrico Imperatore huius nõis quinto:qui cogente eũ papa ſub interiectione anathematis,renunciauit cõſuetudini,qua uſi fuerant Imperatores.ſ. inueſtiendi epiſcopos & abbates per baculum & anulum per trecentos annos & amplius.ſ.a tempore Caroli magni,quæ poteſtas ei conceſſa fuerat ab Adriano papa in concilio Romæ celebrato,ut habetur in chronica Sigisberti.& ſic exponunt hanc literam.* Diuiſio
a Et uidi an.*id eſt papam Calixtum.*
b Hẽtẽ cl.ab.*i.ptãtẽ excõicãdi,qua ſegregatur quis a cõſortio fideliũ.*
c Et ca.ma.in manu ſua.*id eſt multitudinem cardinalium & prælatorum in hoc facto ſibi aſſiſtentium.*
d Et apprehendit dra.*id eſt Romanum Imperatorem.*
e Et lig.eum.*Per cenſuram eccleſiaſticam,ne amplius dicto modo uſurparet ſibi eccleſiaſticam iuriſdictionem.*
f Per an.mil.*i.per tempus Chriſti,quod currit uſq; ad Antichriſtum.et ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato,ſicut per xxiiij.ſeniores deſignatur uniuerſitas epiſcoporum ſupra.* Cap.4.
g Et ſig.ſu.il.*i.ſub pœna excommunicationis reſtrinxit eum ne amplius ſe intromittat de iuriſdictione eccleſiaſtica.ideo ſubditur:*
h Et ui.ſe.*i.ſummi Imperatoris & pontificis diſtinctas iuriſdictiones.*
i Et ſederunt ſuper eas.*Vnus exercens eccleſiaſticam iuriſdictionem, & alius temporalem.Sed huic expoſitioni non conſonat ſequens litera,q̃ ſequitur in eodem uerſu.*Et ani.dec.*quod exponunt aliqui de perſecutione Saladini, in qua multi Chriſtiani fuerunt occiſi.Item de hoc Sathana alligato per mille annos dicitur hic,q oportet illum ſolui modico tempore.quod exponunt de Antichriſti tempore.in quo laxabitur poteſtas dæmonis ad decipiendum Gentes.& ideo q dicitur hic per Sathanam intelligi Romanum Imperatorem,uidetur eſſe contradictio & per conſequẽs nimis extorta expoſitio.propter quod exponẽdo literam iſtam tanquam impletam de præterito, ſaluo iudicio meliori, uidetur hæc litera melius exponi de papa Innocentio,qui approbauit ordines fratrum minorum & prædicatorum,per quorum doctrinam et prædicationem eccleſia eſt quodammodo renouata,et poteſtas dæmonis eſt reſtricta.unde multæ dæmonum illuſiones,quæ ante fiebant,ceſſauerunt. Et hoc eſt,quod dicit Iohannes:*Et ui.an.*i.Innocentẽ papam tertium.* Deſcenden. de c.*i.de apice pontificali condeſcendentem Sanctis Franciſco & Dominico.*Habentem cl.ab.*i.poteſtatem approbandi dictos ordines ad reprimendam poteſtatem diaboli.*Et ca.ma.*i.fratrum utriuſq; ordinis multiplicitatem.*Et app.dra. *quia per eorum uitam & doctrinam poteſtas dæmonis eſt repreſſa & reprimetur uſq; Antichriſti tempora.ideo ſubditur:*Et lig.eum per an.mil. *Quia tamen tunc poteſtas eius laxabitur.iõ ſubditur:*Et p.hoc op.il.ſo.mo.tẽ. *Nã antichriſti perſecutio breuis erit reſpectu perſecutionum præcedentium.ſ.Iudæorum,tyrannorum,hæreticorum, & Saracenorum.*Et ui.ſe.*Hic ponitur Chriſtianorum renouata perſecutio, quam aliqui exponunt de perſecutione Saladini, ut dictũ eſt.ſed mihi uidetur melius exponi de Tartaris,qui anno domini Mccij.de terra ſua exeuntes multos populos tam Chriſtianos quàm paganos occiderunt,& ſic dicitur:*Et ui.ſe.*id eſt plurium regnorum metropoles ciuitates:*Et ſe.ſ.eas,*ſupple Tartari eas ſubyciendo ſibi.* C Diuiſio
k Et iu.da.eſt il. *id eſt poteſtas interficiendi homines ſecundum demerita illius temporis.*
l Et animas de.*Hoc dicitur quãtum ad Chriſtianos ab eis occiſos nomen Ieſu Chriſti confitentes,& Mahumetum,qui ſupra beſtia dicitur & legem eius & mores & cultum totaliter denegantes.* D
m Et ui.*uita gloriæ in animabus.*
o Cæteri uero mor.*quantum ad paganos et infideles occiſos a Tartaris.*
p Non ui.*ſupple uita gloriæ,ſed mortui fuerunt in animabus morte Gehennæ.*
q Donec conſummentur mille an.*id eſt tẽpus Chriſti.nam reſurgent cum alys in fine mũdi,ut puniantur ſimul in anima & corpore.*
r Hæc eſt re.pri. *Hoc refertur ad illud,quod dicitur de Chriſtianis.Et uixerunt,ſupple uita gloriæ in animabus ſuis, quæ gloriæ vita dicitur hic reſurrectio prima.ſecũda uero erit quãdo reſurgẽt in corporibus glorioſis.& quia iſti iam ſunt ſecuri de ſua beatitudine, quam iam habent in anima, & poſtea habebũt cum hoc in corpore,ideo ſubditur:*

¶ In his

MORALITER.

✱ a *Et ui.a.* per iſtũ angelum intelligitur quilibet bonus Chriſti vicarius,qui amore iuſtitiæ non timet ligare vinculo excommunicationis uel interdicti tyrannos perſequentes iuſtitiam Dei.
b *Et ui.ſedes.* ſ.ſuperioris prælati & bonorum ſuffraganeorum in repreſſione maliciæ tyrannice ſibi conſtanter aſſiſtentium.
l *Et ani.de.* ſuſtinentium damna rerum uel corporum pro ueritate,de quibus fuit Sanctus Thomas Cantuarien.& conſimiles.
m *Et uixerunt.*uita gratiæ.
n *Et regnauer.*regendo iuſte in præſenti & poſtea in regno gloriæ.
o *Cæteri uero mor.*Qui pro Chriſto nihil paſſi ſunt,uel receperunt characterem beſtiæ,id eſt dæmonis,quem Beatus Martinus cruentam beſtiam nominauit.
p *Non uixerunt.*ſcilicet uita gratiæ,uel gloriæ.
q *Donec cõ.mil.an.*i.nunquam,ſicut:Sede a de.me.&c.non eſt intelligendũ,q Chriſtus ceſſat ſedere ad dexterã patris, quando eius inimici totaliter ſibi ſubdẽtur in iudicio finali.ſic in propoſito per ly donec,non eſt intelligendum,q conſummatis mille annis damnati debeant uiuere uita gratiæ & gloriæ. Pſ.109.a
r *Hæc eſt reſurrectio prima.* ſcilicet de peccato ad gratiam, uel de

✱ corporali

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Qui ha.* Et ſi omnes perfecti eſſe non poſſunt, nec in eadem
E claritate futuri ſunt.
b *Secunda mors.* i. damnatio æterna, quæ erit in corpore & in anima, quia in nullo augetur.
c *Sed erunt ſa.* id eſt æternas laudes offerentes diuinitati & humanitati.
d *De carce.* Id eſt de cordibus reproborum, in quibus modo ligatus eſt, ne pro uelle ſæuiat.
e *Magog.* id eſt detectos i. omnes perſecutores diabolum in ſe tegentes, & tandem ad apertam perſecutionem procedentes. Vel ad literam has duas Gentes prius ſeducet, & per eas ad alios procedet.
f *Et circumierunt caſtra ſanctorum.* i. eoſdem ſanctos in uirtutibus munitos & unanimes in hoc bello.

Die

a ¶Quia beatitudinem conſecutus. b ¶Quia in ea erit firmus.
Beatus & ſanctus, qui habet partem
¶Et uere beatus.
in reſurrectione prima. † In his ſecunda mors non habet poteſtatem. Sed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti
a ¶In hoc præſenti. ¶i. ſeipſos in melius regent. ¶Non ſolum in futuro, de quo conſtat. b ¶Cum trinitate & humanitate.
eius, & regnabunt cum illo mille annis, & cum conſummati fuerint
a ¶i. recipiet priorem poteſtatem.
mille anni, ſoluetur Sathanas de
a ¶Id eſt exercebit poteſtatem. b ¶A Chriſto ad ſe ducet.
carcere ſuo, & exibit & ſeducet Gentes, quæ ſunt ſuper quatuor an-
a ¶Tectum. b ¶Detectio. ¶i. occulte & manifeſte perſequetur.
gulos terræ † Gog & Magog, &
a ¶Non localiter, ſed mente. b ¶Per quos aperte pugnabit. c ¶Gog & Magog.
congregabit eos in prælium, quo-
¶Ita innumerabiles & ſteriles.
rum numerus eſt ſicut arena ma-
a ¶Id eſt ſuperbient. b ¶Id eſt in omni orbe.
ris. Et aſcenderunt ſuper latitudi-
a ¶Quaſi inuadentes, intrare non potuerunt. b ¶Paratos ad bellum.
nem terræ, & circumierunt caſtra
a ¶Eccleſiam ſanctorum. b ¶A Deo.
ſanctorum, & ciuitatem dilectam.
¶Q non timendi quia cito peribunt. ¶Repentinus interitus.
Et deſcendit ignis a Deo de cœlo,
a ¶Ita quod non redibunt.
& deuorauit eos, & diabolus, qui
a ¶Profundam pœnam inferni.
ſeducebat eos, miſſus eſt in ſta-
a ¶Diabolum & ſuos in pœnis ſimulat, ut permaxime deterreat.
gnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia & pſeudo prophetæ cruciabun-

† habet. Et

NIC. DE LYRA.

¶ a In his ſe. mo. *id eſt pœna Gebennæ.*
b Non ha. po. ſed er. ſa. Dei &c. *Id eſt colentes eum charitate perfecta.*
d Et regna. cum ill. mil. an. *hoc eſt uſq; ad reſurrectionem generalem: & ſic patet, quod loquitur de gloria, quam habent ſancti ante diem iudicij. Patet igitur qualiter hæc litera a principio. xvij. ca. uſq; ad iſtum locum poteſt exponi, ut iam completa. Veruntamen hæc expoſitio impropria uidetur in pluribus & extorta primo, quia dictum eſt, quod per beſtiam habentem capita ſeptem, intelligitur rex Aegypti, & per mulierem fornicariam rex Turciæ, & poſtea dictum eſt, quod unum de ſeptem capitibus beſtiæ. ſ. ſextum eſt rex Turciæ, quod diſſonat præcedentibus, maxime quia rex Aegypti & rex Turciæ erãt adinuicem inimici ut dictum eſt. Item ca. xviij. ubi agitur de punitione ſectæ Saracenicæ, ſub nomine Babylonis plura dicuntur, ex quibus uidetur intelligi totalis eius deſtructio, cum dicitur: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum &c. Item ex eo, quod poſtea ſubditur: In una die uenient plagæ eius, mors & luctus & fames, & igni comburentur. Item ex eo, quod poſtea ſubditur in eo. ca. Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna & ultra iam inuenietur, ex quibus uidetur intelligi eius deſtructio totalis ſecundum expoſitionem dictam, cum tamen Saraceni remãſerunt in regno Aegypti & Turciæ, quæ tunc non fuerunt per Chriſtianos acquiſita, nec poſtea, ſed ſolum una pars Syriæ & Iudæa, et cum hoc iſta loca perdiderunt Chriſtiani pro maiori parte tempore Saladini quaſi per lxxx. annos poſtquam fuerant a Chriſtianis occupata: & poſtea illa, quæ remanſerant Chriſtianis ſ. Achon, Tripolis & quædam alia fuerunt a Saracenis partim deſtructa, & partim poſſeſſa. Item quod poſtea xix. cap. exponitur de Balduino rege. Et in capite eius Diademata multa, propter aliquas ciuitates regias, quas acquiſiuit, uidetur improbe dictum, quia regnum eius nunquam ſic creuit, quin remãſerit ſatis paruũ. Item quod ibi ſubditur: Habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe, quia nomen dicti regis & eius conditiones fuerunt alijs notæ, talis etiã occultatio nominis uidetur conuenire tantum diuinis perſonis, Matt. xi. d. Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem, quis nouit niſi filius &c. propter quod hæc litera non uidetur intelligi de rege Balduino, ſed tantum de Chriſto. unde ibi ſubditur: Et uocabitur nomen eius uerbum Dei, quod nomen conuenit ſoli filio in diuinis, ut patet Iohann. 1. b. Verbum caro factum &c. Item quod poſtea ſubditur: Et habet in ueſtimento ſuo & in femore ſuo ſcriptum, rex regum & dominus dominantium: & de Chriſto exponitur ad literam a ſanctis & doctoribus catholicis. Item illud: quod ibidem interponitur: Et exercitus, qui ſunt in cælo ſequebantur eum &c. quod expoſitum eſt de templarijs & hoſpitalarijs, non uidetur bene dictum. nam illa uictoria notabilis, quæ ibi deſcribitur, fuit anno regni Balduini, ut dictum eſt ſupra, qui regnare cępit anno domini. Mc. ordo uero templariorum approbatus fuit anno domini. Mcxxviij. & ex templo templariorum hoſpitalarij cęperunt in armis exerceri, licet ante eos fuiſſent inſtituti, ut dicit epiſcopus Achonenſis. capi. lxv. & ſic non uidetur, quòd fuerunt in exercitu dicti Balduini regis, qui regnauit. xviij. annis tantum, ut dicit idem epiſcopus Achonenſis capi. xciij. Item ſecũdum expoſitionem prædictam omnia ſcripta in tribus dictis capit. huius libri ab annis ducentis & amplius, ſunt completa, ut patet ex prædictis. litera uero ſequens & immediata exponitur ab omnibus de tempore Antichriſti. Quod autem de ſtatu eccleſiæ quantum ad contingentiam in tanto intermedio tempore, cum adhuc aduentus Antichriſti propinquus nõ appareat, nihil ſcripſit Iohannes, non uidetur conueniens, maxime cum dicatur communiter a doctoribus, quòd Iohannes in hoc libro ſcripſit notabilia circa eccleſiam contingentia uſque ad mundi terminum. Propter hæc & alia plura, quæ dici poſſent contra expoſitionem prædictam uidetur ſaluo meliori iudicio, quòd tota litera a principio decimoſeptimo capitul. uſque ad locum iſtum nondum ſit impleta. Et quia non propheta ſum, nec filius prophetæ nolo de futuris aliquid dicere, niſi illud, quod a ſcriptura ſancta uel dictis ſanctorum & doctorum autenticorum elici poteſt. propter quod expoſitionem literæ dictæ ſapientioribus dimitto. ſi uero circa hoc dominus dederit mihi intellectum, libenter aliis communicabo.*

Marginalia: † Gog & Magog, accuſat ioi caſus. Retractatio ſuperiorum. Cap. 17. Cap. eo. & etiam ſupra. 1. Tim. 6. c

e Et cum conſummati. *Hic deſcribitur perſecutio Antichriſti, de qua ſacra ſcriptura et ſancti loquuntur in pluribus locis, cum dicitur:* Et cum conſummati fuerint mille anni. *id eſt tempus eccleſiæ uſque ad tempus Antichriſti.*
f Soluetur Sathanas. *cuius poteſtas fuit reſtricta per Chriſti prædicationem & eius paſſionem, & per Apoſtolorum & ſanctorum prædicatorum doctrinam, ſed relaxabitur Antichriſti tempore. ideo ſubditur:*
g Et ſeducet Gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos. *quia de omnibus mundi partibus aliqui adhærebunt Antichriſto ſeducti a ſuis prædicatoribus, diabolo cooperante mendacibus ſignis, ſicut euangelium Chriſti publicatum fuit per Apoſtolos domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis ueris.*
h Gog & Magog. *Per Gog, qui interpretatur tectum, intelligitur Antichriſtus, qui erit dæmonis habitaculum. per Magog, qui interpretatur de tecto, intelliguntur adhærentes Antichriſto, ſicut dictum fuit plenius Ezechiel xxxix.*
i Et congregabit eos in prælium. *contra cętum fidelium.*
k Et aſcenderunt ſuper latitudinem. *ad cogendum omnes Antichriſto obedire. loquitur tamen hic de futuro per modum præteriti, propter certitudinem prophetiæ, quod frequenter fit in prophetis.*
l Et circumierunt caſtra ſanctorum. *id eſt Chriſtianorum ad eos deſtruendum.*
m Et ciuitatem dile. *Id eſt Ieruſalem, quæ tunc a Chriſtianis habitabitur, ut dictum fuit Ezech. xxxix.*
n Et deſcendit ignis a Deo de cœlo. *quia Antichriſtus fulminabitur per Michaelem archangelum Chriſto præcipiente: & magna pars ſui exercitus peribit cum eo, ut dictum fuit.*
o Et diabolus, qui ſeducebat eos. *quia tunc reſtringetur ſicut prius, & amplius poteſtas ſua religabitur in inferno.*
p Vbi & beſtia. *Id eſt beſtialiter uiuentes.*
q Et pſeudo prophetæ. *Antichriſti, qui eos decipient.*
r Cruciabuntur die ac nocte &c. *Id eſt ſine fine. Per hoc autem, quod dicitur hic: Et circumierunt ciuitatem dilectam & deſcendit ignis &c. patet quod Iohannes non loquitur hic de Tartaris ut uoluerunt aliqui dicere, quia non inueniuntur Tartari Ieruſalem a Chriſtianis habitatam obſediſſe, nec ignis de cęlo deſcendens eorum exercitum deuoraſſe.*

Marginalia: 2. Theſſ. 2. Mar. ult. d. 2. Theſſ. 2.

¶ Et vidi

MORALITER.

✻ corporali morte ad gloriam animæ, quantum ad illos, qui non habent aliquid purgandum. ideo ſubditur:
a *In his ſecunda mors non habet poteſtatem.* ſcilicet mors inferni.
c *Sed erunt ſacerdo. Dei.* i. ſacras laudes Deo dantes.
d *Et regnabunt cum eo mil. an.* i. tempore a Deo præfinito, ita quod ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato, ſicut frequenter fit in hoc libro, ſicut patet per ſupradicta.
e *Et cum con. fue. mil. an. ſol. Sath. &c.* Hoc ad literã dicitur de Antichriſto. Moraliter autem exponi poteſt de quolibet tyranno & adhærentibus ſibi, de quibus dicitur. j. Iohan. j. c. Iam Antichriſti multi ſunt.
n *Et de ig. de cę.* id eſt Dei ſententia condemnans eos ad ignem Gehennæ.
p *Vbi & be. & pſ. prophe. cruciabuntur.* Id eſt beſtialiter uiuentes & pernicioſe mendaces.

✻ *Et uidi*

a *Die ac noc.* i. reſpectu gloriæ ſanctorum, quæ eſt dies, & pœ-
A narum ſuarum, quæ eſt nox.
b *Et uidi thro.* Dicta deſtructione diaboli & ſuorum membrorum ſupponit deſtructionem mundi ad maiorem pęnam impiorum. Competit. n. ut deſtructis malis mundus deſtruatur, ſecundum quod ab eis fuerat corruptus. Sæpe locutus de glorificatione ſanctorum & de pęnis impiorũ, nõ fecerat mẽtionem corporum, ſi deberent glorificari uel puniri, quod hic aperte oſtendit.
c *Et li. aper.* Libri. i. diuina præcepta, quæ quia dimiſerunt, ſcient ſe pro merito puniri. uel libri conſcientiæ ſingulorum, quæ apertæ omnibus erunt.
d *Alius li.* i. Chriſtus, qui tũc oĩbus apparebit potẽs & ſuis dabit uitam. Vel, *liber* præſciẽtia Dei, quia tũc aperte ſcient mali ſe nõ prædeſtinatos ad uitã, quã in mũdo exiſtentes ſibi promittebãt.
e *Ex his quæ ſcri.* Per comparationem ſanctorum impii damnabuntur, legẽt in illis, quæ agere noluerunt.
f *Et dedit.* Vult aperte oſtẽdere corpora mortuorum quantumcũq; fuerint diſiecta in illo iudicio uiuificari, quod quidam non credunt.
g *Hæc eſt mors.* q. d. cauete uobis a morte prima, quia ex illa prima ſequitur hæc ſecunda.

¶i. aſſidue.
tur die ac nocte in ſecula ſeculorum.
a ¶Eccleſiam. b ¶Per multitudinem. c ¶Per immortalitatem & impaſſibilitatem.
Et uidi thronum magnum candi-
a ¶Scilicet Chriſtum ſedentem in illis, qui hanc deſtructionem faciet.
dum, & ſedentem ſuper eum, a cu-
¶In præſentia. a ¶Ab hac ſpecie. b ¶Id eſt aer.
ius conſpectu fugit terra & cœlum,
¶Secundum priorem ſtatum. ¶Cęlo & terra.
& locus non eſt inuentus ab eis. Et
a ¶i. malos tam maiores quam minores.
uidi mortuos magnos & puſillos
a ¶Corporaliter. b ¶Quia ſancti conſpiciunt merita ſingulorum. b ¶Conſcientię.
ſtantes in conſpectu throni, & libri
a ¶i. præſcientia Dei, quæ modo latet.
aperti ſunt, & alius liber apertus
a ¶Id eſt mali.
eſt, qui eſt uitæ. Et iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erãt in libris ſe-
¶Quia alij pęna maior dabitur, alii minor. a ¶i. mundus.
cundũ opera ipſorum. Et dedit mare
a ¶i. corpora mortuorum.
re mortuos ſuos, qui in eo erant, &
a ¶Diabolus. b ¶i. tenebrarum locus. c ¶i. animos mortuorum.
mors & infernus dederunt mortuos
¶Sine acceptione perſonarum.
ſuos, qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundũ opera ipſorũ.
a ¶Profundi uitiis. ¶i. locus tenebrarum. b ¶i. diabolus.
Et infernus & mors miſſi ſunt in ſta-
gnum ignis. Hæc eſt mors ſecũda: &
¶i. ad fidem non prædeſtinatus.
qui non eſt inuentus in libro uitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et vi. thro. *Superius Iohãnes deſcripſit ſtatũ eccleſiæ generale iudicium præcedẽtẽ: hic conſequenter deſcribit ipſum iudiciũ, dicens:* Et uidi thronum magnum. *In quo deſignatur iudicantis Chriſti poteſtas infinita.*
b Candidum. *In quo deſignatur iudicij claritas, quod notum erit omnibus eſſe iuſtum.*
c Et ſe. ſu. eum. *ſ. Chriſtũ hominẽ & Deũ.*
d A cuius con. ſu. cæ. & ter. *Nam tunc immutabuntur a ſtatu in quo ſunt.*
B e Et vi. mor. ma. & pu. *quia ſicut dicit Apoſtolus. Oportebit nos oẽs ma. ante tri. Chriſti.*
f Et libri ap. ſunt. *ſupple, cõſciẽtiarũ. nã oĩa merita & demerita omnibus erunt nota, ut ſic appareat omnibus iudicantis iuſtitia.*
g Et alius li. ape. eſt, qui eſt vi. *Et hic liber idẽ eſt, quod prædeſtinatio diuina, quę dicitur liber metaphorice, eo quod in ea repreſentantur expreſſe illi, qui ordinati ſunt ſimpliciter ad conſequendã uitam beatam, qui liber aperietur in iudicio, quia tunc apparebit manifeſte, qui ſunt ad beatitudinem aſſumendi, & qui non.*
h Et iudicati &c. in libris. *ſupple conſcientiarum, quia non ſolum iudicabuntur ſecundum opera & dicta, ſed etiam ſecundum intentiones interiores & cogitata.*
i Et dedit mare mor. &c. *Iſtud fiet ante iudicium, quod præcedet reſurrectio mortuorum, licet hic ſcribatur poſt, quia frequẽter in ſacra ſcriptura prius facta poſterius narrantur. Reſurgent autem tam demerſi in mari, quàm in arida mortui, quæ per mortem hic deſignatur. animæ etiam in inferno detentæ redibunt ad corpora: licet iã ſint mortuæ morte culpæ & gehennæ. Ideo dicitur hic:*
k Et inf. de. mor. ſu. &c. *Repetitio eſt eius, quod dictum eſt ſupra, ad maiorẽ aſſertionem.*
l Et inf. & mors miſ. ſunt in ſta. ignis. *i. in pœnã gehẽnæ. & morte hic intelligitur diabolus, cuius inuidia mors intrauit in orbẽ terrarũ. ſicut ſol dicitur effectiue calidus & non formaliter, dæmones. n. ſunt immortales. Per infernum autem intelliguntur peccatores dãnati cum dæmonibus. ſicut. n. conſentiunt eis in culpa, ſic aſſociabũtur in pęna. Mat. xxv. c. Ite maledicti in ignem æternum &c.*

Marginalia: 2. Cor. 5. b. Sap. 2. d

MORALITER.

✻ a *Et vi. tro. ma.* Hoc literaliter exponitur de iudicio finali. Moraliter aũt exponi poteſt de iudicio diſcretionis, quo reprobi diſcernuntur a bonis: quod quidem iudiciũ eſt in pñti, ſecundum quod dicitur Io. 12. Nũc iudiciũ eſt mũdi &c. Et per thronũ hic intelligitur auctoritas & ptãs iudicãdi diuina, ideo tronus iſte dicitur magnus, nã ad oĩa ſe extẽdit. & cãdidus, quia clare diſcernit. color. n. cãdidus plurimũ hẽt de luce.
c *Et ſe. ſu. cum a cu. con. ſu. ter.* nam reſpectu Dei nihil eſt omnis creatura.
e *Et uidi mor. &c.* Oẽs. n. uiuẽtes in mundo mortui dñr propter neceſſitatem moriendi. & ſic dictum fuit Adæ. Quocunq; die comederis ex eo, morte morieris. propter neceſſitatem moriendi, quam incurrit comedendo.
h *Et iud. ſunt &c. in libris.* ſ. cõſcientiarũ.
i *Et de. ma. mor. ſuos &c.* Per hoc ſigñatur, quod nihil occultari poteſt iudicio diuino.
k *Et infernus & mors.* i. homines in peccatis obſtinati, qui adhuc uiuunt, dicuntur diaboli.
m *Miſſi ſunt.* id eſt ad mittendum præuiſi, propter quod etiam uiuentes dicuntur ſtipula inferni.

Marginalia: Gen. 2. c

C

D

GLOS. ORD. CAP. XXI.

E *T uidi.* In hac ſeptima uiſione agit de innouatione elementorum, & glorificatione ſanctorum, deſcribens merita, per quæ ſancti ita glorificati ſunt.
b *Cęlum nouum & terram nouam.* Immutatio aeris et terræ dubitabilis nõ eſt quin per ignẽ fiat. Sed de aqua dubitatur. nam purgationem in ſeipſa habere creditur.
c *Sicut ſponſam ornatam.* Sicut ſponſus præmittit munera ſponſæ antequã eã ducat, ſic Chriſtus eccleſiæ fidem & uirtutes et bona opera antequam eam ſuſcipiat in gloria.
e Vidi ci. ſan. Ie. *id eſt electorum ſocietatem perfecta charitate unitã.*
f Nouam. *quantum ad corporum gloriam. Corpora. n. ſanctorum, quæ modo ſunt corruptibilia, groſſa, ponderoſa, & obſcura, reſurgent immortalia ſubtilia agilia, & clara. Et quia hoc fiet per gloriam animarum ad corpora redundantem, ideo ſubditur:*
g Deſcendentem de cęlo. *empyreo, ut corpora reſumant, & in iudicio compareant.*
h A Deo para. *dotibus animæ & corporis. Ideo ſubditur:* Sicut ſponſam &c.

Vocem

¶ Et audiui

Marginalia: 2. Petr. 3. a

CAP. XXI.

a ¶i. aerem innouatum.
ET vidi cœlum nouum, & terram no-
a ¶Innouatam.
uam. † Primum e-
a ¶i. ſtatus ille quo prius erant amplius non eſt neceſſarius.
nim cœlum & prima terra abijt, &
¶Secundum priorem ſtatum. ¶Quia groſſicies & amaritudo aufertur.
mare iam non eſt. Et ego Iohannes
a ¶i. eccleſiam in omnimoda quiete poſitam. b ¶i. firmiter quod habet habituram.
uidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem
a ¶i. immortalem, impaſſibilem. b ¶i. Deum, qui eſt pax plene uidentem. c ¶Quia intellexit quidquid boni habet eccleſia a ſola Dei gratia accepiſſe.
nouam deſcẽdentem de cęlo a Deo
a ¶Virtutibus compoſitam.
paratam, ſicut ſponſam ornatam ui-

NIC. DE LYRA. CAP. XXI.

E T uidi. *Deſcripto finali iudicio, conſequenter deſcribitur eccleſiæ ſtatus poſt iudicium. Et primo in generali. Secundo magis in ſpeciali, ibi: & uenit unus. circa primum prædicit Iohannes innouationem mundi ſenſibilis, di.*
a Et ui. cæ. no. & ter. no. *Et per iſta duo intelliguntur elementa media: ignis aqua & aer. Hæc. n. omnia innouabũtur & in melius mutabuntur. Ideo ſubditur:*
b Primũ e. &c. ab. *non eſt per hoc intelligẽdũ, quod mutetur eorũ ſubſtãtia: ſed ea manẽte meliorabũtur in qualitatib. et proprietatibus: ut in claritate, diaphaneitate, et in ſimilib. & totũ cedet ad gloriã electorũ, qui ex creaturis laudãt Deũ.*
d Et ego. *Hic ſecundo Iohannes deſcribit innouationem humanæ naturæ quantum ad electos, dicens:*

Vidi

MORALITER.

✻ a *Et uidi cæ.* hoc literaliter exponitur de renouatione mundi ſenſibilis futura. Moraliter autem poteſt exponi de renouatione ſpirituali hominis, qui dicitur a philoſophis minor mundus, & cuius terra eſt corpus, & cęlum anima. quia ſicut terra germinat ex influẽtia cęli, ſic corpus mouetur & uiuit ex animæ uirtute. hoc ergo cœlum. ſ. anima renouatur, quando per pęnitẽtiam ueram perfecte purgatur, & terra. ſ. corpus, quando munde ſeruatur.
c *Et m. iam non eſt.* i. amaritudo peccati nam per pęnitentiam eſt ablata.
d *Et ego Io. ui. ci. ſ. b.* i. fidelem perſonam quamlibet deuotam, quæ dicitur ciuitas .i. ciuium unitas, propter concordiam uirium inferiorum ad rationem. & ſancta. i. Chriſti ſanguine tincta in baptiſmo. & Ieruſalem. i. pacifica propter concordiam dictam. & deſcendens de cœlo, propter gratiæ infuſionem in eius augmento.
h *A Deo pa.* i. diuinis chariſmatib. adornatã, propter quod de ea ſubdit.

✻ *Ecce*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Vocem magnam de thr.* Cum dixiſſet ſe uidiſſe innouationem elementorum, & glorificationem ſanctorum, quia incognitum erat & incredibile uideretur, apponit autoritatem ſanctorum patrum, qui hoc prædixerunt.

b *Ecce tab.* i. in euidenti eſt, quod in eadem gloria erit humanitas Chriſti, in qua militauit, & homines cum imitati & ratione bene uſi.

c *Et ipſi popu. eius.* i. in nullo offendētes, quod non eſſe pōt, dum ſunt in carne.

d *Omnem lachryma.* Q. Ibi gloria & nulla triſtitia, quia utrunq; ſimul eſſe non poſſet ibi.

e *Et mors.* Vere nō erūt ibi lachrymę, quia non erit cauſa lachrymarum.

f *Et di.* q. d. ſcribe quidquid oſtenſum eſt mihi de hac innouatione, pro utilitate præſentium factum eſt, quibus hęc ſcribere iuſſus ſum.

†Sup. 7.d Eſa. 25.c g *Scribe: quia hæc &c.* Iubens ſcribere, & aliis nunciare, ſupponit exhortationē, ut omnes ad hanc innouationem laborent pertinere.

h *Et dixit mihi.* Poſita autoritate ſanctorum de hac innouatione, ponit autoritatem ipſius Dei.

i *Factum eſt.* Ne quæreret aliquis, quid poſt illam innouationem futurum eſſet, dr̄ ſibi nihil reſtare ad faciendum.

k *Alpha & o.* q. d. hanc innouationem facere potero, quia ego omnia creaui,

†Eſa. 43.c & 65.c & in me omnia conſummabuntur.

1.Cor. 5.d l *Sitienti.* Nō dabo ſitienti ad horam, ſed perſeueranti.

m *Poſſidebit hæc.* in meipſum, qui ſum principium omnis beatitudinis.

†Sup. 1.b n *Timidis.* i. illis, qui timore pœnarum fidem accipere fugiunt, uel acceptam relinquunt.

☞ *Veni*

a ¶ i. annunciationem propheticam.
ro ſuo. Et audiui vocem magnam
a ¶ Quia de ſecretis agit principaliter. ¶ i. ab illis in quibus Deus ſedet. b ¶ Chriſti humanitas, in qua contra diabolum militauit.
de throno dicentem: Ecce taberna-
a ¶ i. ſicut ſibi illa æterna gloria erit, ſic & ſuis.
culum Dei cum hominibus, & ha-
bitabit cum eis. Et ipſi populus eius
a ¶ Secundum diuinitatem & præſens eis. b ¶ Quia nunquam ab eis repelletur, quia nunquam peccabunt.
erunt. Et ipſe Deus cum eis erit eo-
a ¶ Sæ pro qualitate rerum diuerſarum.
rū Deus† Et abſterget Deus omnem
a ¶ i. diſſolutio animæ & corporis.
lachymā ab oculis eorum, & mors
a ¶ Continuus fletus.
ultra non erit, neq; luctus, neq; cla-
¶ Aliqua inquietatio. a ¶ Subitus & tranſitorius.
mor, neq; dolor erit ultra: quæ pri-
a ¶ i. iam non eſt locus eorum, cum non ſit peccatum de quo hæc procedunt.
ma abierunt. Et dixit, qui ſedebat in
¶ Q. in euidenti & ſtatim. a ¶ Superius dicta.
throno: †Ecce noua facio omnia. Et
a ¶ ſ. in corde tuo & aliorum.
dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fi-
a ¶ Habilia, quibus fides habeatur. b ¶ Quia complebūtur.
deliſſima ſunt & uera. Et dixit mi-
a ¶ Completa ſunt, quæ complenda fuerunt.
hi: Factum eſt. † Ego ſum alpha &
a ¶ i. Deſideranti.
o, initium & finis. Ego ſitienti da-
a ¶ i. meipſum ¶ Qui eſt ipſe Chriſtus. b ¶ Quia uiuere facit. c ¶ Per ſolam gratiam.
bo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui
a ¶ Firmiter obtinebit. b ¶ Deum immortalem.
uicerit, poſſidebit hæc. † Et ero
a ¶ Æterna ſatietas. b ¶ In præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam. c ¶ Quod ſupra populus.
illi Deus, & ipſe erit mihi filius. Ti-
a ¶ De hac innouatione deſperantibus.
b ¶ i. excommunicatis.
midis autem, & incredulis, & exe-
cratis, & homicidis, & fornicatori-
bus, & ueneficis, & idololatris, &
a ¶ Quibus mendacium eſt in uſu. b ¶ ſ. participantes uel plus uel minus.
omnibus mēdacibus, pars illorum
¶ Pro qualitate culpæ.
erit in ſtagno ardenti igne & ſulphu-
¶ Corporis & animæ.
re, quod eſt mors ſecunda. Et ve-
nit ad me unus de ſeptem angelis

NIC. DE LYRA.

F ¶ a Et au. uo. magnam. *Hic tertio deſcribit Iohannes finalem conſummationem. Et primo quantum ad electos. Secundo quātum ad reprobos, ibi: Timidis autem. Circa primum dicit:* Et au. vo. ma. *ſ. diuinæ maieſtatis.*

Diuiſio

b Dicentem: Ecce tab. &c. *i. cohabitatio Dei cum hominibus inſeparabilis. quia beati habebunt ſuper eam poteſtatem per apertam uiſionem & perfectam fruitionem. Et quia per hoc excluditur omne malum culpæ et pœnæ, ideo ſubditur:* Et mors ultra non.

d Quia pri. abierunt. *Nam in eccleſia militante, quæ dicitur terreſtris Ieruſalem, iſta ſunt & erunt uſque ad iudicium.*

e Et di. qui ſe. in th. *ſ. Deus trinus & unus.*

f Ecce no. fa. omnia. *ſ. cęlos, elementa et electorum corpora, ut patet ex prædictis.*

g Et dix. mi. Scri. &c. *Ad informationem eccleſiæ &c.*

h Et dixit mihi: Factum eſt. *id eſt conſummatum eſt gaudium electorum.*

i Ego ſum alpha & o. *Quod exponitur cum ſubditur. ſ.*

k Initium & finis. *Alpha .n. eſt prima litera Græca: & o ultima. Deus enim eſt principium effectiuum, a quo omnia producuntur, & finis, in quem omnia ordinantur.*

l Ego ſitienti. *id eſt debito modo deſideranti.*

m Dabo de fonte aquæ viuæ. *id eſt participationem uitæ beatæ.*

n Gratis. *Licet enim habentes gratiam mereantur de condigno beatam uitam, tamen ipſa gratia, per quam opera fiunt meritoria de condigno, gratis datur, alioquin gratia iam non eſſet gratia.* Rom. 11.

o Qui uicerit. *carnem, mundum, & diabolum.*

p Poſſidebit hæc. *hæreditate perpetua.*

q Et ero illi Deus. *Dans gloriam.*

r Et ipſe erit mihi filius. *Per aſſimilationem perfectam. 1. Iohan. iij. a. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia uidebimus eum ſicuti eſt.*

ſ Timidis autem. *Hic conſequenter ponitur finalis conſummatio quātum ad reprobos, cum dicitur:* Timidis autem, *timore mundano declinantibus ad peccata mortalia, & in eis perſeuerantibus.*

t Et incredulis. *Id eſt Iudæis, Saracenis & cæteris fidem catholicam reſpuentibus.*

u Et execratis. *id eſt reuertentibus ad peccata enormia poſt eorum condonationem, ſicut canis ad uomitum.*

x Et homicidis. *Facto uel uoluntate deliberata.*

Et

y Et fornicato. *Et per fornicationem intelliguntur cætera carnis uitia.* G

z Et ueneficis. *id eſt magis & ſortilegis.*

a Et idololatris. *Cultum Deo debitum tribuentibus creaturis.*

b Et omnibus mendacibus. *Mendacio pernitioſo. Et per hæc uitia intelliguntur omnia alia uitia mortalia.*

c Pars illorum. *id eſt retributio.*

d Erit in ſtagno ardēti igne & ſulphure. *i. in pœna gehennę, quæ dicitur mors ſecunda.*

e Et uenit ad me unus de ſeptem angel. *Hic conſequenter deſcribitur ſtatus poſt iudicium magis in ſpeciali. Sciendum tamen, quod aliqui aliter exponunt de tempore ante iudicium, & etiam ante aduentum Antichriſti, quod nituntur oſtēdere ex hoc, quod dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & iuſtus iuſtificetur adhuc. poſt iudicium uero non erit tempus, nec locus meriti uel demeriti. Dicunt igitur, quòd per angelum hic introductum intelligitur Innocentius papa tertius, qui approbauit ordines fratrum minorum & prædicatorum, qui dicuntur hic ciuitas Ieruſalem noua, ſecundum illud Prouer. xviij. c. Frater qui adiuuatur a fratre quaſi ciuitas firma. Ambo enim ordines ad idem opus ſunt ordinati. ſ. ad prædicationem euangelij. Dicunt igitur, quod fundamentum huius ciuitatis ſunt Beati Frāciſcus & Dominicus, horum ordinum fundatores. dicuntur tamen in numero duodenario hæc fundamenta, quia ſunt duodecim apoſtolorum imitatores. murus uero regularis obſeruantia per præcepta & ſtatuta. portæ uero religionum ingreſſus, qui ducuntur ad quatuor orbis partes: nam ex omnibus mundi partibus aliqui ingrediuntur iſtas religiones. Angeli uero in portis exiſtentes, ſunt miniſtri & prouinciales priores, qui per ſe uel per alios recipiunt ad ordines uenientes. & ſic alia hic dicta adaptant ad ſuum propoſitum prout poſſunt. Licet autem hæc expoſitio ſaluari poſſet in aliquo ſenſu myſtico, non tamen in ſenſu literali ſicut credo. Primo, quia dicitur hic, quòd angelus introductus docuit Iohannem, dicens: Veni & oſtendā tibi &c. quod non poteſt uerificari de Innocentio papa: cum poſt Iohannem fuerit ille per mille annos & amplius. Item quia infra dicitur de hac ciuitate. Et templum non uidi in ea. dicti autem ordines eccleſias habent. Item quod ſubditur: Et ciuitas non eget ſole, neque luna. Et poſtea nec intrabit in eam aliquid coinquinatum abominationem faciens & mendacium. dicti autem ordines indigent illuminatione ſolis & lunæ, nec oēs intrantes ſunt immaculati, nec omnes bene intrantes perſeuerant in bono, ſed multi fiunt apoſtatæ & peſſimi, unde dicit Aug. Sicut non inueni meliores his, qui in monaſteriis profecerunt, ita nō inuenio deteriores his, qui in monaſterijs defecerūt. pp q̄ & plura alia q̄ poſſūt induci* Cap. ſeq. H †Hebr. 8.

¶ contra

MORALITER.

b *Ecce tabernaculum dei &c.* Nam in talibus Deus habitat per gratiam.

c *Et abſterget deus omnem lachrimam.* Transferendo tales ſecum ad gloriam.

e *Et dixit qui ſedebat in thorno: Ecce noua facio omnia.* ſ. in reſurrectione, quando ſancti habebunt corpora glorioſa.

h *Et dixit mihi: Factum eſt.* i. conſummatum eſt hominis præmium.

i *Ego ſum alpha & o.* id eſt principium a quo cuncta oriuntur, & finis ad quem ordinantur.

l *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ uiuæ:* Id eſt de uera beatitudine.

n *Gratis.* Sicut dicitur Ro. vj. d. Gratia Dei uita æterna.

o *Qui uicerit poſſidebit &c.* ſ. mundum, carnem, & diabolum.

ſ *Timidis autem.* Timore male humiliante.

t *Et incredulis.* Veritatis diuinæ.

u *Et execratis.* id eſt iuſte ſeparatis a ſacramentis eccleſiæ,

y *Et ueneficis.* id eſt infectis ueneno inuidiæ.

b *Et omnibus mendacibus.* pernicioſe.

c *Pars illorum &c.* id eſt participatio eorum cum dæmonibus in gehenna.

e *Et uenit ad me &c:* Quoniam bonum non mouet niſi aliquo modo cognitum, ideo quilibet fidelis debet conſiderare ſtatum ſupernæ ciuitatis, ut afficiatur ad ipſum. Ideo ſubditur:

✲ *Veni*

A a *Veni & oſten.* Deſcripta gloria, quam habituri ſunt ſancti, dicit, quo merito uel quo auxilio ſint accepturi.

b *In montem ma.* Chriſtus mons, quia munimentum ſuorum magnum eſt, quia totum mūdū replet. altus qa inſuperabilis.

c *Oſten. mi. ci.* Et ſup illū mōtē oſtēdit eccleſiæ fundamētum.

d *Lumen.* Ipſa lucens pro modo ſuo, ſimilis Chriſto, qui fuit in propoſito firmus, & lucens in uirtutibus.

e *Iaſpi.* Durus hic & viridis, ſic eccleſia nitet fide, & in ea firmata eſt.

f *Murum.* i. Chriſtum defenſorem, qui magnus in Sion, altus cum patre. Vel defenſores aliorum, qui magni in uincendo alios. Alij ne uincātur. i. apoſtolos, uel prophetas, uel angelos ueritatis nuncios.

g *Portas duo.* i. patriarchas, per quorū exemplū alii ad fidē introducūtur. Vel portæ apoſtoli, qui alios intro ducunt in eccleſiam †Angeli. i. ſubditi, qui perfecte inſtructi in loco angelorum ſunt ſubſtituti. Numerus portarum duodecim, quæ per quatuor mūdi partes ſub ternario comprehenduntur, ad myſterium pertinet duodecim apoſtolorū, per quos fides trinitatis diffunditur per orbem quadripertitum.

†Angelis

h *Nomina.* i. memoria ſanctorū patrū in ueteri lege eſt in apoſtolis, quia qđ illi p̄dixerūt futurū, hi docēt cōpletū. Vel oēs gētes in fide apoſtolorū poſitæ & dilectione eorū. Vnde: Epiſtola noſtra uos eſtis ſcripta in cordib. nr̄is. 1. Cor. 3.a.

†angelos i *Ab oriente.* Oriēs Iudæi, a quibus ſol iuſtitiæ ortus eſt. & in his portæ tres, quia in his primum fides trinitatis nūciata ab apoſtolis & a prophetis. Aquilo frigidæ gentes, quæ poſt Iudæos crediderunt. Ab auſtro. i. a claritate fidei, quæ eſt ab aduentu Chriſti. Ab occaſu. i. ab ultima ętate mundi, quæ per

B Eliam & Enoch fidem trinitatis recipiet.

☞ *Murus*

habentibus phialas plenas ſeptem
a ¶ Quantum ad malos.
plagis nouiſſimis, & locutus eſt me-
a ¶ Amplia intellectum.
cum, dicens: Veni & oſtendam ti-
a ¶ Modo per fidem b ¶ In futuro glorificandam & traducendam.
bi ſponſam uxorem agni. Et ſuſtu-
a ¶ Chriſtum.
lit me in ſpiritu in montem ma-
a ¶ Quantum ad humanitatem. b ¶ Quantū ad diuinitatē.
gnum & altum, & oſtendit mihi ci-
a ¶ In qua Deus per gratiā habitat. ¶ Per infuſionem gratiæ.
uitatem ſanctam Ieruſalem deſcen-
dentem de cœlo a Deo habētem cla-
a ¶ Id eſt cognitionem de Deo. b ¶ Id eſt luminoſa opera: Endiadis figura eſt.
ritatem Dei. Et lumen eius† ſimile
lapidi præcioſo, tanquam lapidi
a ¶ Nihil ibi contriſtans, ſed totum delectans, ſicut uiriditas iaſpidis. b ¶ Nihil celans, quia ibi pura confeſſio
Iaſpidis ſicut cryſtallum. Et habe-
bat murum magnum & altum, ha-
a ¶ i. in fide & in ueſtigiis prophetarum.
bentē portas duodecim, & in portis
a ¶ Apoſtolos.
† angelos duodecim, & nomina
a ¶ i. memoria ſanctorum patrum in ueteri lege.
inſcripta, quæ ſunt nomina duode-
cim tribuum filiorum Iſrael. Ab o-
riente, portæ tres, ab aquilone, por-
tæ tres, ab auſtro, portæ tres, & ab

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *contra expoſitionem prædictam, inquantum dicunt eam literalem eſſe, uidetur mihi, quod ciuitas hic deſcripta eſt Ieruſalem ſuperna. vnde poſt præmiſſa uerba de ingreſſu ciuitatis, ſubditur: Niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ & agni, hi ſunt prædeſtinati, qui etiam Ieruſalem ſupernam ingrediuntur, & nulli alij. Et ideo ſicut iam præmiſi deſcribitur hic ſtatus eccleſiæ triumphantis magis in ſpeciali. Et primo quo ad ſitum ſublimē. præmittitur tamen perſona alloquens Beatum Iohannem, cum dicitur:* Et uenit ad me unus de ſeptem ang. &c. *Per hunc. n. intelligitur B. Iacobus, qui ſupra dictus eſt unus de ſeptem angelis habentibus phialas, et præceſſit Beatum Iohannem in gloria, propter quod ex Dei uoluntate potuit ei reuelare ſecreta cęleſtia.* Cap. 17.

a Veni & oſtendam tibi ſponſam. *i. Ieruſalem ſupernam, ut dictū eſt in principio capituli, quæ dicitur uxor agni modo ſpeciali, quia coniungitur ei inſeparabiliter & æternaliter. non ſic autem eccleſia militans: quę ceſſabit in fine mundi, ſicut imperfectum ueniente perfecto, & figura figurato adueniente. Sicut enim lex vetus imperfecta fuit, & figura reſpectu nouæ legis, ſic eccleſia militans reſpectu triumphantis, cuius ſtatus omnino perfectus erit in reſurrectione generali. extunc enim electi ſeparabuntur a reprobis, & erunt in anima & corpore perfecte beati: reſurgent enim in corporibus glorioſis per animæ gloriam ad corpora redundantem.*

b Et ſuſ. me in ſpi. *Hoc dicit ad oſtendendum, quod non uidit tunc gloriam electorum prout erit in ſe, ſed in aliquo eam repreſentante ſ. in ciuitate, quæ infra deſcribitur, quam uidit imaginaria uiſione, & cuius ſignificationem intellexit, aliter non fuiſſet uiſio prophetica, ſicut declaratū fuit diffuſius in prin. lib. Pſal. & in prin. lib. Dan.*

c In montem magnum & altum. *Per quem deſignatur cælum empyreum, quod ſecundum ſanctos & doctores eſt locus beatorum, & in corporalibus habet ſitum ſupremum.*

d Et oſtendit mi. *Hic conſequenter deſcribitur quantum ad pulchrum aſpectum, cum dicitur:*

e Ciuitatem ſanctam Ieruſalem. *ſcilicet ſupernam.*

f Deſcendentem de cælo. *Nam animæ beatæ deſcendent ad reſumendum corpora, & communicandum eis gloriam, ut dictum eſt ſupra, in prin. cap. & etiam ibi incipiet ſtatus perfectus beatitudinis electorum. Poteſt etiam aliter exponi, quia beatitudo cæleſtis non poteſt ab electis haberi, niſi prius quodammodo ad eos deſcēdat in præſenti, nam donum gratiæ, per quod efficiuntur digni uita beata, eſt quędam inchoatio &*

participatio

participatio gloriæ, propter quod in oratione dominica ſecunda petitio ponitur: Adueniat regnum tuum. i. ad nos ueniat, quia non poſſumus uenire ad ipſum niſi prius ad nos ueniat modo dictum. C Mat. 6.b

g Habentem cla. Dei. *nam claritas beatorum quantum ad gloriā animæ & etiam corporis, eſt quædam participatio diuinę claritatis, per quā beati ſibi conformantur. 1. Ioh. iij. a. Scimus quoniam cum ap. ſi. ei eri.*

h Et lu. eius ſi. la. præ. *i. Chriſto, qui dicitur lapis precioſus. 1. Petr. 2. b. Ecce ponam in Sion la. ſum. an. elec. precioſum. In beatitudine namq; cæleſti per gloriā corporis & aīæ cōformabūtur hoī Xp̄o ſicut membra capiti.*

i Tanquam la. ia. ſi. cry. *Nōatiui caſus eſt & neutri generis, ſecūdū acceptionem antiquorum. Comparatur autem Chriſtus iaſpidi, tum propter pluralitatem colorū, & in Chriſto ſunt tres naturæ. ſ. diuina, & anima intellectiua, & corpus: Tum quia iaſpis confortat uiſum, & beati delectantur in uiſione Chriſti. nam aſpectu ſuæ diuinitatis reficiuntur interius, & aſpectu ſuæ humanitatis exterius, ſecundum quod dicit Aug. exponens illud Iohan. x. Ingredietur & egre. &c.* Chriſtus cōparatur Iaſpidi.

k Sicut cryſtallum. *Quod ualet cōtra ſitim & ardorem. Et ſimiliter Chriſtus eſt remediū contra ſitim & ardorem cupiditatis, eo quòd tenuit uiam paupertatis.* †Eze. 28.c

l Et ha. *Hic conſequenter deſcribitur ſuperna Ieruſalem quantum ad ciuitatis ædificiū. Et primo in generali. Secundo magis in ſpeciali, ibi: Et qui loquebatur mecum. Circa primum dicitur:* Et habebat murum magnum & altum. *i. ſpiſſum & altum. per quem deſignatur ſecuritas diuinæ protectionis, quę maxime relucet in ſtatu ſupernæ beatitudinis, quam nullus habens poteſt amittere.* Diuiſio

m Habentem portas duodecim &c. *quæ ſunt obſeruationes mandatorum, per quas habetur ingreſſus ad beatitudinis ſtatum, Matt. xix. cap. Si uis ad uitam ingredi &c. Et ideo ſunt duodecim. Nam obſeruatio decem præceptorum decalogi cum duobus præceptis charitatis facit ad uitam ingredi.* D

n Et in por. an. duo. *Nā electorū animæ deferuntur ad cęlū p miniſterium angelorum, Luc. xvi. e. Factum eſt autem, ut mo. me. & por. & cæ.*

o Et nomina inſ. quæ ſunt no. duo. tri. filior. Iſra. *i. omnium fidelium, qui indifferenter admittuntur ad regnum ſine acceptione perſonarum.*

p Ab oriente portæ tres &c. *Nam ex omnibus orbis partibus colligūtur electi intrantes ianuas paradiſi. Dicuntur etiam portæ tres ad quamlibet orbis partem principalem. nam in fide trinitatis recipiuntur electi ad gloriam cæleſtem.*

¶ Et murus

MORALITER.

✲ a *Veni & oſten. tibi ſpon. uxo. ag.* id eſt eccleſiā triumphantem.

b *Et ſu. me in ſpi. in mon. mag.* quaſi in contemplationis exceſſum.

d *Et oſtendit mi. ciuita.* ſcilicet Ieruſalem cœleſtem.

f *Deſcendentem de cælo.* Hoc dicitur, quia non poſſumus aſcendere ad gloriam, niſi prius ad nos deſcendat per gratiam. propter quod petimus in oratione dominica: Adueniat regnum tuum. Mat. 6.b

g *Habentem claritatem Dei.* id eſt Dei claram uiſionem.

h *Et lumen eius ſi. la. prec.* id eſt Chriſto homini, qui dicitur lapis abſciſus de monte ſine manibus, eius enim gloriæ conformantur cæteri ſancti, ſicut membra capiti. Dan. 9.

i *Tanquam lapidi Iaſpidis.* In quo eſt uarietas colorum deſignans in homine Chriſto varietatem chariſmatum & donorum.

k *Sicut Cryſtallum.* quod dicitur ſedare ſitim, & Chriſtus ſua deitate ſedat totaliter deſiderium humanum.

l *Et hab. mu. mag.* Per quem ſignificatur ſecuritas poſſeſſionis.

m *Habentem por. duo.* Per quas ſignificantur decem præcepta decalogi cum duobus præceptis charitatis, per quæ tanquam per portas eſt ingreſſus ſupernæ ciuitatis. Matt. xix. c. Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata.

n *Et in portis angelos duo.* Per angelorum enim miniſterium inducuntur ad regnum cęlorum. Luc. xvij. c. Factum eſt autem ut moreretur men. & por. ab. an. &c.

o *Et no. inſcrip. quæ ſunt no. duo. tri. Iſ.* id eſt bonorum Chriſtianorū, ad quos deuoluta ſunt nomina filiorum Iſrael, ut habetur Ro. ij.

p *Ab oriente portæ tres &c.* Nam per fidem trinitatis deſcriptam a quatuor euangeliſtis eſt introitus ſupernæ felicitatis. Euangelium vero Mat. dicitur ab oriente, eo quod deſcribit Chriſti ortum. Lucæ uero ab occidente, quia deſcribit paſſionis occaſum. Iohannis autem ab auſtro, unde maior eſt refulgentia lucis, quia deſcribit claritatē diuinitatis. Marci uero ab aquilone, quia deſcribit iudiciariam poteſtatem, quæ incutit frigus timoris. Quatuor Euangeliſtarum diſtinctio

✲ Et qui

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Murus.* id eſt fides Chriſti, quæ muniuit ipſam ciuitatem, habet duodecim patriarchas, per quos fundatur: quia illi primi hanc fidem tenuerunt, & in illis innituntur quicunque ad fidem accedunt.

b *Et in ip.duode.* Quam fidem iſti tenent, illi venturam intellexerunt & prænunciauerunt.

c *Et qui loquebatur me.* Vidi ciuitatem iſtam ita munitam & ornatam, & nõ omnes. Ibi uidi equales inter ſe: ſed tamen unumquenq; perfectum pro modo ſuo.

d *Menſuram arundineam auream &c.* i. diuinam ſcripturam Dei ſapientia compoſitam, quæ tangit & illuſtrat corda fidelium.

e *Vt metiretur ciuita. & portas eius.* i. ſecundum menſuram daret etiam minoribus intelligentiam ipſarum ſcripturarum.

Quatuor latera uirtutum

f *In quadro poſita eſt.* Quatuor latera, fides, ſpes, charitas, operatio, quæ ſunt ęqualia, quia quantum quis credit, tantum ſperat: quantum ſperat, tantum diligit, quantum diligit, tantum operat̃. In quadro ergo, quia robuſta fide, longanimis ſpe, ampla charitate, efficax ope. Vel quatuor latera quatuor principales uirtutes: quarum una non debet aliam excedere in homine, prudẽtia appetẽdi boni & uitandi mali, quã ſequitur temperantia, ut a voluptatibus homo ſe retrahat: poſt hæc fortitudo, ut quod intelligit operetur, dehinc iuſtitia, ut ſic ſuos actus temperet, ne nimis iuſtus uel ſapiens ſibi uideatur.

Stadia

g *Per ſtadia.* Stadium eſt locus & curſus & menſura, & octo faciunt miliare, notat tendentes ad brauium.

h *Duodecim milia.* Qui perfecti ſunt in fide trinitatis ex quatuor mundi partibus.

F i *Menſura homi. quæ eſt angeli.* Iuxta literam oſtendit angelũ apparuiſſe ſibi in ſpecie hominis, ut aperte denotet eum, qui ſignificabatur verũ angelũ. i. filium Dei, & uerũ hoĩem fuiſſe.

Et erat

occaſu portæ tres. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim,

¶Vel ſuper ea. ¶i. in memoria & prædicatione eorum. ¶Quia ſuper fidem patriarcharum fuit fundata fides & doctrina apoſtolorum.

et in ipſis duodecim nomina duodecim apoſtolorum & agni. Et qui

¶Quem dixerunt uenturum. ¶Angelus in perſona Chriſti. ¶Ad beneplacitum meum.

loquebatur mecum, habebat menſuram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius, &

¶i. illos qui alios ad fidem introducunt. ¶i. defenſores aliorum.

murum. Et ciuitas in quadro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt, quanta & latitudo. Et menſus eſt ciuitatem de arundine aurea per ſtadia

¶i. fides. ¶Expoſitio quadrationis. ¶Id eſt charitas, qua quantum credit tantum amat. ¶i. minorem eccleſiam. ¶Quantum ad incipientes, proficientes & perfectos. ¶i. fides vel longanimitas.

duodecim milia, & longitudo & latitudo & altitudo eius equalia ſunt.

¶i. charitas. ¶i. ſpes uel contemplatio. ¶Quo ad rationem eliciendi actum, non quo ad meritum. ¶i. defenſores eorum.

Et mẽſus eſt muros eius cẽtum quadraginta quatuor cubitorũ, mẽſura

¶Cubitus, in quo eſt manus, operationem ſignificat.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et murus ciui. habens fundamenta duodecim. *i. duodecim articulos fidei nam ſecundum quod dicit Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum. i. bonorum cęleſtium, quæ ſunt res ſperandæ. Et in hac diffinitione fidei accipitur ſubſtantia pro inchoatione ſiue fundamẽto, eo q fundamentum eſt inchoatio domus. Per fidem uero formatam inchoatur beatitudo cęleſtis in nobis, ſicut plenius fuit dictum, Hebr. xi.* (Heb. 11. a)

b Et in ipſis duodecim nomina, duodecim apoſtolorum & agni. *i. Chriſti. Nam duodecim articuli fidei ſunt de Chriſto, ſex pertinentes ad eius diuinitatem, & ſex ad eius humanitatem. & hoc ſecundum communiorem diſtinctionem articulorum, quamuis aliqui diſtinguant quatuordecim articulos fidei, ſeptem de diuinitate, & ſeptem de humanitate. Dicuntur autem nomina apoſtolorum in ipſis fundamentis ſcripta, qa primo publicauerunt fidem Chriſti prædicando, & pro ipſa moriendo.*

c Et qui loquebatur. *Hic conſequenter deſcribitur ædificium ciuitatis cæleſtis magis in ſpeciali. Et primo proponit intentum, dicens:* Et qui loquebatur mecum. *ſcilicet angelus.*

d Habebat menſuram arun. auream. *id eſt ſimilem arundini in figura, quia non poſſet eſſe aurea, & cum hoc arundo uera.*

e Vt metiretur ciuitat. *quantum ad ſpacium inter muros contentum.*

f Et portas eius & murum. *quantum ad eius latitudinem. Nam habita menſura ſpacij intra murum contenti, habetur menſura muri. nam interior pars muri & dictum ſpacium contiguantur.*

g Et ciuitas in quadro. *æquilatero.*

h Poſita eſt. *i. diſpoſita. quod patet ex eo, quod ſubditur:*

i Et longitudo eius tanta eſt &c. *Quod non poſſet eſſe, niſi quadrum eſſet equilaterum. per hoc autem intelligitur quadratura, quatuor uirtutũ cardinalium, quæ manẽt in patria, ſecundum doctores catholicos, tamen ſecundum alios actus quàm in via. Nam actus prudentiæ eſt ibi: nullum bonum Deo præponere uel equare, Fortitudinis autem Deo firmiſſime inhærere. Temperantiæ uero nullo defectu noxio delectari, iuſtitiæ Deo ſubditum eſſe.* (Actus uirtutum cardinalium in patria.)

k Et menſus eſt. *Hic exequitur propoſitum. Et primo quantum ad ciuitatis ſpacium. Secundo quantum ad murũ, ibi: Et menſus eſt. Tertio quãtum ad fundamenta, ibi: Fundamenta. Quarto quantum ad portas ibi: Et duodecim por. Circa primum dicitur:* Et menſus eſt ci. *i. ſpacium ciuitatis.*

Per

l Per ſtadia duo. milia. *Non poteſt intelligi, q iſta xij. milia ſtadia cõtineant totum ſpacium ciuitatis & præciſe. nam illud ſpacium oportet eſſe quadrum æquilaterum, ut dictum eſt. Duodecim autem nõ eſt numerus quadratus. Dicitur autem quadratus numerus qui reſultat ex ductu unius numeri in ſeipſum ſemel, ſicut ex ductu binarij in ſeipſum reſultat quaternarius. nam bis duo ſunt quatuor, ter tria nouem, quater quatuor ſedecim, & ſic cõſequẽter. p qd patet, q inter nouẽ & ſedecim nõ eſt aliquis numerus quadratus. & iõ ſi ſpacium ciuitatis eſſet duodecim miliũ ſtadiorũ præciſe non poſſet eſſe quadrum ęquilaterũ. pp quod dicendum, q iſta duodecim milia ſtadia menſurant vnum latus huius quadri, & per conſequens totum ſpacium continet duodecies duodecim milia ſtadia, quæ ſũt in uniuerſo centumquadragintaquatuor milia ſtadia, et eſt numerus quadratus reſultans ex ductu duodenarij in ſeipſum. Hic autem numerus continet nonies ſedecim. Cum ergo octo ſtadia faciant miliare unum, & duo miliaria leucam unam, ſequitur, quòd prædictũ ſpacium ciuitatis continet xviij. milia miliariorum, & nouem milia leucarum, & quodlibet latus muri duodecim milia ſtadia, & totus eius ambitus xlviij. milia ſtadia: quia murus ponitur quadratus æquilaterus. Nec tamen computatur hic ſpiſſitudo muri, ſed tantum ſuperficies interior, ut patet ex dictis. Hæc autem ſignificant magnitudinem loci beatorum, ſecundum quod dicit Baruch. O Iſrael quàm magna eſt domus Dei, et ingens locus poſ. eius &c. Tamen cęlum empyreum, quod eſt locus beatorum, eſt quaſi incomparabiliter maius quàm ciuitas hic deſcripta. nã in hoc libro maiora per minora frequenter ſignificãtur, ſicut ſupra per vigintiquatuor ſeniores, intelligitur uniuerſitas epiſcoporum, quæ multo maior eſt, ut dictum fuit ibidem.* (Cap. 3.) (Cap. 4.)

m Et lon. & lati & alti. eius. *ſcilicet ſpacij.*

n Aequalia ſunt. *De longitudine & latitudine iam patet ex dictis, nam ſpacium quadrum eſt equilaterum. De altitudine uero quantum ad murum non fit hic mentio, ſed poſtea de altitudine ſpacij qd accipitur ſcd̃m altitudinẽ mõtis, in quo deſcribitur hæc ciuitas ſita ſcd̃m qd dicitur ſu. Et ſuſtulit me in ſpũ in mõtẽ magnũ & altũ, & oſtẽdit mihi ciuitatẽ ſctãm &c. Et ſcd̃m hoc altitudo mõtis huius eſt xij. miliũ ſtadiorũ, ſicut lõgitudo ſpacij & eius latitudo. ut p̃dictũ eſt.* (Cap. eo.)

o Et menſus eſt muros eius. *Hic conſequenter agitur de menſura murorum, cum dicitur:*

p Et men. eſt mu. eius. *Et licet eſſet tantũ unus murus, tamẽ dicit muros in plurali, ppter quatuor eius latera ſpaciũ prædictum includentia.*

p Centum quadraginta quatuor cubitorum men. hominis. *i. accipiẽdo cubitũ humanũ, q̃ cõtinet pedẽ & dimidiũ ſcd̃m unã acceptionẽ. ſ. a cubitu brachij vſq; ad manũ. ſecũdum aliã uero duos pedes. ſ. a cubito brachij uſq; ad ſummitatẽ digitorũ. Ex quo patet, q nõ accipitur hic mẽſura lõgitudinis muri ſcd̃m ſuũ ambitũ, nec ẽt ſecũdum latus unũ. nã murus hẽns quatuor latera & qdlibet longitudinis cxliiij. cubitorum, non poſſet claudere ſpacium prædictum, nec ẽt duodecimã eius partẽ, nec ẽt minimã. ſ. vnum ſtadium quadratum. nam unum ſolum ſtadium continet centumuigintiquinq; paſſus, & quilibet paſſus quinq; pedes, & per conſequẽs unũ ſtadiũ quadratum. cccxij. cubitos & dimidium quadratos ſecundum maiorem acceptionem humani cubiti, ut patet ex prædictis. Et iõ dicendum, q hic accipitur menſura muri ſecundum eius altitudinem, quæ eſt multo minor q̃ eius longitudo, cuius menſura accipitur ſecundum menſurã ſpacij, cuius quodlibet latus eſt longitudinis xij. milia ſtadiorũ, & per conſequens quodlibet latus muri, quoniam contiguatur ſpacio in parte interiori, ut ſupra dictum eſt. propter quod hic tacetur menſura lõgitudinis muri, quia ſufficienter habetur per menſuram ſupra dictam ſpacij contenti. Dictum eſt autem ſupra, q per murum intelligitur ſecuritas beatitudinis. propter quod eius altitudo dicitur cxliiij. cubitorum, qui eſt numerus quadratus, ut dictum eſt ſupra, & ſignificat ſtabilitatem beatitudinis, ſicut corpus quadratum firmiter ſtat in quolibet latere. propter quod etiam uirtuoſus comparatur quadrato.* (1. Ethico.)

q Menſura ho. quæ eſt an. *Per hoc deſignatur, q homines electi ad ęqualitatẽ angelorũ aſſumũtur, Mat. xxij. c. Erũt ſicut angeli Dei in cęlo.*

¶ Et erat

MORALITER.

✱ c *Et qui loquebatur mecum habebat menſuram &c.* Per hoc ſignificantur diuerſi gradus gloriæ ſecundum hominum merita, qui aſſumuntur ad ordines angelorum. Ideo in fine dicitur:

q *Menſura hominis &c.* Et erat ſtructura eius muri ex lapide Iaſpide, per quem ſignificatur Chriſtus, vt prædictum eſt, cuius merito ibi loquatur omnis, qui ibidem ponitur, ſicut dicitur Act. iiii. b. Non eſt in aliquo alio ſalus.

✱ Ipſa

A a *Et er* Dixerat in hac ciuitate eſſe muros & portas & fundamenta, & ipſos inter ſe alios maiores, alios minores, hic exequitur murus ipſe qualis ſit, & qualis ipſa ciuitas & fundamenta & portę.

b *Structu. muri eius ex lapi.* i. ſi aliqs ad hoc inſtruitur, vt ſit defenſor aliorũ, hoc habet ex fide quam firmiter tenet & p̃dicat, quã Iaſpis viridis ſignificat, vt ſit defenſor aliorum.

c *Au.* Sapiam denotat, vitrũ fidei puritatẽ, quę ore p̃mittit, qd corde credit. (Neh. 13. lapidum)

d *Iaſ.* viridis virorem fidei immarceſcentem ſignificat. *Vel, Iaſpis* eſt ſanctorum fides non marceſcens, ſed ſemper in operis virore perſeuerans.

e *Saphy.* Similis ſereno cęlo, qui percuſſus radijs ſolis ardentẽ emittit fulgorẽ ſignificat altitudinem ſpei ſanctorum: quorũ conuerſatio in cęlis eſt: qui & a vero ſole innouati ardẽtiꝰ ęterna quęrunt, & alios quęrere docent, dicentes: Noſtra conuerſatio in cęlis eſt. (Phil. 3. d)

f *Chalcedoni.* colorem pallẽtis lucernę habet, fulget ſub diuo, in domo obſcurus, oĩm ſculpentium argumentis reſiſtit, radio ſolis uel digitorum attritu excandens paleas ad ſe trahit: ſignificat flammam internę charitatis ſanctorum, qui foris deſpecti lucent in occulto, quę caritas in abſcondito bona agit, & in ſecreto conſcientię ſuę quãtum ad hoc q ſe celat & alios operatione ſua lateat non lucet. Sed cum aliis prodeſſe iubetur, tunc apparet qd fulgoris habeat intus. Sculpentib, reſiſtit, qa inter aduerſa ſeculi fortis & inſecabilis eſt & a nullo vinci põt. Vel ſi qs eam vult ſculpere & pingere adulatoria laude, reſiſtit, nõ ei cõcedit, qa vanã gloriã contẽnit. Et hi tales calefacti radiis ſolis veri. i. Chriſti: vel digiti. i. ſpũſſcti, quaſi cõtractati paleas. i. pc̃tõres & fragiles ad ſe trahũt ſibiq; ꝯiũgũt.

g *Smaragdus.* Quartus nimię viriditatis ſup oẽs herbas & frõdes, vt ẽt circumfluum aerem reddat viridem. Huius multa gña, ſed prętioſus reperitur in Scythia regione deſerta quos cuſtodiunt gryphes animalia leoninum corpus, pedes aũt caput & alas vt aquilæ, habẽt quatuor pedes, quibus vt leones ſuper terram currunt, per aerem uolãt vt aues, qui ſeruãt prędictos lapides, non ſibi, ſed hoĩbus auferunt, cõtra quos Arimaſpus pergens pugnat, & eis aufert. Gryphes diabolus qui Chriſtum vel fidei gẽmam a fidelibus conatur auferre. Sed cõtra pugnat populus ille habens vnum oculum i. Chriſtũ, qui non incedunt duab. viis, nec hñt duplex cor, Chriſtumq; vel fidem eius rapiunt. Quarta dr̃ ppter quatuor euangelia. B

h *Sardonix.* Quintus tricolor, niger in imo, candidus in medio, rubeus in ſummo. i. ſancti in paſſione exterius rubei, interius candidi, ſed per humilitatem deſpecti, quę quia ex infirmitate corporis deſcẽdit quod quinq; ſenſib. agit̃. quinta dr̃.

i *Sardius.* Sextus ſanguinei coloris vnicolor martyrij gloriã ſignificat. Sextus, qa ſexta feria Crucifixus eſt Chriſtus Vel Sardius rubeę terrę habens ſpeciem, ſignificat ſanctos, qui licet ſint mentis ſublimes intellectu, tñ fragilitatis ſuæ recordantur: attendentes ſe filios Ade, qui rubra terra dicitur, qui ſexta die factus eſt. vnde & ſardius ſextus inducitur.

k *Chryſolithus.* Aureum fulgorem habet & videtur ſcintillas ardentes emittere. i. ſpiritualis inter miracula p̃dicatio aurũ ſuperna ſapientia, ſcintillas quas emittit, exhortationes vel miracula, quibus ad amorem Dei & proximi accendunt, ſignificantur, quod quia per ſpiritumſanctum fit, ſeptimo loco ponitur. Inde ẽt Chryſolithus dictus, qa fulget vt aurum.

Berillus

hominis q̃ eſt angeli. Et erat ſtructura muri eius ex lapide Iaſpide,

¶Vel quia æquales angelis, vel quia tantę multitudinis. ¶Lapide Chriſto, vel viris fortibus in fide. ¶Id eſt minor eccleſia. ¶Qui fulgebunt ſancti &c. ¶Quantum ad animam.

ipſa uero ciuitas aurum mũdum ſimile uitro mundo, & fundamẽta muri ciuitatis omni lapide præcioſo ornata. Et fundamẽtum primum Iaſpis, ſecũdum Saphyrus, tertium Chalcedonius, quartum Smaragdus, quintũ Sardonix, ſextũ Sardius, ſeptimũ Chryſolithus

¶Quia & corda ſanctorum tranſlucebunt. ¶Quantum ad corpus. ¶Id eſt prophetæ. ¶Id eſt omni genere virtutum, vel imitatoribus qui vita & gloria eccleſiam ornan.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et erat ſtructu. muri eius ex la. Iaſpi. *Sicut ſupra dictum eſt per murum intelligitur ſecuritas beatitudinis, per Iaſpidem vero ipſe Chriſtus. pp quod murus dicitur de lapide Iaſpide, nam ipſe Chriſtus eſt ſecuritas beatorum, a quo non poſſunt diuertere nec auelli.*

b Ipſa uero ciuitas aurum mundum. *Ciuitas autem eſt ciuium vnitas, ideo per ipſam intelligitur ſocietas beatorum. Per aurum vero qd cæteris metallis eſt precioſius, intelligitur charitas, quæ præ cæteris Dei donis eſt donum excellentius. Ideo dicitur:* Ipſa vero ciuitas aurum mundum. *Nam ſocietas ſupernorum ciuium vnitur feruentiſſima charitate, ſecundum quod dicitur in proſa, Supernæ matris gau. &c. quę ab aliquibus dicitur eſſe B. Greg. ab aliis vero Hugonis de ſancto victore. in qua ſubditur: Nec languor hic nec ſenium, nec fraus, nec terror hoſtium, ſed vna uox lætantium, & vnus ardor cordium.*

c Simile uitro mundo. *i. peruium ſicut vitrum, quod recipit lumen nõ ſolum exterius, ſed etiam interius. per quod ſignificatur, q ſocietas beatorum in reſurrectione penetrata erit lumine gloriæ interius, & exterius per gloriam corporis & animæ.* C

d Et fundamenta. *Hic conſequenter deſcribitur ciuitas ſuperna, q̃tum ad ornamentum fundamentorum, cum dicitur:* Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide præci. ornata. *Ex quo patet, q nõ accipitur hic fundamentũ pro ſimilitudine illius, quod in ædificus abſcõditur ſub terra. nam ibi ornamentum non habet locum. ſed accipitur ad ſimilitudinem partis inferioris ædificij, quæ tamen apparet ſuper terram.*

e Et fundamentum primum Iaſpis. *Dictũ eſt ſupra, q duodecim articuli fidei intelligũtur per iſta fundamenta. Inter ſex articulos pertinentes ad Chriſti diuinitatem primus eſt de vnitate Dei, qui eſt principium credentib. tollendi errores uarios gentiliũ plures Deos ponentium, ideo per iaſpidem deſignatur qui oculos purgat, uiſum acuit & cõfortat, ut dicitur in libro de proprietatibus rerum. Et ibidem ponuntur proprietates ſequentium lapidum, ſecundum quod inferius aſſignantur.* (xij. Articulorum fidei ad xij. lapides precioſos adaptatio.)

f Secundum Saphyru. *Secundus articulus eſt de trinitate perſonarum, cuius fides augmentat corpus eccleſiæ myſticum, quod prius erat in una gente modica Iudeorum: ſed modo per fidẽ trinitatis p̃dicatam ſe extẽdit ad multitudinem gentilium conuerſorum: ideo ſignificatur per ſaphyrum, qui corpus humanum vegetat, & integra membra conſeruat.*

g Thertium Chalcedoni. *Tertius autem articulus eſt de opere creationis, quod ſoli Deo conuenit, & ualet fides huius articuli contra dæmonum illuſiones, vt nõ adorentur ſicut creatores, ideo ſignificatur per Chalcedoniũ: qui valet contra illuſiones dæmonũ, & virtutes cõſeruat.*

h Quartum Smaragdus. *Quartus autem articulus eſt de opere ſanctificationis per gratiam, quæ curat caſum peccati mortalis, & dat verba perſuaſiua in oratione deuota: ideo ſignificatur per Smaragdum, qui valet contra morbum caducum, & in cauſis dat uerbum perſuaſiuum.*

i Quintum Sardonix. *Quintus autem articulus eſt de opere reſurrectionis corporum, cuius fides humilem facit & pudicum, cogitationem inferendo, q corpus eſt corruptibile: ſed finaliter ad gloriam reſuſcitandum debet teneri in humili geſtu & apparatu ratione mortalitatis præſentis: & mundum ratione glorificationis futuræ. propter quod ſignificatur per Sardonicem, qui facit humilem & pudicum.*

k Sextum Sar. *Sextus aũt articulus eſt de opere glorificationis, cuius fides generat in aĩo gaudiũ & expellit timorẽ, qa cogitans glorificari nõ timet pro Chriſto mori, ſed ẽt aliquãdo gaudet. Mat. v. a. Cũ vos oderint hoĩes, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanq̃ malũ mentientes pp me, gaudete & exultate quoniam mer. veſtra co. eſt in cælis. Ideo ſignificatur per Sardium, qui accendit & expellit timorem.* D

l Septimũ Chryſolithus. *Primus articulus pertinens ad humanitatẽ Chriſti, eſt de conceptione & natiuitate eius ex virgine, cuius fides confortat humanam naturam in conceptione Chriſti verbo unitam. & ualet contra timores nocturnos vitiorum, eo q nato Chriſto in noctis medio, dixit angelus paſtoribus: Nolite timere, Et ibidem ſubditur: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: ideo ſignificatur per Chryſolithum qui confortat intellectum, & per conſequens naturam humanam per intellectum ab alijs animalibus diſtinctam primo Methaphyſicæ. & expellit timores nocturnos.* (Luc. 2. b)

¶ Octauum

MORALITER.

✱ b *Ipſa uero ci. aurum mun. ſimile ui. mun.* nam ibi eſt perfecta charitas & viſionis claritas.

d *Et fu. mu. ci. &c.* Iſta fundamenta ſunt Apoſtoli, qui poſt Chriſtum dñi eccleſiæ fundatores. vnde & ſupr. dicitur. Et murus ciuitatis habens fundamenta. xii. & in ipſis. xii. noĩa Apł̃orum & agni. (xij. Apoſtolorum ad. xij. lapides precioſos adaptatio.)

e *Et fun. primum Iaſpis.* per quod poteſt intelligi Petrus Chriſti vicarius. propter quod eius ſignificatio quæ eſt per Iaſpidem, vt prædictum eſt, communicatur Petro.

f *Secundum Saphyrus.* qui eſt coloris cæleſtis: ideo ſignificat Paulum qui fuit raptus ad tertium cælum.

g *Tertium Chalcedonius.* qui valet contra illuſiones demonum, ideo ſignificat Iohannem dicentem: Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus vtrum ex Deo ſint.

h *Quartum Smaragdus.* valens contra morbum caducum, ideo ſignificat Iacobum, qui primus inter Apoſtolos ſuſtinuit martyriũ: & ſic fuit alijs firmitatis exemplum.

i *Quintum Sardonix.* faciens humilem & pudicum, ideo ſignificat Iacobum minorem ex vtero matris ſanctum.

k *Sextum Sardius.* qui gaudium accendit & pellit timorem, ideo ſignificat Andream, qui videns a louge crucem ſibi paratam, dixit: O bona crux diu deſiderata, & iam concupiſcenti animo præparata: ſecurus & gaudens venio ad te &c.

l *Septimum Chr.* qui pellit timores nocturnos. ideo ſignificat Matthæum, qui a ſponſa Chriſti repulit Aethiopem tenebroſum.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a Berillus. Octauus eſt prædicatium operatio. Lucet ut aqua ſole percuſſa. Vrit etiam manum tenentis, quia qui ſancto iũgitur, eius conuerſatione accenditur. Dicunt & alii, quia bicolor eſt, uiridis & pallens, ſignificat ſanctos in contemplationem poſitos uirides, ſed cura terrenæ adminiſtrationis ad pallorem actiuæ uitæ redeuntes.

Topazius nobilitas. b Topazius. Nonus, quo rarior eo precioſior & habet duos colores ex auro & æthereа claritate, maxime lucẽs cum ſplendore ſolis tangitur, ſuperãs omnium gemmarũ claritates, in aſpectum ſuum ſingulariter prouocãs aſpicientes, quem ſi plus polis, obſcuras, ſi naturę relinquis, clarior eſt. & nihil eſt carius regibus inter diuitias. Contemplatiuam uitam ſignificat, quam ſancti reges oĩbus operum diuitiis & gemmis uirtutum præferunt, & in eã maxime aſpectus ſuos dirigunt, & tãto amplius, quanto frequentius diuina illuſtrantur gratia. Ex interna charitate color aureus, ex dulcedine contemplationis ęthereus, quæ ex attritu ſeculi ſemper obſcuraſcit. vix .n. pōt quis ſimul doloribus attingi, & tranquilla mente cæli gaudia intueri. Vel ſi polis, quaſi ſi dignitatibus ſeculi honoras eos & ornas, obſcuras, quia cõtemplationi minus uacant, uel minoris meriti ſunt. Et ſicut in octauo acti ua uita, ſic in nono contemplatiua, quę eſt angelorum, quorũ ſunt nouem ordines. Dicunt quidam, φ omnium lapidum colores habet unde & nomen habet, quia pan .i. omne. Et inuenitur in inſula Aegypti, quæ dicitur topazon, ſignificat ſanctos omnibus coloribus uirtutum fulgidos.

c Chryſopaſſus. In india naſcitur, uiridis aureęq; mixturę. Qui dam &t purpureus cum guttis aureis, ſignificat eos, qui uirorẽ ęternę patrię charitate merentur, & aliam purpuream martyrij oſtendunt, & quia exemplum dñi ſequuntur, in India .i. prope ortum ſolis ſunt, & cum Chriſto regnare expectãt. In F denario numero ſunt, & decalogus implebitur per dilectionem, quę nõ finit. igitur in Chryſopaſſo, opus martyrij ſignatur & premium. Chryſon aurum, paſſos porrum dicitur.

d Hiacynthus. Vndecimus cum aere mutatur, in ſereno perſpicuus, in nubilo obſcurus, ſignificat diſcretiſſimos doctores, omnibus qualitatibus, moribus, ętatibus, intellectibus ſe cõtemperantes, vt Paulus, qui dicebat ſapientiam loquimur in

1. Cor. 2. b / 1. Ti. 3. a / 2. Cor. 11. g / 1. Cor. 9. d

ter perfectos. Item: Non potui vobis loqui &c. Item: Quis infirmatur &c. Item: Omnibus omnia factus ſum, ut omnes lucrifacerem.

e Ametiſthus. Duodecimus purpureus, mixto colore violę & roſę, quaſdam flammulas de ſe effundens. Purpureus color, ſignificat cœleſtis regni habitus, & angelicę ſocietatis principatum, ad quem venturi ſunt ſancti. Viola humilem ſanctorum uerecundiam, cum odore bonę operationis. Roſa precioſam mortem martyrum, qui non modo inter ſe, ſed etiã ad inimicos & perſecutores flammas charitatis emittunt. Significat igitur Ametiſthus cęleſtis regni ſemper memoriã in cordibus humilium, & illam egregiam uirtutem, ut etiam p inimicis orent, et de ſalute eorum curent, quę eſt uirtus uirtutum. Colorum varietas, virtutum multiplicitas.

f Et duodecim portæ. Q. Dixi eſſe xij. portas, & cum ita ſint xij. illæ portę .i. prophetę introducẽtes ad fidem trinitatis ex quatuor mundi partibus per ſingulas .i. per inſtructionem ſingulorum ſunt margaritæ .i. imitatores eorum, qui de quacunq; parte mundi ad fidem trinitatis vocẽtur, ſunt ſplendidi virtutibus.

g Singulæ portæ &c. Q. Ad hoc vt eſſent portę, oportuit eſſe margaritas.

h Plateę ciuitatis aurum .i. ſapientia, vel claritate pleni, mundi a criminali macula.

i Vitrum perlucidum. id eſt nullas ſordes in ſe zelantes. Vel qa poſſunt mali in operibus nequitiam ſuam velut in ſpeculo cognoſcere.

k Non eget ſole, neq; luna. Hic egent ad ſeruitium ſole & luna ibi nõ, Deus enim plene illuminabit eos. Vel non eget ſole neq; luna id eſt maioribus vel minoribus prędicatoribus.

Et ambula-

a octauum, Berillus, nonum, Topazius, decimũ, Chriſopaſſus, vndecimũ, Hyacinthus, duodecimum, Ametiſthus. Et duodecim portę duodecim margaritę ſunt per ſingulas,
¶ Cum ſint.
¶ Quia & ipſi ſimiliter uirtutibus ſplendidi.
& ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis, & platea ciuitatis aurũ mundum, tanq̃ uitrũ per lucidũ.
¶ i. coniugati ¶ i. ſimpliciores, qui laxius mundo utitur.
¶ Hoc eſt, locus orationis & oblationis, quia ibi locum non habebit.
Et templũ non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templũ illius eſt & agnus. † Et ciuitas nõ eget ſole, neq; luna, ut luceat in ea. Nam claritas Dei illuminabit eã, et lucerna
¶ i. omnimoda requies
¶ Similiter eſt templum eius.
¶ Lumine fidei. ¶ Scientia acquiſita. ¶ Ad hoc.
¶ i. trinitas. ¶ i. lumine .ſ. continens deitatem.

† Eſa. 60. d

G gnificatur per berillum, qui contra lites inuictum reddit, & ſic mitem facit & benignum.

b Nonum Topazius. Tertius articulus ad humanitatem Chriſti pertinens, eſt de deſcenſu animæ eius ad inferos, cuius fides valet contra pericula a demonibus inferenda, quia per hunc deſcenſum fuerunt ſpoliati: & poteſtas eorum diminuta: ideo ſignificatur p Topaziũ, qui ualet contra irã .i. cõtra lunaticam paſſionem, quæ frequenter p dæmones iratos excitatur vel augmentatur.

c Decimum Chryſopaſſus. Quartus uero articulus eſt de reſurrectione Chriſti, quæ eſt cauſa noſtræ reſurrectionis futuræ. propter quod fides eius ualet contra corruptionem corporis & animæ per peccatum. nam omnis corruptio tolletur in reſurrectione Chriſti. Ideo deſignatur per chryſopaſſum: qui ualet contra lepram.

d Vndecimum Hyacint. Quintus articulus eſt de aſcenſione Chriſti ad cœlos in humanitate aſſumpta: cuius fides dat uigorẽ fidelibus, ut ipſam ſequantur tanquam membra eius: Col. iii. a. Q ſurſum ſunt ſapite &c. p p quod ſignificatur per hyacinthum, q dat mẽbris uigorẽ, & ſalutiferũ facit ſaporem.

e Duodecimum Ametiſthus. Sextus articulus eſt de aduentu ad iudicium, in quo apparebit Chriſtus in forma humanitatis glorioſa, cuius fides reddit hominẽ ſollicitum et vigilem, vt in illo tremẽdo iudicio, de factis, dictis & cogitationibus ſuis poſſit reddere rationem. ideo ſignificatur per Ametiſthum, qui facit uigilem, expellit malam cogitationem.

f Et duo. por. Hic cõſequenter agitur de ornamẽto portarũ cũ dicitur:

g Duodecim margaritæ ſunt per ſingu. ſ. portas. Licet autem margarita ſit nomen vnius ſpeciei, quæ gallice vocatur. perle, tamen hic & in pluribus locis ſacræ ſcripturæ accipitur generaliter pro quolibet lapide precioſo. Quales autem ſint lapides iſtarum duodecim portarum non exprimitur. propter quod probabiliter uidetur, quòd ſint eiuſdem ſpeciei cum duodecim prædictis, & etiam eiuſdem ſignificationis.

i Et plateę ciuitatis. Hoc iam expoſitum ſupra.

k Et templum. Hic conſequenter deſcribitur ſuperna Ieruſalem quãtum ad Dei cultum. Ad cuius intellectum ſciendum, φ cultus Dei tempore vet. T eſt. fuit figuralis reſpectu cultus, qui obſcuratur tempore noui. 1. Cor. x. c. Omnia in figura contingebant illis. Cultus vero Teſtamenti noui eſt ſuo modo figuralis reſpectu cultus cœleſtis. nam militans eccleſia repreſentat prout poteſt cœleſtia preconia. vnde dicitur in illa proſa: Supernæ matris gaudia repreſentet eccleſia, quæ quidem repreſentatio fit in templo materiali & per corporalia obſequia. ſtatus vero ſupernæ beatitudinis non eſt figuralis alicuius expectati uel non habiti: nã Deus clare uidetur ibi: & præſentialiter habetur & veneratur. Propter quod dicit B. Iohannes, Et templum non vidi in ea. Quia Deus non colitur ibi per figuralia. ſed in ſua præſentia. Ideo ſubditur,

l Dominus, n. Deus omnipotens templum illius eſt, & agnus. Nã beati reficiuntur interius in aſpectu diuinitatis, exterius vero in aſpectu humanitatis Chriſti. Et ſic utrunq; naturam colunt et adorant, inquantum humanitas eſt diuinitati coniuncta.

m Et ciuitas non eget ſole, neq; luna, vt luceant in ea. id eſt illuſtratione corporali.

n Nam claritas Dei illumina. eam. Quia perfecte electi illuſtrantur.

¶ Et ambula-

H

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Octauum Berillus. Secũdus articulus eſt de paſſione Chriſti morte eius & ſepultura, cuius fides inuictum reddit in tribulationibus huius mundi. 1. Pet. iii. a. Chriſto igitur in carne paſſo, & uos ea co. ar. Ideo ſi-

MORALITER.

a Octauum Berillus. qui reddit mitem & facit benignum: ideo ſignificat Simonem, qui audens interpretatur. Mitis. n. & benigni proprium eſt audire pacifice, quòd dicitur.

b Nonum Topazius. Qui ualet contra lunaticam paſſionem: ideo ſignificat Bartholomeum, qui filiam regis Ptolemij ab hac paſſione curauit, & baptizauit.

c Decimum Chryſopaſſus. Qui ualere dicitur contra lepram, ideo ſignificat Thomam, qui per diligentiam inquirendi ueritatem reſurrectionis repulit a nobis lepram infidelitatis.

d Vndecimum Hyacinthus. Qui dat membris vigorem. ideo ſignificat Philippum, qui debilitatos & ægrotantes ex ſtatu draconis reſtituit ad vigorem perfectæ ſanitatis.

e Duodecimum Ametiſthus. Qui facit uigilem & repellit malã cogitationem, ideo ſignificat Iudam, qui interpretatur confitens, ſiue laudans. nam confeſſio culpæ & laudis diuinæ uigilem facit & cogitationem malam repellit. Iſte uero proprietates lapidum accepta ſunt de libro, qui dicitur de proprietatibus rerum.

h Et ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis. Sicut Apoſtoli dicti ſunt fundamẽta, ita poſſunt dici portæ & exponi de eis prædictę margaritæ, ſicut iam ſunt expoſitæ.

k Et templum non uidi in ea. Nam in ciuitate cęleſti nihil figurale reperitur, ſed Deus in ſeipſo adoratur.

A a Et ambu. Tanta erit lux in futuro, φ vſq; ad finem mundi, amb. Gẽ. i. promouebuntur de bono in melius.

quæ ſemper ſuntur ſunt. b In lu. In ſpe huius luminis, vel per lumen. vel per lucem. vel per radios cognitionis eius.

c Reges ter. i. illi maiores qui regunt terrenitatem ſuam & aliorum.

Eſa. 60. c. d Et por. In pñti aliqñ ſubtrahit ſdicatio, ne fures intrẽt & conculcent dum nox eſt. i. locus inſidiarum: ſed quia ibi dies ppetua, & omnis timor auferetur

† noctem. e Afferent. Ad ſimilitudinem victorũ qui ſpolia in ſuas vrbes ferunt.

Et afferẽt gloriam & honorem Gentiũ in illam. f Non intra. in eam. Dicta honeſtate ciuitatis ne qſquã falſus frater ad aliquẽ horum graduũ pertingere pſumeret, determinat qui ſunt intraturi, q non.

¶ Id eſt humanitas. ¶ Ad aliorum illuminationem.
na eius eſt agnus. Et ambulabunt
¶ Minores & ſubditi ¶ Maiores.
Gentes in lumine eius, & reges terræ afferent glorĩam ſuam, & honorem in illã. † Et portæ eius non claudentur per † diem. Nox enim non erit illic. Et afferent glorĩam & honorem Gentium in illam. Nõ intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens et mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ agni.
¶ i. acquiſitos, ſpro quibus coronabuntur. ¶ Furtatem conſcientiæ.
¶ Pro ea habenda. ¶ Ad uidendum & laudandum Deum intellectus & affectus.
¶ Hoc de futuro. ¶ Per aliquam aduerſitatem.
¶ In iſto futuro. ¶ i. repræſentabunt Deo patri.
¶ Glorificatas Gentes.
¶ i. puritatem conſcientiarum Gentium.
¶ Vel ea. ¶ Cum aliis per conſenſum inquinatum quantum ad peccatum cordis.
¶ i. aliquid criminale. ¶ Quantum ad peccatũ operis
¶ Mẽdaciũ facit q i mẽdaciis fuenĩẽdis delectat. ¶ Vel ſtũ ad peccatũ oris. ¶ Q quid per ſingulas nemo intrabit. niſi.
¶ Id eſt humanitatis per quam dabitur.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et ambu. Gen. i. electi.

b In l. ei. Nãoĩa facitũ ex illuſtratiõe Dei.

c Et re. te. af. Rex dicitur a regẽdo. oĩa uero corporalia & hões p angelos ſanctos adminiſtrãtur & regũtur: p p qd hic et ĩ pluribus ſacrę ſcripturæ locis angeli reges terræ dicũtur. Ex electis uero q p eorum adminiſtrationẽ ad beatitudinẽ deducitur, eorũ gloria augmentatur. Et ſecundum hoc afferre gloriam ſuam in ſupernam Ieruſalem hic dicuntur.

C d Et po. nõ cl. Nã a tpe paſſionis Chriſti, p quã apertę ſũt ianuę cęli, manet & manebit apertę nã ibi ſtatim recipiuntur aĩæ purgatæ. Dicitur aũt tpa a dicta paſſione dies: qa tunc ſctis patribus in limbo detẽtis data fuit lux gloriæ. pter qd Chriſtus dixit latroni pẽdẽti in cruce: Hodie mecum eris in paradiſo,

† & honorem

Luc. 23. f

e Nox e. n. e. il. q. d. portæ tunc & cætero non claudẽtur, qa dictũ eſt, q nõ clauditur p die.

f Et affe. glo. modo prædicto.

g Non intra. in ea. ali. co. initio carnis.

h Aut abo. faciens. id eſt peccatum contra naturam.

i Et men. i. hypocriſim quæ eſt mendacium in facto. Et ut excludatur omne aliud peccatum, ſubditur.

k Niſi qui ſ. i. in diuina prædeſtinatione. & hic liber etiam dicitur liber.

l Agni. i. Chriſti, inquantum eſt unus Deus cum patre.

GLOS. ORDI. CAP. XXII.

E T oſt. Poſtq̃ ſitũ ciuitatis, dignitatẽ eius, et muros et fundamẽta oñdit, deſcribit refectionẽ, quã Deus ciuitati pbuit, & in pñti, & maxime in futuro. In præſentia deitatis vel in imitatione vitę agni, qui propoſuit nobis in ſe exemplum.

b Fluuium. i. aquam fluentem. i. ęternã beatitudinẽ. In ſpecie aqua notat p ablutionẽ baptiſmi ad hoc puenire.

c De ſe. Dei. i. de illis ĩ qb. principaliter ſedebit Deº, qa ĩ illis maxime eſt, & p iſtructionẽ eorũ minores coronabũt.

d Et utraq;. Circa flumẽ. i. ĩ hac uita hẽmus lignum ui. i. corpus & ſanguinem Xpi, ĩ qb. reficimur. vltra flumen. i. in futuro habebimus ipſum præſentem. Vel p circa flumẽ accipiamus tps añ baptiſmũ, p ultra illud, quod fuit poſt baptiſmum, & ĩ veteri & ĩ noua lege ſaluatos p Chriſtum. quod ſignificauit Moyſes qui dixit filios Iſrael vſque ad flumẽ Iordanis, & Ieſus filius Naue, q de flumine Iordanis duxit eos in terrã pmiſſiõis.

B

† Ezech. 47. c.

e Lignum ui. Quaſi, ipſe refectionem dat, ipſe etiam dat eis, qui pararent eos, quibus ipſe reddat, & hoc eſt affe. fr. duod. Lignum. Alia litera, Lignum uitæ reddẽs fructum ſuum per duodecim menſes. i. per duodecim Apoſtolos, qa Chriſtus dies & annus, apſi, horæ uel menſes, ut ibi dr: Nonne duodecim horæ ſunt diei: q. d. vos eſtis ſubditi mihi, & mihi ſeruiendum eſt, non uobis. Et alia ligna ſunt ibi reddentia fructum ſuum. i. ſancti, qui reddent pro meritis prę mia ſibi ſubditis.

Ioan. 11. b

f Fruct. duo. id eſt prophetas & Apoſtolos in fidem trinitatis per quatuor mundi partes fructificantes.

Et folia

CAP. XXII.

E T oſtendit mihi fluuiũ aq̃ uiuæ ſplendidum, tanquam cryſtallum procedẽtem de ſede Dei & agni. † In mědio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim.
¶ Aeternam bea titudinem.
¶ Quia refrigerat poſt laborem & æternaliter uiuificat. ¶ Quia æternaliter fulgebunt.
¶ Propter cordium & corporum tranſparentiam. ¶ i. de maioribus qui ſunt ſedes Dei in minores.
¶ Id eſt in communi eorum qui latiori uia inceſſerunt.
¶ In ua & patria beatitudinis. ¶ Chriſtus.
¶ Mercedem immortalitatis. ¶ Aeternaliter.

e Lig. ui. i. Chriſtus qui ſecundum diuinitatem eſt ubicunque, ſicut & ſpiritusſanctus, cum vnum ſint in eſſentia.

f Affe. fru. duo. qui etiam dicuntur fructus ſpiritus. Nam indiuiſa ſunt opera trinitatis, & p conſequens filij & ſpiritusſancti. Sciendum tamẽ, φ iſti fructus aliter habẽtur ĩ via p gratiã, & aliter in patria p gloriã, ſicut dictũ ẽ de quatuor virtutib. cardinalib. ca. pręc. ſic ſunt alij actus uiatoris & cõphenſoris. Primus ergo fructus, vt Gal. v. dicitur, eſt charitas, quæ in patria eſt in Deo viſum totaliter p amorẽ transformari. Secũdus eſt gaudiũ, qui eſt in Deo ũ ſo delectari. Tertius eſt pax, q eſt in ipſo totaliter quietari. Quartus eſt patientia, qui in via eſt in aduerſarijs non frangi, in patria vero vbi nulla eſt aduerſitas, eſt in Deo firmiter ſtabiliri. Quintus eſt benignitas. i. bona igneitas, quæ eſt in beatis ad amorẽ proximi inflammari q̃tum ad effectũ. vnde in ea eſt unus ardor cordiũ vt dicitur in illa proſa: Supernæ matris gau. & cæ. Sextus eſt bonitas. i. diffuſio pprij boni ad proximũ ſecũdũ effectũ. nã bonũ eſt ſui diffuſiuũ. bonũ aũt vnius beati redũdat in alteriũ, nã vnus gaudet de alterius bono, ſicut de ſuo proprio. Septimus eſt lõganimitas, quę eſt æquanimis expectatio boni futuri animę vero beatorum æquanimiter expectant gloriam corporis. Octauus eſt manſuetudo, quæ eſt in via iræ moderatio, ſed in patria non hẽt locum ira quantum ad ſuum materiale, quod eſt accenſio ſanguinis circa cor, ſed quantum ad ſuum formale, quod eſt appetitus vindictæ, habet ibi locũ, quia beati vindictam appetunt obſtinatorum peccatorum, ſecundũ illud: Lętabitur iuſtus cum vi. vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris, & quoniam appetitus iſte moderatus eſt in beatis ſecundum regulam diuinæ iuſtitiæ, ideo ſecundum hoc eſt ibi manſuetudo. Nonus eſt fides, quæ ſi accipiatur ut eſt virtus theologica, non eſt in patria, cum ſit de non apparentibus, ſed ei in patria ſuccedit uiſio clara. Si ãt accipiatur fides pro fidelitate, ſic eſt in btis maxime. Decimus eſt modeſtia, q excellẽter ẽ in patria, nã uires inferiores aĩæ ſũt oĩno ſu pioribus ſubiectę. Vndecimus ẽ cõtinẽtia. eſt ãt cõtinẽs q cõcupiſcẽtias ĩordinatas patitur: ſed ab eis nõ deducitur, contra paſſiones fortiter ſe tenens. hinõ

Gal. 5. d

Duodecim fructus ſpiritus

D

Pſal. 57. b

Heb. 11.

¶ vero

NIC. DE LYRA. CAP. XXII.

Diuiſio E T oſtendit mihi fluuium &c. Hic vltimo deſcribitur ſuperna Ieruſalem quantum ad refectionem ciuium. Et diuiditur in duas partes, quia primo deſcribitur hoc conuiuium. Secundo conuiuarum exercitium, ibi: Et omne maledictum non erit &c. Circa primum ſciendum, quod refectio beatorum non intelligitur a nobis, niſi per ſimilitudinem corporalium. Ad refectionem autem corporis duo requiruntur. ſ. cib. & potus. Primo ergo deſcribitur potus, cum dicitur

a Et oſten. mi. flu. aquæ ui. per quem intelligitur ſpiritusſanctus. vnde dicit Saluator: Qui credit in me ſicut dicit ſcriptura, flumina fluent de ventre eius aquæ viuæ. quod exponens euangel. ſta ſubdit, hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Spiritus autem ſanctus, cui approprìatur bonitas & ſuauitas, reficit beatos per modum dulcis potus, ideo ſignificatur per fluuium aquæ uiuæ. i. dãtis gloriã uitę.

Ioan. 7. f

b Proce. Nam ſpiritusſanctus ex patre & filio procedit.

c In me. pla. eius. Ad reficiendum totum conſortium beatorum.

d Et ex. utra. Hic conſequenter deſcribitur refectio cæleſtis quantum ad cibum, cum dicitur, Et ex. u. p. flu. i. hinc & inde.

Lignum

MORALITER.

a Et oſten. &c. Hoc literaliter expoſui de proceſſu ſpiritusſancti, qui a ſanctis in patria uidetur, licet non comprehendatur. uita ueræ cæleſtis ĩ ſacræ ſcripturę ſtudio inchoatur. ſicut dicit Hier. in epiſtola ad Paulinum de omnibus ſacræ ſcripturæ libris: Oro te frater chariſſime inter hæc uiuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil aliud quærere. Nõne uſ tibi iam hic ĩ terris regni cæleſtis habitaculũ &c. Propter qd hoc flumen dici pt ſacra ſcriptura, quæ p reuelationem procedit a ſede Dei & agni aq̃ uiuę. nam ab eo qui eſt vita per eſſentiam fluit per reuelationem, & refluit per claram uiſionem. ipſa eſt fons ſallientis. i. ſalire facientis in uitam æternam ſicut aquæ materiales a mare fluunt & in mare reuertuntur.

d Et ex utraque. i. Chriſtus. utraque enim pars huius fluminis eſt uetus teſtamentum & nouum, & in utroque deſcribitur Chriſtus in nouo tamen magis clare.

Ioan. 4. d

f Afferens f. d. Qui exprimuntur, Gal. v. d. Fructus autem ſpiritus.

Per menſes

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Et fo. ligni.* Q. Et ꝙ Chriſtus reddet fructum, hoc erit ſic: quòd apoſtoli & poſt eos alij etiam ſpargent folia ipſius Chriſti.

b *Et dixit mi.* Sicut in principio poſuit commendationem viſionis, ſic etiam iam ad vltimum ponit.

c *Domi. Deus ſpi. pro. mi.* Et bene debes credere, quia ille, q in ptãte habet dona ſpiritusſancti per quem locuti ſunt omnia prophetę dixerunt.

d *Angelum ſuum oſtẽ. ſeruis ſuis.* Sicut angelus Iohanni: ſic Iohãnes commendat diſcipulis ſuis. q. d. non propter me facta eſt hæc annunciatio mihi, ſed vt vos mihi credatis.

e *Et poſtquã audiſſem, & uidiſſem.* Hic dat nobis intelligere, ꝙ pro his in veneratione debemus eũ habere, nec tñ eum ſed Deum adorare, et per obſeruantiã verborum libri parificationem angelorum conſequi.

f *Et fratrum tuorum prophetarum & eorũ qui &c.* Non ſunt a munere prophetię alieni putandi, qui habent gratiam interpretandi: ut Auguſtinus, Hierony. Ambro. Gregorius.

g *Qui nocet, noceat adhuc.* Quia poſſet obijci ꝙ malum eſſet prophetare malis, cum grauius eſſent inde puniendi, dictum eſt ſibi, ne ideo ceſſet, quia iuſtum eſt.

† ſanctorũ h *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Alia litera. Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, & iuſtus iuſtificetur adhuc.

Beati

a ¶Per ſingulas ętates, uel aſſidue. b ¶Refectionem.
per menſes ſingulos reddens fru- a
a ¶i. Præcepta Chriſti, quæ regunt & ornant fructum
ctum ſuum, & folia ligni ad ſani b
a ¶Si implentur. b ¶i. ſubtractio gratiæ non fiet amplius. ¶Peccatũ propter quod meretur maledictionẽ.
tatem Gentiũ. Et omne maledi- c
¶Id eſt æternaliter requieſcet Deus trinitas & Chriſtus homo in illis.
ctum non erit amplius, ſed ſedes d
a ¶Non timoris ſed dilectionis.
Dei & agni in illa erunt, & ſerui e
a ¶Nullo modo inquietabunt. b ¶Non ænigmate ut nunc ſed ſicut eſt.
eius ſeruient illi. Et uidebunt fa- f g
a ¶Dei uocabuntur & agni. b ¶i. in aperto ſicut in aperto eum confeſſi ſunt.
ciem eius, & nomen eius in fron h
a ¶Aliqu ignorantia.
tibus eorum. † Et nox ultra non i
a ¶Id eſt doctrina veteris legis uel alicuius mediocris prædicatoris.
erit, & non egebunt lumine lucer
næ, neque lumine ſolis, quoniã
¶Lumine aliorum.
Dominus Deus illuminabit il-
¶Cum eo. ¶Quod repugnat ad egere lumine aliorum.
los, & regnabunt in ſecula ſeculo k
¶Idem angelus, qui cetera oſtenderat. a ¶i. quicquid uerbis & figuris oſtendit mihi.
b rum. Et dixit mihi: † Hæc verba l m
a ¶Quia adimplebuntur. ¶Id eſt habilia, quibus fides adhibeatur.
c fideliſſima ſunt & uera. Et domi n o
nus Deus † ſpiritum propheta-
d rum miſit angelum ſuum, oſten p
a ¶Non regibus, non prophetis. ¶Non timore. b ¶Quia non poſſunt remanere inexpleta.
dere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri q
¶Et uere cito fiet, quia ipſe dicit. a ¶Et hoc dixit. ¶Beatus, &c.
cito. Et ecce venio uelociter. † Bea r
a ¶Opere complet.
tus, qui cuſtodit verba prophetię
a ¶Qui nihil falſum ſoleo vobis dicere.
libri huius. Et ego Iohannes, qui ſ
a ¶Verba. ¶Figuras.
e audiui, & uidi hæc. Et poſt- t
quam audiſſem, & uidiſſem,
¶Id eſt humiliaui me.
cecidi ut adorarem ante pedes
a ¶Q. pro hac cauſa.
angeli, qui mihi hæc oſtendebat.
a ¶Caue. b ¶Propter humanam naturam in Chriſto exaltatam.
Et dixit mihi: Vide ne feceris.
¶Quia unius Dei.
f † Conſeruus enim tuus ſum, &
a ¶Id eſt prędicantium.
fratrum tuorum prophetarum,
a ¶Ideſt prędicantibus obedientiam prophetię.
& eorum, qui ſeruant uerba li-
bri huius. Deum adora. Et di- u
a ¶Ne ſigillaueris ſed palam pone omnibus.
xit mihi: Ne ſignaueris uerba
a ¶Ideſt in quo oportet acquirere fratres.
prophetiæ libri huius. † Tem- x
a ¶Quę mali inferunt, bonis inferant.
g pus enim prope eſt. Qui nocet y
a ¶Ideſt poſt oſtenſionem libri. b ¶Ideſt in propria nequitia
h noceat adhuc: & † q in ſordibus z a
a ¶Modus permiſſiuus non imperatiuus, iuſto iudicio Dei. b ¶Id eſt bonum inferens alijs impenſius inferat.
eſt, ſordeſcat adhuc. Et qui iu- b c
¶In ſe.
ſtus eſt, iuſtificet adhuc, & ſãctus d e

NIC. DE LYRA.

¶ *vero concupiſcentiæ non ſunt in patria: pp quod non eſt ibi cõtinentia quantum ad* F *concupiſcentias pati, tamẽ eſt ibi quãtũ ad non deduci. nã beati non poſſunt in aliquod malũ flecti. Duodecimus eſt caſtitas, q̃ prout importat mundiciã, eſt in patria. nam in eam non intrat aliquid coinquinatum, vt dictum eſt ſupra. eſt charitas & gau. &c.*

a Per menſes ſin. &c. *Menſis apud Hebræos incipit a prima lunatione, pp quod nouitatẽ deſignat. per ſingulos intelligitur continuatio & ſic per menſes ſingulos intelligitur æternitas huius fructus, quia ſemper manet in ſua nouitate & ſua duratione. Et hoc modo dicitur Iſa. vlt. g. Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato &c.*

b Et folia ligni ad ſa. Gen. *Per folia intelliguntur verba etiam ſecundum cõem modum loquendi. Ergo folia ligni ſunt verba Chriſti in euãgelio cõtenta, quæ ſunt ad ſanitatẽ Gẽ-* †Sup. 19.b *tiũ. Nã per prædicationẽ euangelij Gẽtes per orbem diſperſę conuerſæ ſunt ad Chriſtum.*

c Et omne ma. non erit &c. *Hic conſequẽter deſcribitur cõuiuarũ exercitiũ. Circa qđ ſciẽdũ, ꝙ in conuiuijs carnalibus ſolent hoĩes relaxare linguas ſuas ad blaſphemias & cõ uitia. pp qđ diues epulo poſitus in inferno,* Luc. 7.d *magis cruciabatur in lingua. Hoc aũt remouetur a conuiuio cęleſti cum dicitur:* Et om. m. nõ e. ar. *ſed gratiarũ actio & vox laudis.*

d Sed ſedes Dei & agni illi in illa erunt. *Nam ibi maxime relucet eorum maieſtas.*

e Et ſerui eius. *ſ. angeli ſancti & beati.*

f Seruient illi. *Exequendo quidquid placitum eſt ei.*

g Et uidebunt faciẽ eius. *clare & aperte.*

h Et nomen eius in frontibus eorum. *id eſt manifeſte patebit omnibus, quòd ſint ſerui eius.*

i Et nox vltra non erit. *Hoc expoſitũ eſt ſupra. hic tamẽ repetitur ad maiorẽ aſſertionẽ. Et qa ſeruire Deo, eſt regnare, iõ ſeqtur.*

k Et re. in ſe. ſe. *i. ęternaliter a parte poſt.*

l Et dixit mihi. *Hæc eſt ultima pars principalis huius libri, quæ ponitur in fine per modũ epilogi. In quo primo ponitur huius libri commendatio. Scdo p̃ſcriptorũ breuis recitatio, ibi: Qui nocet. tertio dictorũ confirmatio, ibi: Conteſtor. n. Circa primum dicitur:* Et dixit mihi. *angelus.* G

m Hæc uerba. *a te ſcripta.*

n Fideliſſima & uera ſunt. *Nam prima ueritate proceſſerunt. Ideo ſubditur.*

o Et dominus Deus ſpi. prop. *Licet vnus ſpiritusſanctus tangat mentes omnium prophetarum, tamen effectus eius ſunt uarij & multi in mentibus ipſorum.*

p Oſtendere ſeruis ſu. *per Iohannem.*

q Quæ oportet fieri cito. *quia ſunt præordinata a Deo, cuius ordinatio non poteſt fruſtrari. Ideo ſubditur:*

Diuiſio r Et ecce uenio uelociter. *ad ipſam implẽdum, & ſic apparet huius libri ueritas. Secundo tangitur eius utilitas, cum dicitur:* Beatus qui cuſtodit. *Tertio eius auctoritas ex parte ſcriptoris, cum dicitur.*

ſ Et ego Iohan. *qui adhuc viuens in terris, fuit maior homine, par angelis. propter quod angelus renuit accipere reuerentiam, quam ſibi voluit exhibere, cum dicitur:*

t Et poſt q. au. &c. *Et patet litera. Quarto tangitur huius libri aliqualis intelligibilitas, cum dicitur.*

u Et di. mi. Ne ſi. &c. *i. nõ occultes omnino intellectum uerborum. propter quod in pluribus locis ponuntur aliqua ſatis plane, ex quibus aperitur uia ſtudioſis ad alia intelligenda aliqualiter, ſaltem in multis, ſicut ſuperius declaraui in locis ſuis.*

†Sup. 21.b x Tem. e. pro. eſt. *Impletionis ſcriptorum.*

y Qui nocet. *Hic interponitur breuis recitatio prȩſcriptorum. Nam ſuperius actum eſt de diſtinctione electorum & reproborum. Et quãtum ad hoc dicitur:* Qui nocet. *Peccando contra proximum.*

z Noceat adhuc. *id eſt nocebit, ita quod ponitur hic optatiuus pro indicatiuo. Et loquitur de reprobis præſcitis, qui moriuntur in peccato mortali.*

a Et q in ſordi. eſt. *Peccando in ſeipſum.* †Sup. 1.a

b Sordeſcat adhuc. *i. ſordeſcet.* H

c Et qui iu. *Recte viuendo ad proximum.*

d Iuſtificetur ad. *i. iuſticiam faciet. Et loquitur de iuſtis prædeſtinatis, qui decedunt in gratia finali.*

e Et ſanctus &c. *Viuendo munde ad ſeipſũ. Secundo in ſuperioribus frequenter dictũ eſt de retributione bonorum & reproborum, & quantum ad hoc dicitur in perſona Chriſti.*

¶ Ecce ue-

MORALITER.

✻ a *Per menſes ſingulos.* Menſis dicitur a mene quod eſt defectus: iſti vero fructus reuelant ſingulos defectus.

b *Et folia ligni &c.* Folia poſſunt dici Chriſti verba, quibus multitudo Gentium eſt ab infidelitate ſanata.

c *Et omne male. non erit am.* Nihil enim continetur in ſacra ſcriptura, quod non ſit inductiuum ad bonum.

d *Sed ſedes Dei & agni in illa erunt.* Nam in ipſa vtraque reperitur deſcripta.

e *Et ſerui eius.* i. deuoti ſtudentes.

f *Ser. il.* p̃dicãdo populis, & Deũ colendo.

g *Et videbunt faciem eius.* Per ſpeculum & in ænigmate in prȩſenti, & facie ad faciem in futuro. †Sup. 1.a

h *Et nomen eius* (ſcriptum eſt) *in frontibus eorum.* per fidelem & apertam cõfeſſionẽ.

i *Et nox ultra non e.* i. nulla obſcuritas, ſed uiſio clara. Cætera patent uſque ubi, †47. diſ.c. quantumbet

t *Et poſt. au. &c.* Et exponatur ſicut ſu. xix.

u *Et dixit mihi: Ne ſignaueris uerba &c.* qa ſacra ſcriptura nõ eſt occultãda, ſed magis explanãda & p̃dicanda, locis tamen & temporibus debitis. Vnde in eius perſona dicitur Ec. xxiiij. c. Qui elucidant me, uitam æternam habebunt.

y *Qui nocet, noceat adhuc,* Id eſt nocebit. ita ꝙ ponitur optatiuus pro indicatiuo. Et ſimiliter cum dicitur,

a *Et qui in ſor. eſt &c.* Q. d. p ſacrã ſcripturam non mutatur liberũ

✻ arbitrium

A a *Beati qui lauant.* quia dixerat, nocens noceat, ſordens ſordeſcat. ne aliquis malus diceret, cum ſim malus, quare me pœniteret, dicit: non ſolum beati ſunt, qui maiorem recipiunt p̃ſecutionem, ſed etiam illi, qui contaminauerunt ſtolas ſuas quas in baptiſmo acceperunt, ſi deinde lauerunt eas, & eos peccaſſe pœniteat.

b *Ego Ieſus.* Commendauit librum per angelum per ſui dignitatem, mõ etiam per autoritatem ipſius Chriſti, q. d. omnes audientes ſciant, quòd ego Ieſus mi. a. m. teſtificari vobis hæc.

c *Stella ſplendida.* Clara ſtella. i. magna claritas annuncians diem. i. futuram beatitudinem, per meam reſurrectionem in mane factam.

†Iſa. 44.a Sup. 1.b. & d

d *Et ſpiritus* i. trinitas, quæ pro puritatis excellentia ſpiritus dicitur: *Et ſpiritus & ſponſa dicunt.* Hic etiam ſubdit teſtimonium trinitatis & fidelium. Q. ideo debetis recipere, quia ſpiritus & ſponſa &c.

†cuſtodiũt mãdata illius

e *Et qui ſitit ueniat.* Et non tamen quilibet, ſed ille tantum ueniat, qui ſitit, id eſt credere deſiderat.

f *Qui uult accipiat aquam uitæ gratis.* Et non eſt labor, quia ſola uoluntas ſufficit.

g *Conteſtor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius.* Poſtquam commendationem poſuit per ſe, per angelũ, per Chriſtum, per trinitatem, per fideles: quia quoſdam ſciebant eſſe in Aſia, q pro ſuis erroribus fouendis aliquid adderent vel demerent, ſupponit excommunicationem.

h *Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti.* conſummatio Apoſtoli in uerbo Chriſti.

¶Vel iuſtitiam faciat, 2'ia litera. ¶Vere tẽpus eſt breue.
ſanctificetur adhuc. Ecce venio ci a
to, & merces mea mecum eſt, red
¶Scilicet. a ¶Vel ſecundum. b ¶Vni plus, alij minus.
dere unicuique iuxta opera ſua.
a ¶Et potero facere quia ego &c. b ¶Omnium rerũ. c ¶Omnium creaturarum.
† Ego ſũ alpha & o, primus & no- b
a ¶A quo omnia cœperunt. ¶In quo omnia cõſummãtur.
a uiſſimus, principium & finis. Bea c
ti, qui † lauant ſtolas ſuas in ſan-
¶Ite dico lauant ut &c.
guine agni, ut ſit poteſtas eorum d
¶Vt poſſint edere de ligno vitæ
in ligno uitæ, & per portas intrent e
a ¶i. fidẽ doctorũ. b ¶Scilicet. ¶Sunt. c ¶Oblatrãtes.
in ciuitatem. Foris autem canes, f
a ¶Ad literam. ¶Sunt hi miſeri, & illi beati.
& uenefici, & impudici, & homi- g h
cidæ, & idolis ſeruiẽtes, & omnis i k l
a ¶Audiendo. b ¶Inuenit. ¶Et mihi hoc eſt credendum, quia.
b qui amat, & facit mendaciũ. Ego m
Ieſus miſi angelum meum teſti-
a ¶Et mihi hoc eſt credendum quia.
ficari uobis hæc in eccleſijs. Ego n o
a ¶Cum & ab eo genitus. b ¶Suſtentamentum. c ¶i. huius mundi noctem illuminans.
c ſum genus & radix Dauid, ſtella p
¶Vel, ſponſus & ſponſa.
d ſplendida & matutina. Et ſpiri- q
a ¶Ad noticiam libri.
tus & ſponſa dicũt, ueni. † Et qui r ſ
a ¶Librum intelligit. b ¶Alijs. c ¶Ad noticiam eorum quæ in hoc libro ſunt. d ¶Deſiderat credere Chriſto.
e audit, dicat, ueni. † Et qui ſitit ue t u x
a ¶Per veram fidem. b ¶Se præparando & volendo.
f niat, & qui vult accipiat aquam y
a ¶Sine pretio meritorum. b ¶Q. Angelus teſtificatus eſt mihi, ſimiliter ego conte. &c.
g uitæ gratis. Conteſtor enim omni z a
audienti uerba prophetiæ libri
a ¶Hoc. ſ. conteſtor. b ¶Vt errorem inde foueat.
huius. Si quis appoſuerit ad hæc b
apponet Deus ſuper illum plagas
¶De phialis ſupra & tubis.
ſcriptas in libro iſto, & ſi quis di-
minuerit de verbis libri prophe-
tiæ huius, auferet Deus partem
eius † de libro uitæ, & de ciuitate
ſancta, & de his, quæ ſcripta ſunt
¶Q. d. excommunicationis.
in libro iſto. Dicit qui teſtimo- c
a ¶Cauete vobis, quia ego ve-
nium perhibet iſtorum. Etiam ue d
a ¶Conuerſio ad Deum. ¶Etiam quaſi uera ſunt omnia & qui mutat excommunicatur. b ¶Ad remunerandum ¶Veni domine & noli tardare.
nio cito. Amen. ✻ Veni domine e
a ¶Sicut ſupra incœpit a gratia, ita finit.
h Ieſu. Gratia domini noſtri Ieſu
Chriſti cum omnibus uobis:
Amen.

NIC. DE LYRA.

B ¶ a Ecce uenio cito &c. *quòd hoc poſſit oſtendit, di.*

b Ego ſum alpha & o, *i. cauſa effectiua & finalis omnium ſicut alpha eſt prima litera Græca, & o vltima.*

c Beati qui la. ſto. ſuas. *aquis pœnitentiæ in præſenti. Quod autem in aliquibus libris ſubditur: In ſanguine agni, non eſt de textu, nec habetur in antiquis biblijs.*

d Vt ſit po. eo. in ligno uitę. *i. in futuro ſiuĩtur Chriſto, cuius diuinitate reficiuntur beati interius & eius humanitate exterius.*

e Et per portas intrant in ciuitatem. *i. per obſeruationes mandatorum intrant ad vitam ęternam.*

f Foris canes. *i. guloſi & detractores contra bonos latrantes.*

† de ligno g Et uenefici. *i. inuidiæ ueneno pleni.*

h Et impudici. *i. ſeipſos interficientes.*

i Et homicidę. *corporales & ſpirituales.*

k Et idolis ſeruientes. *quod eſt peccatum directe contra Deum.*

l Et omnis qui amat & facit mendacium. *Ille amat, qui delectatur mendacia proferẽdo. ſed hypocrita facit mendacium. nam hypocriſis eſt mendacium in facto.*

*etiam m Ego Ieſus miſi angelum meum teſtificari uobis. *ſ. punitionem malorum, & præmiationem bonorum.*

n In eccleſiis. *quæ ſunt per orbem vniuerſum. Tertio in ſuperioribus dictum eſt frequenter de Chriſti excellentia, & quantum ad hoc ſubditur in eius perſona.*

o Ego ſum genus & radix Dauid. *i. de radice Ieſſe ſicut Dauid eſt de genere eius quãtum ad humanitatem, ſcđm quod dicitur Iſa. xi. a. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet &c. qui flos eſt Chriſtus ſecundum ſenſum literalem, ſicut diffuſius fuit ibi dictum:*

p Stella ſplendida & matutina. *quantum ad diuinitatem, illuſtrans omnem hominem venientem in hunc mundum. Iohannis. 1.*

q Et ſpiritus & ſponſa dicunt ueni. *Nota hæc eſt uera litera & ſic habent libri correcti. dicit autem ſpiritusſanctus Chriſto.*

r Veni. *ſ. ad iudicium ad iuſtos præmiandum. Quod dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, quia facit iuſtos hoc dicere, qui præmiari deſiderant a Chriſto iudice, eo modo loquendi, quo dicitur Rom. viij. e. Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id eſt poſtulare facit ſecundum omnes expoſitores catholicos. Alio modo, quia ſicut filius miſſus fuit in mundum a patre & ſpiritusſancto, ſicut in perſona eius dicitur Iſa. xlviij. c. Miſit me Deus & ſpiritus eius, ſicut ibidem plenius fuit oſtenſum, ſic in aduentu ad iudicium mittetur a patre & ſpiritusſancto.* Et ſponſa. *id eſt eccleſia militans, quæ deſiderat coniungi eccleſiæ triumphanti, quod fiet in iudicio finali.* C

ſ Et qui audi. *a ſpiritu per inſpirationem, et ab eccleſia per prædicationem.*

t Dicat ueni. *deſiderando ſecundum aduentum Chriſti. vnde Lucæ vigeſimo primo. f. dicit Saluator loquens de eius aduentu ad iudicium: His autem fieri incipientibus reſpicite & leuate capita veſtra, id eſt exhilarate corda. prout exponit Gregor. quoniam appropinquat redemptio veſtra.* - ſanguine agni / Lib. hom. in euang. hom. 1 tom. 2.

u Et qui ſitit. *deſiderando gloriam.*

x Veniat. *per gratiam.*

y Et qui uult accipiat aquam uitæ. *id eſt gloriam, quæ eſt uita animæ.*

z Gratis. *nam hic habetur per Chriſti meritum in baptiſmo, dum tamen non ponatur obſtaculum.*

a Conteſtor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius. *Hæc eſt vltima pars, in qua ponitur prædictorum confirmatio, quia nihil ibi continetur ſuperfluum aut diminutum, ideo ſubditur.*

b Si quis appoſuerit ad hoc. *ſcilicet diſcrepantia a veritate euangelij, ſicut faciebant Ebion & Cherinthus hæretici, qui tempore illo addebant aliqua diſcrepantia a veritate euangelij, & aliqua diminuebant de eius veritate dicentes Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. per hoc tamen non excluditur, quin poſſint aliqua dici licite, quæ faciunt ad declarationem ſacræ ſcripturę & ſic faciunt doctores ſancti.* D †Iſa. 55.a †36. di. c. q eccleſiaſticis. § cccc.

c Dicit, qui teſtimonium perhibet iſtorum. *ſcilicet Chriſtus.*

d Etiam uenio cito. *ad iudicium cuilibet in morte. nam qualis vnuſquiſque inuenitur in morte, talis præſentabitur in iudicio. generaliter autem veniet omnibus ad iudicium in generali reſurrectione.*

e Veni domine Ieſu. *hoc dicit Iohannes conformando ſe ſpiritui ſancto & eccleſiæ. ideo ſubditur eius oratio pro omnibus fidelibus, cum dicitur:* Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis, Amen.

MORALITER.

✻ arbitrium, quin flexibile ſit ad bonum & ad malum.

a *Ecce venio cito.* ſcilicet in morte cuiuſlibet hominis, cuius eſt uita breuis.

c *Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni.* id eſt conſcientias per veram pœnitentiam.

d *Vt ſit poteſtas eorum in ligno uitæ.* ipſum deguſtando inchoatiue per gratiam, & conſummatiue fruendo per gloriam.

q *Et ſpiritus & ſponſa dicunt ueni.* Gloſſa interlinearis, ad noticiam libri, ſcilicet ſacræ ſcripturæ: ad cuius noticiã inducũt Xp̃s & eccl'ia ſpõſa eius.

ſ *Et qui audit.* id eſt intelligit.

t *Dicat, ueni.* nam intelligentes ſacram ſcripturam inducere debent alios ad eius intelligentiam.

u *Et qui ſitit ueniat.* nam deſiderantes ipſam, inueniunt eam.

a *Conteſtor enim omni audienti uerba prophetiæ &c.* per hoc præcluditur via præſumptuoſis addendi vel diminuendi in expoſitione ſacræ ſcripturæ aliquid diſſonum a fidei veritate: & quia verus intellectus ſacræ ſcripturæ nõ hr̃ niſi per donũ gratiæ, ſubditur in fine: *Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis. Amen.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E *INCIPIT LIBELLVS EIVSdem Nicolai de Lyra: continens pucherrimas quæſtiones Iudaicam perfidiam in catholica fide improbantes.*

PRIMO Quæritur. vtrum ex ſcripturis receptis a Iudæis poſſit efficaciter probari ſaluatorem noſtrum fuiſſe Deum & hominem. Et arguitur primo quòd ſic, quia tamen quæſtio duo includit. Vnum, quod pertinet ad perſonam Chriſti.ſ. quòd ſit Deus & homo. Aliud ad tempus .ſ. quòd ſit Chriſti myſterium completum, ideo de vtroque arguitur. Et primo per id, quod habetur Iere.xxiii.a. Ecce dies veniunt dicit dominus, & ſuſci. Da. ger. iuſtum &c. Ex quo patet Chriſtum promiſſum ex ſemine Dauid, & per conſequens verum hominem. Et ſequitur in eadem autoritate, quæ de Chriſto loquitur: In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter: & hoc eſt nomen, quod vocabunt eum: dominus iuſtus noſter. Ex quo patet eius diuinitas. De ſecundo, videlicet de tempore, arguitur per illnd Aggęi.ii.b. vbi de Chriſto dicitur: Veniet deſideratus cunctis gentibus, & re.do. iſtam gloriã, dicit dominus exercituum. propheta autem ibi loquebatur de domo Dei ædificata a filiis Iſrael poſt reditum de captiuitate Babylonyca. ergo ſtante illa domo venit Chriſtus. domus autem illa deſtructa fuit.xlii anno a paſſione domini per Titum & Veſpaſianũ. ergo ante erat completum Chriſti myſterium. & ſic patet propoſitum. In contrarium autem arguitur, quia inter Iudæos ſunt & fuerunt multi homines ingenioſi, & in ſcripturis legis & prophetarum valde ſtudioſi. ergo ſi prædicta poſſent haberi efficaciter per ſcripturas ab eis receptas, non eſſet veriſimile, quòd tandiu ſtetiſſent in tali errore: igitur &c. Reſpondeo, hic ſunt principaliter duo intendenda. Primum eſt, quæ ſunt ſcripturæ a Iudæis receptæ. Secundum vtrum prędicta poſſint per illas ſcripturas probari probatione efficaci. Circa primum ſciendum, quòd libri canonici veteris Teſtamenti ſunt ab eis recepti tanquam Deo inſpirante ſcripti: & ſunt in vniuerſum. xxii. ſecundum antiquam computationem, & xxiiii ſecundum modernam: quia Lamentationes Ieremiæ & liber Ruth, ponuntur modo pro duobus libris, a libris Ieremiæ & Iudicum ſeparatis. De iſtis autem libris aliqui dicuntur legales.ſ. quinque libri Moyſi, & ſunt in primo ordine apud Iudæos. Alij dicuntur prophetales.ſ. Ioſue, Iudicum, Samuel.i. primus & ſecundus Regum. Malachi.i. tertius & quartus Regum. Iſaias Ieremias Ezechiel & liber xii. prophetarum, qui dicitur tereaſta. & iſti octo ſunt in ſecundo ordine. Reliqui vero dicuntur agiographi id eſt ſcripturæ ſanctæ, vel ſanctorum ſcripturę. Et ſunt iſti, liber Iob: liber pſalmorum, parabolę, Eccleſiaſtes, Cantica cãticorum, Paralipomenon, Daniel, Eſdra & Eſter, Ruth, lamentationes Ieremiæ, & iſti ſunt in tertio ordine. Conſiderandum etiam: quòd iſti libri ſunt apud eos multipliciter conſcripti. Vno modo pure Hebraice, & ſic primo traditi ſunt, videlicet ſermone Hebraico cũ literis Hebraicis. Alio mõ Hebraice ſed non pure, uidelicet ſermone Chaldaico, ſed literis Hebraicis. Sed quia Hebraicum & Chaldaicum ſunt idiomata propinqua eundẽ numerum literarum habentia, q́ literæ quãuis diſcrepent in figura, tñ conueniũt in ſono & virtute, vt dicit Hier. in prol. Galeato. & ideo vnũ idioma poteſt faciliter ſcribi per literas alterius. Hoc igitur modo plures ſcripſerunt vetus Teſtamentum: & maxime Ionathan filius Oriel, cuius ſcriptura eſt ita autentica apud Hebræos, quòd nullus adhuc auſus fuit ſibi contradicere. propter quod in libris notabilibus Iudæorum ponitur Hebraicum purum in vna columna & Chaldaicum ſcriptum ab iſto Ionathan literis Hebraicis in altera: & vtuntur Iudæi iſto Chaldaico quaſi pro expoſitione & quia aliqua, quę erãt multum obſcura in Hebraico puro, clarius ponuntur, & quaſi exponuntur in iſto Chaldaico, vt infra patebit magis. Et ideo illa tranſlatio neceſſaria eſt ad diſputandum cum Iudæis in paſſibus multis. Similiter tranſlatio. Lxx. interpretum apud eos, habetur ſaltem apud aliquos ſtudioſos. Illi enim. Lxx. fuerunt electi de toto populo Iſrael tanquam excellentiſſimi & ſtudioſiſſimi ac periti in litera Hebraica & Græca, ſecundum quòd dicit Ioſephus. ipſi autem non ſemper tranſtulerunt de Hebraico in Gręcum verbum ex uerbo, ſed frequenter ſenſum ex ſenſu, mutantes aliqua vel occultantes ex induſtria ea, quę poſſent eſſe cauſa erroris Ptolemęo regi. Hanc autem trãſlationem voluerunt habere ſtudioſi Hebręorum tanquam factum ſapientiſſimorum virorum. & dato quòd nuſquã ab eis haberetur, non tamen poſſunt ipſam negare, cum fuerit facta a ſapientiſſimis & valentioribus de toto populo & in tanto numero. Et ideo de illa poſſumus nos iuuare ad probandum aliquid ipſis Iudæis, ſicut infra patebit. Item præter ſcripturas canonicas ſunt aliæ ſcripturæ a Iudæis receptę tanquam autenticę .ſ. Thalmud, & ſecundum eos ſcriptura iſta non diffet a ſcripturis canonicis, niſi ſicut lex data verbo a lege data ſcripto, quia iſta fuit reuelata Moyſi a Deo, ſicut illa, quæ ſunt ſcripta in libris Moyſi, ſed Moyſes non ſcripſit ea quæ continentur in Thalmud. Et hoc potuit eſſe duplici

Scripturę à Iudais rece ptæ

F

Autoritas Septuaginta

Antiq. lib. 12.c.2.

Thalmud

G ſe duplici de cauſa, vt pote quia non erat neceſſarium, vt populus ſciret talia, ſicut erat neceſſarium de præceptis in lege: vel quia iſta erant magis in ſecretis habenda. Moyſes tamen tradidit ea Ioſue & aliis ſenioribus verbo ſicut habuerat a domino, & aliis poſterioribus eodem modo, & ſic conſequenter quouſq; ſcripta ſunt talia per poſteriores doctores ne cederent in obliuionem. Similiter dicta doctorum Hebraicorum, qui gloſſauerunt vetus Teſtamentum, ſunt autentica apud eos multo magis quàm apud nos dicta Hiero. & Aug. & aliorum doctorum catholicorum. Et hoc potiſſime per id, quod ſcribitur Deut. xvii.b. Non declinabis neque ad dex. &c. vbi loquitur ſcriptura de ſacerdotibus & doctoribus, ad quos præcipit ſcriptura in dubiis recurrere: & eorum ſententiam indiſcuſſe tenere. Licet autem huiuſmodi ſcripturæ in magna parte ſint falſæ.ſ. Thalmud & gloſſæ doctorum Hebraicorum, tamen per eas poſſumus cõtra eos efficaciter arguere, ex quo ſunt ab eis prædicto modo receptę. Sicut econtrario argumentum, quod facerent contra nos ex euangelio & ſcripturis apoſtolorum, huiuſmodi eſſet efficax contra nos, licet reputent huiuſmodi ſcripturas falſum continere. Viſo quæ ſcripturæ ſint a Iudæis receptę, ſecundo videndum eſt, an id, quod in quęſtione ponitur, poſſit per illas ſcripturas efficaciter probari. Et diſtinguo primo de probatione efficaci, quia probationis efficacia poteſt dupliciter accipi. Vno modo, quòd ſit ita efficax probatio, quòd nullo modo poſſit euitari ſine euidenti negatione vel cõtradictione ſcripturæ prædictæ. & ſic mihi videtur, quòd adhuc non ſit probatum, quod in quæſtione quæritur per dictam ſcripturam. Cuius ratio eſt, quia myſterium trinitatis & incarnationis Chriſti expreſſius ponitur in nouo Teſtamento quam veteri, ſicut patet manifeſte & omnibus conceditur: & tamen multi hæretici totum nouum Teſtamentum recipiunt, & pro ſuis erroribus exponunt. Aliqui tamen ipſorum negant trinitatem perſonarum in diuinis, ſicut Sabellius, aliqui negant diuinitatem in Chriſto, ſicut Arrius. aliqui veram humanitatem, ſicut Manichęus, qui dixit Chriſtum habere carnem phantaſticam, ad quod ſequitur ipſum non fuiſſe verum hominem, quia caro vera eſt de veritate naturæ humanæ. Similiter Arrius dixit ipſum non habere animam intellectiuam, ſed verbum ſupplere animę locum: quod tamen uerbum dicitur eſſe creatum. Similiter Apollinaris dixit ipſum non habere animam intellectiuam, licet aſſumpſerit animam ſenſitiuam. & ad dictum vtriuſque ſequitur Chriſtum non fuiſſe verum hominem, cum ab anima intellectiua accipiatur ſpecies humana. Si igitur dicti hæretici exponebant pro ſe ſcripturam veteris Teſtamenti: multo magis Iudæi poſſunt pro ſe exponere ſcripturam veteris Teſtamenti. Alio modo poteſt accipi probationis efficacia per ſcripturam, ſic quòd licet ſcriptura poſſit aliter exponi aliquo modo, ſaltem ad euadendum abſq; contradictione manifeſta, tamen ſimpliciter loquendo non poteſt alio modo rationabiliter exponi, quin ſemper appareat expoſitio fidei catholicæ rõnabilior. Et hoc modo credo, ꝙ id, qđ poſitum eſt in qõne, probatum eſt ſatis per ſcripturam ve. Te. & iterum põt hoc idem probari hoc mõ procedendo. In qõne aũt ponuntur duo, vt dictum eſt. Vnum, quod pertinet ad tp̃s.ſ, vtrum tp̃s aduentus Chriſti ſit præteritum. Secundum, quod pertinet ad perſonam Chriſti, utrum ſit Deus & homo in una perſona: & iſtud implicat duo, quia fides catholica ponit unionem naturæ diuinæ & humanæ in determinata perſona.ſ. filij & nõ patris nec ſpirituſſancti: & ex hoc ſupponitur pluralitas perſonarum in diuinis, quod fortiſſime negatur a Iudæis. Et ideo ad probandum, quod in quæſtione ponitur per ſcripturam a Iudæis receptam, iſta tria ſunt per ordinem declaranda ex eadem ſcriptura. Primum eſt, quòd in unitate diuinæ eſſentiæ eſt pluralitas perſonarum ſiue ſuppoſitorum. Secũdum eſt, quòd in perſona filii, natura humana & diuina ſunt unitæ, ita quòd ipſe eſt uerus Deus & uerus homo. Tertium eſt quòd hoc factum eſt de præterito, & non expectandum de futuro, ſicut expectant Iudæi, & in hoc ſunt ualde decepti. Ad declarationem primi primo induco argumentum magiſtri ſentẽtiarum diſ. ii. primi libri, qui probat pluralitatem perſonarum in diuinis per illud, quod ſcribitur in principio Ge. In principio creauit Deus cęlum & terram &c Hebraica veritas ſic habet: In principio creauit Elohim cælum & terram. Elohim eſt nomen plurale huius nominis uel Eloha, quod ſignificat Deum in ſingulari. & hoc ſatis patet ſcientibus proprietates idiomatis Hebraici. per hoc autem quòd nomen plurale diuinum coniungitur cum verbo ſingularis numeri, cum dicitur: Creauit Elohin: ac ſi diceret, creauit dii: oſtenditur in ſcriptura, quòd in Deo eſt aliqua pluralitas in unitate eſſentiæ, quia talis modus loquendi ſæpe in veteri Teſtamento inuenitur de Deo & de nullo alio. Ex quo patet, quòd aliqua pluralitas in vnitate diuinę eſſentiæ eſt, quæ in nulla alia inuenitur natura: & hęc eſt pluralitas perſonarum in una ſimplici eſſentia, quę in prędicto modo loquendi deſignatur per verbum ſingularis numeri coniunctum nomini plurali. Sed ad hoc reſpondẽt dicentes, quòd hoc nomen Elohim indifferenter accipitur in plurali & ſingulari: & quãdo dicitur de Deo vero, ſemper accipitur pro ſingulari, & ſic eſt in propoſito, quãdo dicitur: In principio creauit Elohim &c.i. Deus. Sed contra hanc ſolutionem arguo ex textu ſacræ ſcripturæ, quod hoc nomen Elohim & alia nomina diuina dicuntur frequenter de Deo uero

Efficatiæ probationis duplex

H

Pluralitas perſonarum in unitate eſſentia diuinæ Elohim

A de Deo vero in plurali. quod patet manifeſte, quia coniungitur cũ adiectiuis pluralibus & verbis pluralis numeri. Exemplum de adiectiuis Ioſue vlt. e. Non poteritis ſeruire Domino, quia dominus ſanctus ipſe. Veritas Hebraica ſic habet: Non poteritis ſeruire domino: quia Elohim ſancti ipſe. Item Iere. xxiij. g. Peruertiſtis verba Dei viuentis domini exercituum Dei veſtri tetragrammaton. Et nota quòd ibi ponitur nomen Dei tetragrammaton, quia veritas Hebraica ſic habet: Peruertiſtis verba Elohim viuentium domini exercituum Dei veſtri. Et nota quòd ibi ponitur nomen domini tetragrammaton Dei veſtri, cum dicitur in autoritate præmiſſa: Domini exercituum. vbi habemus nomen domini, in Hebraico ponitur nomen domini tetragrammaton, quod ſignat diuinam naturam ſecundum ſuas proprietates intrinſecas abſque reſpectu ab extra, vt magis patebit infra. Et ſic patet, quòd in intrinſecis diuinitatis eſt aliqua pluralitas per pluralitatẽ immediate pręcedentẽ, cũ dicitur in autoritate: Peruertiſtis verba Elohim Haim.i. deorum viuentium. & coniungitur iſta pluralitas nomini Dei tetragrammaton. tamen immediate ſubditur: Dominus exercituum &c. in ſingulari. & ſic per hoc patet, quòd in vnitate diuinæ eſſentiæ eſt aliqua pluralitas cum ſumma ſimplicitate, quæ non eſt in aliis. quia ſemper vbi ſcriptura ponit aliquid ſignificans pluralitatem perſonarum, ibi deinde ponit quod oſtendit eſſentiæ vnitatem, vt per autoritatem prædictam patet, vt infra ſubſequenter patebit. Item Iſa. liiii.b. Dominabitur tui qui te fecit, dominus exercituum nomen eius. Hebraica ueritas ſic habet: Dominatores tui factoris tui, dominus exercituum nomẽ eius. In hac autoritate vbi ponitur, dominus exercituum nomen eius, ponitur nomen domini tetragrammaton. Et ideo ex hac autoritate poteſt argui ſicut ex præcedẽti. Similiter hoc nomen Elohim frequenter cõiungitur cum verbo pluralis numeri. verbi gratia. ii. Re. vii. d. dicitur: Quæ eſt autem vt populus tuus Iſrael, gens in terra, propter quam iuit Deus, vt redimeret eam ſibi in populum &c. Hebraica veritas ſic habet: Quis eſt vt populus tuus Iſrael Gens vna in terra, propter quàm iuerunt Elohim ad redimendum ſibi populum? Item Eccle. ii. b. Quis eſt homo inquam vt poſſit ſequi regem factorem ſuum? Hebraica veritas ſic habet: Quis eſt homo vt intret poſt regem, qui iam fecerũt eum? Patet igitur ex prædictis, quòd prædicta euaſio eſt falſa: quia nomen Elohim dictum de Deo vero accipitur frequenter in ſacra ſcriptura in plurali, vt patet ex autoritatib. prædictis, quæ non poſſunt intelligi ad literam niſi de Deo vero. Propter quod alii ſoluerunt aliter alibi.ſ. in glo. ſuper illud Eccle. quod dictum eſt. Quis eſt homo, vt intret poſt regem, qui iam fecerunt eum? Glo. Hebraica: Si quæratur qui fecerunt eum, ſcilicet hominem, poteſt dici Deus ſanctus & dominus conſilii ſui. & conſimiliter reſpondetur in glo. ſuper Pſal. xlix. qui factus eſt ab Aſaph. Deus deorum dominus locutus eſt &c. in Hebraico ſunt tria nomina diuina, ſcilicet Elohim: & nomen domini tetragrammaton. loco huius habemus hoc nomen dominus. Quærit ibi gloſſator, quare Aſaph ter nominauit Deum in principio huius Pſal. Reſpõdit: vt oſtenderet quòd Deus in tribus proprietatibus creauit ſeculum. Si conſiderentur iſtæ reſponſiones, duæ ſunt veriſſimæ. Prima enim, quæ dicit, quòd Deus & dominus conſilii ſui fecerunt hominem. & propter hoc dicitur in plurali Eccle. ii. b. Quis eſt homo, vt intret poſt regem, qui iam fecerunt eum? quia dominus accipitur hic pro patre. dominus conſilii ſui proprie dicitur filius, qui eſt verbum mentis paternæ, & ſpirituſſanctus amor ex ipſis procedens. Similiter ſecunda reſponſio, quæ dicit, quòd Aſaph ter nominauit Deum, quia Deus in tribus proprietatibus creauit mundum, eſt veriſſima, quia tres ſunt proprietates in diuinis.ſ. paternitas, filiatio, & ſpiratio, quæ ſunt proprietates conſtituentes. Et creatus mundus eſt in tribus proprietatibus iſtis, quoniam indiuiſa ſunt opera trinitatis. Patet etiam ex iſtis, quòd non eſt contra intentionem Hebraicorum doctorum antiquorum quòd aliqua pluralitas ponatur in Deo ſeu in diuinis, dum tamen ſeruetur vnitas deitatis, quam vnitatem catholici uериſſimè confitentur. Hanc igitur ultimam reſponſionem, quę vt viſum eſt continet veritatem, poſteriores Iudæi deprauant, dicentes, quòd diuina ſapiẽtia, bonitas & potentia ſunt iſtæ tres proprietates, in quibus Deus creauit mundum & omnia fecit. & ideo in principio Gen. dicitur: In principio creauit Elohim, in plurali: ad denotandum iſtas tres proprietates ſiue attributa in Deo, in quibus omnia operatur. Et eo modo exponunt autoritates alias. Sed iſta reſponſio non eſt rationabilis. Primo, quia ſicut Deus operatur per potentiam, ſapientiam, amorem, ita artifex creatus operatur per artem ſuam, ſicut per regulam directiuam & per potentiam trãſmutandi materiam. & per lucri amorem ſicut propter finem. Si igitur propter prædicta, ſcilicet propter potentiam, ſapientiam & bonitatem diuinam nomen domini ponitur in plurali, quando operatur, eadem ratione & maiori debet ſcriptura ſic loqui de artifice creato operationem ipſius exprimendo, quod non inuenitur. & talis modus loquendi in ſacra ſcriptura de Deo frequenter habetur. Et confirmatur ratio, quia potentia, ſapientia & amor plus differunt in artifice creato quàm in Deo, quia differunt .ſ. re abſoluta, quod non poteſt eſſe in Deo. ergo modus loquendi in plurali magis competit in expreſſione operatoris creati artificis, quam ipſius Dei. Item arguitur ſic. Intentio Moyſi erat inducere populum ad cultum

B

Tria ſunt nomina Hebraica diuina.

Tres ſunt proprietates in diuinis

C ad cultum unius Dei, & ipſum ab idololatria reuocare, ad quam ille populus erat pronus, vt patet ex toto decurſu vete. Teſta. Cum igitur per modum prædictum loquendi in plurali poſſit haberi aliqua occaſio cogitandi abſolutam pluralitatem in diuinis, non eſt veriſimile, quòd Moyſes cognoſcens pronitatem populi ad idololatriam vſus fuiſſet tali vocabulo vel modo loquendi, & in ſcripturis reliquiſſet, niſi per hoc ſubtiliter ſapientibus indicare voluiſſet, quòd cum vnitate ſimplicis eſſentiæ in Deo ſtat pluralitas perſonarum. aliter enim ſuus modus loquendi eſſet contrarius ſuæ intentioni. Eſt autem ſciendum, quòd in Hebraico myſteria abſcondita, & ſolum ſapientibus nota ex modo ſcribendi inconſueto frequenter deſignantur. Iſta ſunt quæ dixi de hac reſponſione, & hãc quæſtionem determinaui. Sed poſtea venit ad manus meas quidam libellus Hebraicè ſcriptus, vbi prædicta ratio aliter ſoluitur. Et quantum ad illud argumentum dixit ſic autor illius libelli, ꝙ illi, qui arguũt pluralitatem perſonarum in diuinis per hoc nomen Elohim, quod pluralitatem ſignat, & tamen dicitur de Deo, innituntur ſuper baculum arundineum confractum, quia talis modus loquendi alibi inuenitur de uno ſolo ſicut patet 1. Reg. xxviii. vbi ſcriptura loquitur de ſuſcitatione Samuelis, cum dixit mulier phytoniſſa: Vidi Elohim aſcendentes de terra. ſequitur verbum Saulis: Qualis eſt forma eius &c. Item non ſolum loquitur ſcriptura ſic de hoc nomine Elohim, ſed etiam de aliquibus aliis. verbi gratia, Ezec xlvi.f. dicitur ſic: In die autẽ kalendarum vitulum de armento immaculatum &c. In Hebraico autem ponitur Thamin, quod ſignificat immaculatum. ſed thaminum, quod eſt plurale huius nominis thamini vel themam, & coniungitur cum vitulo in ſingulari: & per hoc non interpretatur aliqua pluralitas. ergo &c. Item aliquando verba pluralis numeri coniunguntur cum nominibus & pronominibus ſingularis numeri. verbi gratia Cant. 1. a. Trahe me poſt te, curremus &c. & ſic non valet argumentum, quo concludebatur pluralitas perſonarum ex hoc, quòd nomina diuina coniunguntur cum verbis pluralis numeri, vt videtur. & ſic per iſta loca ſcripturæ arguit contra prædicta. Sed per iſta nullo modo infringuntur ea, quæ dicta ſunt. quia ſecundum expoſitores Hebraicos Samuel non ſurrexit ſolus, ſed Moyſes cum eo. Dicunt enim, quòd Samuel ſurrexit tunc, non virtute magica, ſed virtute diuina ſeu permiſſione. Quod dictum conuenit cum illa opinione, quam tangit Augu. ad Simplicianum, & habetur in gl. 1. Re. xxviii. Super locum illum dicunt Iudæi, quòd Samuel timuit ad diuinum iudiciũ euocari, ideo rogauit Moyſen venire ſecum, vt eſſet ſibi teſtis, ꝙ integre ſeruaſſet legem ab eo ſcriptam. Mulier igitur phytoniſſa, quę ſolum Samuelem vocauerat, videns alium ipſum aſſociantem, admirans dixit in plurali: Deos video aſcendentes de terra.i. homines diuinos, & indicauit modum ſuæ viſionis Sauli, licet breuius ſcribatur 1. Re. xxvii. Saul autem non quæſiuit niſi de figura ipſius, qui primo apparuerat, & non de aſſociante ipſum, & propter hoc quæſiuit in ſingulari, di. Qualis eſt forma eius? quia cum ſolo Samuele volebat loqui. Et ſic patet ex dictis doctorum Hebraicorũ paſſum iſtum exponentium, quòd non infringitur noſtrum argumentum prædictum, ſed confirmatur magis, quia Elohim de duobus dicitur. Si autem dicatur ſecundum aliam opinionem, quam etiam tangit Augu. quòd non fuit verè Samuel, qui apparuit: tunc reſpondeo, quòd duo alii apparuerunt, videlicet dæmon priuatus illi mulieri magicę, & quædam forma repreſentans Samuelem. & propter hoc dixit in plurali: Video Deos &c. Saul autem non niſi de vno quæſiuit.ſ. de Samuele, quẽ vocari fecerat. Ad ſecundum argumentum dicendum eſt, quòd thamin, quod ſignificat immaculatos in plurali, non coniungitur cum vitulo in ſingulari, vt ipſe arguit, & male: ſed cum genitiuo pluralis numeri. non enim habẽt variationem caſuum ſicut nos, ſed tantum variantur nomina ſecũdum numerum pluralem & ſingularem. Et eſt ſenſus: In die autem kalendarum vitulum de armento immaculatorum.i. de numero illorum immaculatorum, qui ad hoc reſeruabantur, faciet ſacrificium &c. Ad cuius euidentiam eſt notandum, quòd ex ſtatuto legis in principio cuiuslibet menſis debebat offerri uitulus vnus immaculatus. & ideo ordinauerunt ſacerdotes in uno loco prope tẽplum, vt tales vituli ſeruarentur, ſaltem. xii. ad minus. & de illis ſaltem ad hoc reſeruatis ſemper accipiebatur ille, qui in principio menſis ſeu kalendarum (quod idem eſt,) offerebatur. De tali autem oblatione loquitur Ezechiel in loco prædicto. & ideo ad hoc denotandum poſuit thaminum in plurali, ad innuendum ꝙ vnus de illis pluribus ſic debeat offerri. Et ſic patet quòd prædicta non infringunt ea, quæ dicta ſunt de hoc nomine Elohim. propter qđ antiqui doctores Hebræorum aliter nitebantur ſoluere prædictũ argumentum, vt patuit ex prædictis. Ad tertium eſt dicendum, ꝙ liber canticorum a doctoribus Hebraicis exponitur de Deo & ſynagoga, ſicut de Chriſto, & etiam a doctoribus catholicis, vt infra dicetur. Igitur ſecundum illos illa verba: Trahe me poſt te: ſunt verba ſynagogę, quæ dicitur ſponſa Dei. ideo talis ſponſa non eſt vna perſona ſingularis, ſed collectio fidelium. & ideo ad hoc denotandũ ſubditur in plurali: Curremus. & iõ hoc ponitur ad denotandum pluralitatem perſonarum. & ideo ex hoc non infringitur argumentum de hoc nomine Elohim & aliis nominibus diuinis etiam de nomine domini tetragrammaton, quæ coniunguntur cũ uerbo

Ad Simpl. li.2.q.3. & ſeq. tom.4.

D

Vbi ſup.

Diuiſio

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E verbo pluralis numeri, ad denotandum ibi aliquam pluralitatem per modum prædictum, ſed magis per hoc argumentum prædictum confirmatur. Quædam etiam alia inducit autor prædicti libelli ad ſuum propoſitum, quæ omitto ad præſens: tum quia prædictis ſolutis alia patent: tum quia intendo libellum illum improbare per omnia decurrendo, quia ibi multa contra fidem Chriſtianam tanguntur. Item non ſolum arguitur pluralitas perſonarum in diuinis ex hoc nomine Elohim, vt ipſe ſupponit, dicens, ꝙ innitimur baculo arundineo confracto, ſed eandem pluralitatem clarius exprimunt prophetę in multis locis. verbi gratia in pſal. xliiii. qui non poteſt exponi niſi ad literam de Chriſto, vt diffuſius declaraui ſuper epiſtolam ad Heb. 1. c. & ibidem dicitur de Chriſto: Sedes tua in ſeculum ſeculi, virga ęquitatis, virga regni tui. Dilexiſti iuſticiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus. In hac autoritate exprimitur Chriſtus tanquam Deus vnctus, quia in humana natura aſſumpta vnctus eſt plenitudine gratiæ. exprimitur hic etiam Deus vngens ipſum tanquam perſona diſtincta ab ipſo vncto, quia ſcriptura ſacra de ipſo vngente loquitur tanquam de alia perſona. Notandum etiam, quòd ex parte Dei vngentis duplicatur hoc nomen Deus cum dixit. Vnxit te Deus Deus tuus, ad denotandum perſonam patris & ſpiritusſancti. Et ſic patet ex hac autoritate pluralitas perſonarum & diuinitas ipſius Chriſti. propter quod ad idem propoſitum probandum inducit eam Apoſtolus ad Heb. 1. Item pſal. cix. a. dicitur: Dixit dominus domino meo &c. quòd & iſta ſint uerba patris ad filium, patet p̃ tranſlationẽ Chaldaicam, quæ dicit ſic: Dixit dominus verbo ſuo ſede a dextris meis. Patet etiam per id quòd ſequitur in eodem pſal. Ex utero ante luciferum genui te, quia non poteſt competere niſi filio Dei. per hoc enim quod dicitur hic: Deus uerbum ex utero. i. genitus de ſubſtantia Dei, oſtenditur vnitas diuinæ eſſentiæ, quia deitas plurificari non poteſt. per hoc autem quòd dicitur genitus de ſubſtantia Dei, oſtenditur diſtinctio perſonarum, quia nulla res ſeipſam gignit. ſimiliter per hoc quod dicitur, ſede a dextris meis. vna enim perſona non dicitur ſedere ad dexteram ſuiipſius. Et ſic ex hac autoritate patet pluralitas perſonarum. & maxime, quia hic pſ. non poteſt exponi ad literam niſi de Chriſto, ſicut prius declaraui in epiſtola ad Heb. 1. propter quod Saluator allegat eam in hoc ſenſu Mat. xxii. & Apoſtolus vbi ſupra. Item pluralitas perſonarum non ſolum exprimitur in ſcriptura ve. te. ſed etiam determinata pluralitas, videlicet beata trinitas, Iſa. xlviii. c. Non a principio in abſcõdito locutus ſum, ex tempore antequam fierent ibi eram, & nunc dominus Deus miſit me & ſpiritus eius.

F Iſta ſunt verba Dei loquentis, vt patet ex textu immediate præcedenti. Similiter ex hoc, quod immediate ſubditur: Hoc dicit dominus Deus redemptor tuus ſanctus Iſrael. In hac autem autoritate immediate præmiſſa Iſa. expreſſe loquitur de datione legis, quia fuit data in manifeſto, quia de die & audiente toto populo vocem Dei loquentis, vt patet Exo. xix. & xx. Et hoc eſt, quod dicit: Non a principio in abſcondito locutus ſum. i. quando lex primo fuit data, & immediate ſubditur: Et nunc dominus Deus miſit me & ſpiritus eius. vbi Deus dicit ſe miſſum a Deo & ſpiritu eius. Nunc autem eſt ita, quòd inter mittentem & miſſum ſemper eſt diſtinctio perſonalis, igitur eſt diſtinctio perſonarum in diuinis. ſ. trinitas. ſ. Dei miſſi, & Dei mittentis, & ſpiritus eius. Deum autem miſſum dicimus, Deum incarnatum. ſ. filium: Deum autem mittentem & ſpiritum eius dicimus patrem & ſpiritumſanctum. & ſic patet trinitas perſonarum. Ad euadendum autem iſtud dictum, Ra. Sa. vnum mendacium adinuenit ſuper locum iſtum, dicens, quòd omnes prophetæ fuerunt cum Moyſe in monte Sinai, & ibi acceperunt prophetias ſuas, ſicut & Moyſes legem: ſed poſtea illas prophetias denunciauerunt populo tempore a Deo determinato. & ideo dicit, quòd verba prædicta ſunt verba Iſa. ab iſto loco: Ex tempore antequam fierent ibi eram. i. a tempore dationis legis de qua fit ſermo, ibi fui in monte Sinai. & quod ſequitur: Et nunc dominus Deus mi. me &c. refertur ad tẽpus, quo Iſaias miſſus eſt ad annunciandum populo illa, quæ prius acceperat in monte Sinai a domino. Sed iſtud dictum patet eſſe falſum multipliciter. nam immediate præmittitur verbum domini loquentis de datione legis, cũ dicitur: Non a principio in abſcon. &c. & ideo immediate ſubditur: Ex tempore antequam fierent, ibi eram. & ſic ex modo loquendi patet, quod eſt verbum eiuſdem. & ſic patet, ꝙ illud ſecundum non eſt uerbum Iſa. ſed ipſius Dei, ſicut & primũ. Quod autem primum ſit verbum Dei loquentis de datione legis patet per literam præcedentem, quia ibi præmittitur: Ego primus & ego nouiſſimus, manus mea fundauit terram &c. quod non poteſt dici de Iſaia. Item glo. Hebra. quæ apud eos autentica reputatur ſuper locum illum Exo. xx. a. Ego ſum dominus Deus tuus &c. dicit ſic: Si dicis in ſecreto fuit ſermo. ſ. legis, nonne iam dictum eſt Iſa. xlviii. c. Non a principio in abſcon. &c. & ſic patet per iſtam gloſam apud eos autenticatam, quòd iſtud verbum Iſa. in perſona dicitur loquentis Dei & hoc de datione legis. Item ſuper illud Exo. xix. a. Venerunt in ſolitudinem, Sinai. dicit ſic glo. autentica Hebraica: Data eſt lex in publico, vt omnis, qui voluerit recipere eã, recipiat. Sequitur: Et ecce Deus ſanctus & benedictus, dicente Iſa. xlviii. c. Non a principio in occulto lo. ſum, et tempore ante quàm fierent,

Non omnes prophetæ p̃phetias acceperunt in monte Sinai

fierent, ibi eram. Et idem habetur ſuper illud Exo. xx. a. Ego dominus Deus tuus. & ſic patet non ſolum ex textu præcedenti & ſequenti, ſed etiam ex glo. Hebraicis apud Iudæos autenticis, quòd autoritas præallegata Iſa. non a principio &c. Non eſt intelligenda de ipſo Iſaia loquentem in perſona propria, ſed magis loquitur in perſona Dei: quia primo dedit legem in mõte Sinai, & poſtea miſſus in mundum a Deo patre & ſpiritu eius ad redemptionem humani generis, ſecundum quòd exprimitur manifeſte in prædicta autoritate. & ideo in fine illius autoritatis ponitur: Hoc dicit redemptor tuus ſanctus Iſrael. Item quòd dicit Iſaiam fuiſſe in monte Sinai, eſt valde abſurdum, quia Iſa. adhuc non erat natus, imo fuit natus poſt fere per. dclxxvi. annos, quia ab egreſſu de Aegypto vſq; ad quartum annum regni Salomonis, in quo fundatum eſt tẽplum, fluxerunt anni. cccclxxx. vt habetur. iii. Re. vj. & extunc vſq; ad primum annum Oziæ regis Iuda, ſub quo cœpit Iſaias prophetare, fluxerunt. ccv. anni, vt poteſt haberi de facili, computando tẽpora regum intermediorum, inſpiciendo tertium & quartum librum Regum. Si autem dicitur, quòd Eſaias poſtquam acceperat prophetiam in monte Sinai mortuus ſit, & poſtea tempore Oziæ reſuſcitatus: illud videtur ficticium, quia ſacra ſcriptura hoc nullo modo innuit, ſed magis contrarium, & maxime quia oporteret ſecundum eum dici idem de omnibus prophetis, vt patet ex prædictis. Si autem dicitur, quòd anima Iſa. fuit creata ante corpus, & ſic fuit in monte Sinai in anima & non in corpore, & poſtea illa anima tempore Oziæ fuit coniuncta corpori per viam naturæ generato & organizato, hoc dictum eſt contra ſcripturam Gen. j. & ii. c. Formauit hominem Deus de limo terrę, & inſpirauit &c. Ex quo patet manifeſtè, quòd organizatio corporis humani p̃cedit origine creationem & infuſionem animæ. Itẽ Zach. xii. a. dicitur: Hoc dicit dominus extendens cœlos & fundans terram, & fingens ſpiritum hoîs in eo. ex quo patet, ꝙ aîa hominis creatur in ipſo corpore iam organizato. Vnde & glo. Hebraica ſuper locum iſtum ſic dicit: Creator creat aîam cum perfectione figuræ humani corporis. Item arguitur cõtra utranq; rñſionẽ ſimul. quia ſi Eſa. fuit in mõte Sinai tp̃e legis datæ, & hoc ſiue in aîa tm̃, ſiue in aîa & corpore ſiſ, & ibi accepit prophetiam, quam poſtea denunciauit, & ſic alij prophetæ: ſequitur, ꝙ ſcriptura ve. te. in magna parte ſit falſa, quia ſæpiſsime dicit prophetas accepiſſe ſpm̃ prophetandi de nouo, ſicut patet de Eliſeo iiij Re. ij. & de Ezechiele Ezec. j & de multis aliis. Similiter, ꝙ reuelationes ſunt factæ ipſis prophetis de ipſis, quæ ignorabant, ſicut patet de Eliſeo iiij. Re. iiij. e. vbi dicit de illa muliere Sunanimite: Aîa eius in amaritudine eſt, & dñs celauit a me.

H Similiter de Daniele, de quo ſcribitur Dan. j. ꝙ Deus dedit illi intelligentiam uiſionum. & ij. ca. qualiter reuelatũ eſt ei ſomniũ Nabuchodonoſor & eius interpretatio. & ix. ca. introducitur angelus Gabriel reuelans Danieli dictũ myſterium hebdomadarum, & in pluribus aliis locis eiuſdem libri ſimile inducitur, ſimiliter ẽt in aliis libris ve. te. ut patet intuenti, quę omitto pp prolixitatem uitandã. hæc aũt oîa & ſimilia eſſent ſimpl̃r falſa, ſi prophetæ perfectè accepiſſent prophetias ſuas in monte Sinai, quia extunc fuiſſent de omnib⁹ illuminati, ſiue fuiſſent ibi in aîa tm̃, ſiue in aîa & corpore. Et ſic patet ꝙ rõ Ra. Sa. non ſolum eſt contra totam ſcripturã ve. Teſt. & prophetiam, quæ dicit, ꝙ anima præcedit corpus: ſed & cõtra totam ſcripturam philoſophorum, ut ex prędictis patet. Et ſic ex p̃dicta autoritate Iſa. trinitas perſonarũ patet in diuinis. Ad idẽ ẽt facit illud Ecc 4. c. Funiculus triplex difficile rũpitur. Gl. Hebraica: Senſus vr̃ eſſe, myſteriũ trini Dei & unius, nõ de facili diſcutit̃ Sed hãc gl. antiquã moderni Iudæi peruerterunt retorquẽtes hanc trinitatẽ ad tria attributa diuina, q̃ sũt potẽtia, ſapia, & bonitas. ſed hoc eſt ſup. iprobatũ. Idẽ i pſ. Verbo dñi cęli firmati sũt, & ſpũ oris ei⁹. &c. & ſic de aliis. Patet igit̃ principale, quał pluralitas pſonarũ poſſit p̃bari p ſcripturã a Iudæis receptam, ſiłr & trinitas determinata.

Pſ. 32. b

Probatio incarnationis diuinæ perſonæ.

SEcundum principale eſt probandum. ſ. incarnationem diuinæ perſonæ, ita ꝙ Meſſias promiſſus in lege & prophetis ſit uerus Deus & uerus hõ. Et ad hoc probandũ adduco autoritatem Ier. xxiij. a. Ecce dies ue. di. do. & ſuſci. Da. ger. iuſtũ. & per hoc patet & apparet Chriſti humanitas, quia hæc autoritas ſm oẽs expoſitores Hebræorũ intelł̃r de Chriſto ad literam. ſequit̃ in eadem ſerie textus & in eadem perſona: Hoc eſt nomen, qđ uocabunt eum, dñs iuſtus noſter. & per hoc exprimitur Chriſti diuinitas uera, quia vbi habemus: Iuſtus dominus noſter, in Hebraico habetur, nomen dñi tetragrammaton, quod nomen eſt propriiſſimum inter noîa diuina, & propter hoc de nullo dicitur niſi de vero Deo. Sed ad hoc rñdent aliqui dicentes ꝙ nomen domini tetragrammaton, non dicitur de vero Deo tñ, ſed etiam de alijs, vt habetur Ezech. vl. de illa ciuitate, quæ deſcribitur ibi. Et nomen ciuitatis, dñs ibidẽ. vbi habemus, dñs ibidẽ, in Hebraico ponit̃ nomen dñi tetragrammaton. & ſic illud nomen dr̃ de illa ciuitate, quæ tñ non eſt idem qđ Deus. ergo &c. Item Gen. xxii. c. dr̃: Vocauit Abrahã nomẽ loci illius, dñs videt. vbi habemus, dñs. in Hebr. ponit̃ tetragrãmatõ. & ſic locus ille noîat̃ illo noîe vt vr̃. Itẽ Iudic. vi. d. Aedificauit

A dificauit igit̃ ibi Gedeon altare dño, vocauitq; id, dñi pax. In Hebræo habetur dñs pax, & ibi eſt nomen domini tetragrãmaton. & ſic idem quod prius ſupra dictum eſt, hr̃. Item Exod. xvij. d. Aedificauit Moyſes altare domino: & vocauit nomẽ eius, Deus exaltatio mea. Vbi nos habemus, dominus: in Hebręo eſt nomen domini tetragrammaton & ſic idem qđ prius. Sed iſta rñſio nulla eſt, quia nullum prædictorum nominatur proprio nomine Dei, quod eſt nomen dñi tetragrammaton, ſed noîatur quodlibet prædictorum a quodam effectu Dei, quia ſolus Deus nominatur hoc nomine & hoc non eſt inconueniẽs, ſicut aliqs homo bene vocatur adeodatus, vel deuſdedit, vel aliqd hmôi: non tñ vocatur Deus abſolute, qa hoc eſſet impium. & hoc patet diſcurrendo per oîa prædicta. Quia Ezec. vlt. non dr̃: Nomen ciuitatis dñs, ita ꝙ noîetur nomen dñi tetragrammaton, ſed dr̃ ibi: nomẽ ciuitatis, dñs ibidem. i. denominari debet a diuina inhabitatione. & hoc patet per Chaldaicam tranſlationem, quæ ſic habet: Nomen ciuitatis: exponens adiecit: A die, qua fecit dñs deſcendere ſuam diuinitatem ibidem. Similiter Gen. xxij. non dr̃: Vocauit Abraham nomen loci illius, dñs abſolute, ſed dñs videt, quia locus ille non eſt noîatus nomen dñi tetragrammaton, ſed eſt nominatus a viſione diuina, qa vidit ibi humilitatem & afflictionem ipſius Iſaac liberans eum a morte, & arietem loco eius ponens. Vel aliter ꝙ Abraham vidit ibi in ſpiritu templum Deo ædificandum per Salomonem, in quo Deus viſurus erat præces ppł̃i ſui & obł̃ones. & hoc patet per tranſlationem Chaldaicam, vbi dr̃: Adorauit ibi Abraham & ait coram dño: hic erunt colentes coram Deo Gentes. Siłr Exo. xvii. Moyſes non uocauit id altare nomine dñi tetragrammaton abſolute, ſed vocauit id, dñs exaltatio mea: a quodam effectu diuino, quia dñs liberauerat ibi populum a manibus Amalech ad preces Moyſi, vt patet ibidẽ. Similiter Iudic. vi. Gedeon non vocauit altare illud nomen dñi abſolute, ſed a quodam effectu diuino. Et ideo vocauit illud domini pax, vel Dei pax: quia dñs promiſerat ſibi pacem ab inimicis perſequentibus eum, & de facto compleuit. & hoc patet per tranſlationem Chaldaicam, quę ſic habet: Aedificauit ibi Gedeon altare domino, & ſeruiuit ſuper illud Deo, qui fecit ei pacem. Patet igitur ex prædictis, ꝙ nomen dñi tetragrammaton non dr̃ de aliquo niſi de Deo uero tantum. Hoc etiam expreſſe dixit Ra. Moyſes in libro directionis perplexorum, dicẽs expreſſe, ꝙ omnia nomina diuina deriuata ſunt ab operibus diuinis, præter nomẽ tetragammatõ, quod eſt appropriatum altiſſimo creatori. & ſecundum ipſum ſolum denotat diuinam eſſentiam cum proprietatib. ſuis intrinſecis, Cętera autem nomina diuina impoſita ſunt ab operibus diuinis, ſicut

Iudicum 6. e

B patet de hoc nomine Elohim & adonai, quæ inter cætera nomina ſunt magis propria: & tamen hoc nomen Elohim vel adonai imponitur ad ſignificandum Deum ex generali prouidentia: & propter hoc communicatur aliis. Vnde iudices & ſapientes & diuina ſapiẽtia præditi aliqñ nominantur Elohim in ſacra ſcriptura, vt dicit pſ. Ego dixi dij eſtis &c. In Hebraico ponitur Elohim: & cõſimilia habentur in pluribus locis. Et ſimiliter hr̃ de hoc noîe adonai, quod imponitur ab vniuerſali præſidentia: & ideo bene dicitur in ſcriptura de potentibus & regibus, nõ aũt ita eſt de noîe domini tetragrammaton, quod ſignat diuinam eſſentiam nudam & purã abſq; reſpectu ad extra, vt dicit doctor prædictus. & iõ non eſt cõicabile alteri. & ideo cum ipſe Chriſtus noîetur hoc noîe vt patet per autoritatem allegatam Ier. xxiij patet, ꝙ ipſe Chriſtus eſt verus Deus. Propter hoc alij ſoluerunt aliter autoritatem prędictã corrũpentes veram literã, dicẽtes ꝙ ſicut eſt in Hebræo Ier. xxiij. Et hoc eſt nomẽ eius q̃ vocauit eũ, dñs iuſtus noſter. ita ꝙ nomẽ dñi tetragãmaton, loco cuius ponitur in tranſlatione nr̃a, dñs, vt dictũ eſt, nõ refertur ad Meſſiam filiũ Dauid, ſed ad Deũ verũ, q vocabit ipſum ad liberationẽ populi Iſrael qñ placuerit ſibi. Contra iſtã ſolutionẽ non p̃t argui, niſi oñdendo, ꝙ ibi corrumpũt verã lr̃am, & negant ueritatem vt negẽt Chriſti diuinitatẽ. hoc aũt poſſet optime fieri ex antiqs biblijs, q̃ non eſſent corruptę in paſſu iſto & in alijs in qbus fit mẽtio de diuinitate Chriſti, ſi hr̃i poſſent. & hoc modo illi qui præceſſerunt nos, contra eos in hoc paſſu & conſiłib. arguebãt. Licet aũt ego non uiderim aliq̃ bibliam Iudæorum, q̃ nõ ſit in paſſu iſto corrupta: tñ audiui a fide dignis rõne vitæ & cõſciæ & ſciæ, affirmãtib. iur̃o ꝙ ſic uiderãt in antiquis biblijs, ſicut hẽt trãſlatio Hie. ſuperius inducta. Si aũt nõ pñt hr̃i antiquę Biblię nõ corruptę recurrẽdũ eſt ad alias tranſlationes, quas Iudæi rõnabiliter negare non pñt. Et per hoc poterit p̃dicta falſitas depręhẽdi. Et primo deprehẽditur per trãſlationẽ. Lxx. interpretum, q̃ ſic hẽt vt trãſlatio Hie. vt patet per officium eccleſiaſticum qđ de iſta trãſlatione aſſumptum eſt, in quo quidẽ officio ſic ponitur iſta autoritas: In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter, & hoc eſt nomẽ qđ uocabunt eũ, dñs iuſtus noſter. Ex hoc patet: ꝙ nomẽ dñi tetragrãmaton ad Chriſtũ refert̃, Sed quæreret aliquis & bñ, qũo Lxx. interp̃tes ſic trãſtulerũt, qa quãtũ poterãt in ſua tranſlatione operiebãt diuinitatẽ ipſius Chriſti, ne rex Ptolemeus crederet eos adorare duplicem diuinitatẽ, vt dicit Hie. in p̃logo Pentateuchi, et in plurib. alijs locis. Ad hoc eſt dicẽdũ, ꝙ Lxx. in hoc loco ſufficiẽter operuerãt diuinitatem Chriſti, quia trãsferẽdo de Hebraico in Græcũ non poſuerũt nomen Dei tetragrãmaton, ſed loco eius poſuerũt nomẽ cõe, kyrios, qđ in Græco ſonat idem quod dñs apud nos. Et

Pſ. 81. b

Quare Lxx. interpretes operiebant diuinitatem

C nos. Et hoc nomẽ p̃t dici de Deo vero ſeu de quolibet magno principe ſeu magnate. et eodem modo Hie. trãsferẽs de Hebraico in Latinũ poſuit nomẽ cõe, dñs, quia non habuit nomẽ p̃priũ correſpõdẽs nomini dñi tetragrammaton. iõ loco eius poſuit hoc nomen dominus, qđ indifferenter dictum eſt de Deo & quolibet homine magno. propter qđ autoritas Hie. xxiij ſimiliter non eſt efficax ad probandum Chriſti diuinitatem ſm tranſlationem Hie. ſed ſolum ex Hebraica veritate, ſecundum quem modum ego proceſſi. Secundo patet falſitas Iudæorum in loco prædicto per tranſlationem Chaldaicam, qua eſt autentica apud eos, quæ ſic habet: Ecce dies veniunt, dicit dominus: & ſuſcitabo Dauid Meſſiam iuſtum, ubi habemus, germen iuſtum. Ex quo patet quòd hæc autoritas intelligitur de Chriſto ad literam, & ſequitur in trãſlatione Chaldaica: Et hoc eſt nomen quod ipſi appellabunt ei, dominus iuſtus noſter. & Iere. xxiii. b. tranſlatio Chaldaica habet: Et hoc eſt nomen quod ipſi dicent ei, dñs iuſtus noſter. & ibi ponitur nomẽ domini tetragammaton, vbi poſuit hoc nomen dominus. Ex quo patet, quòd in Hebraica veritate non eſt vocabit, ſed vocabunt: & ſic patet quòd nomen domini tetragrammaton refertur ad Meſſiam, quo nomine dicit Iere. ipſum appellandum ſeu nominandum a populis ſibi ſubditis. Et ideo alij aliter ſoluerunt, dicentes quòd per hoc nomen non habetur quòd Meſſias ſit Deus, quia non dicitur quòd non debeat eſſe Deus, ſed vocabitur Deus: Sed iſta reſponſio non valet, quia iſta nominatio vel vocatio ſi uera eſſet, ſequitur quòd ſit Deus re ſicut nomine. ſic autem eſt in propoſito, quia ibidem Deus præmittitur de ipſo ſic nominato: Ecce dies ueniũt dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſticiam in terra. Hoc autem eſſet falſum, ſi nomen diuinitatis proprium ſibi uſurparet, & illo nomine vocari ſe permitteret, niſi ſecundum veritatem Deus eſſet. Item licet Iudæi expectant Meſſiam purum hominem futurũ, tamen expectant eum ſicut prophetam ſanctiſsimum & ſanctiorem Moyſe. hoc autem eſſet impoſsibile, ſi permitteret ſe vocari nomine domini tetragrammaton, niſi eſſet ſecundum veritatem, immo incurreret peccatum blaſphemiæ, & ſic patet, quòd illa obiectio nulla eſt. Item ad probandum Chriſtum eſſe verum Deũ & hominem, adducatur illa autoritas Iſa. ix. a. vbi de Chriſto ſic dicitur: Paruulus natus eſt nobis & filius datus eſt nobis. & factus eſt principatus ſuper humerum eius, & vocabitur nomẽ eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Et per hoc quod dicitur: Paruulus natus &c. oſtenditur ipſius Chriſti vera humanitas. per hoc autem quod ſequitur: Et vocabitur nomen eius admirabilis &c. apparet eius diuinitas. Sed

D ad hoc reſpondet dicentes, quòd in Hebræo non habetur vocabitur, ſed vocabit & ſic illud, quòd immediate ſequitur, quod exprimit diuinitatem, non refertur ad paruulum natum, ſed ad verum Deum nominãtem ipſum, & nomen pueri ponitur in fine autoritatis, cum dicitur: Princeps pacis, ita ꝙ ſm eos non eſt princeps in noîatiuo, ſed potius in uocatiuo, o princeps vel potiſſime in accuſatiuo, principẽ pacis. Qđ de facili poſſunt dicere, quia noîa apud eos ſunt indeclinabilia, & ideo eodẽ modo ſcribitur nominatiuus & accuſatiuus. Eſt igitur ſenſus autoritatis ſm eos: Paruulus natus eſt nobis &c. & vocabit ille qui eſt admirabilis conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi nomen eius. i. paruuli nati principem pacis. & ideo dicunt ꝙ iſta autoritas eſt intelligenda de principe Ezechia rege Iuda, ſub quo dominus dedit populo pacem interfecto exercitu Sennacherib regis Aſſyriorum ab angelo diuinitus miſſo, vt habetur. iiii. Re. xix. Vel ſi dicatur, ꝙ de Chriſto debebat intelligi, per hoc non probat̃ eius diuinitas. Sed quia ſic rñdẽtes corrumpunt textum, iõ recurrendum eſt ad alias tranſlationes ſicut feci in autoritate ſupradicta. Et primo patet hoc falſum per Lxx. interpretes, qui hẽt hic, vocabitur, ſicut Hiero. in ſua tranſlatione. ſed tñ in hoc differunt a tranſlatione Hiero. quia noîa exprimentia diuinitatem Chriſti celauerant in ſua tranſlatione rõne prædicta in præcedenti autoritate. & ideo ſic tranſtulerunt: Puer natus eſt nobis & filius datus eſt nobis, cuius imperium ſuper humerũ eius, & vocabitur nomen eius magni conſilij angelus. Et iſto modo in officio miſſæ recitatur in natiuitate domini, qa officium eccl̃iaſticum in his, quæ accipiuntur de ve. Te. ſeqtur tranſlationem. Lxx. interpretum, ſaltem in pluralibus. per hanc autem tranſlationem patet quòd in Hebræo non eſt vocabit, ſed vocabitur, vt iſti dicunt corrumpentes textum. & per conſequens ꝙ iſta nomina, admirabilis, conſiliarius & Deus fortis &c. quæ ſunt exprimentia diuinitatem referuntur ad puerum natum, ſicut & illud, quod iſtis nominibus correſpondet in tranſlatione Lxx. ſ. hoc: Et vocabitur nomen eius magni conſilij angelus, quod idem ſignificant implicitè & velatè, quia iſta nomina diuinitatem Chriſti exprimentia ſignificant explicitè & manifeſtè, quòd maximum conſilium & ſecretum diuinum fuit incarnationis diuinæ myſterium antequam in effectu cõpleretur. Patet etiam per hanc tranſlationem, quòd hæc autoritas non poteſt intelligi de Ezechia rege Iuda. quia iſta nomina diuinitatem Chriſti exprimentia, ſcilicet admirabilis, & Deus fortis &c. non poſſunt ei conuenire, & per conſequens in fine autoritatis nõ habetur in Hebraico, principem pacis, in accuſatiuo caſu, vt ipſi dicunt corrũpentes ſentẽtiam, ſed potius princeps pacis in nomina-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E in nominatiuo, quia ſicut dictum eſt in autoritate, pręmittitur uocabitur, & non uocabit: & per conſequens ſi in fine autoritatis poneretur, principem pacis in accuſatiuo, male eſſet dictum, ut de ſe patet. Item quòd iſtam pacem dicunt debere intelligi de pace quam habuit populus Iſrael ſub Ezechia rege interfecto exercitu Sennacherib, patet falſum per ſequentem textum, quia immediate ſubditur in autoritate prædicta Iſaiæ: Multiplicabitur eius imperium & pacis eius non erit finis, quia iſta pax, quam habuit tũc ſub Ezechia populus, fuit ſatis breuis, ut patet intuenti quartum librum Regum. Item prædicta reſponſio Iudæorum patet falſa per translationem Chaldaicam, quæ ſic habet: Infans datus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & recipiet ſuper ſe legem ad ſeruandum eam, & uocabitur nomen eius de ante admirabilis conſilio, Deus fortis, permanẽs in ſecula ſeculorum Meſſias, in cuius diebus multiplicabitur pax. Per hoc enim quod dicitur hic Meſſias, patet ꝙ hæc autoritas non eſt intelligenda de Ezechia, ſed de Chriſto. per hoc autem quod hic dicitur: Et vocabitur nomen eius de ante admirabilis conſilio, Deus fortis: patet quòd nomina diuinitatem exprimentia referuntur ad Chriſtum, ita quòd ipſe eſt verus Deus. Quod autem interponitur hic iſta determinatio de ante, quòd nõ eſt in Hebræo, hoc eſt ad denotandum, quòd nomen Chriſti prius fuit vocatum a Deo, & etiam ab angelo quàm temporaliter naſceretur, ſecundum quod habetur Luc. ii. & Matt. 1. Quod autem in hac translatione Chaldaica dicitur: Et recipiet ſuper ſe legem ad ſeruandum eam, loco cuius in Hebræo & in tranſlatione Hiero. habetur: Et factus eſt principatus ſuper humerum eius. hoc eſt ad denotandum, quòd Chriſtus erat impleturus legem & ſeruaturus, ſecundum quòd ipſemet dicit. Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. *Mat. 5 b* Item notandum, quòd in prædicta autoritate Iſaiæ vbi de Chriſto dicitur: Et multiplicabitur eius imperiũ, in Hebraico ponitur, lemarbe, quod in Latino ſonat, multiplicabitur. Et ſcribitur hæc dictio Hebraica prædicta ſic, quòd hæc litera men, clauſa ponitur in medio dictionis, quod eſt contra naturam huius literę, & modum ſcribendi Hebræorum, quo nunquam alibi ponitur niſi in fine dictionis ſecundum quod tangit Hier. in prologo galeato, vbi dicit quòd ſunt quinq; literæ duplices apud Hebræos, quia per has aliter ſcribuntur fines dictionum, aliter principia & media, & de his quinque literis duplicibus vna eſt men clauſa, alia eſt men aperta. Men clauſa ſemper ponitur in fine dictionis. Men autem aperta in principio & in medio. hic autem vt dictum eſt ponitur men clauſa in medio dictionis contra naturam literæ, & modum ſcribendi,

F ad denotandum quòd Chriſtus, de quo loquitur propheta, erat naſciturus de virgine clauſa contra modum naturę, & quòd myſterium incarnationis erat clauſum & ſecretum. ſicut enim poetæ per figuras grammaticales ſignant aliquid ſubtiliter intelligentibus, ſic prophetæ per talem modum ſcribendi inſolitum myſteria occulta aliquando deſignabant. Et hoc modo Moyſes ſignificabat pluralitatem perſonarum in vnitate diuinæ eſſentiæ, coniungendo hoc nomen Belohim cum verbo ſingularis numeri, vt dictum eſt. Item probatur tertio incarnatio diuinæ perſonæ per autoritatem Michęę. v. a. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda, ex te enim egredietur qui ſit dominator. Et egreſſus eius ab initio a diebus æternitatis. Quod autem hæc autoritas ad literam intelligatur de Chriſto, patet per tranſlationem Chaldaicam: quæ ſic habet: Ex te enim egredietur Meſſias, vbi nos habemus: Ex te enim egredietur, qui ſit dominator. Per hũc enim exitum de Bethleem oſtenditur ipſius Chriſti uera humanitas. & etiam ſecundum carnem natus eſt de ſemine Dauid, qui fuit de Bethleem, vt habetur. 1. Reg. xvi. propter quod Scribæ Iudæorum & periti in lege interrogati ab Herode de loco natiuitatis Chriſti, reſponderunt, quòd naſceretur in Bethleem, & confirmauerunt dictum ſuum per hanc autoritatem Micheæ, vt patet Mat. ii. a. ſed per exitũ eius a diebus æternitatis exprimitur natiuitas eius æterna, qua ſemper naſcitur a patre, & ſemper natus eſt. Sed ad hoc reſponderunt aliqui, quòd per hoc non intelligitur Chriſti æternitas, ſecundum diuinitatem, ſed præuiſio ſiue prædeſtinatio ſuæ natiuitatis, quæ eſt in humana natura tantum. Sed hoc non valet, qa æternitas talis præuiſionis eſt omnibus communis, quia omnia quantumcunq; minima ſunt a Deo præuiſa eternaliter & præordinata. Et ideo ſi hoc modo intelligeretur prædicta autoritas. per ipſam non exprimeretur ſpecialitas in Chriſto reſpectu aliorum quá tuncunq; minimorum. Propheta autem intelligit & intendit per ipſam exprimere præeminentiam & excellentiam Chriſti, vt patet intuenti. Propter quod dicunt aliqui Iudæi, quòd ſeptem res fuerunt creatæ a Deo ante mundum. ſ. lex, pęnitentia, gehenna, domus ſanctuarii, thronus gloriæ, hortus voluptatis, & nomen Meſſiæ. *Vanitas Iudaorum* & ideo ſic exponunt illud Gen. ij. b. de horto voluptatis: Plantauerat autem dominus hortum voluptatis a principio. i. ante mundum per duo milia an. & hoc modo exponunt illud, quod dicitur Mic. v a Egreſſus eius ab ini. &c. quia nomen Meſſiæ fuit creatum ante mundum modo prædicto. Sed hoc dictum eſt ita irrationabile, quòd non indiget reprobatione. Lex enim nõ potuit per ſe creari, ſed in aliquo intellectu. hoc autem non poteſt eſſe in intellectu diuino, in quo non poteſt aliquid creari. Nec angelico vel humano poteſt ſic creari ante mundum, quia angelus vel homo non ponuntur inter creata ante mundum ſecundum ipſos.

G Similiter quòd pęnitentia, quæ non eſt niſi de peccato præterito, fuit ante mundum, & per conſequens ante peccatum, quod eſt valde abſurdum. Hoc autem modo poſſet argui de iſtis & de aliis conſequentibus. ſed dimitto, quia dicta eorum friuola apparent & omnino abſurda. Itẽ incarnatio Dei probatur per autoritatem Can. iij. d. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua. Nam ſecundum eos doctores Hebræorum vbicunq; in libro Canticorum ponitur nomen Salomonis, ſub illo nomine intelligendus eſt Deus ipſe, qui eſt magnus Salomon. i. pacificus, quia facit pacem & concordiam in creaturis per connexionẽ partium vniuerſi, ſecundum quod habetur Iob. xxv. a. Qui facit cõcordiam in ſublimibus ſuis. Vnde dicunt, quòd in toto illo libro agitur de Deo & ſynagoga ſub nomine Salo. & ſponſæ ſeu amicæ, ſicut doctores catholici dicunt, quòd in eodem libro ſub prædictis nominibus agitur de coniũctione Chriſti & eccleſiæ. Hoc ſuppoſito arguo ad propoſitũ, quia in prædicta autoritate dicitur de matre Salomonis. ſi igitur nomine Salomonis intelligendus eſt Deus, etiam ſecundum ſenſum literalem ſecundũ ipſos: ergo oportet eos concedere quòd Deus habeat matrem. hoc autem eſt impoſſibile ſecundum naturam diuinam, & ſimiliter ſecundum naturam angelicam. ergo talis natura eſt natura humana, in qua cõuenit ſibi habere matrem, etiam quia natura humana eſt nobilior inter illas naturas, quæ ſunt per generationem. & ſic patet incarnatio diuinæ perſonæ. Sed ad hoc reſpondẽt aliqui Iudei dicentes, ꝙ Deus, qui eſt magnus Salomon, vocat hic eccleſiam Iſrael matrem, ad exprimendum magnum amorem, quem habuit ad eam, aliquã do filiam, aliquando ſororem, aliquando matrem appellando. Sed contra hoc arguitur, quia vnus ſacræ ſcripturæ paſſus obſcurus nõ debet exponi niſi per alium locum clariorem eiuſdem ſcripturæ, nunquam autem in ſcriptura ve. Teſt. inuenitur ſimile, quòd Deus vocat eccleſiam Iſrael matrem, ſed bene inuenitur, quòd vocat eã ſponſam, amicam, filiam & huiuſmodi, ſecundũ quod dicitur Ie. ii. a. Recordatus ſum tui miſerans adoleſcẽtiam tuam & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſecuta es me in deſerto. Et Ier. xxxi. d. Reuertere virgo Iſrael ad ciuitates tuas, vſquequo deliciis diſſolueris filia vaga. ergo prædicta expoſitio non eſt rationabilis. Item mater reſpectu filii habet rationem principii, hoc autem nullò modo poteſt dici de eccleſia reſpectu Dei vel alicuius dignioris &c. & ſic remanet prædicta noſtra expoſitio rationabilis & vera. Item probatur diuinitas & humanitas Chriſti per autoritatẽ Zach. ix. c. Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem, ecce rex tuus venit tibi iuſtus & Saluator, ipſe pauper aſcendens ſuper aſinam.

H ſecundum doctores Hebræorum iſta autoritas non poteſt exponi ad literam. niſi de Meſſia. Per hoc quod dicitur hic, Pauper & aſcendens ſuper aſinam, oſtenditur eius humanitas, in qua ſicut pauper cum hominibus cõuerſatus eſt. per hoc autem quòd dicitur: Rex iuſtus & Saluator, oſtenditur in eo natura excellentior, per quam poteſt ſaluare & regnare: quia pauper inquantum huiuſmodi eſt impotens ad talia, & ideo fuit in vnum ſimul diues & pauper. diues in natura diuina, & pauper in natura humana. Et quòd ſic debeat intelligi autoritas prædicta Zachariæ, patet per glo. Hebræorum apud eos autenticam ſuper illud Can. 1. a. Exultabimus & lætabimur in te gloria. i. in te ſancto & benedicto. Simile eſt. n. hoc cuidam reginæ, cuius maritus filij & generi tranſierunt mare, poſtea per magnum tempus dictum eſt ei: Venerunt generi tui, reſpondit, quid ad me? lætentur filię meæ. Dictum eſt ei, venerunt filij tui. Reſpondit, quid ad me? lætentur nurus meę. quando autem dictum eſt ei: Venit vir tuus, dixit, nunc facta eſt perfecta lętitia mea. ſic factum eſt vt eſſent prophetę dicentes ad Ieruſalem: Filij tui de longe venerunt, reſpondit, quid ad me? lætentur filiæ Iudæ. ſed cum dictum eſt ei, illud Zach. ix. c. Ecce rex tuus venit: tunc fuit ei lætitia perfecta. vnde ibidem ſatis pręmittitur: Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem &c. Ex iſta gl. patet, quòd Zacharias propheta loquitur de aduentu Dei ad filios Iſrael. ſi igitur ſecundum eos iſta autoritas loquitur de Meſſia, qui etiam in eadem autoritate dicitur venire in paupertate, concluditur, quòd ipſe ſit Deus & homo, ita quòd ſit pauper ratione humanitatis & potens ſaluare ratione diuinitatis. Patet ergo ex prædictis ſecundum principale, ſcilicet qualiter ex ſcripturis receptis poſſit probari incarnatio diuinæ perſonæ.

REſtat probare tertium principale. ſ. quòd tempus huius incarnationis ſit pręteritum. Ad hoc autem induco prophetiam Iacob Ge. xlix. b. Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec ve. qui mittendus eſt & ipſe erit expectatio Gentium. ſed modo ablatum eſt regimen & dominatio a Iudæis a tẽpore Herodis Aſcalonitæ, ſub quo natus eſt Ieſus. ergo ab illo tempore venit Chriſtus. Ad hoc reſpondẽt aliqui Iudæi, quòd hæc autoritas non eſt intelligenda de Chriſto ad literam, ſed de Nabuch. rege Babylonis, qui miſſus eſt ex ordinatione diuina contra Ieruſalem propter peccata populi, vt habetur. 4. Re. 23. Extunc enim defecit regimen Iudęorum, quia cepit Sedechiam & excęcauit eum, & filios eius occidit, vt habetur ibidem c. xxv. nec poſtea aliquis de eius ſtirpe regnauit. Sed

A hoc dictum apparet falſum, quia poſt captiuitatem Babylonicam habuerunt duces & principes, ſicut patet de Zorobabel, Eſdra, Neemia, & Machabæis. Habuerunt etiam reges, quia Iohannes Hircanus Simeonis Machabęi filius impoſuit ſibi diadema regni, & ex tunc regnauerunt filij eius uſque ad Herodem, qui fuit alienigena a gente Iudæorum: & ideo uſque ad illud tempus non fuit amotum omnino dominium Iudæorum. Si autem dicatur, ꝙ a tempore Nabuchodonoſor fuit amotum a tribu Iuda: de qua amotione loquitur Propheta prædictus, quia illi, qui regnauerunt poſtea fuerunt de alia tribu, quia Machabæi fuerunt de tribu ſacerdotali. Non ualet hoc dictum, quia Zorobabel, qui poſt captiuitatem Babylonicam fuit eorum dux, fuit de tribu Iuda, ut patet manifeſte ex textibus multis ſacræ ſcripturæ. ſimiliter Machabæi, quia tribus ſacerdotalis & regia erant commixtæ. Et ideo alij ſoluunt aliter dicentes, ꝙ intelligitur de Roboam filio Salomonis a quo receſſerunt. x. tribus & adhæſerunt Ieroboam filio Nabath. vt habetur iij Reg. xij. ſic ergo exponunt prædictam autoritatem. Non auferetur ſceptrum de Iuda &c. donec veniat Silo, quia ubi Hie. tranſtulit, mittendus, Hebraica ueritas habet Silo, & eſt nomen loci vt dicunt, quia in illo loco venit Roboam, vt conſtitueretur poſt patrem rex, & in illo loco receſſit populus Iſrael ab eo, & conſtituerunt ſuper ſe regem Ieroboam, qui erat de alia tribu, ſcilicet Ephraim, & ſic ablatum fuit ſceptrum tunc de Iuda. veruntamen quia ipſi filio Salomonis remanſerunt duæ tribus, ideo ſequitur in Hebraica veritate: Et ei aggregabuntur Gentes. Vbi Hiero. tranſtulit: Et ipſe erit expectatio Gentium. Sed iſta reſponſio patet falſa per textum. iij. Reg. xij. quia ibi dicitur, ꝙ ille locus vbi Roboam fuit a populo derelictus, vocatur Sichem, & eſt locus bene remotus ab illo qui vocatur Silo. Item huiuſmodi reſponſio præcedens & conſimiles apparent falſæ per translationem Chaldaicam, quia vbi Hier. tranſtulit: Donec veniat qui mittendus eſt, Hebraica veritas habet, donec veniat Meſſias. quia id quod erat obſcurum per hoc voluit declarare. & ſic patet, ꝙ prædicta autoritas nõ poterat intelligi de Nabuchodonoſor, nec de Roboam nec de alio quam de Chriſto. Quod autem ſequitur in Hebraico: Et ei aggregabuntur Gentes, ſic eſt intelligendum, quia Iudæi in aduentu Chriſti, pro maiori parte ſunt obſtinati in ſua infidelitate, & Gentiles, qui nomine Gentium deſignantur, aggregati ſunt ipſi Chriſto, fidemque eius deuote ſuſcipientes, ſecundum quod dicit Apoſtolus. *Rom. 11. d* Cæcitas ex tempore contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium introiret &c. Quod autem tempore Herodis ablatum eſt a

B Iudæis ſceptrum, patet, quia ipſe fuit primus alienigena, qui regnauit in Iudæa. pater enim fuit Idumęus. Iſte Herodes Romanorum auxilio fretus, debellauit Antigonum regem Iudæorum, qui deſcenderat a Machabæis & omnem prolem regiam occidit, & libros de genealogia regum combuſsit, ne poſtea deprehenderetur ipſe & filij eius alieni a regno Dauid. interfecit etiam doctores legis, qui docebant in populo illud Deut. xvij. c. De medio fratrum tuorum pones ſuper te regem, vt ſic auferret a Iudęis omnem viã recuperandi ſceptrum. Quod etiam patet per effectum, quia ab illo tempore vſque nunc fluxerunt mille. cccix. anni ad minus, quia tali anno incarnationis cœptum eſt hoc opus & adhuc Iudæi videntur magis a prædicto ſceptro longinqui quam a principio. Cum enim ablatio ſceptri fuerit ſignũ eis prædictum de aduentu Chriſti, manifeſte patet, quòd illud impletum eſt tempore Herodis, quo regnante natus eſt Chriſtus Ieſus. & ſic patet propoſitum, ſcilicet ꝙ tempus incarnationis ſit præteritum. Item hoc idem probatur autoritate Ag. ij. d. Hæc dicit dominus exercituum, adhuc modicum vnum eſt, & ego mouebo cęlum & terram, mare & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis Gentibus. Et ſequitur: Magna erit gloria iſtius domus nouiſsimę magis quam primæ, dicit dominus exercituum. ſecundum omnes expoſitores Hebræorum habetur, quòd iſte deſideratus eſt Meſsias ſiue Chriſtus. Patet igitur per plura in autoritate prædicta poſita, ꝙ tempus aduentus Chriſti ſit præteritum. primo per id, quod dicitur ibidem: Adhuc vnum modicum. Et ſubditur de aduẽtu Chriſti: Veniet deſideratus cunctis Gentibus &c. Aggeus propheta dixit hoc verbum ſecundo anno Darij regis Perſarum. ab illo autem tempore vſque nunc fluxerunt anni. M. dclix. ſecundum computationem Iudæorum, & plures adhuc ſecundum computationem noſtram. M. dccj. Talis enim numerus non dicitur in ſcriptura modicum, cum enim dicat Propheta in ſcriptura reſtare tempus modicum, vſque ad tempus deſiderati cunctis Gentibus, patet ꝙ tempus ſui aduentus eſt præteritum. Sed ad hoc reſpondent aliqui, ꝙ tantum tempus in ſcriptura bene dicitur modicum, quia in Pſal. lxxxix. a. dicitur: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, quæ præterijt. Sed ꝙ hæc reſponſio non valeat, patet, quia ſi tẽpus mille annorum comparetur æternitati, modicum eſt. & ſic loquitur autoritas Pſal. prædicti, quod patet per hoc quod dicit Mille anni &c. quia diuina cognitio, quæ per oculos deſignatur, æternitate menſuratur. ſed ſi referatur tempus mille annorum ad expectationẽ populi, ſic non põt dici rationabiliter loquendo, tẽpus modicũ, ſed magnum. vnde & Baruc. vj. tempus captiuitatis Babylonicę prædicitur magnum & longum, quod tamen fuit valde modicum reſpectu. ſ. lxx. annorũ. Itẽ propoſitũ per id, quod in autoritate ſubditur: Veniet deſideratus cunctis Gentibus, & replebo domum iſtam gloria.

C Et loquitur propheta de domo Dei ædificata a Iudæis poſt captiuitatem Babylonicam. Igitur ſtante illa domo venit Ieſus Chriſtus, quia propheta dicit eam replendam gloria per aduentum ipſius deſiderati cunctis Gentibus ad eam. Domus autem illa deſtructa eſt per Titum & Veſpaſianum. xlij. anno poſt domini paſſionem, ergo &c. Item tertio per hoc idem patet propoſitum per illud, quod ſequitur in autoritate prædicta. ſ. Magna erit gloria iſtius domus nouiſſimæ magis quam primæ. Et conſtat, ꝙ propheta loquitur de domo ædificata poſt captiuitatem Babylonicam, vt dictum eſt: ad cuius ædificationem inducebat populum, & prædixit gloriam eius maiorem futuram quam fuit gloria domus ædificatæ per Salomonem: hoc autem non intelligitur propter maiores diuitias ſeu honores, ſeu cultum diuinum vel ædificatores: quia ſtatus populi tunc erat quaſi nullus reſpectu illius domus, & ſtatus, qui fuit ſub Salomone. Propter hoc dicitur. 1. Eſdre. iij. ꝙ ſacerdotes, qui uiderãt primam domum lachrymabant, alijs exultantibus in dedicationem domus ſecundæ, quia quaſi nullius momenti erat reſpectu primæ, & ideo non poteſt intelligi gloria eius maior, niſi per aduentum ipſius deſiderati cunctis Gentibus qui eam glorificauit præſentia ſua: quia in ea fuit a matre oblatus, ſecundum ꝙ propheta Malachias prædixerat. iij. a. Statim veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem uos quæritis, & angelus Teſtamenti, quem vos vultis. Ipſam autem domum frequenter honorauit, quando ibi docuit & prædicauit. Dicunt autem aliqui Iudæi ad hoc, ꝙ maior fuit gloria ſecundæ domus quam primæ in annis, quia plus durauit. Sed hoc non valet, quia licet verũ ſit ꝙ plus durauit, hoc tamẽ non fuit ad gloriam, ſed ignominiam quia pluribus tẽporibus fuit conculcata & dehonorata, quia Antiochus Epiphanes poſuit ibi abominandum idolum, & fecit ibi proſtibula mulierum, ſecundum ꝙ habetur. 1. Machabe. & ij. Sed quia librum iſtum non recipiunt Iudæi, ideo poteſt dici ꝙ hoc idẽ habetur. Dan. viij. Hoc etiam dicit Ioſepus li. xij antiquitatum. *Ioſephus* Similiter quando ciuitas Ieruſalem fuit capta per Pompeium imperatorem Romanorum: Item iterum alias per Herodem Aſcalonitam, & vltimo quando deſtructa fuit per Titum & Veſpaſianum. Omnibus enim iſtis temporibus fuit illa domus deiecta & conculcata. Item iſta maioritas durationis non videtur eſſe alicuius glorię notabilis. aliter enim lapis diceretur maioris honoris & glorię quam natura humana, quia eſt maioris durationis. Item ſi computemus durationem domus ſecundæ ſecundum Iudæos, dicentes eam duraſſe. ccccxx. annis habebimus ꝙ prima domus plus durauit,

D quia plures anni fluxerunt a quarto anno Salomonis, in quo fundata eſt domus prima, vſque ad xj annum Sedechię, in quo deſtructa fuit, quia fluxerunt anni. ccccxxvij. computãdo tempora regum intermediorum in iij. &. iiij li. Reg. perfecta autem fuit. xj. anno Salomonis: & ſtetit perfecta. ccccxxiij. & ſic plus quàm ſecunda durauit, ſi accipiatur duratio ſecundæ domus ſecundum computationem Iudæorum. Licet autem domus ſecunda plus durauit vt ſupra dictum eſt, tamen iſta obiectio eſt efficax contra Iudæos, quia procedit ex ſuppoſitione computationis eorum, quam reputant ueram. Patet ergo ex prædicta autoritate Aggęi, ꝙ tempus aduentus Chriſti eſt præteritum. Sed reſtat oſtendere quod in prædicta autoritate videtur dubium, ſcilicet, ꝙ in aduentu deſiderati cunctis gentibus ſit impletum quod ibi dicitur. Adhuc modicum & mouebo, non ſolum terram, ſed cælum. *Cælum quomodo ſit motum in aduentu Chriſti* Dicendum eſt quòd cęlum in aduentu Chriſti motum eſt, large accipiendo motum pro omni innouatione. quia magna innouatio in cælo apparuit quando in natiuitate Chriſti noua ſtella eſt uiſa, propter quod reges uenerunt ad ipſum adorandum. Item circa illud tempus ſ. tempore Herodis, ſub quo natus eſt Chriſtus in Iudęa, de quo magis loquitur propheta quam de alijs terris, fuit maximus terræmotus, in tãtum quòd gentes propinquę credebant, quòd in Iudæa nullus homo remáſiſſet: vt dicit Ioſephus in 1. li. de iudaico bello. Et ex hoc arguitur probabiliter aliquam coniunctionem fuiſſe planetarum notabilem, ſiue conſtellationem, ex quibus ſolent accidere talia. Quod autem motæ tunc fuerunt omnes gentes patet, quia imminente Chriſti natiuitate, præcepit Cæſar Auguſtus deſcribi vniuerſum mundum & omnes gentes Romanorum tributarios ſe profiteri. propterea ſinguli ibant ad loca unde erant oriundi ad prædicta facienda. propter quod etiam Ioſeph de Galilæa aſcendit in Bethleem cum Maria ſibi deſponſata prægnante, vt ibi profiteretur, vt patet Lu. ij. In Iudæa etiam tunc fuit facta magna commotio quia quidam nomine Iudas natione Galilæus publice aſſerebat Iudęis eſſe illicitum cognoſcere alium dominum præter Deum, & multi Iudæi ſecuti ſunt ipſum, & poſtea interfecti ab exercitu Romanorum, vt dicit Ioſephus. ij. li. antiquitatum. Et idem habetur Act. v. g. Ante hos dies extitit Iudas &c. De commotione autem maris non oportet exemplum ponere, quia frequenter ſolet accidere. Item ꝙ tempus aduentus Chriſti ſit completum, patet per autoritatem Dan. ix. f. vbi angelus Gabriel inſtruit eum de tẽpore aduentus Chriſti dicens. Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut cõſummetur præuaricatio & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſticia ſempiterna, & impleatur uiſio & prophetia,

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E propheti a, & vngatur ſanctum ſanctorum. Ad intellectum huius prophetiæ primo videndum eſt, qualiter hic accipiatur hebdomada vel hebdomadas, quod idem eſt. In ſacra enim ſcriptura accipitur hebdomada dupliciter, Vno modo pro tempore ſeptem dierum. Et hoc modo communiter accipitur. nam hoc modo loquitur ſcriptura de hebdomada, Leuit.xxiij. vbi dicitur ꝙ ſeptē hebdomadæ accipiendæ ſunt a feſto paſchę, quæ faciunt.xlix dies, & l. die celebrandum eſt feſtum pētecoſtes. Alio modo accipitur hebdomada pro tempore ſeptem annorū. Et hoc modo loquitur ſcriptura. Leui.xxv.b. vbi dicitur: Numerabis ſeptem hebdomadas annorū, quæ faciunt.xlix. annos & l. annus ſequens dicitur iubileus qui apud Iudæos dicitur annus remiſſionis. Nō inuenitur aūt hebdomada poſſe accipi pluribus modis, & ideo hic non pōt accipi pro hebdomada dierum, quia alias tota prophetia Danielis fuiſſet completa infra annum & dimidium. ergo per locum a diuiſione oportet, ꝙ accipiatur pro hebdomada annorum. & in hoc omnes catholici & Hebræi cōueniunt. Sed differūt in hoc, quia aliqui catholici, vt Beda & alij dīt ꝙ iſti anni intelligendi ſunt anni lunares, qui breuiores ſunt annis ſolaribus.xj. diebus. Motus autē fuit ad hoc dicendum ex duobus. Primo ex textu, quia dicitur, Hebdomadæ abbreuiatæ. & ſicut dictum eſt: Anni lunares ſunt breuiores ſolaribus, & per conſequens hebdomadæ annorum lunarium ſunt breuiores. Secundo quia angelus loquebatur Danieli, qui erat Hebræus, & Iudæi computabant per annos lunares, ut dicit Beda. & ideo angelus poſuit numerum prædictorum lunarium Sed ſalua reuerentia Bedæ vtrunque uidetur falſum eſſe, quia in Hebręo nō ponitur abbreuiatæ in detruncationem ſeu diminutionē prout ſonat, ſed ponitur præciſe prout denotat temporis determinationem.i. non plus, neque minus. Similiter ſecundum videtur falſum. ſi enim Iudæi haberent annum breuiorem xj. diebus quam annus ſolaris quo vtimur, cum ſecundum legem teneantur primo menſe cuiuſlibet anni facere paſcha in die determinato: ſ.xvi. die primi menſis, ſequeretur ꝙ paſcha Iudæorum huius anni antecederet ſeu anticiparet paſcha anni præcedentis in.xj. diebus, & eodem modo paſcha anni ſequentis præcederet per.xxii. dies, ad qđ ſequeretur, ꝙ ipſi celebrarent Paſcha ſuum ex obligatione præcepti infra breue tempus in quolibet menſe totius anni. Hoc autem apparet manifeſte falſum ex vſu eorum: ſemper enim faciunt eodē tempore. Et ideo patet, ꝙ computant per annos ſolares ſicut & nos licet enim incipiant ipſi menſes a lunationibus, tamen tertius annus apud eos habet. xiij lunationes, ita ꝙ per amboliſmos faciunt

F æquationem temporis, & ſic computant per annos ſolares ſicut nos. dato tamen ꝙ computarent per annos lunares, nihilominus haberetur propoſitum noſtrum, vt uidebitur. Secundo uidendum eſt, ꝙ annos continent hebdomadæ prædictæ, & patet per hoc, qa ſi multiplicentur.lxx. per. vij. reſultant. cccccxc. & ſic.lxx. prædictæ hebdomadę continent annos. cccccxc. Tertio videndum eſt a quo anno incipiat computatio iſtarum hebdomadarum. Et dicunt aliqui Iudæi ꝙ incœpit ab vndecimo anno regis Sedechiæ, quando deſtructum eſt primum templum. Alii dicunt, ꝙ incœpit a primo anno Darii regis Medi, quia illo tempore dixit iſta angelus Danieli. Alij dicunt ꝙ incœpit a reditu captiuitatis ſub Zorobabel duce anno ſecundo Cyri regis Perſarum. Alii dicunt ꝙ incœpit a ſecundo anno regni Artaxerxis, quando miſſus eſt Neemias ad reædificandum ciuitatem ſanctam. Quæ autem iſtarum opinionum ſit uera & aliarum improbationem, omitto propter prolixitatem vitandam, quia iſtud diffuſe ſcripſi ſuper Danielem. Et ſecundū omnes iſtas tres computationes habebitur ſufficienter propoſitū. ſ. ꝙ tempus aduentus Chriſti ſit præteritum. quod patet, quia angelus determinate aſſignat. cccccxc. annos vſquequo impleatur uiſio & prophetia, & vngatur ſanctuſanctorum.i. Chriſtus. Sed qualitercunque incipiantur anni ſolares uel lunares, & vbicunque incipiatur computatio ſecundum prędicta, quia inferius non poteſt accipi, quam in ſecundo anno Artaxerxis, totum tamen tempus prædictum iam diu eſt præteritum, & hoc ſufficit ad propoſitum noſtrum. Si autem aliquis uelit plenius uidere, qualiter iſte numerus annorum prædictus impletus eſt per partes ſingulas & qualiter in medio hebdomadæ ultimæ paſſus eſt Chriſtus, & cætera quæ faciunt ad expoſitionem huius textus, poteſt recurrere ad id quod ſcripſi ſuper Danielem, ubi iſta diffuſe tractaui & contraria dicta vt potui, improbaui. Verum hic uolo remouere quandam ſolutionem falſam, quam dat Rab. Salomon ad rationem prædictam, dicens ꝙ illę lxx. hebdomadæ non continent tēpus præciſum vſq; ad Chriſti aduentum & paſſionis eius myſteriū, vt prædictū eſt, ſed continent tempus præciſum a deſtructione primi templi vſque ad deſtructionem ſecundi per Titum & Veſpaſianum, dicens: Et.lxx. præciſe hebdomadæ ſunt.i. præfinitę. Super populum tuum & ſuper urbem ſanctam tuam, antequam veniat perfecta captiuitas ipſorum, quæ facta eſt per Romanos comburentes ciuitatem & templum, & eijcientes inde populum Iudaicum. Vt conſumetur præuaricatio.i. vt deſiſtant a præuaricationibus caſtigati per prædictā captiuitatem & afflictionem. Et Deleatur iniquitas eorum. ſ. per captiuitatem & afflictionem prędictam quę eſt eis pro pęna, vt dicit. Et adducatur iuſtitia ſempiterna, id eſt vt in æternum iuſtificentur per prędictam captiuitatem, pro peccatis pęnam tolerādo.

Hebdomada accipiē dupliciter

G Vt ſic finaliter impleatur viſio & prophetia, id eſt viſiones de Chriſto promiſſe per prophetas. Et vngatur ſanctumſanctorū.i. arca domini, & vaſa ſanctuarij, quę recuperabuntur per Meſſiam in fine huius captiuitatis Iudæorum venturum, vt dicit. Sed quantum debeat durare iſta captiuitas, non dicitur, & per conſequens determinatus aduentus Chriſti ipſius hic non diffinitur. Qualiter autē exponat literam ſequentem hic omitto, tum quia non eſt neceſſariū ad propoſitum, tum quia diffuſe tractaui hoc ſuper Dan. Quod autem iſta expoſitio ſit falſa & extorta facta per eos, patet per literā præcedentem vbi dicitur ꝙ angelus Gabriel venit propter orationem Danielis orantis pro liberatione populi, ad declarādum exauditionem ſuæ petitionis. Et ideo non ſolum nunciauit ei liberationem de captiuitate Babylonica, ſed etiam perfectam liberationē fiendam per Chriſtum, de qua principaliter Daniel orabat. Et ideo dicere, ꝙ angelus veniebat ad denunciandum Danieli perfectam liberationem ſui populi, & nullum certum tempus liberationis fiendæ per Chriſtum, hoc eſt valde abſurdum & præcedenti literæ contrarium, quia angelus non veniſſet ad conſolationem Danielis, ſed magis ad eius deſolationem. Item quod dicit, ꝙ per captiuitatem, in qua ſunt, deſiſtant a præuaricationibus, hoc manifeſte eſt falſum, quia ſuper omnes gentes intendunt ſortilegijs & augurijs, vt ſciunt illi, qui nouerunt facta illorum, & tamen iſta maxime prohibentur in lege diuina, ſicut patet Deute. & Exo. & in pluribus alijs locis veteris Teſtamenti. Item ꝙ dicit impleri viſiones prophetarum per merita eorum, eſt contra id, quod dicitur Deu. ix. b. Scito ꝙ non propter iuſtificationes tuas dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in poſſeſſionem &c. & multo minus propter iuſticias eorum eſt implenda promiſſio, & maxime quia de eo ſcribitur Eſa.viij c. Et erit in lapidem offenſionis & petram ſcandali duabus domibus Iſrael &c. Item quòd dicit per vnctionem ſanctiſanctorum intelligi vnctionem arcæ & ſanctuarij quæ recuperabuntur per Meſſiā regem, hoc eſt contra illud, quod dicitur Iere.iij.e. Cumque multiplicati fueritis & creueritis in terra Iſrael in diebus illis ait dominus, non dicent vltra arca Teſtamēti domini, neque aſcendet ſupra cor, neque recordabuntur illius, neque uiſitabuntur, nec fiet vltra. hoc eſt dictum, ꝙ cerimoniæ veteris Teſtamenti omnino ceſſauerunt poſt paſſionem Chriſti, extunc enim fuerunt mortuæ. Pluribus etiam alijs modis argumentatus ſum ſuper Danielem contra prædictum errorem, ſed iſta ad præſens ſufficiant. Item probatur tempus aduentus Chriſti eſſe præteritum, per id Dan.ij. vbi dicitur, ꝙ Nabuchodonoſor vidit ſtatuam magnam. Huius autem ſtatuæ caput ex auro puriſſi-

H mo & optimo fuit, pectus autem & brachia ex argento puro, venter & pedes eius & femora ex ære, tibiæ autem fereæ &c. Sequitur Abſciſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis & fictilibus, & comminuit eos. Per hanc autem ſtatuam deſignantur quatuor regna magna ſibi in orbe ſuccedentia, ſecundum quod Daniel diuinitus inſpiratus ibidem expoſuit. Primum eſt regnum Chaldæorum, quod ſignificatur per caput aureum, vt ibidem dicitur. Secundum eſt regnum Perſarum, quod ſignificatur per argentum, quod ſubiecit ſibi regnum Chaldæorum. Tertium eſt regnum Græcorum ſeu Alexandri, quod per ęs ſignificatur, quod ſubiecit ſibi regnum Perſarum. Quartum eſt regnum Romanorum, quod per ferrum ſignificatur, quod ſubiecit ſibi regnum Græcorum & alia regna mundi, ſicut ferrum domat omnia alia metalla. Per lapidem autem abſciſum de monte ſine manibus, deſignatur ipſe Chriſtus Ieſus ſiue regnum eius, cui ſubijciendum erat Romanorum imperium, vt prædicitur. Iſta autem plenius declaraui ſuper Danielem. Sed pono hic breuiter, quòd in prædicta expoſitione omnes expoſitores tam catholici quam Hebræorum concordant. Tunc hoc ſuppoſito arguo ſic. Quia in prædicta prophetia exprimitur, quòd ille, cui ſubijciendum erat regnum Romanorum, erat ipſe Chriſtus. Cum hoc igitur impletum ſit tempore Conſtantini & Silueſtri papæ, quo tempore Romanum imperium per fidem veram ſubiectum eſt Ieſu filio virginis Mariæ, patet quòd ipſe eſt verus Chriſtus, & Meſſias. Poſtquàm autem probatum eſt tempus aduentus Chriſti præteritum per ſcriptutam canonicam, hoc idem etiam probatur per gloſas & dicta doctorum Hebręorum apud eos autentica. vnde Eſa.vlti.c. dicitur: Antequam parturiret peperit. Gloſa Hebræorum: Quia antequam natus fuiſſet ille qui in ſeruitutem vltimam redegit, natus fuit redemptor. ergo ante natiuitatem Titi, qui ciuitatem deſtruxit, populum captiuauit & ſeruituti expoſuit, intantum quòd dabantur triginta Iudæi pro nummo argenteo, vt dicit Hugo. flo. fuit natiuitas ipſius Chriſti. Hoc idem patet per tranſlationem Chaldaicam ibidem. Adhuc non erit ei veniens anguſtia & redimetur, & adhuc non venit ei tremor cum doloribus propter partum reuelabitur rex Meſſiàs. dolor enim & anguſtia partus exprimunt maximam calamitatem, quàm ſuſtinuerunt Iudæi in obſidione Titi & Veſpaſiani. ergo ante obſidionem illam, & miſeriam illam venit Chriſtus. hoc concedunt multi apud eos. Dicunt tamen, quòd ipſe Chriſtus natus ſit in die deſtructionis templi. Sed cum ab illo tempore fluxerunt Mccxxxv. anni, quæritur ab ipſis, ubi ſit ipſe Chriſtus, & ubi per tantum tempus fuerit. Et dicunt aliqui, quòd

Vanitates Iudęorum de Chriſto

A ipſe cum angelis uiuens in eo modo, quo Moyſes uixit.xl. diebus in monte Sinai & expectat præceptum domini ad ſe oſtendendū. Alij dicunt, ꝙ eſt ultra montes Caſpios expectans præceptum domini de liberatione populi. Alij dicunt, ꝙ uadit per mundum, ſicut pauper & leproſus & humiliatus propter peccata populi, ſecūdum quod dicitur Iſa.liij.b. Et nos reputauimus eum quaſi leproſum &c. quouſq; appareat ex præcepto domini in uirtute ad liberationem filiorum Iſrael de ſeruitute & miſeria in qua ſunt. Talis autem uarietas oſtendit manifeſte, ꝙ dictum eorum quantum ad hoc eſt fictitium, ſed uerum eſt quo ad hoc, ꝙ tempus aduentus Chriſti iam diu eſt præteritum. Item hoc idem patet per quandā traditionem apud eos autenticam, & continetur in quodam libro, qui apud eos uocatur liber Iudicum ordinariorum, traditus a domo Eliæ.i. à diſcipulis eius. Per ſex mille annos erit mundus, duo milia vanitatis, duo milia legis, duo milia Meſſiæ. Ad intellectum huius eſt ſciendum, ꝙ Hebræi dicūt hoc fuiſſe dictum a filio mulieris Sareptanæ quem ſuſcitauit Helias, qui etiam poſtea habuit ſpiritum prophetiæ, & prophetauit de duratione mundi, ꝙ duraret, ut dictum eſt, ſex milia annorum. Duo milia autem dicunt tēpus vanitatis, quia a principio mundi vſq; ad uocationē Abrahæ, quia dictum eſt ei a domino: Egredere de terra &c. Gen.xij.a. mūdus defluxerat in vanitate peccatorum. Primo per luxuriam, ut patet tempore Noe, propter quod factum eſt diluuium, quia omnis caro corruperat uiā ſuā. Secundo per idololatriam poſt diluuiū, quoniam circa natiuitatem Abrahæ totus mundus erat idololatriæ deditus. ipſe autem primo auſus eſt publice unum creatorem & Deum prædicare, ut dicit Ioſephus.j. libro antiquitatū. Et iſtud tempus durauit per duo milia annorum & xxiij. quia Abrahā habuit.lxx v. annos quando uocatus eſt. Ex tunc autem incœpit tempus legis, quia lex nō datur niſi populo adunato. per Abrahā autē incœpit populus adunari ſub fide vnius Dei, & ad legem ſuſcipiēdam diſponi: propter quod Abrahæ data eſt lex circuncïſionis ad diſtinctionem illius populi, qui erat legem accepturus ab alijs populis. ab illo autem tempore. ſ. à uocatione Abrahæ vſq; ad natiuitatem Chriſti fluxerunt duo milia annorum, niſi quod deficiunt. xxix. Si igitur accipiantur.xxiij. qui ſuperabundant ultra duo milia prædicta, quæ dicūtur tempora uanitatis, habebimus quatuor milia annorum a principio mundi uſq; ad natiuitatem Chriſti, niſi ꝙ deficiunt.v. anni. Si igitur quinq; anni quibus Chriſtus latuit in Aegypto propter perſecutionem Herodis, iungantur pręcedentibus, ita ꝙ dies Meſſiæ incipiant computari ab illo tempore, quo de Aegypto eſt reuerſus, habebimus de principio mundi quatuor milia annorum vſq; ad dies Meſſiæ. ſ. duo milia uanitatis, duo milia legis ſecūdum prophetiam prædictā. Vtrum autē dies Chriſti debeat tantū durare per duo milia annorum vel plus vel minus, nō me intromitto, quia finem mundi determinandum dicere non intendo, ſed ſufficit mihi ſecundum prædictam traditionem Iudęorum, quòd tempus aduentus Chriſti ſit præteritum, ex quo iam dictum eſt, ꝙ tranſierunt a principio mūdi quatuor milia annorum, quia a principio mundi ipſi computant quinq; milia &. lxx. annos vſq; ad annum domini. Mcccix. quo præſens opus fuit ſcriptum. Item oſtēdo propoſitum per rationem ex ſcriptura ſumptam. conſiderando.n. proceſſum ve. Te. apparet, ꝙ quam diu filii Iſrael fuerunt ſeruiētes Deo, fuerunt in ſtatu proſpero. & ſi aliquādo fuerunt captiuati & afflicti, hoc fuit propter peccatum populi illius. nūc autem ita eſt, ꝙ ante captiuitatem Babylonicam fuerūt idololatriæ peſſimi & occiſores prophetarum eos a peccatis prohibentium, intantum ꝙ repleuerunt ciuitatem Ieruſalem ſanguine prophetarum vſq; ad os, ut dicitur.iiij Reg.xxj.c. Et multa alia fecerunt, propter quæ captiuitati ſunt in Babylonica: & illa captiuitas nō durauit niſi per.lxx. annos. Cum autem captiuitas in qua ſunt nunc durauerit per annos. Mccxxxv. nec adhuc appar et eorū liberatio de proximo, oportet eos concedere, ꝙ peccatum propter quod tandiu captiuati ſunt, fuit maius quàm peccata pręcedentia captiuitatem Babylonicam, cum pœna debeat reſpondere peccato. hoc autem non poteſt dici, niſi propter illud grauiſſimum peccatum, quo Chriſtum eis in lege & prophetis promiſſum negantes & perſequētes crudeliter occiderunt. quia poſt reditum captiuitatis Babylonicæ non leguntur idololatraſſe & propheras occidiſſe, & tanta crimina perpetraſſe in alijs ſicut ante. Et ideo rationabiliter non poteſt aſſignari cauſa tantæ captiuitatis & miſeriæ niſi illa, quæ dicta eſt. ſ. ꝙ non cognouerunt tempus uiſitationis ſuæ, ut Luc.xix. hoc autem Rab. Moyſes in libro Iudicum ordinariorum: Ieſus Nazarenus uiſus eſt eſſe Meſſias, & interfectus eſt p domū iudicij. & ipſe fuit cauſa & promeruit ut deſtrueretur Iſrael in gladio. Item doctrina aliqua declaratur uera, & hoc dupliciter. Vno modo per reductionem ad principia euidētia, & hoc modo declaratur ueritas eorum, quæ ſubiacent facultati naturalis intellectus. Alio modo per diuinum teſtimonium. ſ. quando ad confirmationem talis doctrinæ fit tale miraculum, de quo certum eſt, ꝙ non poteſt fieri niſi uirtute diuina, ſicut eſt ſuſcitatio mortui, illuminatio cęci, & conſimilia. Conſtat igitur, quòd nullo modo Deus poteſt eſſe teſtis falſitatis, & ideo ſi tale miraculum uel factum diuinum perpetratur ad declarationem alicuius doctrinæ, ſufficienter concluditur propoſitum. ſ. talem doctrinam eſſe veram. & hoc

Tria tempore mundi

Doctrina declaratur uera dupliciter.

C modo declarata eſt ueritas eorum, quæ excedunt intellectus facultatem, ſicut patet, quòd hoc modo declarata eſt veritas, quæ dicta eſt per Moyſen, Ioſue & conſimiles. Nunc autem ita eſt, ꝙ opera diuina ſunt multa ualde, & manifeſte facta ſunt ad declarationem Chriſti & doctrinæ eius & ſuorum, ut patet per ſcriptores ueriſſimos, & famam publicam vſq; nunc continuatam, quæ in talibus faciunt ſufficientem fidem. ſicut firmiter tenemus Ariſtotelem fuiſſe philoſophum & Platonem, & tamen non habemus inde aliam probationem niſi per famam publicam. igitur etiam ſic fuit de doctrina Chriſti. hoc etiam patet per libros apud Iudæos autenticos. Scribitur.n. in quodam libello, qui apud eos intitulatur de Ieſu Nazareni generatione, qui leproſos mundauit, & claudum ex utero matris ſuæ ſtare fecit, & mortuum ſuſcitauit, & multa alia, q̄ fieri non poterant, niſi uirtute diuina. Dicitur tamen ibidem, ꝙ talia fecerat uirtute nominis tetragrammaton, quia qui ſciret illud debito modo pronunciare, poſſet uirtute illius miracula facere, vt in eodem libro dicitur. Ieſus autem Nazarenus pronunciationem illius nominis didicit, ut ibidem dicitur, quòd in templo domini lapidem ſuper quem ſteterat arca domini antiquitus inuenit, in quo erat ſcriptum tale nomen expoſitum. vocatur autem expoſitio illius nominis deſcriptio & determinatio qualiter debeat pronunciari. Licet autem hoc dictum non ſit uerum, tamen ex hoc cōtra Iudæos habetur argumentum, quòd nomen domini tetragrammaton, quod eſt inter alia nomina ſanctiſſimum, ſecundū eos non poteſt habere uirtutem ad agendum aliquod contrarium honori diuino, ſed magis ad id, quod eſt honori diuino conſonum. Cum igitur dicunt, quòd uirtute illius nominis Ieſus Nazarenus fecerat miracula, oportet eos concedere, quòd doctrina Chriſti ad cuius confirmationem faciebat talia miracula, non erat falſa, nec honori diuino contraria, ſed magis conſona. cum ergo docuerit ſe eſſe uerum Deum, uerum Chriſtum a Deo miſſum & uerum hominem, ſequitur per conſequens, quòd iſtud ſit uerum: aliter ſequeretur, quòd ipſe fuiſſet falſus propheta & aſcriberet ſibi blaſphematorie diuinitatem, & quòd ad confirmationem iſtius falſitatis fuiſſent facta uera miracula uirtute diuini nominis ſanctiſſimi: & tunc Deus, in cuius uirtute talia miracula fierent, quæ alia uirtute fieri non poſſunt, eſſet teſtis falſitatis, quod eſt inconueniens. Item pronunciatio cuiuslibet nominis non poteſt talia facere, ſed ſolus Deus talia fecit, & facit ad inuocationē ſui nominis & uirtutis. Si igitur Chriſtus uirtute nominis prædicti fecit prædicta, oportet concedere, quod illa fecit virtute diuina, & per conſequens, ꝙ doctrina eius, ad cuius confirmationem talia fecit, fuit uera. cū Deus non poſſit eſſe teſtis falſitatis, ut ſupra dictum eſt. Hæc etiam & alia videtur dicere Ioſephus expreſſe, qui fuit maximus hiſtoriogra-

D phus Iudæorum, & apud eos autenticus. Dicit.n. ſic libro.xviij. antiquitatum ca.ix. deſcribēs tempora Tyberij Cæſaris: ſub quo paſſus eſt Ieſus: Fuit hiſdem temporibus Ieſus ſapiens vir, ſi tamē eū uirum nominare fas eſt: erat.n. mirabilium operum effector, & doctor eorum hominum, qui libenter audiunt ea, quæ vera ſunt, & multos quidem Iudæorum & multos ex Gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis uirorum cum Pilatus in crucem agendum decreuiſſet, non deſeruerunt eum hi, qui ab initio dilexerant eum. Apparuit.n. eis tertia die iterum viuus, ꝙ diuinitus inſpirati prophetæ uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura eſſe prædixerant. Item quando ſcriptura dicit aliquid futurum & determinatum, tempus, modum & locum, etſi omnia iſta concurrant in unum, manifeſte patet, ꝙ illud, qđ fuerat prędictum, eſt adimpletum. ſacra aūt ſcriptura prædixerat aduentum Chriſti, ut patet in multis locis. determinauit etiam tempus veniendi, uidelicet quando fieret tranſlatio regni, ut habetur Gen. xlix.b. Nō auferetur ſceptrum de Iuda &c. ſimiliter locum naſcendi &c. Michęæ.v.a. Et tu Bethleem &c. ſimiliter modum uiuendi. ſ. ꝙ Chriſtus in paupertate uiueret Zacha. ix.c. Ecce rex tuus uenit iuſtus & ſaluator, ipſe pauper &c. determinauit ſcriptura modum moriendi. ſ. quòd in humilitate & patientia ex parte ipſius perſonæ Chriſti, ſed in credulitate maxima ex parte ipſorum occidentium eum, ut habetur Iſa. liij.c. Tanquā ouis ad occiſionem ductus eſt &c. Cum autem hæc omnia manifeſte ſint adimplera de Ieſu Nazareno, rationabiliter concluditur quòd ipſe ſit uerus Chriſtus. Sed contra hoc arguunt Iudæi multipliciter. primo per id, quod habetur Iſa.ij. ubi loquitur de tempore aduentus Chriſti di. Erit in nouiſſimis diebus præparatus mōs domus domini in uertice montium &c. Sequitur: Conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces, non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercitabuntur ultra ad prælium. Ex his.n. formant quadruplex argumentum. Primo ex hoc, Erit in nouiſſimis diebus. Ieſus autem non fuit in nouiſſimis diebus, quia poſt natiuitatem eius fluxerunt multa tempora, igitur non fuit Chriſtus, cuius aduentus promittitur in nouiſſimis diebus. Secundo ex eo, quod ſubditur, quòd mons domus domini erit in vertice montium. Mons enim ille dicitur mons Sion, ubi fuit templū ædificatum. ſed mons ille in aliquo eſt eleuatus, ergo adhuc non venit Chriſtus. Vnde occaſione huius uerbi dicunt aliqui doctores Hebræorum, quòd dominus debet portare montem Thaber in montem Sinai, & montem Carmeli ad locum vbi eſt Ieruſalem &

Ioſeph teſtimonium de Chriſto

Argumenta Iudæorū

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E lem & ſuper verticem iſtorum montium ponere montem Sion. hoc autem nondum eſt adimpletum, ergo,&c. Tertio arguunt ex eo quod ſubditur:& fluent ad eum omnes Gentes: quia non omnes Gentes crediderunt in Ieſum Nazarenum,nec adhuc credũt. igitur non fuit Chriſtus. Quarto per id quod ſubditur: Non leuabit gens contra gentem gladium &c. quia non ceſſauerunt bella per orbem, vt patet manifeſte, & maxime quia poſt mortem Ieſu in Iudæa fuerunt bella atrociſſima tempore Titi & Veſpaſiani, igitur ipſe non fuit vere Chriſtus.

Reſponſio ad argumẽta

Ad primum dicendum eſt, ꝙ dies nouiſſimi dicuntur ſcilicet dies Meſſiæ in ſacra ſcriptura, quãquam doctores Hebręorum debent ad minus durare per duo milia annorum, vt patet ex prædictis, & non ſolum dies Meſſiæ dicũtur dies nouiſſimi.ſed etiam aliqua tempora per ipſum Chriſtum præcedentia,vt patet Geneſis.xlix.a.ubi patriarcha Iacob dixit filijs ſuis: Congregamini vt annunciem quæ uentura ſunt nouiſſimis diebus.& ibidem non ſolum denunciat de aduentu Chriſti,ſed de multis alijs quæ impleta ſunt a tempore regum Iſrael & Iudicum,ut patet literam intuenti: & etiam ſecundum expoſitores Hebræorum. & ideo non ualet prædictum argumentum. Ad ſecundum argumentum eſt dicendum, ꝙ eleuatio montis Sion non intelligitur ſecundum localem eleuationem, ut intelligunt Iudei,ſed ſecundum nobilitatem & ſignorum magnitudinem, ſecũdum etiam quòd dicit Rab. Sa. magnus doctor apud eos, hoc eſt dictu, quòd tanta ſigna & maiora debent fieri in aduentu Chriſti in monte Sion, quàm in prędictis alijs montibus.& hoc patet impletum per Ieſum Nazarenum, qui illuminauit cæcum natum, & ſanauit languidum in probatica piſcina,& multa alia miracula fecit ibi.Ibidem etiam ſpiritumſanctum apoſtolis dedit, quod fuit maximum miraculum,quia homines idiotæ & ſimplices habuerunt noticiam perfectam ſcripturarum, & loquebantur idiomata omnium linguarum. Si autem diceretur,quòd hæc ſolutio ſumatur ex euangelio & ideo non eſt efficax contra eos,nec valet: quia ad probandum aliquid Iudæis,oportet vti ſcripturis apud eos autenticis in reſpondendo eorundem dictis.Dico quòd hoc,nõ oportet ſemper.Item non ſolum euangeliſtæ ſcribunt Chriſtum feciſſe miracula vera,ſed etiam doctores Hebræorum ut patet ex prædictis, propter quod iſta ſolutio habet efficaciam ex eorum libris. Ad tertium eſt dicendum, ꝙ ibi eſt diſtributio pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, ſicut dicitur quòd omne

Ioan. 9. a. & 5.a. Act. 2.a

F animal fuit in arca Noe:quia de ſingulis ſpeciebus animalium fuerunt ibi aliqua indiuidua in arca Noe.Similiter de omnibus Gentibus aliqui crediderunt in Chriſto,ut patet per diffuſionem fidei in toto orbe.Aliter poteſt dici, quòd omnis,in ſacra ſcriptura ponitur pro multis aliquando & frequenter,ſicut habetur.ij. Re. xvij. Dixit Abſalon & omnes viri Iſrael, melius eſt conſilium. Certum eſt enim quòd ibi non erant omnes viri Iſrael præſentes, ſed multi Et ſic eſt in propoſito, quia multi conuerſi ſunt de Gentibus ad fidem catholicam, etiam tempore apoſtolorum, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum.ſcilicet prædicationis & annunciationis fidei Chriſtianę. Ad quartum eſt dicẽdum, quòd circa tempora Chriſti fuit pax diuturna in toto orbe, & maxime in Iudęa. qđ patet ex hoc,quia imminente natiuitate Chriſti pacificatis omnibus regnis & ſub imperio Romano redactis,præceptum fuit a Cęſare Auguſto,ut deſcriberetur vniuerſus orbis:& ab illo tempore vſque ad. xl. annum poſt paſſionem Chriſti quando incœperunt Iudæi rebellare Romanis,non leguntur aliqua bella notabilia fuiſſe in Iudęa,nec Iudęos vſos fuiſſe armis,quia terra illa cuſtodiebatur a militibus Romanis:& ideo probabile eſt,quòd tunc propter diuturnitatem temporis pacis Iudęi inſtrumẽta,quibus prius vtebantur in bellis mutauerunt, in inſtrumenta agriculturæ apta, ſicut ſenſibiliter videmus fieri in terris vbi eſt pax diuturna.& ideo dicitur in autoritate prædicta: Conflabunt gladios &c.Quod autem ſubditur:Non leuabit gens contra gentem &c. non importat pacis æternitatem,ſed diuturnitatem.ubi autem habemus, vltra: in Hebræo habetur,aad,quæ dictio non ſignificat ęternitatẽ,ut patet.iiij.Reg vj.vbi nos habemus : Et ultra non uenerunt latrones Syriæ in terram Iſrael. In Hebræo habetur, aad,vel aaz,& tamen certum eſt ꝙ ibi non importat æternitatem, quia frequenter poſtea Syri inuaſerunt & deprædati ſunt terram Iſrael : ſed importat diuturnitatem temporis ad longum tempus, hoc eſt, ne illis accidat ſicut illis accidit,quos in Samariam deduxit Eliſeus de quibus eſt ibi ſermo.Quinto arguunt ibi Iudæi contra aduentum Chriſti per hoc quod habetur Eſa. xj. a. Egredietur virga de radice Ieſſe &c.vbi ſcriptura loquitur de aduentu Chriſti etiam ſecundũ omnes doctores Hebræorum & catholicos.Sequitur ibidem:Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. Et ſequitur ibidem:Delectabitur infans ab vtero ſuper foramen aſpidis, & in cauerna reguli qui ablactatus fuit,manum ſuam mittet.dicunt ſic Iudæi, ꝙ in aduentu Chriſti aĩalia ſilueſtria dicũtur ſe domeſticare, ſic ꝙ pacifice habitabunt cum animalibus naturaliter manſuetis,& animalia venenoſa non nocebunt hominibus vel pueris,imo ſecure infantes cum eis ludent. hoc autem non eſt impletum, vt patet ad ſenſum, igitur non venit Chriſtus.Ad hoc eſt dicendum, quòd ibi eſt locutio metaphorica, quia ibi nominantur homines nominibus animalium. Simile habetur Gen. xlix. d.Beniamin lupus rapax &c.Et ibidem: Neptalim ceruus emiſſarius.Et ibidem: G Dan coluber in via.Et igitur dicendum eſt in propoſito, ꝙ Iudęi et Gentiles,qui prius erant adinuicem nociui & odioſi, pacifice ſimul habitabunt cõuerſi ad fidem Chriſti,vt dicitur Act. iiij.f.Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna : & tamen illo tempore fuerunt ad fidem Chriſti conuerſi aliqui Gentiles,ut patet eodem libro. Et eodem modo exponẽdum eſt de pueris quod ſequitur,& de animalibus venenoſis,quia ſimplices, & pueri non læduntur ab eis,qui ante conuerſionem ad fidem Chriſti erant veneno infidelitatis & perfidiæ repleti Quod autem talis modus loquendi ſit in prædicto ca. Iſa. patet per id quod præmittitur ibi, quia ſtirpem Ieſſe vocat virgam.ſimiliter ipſum Ieſum vocat florẽ, cum dicit:Et flos de radice eius aſcendet &c. Et ſimiliter cũ ſubiũgit.Erit iuſticia cingulum lumborum eius,& fides cinctorium renum eius:manifeſte habetur, quòd ibi cingulum & cinctorium metaphorice accipiuntur Et hæc omnia patent per tranſlationem Chaldaicam, quæ ſic habet : Exibit rex de filijs Eſa, & Meſſias de filijs filiorum eius.Sequitur:Et erunt iuſti circuncirca ei,& fideles adhærentes ei, & erit iuſticia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius.vbi nos habemus : Habitabit lupus cum agno.ibi ſequitur : Et pax in diebus eius multiplicabitur. Ex quo patet, ꝙ eſt locutio metaphorica.Poteſt etiam dici,quòd adimpletum eſt ad literam in fidelibus Chriſti, quia feræ manſuetæ factæ ſunt frequenter coram fidelibus Chriſti eorum deuorationi expoſitæ, ſimiliter beſtiæ venenoſæ non poterant eis nocere,ut eis Saluator promiſerat in euangelio : Dedi uobis uirtutem calcandi ſuper ſer.& ſcor.&c.& Act. xxviij.b.dicitur, ꝙ Paulus percuſſus a vipera in nullo læſus eſt. propter quod barbari videntes hoc & admirantes,dicebãt ipſum eſſe Deum,vt patet ibidem.Sexto arguũt per id, quod habetur Deu. xxx. a. Si ad cardines cæli fueris diſsipatus inde retrahet te Dominus Deus tuus,& aſſumet atque introducet te in terram quam poſſederunt patres tui &c. Ex hoc ibi arguunt, cum ſimus diſperſi per totum mundum & non congregati, ſequitur quòd non uenerit Chriſtus. Ad hoc eſt dicendum, ꝙ hoc fuit impletum in reditu eorum de captiuitate Babylonica.Sed contra hoc arguunt per id quod habetur Ezech.xxxix.g.Scient ꝙ ego dominus eorum, eo quòd tranſtulerim eos in nationes & congregauerim eos ſuper terrã ſuam,& non dereliquerim quemcunque ex eis ibi.Multi enim derelicti ſunt de captiuitate Babylonica & Aſſyriorum,quia non omnes reuerſi ſunt: igitur tunc nõ fuit impletum tempus Chriſti. Ad hoc dicendum, ꝙ nulli fuerunt ibi H derelicti, qui uoluiſſent reuerti, quia Cyrus,qui erat monarcha in omnibus illis regnis dedit licentiam generalem omnibus reuertẽdi,immo etiam munera dedit reuertentibus,ut patet Eſdræ.j.& iõ in hoc impletum eſt uerbum Ezechielis & ipſius Moyſi:quia nullus derelictus eſt ibi,qui uoluerit reuerti.illi autem,qui noluerũt, facti ſunt indigni diuino beneficio.Aliter poteſt dici ſic,quòd prædicta congregatio poteſt intelligi per fidem & charitatem,quę cõgregatio eſt per Chriſtum Ieſum,ſecundum quòd exponit Ioh.xj. vbi dicit, ꝙ Caiphas prophetauit quòd Ieſus erat moriturus pro gente,&non tantũ pro gente,ſed ut filios Dei,qui erat diſperſi,cõgregaret in vnum. nullus autem extra hãc congregationem derelinquitur,qui velit intrare,quia nulli clauditur gremium eccleſiæ. Septimo arguunt Iudæi per id quod habetur Zach.vj.d.Et oriens nomen eius.Tranſlatio autem Chaldaica ſic habet: Meſsias nomẽ eius.Ex quo patet, ꝙ de Chriſto intelligitur. & ſequitur in eadem autoritate:Et ædificauit aliquod templũ domino. Ieſus autem nõ ædificauit aliquod templum domino, igitur non fuit Chriſtus. Ad hoc eſt dicendum,quòd hæc autoritas intelligitur de ſecundo templo ædificato per Zorobabel ut dicit Ra. Sa. doctor eorum.& ideo ex hoc contra nos non habent argumentum. Sed dato quòd intelligatur de Chriſto ad literam,eſt dicendum, quòd ipſe ædificauit templum de lapidibus viuis & ſpiritualibus, videlicet de ipſis fidelibus.& talis ædificatio debebatur ipſi Chriſto quæ eſt perfectiſſima.vnde ſuper illud Gen.xxviij.d.Non eſt hic aliud niſi domus Dei &c. i. domus,quæ ædificata eſt in terris, nil eſt reſpectu domus cæleſtis. Illa proprie ædificatur ex lapidibus uiuis videlicet ex fidelibus in præſenti compaginatis ad inuicem, & conglutinatis per gratiam, & in futuro per gloriam. vbi habetur in glo. Hebr.quòd patriarcha Iacob uidit Dei domum ædificãdam in terris & domum Dei in cœlis.ideo dicit:Non eſt hic aliud &c.Octauo arguunt per id,quod habet Iere.xxiij.a.Ecce dies veniunt, dicit dominus,& ſuſci.Da.ger.iuſtum &c.quod de Chriſto intelligitur,vt ſupra allegatum.Et ſubditur ibidem:In diebus illis ſaluabitur Iuda &c. Sed nunquam acciderunt tot miſeriæ filijs Iſrael ſicut poſt paſſionem Chriſti patet in deſtructione ciuitatis & templi.ergo non fuit verè Chriſtus. Ad hoc dicendum,quòd iam non erant filij Iſrael & Iuda proprie loquendo,quia erant auerſi a Deo, quia Chriſtum negauerunt & occiderunt : propter quod in illam miſeriam venerunt.ideo ex illa miſeria magis concluditur propoſitum,ſicut patet ex prædictis.Illi autem qui erant uere filij Iſrael, & qui ſcilicet Chriſtum receperant, ſaluati ſunt per ipſum,non ſolum ſpiritualiter quantum ad animas,ſed etiam quantum ad corpus corporaliter.quia ſecundum quod dicitur in eccleſiaſtica hiſtoria,imminente deſtructione ciuitatis Ieruſalem per Titum & Veſpaſianum

Rom. 10. d

A ſpaſianum admoniti ſunt fideles, qui erant in Iudæa per angelum vt tranſirent in regnum regis Herodis Agrippę, qui erat confœderatur Romanis,& ſaluati ſunt in bona pace,& ibi habitabãt confidenter. Aliter poteſt dici ad autoritatem prædictam Iere.quia illi ſunt perfecti de regno Chriſti,de quo ibi loquitur,qui iam ſunt in gloria cæleſti.& illi habitant omnino confidenter,& ſunt perfecte ſaluati.Nono arguunt per id,quod habetur Dan.vij.d.Aſpiciebam in viſione noctis,& ecce in nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat. Secundum omnes expoſitores Iudæorum & catholicos loquitur ibi de aduentu Chriſti. Ieſus autem Nazarenus non venit in nubibus,nec in tali poteſtate,qualis ibi deſcribitur, ergo nõ fuit Chriſtus. Ad hoc dicendum, quòd ſcriptura loquitur de duplici aduentu Chriſti, ſcilicet in mundum & ad iudicium. primus aduẽtus deſcribitur cum humilitate.ſecundus cum poteſtate.Daniel autem loquitur de ſecundo aduentu. vnde ibidem ſequitur: Donec throni poſiti ſunt.Et ibi dicitur:Iudicium ſedebit,& aperti ſunt libri. Iudæi autem excæcati neſciunt aduentum duplicem diſtinguere,& ideo errãt multipliciter,quia aliqui expectant Chriſtum in ſecundo aduentu apparere in tanta virtute, quòd poſſit omnia terrena ſibi ſubijcere, & eos liberare & regnum eorum reſtituere.propter quod etiam Chriſti diſcipuli poſt eius reſurrectionem quærebant Act. j.a.Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnũ Iſrael? Alij autem propter ſcripturas, quæ manifeſte loquuntur de Chriſto,& de humanitate,& de paſſione eius:& propter illas quæ loquuntur de eius eminentia & poteſtate,expectant duos Meſſias vnum qui dicitur filius Ioſeph, & iſte eſt paſſurus & occidendus. alium qui dicitur filius Dauid qui ſuſcitauit filium Ioſeph Meſsiã & reſtituet regnum Iſrael. & ad hoc ſaluandum ponunt diuerſas ſcripturas. Sed iſtud dictum non habet autoritatem in ſcripturis. Licet enim plures dicti ſint Meſsiæ ſiue uncti,quod idem eſt participatione, vt Dauid & Saul & quidam alij,nullus tamen in ſcriptura ad ſalutem populi dicitur venturus niſi vnus.Item iſtud dictum pro tanto habet aliquam apparentiam, pro quanto impletũ eſt de Chriſto,qui fuit filius Ioſeph putatiuus,& ſic vocatus,vt patet in euangelio.& etiam filius Dauid ſecundum carnem, vt patet ex prædictis. Decimo arguunt per id, quod habetur Iſa.xxx.f.Erit lux lunæ ſicut lumen ſolis,& lumen ſolis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum,in die,qua alligauerit dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit. cum igitur aduentus Chriſti expectetur ad ſalutem populi, igitur in aduentu eius mutatio corporum cæleſtium fiet.cum hæc non ſit adhuc facta,videtur,quòd promiſſio de aduentu Chriſti adhuc non ſit impleta. Ad

Duplex aduentus Chriſti reperitur in ſcriptura

B hoc dicendum ſicut & ad præcedens argumentum, quod loquitur de aduentu Chriſti ad iudicium. tunc enim innouabuntur & mutabuntur quodãmodo corpora cæleſtia, & tunc ſanabitur vulnus populi & percuſſura plagæ eius,quia tunc deſtruetur mortalitas per peccatum primorum parentum inducta, quia omnes homines reſurgent ad vitam immortalem. Vndecimo arguunt per id,quod habetur Eſa. liij.d. Videbit ſemen longæuum &c.& Pſal. lxxxviij.e.Ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius Ieſus autem Nazarenus non legitur filios habuiſſe. ergo non fuit Chriſtus. Ad hoc eſt dicendum,quòd habet & habuit filios ſpirituales. & talis filiatio ſibi debebatur per fidem & ſacramenta,non autem per carnalem propagationem, quæ ſemper habet fœditatem coniunctam. C Vnde ſuper illud Gen.xxj b.In Iſaac vocabitur tibi ſemen.Glo.Hebræorum: Omnis,qui confeſſus fuerit duo ſecula vel Deos,vocabitur tibi ſemen. vocantur autem hic duo ſecula tempus legis & tẽpus Chriſti. Illi ergo etiam,qui per fidem confitentur Chriſtum, ſunt ſemen & filij Chriſti.Duodecimo arguunt per id,quod habetur Ezech.vlt.vbi deſcribitur quoddam templum mirabile & magnum in terra Iſrael ędificandum.& hoc dicunt in aduentu Chriſti complendum.hoc autem non eſt factum, igitur &c. Ad hoc eſt dicendum, quòd ſcriptura ibi loquitur ſub metaphora de domo cæleſti, de qua ſupra dictum eſt. Et hoc patet per id,quod in fine Ezech.concluditur:Et nomen ciuitatis ex illo die:dominus ibidẽ. Hoc etiam patet per multa alia, quæ ponuntur in litera. quia ibi deſcribitur fluuius habens ligna pomifera ex vtraque parte facientia fructus quolibet menſe, & habentia folia nunquam defluentia. quæ nullo modo videntur verificati ad literam. Hoc etiam videtur per dictum Rab. Sa. doctoris Hebræorum dicentis, quòd de Ieruſalẽ ſuperna locutæ ſunt ſcripturæ in fine Ezech. Hæc igitur ſunt,quæ arguunt Iudæi & quædam alia,quæ dimitto. Tum propter prolixitatem vitandam. Tum quia etiam ſolutiones eorum patent ex prædictis. Et ſic patet tertium principale quod erat determinandum in iſta quæſtione, videlicet quòd tempus aduentus Chriſti ſit præteritum. Vltimo ſoluendum eſt argumentum,quod fiebat in oppoſitum in principio quæſtionis.vbi dicebatur : quòd ſi prædicta de fide catholica poſſunt probari per ſcripturam a Iudæis receptam, non eſt veriſimile, quin illi qui ſunt inter eos ſtudioſi hoc percepiſſent,& per conſequens ſuũ errorem reliquiſſent.Ad hoc eſt dicendum, ꝙ multi inter eos literati perceperunt & a tempore Chriſti, ſicut patet de Nathanaele, Nicodemo,Gamaliele,qui fuerunt doctores & periti in lege.Similiter de Paulo apoſtolo & Apollo, & multis alijs. vnde Iohan.xij.f. dicitur.Et de principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur,ne de ſynagoga expellerentur dicebantur tunc principes ſacerdotes & legiſdoctores.Multi etiam poſtea legiſperiti hoc perceperunt, ſicut dictum eſt de Ioſepho, & idem poſſet dici de multis alijs. Multi autem auertuntur a fide Chriſti triplici de cauſa. vna eſt propter timorem penuriæ temporalis, quia ſemper fuerunt cupidi, & in lege eorum ſemper promittitur abundantia temporalium, ideo ſupra modum abhorrent contrarium. Alia cauſa eſt, quia a cunabulis in odijs Chriſti nutriuntur, & legi Chriſtianæ & Chriſticolis maledicunt in ſynagogis omni die. Illa autem ad quæ homines ſunt aſſueti a pueritia, ſunt quaſi in naturam conuerſa, & per conſequens auertunt D iudicium intellectus a veritate contraria. Tertia cauſa eſt propter difficultatem & altitudinem eorum, quæ in fide catholica proponuntur credenda, ſicut eſt trinitas perſonarum in diuina natura,& duæ naturæ in una perſona Chriſti,& ſacramentum euchariſtiæ, quæ nullo modo poſſunt capere. & ideo reputant nos tres Deos colere & credere. In ipſo etiam ſacramento euchariſtiæ reputant nos peſſimos idololatras,ſicut per experientiam cognouerunt illi,qui frequenter de iſtis cum eis contulerunt,& ideo a fide catholica pro talibus auertuntur, & plures iam baptizati ad vomitum reuertuntur.

Auerſio Iudæorum à fide Chriſti cõtingit propter tria

Tractatulus venerabilis patris Nicolai de Lyra,ordinis minorum,contra quendam Iudæum ex uerbis euangelij,Chriſtum & eius doctrinam impugnantem.

POtens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt,arguere. Ad Titum. 1.b.Licet autem propoſitum verbum epiſcopalis conditionis ſit expreſſiuum, conuenienter tamen poteſt accipi, vt ſit expreſſiuum perfectionis catholici doctoris, ad quem ſpectat exhortari fideles in ſana doctrina, & infideles arguere contradicentes catholicæ veritati. Aduertendum tamen, ꝙ licet dicere ſe talem eſſe doctorem, arrogantiſſimum videatur : tamen profiteri doctrinam hanc ſe deſiderare & aſſequi, uiri ſtudioſi proprium eſſe videtur.Propter quod ſapiens Pythagoras,vt euitaret arrogantiæ notam, noluit ſe dicere ſapientem, ſed philoſophum, id eſt ſapientiæ amatorem, quod cuilibet ſtudioſo eſt honeſtum.Vera autem ſapientia,quæ in uita præſenti habetur, in ſcriptura veteris ac noui Teſtamenti continetur. Propter quod dicitur Deu.iiij.a. Hæc eſt enim veſtra ſapientia & intellectus coram populis.Poſtquam autem ego auxiliante domino ex amore ſapientiæ ſcripſeram ſuper vtrumque Teſtamentum,ſecundum gratiam a domino mihi datam, quidam tractatus a Iudæo quodam confectus venit ad manum meam,in quo ex verbis euangelicis autorem euangelij dominum noſtrum Ieſum Chriſtum nititur impugnare.Licet autem eius impugnatio apud intelligentes nullius aut modici ſit momenti, quia tamen per eam poſſent turbari ſimplices,ideo talem temerariũ veritati contradicentem arguere propono, prout dominus mihi dabit. Sic autem intendo procedere, quia ponam ſingulas euangelicas autoritates,quas accipit,& iuxta quamlibet autoritatem obiectionem ſeu obiectiones,quas Iudęus contra Chriſtum elicit, & conſequenter eas deſtruere, non ſolum per ſcripturam noui Teſtamenti aut catholicorum doctorum, ſed etiam per ſcripturas veteri Teſtamenti, & doctorum Hebraicorũ conabor.Dicitur igitur primo ſic:*Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abraham : Abraham genuit Iſaac,Iſaac,autem genuit Iacob : Iacob autem genuit Iudam & fratres eius : Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar*. Sequitur infra. *Salmon autem genuit Booz de Raab: Booz autem genuit Obeth ex Ruth*.Et infra: *Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ, id eſt ex Bethſabee quæ fuit vxor Vriæ*.Ex hoc autem arguit ſic: In hac genealogia Ieſu Chriſti Nazareni, quæ eſt principum noui Teſtamenti, nulla ſancta mulier nominatur,ſcilicet Sara,Rebecca & ceteræ,ſed tantum quatuor prędictæ quæ ſunt in ſcriptura reprobatę.Prima namque ſcilicet Thamar ſub ſimulatione meretricis ſuppoſuit ſe Iudæ ſocero ſuo,& ſic concepit ex ipſo Phares & Zaram.Secunda vero ſcilicet Raab,meretrix cognominatur:Fuit etiam genere Chananęa, & ſic videtur fuiſſe mulier luxurioſa,vilis & idololatra. Tertia ſcilicet Ruth fuit de populo Moab, qui colebat idola. Quarta vero fuit Bethſabee, quæ fuit adultera,vt patet.Ex hoc ergo innuitur manifeſte, quòd tota genealogia Ieſu Nazareni & eius natiuitas erat ordinata ad immundiciam carnis & idololatriã. Ex quo ſequitur, quòd non fuit vere Chriſtus, & quòd Chriſtiani ſunt legis tranſgreſſores & immundi. comedunt enim carnes ſuillas, &c. quæ in lege ſunt prohibita.Sunt etiam idololatræ peſſimi,adorãtes ieſum purum

Opportuna conſinuatio huius tractatus ad præce.

Arguit Iudæus natiuitatem Chriſti ex eius genealogia eſſe ſuſpectã.

Obiectio Iudæi prima & multifaria.

Gen. 38.

Ioſuæ. 2.

2. Reg. 11.

Secunda

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E purum hominem tanquam Deum, & quòd peius eſt, hoſtiam de frumento ab eis formatam & coctam adorant ſicut Deum, quod eſt deriſibile, & poſtea comedunt, quod eſt horribile. In ſolutione iſtorum intendo tria facere. *Reſponſio* Primum eſt oſtendere, quod non valet id ꝙ obijcitur. Secundum, quòd in proceſſu falſum præſupponitur. Tertiū quare nomina dictarum mulierum in genealogia Chriſti exprimuntur: Nam argumentum hoc principaliter quærere videtur. Circa primum oſtenditur primo, vt clauus clauo retundatur, quòd ſimilis ratio vel fortior poteſt fieri contra Meſſiam a Iudæis expectatum. Iere. xxiij. a. dicitur de ipſo: Ecce dies veniunt dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum. quod omnes Hebræi exponunt de Chriſto. Vnde & tranſlatio Chaldaica, quæ eſt Hebraicæ literæ in pluribus locis expoſitiua, habet ſic: Suſcitabo Dauid Meſſiam iuſtum. Omnes enim Iudæi confitentur Meſſiam de Dauid deſcenſurum. *Matt. 22. d* Propter quod, quærente Saluatore a Phariſæis de Chriſto, cuius filius eſt, dixerūt Dauid. *Peccata Dauid* Dauid autem multipliciter dicitur & grauiter peccaſſe. *Primum* Primo in morte ſacerdotum Nobe, *1. Reg. 22.* qui per omiſſionem cautelæ debitæ, fuit occaſio mortis ipſorum, petendo panes & gladium ab Achimelech præſente Doech Idumæo, propter quod filio Achimelech fugienti ad Dauid, dixit: Ego ſum reus omnium animarum patris tui. Et numerus occiſorum ſacerdotum fuit. lxxxv. virorum & cum hoc ciuitas eorum fuit ſuccenſa, & mulieres & paruuli trucidati. *Secundum* Item peccauit peccato adulterij & etiā raptus, vt videtur in vxore Vriæ. de qua dicitur. ij. Reg. xj. a. Miſſis itaque Dauid nuncijs, tulit eam per potentiam regalem. *Tertium* Item peccauit peccato homicidij proditorie commiſſi: nā Vriam fideliſsimum ſibi militem occidit gladio filiorum Ammon, vt ibidem dicitur. Et quia poſtea factum fuit diuulgatum, ſurrexit inde ſcandalum maximum. propter quod dicebatur in populo vulgariter de ipſo Dauid, Quomodo poterit eſſe ſalus ei, qui rapuit ouem & occidit paſtorem? *Quartum* Item peccauit grauiter, omittendo non ſolum punitionem debitam, ſed etiam increpationem filij ſui Ammon de oppreſsione violenta ſororis ſuæ *2. Reg. 13.* Thamar. Dicitur etiam ibi: Cum autem audiſſet Dauid verba hæc contriſtatus eſt valde, & noluit contriſtare ſpiritum Ammon filij ſui, quia diligebat eum. *Quintum* Item peccauit grauiter in Miphiboſeth filio Ionathæ, cuius ſeruum accuſantem dominum ſuum de crimine læſæ maieſtatis & falſo, vt habetur. ij. Reg. xvj. poſt cognitam innocētiam Miphiboſeth & nequitiam Sibę ſerui ſui, illum ſeruū

F quem de iuſticia tenebatur decapitare, non ſolum non puniuit, ſed etiam contra iuſticiam medietatem hæreditatis Miphiboſeth ſibi dedit, vt habetur. ij. Reg. xix. *Sextum* In hoc etiam fregit iuramentum fœderis initi cum Ionatha patre Miphiboſeth, vt habetur. j. Reg. xx. g. Quæ iurauimus ambo in nomine domini, dicētes: Dominus ſit inter me & te, & ſemen meum & ſemen tuum, vſque in ſempiternum: & ſubintelligitur, firmiter ſeruabuntur. Et propter grauitatem huius peccati dicunt doctores Hebræorū, ꝙ regnū Dauid fuit poſtea diuiſum. Vnde ſuper illud verbum Dauid. ij. Reg. xix. e. Tu & Siba diuidite poſſeſsiones: dicit gloſſa Hebraica, ꝙ tunc venit vox de cælo dicens. Roboam & Ieroboam diuidēt regnum. *Septimum* Itē peccauit Dauid per ſuperbiā in numeratione populi. ij. Re. xxiij. c. & in tranſgreſſione præcepti diuini, quod hr̄ Ex. xxx. vbi dr̄: in numeratione populi pro quolibet capite deberet dari dimidium ſiclum argenti dn̄o, quod tunc non fuit factum, & propter grauitatē peccati mortui fuerunt de populo Iſrael ſeptuaginta milia virorum, vt hr̄ ibidem. Hæc autem ſcripta ſunt in ueteri Teſtamēto de peccato Dauid: & forſitan plura alia cōmiſit, q̄ non ſūt ſcripta: Igitur ſi propter peccata prædictarum mulierum in Genealogia Ieſu Nazareni poſitarum arguunt Iudæi, ꝙ Ieſus Nazarenus non fuit Meſsias in lege & prophetis promiſſus, eadem ratione, vel fortiori poteſt argui, ꝙ Meſſias, quem expectant deſcenſurum de Dauid, qui fuit tot & tantis criminibus irretitus, non ſit Meſsias eis promiſſus: *Ad obiectionem primā* Item oſtenditur, quòd argumentum eorum non valet. Frequenter enim leguntur homines ſancti ex parentibus nequiſſimis procreati, & econuerſo ex ſanctis nequiſſimi. Sicut Achaz nequiſſimus genuit Ezechiam ſanctiſsimum. *4. Re. 16. d* Et Ezechias ſanctus genuit Manaſſen peſsimum, qui poſuit idola in templo domini, & effudit ſanguinem multum nimis, donec impleretur Ieruſalem vſque ad os, Similiter Ammon peſsimus genuit Ioſiam ſanctiſsimum, *4. Reg. 21. c* qui genit tres filios peſsimos, qui propter peccata ſua traditi fuerunt in manus infidelium. vnus in manu regis Agypti, & alij duo in manu regis Babylonis, ut habetur. iiij. Re. xxiiij. & xxv. Ex hoc patet, quòd non habetur argumentum contra veritatem Chriſti, eo quòd in eius genealogia ponuntur peccatores & peccatrices cum iuſtis. *Ad ſecundam* Quòd autem arguit vltra Chriſtianos eſſe legis trangreſſores & immundos, eo ꝙ comedunt carnes porcinas & alia a lege ꝓhibita, non ualet. Nam illa præcepta erant ceremonialia, & per cōſequens figuratiua ſtatus futuri ſub Chriſto: propter quod publicato euangelio, ceſſant non ſolū vt mortua, ſed ēt ut mortifera, ſi ſeruarentur vt obligatoria ex lege. Nam hoc eſſet dicere ſaltem facto, ꝙ aduentus Chriſti nondum eſſet completus. Si autem aliquis abſtineret a carnibus porcinis vel hmōi ex alia cauſa, ut pote quia ſunt ſibi abominabiles, vel non ſanæ, nullum eſſet peccatū. *De cibis Chriſtianorum licitis* Quòd aūt tales ſibi tempore Chriſti ſint liciti, patet ex Actibus apoſtolorum & epiſtolis in multis locis, quæ propter breuitatē omitto, & quia notum eſt fidelibus Chriſtianis.

G Itē Rab. Mo. ſuper Geneſim inducit autoritatē Pſal. *Pſ. 145. b* Qui cuſtodit ueritatē in ſeculum facit iudicium iniuriam patientibus, dat eſcam eſurientibus, dominus ſoluit compeditos. & hic eſt finis verſus in Hebræo. Exponit igitur iſte doctor finem huius verſus, de eſca tempore Meſſiæ, dicens ꝙ hæc eſt litera: Dat eſcam famelicis dominus, abſoluens prohibita ſiue † mandata. *† ligata* Et exponendo ſic dicit: Omnis beſtia, quæ immunda reputatur in hoc ſeculo, Deus hic ſanctus benedictus faciet eā mundam in futuro ſeculo, ſicut primitus fuit munda filijs Noe, q̃bus dicitur Gen. ix. a. Sicut olera virentia dedi vobis omnia. Sicut enim olus fuit mundum omnibus, ſic etiam & beſtia filijs Noe. Et ita in futuro abſoluet Deus quidquid prohibuit cibis. Sciendum tamen quòd iſte doctor & alij Hebręorum doctores loquentes de præſenti ſeculo & futuro, per præſens ſeculum intelligunt tempus currens vſque ad Meſſiam, & ibi incipit ſeculum futurum. Cum ergo Ieſus Nazarenus ſit Meſſias verus vt declarabitur infra a tempore paſſionis ſuæ, in quo terminatus fuit curſus legis Moſaicæ, liciti ſunt cibi in lege Moſaica prohibiti: Et ideo Paulus apoſtolus in lege & prophetis edoctus dicit. *1. Tim. 4. b* Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. ſanctificatur enim per verbum Dei id eſt per eius filium modo dicto. *Ad particulam ſecundam arg. 2.* Quod autem arguit vltra, Chriſtianos eſſe idololatras, eo quòd adorant Ieſum Nazarenum hominem purum. Ad huius deſtructionem plenariam, oſtenditur primo, quòd Ieſus Nazarenus ſit Meſsias verus. Secūdo ꝙ verus Meſſias ſit homo & Deus, & ex his concludetur, ꝙ ſit latria adorandus. Primum probatur per opera, quæ fecit, virtutem totius naturæ creatæ tranſcendentia, & ſic fuerunt opera diuina. Fiebant autem ad teſtimonium veritatis doctrinæ Ieſu Nazareni, quia dicebat ſe eſſe Meſſiam in lege & prophetis promiſſum ad ſalutem hominum. Igitur cum Deus non poſſit eſſe teſtis falſitatis, ſequitur, quòd Ieſus Nazarenus ſit Meſſias uerus. *Ioan. 3. a* Propter quod Nicodemus legis doctor videns opera Chriſti, dixit ei: Scimus quia a Deo veniſti magiſter: Nemo. n. poteſt facere hæc ſigna, quæ tu facis, niſi Deus fuerit cum eo. Nec poteſt dici, quòd fuerunt facta virtute diaboli. Nam illuminatio cæci nati, ſuſcitatio mortui quadriduani, ſunt contraria naturæ: & multa alia, quæ fecit Ieſus Nazarenus, ita tranſcendunt virtutem totius naturæ creatæ, quòd non poſſunt attribui niſi virtuti diuinæ.

H Sed quoniam Iudæi non recipiunt euangelia, ideo induco ad probandum propoſitum, Hæbræorum dicta. *Ioſephi teſtimonium de Chriſto. Antiq. libr. 18. c. 9.* Ioſephus enim hiſtoriographus Hebræorum, dicit de Ieſu Nazareno: Fuit hiſdem temporibus Ieſus ſapiens vir, ſi tamen uirum eum nominare fas eſt, erat enim mirabilium operum effector, & doctor eorum hominū qui libenter audiunt ea, quæ uera ſunt, & multos quidem Iudæorum, multoſque ex Gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hūc accuſatione primorum noſtræ gentis virorum, cum Pilatus in crucem agendum decreuiſſet, non deſeruerunt eum hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim iterum eis viuus tertia die, ſecundum quod diuinitus inſpirati prophetæ, vel hic vel alia innumera de eo futura miracula prædixerant. Item quando ſacra ſcriptura denunciat aliquod futurum, determinat tempus, locum & modū, ſi omnia iſta concurrant in vnum, manifeſte patet, ꝙ illud, quod fuerat prædictum in illo eſt adimpletum: Sacra autem ſcriptura prædixit Chriſti aduentum, vt patet in multis locis. Determinauit tempus veniendi, videlicet quando geret tranſlatio regni Iudæorum ad alienigenam, *Gen. 49. b* Non auferetur ſceptrum de Iuda & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, &c. vbi tranſlatio Chaldaica habet: donec veniat Meſſias. Similiter determinauit locum naſcendi, *Miche. 5. a* Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda: ex te enim mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, id eſt, Meſsias ſiue Chriſtus. Propter quod principes ſacerdotum & Scribæ interrogati ab Herode de loco natiuitatis Chriſti, reſponderunt, quòd Bethleem Iudæ erat locus, allegantes ad hoc iſtam autoritatem, vt patet Mat. ij. a. Item determinauit modum uiuendi, ſcilicet in paupertate, *Zach. 9.* Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem: ecce rex tuus ueniet tibi ſanctus & ſaluator, & ipſe pauper. quæ autoritas ſecundum Hebræos intelligitur de Chriſto ad literam. Similiter determinauit modum moriendi, ſcilicet in maxima patientia ex parte Chriſti, & in maxima crudelitate ex parte occidentium ipſum, *Iſaię. 53. c* Tanquam ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. Omnia iſta concurrerunt in Ieſu Nazareno, quia natus fuit tempore Herodis, qui primus de alienigenis regnauit in Iudæa. Natus etiam fuit in Bethleem, & in paupertate vixit a natiuitate vſque ad mortem. Suſtinuit etiam patientiſſime mortem acerbiſsimam, & ideo ex iſtis in eo concurrentibus, patet ipſum eſſe verum Meſsiam, & ſic patet primum. *Meſſias eſt uerus homo & deus* Secundo probatur, quòd Meſsias ſit verus homo & Deus: Hoc autem non ſolum clamat ſcriptura noui Teſtamenti, verum etiam veteris. *Iſaiæ. 9. a* Scribitur enim de Chriſto: Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Ex quo patet vera humanitas. Per hoc quod ſubditur: Et uocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis, patet eius vera diuinitas. Item Ieremi. xxiij. a. Ecce dies veniunt, dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum. tranſlatio Chaldaica habet, Meſsiam iuſtum. Per hoc quod dicitur: Germen Dauid, apparet eius humanitas.

A Per hoc autem quod ſubditur ibidem: Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, dominus iuſtus noſter, apparet eius diuinitas. Nā vbi habemus, dominus, in Hebræo habetur nomen domini tetragrammaton, quod eſt appropriatum altiſſimo creatori, vt dicit Rabbi Moyſes, in libro directionis perplexorum. Item Micheæ. v. a. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda: ex te enim mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael: tranſlatio Chaldaica habet: Ecce coram me egredietur Meſſias. & in hoc apparet natiuitas Chriſti in humana natura, quæ fuit in Bethleem. Per hoc autem quod ſequitur: Et egreſſus eius ab initio, a diebus æternitatis, oſtenditur eius natiuitas in diuina natura, qua ſemper naſcitur & natus eſt. Patet ergo, quòd Meſſias in lege & prophetis promiſſus, eſt Deus ab æterno, & homo ex tempore. Et ſupra probatum eſt, quòd Ieſus Nazarenus eſt Meſſias verus, ex quibus concluditur, ꝙ eſt latria adorandus. Et hoc fuit prædictum Pſal. xliiij. qui ad literam intelligitur de rege Meſſia ſecundum antiquos doctores Hebræorum. Vnde ſuper illud quod ibidem dicitur: Specioſus forma præ filijs hominum, tranſlatio Chaldaica ſic habet: Pulchritudo tua rex Meſsia maior quam filiorum hominum. Et de iſto rege ſubditur: Audi filia & vide &c. ſequitur, Et concupiſcet rex decorem tuum, quoniam ipſe eſt dominus Deus tuus, & adorabunt eum. *Ad particulam tertiam eiꝰ. 2.* Quod autem arguitur vltra de adoratione euchariſtiæ, ꝙ ibi ſit idololatria: Dicendum, ꝙ non eſt uerum. Non enim adoratur panis, quia non eſt ibi, ſed eius ſubſtantia conuerſa eſt in ſubſtantiam corporis Chriſti uirtute diuina ad prolationem uerborum conſecrationis, quę ſunt ipſius Chriſti ueri Dei effectiue ſeu principaliter, ipſius autem ſacerdotis prolatiue ſeu miniſterialiter. Verbum autē diuinum tantæ virtutis eſt, quòd per ipſum factum eſt cælum & terra de nihilo, ut patet Gen. 1. & Pſal. cxlviij Dixit & facta ſunt. & multo fortius poteſt conuertere vnā ſubſtantiam in aliam. Patet etiam per exemplum Exod. iiij. a. vbi dicitur quòd diuina virtute virga Moyſi conuerſa eſt in ſerpentem. Et Exod. vij. c. aquæ Aegypti uerſæ fuerunt in ſanguinem. Quod autem poſsit conuertere vnam ſubſtantiam in aliam manentibus accidentibus, probatur, quia non attingit ſubſtantiam mediantibus accidentibus, ſicut facit agens naturale, ſed etiam attingit immediate. & ideo poteſt illam ſubſtantiam in aliam conuertere manentibus accidentibus eadem virtute. Ad hoc autem habetur aliquo modo exemplum Gen. xix. f. vbi dicitur, quòd vxor Loth reſpiciens retro, uerſa fuit in ſtatuam ſalis. Per hoc enim quòd dicitur: Statua, uidetur quòd remanſerit figura, ſubſtantia corporis in ſal conuerſa. Sic igitur diuina virtute conuertitur ſubſtantia panis

B in corpus Chriſti accidentibus panis remanentibus. Anima enim Chriſti realiter coniuncta eſt ſuo corpori, & ſimiliter deitas in perſona filij, & ſic ſub ſpeciebus panis eſt corpus Chriſti, ex vi conſecrationis ſeu tranſubſtantiationis, anima autē eius & diuinitas, ex concomitantia reali & inſeparabili, & per conſequens ibi eſt totus Chriſtus uerus homo, & uerus Deus & latria adorandus. & ſic nō eſt ibi idololatria. Non enim adorantur ſpecies panis viſibiles tanquam Deus, ſed ipſe Chriſtus inuiſibiliter exiſtens ſub iſtis ſpeciebus. Similiter habetur quodammodo Exo. iij. a. vbi dicitur quòd dominus apparuit Moyſi in flamma ignis de medio rubi: Et non eſt dubium, quin Moyſes adoraret eum, quando dominus dixit ſibi: Solue calciamenta de pedibus tuis, &c. Nec adorauit illum ignem ſeu flammam tamquam Deum, ſciebat enim Moyſes hoc impoſsibile eſſe: ſed adorauit Deum inuiſibilem ſub ſimilitudine viſibili apparentem. Et idem dicendum eſt de apparitionibus diuinis ſanctis patribus factis. iij. Reg. xix. c. apparuit Eliæ ſub ſibilo auræ tenuis. *Ad particulam quartā argu. 2.* Quod autem arguitur vltra: quod Chriſtiani comedunt corpus Chriſti, quod eſt horribile: Dicendum quòd uerum eſſet ſi acciperetur in propria ſpecie, ſed ipſum accipere ſub ſpeciebus panis non eſt horribile, ſed magis ſuaue & venerabile. Nō enim ipſe Chriſtus vel eius corpus in iſta comeſtione frangitur uel atteritur dentibus vel laceratur, ſicut imaginantur Iudæi, ſed ſolæ ſpecies panis franguntur vel atteruntur, quibus conſumptis, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti, ſed remanet huius ſacramenti effectus, qui eſt animæ refectio per augmentum gratię. *De accommodatiſſimis prophetis ſuper euchariſtiæ ſacramento. Ioan. 6.* Et ſic patet, quòd comeſtio iſta ſuauis eſt & veneranda. Et propter hoc dicit Saluator Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Hoc etiam fuit prædictum Pſ. lxxj. qui ſecundum antiquos doctores Hebræorum exponitur de Chriſto. In principio enim huius pſalmi cum dicitur: Deus iudicium tuum regi da: Gloſſa Hebraica: Iſte eſt rex Meſsias de quo dicitur *Iſaiæ. 11.* Egredietur uirga de radice Ieſſe, &c. Et in proceſſu huius pſalmi dicitur de Chriſto: Erit firmamentum in terra in ſummis montiū. ubi litera Hebraica habet: Erit placentia tritici in terra in capite montium. Et tranſlatio Hieronymi iuxta Hebraicum: Erit memorabile nomen triticum in terra in capite montium. Et tranſlatio Chaldaica habet: Erit oblatio frumenti in terra. Ex iſtis tribus videtur, quòd litera noſtra fuerit corrupta per ſcriptores ponentes firmamentum pro frumentum ex ſimilitudine dictionum. Patet igitur ex dictis, quod de rege Meſſia prædictum fuerit in hoc pſalmo, quòd futurum erat frumentum in terra in ſummis montium, vel oblatio frumenti in terra in capite montium. quod impletum eſt in ſacramento euchariſtiæ, in quo Chriſtus ſub ſpeciebus panis tritici continetur, & ſuper capita ſacerdotum

C eleuatur, vt a populo adoretur, qui ſacerdotes propter altitudinē ſtatus montes nominantur. *Ioan. 12.* Propter quod Saluator grano frumēti ſe comparat dicens: Niſi granum frumenti cadens in terrā mortuū fuerit, &c. De bonitate autem cibi euchariſtiæ dicit Rabbi Moyſes Hadareſſen: exponens ſuper Gen. illud Oſee. xi. b. Et inclinaui ad eum vt veſceretur, vbi Hebraica litera talis eſt. Et inclinabo ad eum eſcam, quam exponens iſte doctor loquens in perſona Dei, ſicut Oſee propheta dicit in fide: Inclinabo ad eum id eſt ad populum Iſrael eſcam bonam & ſuauem, cui non eſt alia ſimilis. De qua dr̄ Pſal. lxxi. c. Erit † placenta frumenti in terra &c. *† frumentū* Patet igitur ex prædictis, ꝙ adorare euchariſtiam non eſt deriſibile, ſed ſanctum & venerabile. Nec eam ſumere horribile, ſed deuotum & delectabile bene diſpoſitis ad hanc eſcam. Propter quod Apoſtolus dicit. *1. Cor. 11. f* Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat &c. Et hoc fuit figuratum in manna populo Iſrael data, de qua dicitur: *Exo. 16. Sap. 16. c* Panem paratum de cælo præſtitiſti eis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Igitur ex dictis patet primum ſupra poſitum, ſcilicet ꝙ obiectiones Iudæi ſumptæ de genealogia Chriſti, non ualent. *Reſponſio ſecunda ad primum obiectum Thamar.* Conſequenter procedendum eſt ad ſecundum, oſtendendo ꝙ in ſuo proceſſu accipit falſum. Et primo quantum ad hoc: quòd dicit quatuor mulieres in genealogia Chriſti nominatas fuiſſe viles, idololatras, & reprobatas. Non tamen intendo eas excuſare totaliter a peccato, ſed a tanto. Prima fuit Thamar. Circa cuius excuſationem aliqualem, conſiderandum, ꝙ ipſi Abrahæ facta fuit expreſſa promiſſio de Chriſto, *Gen. 12. d* In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ Et quod iſtud ſemen deſcenderet per Iſaac, Iſmaele quantum ad hoc reprobato, dicente ſibi domino: In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Item quòd ab Iſaac deſcenderet Chriſtus per Iacob, Eſau quantum ad hoc reprobato, patet dicente ſibi domino, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. *Malac. 1. a* Tota vero generatio Iacob fuit electa, propter quod duodecim eius filii dicuntur patriarchæ populi. veruntamen de Iuda deſcenſurus erat Chriſtus ſecundum carnem: propter quod mulieres deſiderabant habere prolem de Iuda & filiis eius, quia neſciebatur quomodo de illa tribu deſcenderet Chriſtus, quouſq; determinatum fuit negocium ad progeniem Dauid per promiſſionem ſibi de Chriſto factam. Iſta uero Thamar fuit vxor primogeniti Iudæ, & etiam ſecundi filii: & ambo mortui ſunt ſine prole. Et ideo dixit ſibi Iudas: Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus: & cum adultus fuiſſet, non dedit eum ipſi Thamar, timens ne moreretur ſicut duo præcedentes.

D Videns igitur Thamar, ꝙ iniuriabatur ſibi, ex deſiderio prolis habendæ de Iuda vel eius filio, ratione prædicta, ſimulans ſe meretricem, concepit de Iuda Phares & Zaram. Et ſic ex deſiderio boni mota fuit ad illicitum perpetrandum. Sicut obſtetrices Aegyptiorum ex pietate ad filios Hebræorum motæ fuerunt ad dicendum mendacium Pharaoni. *Exo. 1. d* Et Iudith ſimiliter ex deſiderio liberandi populum Iſrael, mota fuit ad ornandum ſe curioſe, vt ſic concupiſcentiam carnalem Holofernis erga ſe excitaret: *Iudith. 10 a.* quod eſt ſimpliciter malum. Et in iſtis vel conſimilibus dicta, vel facta mala excuſantur a tanto nō a toto. *Raab Ioſue* Quod autem dicit ꝙ Raab fuit meretrix publica & vilis perſona, falſum eſt. Nam vbi dicitur de ipſa. Ingreſſi ſunt domum mulieris meretricis nomine Raab, Hebræi dicunt: Ingreſſi ſunt domum mulieris hoſpitatricis &c. Propter quod exploratores Hebræorum illuc declinauerunt de nocte ad manendum. Non enim eſt aliquo modo veriſimile, ꝙ Salomon princeps tribus Iudæ accepiſſet eam in vxorem, ſi fuiſſet tam vilis perſona, ſicut plenius dixi Ioſue. ij. Quod autem arguit ipſam fuiſſe idololatram, eo ꝙ erat Gentilis & Chananęa, non eſt efficax argumentum, quia multi Gentiles fuerunt vnius veri Dei cultores, ſicut patet de Iob & amicis ſuis. Et dato ꝙ coluerit idola in iuuentute ſua: ſicut fuerat edocta a parentibus ſuis: ac per hoc in parte excuſanda: tamen in fide vnius veri Dei ſaluauit exploratores Hebręorum, vt patet ibidem, & per Apoſtolum ad Heb. xi. f. & cum tota cognatione ſua fuit ad Iudaiſmum conuerſa. *Ruth* Quod autē de Ruth Moabitide dicit eam fuiſſe idololatram, poteſt ad hoc dici, quod dictum eſt de Raab. Quod autem poſtea coluerit vnum verum Deū patet Ruth. 1. c. vbi dicit Noemi: Deus tuus Deus meus &c. *Berſabee* Quod autem vltimo dicit de Berſabee, ꝙ fuerit adultera: Dicendum quòd ex ſcriptura non habetur expreſſe, quòd hoc commiſerit voluntarie, ſed magis per potentiam regis violentata, vt dictum eſt ſupra. Et dato quòd in adulterium conſenſiſſet, tamen Iudæi non poſſunt dicere, quin poſtea deuota fuerit & honeſta. Nam Pro. xxxi. a. ſuper illud, Quid dilecte mi? quid dilecte vteri mei? &c. dicunt doctores Hebræi, quòd ad literam hæc ſunt uerba Bethſabeę Matris Salomonis ipſum arguentis, eo quòd prima nocte quādo iacuit cum filia Pharaonis, ita carnaliter & inſolēter ſe habuit cum ea: quòd in mane tantum dormiuit, quòd tranſibat hora offerendi iuge ſacrificium matutinum, & claues templi erant ſub ceruicali Salomonis. Et ideo mater eius intrauit cubiculum eius, & excitauit eum dicens: Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum? quaſi dicat: Conſidera quid feciſti: Sperabam, quòd tu zelares pro cultu diuino, & bene regeres regnum tuum, & iam defeciſti. Et conſequenter monuit eum de

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E carnalitate vitanda, & de iuſticia conſeruanda dicens: Noli mulieribus &c. ſicut plenius dixi exponendo paſſum iſtum Prouerb. xxxj. Nec obſtat, quod ille, cui dirigitur iſtud verbũ Lamuel vocatur. Nam Salomon hoc nomine vocatus fuit, eo quod Nathan propheta *2. Reg. 12. f* vocauit eum amabilem domino. Lamuel autem in Hebræo ſignificat, cum quo Deus in Latino. Eſt autem Deus cum eo quem diligit. Patet igitur ex dictis, quod Iudæus in arguendo accipit falſum, reprobãdo quatuor mulieres prædictas vltra debitum. Item in hoc quod dicit: Nulla ſanctarum mulierum ponitur in genealogia Ieſu Nazareni. Nam in eius fine dicitur: *Iacob autem genuit Ioſeph uirum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus.* Ipſam autẽ eſſe ſanctiſſimam ſcriptura noui Teſtamenti, & doctorum catholicorum manifeſte proclamat. Sed quoniam hoc eſt ſatis notũ, ideo dimitto: & ſanctitatem eius per ſcripturas Iudæorum & Saracenorum declarare propono. *Sanctitas beatiſſimæ virginis Mariæ comprobatur* Circa primum dicitur Iſa. vij. c. Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabitur nomen eius Emanuel: quod interpretatur, nobiſcum Deus, quæ autoritas ad literam intelligitur de Chriſto & eius matre, ſicut declaraui ſuper Iſa. diffuſe. Et hoc oſtendit hoc nomen Emanuel, quod proprie competit ſoli Chriſto, in quo & nullo alio natura humana & diuina iunctæ ſunt in uno ſuppoſito, qui eſt Deus & homo. Cum ergo ſupra declaratum ſit, quòd Ieſus Nazarenus ſit verus Chriſtus, ſequitur quod eius mater Maria concepit eum & peperit virgo, & per conſequẽs ſanctiſſima. Nec Iudæi poſſunt autoritatem prædictam negare quia non ſolum accipitur de tranſlatione Hieronymi, ſed etiam de trãſlatione ſeptuaginta interpretum qui fuerunt Iudæi, & in lege & *Antiq. iud. li. 12. c. 2.* prophetis periciſſimi, ſecundum quòd dicit Ioſephus. Item idem oſtenditur per illud quod habetur Iſa. ix. Paruulus natus eſt nobis & filius datus eſt nobis &c. quod ſecundum Hebræos & Latinos intelligitur ad literam de Chriſto. Et ſubditur ibidem: Multiplicabitur eius imperiũ, pro quo in Hebręo dicitur, lemarbe hamiſra, quod ſonat in Latino, ad multiplicandum principatum ſiue imperium. *De litera mem clauſa contra naturam in medio dictionis.* Circa quod ſciendum, quòd in Hebræo mem litera duplicatur, vt patet per Hieronymum in Prologo Galeato & vna vocatur mem aperta & iſta ponitur in principio dictionis & in medio, & non in fine. Alia dicitur mem clauſa, & ſcribitur in fine dictionis, non autem in principio, nec in medio. In hoc autem loco contra ſuam naturam mem clauſa ponitur in medio dictionis, cum dicitur lemarbe, eſt enim prima litera huius ſyllabæ mar. Et per hoc Propheta inſinuare voluit ſtudioſis, quod puer de quo loquebatur, naſciturus erat de matre clauſa virginitate. Sicut enim figuræ gram-

F maticales aliquid ſignificãt intelligentibus, ita modus ſcribendi inſolitus prophetarum, ponitur ad ſignificandum aliquid intelligentibus, quod eſt vulgaribus & ſimplicibus occultandum. Vnde libro qui dicitur Sabath, apud Hebræos autentico dicitur: Mem clauſa verbum clauſum ſignificat. Idem autem perſuadetur per il- *Cap. 11. a* lud, quod habetur Iſa. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcẽdet. Hæc autoritas ad literam intelligitur de Chriſto, vt ſupra oſtenſum eſt, qui per florem intelligitur, quia ſicut ſine arboris corruptione flos ab ea egreditur, ita Chriſtus naſciturus erat de matre abſque virginitatis corruptione. Idem etiam per- *Cap. 66. c* ſuadetur per hoc quod dicitur Iſa. Antequam parturiret, peperit &c. Parturire eſt dolorem partus ſentire, non autem dicitur de aliqua muliere, quòd ipſa peperit abſque dolore partus, excepta domina Ieſu Chriſti matre. *Cap. 31. d* Item Ierem. dicitur: Nouum faciet dominus ſuper terram, mulier circundabit virum. Per hoc quod dicit Propheta, nouum faciet dominus, manifeſte oſtendit inſolitam rem futuram a domino, & alias inauditam Et hoc fuit quando uirgo beata diuinitus concepit Ieſum, virum ſcientijs & virtutibus ab hora ſuæ conceptionis perfectum, & ſic eum ſuo circundedit *Cap. 44. a* vtero virginali. Item hoc fuit ſignificatum Ezechielis. Et dixit dominus ad me: porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam: quoniam dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritque clauſa, & hic eſt finis verſus in Hebræo. Per hanc portam intelligitur virgo Maria, per quam Dei filius venit ad nos & exiuit Deus & homo, clauſura virginitatis integra permanente. *Cap. ult. a* Item Rabbi Barachias exponens illud Thren. Pupilli facti ſumus abſque patre, dicit, quòd Deus ſanctus & benedictus ait Iſraeli. Vos dixiſtis coram me. Pupilli facti ſumus abſque patre: redemptor, quem ego ſuſcitabo ex vobis ſine patre erit ſcilicet in terris, ſicut eſt ſine matre in cœlis. Et ſic ſecundum eum apparet virginitas Mariæ matris. Item dominus Bonauentura quondam ordinis *Sup. 2. ſent. d. 3.* fratrum minorum, epiſcopus Albanenſis, loquens de ſanctificatione Mariæ, dicit: Iudæi quidam aſſerunt de ea, quòd quamuis eſſet pulcherrima, a nullo tamen homine fuit vnquam concupita. Vnde autem acceperit hoc dictum Iudæorum, neſcio, ſed non eſt veriſimile quòd talis ac tantus doctor poſuerit illud in ſcriptis ſuis, niſi habuerit ab aliquo loco autentico. Ratio autem quare non fuit ab hominibus concupita, poteſt aſſignari, quia diſpoſitio mentis magis relucet in facie quam in alijs partibus. Propter quod ex plenitudine gratiæ exiſtentis in eius mente, fiebat quædam refulgentia in ipſius facie, quę in hominibus ipſam intuentibus, concupiſcentiam non excitabat, ſed magis eam reprimebat. Et hoc modo de amabilitate ſancti Sebaſtiani dicitur: Neceſſe erat, vt quem Deus tanta perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. Conſequenter declaratur ſanctitas virginis Mariæ per ſcripturas Sarracenorum. G *Sarracenorum teſtimonia de ſanctitate Mariæ.* Dicitur enim in Alchorano Mahumeti. Dixerunt angeli: O Maria, Deus vtique elegit te, & purificauit te, elegit te clarã ſuper mulieres ſeculorum. Item ibidem dixerunt angeli: O Maria, Deus annunciat tibi verbum ex ipſo, nomen eius Ieſus filius Mariæ, & eis honorabilis in hoc ſeculo & in futuro. Item ibidem dixit ipſa: Deus meus quomodo erit filius mihi, & non tetigit me homo? Dixit: Sicut Deus creat quod vult, cum decreuerit vtiq; aliquid dicit: eſto, & erit. Et in libro Albokan qui eſt autenticus apud eos. Dixit Emboria quòd audiuit nuncium Dei dicentem: Nullus de filijs Adam naſcitur, quem non tangat Sathan: & ideo plorat vociferans ex eius tactu, præter Mariam & filium eius, per nuncium Dei autem intelligit Mahumetum. Item dicit Ebumiſſam prophetam id eſt Mahumetum dixiſſe: Multi perfecti fuerunt ex hominibus, nulla autem ex mulieribus vnquam fuit perfecta, niſi Maria mater Ieſu. Has autem ſcripturas Sarracenorum indu- *1. Tim. 3. b* xi, quia ſecundum Apoſtolum, oportet ſanctos teſtimonia habere ab his qui foris ſunt: Patet igitur ſecundum, quod ſcilicet Iudæus arguendo accipit falſum. *Reſponſio tertia ad argumentum ſecundum* Nunc reſtat oſtendere tertium, quare quatuor mulieres ſupradictæ ſcilicet Thamar, Raab, Ruth & Bethſabee nominantur in genealogia Saluatoris, & non aliæ, vt Sara, Rebecca, & ſic de pluribus alijs, quæ commendantur in ſacra ſcriptura: quia hoc videtur quærere argumentum. Ad quod reſpõ- *Cap. 1. in 9.* det Hieronymus ſuper Matthæum dicens: Notandum in genealogia Saluatoris nullam ſanctarum aſſumi mulierum, ſed eas tantũ quas ſcriptura reprehendit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatricibus naſcens, omnium peccata deleret. Sed hæc reſponſio non videtur bona. Primo quia in genealogia Saluatoris ponitur Maria ſanctarum ſanctiſſima. Secundo quia ex eadem ratione ibidem arguit ad oppoſitum: ſcilicet quod propter peccatum Athaliæ filiæ Iezabelis quæ erat idololatra, & ad idololatriam traxit Ioram maritum ſuum, & filius amborum Ochozias, & nepos Ioas, pronepos Amaſias tolluntur de genealogia Saluatoris. Et ideo aliter eſt reſpondendum, ſcilicet quòd prædictæ quatuor mulieres nominantur in genealogia Saluatoris, ad excludendum falſam opinionem, quæ poſſet oriri. Cum enim dicitur in genealogia: *Abraham genuit Iſaac*, intelligitur de Sara vxore eius principali & prima. Eodem modo cum dicitur: *Iſaac genuit Iacob*, intelligitur de Rebecca, & ſic de alijs. Si igitur ſic abſolute diceretur: *Iudas autem genuit Phares & Zaram*, poſſet opinari aliquis quòd eſſet de vxore ſua vera quod eſt falſum: quia Iudas non cognouit Thamar affectu maritali Propter quod ad excludendum falſam opinionem, H Euãgeliſta nomen Thamar expreſſit. Similiter ſi diceretur: *Salmon autem genuit Booz*: præciſe crederetur quòd eſſet de ſua prima vxore Iudæa natione, quod non erat uerum, & ideo nomen Raab ibi eſt expreſſum. Et idem dicendum de alijs duabus. Ruth enim nõ fuit prima vxor ipſius Booz, nec Bethſabee ipſius Dauid, ſed fuerunt eis ex accidenti coniunctæ. Ruth vt ſuſcitaret ſemen defuncti, & Bethſabee ne moreretur propter crimen adulterij.

Obiectio ſecunda Iudæi contra baptiſmum SEcundo accipit Iudæus illud quod habetur Matthæi. iij. d. *Tunc uenit Ieſus a Galilæa in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur ab eo.* Sequitur: *Baptizatus autem confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli & vidit ſpiritum Dei ſicut columbam uenientem & deſcendentem ſuper ſe.* Ex his ſic arguit: Chriſtiani dicunt, quòd baptiſmus eſt ablutio peccatorum: cum igitur Ieſus Nazarenus fuerit baptizatus, habuit peccata abluenda, quod ipſi negant: aut ille baptiſmus fuit fruſtra, quod eſt inconueniens apud eos. Et quia dicunt hunc baptiſmum fuiſſe a Deo, Deus autem nihil facit fruſtra. Item per hoc quod dicit: *Vidit ſpiritum Dei venientem ſuper ſe*: Nullus autem uenit vbi prius erat, ſed vbi non erat, ergo ſpiritusſanctus in Ieſu Nazareno ante baptiſmum non fuit, & tamen tunc erat incipiens tri- *Secunda* ceſimum annum. Item poſt genealogiam Chriſti Euangeliſta ſic dicit: *Cum eſſet deſponſata Maria mater eius Ioſeph antequam conuenirent, inuenta eſt in utero habens de ſpiritusſancto.* Ex quo ſequitur ſecundum eius dictum, quòd Ieſus Nazarenus a principio ſuæ creationis habuit ſpiritumſanctum, & ſic in dictis ſuis implicatur cõtradictio, ſcilicet quòd Ieſus Nazarenus ante baptiſmum habuit ſpiritumſanctum, & quòd non habuit. *Reſpõſio ad primam Mat. 3.* Reſponſio: Ad primum dicendum, quod ipſius Chriſti baptiſmus eſt ablutio peccaorum, non autem baptiſmus Iohannis, ſicut ipſe dixit. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus portare calciamenta: Ipſe uos baptizabit in ſpiritusſancto. Ieſus autem Nazarenus fuit baptizatus baptiſmo Iohannis tantum, qui non erat ablutio peccatorum, & ideo non concludit argumentum, ſcilicet quòd Ieſus habuerit peccatum abluendum. Dato etiam quod fuiſſet baptizatus baptiſmo ſuo, qui eſt ablutio peccatorum: non tamen ſequitur quod habuerit peccatum abluendum: quia ſanctificati in vtero baptizãdi ſunt Chriſti baptiſmo, & tamen non habẽt peccatum abluendum. Ieſus autem ab inſtanti ſuæ conceptionis non ſolum fuit ſanctificatus, ſed etiam ſanctusſanctorum. Quod autem arguitur vltra: Ego Ieſus Nazarenus fuit baptizatus fruſtra. Dicendum quod nõ ſequitur, quia per hoc approbauit baptiſmum & prædicationem Ioannis,

A Iohannis, & per tactum ſuæ ſanctiſſimæ carnis dedit vim regeneratiuam ipſis aquis. Nec ſimiliter ſanctificati in utero fruſtra baptizantur, quia per hoc regenerantur in Chriſto, & membra eius efficiuntur. Scripturas autem noui Teſtamenti & catholicorum doctorum loquentes de baptiſmo & eius effectu, dimitto, tum quia ſunt notæ, tum quia a Iudæis non recipiuntur: & aliquas accipio de veteri Teſtamento, & de dictis doctorum Hebraicorum. Vnde ſuper illud Ecc. Quid eſt quod fuit? illud quod futurum eſt. Rab- *Cap. 44. a* bi Barachias dicit: Sicut fuit redẽptor primus, ſic erit & vltimus. Redemptor primus ſcilicet Moyſes fecit aſcendere puteum, ſicut *Num. 2. d* dicitur, Nu. Sic redemptor vltimus qui eſt rex Meſsias aſcendere *Ioel. 11. f* faciet aquas, ſicut dicitur Iohelis. Et fons de domo domini egredietur & irrigabit torrentem ſpinarum. Hæc ſunt uerba doctoris. Per torrentem ſpinarum intelligitur multitudo peccantium, ſiue peccatorum. Aliqui Hebræi dicunt quod iſta eſt litera: Et irrigabit planiciem Cethim. Eſt autem Cethim regio Græciæ, de qua Alexander magnus exiuit ad pugnandum contra reges Perſarum & Medorum, vt habetur j. Machabæ. j. a. Et ſecundum hoc iſta prophetia fuit impleta, quando apoſtoli prædicauerunt Græcis, & eos baptizauerunt. *Cap. 1. b* Item Iſa. Noli timere ſerue meus Iacob & rectiſsime quem elegi. Effundam enim aquam ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam, & germinabit inter herbas ſicut ſalices iuxta præterfluentes aquas. Iſte dicet, domini ego ſum. & ille uocabit in nomine Iacob. & hic ſcribet manu ſua domino, & in nomine Dei Iſrael aſsimilabitur. Per hoc enim quod dicitur: Effundam enim aquam ſuper ſitientem, intelligitur baptizatio Iudæorum fidem Chriſti deuote ſuſcipientium. Et per hoc quod ſubditur. Et fluenta ſuper aridam, intelligitur baptizatio Gẽtilium. Nam Gentilitas non fuerat irrigata doctrina legis & prophetarum. Et quod iſte ſit intellectus, habetur per gloſſam Ra. Sa. ſuper illud quod ſcribitur: Et germinabunt inter herbas &c. i. in medio Eſau. Per Eſau uero ipſe & alij doctores Hebræi intelligunt Romanum imperium, quod ſuſcepit fidem Chriſti & baptiſmum vt patet. Sequitur: Iſte dicet, domini ego ſum. Gloſſa: Iſti erunt iuſti perfecti, quod de apoſtolis poteſt iuſte intelligi. Et iſte uocabit in nomine Iacob. Gloſſa: Iſti ſunt paruuli filij impiorum, quod conuenienter intelligitur de filijs Iudæorum per apoſtolos conuerſis ad Chriſtum, patribus eorum in infidelitate remanentibus. Hic ſcribet manu ſua domino. Gloſſa: Hi ſunt viri pœnitẽtiæ, per quos

B conueniẽter intelliguntur Chriſtiani religioſi. Et in nomine Iſrael aſsimilabitur. Gloſſa: Iſti ſunt conuerſi de Gentibus. Illis enim ap- *Cap. 2. d* plicatur nomen Iſrael, ſecundum quod dicit Apoſtolus: Non qui in manifeſto Iudæus &c. Patet igitur ex dictis, quòd gloſſa. Ra. Sa. conueniẽter aptatur ad propoſitum noſtrum, quãuis hoc nõ intenderit. Deus enim aliquando mouet linguam hominis mali ad annunciandum aliquam veritatem præter eius intentionem: Sicut *Cap. ult. d* Caiphas dixit de Chriſto: Expedit vobis ut vnus moriatur homo pro populo. Intendebat enim ſolum alios inducere ad Chriſtum occidendum: ſed quod uerbum ſuum ſignificauit mortem Chriſti proficuam ad ſpiritualem ſalutem populi, hoc fuit præter eius intentionem. Propter quod Euangeliſta ſubdidit: Hoc autem dixit non a ſemetipſo, ſed ſupple, a Deo ſic eius linguam mouente. *Num. 22.* Simile autem habetur de aſina Balaam, quæ protulit verba rationabilia, vt patet ibidem, Deo mouente linguam eius per ſe uel per angelum, illa tamen non intellexit verba quæ protulit, cum non haberet rationem nec intellectum. *Cap. 49. b* Item ſuper illud Gen. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad uitem, o fili mi, aſinam ſuam: dicit gloſſa: Hic eſt de quo ſcriptum eſt Zac. ix. c. Sedens ſuper aſinam. Sequitur in gloſſa: Et quomodo erit agens? ſicut dictum eſt Ezech. xxxvj. e. Et effundam ſuper uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ueſtris. Autoritas autem Zachariæ hic inducta ſecundum doctores Hebræos, intelligitur ad literam de Meſſia, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Et per gloſſam Hebraicam hic inductam habetur, quòd ſit mundaturus populum ſuum per effuſionem aquæ mũdæ, quæ proprie dicitur baptiſmus Chriſti. *Cap. 13. a* Item de baptiſmo & eius effectu dicitur Zach. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem in ablutionem peccatorum & menſtruatæ. Per hoc quod dicit: Erit de futuro, patet quòd non poteſt intelligi de aliqua ablutione ueteris legis: Nam omnes illæ erant ſtatutæ longe ante tempus Zachariæ. Quod autem intelligatur de baptiſmo Chriſti, patet per illud quod ſubditur: Et erit die illa dicit dominus exercituum, diſperdam nomina idolorum de terra. Quod impletum fuit tempore Chriſti & diſcipulorum eius, per quorum prædicationem idololatria ceſſauit per totum mundum, exceptis quibuſdam barbaris in aquilonari parte habitantibus. Sed quoniam hoc modicum & reſpectiue, ideo quaſi pro nihilo reputatur ſecundum communem modum loquendi, & etiam ſecundum doctrinam Phi. *Phiſ. Cap. 30. b* Nec obſtat quod dicit: Domui Dauid & habitantibus Ieruſalem. quia Iere. Chriſtus nominatur nomine Dauid, vbi dicitur: Seruient domino Deo ſuo & Dauid regi ſuo. Non enim poteſt intelligi de perſona Dauid qui mortuus erat per quadringentos annos ante, vel circiter. Et quòd intelligatur de Chriſto, patet per tranſlationẽ Chaldaicam quæ ſic habet: Et colent coram domino Deo ſuo, & obe-

C dient Meſſiæ filio Dauid. Et ſic per domum Dauid intelligitur hic familia Chriſti: & eadem ratione per Ieruſalem militans eccleſia. Dicitur autem baptiſmus fons patens, quia nulli petenti debite denegatur. Et in ablutionem peccatorum & menſtruatę, propter peccatũ actuale & originale, quod contrahitur in vtero matris. *Ad ſecũdã.* Quod autem poſtea ſubditur arguendo: Vidit ſpiritumſanctum deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe, ergo ante non habuit ſpiritumſanctum: Non ualet, quia dicitur de Eliſæo: Cumq; *4. Reg. 3. c* caneret pſaltes facta eſt ſuper eum manus domini: quod intelligitur de ſpiritu prophetandi, & tamen de eo dicitur ante. Requieuit *Cap. 2* ſpiritus Eliæ ſuper Eliſæum. Et quod ſubditur arguendo: Nullus venit ubi prius erat. Dicẽdum quòd verum eſt, eo modo, quo prius erat ibi, ſed alio modo poteſt uenire. Sicut dicitur Gen. xxiij. ubi dicitur: Dixit dominus ad Abraham: Clamor Sodomorum & Gomorræorum multiplicatus eſt. Sequitur: Deſcendam & uidebo vtrum clamorem qui ad me venit, opere compleuerint &c. Non eſt per hoc intelligendum, quòd ante non eſſet in Sodoma & Gomorra, nec uideret eorum facta, cum de neceſſitate ſit ubique pręſens, ſicut dicitur Ieremiæ. Cęlum & terram ego impleo, dicit do- *23. e* minus: & omnia de neceſſitate viderit ab æterno. Dr̃ ergo deſcendiſſe & uidiſſe, propter nouum effectum quem fecit ibi, ſcilicet ſubuerſionem Sodomæ & Gomorræ. Erat ibi igitur ante ſicut conſeruans in eſſe, ſed deſcendit ibi ſicut puniens. Et ſimiliter dicitur tunc vidiſſe, quia ſecundum modum loquendi ſcripturæ & etiam hominum, Deus dicitur non videre peccata hominum, quando diſſimulat ea punire. Nec per hoc importatur aliqua mutatio in Deo, ſed in creatura. Sic ſuo modo dicẽdum in propoſito, ſpiritusſanctus fuit in Ieſu Nazareno ab inſtanti ſuæ cõceptionis per ple- *Cap. 1. b* nitudinem gratiæ, ſicut dicitur Iohan. Vidimus eum quaſi unigenitum a patre plenum gratiæ & ueritatis. Et hoc prædictum fuit *Cap. 11. a* Iſa Egredietur uirga de radice Ieſſe & flos de radice eius aſcẽdet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Dicitur tamen ueniſſe ſuper eum in baptiſmo per alium modum ſcilicet in ſigno viſibili columbæ repreſentantis in Chriſto plenitudinem gratiæ, non tunc acceptæ ſed prius ut dictum eſt. Tamẽ plenitudo gratiæ quæ latens erat in Ieſu Nazareno, fuit tunc manifeſtata Iohanni Baptiſtæ in uiſibili ſigno. ſicut ei dictum erat a domino: Super quem ui- D deris ſpiritum deſcendentem & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritusſancto. Et per prædicationem Iohannis alijs fuit dictum. ideo ſubditur: Et ego uidi & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Illi tamen qui erant cum Iohanne, quando colũba deſcendit ſuper Ieſum, viderunt cum eo, & uocem patris audierunt, quia columba illa non fuit imaginaria, ſed uera & uiſibilis, & vox diuinitus formata ſenſibilis. Fuit autem tunc neceſſaria manifeſtatio plenitudinis gratiæ in Chriſto. Primo ut prophetia Iſaiæ prædicta oſtẽderetur in Ieſu impleta. Secundo quia cito poſt baptiſmum erat prædicaturus legem euangelicam, quæ eſt lex gratiæ, & per conſequens autor eius oſtendi debuit plenus gratiæ. Ideo tunc audita eſt uox patris: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, tanquam autore euangelij. Quod autem vltimo arguit de contradictione in verbis euangeliſtæ, patet falſum ex prædictis. Nam alio modo uenit ſpiritusſanctus ſuper Ieſum in baptiſmo, quàm prius erat in ipſo.

Obiectio prima Iudæi cõtra ieiunium & tentationẽ Chriſti. TErtio accipit iſte Iudæus quod dicitur Matthæi. iiij. a. *Cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. Qui reſpondẽs dixit ei: Scriptum eſt: Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum &c.* Sequitur: *Ait illi Ieſus rurſum: Scriptum eſt, non tentabis dominum Deum tuum.* Ex his arguit iſte Iudæus ſic: Chriſtiani dicunt Ieſum eſſe Deum: & quæ laus eſt Deo ieiunare? quaſi dicat nulla, quia Deo non competit comedere uel ieiunare. Propter quod hoc uidetur deriſibile, & adhuc magis illud quod ſubditur: *Et poſtea eſuriit.* Et maxime cum Moyſes, qui fuit homo tantum, poſt ieiunium xl. dierum & xl. noctium non eſurijt. Itẽ *Secunda* eius prima rñſio, qua dixit: *Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in oĩ uerbo quod procedit de ore Dei.* videtur irrationabilis. Debuiſſet. n. dixiſſe: Sed in omni re, quæ procedit de ore meo, ſi erat Deus, qui poteſt uitam hominis conſeruare de omni re, ſiue ſit lignum, ſiue *Tertia* lapis vel aliud huiuſmodi. Item eius ſecunda reſponſio, qua dixit: *Non tentabis dominum Deum tum.* non uidetur bona. Primo quia in ipſo erat poteſtas faciendi miracula, & ideo ſi miſiſſet ſe deorſum ſine læſione aliqua, non fuiſſet ibi aliqua tentatio diuina. Secundo, quia uiri ſancti leguntur Deum tentaſſe, nec ex hoc reprobantur in ſacra ſcriptura, ſed magis commendantur, ſcilicet Elias *3. Re. 18. d* qui dixit: Deus qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus. Et Eliſæus *4. Reg. 6. c* dixit ad regem Iſrael de Naaman leproſo: Veniet ad me, & ſciat prophetam eſſe in Iſrael. Similiter Gedeon tentauit Deum quæ- *Iudic. 6. g* rens ſignum in vellere. Vnde dixit: Ne iraſcatur furor tuus contra me, ſi adhuc tentauero, ſignum quærẽs in vellere. Item Deus non inducit

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E inducit homines ad malum, inducit autem ad ſuiipſius tentationem, Malach.iij.c. Inferte omnem decimam in horreum, & ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc dicit dominus, ſi non aperuero vobis cataractas cæli & effudero benedictionem meam vſq; ad abundantiam. *Reſpõſio ad primum.* Ex ſupradictis patet ſolutio primi. Dictum eſt enim ſupra, quòd Chriſtus in lege & prophetis promiſſus, futurus erat verus Deus & uerus homo in vna perſona. Declaratum etiam fuit ꝙ Ieſus Nazarenus eſt uerus Chriſtus Iudæis promiſſus, & per conſequens verus Deus & verus homo. Item declaratū fuit, ꝙ per paſſionem ſuam & mortem operaturus erat noſtram ſalutem, propter quod habuit corpus paſſibile & mortale ante reſurrectionem ſuam & hoc modo ieiunauit & eſurijt, afflictiones & tādem mortem ſuſtinuit, & non in deitate ſua, quia hoc eſt impoſſibile, ſed in humanitate pro nobis aſſumpta: & ſic meruit nobis gratiam & gloriam, & ſui corporis glorificationem. Vnde ſuper illud *Cap. 24. g* Gen. Introduxit eam Iſaac &c. dicit Rabbi Moyſes Hadareſſem: Hic eſt rex Meſsias, quem elegit Deus ſanctus & benedictus, vt coleret eum toto corde, daretque cor ſuum ad petendum miſerationes pro Iſrael, & ad ieiunandum & humiliandum ſe pro eis: ſicut *Iſaiæ 53. b* ſcriptum eſt. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Per hanc traditionem dicti Rabbi Mo. patet quòd quinq...geſimum tertium capitulum Iſaię loquitur de Chriſti paſsione pro generis humani ſalute. Quod autem dicit de Moyſe, ꝙ poſt illud ieiunium non eſurijt, falſum eſt, quia poſtea non comediſſet. Nec eſt ſimile de vtroque. Nam Manichæi dicturi erant, quòd Ieſus non habuit carnem humanam ex elementis compoſitam, ſed cæleſtem. Ad quos repellendos, euangelium facit mentionem de eſurie Chriſti. Iudæi vero hoc non erant dicturi de Moyſe, propter quod non opportuit, quòd ſcriptura ſic faceret mē*Ad ſecūdā* tionem de eius eſurie. Quod autem vlterius arguit Iudæus primā reſponſionem Chriſti dicentis: Scriptum eſt: *Non in ſolo pane &c.* Primo percutit ſeipſum arguens dictum Moy. Deu. viij.a. cuius ſe fatetur eſſe diſcipulum. Quod autem arguit vlterius quòd Ieſus debuiſſet dixiſſe, ſed in omni re, quæ procedit de ore meo: non eſt verum, quia Ieſus volebat celare diabolo ſuam deitatem, quam ille quærebat experiri per tentationem. Propter quod non debuit dicere de ore meo, quia loquebatur ſicut hō celans ſuam deitatē. Item quia tentationem dæmonis excludebat per ſcripturam ſacram, ideo debuit eam allegare ſicut iacet in textu, in quo ſcribitur de ore Dei. Et eadem ratione non debuit dicere, in omni re, ſed in oī verbo, quia ſic ſcribitur in textu. Cū hoc etiam poteſt dici, quòd nihil arguit, quia verbum frequenter accipitur in ſacra

F ſcriptura pro re facta. Nam. ij. Reg. j. a. dicitur: Quod eſt verbum quod factum eſt, i. res geſta vel facta: & ſic accipitur hic ut patet li*Ad tertiam* teram intuenti Deu. viij. c. Quod autem arguitur ſecundum reſpōſionem, qua dicitur: *Non tentabis dominum Deum tuum.*: primo percutit ſeipſum arguens dicto Moyſi Deu. vj. c. Quòd aūt vlterius nititur oſtendere tentationem Dei non eſſe peccatum, manifeſte dicit contra dominum arguentem maliciam populi Iſrael. Nu. xiiij. d. Tentauerunt me iam per dec. vices. Item Pſ. xciiij. b. Nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſm̄ diem tentationis in deſerto, vbi tētauerunt me patres veſtri: probauerūt & viderūt opera mea. Propter illud, quod inducit de viris ſanctis Deum tentantibus, vt dicit: ſciendum ꝙ tentare eſt experimētum de aliquo accipere. nullus aūt quærit experiri illud de quo eſt certus, ſed illud de quo eſt dubius. Item experiri poteſt aliquis facto vel verbo. Verbo, qñ quis quærit aliquid a vicino ſuo, vt experiatur ſi iuuaret eum in neceſſitate. Facto, cum facit aliquid, quod non vr̄ ordinabile ad aliquid niſi ad talem experientiam. & talis experientia dr̄ tentatio. Sicut cum aliquis facit currere equum ſine neceſſitate aliqua aut vtilitate, dicitur tentatio equi: quia talis curſus non uidetur ordinabilis niſi ad accipiendum experimentum de velocitate equi. Si aūt faciat eum currere pp neceſſitatem aliquam, vt ad fugiendum hoſtes, vel propter vtilitatem aliquam, vt ad capiendū ceruum, non eſt tentatio equi. Dubitare aūt de his, quę pertinent ad perfectionem diuinā, vt eſt potētia, bonitas & hmõi, ſemper eſt malum: & ideo qui facit vel dicit aliquid ſine neceſſitate vel vtilitate ad experiendā diuinam potentiam vel uoluntatē, tentat Deū & peccat. Propter quod exponens ſe ſine neceſſitate aut vtilitate periculo expectans ſeruari a Deo, tentat Deum, cum ſeruari poſſet alio modo. Tale quid ſuggerebat diabolus Ieſu Nazareno dicens: *Mat. c. 4* Mitte te deorſum. Et licet Ieſus per virtutem diuinam poſſet hoc facere ſine periculo, tñ hoc non fecit, cælare volens diabolo ſuam deitatem, & excludere tentationem dæmonis, per ſacram ſcripturam rñdit bene per illud, quod hominibus prohibetur. Poterat. n. tanquam homo per gradus deſcendere de pinnaculo. Quod igitur arguitur de Elia, non valet: Non. n. petijt ſignum per ignem deſcēdentem ſine vtilitate, ſed ad quod populus Iſrael a cultura Baal ad colendum Deum verum reduceretur, vt patet ibidē. Item hoc fecit de præcepto domini, dicentis ſibi: Vade oſtende te Achab, vt præmittitur ibidem. & tunc reuelatus fuit ſibi modus procedendi contra prophetas Baal, licet hoc non ſit totaliter expreſſum: qa non omnia ſcribuntur. Eodem modo dicendum eſt de Eliſæo. Curauit. enim Naaman ex diuina reuelatione, & ad manifeſtationem virtutis diuinæ: vnde & Naaman relicta idololatria, conuerſus G fuit totaliter ad colendum vnum Deum verum. Vnde dixit. Non *4. Reg. 5. a* faciet ſeruus tuus vltra holocauſtum aut victimam dijs alienis, niſi domino. De Gedeone vero dicunt aliqui doctores noſtri, ꝙ ex debilitate fidei petiit bis ſignum in vellere, propter quod non excuſatur totaliter a peccato, ſicut dicit quædam gloſſa ſuper locum iſtum. Sed hoc non videtur rationabiliter dictum, quia ſcriptura non notat eum culpabilem ex hoc facto, nec fuit punitus a Deo, ſicut Zacharias pater Iohannis baptiſtæ, qui propter dubium petiit ſignum dicens: Vnde hoc ſciam? propter quod factus fuit mutus vſq; ad filij ſui circuncilionem, vt habetur Luc. j. f. De gloſſa vero marginali allegata, parum eſt curandum, ideo ſaluo meliori iudicio, poteſt aliter dici. Vno modo, ꝙ Gedeon fecit hoc ex inſtinctu diuino, & ſic non peccauit. inſtinctus. n. diuinus non impellit hominem ad peccandum. Alio modo dicendum, ꝙ Gedeon non dubitauit de potentia Dei, quin per ipſum poſſet ſaluare populum, nec de verbo domini dicto ſibi: Vade, in hac fortitudine tua liberabis Iſrael, dubitauit quin eſſet verum: ſed ignorauit vtrum hæc promiſſio eſſet abſoluta, quę ſemper impletur: vel conditionalis. ſ. niſi Gedeon & eius ſocij ponerent aliquod impedimentum per aliquod peccatum. Frequenter enim in ſacra ſcriptura intelliguntur promiſſiones diuinæ factæ ſub tali conditione, q̄uis non exprimatur. Iere. xviii. b. Subito loquar de gente & regno, vt ędificem & plantem illud: ſi fecerit malum in oculis meis, vt nō audiat vocem meam, vt pœnitentiam agam ſuper bono, quod locutus ſum vt facerem ei. Timuit igitur Gedeon, ne per fragilitatem ſuam vel ſociorum ſuorum proueniret impedimentum dictæ promiſſionis. Petiit ergo humiliter a Deo doceri per ſignum, ꝙ non proueniret tale impedimentum, vt ſic conſtantius & expeditius iret ad prælium: propter quod petiit duplex ſignum: vnum pro ſe, aliud pro ſocijs ſuis. Ad autoritatem Malachiæ dicendum, ꝙ Iudæi tenebantur ſoluere decimas ex præcepto Dei, ſicut patet ex multis locis ve. Te. & per conſequens hoc erat neceſſe ex parte ſoluentiū, & vtile ex parte recipientium. Erat. n. ad ſuſtentationem miniſtrorum Dei. Ad hoc igitur inducebat dominus populum ſuum per Prophetam. di. Inferte oēm decimam &c. Quod aūt ſubditur: Probate me ſuper hoc &c. ly probate, non tenetur hic cauſaliter ſic intelligendum ꝙ ſoluerent decimas ad ꝓbandum ſeu tentādum, ſi per hoc Deus aperiret eis cataractas cœli: ſed tenetur cōſecutiue, & eſt ſenſus: Si impleueritis præceptum meum de decimis ſicut tenemini, & ego conſequenter multiplicabo bona veſtra, ſicut dicitur Iſaiæ. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. *Cap. 1. a*

QVarto accipit Iudæus illud quod habetur Mattæi. v. f. H *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: non periurabis: ego au* *Obiectio Iudæi prima* *tem dico uobis, non iurare omnino &c.* ſequitur: *Sit autem ſermo ueſter eſt eſt, nō non: quod autem abundantius eſt, a malo eſt. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: oculum pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico uobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram: & ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium &c.* Et ſequitur: *Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximū tuū, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico uobis, diligite inimicos veſtros, & benefacite his, qui oderunt uos &c.* Ex iſtis arguit primo contra illud, quod dr̄: *Dico uobis non iurare omnino*: quia ſcribitur Deu. Dominum Deum tuum timebis & ei ſoli ſerueis. ipſi ad *Cap. 10. d* hærebis, & in noīe illius iurabis: & ſic patet ꝙ Ieſus deſtruit legē a Deo datam ēt in moralibus, quod negant Chriſtiani. Item contra *Secunda* illud ꝙ ſubditur: *Dico uobis non reſiſtere malo.* deſtruit. n. in hoc legem rectitudinis iuſticiæ & a Deo datam Exo. xxi. Oculū pro oculo &c. Item Chriſtiani non ſeruant legem Ieſu Nazareni. Nam per *Tertia* fraudes & lites vnus rapit bona alterius, & non ſolum hoc eſt verum de ſecularibus, ſed ēt de religioſis pluribus. Item contra illud *Quarta* quod ſubditur: *Dico autem vobis: diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt uos.* Nam Deus inhibuit filijs Iſrael, ne amicitias vel fœdera contraherent cum habitatoribus terræ Chanaam, qui *Deute. 25. b* erant inimici eorum, nec quærerent eis bonum, vt habetur Exo. xxxiiii. b. & ſic Ieſus Nazarenus deſtruit diuinum præceptum. Ad *Reſpōſio ad primam.* primum dicendum, ꝙ negatio ꝑpoſita ſigno vniuerſali facit æquipollere ſuo contradictorio. quia non oīs, & quidam non, æquipollent. & ideo per hoc quod dicitur: non iurare oīno, nō excluditur omne iuramentum: quia quilibet tenetur ſuperiori requirenti veritatem per iuramentum dicere: aliter periret veritas & iuſticia in multis caſibus. Sed excluditur iuramentum illicitū, quod eſt triplex. ſ. falſum, quod caret ueritate, & iuramētū iniquū, quod caret iuſticia, ſicut cum aliqs iurat innocenti nocere. & iuramentum incautum, quod iudicio diſcretionis caret qd ſit qñ quis iurat abſq; neceſſitate aut pia vtilitate. Et propter hoc dr̄ Iere. Iurabis, viuit *Cap. 4. a* dominus in veritate & in iuſticia & in iudicio, ad excludendum tria prædicta iuramēta illicita. Sciendum autem ꝙ ex verbo Deu. *Cap. 10. d* ſupra allegato: In noīe illius. ſ. Dei iurabis: aliqui dixerunt ꝙ iuramentum eſſet frequentandum tanq̄ religionis actus ēt in cōi verbo, vbi non apparet neceſſitas, aut pia vtilitas, de quibus vr̄ fuiſſe Iudæus hic arguens. Sed ꝙ hoc ſit falſum, patet per pręceptum diuinum, Exod. vbi dicitur: Non aſſumes nomen Dei tui in uanum. *Cap. 20. b* Nec

A Nec. n. habebit inſontem dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Dei ſui fruſtra, quod facit ille, qui iurat ſine neceſſitate, aut pia vti *Cap. 23. b* litate. Hoc etiam patet per verbum Iere. prællegatum. Item Eccl. dicitur: Vir multum iurans replebitur iniquitate. Nam ex frequētia iurandi, & iuramento incauto labitur in iuramentum falſum & iniquum. Quod aūt ſubditur: *Sit ſermo veſter eſt eſt: non non.* i. ſimpliciter affirmando veritatem & negando falſitatem, intelligendū eſt vbi neceſſitas plus non exigit. Et ꝙ hoc intelligatur de cōi modo loquendi inter homines, patet per hoc quod dr̄, ſermo veſter: quod aūt amplius eſt: a malo eſt. non dicit eſſe malum, ſed a malo. Nam omne iuſm̄ eſt a malo culpę vel pœnę. Iuramentum. n. falſum, iniquum & incautum, eſt a malo culpæ ex parte iurantis. Iuramentum aūt licitum eſt a malo pœnę ex parte requirentis iuramentum. Ex humana namq; fragilitate, quæ pœna quædam eſt inflicta humano generi propter peccatum primorum parentū, procedit, ꝙ homines ſibi mutuo non credunt ſimplici verbo abſq; iu*Ad ſecundum* ramento. Quod autem vltra arguit Ieſum Nazarenum deſtruxiſſe legem iuſticiæ ac rectitudinis, non eſt uerum. Circa qđ ſciendū, ꝙ non reſiſtere malo aliquando bonum eſt & neceſſarium, & ſic cadit ſub præcepto, vt pote qñ ex tali reſiſtentia apparet manifeſte origo magni mali, vt diſſidium ciuitatis, vel regni, vel aliud hmõi. Aliquando vero eſt bonum ſupererogationis, vt quādo malum illatum toleratur patienter propter Deum, vel ꝓpter pacem ſeruandam, vel ſui humiliationem, & ſic non reſiſtere malo cadit ſub conſilio & non ſub pręcepto. Et in iſtis duobus modis loquitur Saluator, & ſic non excludit legē iuſticiæ, ſed addit ſuper hoc perfectionem legis euangelicæ, ad quam tenentur homines, ſed poſſunt licite de illata iniuria vindictam quærere ſm̄ ordinem iuſticiæ, qñ non apparet ex hoc maius malum ſurgere, vt ꝑdictum eſt. Sciendum aūt, ꝙ ex hoc legis verbo: Oculum pro oculo, dentem pro dente &c. aliqui Iudæi, de quibus vr̄ iſte fuiſſe, interpretantes dixerunt, ꝙ vindicta erat per ſe petenda. quod eſt falſum: quia vindicta eſt malum pœnæ, & ideo non eſt propter ſe appetibilis, ſed propter aliquod bonum conſequendum, vt propter ordinem iuſticiæ ſeruandum, vel propter correctionem iniuriantis, vel propter terrorem aliorum vt ab iniurijs coerceantur, vel aliquid hmõi. Vbi igitur nullum tale bonum ex pœna alicuius æſtimatur prouenire, ſed magis timetur de ſcandalo & malo maiori, tunc deſiſtere a vindicta quærenda, eſt neceſsitatis & præcepti, vt prædictum eſt. Si autem circa talem caſum a vindicta quærenda quis deſiſtat, bonum ſupererogationis eſt. Et hoc patet per facta ſanctorum patrum, non ſolum noui Teſtamenti, ſed ēt veteris. Sā-

B ctus. n. Ioſeph, potens vindicare a fratribus ſibi illatam iniuriam, non ſolum a vindicta deſtitit, ſed etiam eos cum ſuis familiis miſericorditer ſuſtentauit. Similiter Dauid Semei ſibi maledicentem & lapides contra eum mittentem, & ex hoc reum læſę maie*2. Re. 17. c* ſtatis, occidi ab Abiſai prohibuit, dicens: Dimitte eum ut maledicat, ſi forte videat dominus afflictionem meā. Idem ēt patet per ſcripturam veteris Teſtamenti Leuit. xix. d. Nō quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Vbi vero ex vindicta ſm̄ ordinem iuſticiæ non appareret ortus ſcandali vel mali, & ex deſiſtentia ab ea daretur malis audacia iniuriandi bonis, tunc talis deſiſtentia malum eſſet & peccatum. In tali caſu non eſt intelligendum Saluatoris verbum. Quod autem ſequitur. *Et qui te percuſſerit in unam maxillam &c.* non eſt intelligendum q̄tum ad effectū, vt ſic percuſſus maxillam alteram offerat percuſſori, quia Ieſus qui cœpit facere & docere, percuſſus in vna maxilla, vt habetur Iohan. xviii. d. non exhibuit aliam maxillā percuſſori, ſed eū charitatiue corripuit. d. Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; ſi aūt bene, cur me cædis? Eſt igitur verbum prædictum ſm̄ animi diſpoſitionem intelligendum, vt. ſ. ſic percuſſus ſit diſpoſitus in animo adhuc ſuſtinere maiores percuſsiones vel iniurias in caſibus prædictis. ſ. qñ eſt ibi bonum neceſſarium vel ſupereroga*Ad tertiam* tionis. Ad illud autem, quod obiįcitur de Chriſtianis legē Chriſti non obſeruantibus: Dicendum ꝙ ex eorum malicia nō peioratur lex euangelica, ſicut nec lex in monte Sinai data per hoc ꝙ Iudæi ſatis cito poſt eius dationem fecerunt & adorauerunt vitulum cō*Exod. 32. b. c. 19. d* flatilem. Ad illud autem quod arguit vltra de odio inimici, ſcien*Ad quartā* dum, ꝙ doctores Hebræi circa hoc errabant. Ex hoc. n. quod ꝑceptum eſt Leuit. Diliges ꝓximum tuum ſicut te ipſum, arguebant a contrario ſenſu, quòd debebāt odire inimicum. Sed hoc eſt falſum, quia oīs homo ex charitate diligendus eſt inq̄tum ad imaginem Dei eſt & capax ipſius per cognitionem & amorē. Amicitia. n. charitatis, fundatur ſuper cōicationem ſupernaturalis beatitudinis. & ideo oīs intellectualis creatura, quæ actu vel potentia eſt beata, eſt ex charitate diligenda. Mali autem homines, q̄diu ſunt in via, ſunt in potentia veniendi ad beatitudinē. Et ideo licet malicia eorum ſit odienda, ipſa tñ natura poſſibilis beatificari eſt diligenda. & hoc eſt ꝙ dicit Saluator: Diligite inimicos veſtros, bona ſ. gratiæ & gloriæ eis optando. Alia autem non ſunt eis optanda, niſi in quadam generalitate inq̄tum valent ad eorum ſalutē, quod ſoli Deo eſt notum, quia omnibus aliis poteſt homo bene vel male vti, & ideo circa hoc non eſt aliquid determinate petendum, ſed ſub conditione q̄tum valent. ſ. ad eorum ſalutem. Sequitur: *Benefacite.* Beneſacere eſt effectus dilectionis. Et ideo ſicut te- C nemur diligere inimicos quantum ad bona gratiæ & gloriæ, ita tenemur in effectu ſalutem eorum modo debito & poſſibili procurare. Quod autem benefacere odientibus & inimicis ſit laudabile, patet non ſolum per ſanctos patres noui Teſtamenti, ſed etiā veteris: Iſaac. n. regi Geraræ & viris eius, qui eum oderant & expulerant, fecit magnum conuiuium. Ioſeph fratres ſuos, qui eum oc- *Gene. 26. f* cidere voluerunt, & tandem ſeruituti, quæ eſt mors ciuilis, vendiderant, dulciter recepit & pauit: Dauid Saulem ipſum perſequen *Gen. 42. g* tem ad mortem bis a morte liberauit. Eliſęus Syros eum quæren *1. Re. 24. d & 26. b* tes ad mortem a rege Iſrael interfici prohibuit, & eos cibo & potu iuſſit refici, & ſic ad dominum ſuum libere remittit. Hoc etiā *4. Reg. 6 c* patet per ſcripturam veteris Teſtamenti, Exod. Si occurreris boui *Cap. 23. a* inimici tui aut aſino erranti, reduc ad eum. Item ibidem: Si videris aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertranſibis ſed ſubleuabis cum eo. Item Prouer. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi *Cap. 25. c* ſitit, da ei aquam bibere. Item Pſal. Cum his qui oderant pacem, *Cap. 119. b* eram pacificus. Quod autem contradicta arguit de habitatoribus terræ Chanaan, de quibus inibuit filiis Iſrael, ne contraherent cū eis amicitias, ſed eos occiderent. Dicendum, ꝙ illi erant idololatræ peſſimi, propter quod mortem meruerant ſecundum iudiciū Dei, & ideo filij Iſrael occidentes eos, non fecerunt ex odio, ſed ex mandato Dei, & iuſticiæ zelo. Cum ipſis enim non erant amicitiæ contrahendæ, ne per hoc filii Iſrael traherentur ad vitium idololatriæ.

QVinto accipit Iudæus illud, quod habetur Matth. viii. *Obiectio Iudæi prima* a. *Cum deſcendiſſet Ieſus de Monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & ecce leproſus veniens adorabat eum dicens: Domine ſi uis, potes me mundare &c.* Sequitur: *Et ait Ieſus: Vade, & oſtende te ſacerdoti & offer munus quod præcepit Moyſes.* Ex hoc arguit ſic, ꝙ volebat ſacrificium, quod fiebat in emundatione leproſi: alibi vero dicit: Miſericordiam volo, & non ſacrificium: & *Matt. 9. b* ſic contradicit ſibiipſi. & ſic inſtabilis eſt in uoluntate. Item idem arguit per hoc qđ dicit mundato a lepra: vade nemini dixeris &c. Et alibi dixit curato a dæmone. Vade ad tuos & narra quanta fece *Luc. 8. f* rit tibi Deus: Item alibi dixit: Qui me confeſſus fuerit coram ho- *Secunda Matt. 10. d* minibus, confitebor & ego eum coram patre meo: & ſic patet ꝙ voluit facta ſua celari & publicari, quæ ſunt contradictoria. Ad primum dicendum, quòd non valet: Nam eadem ratione per ſcripturam veteris Teſtamenti, quam Iudæus confitetur eſſe veram, probaretur Deum eſſe mutabilem, quia dicitur de Noe ſacrificio, *Gen. 8. d* Odoratuſq; eſt dominus odorem ſuauitatis: & ſic fuit ſibi placi- D tum. Item in Exo. & Leuit. & in aliis libris veteris Teſtamenti pręcepit Deus ſibi offerri ſacrificia tanquam ſibi placita. Et Iſaiæ dicit. Holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem hirco *Reſpōſio ad primam* rum & vitulorum nolui. Et Pſal. Sacrificiū & oblationem noluiſti, &c. hæc oīa non arguunt Dei mutabilitatem: Nam ipſe immu *Cap. 1. d* *Cap. 39. b* tabilis, mutabilia operatur, ſicut incorporeus corporea. Quod autem Ieſus dixit allegando dictum Oſeæ prophetæ. Miſericordiā *Cap. 6. b* volui & non ſacrificium: non dixit hoc, ſacrificia veteris legis reprobando. habebant. n. tunc curſum ſuum vſq; ad mortem Chriſti, ſed hoc dixit opera miſericordiæ ſacrificiis pręponendo. Nam habent duplicem bonitatem. Vnam ex genere, qa ſunt opera virtutis moralis. Aliam ex charitate, quia qñ fiunt ex charitate, habent bonitatem meriti vitæ ęternæ. Sacrificia uero veteris legis non habebant bonitatem, niſi ex fide & deuotione offerentium. Ideo dicitur: Reſpexit dominus ad Abel & ad munera eius. q. d. *Gen. 4. a* munera fuerunt accepta ſibi propter bonitatem offerentis. Quòd autem iſto modo intellexerit propheta, vel potius dominus loquens per prophetam, patet per textum ibidem, qui talis eſt: Miſericordiam volo & non ſacrificium, & ſcientiam dei plus q̄ holocauſta: Per hoc quòd dicit: Plus holocauſta, quæ ſunt quædam ſacrificia, patet quòd non loquebatur holocauſta reprobando, ſed eis ſcientiam Dei præferendo. Et eodem modo de operibus miſericordiæ reſpectu ſacrificiorum. Et hoc idem patet Iſa. poſtq̄ di- *Cap. 1. d* xit dominus: Holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem hircorum & vitulorū nolui, ſubdidit: Quærite iudiciū, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite & arguite me, dicit dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Ex quo patet manifeſtè, quòd opera miſericordiæ & iuſticiæ magis erant deletiua culpæ, & meritoria gloriæ habendæ, tamen Chriſti tempore, q̄ ſacrificia legis. Quod au- *Ad ſecūdā* tem arguitur vltra, quòd Ieſus voluit aliquando facta ſua celari, aliquando vero publicari, fuit valde rationabile: Nam omnis eius operatio fuit noſtra inſtructio. Expedit autem imperfectis opera ſua bona celare, ne per vanam gloriam extollantur. Et expedit aliquando, & maxime perfectis opera ſua bona in publico ponere, ad Dei gloriam & proximi ædificationem. Quantum ad primum dicit Chriſtus. Te autem eleemoſynam faciente, neſciat ſiniſtra *Matt. 6. a* tua quid faciat dextera tua. Et quantum ad ſecundum: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Sic etiam patres veteris Teſtamenti aliqua bona opera fecerunt occulte, & aliqua publi-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ce. Elias enim filium viduæ Sareptanę ſuſcitauit ſecrete in ſuo cubiculo, ad conſolationem matris viduę. Et ignem de cęlo fecit deſcendere ſuper holocauſtum ſuum ad declarationem deitatis veræ, publicè ſcilicet coram rege Achab & populo Iſrael. Similiter Eliſæus multiplicationem olei ad ſuſtentationem viduæ & filiorum eius & ad ſatisfaciendum creditori, fecit ſecretè, ſcilicet clauſo oſtio. Et milites Syriæ volentes eum capere acriſia percuſſos duxit in medium Samariæ coram rege Iſrael & populo ciuitatis. Patet igitur ex prædictis, quòd Ieſus rationabiliter aliqua facta ſua publicauit, & aliqua occultari voluit.

3. Reg. c. 18. f — 4. Reg. 4. a — 4. Reg. 6. d

Obiectio Iudæi prima Matt. 11. d

SExto accipit Iudæus illud quod, dicit Ieſus: *Confiteor tibi pater domine cæli & ter.* Chriſtiani dicunt, quòd pater & filius vnum ſunt: quomodo igitur dicitur confiteri coram patre ſuo? deberet magis dici coram ſeipſo. Item ſi omnia ſunt ei tradita a patre, nihil habet a ſeipſo, & ſic ex ſe eſt omnino deficiens.

Secunda Reſponſio ad primam

Ad primum, ſupra declaratum eſt per ſcripturas Hebræorum, quòd Ieſus eſt Deus & homo, Deus ab æterno, homo ex tempore. Item declaratum eſt ſupra, quòd Ieſus Nazarenus eſt vere Chriſtus, & quia ſunt diſtinctæ naturæ, ideo ſecundum quod Deus, dicit: Ego & pater vnum ſumus, ſcilicet in eſſentia, diſtincti tamen in perſonis. Secundum autem quòd homo, dicit. Pater maior me eſt. Et ſic orat coram patre & confitetur.

Ioan. 10. f — Ioan. 14. d

Ad ſecundam

Quòd autem ſubditur, quòd habet omnia a patre, & ex ſe eſt omnino deficiens, dicendum, quòd hæc propoſito eſt vera: Chriſtus inquantum homo eſt creatura: omnis autem creatura ſi relicta fuerit, in nihilum cadet, ſicut eſt de nihilo: & ita poteſt iſta concedi cum reduplicatione: Chriſtus inquantum homo, nihil eſt ex ſe, ſed omnino deficiens. Si autem ex dictis aliquis arguat, quòd idem ſequitur de Chriſto inquantum Deus, quia quidquid habet filius inquantum Deus, habet naſcendo, & per conſequens habet illud a patre, & ſic ex ſe nihil eſt, ſed eſt omnino deficiens. Dicendum quòd non ſequitur, quia filius a patre habet idem eſſe cum eo. Nam diuinum eſſe non multiplicabile: & ideo ſicut pater eſt neceſſe eſſe, ſic & filius, & ſic non poteſt dici deficiens. Nam eandem deitatem, potentiam & ſapientiam, & ſic de aliis abſolutis habet cum patre. Quòd autem in diuinis ſit pater & filius, non ſolum patet ex nouo

F Teſtamento, ſed etiam ex veteri. Iſaiæ. ix. b. Filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis, &c. Ex quo patet, quòd in diuinis eſt filius, & per conſequens pater: quia dicuntur relatiuè adinuicem, quæ poſita ſe ponunt & perempta ſe perimunt: Non enim poteſt dici, quod Dei filius ſit filius alicuius creati vel finiti. Non tamen ſunt duo increati, nec duo immenſi, ſicut nec duo dij, ſed vnus increatus, & vnus immenſus. nullam diſtinctionem enim habent in deitate, ſed ſolum in perſonali proprietate.

Obiectio Iudæi alia & prima

SEptimo accipit Iudæus illud, quod ſcribitur Matt. xij. b. *In illo tempore abiit Ieſus ſabbato per ſata: diſcipuli autem eius eſurientes cœperunt uellere ſpicas, & manducare. Phariſæi autem videntes dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere ſabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis, quid fecerit Dauid, quando eſuriit, & qui cum eo erant, & quomodo intrauit domum Dei, & panes propoſitionis comedit: quod non licebat ei edere, neque eis, qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus? Et non legiſtis in lege, quia ſabbatis in templo ſacerdotes uiolant ſabbatum: & ſine crimine ſunt? Dico uobis quia templo maior eſt hic.* Ex dictis ſic arguit. Primo ſi Ieſus eſt Deus, vt dicunt Chriſtiani, quare relaxauit obſeruantiam ſabbati, cum ipſe prius eam præceperit. Memento vt diem ſabbati ſanctifices? Igitur aut ipſe non eſt Deus, cuius contrarium affirmant Chriſtiani: aut Deus eſt mutabilis relaxando quod præceperat, maxime tanquam legitimum ſempiternum, cuiuſmodi eſt obſeruatio ſabbati.

Exo. 20. b

Secunda

Item exemplum, quod adducit de Dauid, non eſt conueniens. Primo quia diſcipuli Ieſu non erant in tanta neceſſitate famis ſicut Dauid, tunc tranſgrediens ſabbatum, tranſgreſſionem non reiterauit. Item ſi excuſauit hanc Dauid tranſgreſſionem, eadem ratione debuit excuſare adulterium eius cum Bethſabee & homicidium Vriæ. Item exemplum, quod adducit de ſacerdotibus, non eſt ad propoſitum. Sacerdotes enim operabantur ſabbato in templo, accendendo ignem vel potius nutriendo: hoc autem non erat prohibitum, ſed ſolum de habitationibus hominum, ſicut dicitur, Exod. de ſabbato: Ignem non accendetis in cunctis habitaculis veſtris. templum autem non includitur in generalitate habitaculorum hominum.

Cap. 35. a

Reſponſio

Ad ſolutionem iſtorum præmittendum eſt vnum, ſcilicet quòd tempore veteris Teſtamenti Dominus diſpenſauerit in obſeruantia ſabbati. Hoc autem patet Ioſue ſexto a. vbi dicitur, quòd de mandato Domini Ioſue & viri bellatores circumierunt vrbem Iericho ſeptem diebus continuis armati, & ſic oportuit quòd dies ſabbati fuerit vna de illis. Et in libro apud Hebræos autentico, qui dicitur Cedar olam, id eſt ordo ſeculi, dicitur

G quòd die ſabbati fuit prælium Iericho: Et hoc ſatis innuitur in textu Ioſue ſexto b. vbi dies ille dicitur de ſabbato, & illo die circumierunt Iericho ſeptem vicibus, & in vltimo circumitu corruentibus muris intrauerunt & interfecerunt omnes habitatores vrbis. Item dicitur, quòd Elias ambulauit in fortitudine cibi diebus quadraginta & noctibus quadraginta continuè, & ſic pluries ambulauit in ſabbato & ex voluntate Dei.

3. Re. 19. b

Ad primũ

Ad primum dicendum, quòd magis eſt ad oppoſitum: Nam ille, qui dat præceptum, poteſt in illo diſpenſare in caſu & totaliter reuocare: & ideo Ieſus inquantum Deus poterat hoc facere. propter quod ſubdit de ſeipſo: Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati: Idem autem in perſona eſt filius hominis & filius Dei. Quod autem arguitur vltra, quòd Deus ſit mutabilis, non valet: Nam immutabilis exiſtens, mutabilia operatur, ſicut incorporeus exiſtens corporalia operatur & facit. Et quod vltra dicitur, quòd ſanctificatio ſabbati fuit præcepta ad ſemper, non eſt verum. Nam vbi de ipſa ſcribitur Exod. Pactum eſt ſempiternum: in Hebræo habetur, pactum eſt beollam id eſt in ſeculum, quod non ſignificat æternitatem, ſed tempus longum communiter acceptum. Et hoc modo dicitur Ierem. A ſeculo confregiſti iugum meum, id eſt ab antiquo tempore, in Hebræo habetur, beollam confregiſti &c. id eſt a ſeculo. Aliquando vero accipitur pro tempore determinato, quod tamen poteſt eſſe ſatis breue, ſicut Deu. dicitur. Perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & erit tibi ſeruus in æternum. In Hebræo habetur: Perforabis &c. & erit tibi ſeruus beollam id eſt in ſeculum: & hoc tempus poterat eſſe breue uel longum. Vnde dicit hic gloſſa Hebraica, beollam id eſt cunctis diebus ſeculi domini vſque ad iubileum. Si enim infra annum a perforatione auris ſerui moreretur dominus, fiebat liber a ſeruitute. Et ſi viueret ultra annum iubileum, ſeruus tamen fiebat liber in anno iubileo. Patet igitur ex dictis, quòd obſeruatio ſabbati non erat præcepta ad ſemper, ſed ad tempus. Et ex hoc patet, quòd illi, qui pro hac dictione Hebraica beollam, tranſtulerunt æternum vel ſempiternum, dederunt ſimplicibus occaſionem errandi circa obſeruantiam ſabbati & circuncıſionis.

Mat. 12. a — Cap. 31. d — Cap. — Cap. 15. d

Ad ſecundam

Quod autem arguit vltra de diſcipulis Ieſu ſpicas vellentibus, quòd peccauerunt, non eſt verum. Non enim peccauerunt ratione facti, quia ſcribitur Deu. Ingreſſus vineam proximi tui, comedes vuas quantum tibi placuerit.

Cap. 23. d

H Et idem intelligendum eſt de granis bladi & aliis fructibus. Nec peccauerunt ratione temporis, ſcilicet diei ſabbati: Nam eorum eſuries eos excuſabat. Poſſet etiam probabiliter dici, quòd ſimpliciter hoc poterant in die ſabbati. Non enim peccabant ratione comeſtionis, quia comedere in die ſabbati licitum erat omnibus Iudæis. Nec ratione excuſſionis granorum de ſpicis, quæ eſt quædam præparatio cibi, quia licet præparatio cibi per decoctionem eſſet prohibita fieri in die ſabbati, quia ibi eſt longus labor & diſtractio, ſcilicet compoſitio lignorum & accenſio ignis, & compoſitio vaſorum ad ignem, & ſolicitudo circa decoctionem, vt fiat opportune, tamen aliquę præparationes parui laboris & paruæ diſtractionis, in die ſabbati poterant fieri, vt pote cibum coctum præcedenti die diſponere in vaſis, & ponere ſuper menſam mappam, & ſimilia. Et ſimiliter etiam, quæ cruda comedebantur, vt herbæ, licitum erat lauare. Vellicatio autem ſpicarum non videtur eſſe magis laborioſa ſeu diſtractiua, ſed minus, & per conſequens licita.

Exo. 16. e

Quod autem vltra arguit, quòd Dauid & viri eius erant in maiori neceſſitate famis quàm diſcipuli Ieſu, non videtur veriſimile. Habebant enim aliquam pecuniam vel aliqua pignora ad habendum cibum aliunde, quæ diſcipuli Ieſu non habebant, quia ſine pecunia & pera, & cum ſimplici veſte neceſſaria incedebant. Vnde nec Achimelech ſummus ſacerdos quæſiuit de neceſſitate Dauid & virorum ſuorum ad hoc quòd daret eis licite panem ſanctum, ſed ſolum de mundicia eorum, maxime a mulieribus, vt patet.

1. Reg. 21.

Quod autem arguitur vltra, quòd Dauid peccauit panes illos comedendo, patet falſum, non ſolum per verbum Saluatoris factum excuſantis, ſed etiam per ſcripturam veteris Teſtamenti, quæ non reprobat comeſtionem Dauid, nec Achimelech conceſſionem. Et quia ſummus ſacerdos erat, non eſt veriſimile quòd ignoraret quid eſſet licitum vel illicitum circa obſeruantiam ſabbati. Ipſe autem dixit: Si mundi ſunt pueri, maxime a mulieribus, manducent. q. d. fames, ſuppoſita dicta mundicia, facit comeſtionem licitam. Quod autem vltra dicitur, quòd eadem ratione debuit excuſare, vel relaxare adulterium cum Bethſabee & homicidium Vrię: Dicendum quòd falſum eſt. Nam iſta ſunt per ſe mala, nec poſſunt bene fieri, propter quod in talibus non habet locum diſpenſatio. Quòd autem vlterius dicitur de ſacerdotibus in templo laborantibus manualiter & licitè, non ſolum accendendo ignem, vel potius nutriendo, ſicut pręcipitur Leui. Ignis in altari meo ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubiiciens ligna mane per ſingulos dies, ſed etiam hoſtias lauando & ſuper altare cremando, & hoc

Cap. 6. b

A ratione templi, vel potius diuini cultus ibidem finiendi, eadem ratione vel maiori, diſcipuli præſente Ieſu & eius licentia poterant licite vellere ſpicas, dato quòd alias eſſet illicitum, quod tamen nō eſt, vt ſupradictum eſt: Ideo ſubdidit Saluator: Dico autem vobis, quia maior templo hic.

Obiectio Iudæi contra trinitatem prima.

OCtauo accipit Iudæus illud quod ſcribitur Matt. xij. c. *Omne peccatum & blaſphemia dimittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non dimittetur. Et quicunque dixerit uerbum contra filium hominis remittetur ei qui autem dixerit contra ſpiritumſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Ex his arguit ſic: Vos Chriſtiani dicitis quòd pater & filius & ſpiritusſanctus ſunt vnius eſſentiæ & vnius uoluntatis: quomodo ergo eſt peccatum ſeu blaſphemia contra ſpiritumſanctum & non contra filium & patrem? Et quomodo vnus remittit peccatum vel blaſphemiam ſine alio? Hæc enim, quæ videntur haberi ex verbis Ieſu, implicant contradictionem. Nam ſi ſunt vnius eſſentiæ, & vnus blaſphematur & alter non, ſequitur quòd idem blaſphematur & non blaſphematur. Et ſi ſunt unius voluntatis, ſi vnus remittit & alter non, ſequitur, quòd idem remittit eidem blaſphemanti & non remittit, quæ ſunt contradictoria.

Secunda

Item de anima blaſphemantis ipſum Chriſtum ſeparata, quæro vbi ſcilicet in cælo vel in gehenna? Si dicatur, quòd in cælo, ſequitur quòd ſpiritusſanctus ſit impotens ad puniendum blaſphemiam ſibi illatam, & ab eo non remiſſam: Si autem dicatur quòd ſit in gehenna, ſequitur quòd pater & filius ſint impotentes ad ſaluādum eam, cum remiſerint blaſphemiam.

Tertia

Item ſi duo remittunt, pater & filius, & ſpiritusſanctus non remittit, quid proficit blaſphemanti, & quid ſibi nocet ſi ſpiritusſanctus non remittit: ex quo pater & filius remittunt ei? Ex his ergo, quæ ſibi videntur friuola & contradictionem implicantia, quę conſequuntur ex verbis Ieſu Nazareni, concludit, quòd eius doctrina ſit nullius momenti.

Reſponſio

Satis patet intelligentibus, quòd obiectiones iſtę procedunt ex imaginatione falſa circa articulum trinitatis ſanctæ. Et ideo declarandum eſt primo ex ſcripturis Hebraicis, quòd in eſſentia diuina plures ſunt perſonæ. Secundo quòd ſunt tres. Tertio ſoluentur obiectionis, Primum declaratur per principium ſacræ ſcripturæ. In principio creauit Deus cœlum & terram, vbi veritas Hebraica habet ſic: In principio creauit Elohim cœlum & terram. Eſt autem Elohim nomen plurale huius nominis el, vel eloha: quod ſignificat idem quod

Pluralitas perſonarum diuinæ naturæ.

B Deus. Per hoc igitur, quòd hoc nomen plurale Elohim coniungitur cum verbo ſingularis numeri cum dicitur: creauit Elohim ac ſi diceretur, creauit dij, oſtenditur quòd in Deo eſt pluralitas ſuppoſitorum. eo quòd ſuppoſiti eſt agere, ſed per vnitatem actionis oſtenditur vnitas eſſentiæ in tribus ſuppoſitis vel perſonis, quæ licet non ſint tres dij, tamen ſunt tres vnam deitatem habentes. Sed ad hoc reſpondent Iudæi dicentes, quòd hoc nomen Elohim indifferenter accipitur pro plurali & pro ſingulari: Et quando accipitur pro Deo uero, ſemper tenetur in ſingulari. Sed hoc patet falſum: Nam aliquando tenetur manifeſte pro Deo vero, & tamen coniungitur cum adiectiuo pluralis numeri. & aliquando cum verbo pluralis numeri, quod non eſſet, ſi teneretur pro ſingulari. exemplum primi Ioſue vltimo: Non poteris ſeruire domino, Deus enim ſanctus ipſe. Hebraica veritas ſic habet: Non poteris ſeruire domino, quia Elohim ſancti ipſe. Item Ierem. xxiij. g. Peruertiſtis verba Dei uiuentis domini exercituum. Hebraica veritas ſic habet: Peruertiſtis verba Elohim viuentium domini exercituum. Patet autem quòd iſtæ autoritates loquuntur de Deo uero. Nam Ioſue loquebatur populo de ſeruitute Dei ueri, ut patet literam intuenti. Similiter hoc patet de ſecunda autoritate. Nam ubi habemus, domini exercituum, in fine autoritatis, pro hoc nomine domini, in Hebræo ponitur nomen domini tetragrammaton, quod de ſolo Deo vero poteſt dici, ut declarat Rabbi Moyſes in libro de directione perplexorum. Et tamen in iſtis autoritatibus hoc nomen Elohim coniungitur cum adiectiuis pluralis numeri, ut patet. Exemplum autem ſecundi, ſcilicet quòd hoc nomen Elohim coniungitur cum uerbo pluralis numeri, habetur. ij. Regum ſeptimo. d. Quæ eſt gens ut populus Iſrael in terra: propter quem iuit Deus, ut redimeret ſibi in populum? Hebraica litera ſic habet: Quæ ut populus tuus gens una in terra, propter quam iuerunt Elohim ad redimendum ſibi? Item Eccleſia. ij. c. Quis eſt homo ut ſequi poſſit regem factorem ſuum? Hebraica litera ſic habet: Quis eſt homo, vt intret poſt regem, qui iam fecerunt eum. Patet igitur ex eo modo loquendi Hebraico, quòd in diuinis eſt pluralitas ſuppoſitorum, & unitas eſſentiæ: quod Moyſes & alij prophetæ dederunt intelligi ſtudioſis in lege per talem modum loquendi. Secundo oſtenditur, quòd in diuinis eſt trinitas perſonarum ſeu ſuppoſitorum, Iſa. quadrageſimooctauo. c. Non a principio in abſcondito locutus ſum ex tempore, antequam fierent ibi eram, & nunc dominus Deus miſit me & ſpiritus eius. Quòd autem hæc ſint uerba domini loquentis, patet per literam præcedentem cum dicitur: Manus quoque mea fundauit terram,

C & dextera mea menſa eſt cœlos &c. Et ſub eodem contextu ibidem loquens dicit: Et nunc dominus Deus miſit me, & ſpiritus eius. Similiter per literam immediate ſequentem cum dicitur: Hæc dicit dominus Deus redemptor tuus ſanctus in Iſrael. In autoritate uero præmiſſa exprimitur Deus miſſus a Deo & ſpiritus eius. Inter mittentem vero & miſſum ſemper eſt diſtinctio perſonalis: Et ſic iſta ſcriptura impleta fuit in incarnatione filii, qui eſt Deus miſſus in mundum a Deo patre & ſpiritusſancto. Item Eccleſia. quarto. c. Funiculus triplex difficile rumpitur. Gloſſæ Hebraicæ ſenſus eſſe videtur: Myſterium trini Dei & unius non facile diſcutitur. Sed hanc gloſſam moderni Iudæi peruertunt, retorquentes hanc trinitatem ad tria attributa diuina, quæ ſunt potentia, ſapientia & bonitas. Sed non uidetur hæc eſſe ſententia gloſſæ per hoc, quod dicit, non facile diſcutitur: quilibet enim etiam ſatis ſimplex ſcit Deum eſſe potentem, ſapientem & bonum. Item ſicut Deus operatur per ſuam potentiam, ſapientiam & bonitatem, ſic artifex creatus operatur per artem ſuam ſicut per regulam directiuam & per potentiam ſuam qua tranſmutat materiam ad formam ſcamni, uel lecti, ſeu alicuius huiuſmodi, per appetitum bonitatis lucri. Et iſta tria multo plus differunt in eo, quàm potentia, ſapientia & bonitas in Deo: Et ideo ſi propter iſta tria Deus dicitur trinus & unus in gloſſa prędicta, multo fortius quilibet artifex diceretur trinus & unus, quod non eſt uerum, & coniungeretur ſingulare cum uerbo pluralis numeri, dicendo: Hiram fecerunt templum Salomonis, ſicut de Deo ſupradicitur, quòd eſt rex, qui fecerunt hominem. Item ſuper illud Pſalm. Deus deorum dominus locutus eſt, ubi in Hebræo ponuntur tria nomina diuina, & tranſlatio Hieronym. iuxta Hebræum habet: Fortis Deus dominus locutus eſt: quęrit gloſſa Hebraica, quare Aſaph ter nominauit dominum in principio huius Pſalmi. Et reſpondet, quia Deus in tribus proprietatibus cauſauit ſeculum. Proprietates autem iſtæ formaliter conſtituunt tres perſonas, quarum opera ſunt indiuiſa. Aſaph autem fuit actor iſtius pſalmi. Iſta uero, quę hic dixi de trinitate perſonarum in unitate eſſentiæ, tractaui diffuſius in quadam quæſtione de quolibet, qualiter per ſcripturas Hebræorum oſtendi poſſit myſterium Chriſti quantum ad aduentum eius primum, eſſe completum. Ex dictis etiam

Pſal. 49.

D patet, quòd non eſt contra intentionem antiquorum Hebręorum dicere pluralitatem in Deo, dum tamen unitas eſſentię teneatur, quod nos Chriſtiani tenemus firmiter, & fideliter confitemur.

Ad obiectiones Matt. 12. c

His dictis reſpondendum eſt ad obiectiones. Circa quod ſciendum, quòd Saluator diſtinguit blaſphemiam contra filium hominis a blaſphemia contra ſpiritumſanctum, primam vocans uerba Iudæorum nequiter prolata contra benignitatem humanitatis ſuæ: Comedebat enim & bibebat cum hominibus, etiam aliquando cum peccatoribus, ſicut clementiſſimus medicus cum ægrotis. Et ex hoc Iudæi uocauerunt voracem, & potatorem uini, Publicanorum amicum, vt habetur Matth. undecim. c. Et hanc blaſphemiam dixit Saluator eſſe remiſſibilem, eo quòd erat excuſabilis in parte ex conſideratione fragilitatis humanæ. Secundam vero blaſphemiam vocauit uerba contra diuinitatem ſuam nequiter dictam. Videntes enim ab eo fieri expulſiones dæmonum, illuminationes cæcorum, ſuſcitationes mortuorum, & conſimilia, quę non poterant fieri niſi virtute diuina, Iudæi tamen nequiter attribuebant ea virtuti dæmonis, dicentes: Hic dęmones non eijcit niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Et hanc blaſphemiam dixit Saluator irremiſſibilem, non ſimpliciter, ſed de difficili remiſſibilem. Nam ex parte blaſphemantium non erat aliqua excuſabilis ratio in toto vel in parte. Et quia talis blaſphemia contrariatur principio remiſsionis peccatorum, quod eſt uirtus diuina: & quia eadem deitas eſt in tribus perſonis: ideo blaſphemans contra vnam perſonam, blaſphemat contra aliam. Et ſimiliter quia eadem bonitas eſt in tribus perſonis, ideo vna perſona non remittit ſine alia: Nam opera trinitatis ſunt indiuiſa. Remiſſio tamen peccatorum aliquando attribuitur perſonæ ſpiritusſancti, quia principium remiſſionis huiuſmodi eſt bonitas, quæ eſt attributum ſpiritusſancti. Patet igitur, quòd obiectiones Iudæi ſuprapoſitæ procedunt ex falſa imaginatione.

Blaſphemia duplex — Mat. 12. b

Irremiſſibile dicitur dupliciter

Reſtat autem oſtendere quòd irremiſſibile dupliciter dicitur. Vno modo, nullo modo remiſsibile: Alio modo, de difficili remiſsibile. Hoc primo patet. v. metaphyſicæ, vbi dicitur, quòd impoſsibile & intranſibile vno modo dicitur, quod nullo modo poteſt fieri vel tranſiri. Alio modo, quod poteſt, ſed de difficili. Hoc etiam declaratur de communi modo loquendi. Dicitur enim de cæco perfecto, quòd non poteſt uidere ſimpliciter: & de cæcutiente, quòd non poteſt uidere, quia uidet cum difficultate. Tertio hoc declaratur ex modo loquendi ſcripturę ve. Teſtam. Ioſue conſiderans difficultatem populi ad bonum, & pronitatem ad malum dixit, Non poteritis ſeruire domino, &c. non intellexit de im-

Ioſue. vlt.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E de impoſſibilitate ſimpliciter, ſed de difficultate. Nã ibi ſubditur, ꝙ inijt fœdus inter populum & Deum, vt ſeruirent domino, &c. Itẽ Iere. dicitur: Si poteſt Æthiops mutare pellem ſuam, & pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malũ. Quòd .n. Aethiops & pardus poſſint mutare pelles ſuas, hoc eſt impoſſibile ſimpliciter, ſed ꝙ aſſuetus ad mala, reuertatur ad bene agendum, non eſt impoſſibile, ſed difficile, eo ꝙ habitus vitioſus inclinat ad male agendum per modum naturæ. Exemplum aũt habetur in Manaſſe rege, qui diu fuit aſſuetus in peſſimis, & tamen finaliter reductus fuit ad bonum virtutis, vt patet. ij. Par. xxxiij. b. & in fine libri vbi ponitur eius oratio. Quòd aũt Iudæus quærit vltimo de anima blaſphemantis vbi ſit: Dicendum, ꝙ ſi receſſit a corpore cum peccato blaſphemiæ eſt in inferno: Si aũt receſſit totaliter expedita quantum ad culpam & pœnam, eſt in celo: Si uero receſſit liberata a culpa, ſed adhuc ad pœnam temporalem obligata, detinetur in purgatorio donec purgetur, & ſic ad gloriam transferatur. Nec aliqua perſona diuina eſt impotens ad ſaluandum eam vel puniendam, quia ſicut tres perſonæ ſunt, & vnus Deus, ita ſunt vnus omnipotens ad faciendum de creatura quidquid placet ſibi ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ & iuſticiæ.

Cap. 13. e

NOno accipit Iudæus verbum Ieſu Nazareni quod ſcribitur Mat. xviij. b. *Non eſt voluntas ante patrem veſtrũ qui in cælis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis*. Et ibidem præmittitur: *Venit enim filius hominis ſaluare quod perierat*. Item Mat. xiii. b. dicit: *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt*. Ex his arguit ſic: Si venit ſaluare quod perierat, vt dicit, & tamen loquebatur peccatoribus parabolice, vt non intelligerent, nec per conſequens conuerterentur & ſaluarentur, vt ibidem in euangelio ſubditur: iſta videntur manifeſte ſibi contradicere, ſcilicet ꝙ quæreret ſalutem peccatorum, & non quæreret nec vellet. Item iſtud vltimo dictum deſtruit verbum domini, Nolo mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat. Dicendum ꝙ Chriſtus non ſemper loquebatur turbis parabolice, ſed aliquando plane & aperte tractans ea, quæ ſunt de ſalutis neceſſitate, vt patet Matthæi. vj. & vij. vbi tradit formam perfectionis euangelicæ. Sed quoniam frequenter ad eius prædicationem veniebant homines maligni, non ad diſcendum, ſed ad inſidiandum ei, ideo tunc loquebatur parabolice vt non intelligerent, ne daret ſanctum canibus, & poneret margaritas ante porcos. Aliquando etiam fidelibus & deuotis loquens, parabolam præmittebat, & poſtea exponebat, vt ex præmiſſione parabolæ veritas gratioſius caperetur. Et hic modus communiter in prædicationibus eccleſiæ obſeruatur. Patet igitur, ꝙ Ieſus aliquando loquebatur parabolice, aliquando plane. Et hoc rationabiliter: Nam Ezechiel & alij prophetæ frequenter vtroque modo loquebantur, vt patet eorum libros intuẽti. Moyſes etiam aliquando loquebatur populo velata facie, aliquando vero ſine velamine. Item Iudæus arguens contra Ieſum, eo ꝙ dicit, in parabolis loquor eis, quia videntes non uident &c. arguit contra Deum veteris Teſtamenti, & per conſequens contra ſeipſum. Dicit enim dominus, Excæca cor populi eius & aures eius aggraua &c. quam autoritatem Ieſus hic allegauit tanquam impletam in ſua prædicatione, per quam ſimplices, & illiterati fuerunt illuminati in apoſtolis, & ſacerdotes & Scribæ fuerunt excæcati, ſicut plenius dixi Iſa. vj. cap. Nec obſtat, quòd verba ſunt hic aliqualiter mutata. Nam apoſtoli & euangeliſtæ allegantes ſcripturam veteris Teſtamenti, magis curauerunt allegare ſenſum quàm verba. Hæc autem excæcatio prædicta fuit ab antiquis doctoribus Iudæorum exponentibus in libro Ciphere. i. decoris, illud, quod dixit Moyſes de populo Iſrael. Generatio praua atque peruerſa, hæccine reddis domino popule ſtulte & inſipiens. Gloſ. Stulte in his, quæ præceſſerunt, & inſipiens ad ſeculum venturum: per quod intelligitur tempus Meſſiæ in gloſſis Hebraicis vbique. Quòd autem vlterius dicit Ieſum deſtruere verbum domini dicẽtis: Nolo mortem peccatoris, &c. non valet: Nam in populo ſunt pœnitentes & obſtinati. De pœnitentibus dicit dominus iſtud verbum, & multa conſimilia. De obſtinatis uero dicit comminationem aſperam & totalem deſtructionem. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt, &c. Et hoc patuit, per effectum in Chore & ſibi adhærentibus. Et ideo ſi arguit Ieſum deſtruxiſſe domini uerbum, eadem ratione ſeipſum, ꝙ Deus deſtruit verba ſua: quod eſt iniquum, & contra ſeipſum, maxime cum in uerbis domini in eodem contextu literæ talis modus loquendi cõtrarius de obſtinatis & pœnitentibus frequenter inueniatur. Deu. xxxij. f. Ego occidam ſcilicet obſtinatos, & ego uiuere faciam, i. pœnitentes. Et Pſ. lxxvij. d. Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebatur, &c. Occiſio refertur ad obſtinatos peccatores, reuerſio uero ad pœnitentes, qui aliorum pœna territi pœnitebant.

Secunda *Ezec. 18. g* *Reſponſio ad primam* F *Iſaia. 6. c* *Deute. 32. a* *Ad ſecundam.* *Iob. 21. b* *Num. 16. e*

Obiectio Iudæi alia

DEcimo accipit Iudæus illud, quod ſcribitur Mat. xxj. b. *Mane autem reuertens in ciuitatem eſuriit, & uidens fici arborem unam ſecus uiam, uenit ad eam, & nihil inuenit in ea niſi folia tantum: & ait illi: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum, & areſacta eſt continuo ficulnea*. Ex hoc arguit ſic: Si Ieſus fuiſſet Deus, a longe cognouiſſet fructum ficulneam non habere, nec ad eam iuiſſet. Item cum ipſe dicat: Benefacite his qui oderunt vos: quomodo maledixit arbori quæ nihil nocuerat ſibi? Et ideo hoc uidetur feciſſe ex perturbatione iræ. Dicendum, quòd Ieſus non ſolum inquantum Deus, quem nihil poteſt latere, ſciuit fructum in arbore non eſſe, ſed etiam inquantum homo: quia quilibet etiam ſatis ſimplex poterat illud ſcire cum non eſſet tempus ficorum, ut dicitur Mar. xj. b. Vt quid ergo iuit ad arborem fructu uacuam? Dicendum, quòd ſicut prophetæ ueteris Teſtamenti aliquando prophetabant uerbis, aliquando ſenſibilibus ſignis, ſicut Ieremias prædixit deſtructionem ciuitatis Ieruſalem per Chaldæos, & portauit catenas ligneas in collo ſuo, ut habetur Ierem. xxviij. c. ad ſignificandum, quòd populus catenis uinctus duceretur in captiuitatem, ita Ieſus qui dicitur propheta magnus, & de quo prædictum fuit Deutero. xviij. c. Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris: etiam deſtructionem ciuitatis Ieruſalem futuram per Romanos prædixit, eo quòd non cognouiſſet tempus viſitationis ſuæ, ſcilicet per Chriſtum. quæ quidem cognitio ad ſacerdotes & legiſperitos pertinebat: & ideo defectum eorum & punitionem ſignificauit per ſenſibile ſignum arboris fructu carentis. Nam ipſe veniens ad legiſperitos & ſacerdotes, quorum fructum boni operis eſuriebat, vacuos bonis operibus inuenit, & per maledictionem arboris eos a Deo maledicendos ſignificauit, & per eius areſactionem eorum deſtructionem præfigurauit. Nam poſtea capta ciuitate per Romanos, cum ſacerdotes miſericordiam peterent: Titus iuſſit eos occidi, dicens, decere ſacerdotes cum templo interire, vt ait Ioſephus. Patet igitur ex prædictis, quòd Ieſus circa ficulneam nihil fecit ex ignorantia ſeu perturbatione iræ, ſed ex magna ratione.

G *Reſponſio* *Luc. 19. e* *Deute. 18. c* *Luc. 13. g* *De bello Iuda. lib. 7. c. 19.*

Obiectio Iudæi ad primam.

VNdecimo accipit Iudæus uerba Ieſu Matthæi. xxvj. *Tunc uenit Ieſus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethſemani, & dixit diſcipulis ſuis: Sedete hic donec uadam illuc, & orem. & aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi cœpit triſtari & mæſtus eſſe. Tunc ait illis: triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*. Sequitur, *Procidit in faciem ſuam orans & dicens: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte &c*. Ex his dictis arguit ſic: Si Deus eſt, quomodo orauit? Ipſius enim Dei non eſt orare, ſed ab alijs orari, ut ſic liceat loqui. Item quis unquam audiuit loqui de Deo tremente & timente, cum Deus ſit omnipotens ad faciendum quod uult ſine difficultate? Si autem dicatis, quòd iſte timor & tremor fuit in carne & non in anima, quis eſt ita fatuus qui ignoret carnem non dolere, timere uel tremere, niſi per animam? Item per hoc quod dicit: Tranſeat a me calix iſte, &c. patet quòd in eo non fuit uirtus ad ſaluandum uitam ſuam & carnem. Reſponſio, per prius dicta faciliter poſſunt ſolui iſta. Declaratum eſt enim ſupra per ſcripturas Hebræorum, quòd Meſſias in vete. Teſtamen. promiſſus, futurus erat verus Deus & verus homo in una perſona. Item, quòd redempturus erat mundum per paſſionem ſuam in humana natura. Item, quòd Ieſus Nazarenus eſt uerus Meſſias Iudæis promiſſus: ideo habuit corpus paſſibile & mortale pro noſtra redemptione vſque ad ſuam reſurrectionem, in qua habuit corpus immortale & glorioſum. Dicendum, quòd Ieſus Nazarenus in humanitate pro nobis aſſumpta, in qua minor eſt patre, orabat eum pro nobis, ſicut ſcribitur. Et pro tranſgreſſoribus orauit, vt non perirent. quod capitulum intelligitur de Chriſto ad literam, ſicut ibidem multipliciter declaraui. Orauit etiam pro ſeipſo, Pater clarifica filium tuum. Quod autem arguit de timore, tremore, & triſtitia. Dicendum, quòd iſta non fuerunt in natura diuina, quia hoc eſt impoſſibile, niſi tantum metaphorice, ſicut Gene. dicitur: Tactus dolore cordis intrinſecus, delebo (inquit) hominem quem creaui a facie terræ. Similiter nec in natura humana quantum ad ſuperiorem partem animæ, quæ eſt intellectiua, in qua Ieſus ab inſtanti ſuæ conceptionis fuit comprehenſor, & ſummo gaudio fruebatur, ſed quantum ad partem animæ inferiorem, quæ dicitur ſenſitiua, quæ eſt in corporali organo, in qua Ieſus fuit viator, fuerunt prædicta ad opus noſtræ redemptionis, & vt in ipſo oſtenderetur vera natura ſenſibilis contra futuros hæreticos, qui dicturi erant, quòd Chriſtus non habuit corpus paſſibile, ſed cæleſte. Quod autem vlterius inducitur: Tranſeat a me calix iſte: Dicendum quòd hæc petitio erat ſenſualitatis ſicut mouentis, quæ naturaliter horret mortem: Sed erat rationis proponentis tantum, per quam tamen rationem Ieſus acceptabat mortem, quia voluntas rationalis erat in eo totaliter voluntati diuinæ conformis: ideo dicebat: Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Et accipitur hic voluntas pro appetitu ſenſitiuo, quem appetitus intellectiuus ſuperat. Ideo de ipſo ſcribitur Oblatus eſt quia ipſe voluit. In Hebræo habetur: Angariatus eſt quia ipſe voluit. Et infra in eodem capitulo dicitur de ipſo: Tradidit in mortem animam ſuã, & cum ſceleratis reputatus eſt. Et propter hoc dicebat. Spiritus quidem promptus eſt, caro autẽ infirma, id eſt uoluntas rationis prom-

H *Secunda* *Reſponſio ad primam* *Iſaia. 53. d* *Ioan. 17. a* *cap. 6. a* *Ad ſecundam* *Iſaia 53. c* *Mat. 26. d*

A nis prompta eſt ad mortem, caro autem infirma, i. ſenſualitas horret eam. Et hoc non ſolum inuenitur de Ieſu Nazareno, ſed et de martyribus in no. Teſt. Et ſicut patet de multis, etiam in ve. Teſt. de Machabæis ab Antiocho tormentatis, & Eleazaro, de quo dicitur. Sed cum plagis perimeretur, & ingemuit & dixit: Domine qui habes ſanctam ſcientiam, manifeſte tu ſcis, quia cum a morte poſſem liberari, graues corporis ſuſtineo dolores: ſecundum animam autem. i. ſecundum partem animæ ſuperiorem, libenter hæc patior. Quòd autem arguit Iudæus ꝙ caro non dolet, timet, aut triſtatur, niſi per animam: hoc eſt uerum de anima ſenſitiua, Sed quia neſcit diſtinguere inter ſenſum & intellectum, ideo facit ridiculoſum argumentum.

2. Mach. 7. *2. Mach. 6.*

Obiectio Iudæi alia

DVodecimo accipit Iudæus verbum Chriſti loquentis Mat. vlt. d. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*. Ex hoc arguit, ꝙ Ieſus non eſt Deus: Qui eſt ex ſe potentiſſimus, ab alio non accipit poteſtatem. Si aũt dicatur, ꝙ a patre eſt ſibi poteſtas data, non valet: quia Chriſtiani dicunt patrem & filium eſſe æquales. Dicendum ꝙ in Ieſu eſt duplex poteſtas: ſicut eſt duplex natura. Vna eſt poteſtas diuina, quã habuit ab æterno, non tamen ex ſe, ſed ex patre, a quo eſt diſtinctus in perſona. Non tamen in hoc minor patre eſt: quia ab eo accepit eãdem numero naturam & poteſtatem, ſicut ſuperius dictum eſt. Tamen Ieſus non loquitur hic de iſta poteſtate, ſed de alia, quam accepit a Deo in humana natura. Nam ab inſtanti aſſumptionis humanæ naturæ ad perſonam filij, illa natura habuit excellentiam ſuper omnem creaturam autoritatiue, non tñ executiue. Nã inter homines apparuit in forma ſerui, in humana natura paſſibili propter myſterium noſtræ redemptionis adimplẽdum, ſicut fuerat prædictum. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. quod intelligitur ad literam de Chriſto etiam ſm antiquos doctores Hebræorum, prout ibidẽ plenius declaraui. Sed in ſua reſurrectione accepit hanc poteſtatem executiue. ideo tunc dixit: Data eſt mihi omnis poteſtas &c. Tamen in iudicio finali oĩa plenius erunt ſubiecta ſibi, ſicut oſtendit Apoſtolus. Per hanc tamẽ poteſtatem, quæ finita eſt, non eſt, nec erit æqualis Deo patri. Sic igitur patet reſponſio ad obiecta Iudæi ex uerbis euangelij, ſecundum quod ad manum meam deuenerunt.

Reſponſio *Iſaia. 53. b* *Heb. c. 2.*

Argumenta Iudæi ex verbis Chriſtianorum.

B

Obiectio prima

PRimo arguit Iudæus ex uerbis Chriſtianorum, dicẽs: Vos dicitis, ꝙ creator vnus eſt, & ꝙ Chriſtus veſter ſit filius eius, & ꝙ deſcendit de cælis ſine ſeparatione a patre & a ſpiritu ſancto. Quando ergo vos dicitis, ꝙ filius deſcendit in vterum virginis: quæro ſi tunc pater & ſpiritus ſanctus fuerunt ab eo ſeparati, an non. Si dicitis ꝙ ſic: eſt contradictio in verbis veſtris, quia dicitis ꝙ deſcendit ſine ſeparatione ab eis. Si uero dicitis, ꝙ non, ſequitur ꝙ pater & ſpiritus ſanctus ſint incarnati ſicut & filius, quod vos negatis. Dicendum, ꝙ deſcenſus filij in uterum virginis non eſt intelligendus per motum localem, ſed per nouum effectum in virgine, qui quidem effectus eſt coniunctio diuinæ naturæ & humanæ in vna perſona. Hæc igitur coniunctio poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo effectiue: & ſic facta fuit a tribus perſonis, ſ. patre & filio & ſpiritu ſancto. Nam eorum opera ſunt indiuiſa. Alio modo terminatiue, & ſic illa coniunctio terminata eſt ad perſonam filij, propter quod ſolus filius dicitur incarnatus. Licet autem ad hoc poni non poſſit exemplum, quod non habeat plus de diſconuenientia quam de conuenientia, tamen quantum ad aliquid poteſt poni conueniens. Ponatur igitur caſus, ꝙ Plato, Socrates, Cicero tractent matrimonium Berthæ cum Socrate, qui eſt media perſona. Si ergo quæratur a quo eſt effectiue iſta matrimonialis coniunctio, patet a tribus. Si autem quæratur, ad quem eſt terminatiue, patet ꝙ ad Socratem tantum, propter quod ipſe ſolus dicitur eſſe Berthæ maritus. Sic ſuo modo eſt in propoſito: quia licet pater & filius & ſpiritus ſanctus ſint vnum in natura, tamen ſunt diſtincti in perſonis. Incarnatio vero terminata eſt ad filium prout perſonaliter diſtinguitur a patre & ſpiritu ſancto, non tamen dicitur ſeparatus ab eis, quia nomen ſeparationis non recipitur in diuinis perſonis, quia ſignificat diuerſitatem eſſentiæ, nõ ſic autẽ nomen diſtinctionis. Sic igitur patet, ꝙ ad dictum Chriſtianorum de Chriſti incarnatione, non ſequitur contradictio ſeu aliud inconueniens.

Reſponſio C

Obiectio ſecunda

SEcundo obijcit ſic: Ego quæro a uobis Chriſtianis: vtrũ Chriſtus veſter fuerit mittẽs, vel miſſus? Si dicitis ꝙ miſſus, quis vnquam audiuit Deum miſſum ad aliũ? q. d. hoc eſt apertum mendacium. Si autem dicatis, ꝙ eſt mittens, vos facitis eum mendacem, quia dicit: Ecce ego non ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me pater. Dicendum ꝙ Dei filius eſt mittens & miſſus. Fuit enim miſſus in mundum a patre & ſpiritu ſancto in ſua incarnatione benedicta, ſicut ſuperius eſt declaratum per autoritatem. Et nunc me miſit dominus, & ſpiritus eius. Hæc dicit redemptor tuus ſanctus Iſrael. Eſt etiam mittens ſpiritum ſanctum, ſicut dicit. Mittam vobis ſpiritum ſanctum &c. Circa quod ſciendum, quòd miſſio alicuius importat duplicem habitudinem. Vnam ad mittentem, ſecundum quod aliquo modo miſſus procedit a mittente. Aliam ad terminum ad quem mittitur, ſecundum quod miſſus eſt ubi prius non erat, uel eſt ibi alio modo quàm prius. Licet autem in diuinis non ſit proceſſus vnius perſonæ ad alteram ſecundum motum localem, vel ſeparationem realem, tamen eſt ibi proceſſus ſecundum originem, quia filius procedit a patre, & ſpiritus ſanctus ab vtroque. Sicut in nobis ſuo modo verbum intelligibile procedit a mente, non extra ipſam, ſed intra, & ſimiliter amor procedit ab vtroque: Sic igitur filius & ſpiritus ſanctus habent habitudinem ad mittentem. habent etiam habitudinem ad terminum miſſionis, non tamen ſic intelligendo, ꝙ incipiant eſſe vbi prius non erant ſimpliciter, quia de neceſſitate ſunt vbiq; per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, ſicut patet Ier. Cælum & terram ego impleo: dicit dominus. Sed ſic intelligendo, ꝙ incipiunt eſſe vbi prius erant, tamen alio modo. Et hoc modo filius Dei dicitur miſſus in mundum a patre, quando incœpit ibi eſſe ut homo, ubi tamẽ prius erat vt Deus, Io. j. a. In mundo erat & mundus eum non cognouit. in propria venit &c. Et ſimiliter ſpiritus ſanctus dicitur miſſus apoſtolis viſibiliter: quando ſuper eos apparuit in ſigno viſibili. Nam hoc modo prius non erat ibi. Et quotidie mittitur inuiſibiliter ad ſanctificandum creaturam rationalem, quia incipit ibi eſſe per gratiam ſanctificantem, ubi tamen prius erat per eſſentiam, præſentiam & potentiam. Ad argumentum Iudæi patet, quod non eſt contradictio dicendo, quòd filius eſt mittens & miſſus, quia non eſt ſecundum idem.

Reſponſio *Iſaia 48. c* *Ioan. 16. b* *Cap. 23. e* D

TErtio dicit Iudæus: In libro Simonis Cephæ dicit Ieſus: Ecce ſathan ſtudet ad interficiendum me de manu domini & non dabit me in manu ſathan. Et ex hoc arguit dicens: quare non confundimini vos Chriſtiani dicere iſtum Deum ſic loquentem? Dicendum, ꝙ iſte falſum accipit. Nam in epiſtolis Petri aut alibi non inuenitur hoc dictum a Ieſu Nazareno. Tum ſi hoc dixiſſet, & factum fuiſſet, nullum inconueniens ſequeretur. Nam ſupra declaratũ eſt, ꝙ eſt uerus Deus & uerus homo in una perſona: ipſe uero ſicut Deus, permiſit ſe inquantum hominem a diabolo tentari, & de loco ad locum portari, ut ſupra dictum eſt. Et quia pater & ſpiritus ſanctus ſunt vnus Deus cum eo, ideo ab ipſis fuit etiam iſta permiſſio. Item ſi ſathan hoc modo permiſſus fuiſſet quærere, quod Iudæus allegat falſo, nullum inconueniens ſequeretur. Patet igitur Iudæi falſitas per hoc, ꝙ obiectiones ſuas in aperto mendatio terminauit. Et ſic eſt finis Deo laus, qui eſt trinus in perſonis & vnus in eſſentia per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn.

Omnes ſunt Quaterniones, præter Nn Terniones.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

VENETIIS, MDLXXXVII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES